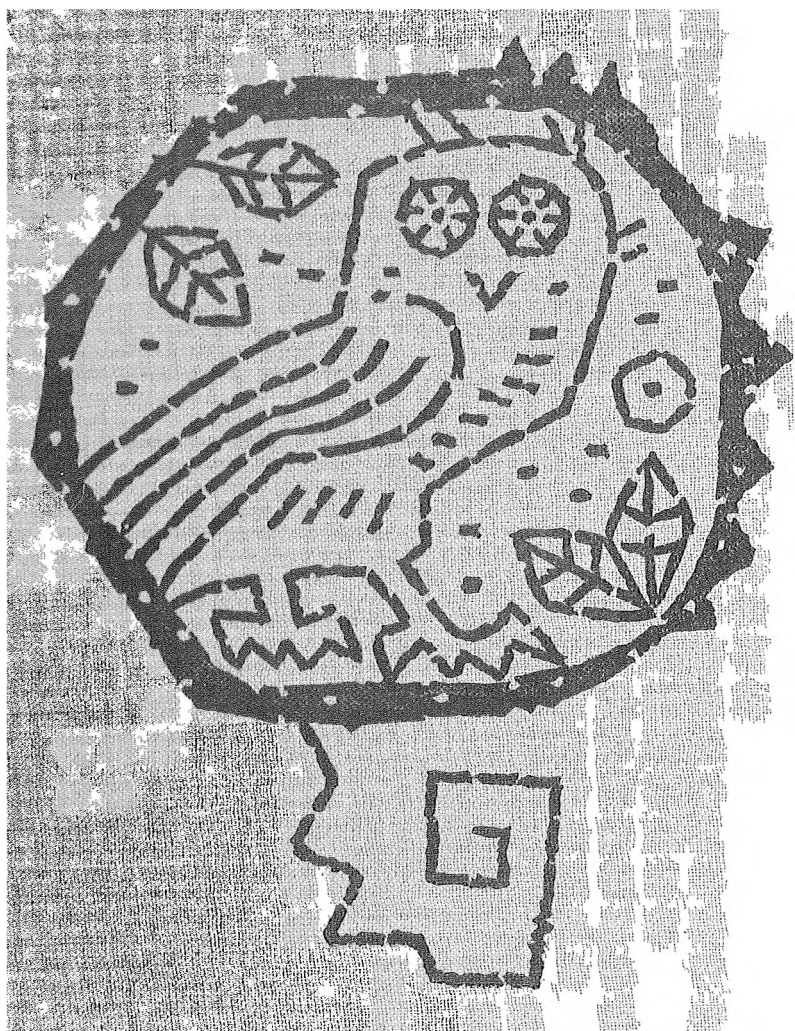

ZIVA
DILA
MINULOŤI

THUKYDIDES
DĚJINY
PELOPONNÉSKÉ
VÁLKY

ŽIVÁ
DÍLA
MINULOSTI

Thukydides

DĚJINY
PELOPONNÉSKÉ
VÁLKY

Thukydides

DĚJINY
PELOPONNÉSKÉ
VÁLKY

ODEON

Z řečtiny přeložil
VÁCLAV BAHNÍK

THUKYDIDES

HISTORIK PELOPONNÉSKÉ VÁLKY

ŽIVOT

„I tyto události vypsál týž Athéňan Thukydidés podle let a zim v tom pořadí, jak šly jedna za druhou, až do té doby, kdy Lakadaimonané a jejich spojenci učinili konec athénské moci a obsadili dlouhé hradby a Peiraieus. Až do tohoto okamžiku trvala válka celkem sedmadvacet let (5, 26).“

Těmito slovy uvádí Thukydidés druhou část svých Dějin peloponnéské války a o něco dále pokračuje už v první osobě:

„Prožil jsem celý její průběh, můj věk mi dovolil pochopit ji a pozorně jsem ji sledoval, abych vše přesně poznal. Po výpravě proti Amfipoli, kterou jsem vedl jako stratég, byl jsem nucen žít dvacet let jako vyhnanec mimo svou vlast.“

Důvod svého vyhnanství popsal Thukydidés podrobněji při líčení vojenských akcí roku 424 př. n. l. (4, 104 n.). Když spartský vojévůdce Brasidas začal ohrožovat důležitý athénský opěrný bod v Thrákii, město Amfipolis, které hájil athénský stratég Eukles, poslali o rození „k druhému stratégovi velícímu vojsku v Thrákii, k Thukydidovi, synu Olorovu, autorovi těchto dějin, který byl u Thasu, . . . s výzvou, aby jim přišel na pomoc. Když Thukydidés vyslechl vzkaz, rychle vyplul se sedmi loďmi. . .“ Brasidas se zalekl, protože se doslechl, „že Thukydidés má právo dolovat zlato v oné části Thrákie a že proto patří k nejvlivnějším lidem na pevnině“, a obratnou a rychlou diplomatickou akcí město získal.

Obsahem těchto úryvků jsou v podstatě vyčerpány bezpečné zprávy, které máme o životě jednoho z nejvýznamnějších historiků antického starověku. Je z nich možno odvodit alespoň tyto opěrné body pro jeho životopis:

Athénský občan Thukydidés (Athéňané vyslovovali jeho jméno Thukýdídés), syn Olorův, se narodil nejspíše mezi léty 460—455 př. n. l. Soudíme tak z toho, že na počátku peloponnéské války (r. 431) byl už dospělý — v úvodní větě Dějin praví, že na nich začal pracovat

hned na jejím počátku — a že v roce 424 byl zvolen jedním z deseti stratégů, v té době už nejen nejvyšších vojenských velitelů, nýbrž i nejvýznamnějších athénských politických činitelů: musilo mu tedy být alespoň třicet let.

Také datum Thukydidovy smrti lze určit jen přibližně. Dožil se konce peloponnéské války v roce 404 — tehdy se vrátil po dvacetiletém vyhnanství do Athén — a podle životopisu, který se nám zachoval z 5. stol. n. l. pod jménem jakéhosi Markellina, zemřel ve stáří víc než padesáti let. Thukydidovo dílo opravdu vzbuzuje dojem, že autor asi neznal události po r. 399 př. n. l.: zemřel tedy nejspíše na zlomu století nebo brzy po něm.

Podle vysokého úřadu, kterého dosáhl, a podle zmínky o podílu na zlatých dolech pocházel Thukydidés z významné a bohaté athénské rodiny, která měla nějaké vztahy k Thrákii. Na to ukazuje i jméno jeho otce, Oloros. Známe je jako jméno thráckého krále, jehož dcera byla manželkou Miltiada, vítěze od Marathónu, a matkou Kimóna, nejvýznamnějšího athénského státníka od sedmdesátých do padesátých let 5. století. Právě na tento fakt navazuje velká část podrobnějších zpráv o Thukydidově osobě, které čerpáme z životopisu Markellinova a dalšího, kratšího životopisu od neznámého autora i z jiných, vesměs poměrně pozdních zmínek, především u Plutarcha a Dionýsia Halikarnaského; ten napsal dvě zachované kratší stati o Thukydidově stylu. Je asi nemožné rozhodnout, která z těchto životopisných dat jsou autentická a za která vděčíme dedukcím či fantazii jejich autorů, kteří se snažili poskytnout svým čtenářům o slavném historikovi co nejvíce informací.

Mezi autentické asi patří Markellinova zpráva o nápisu na Thukydidově hrobě, který nás seznamuje s historikovým plným občanským jménem: Thukydidés, syn Olorův, z demu Halimús. Zda tento náhrobek stál — dokonce spolu s náhrobkem Hérodotovým — mezi náhrobky Kimónova rodu u jihozápadní athénské brány, je už méně jisté. Avšak i řada moderních historiků věří v Thukydidovo příbuzenství s Miltiadem a Kimónem i s Periklovým hlavním odpůrcem do roku 443, Thukydidem, synem Melésiovým, které historiku Thukydidovi umožňovalo vidět zblízka do politických plánů významných athénských kruhů.

Zcela do sféry fantazie a legend patří patrně zpráva o Thukydidově příbuzenství s rodinou athénské tyrana Peisistrata, zpráva

o jeho sňatku s bohatou thráckou dědičkou, která má vyložit jeho vlastní zmínku o podílu na zlatých dolech v Thrákii, i zpráva o jeho násilné smrti v Athénách či Thrákii a o jeho dceři, která prý pokračovala v jeho díle a je autorkou poslední, osmé knihy jeho dějin. To vše jsou jen více či méně úspěšné pokusy pozdních životopisců doplnit podrobnými — a hlavně zajímavými — detaily kusé znalosti o životě jednoho z nejvýznamnějších historiků starověku. Podobně jako antika znala na ostrově Salamině jeskyni, v níž Euripides skládal své tragédie, ukazovali v Skapté Hylé v Thrákii platan, pod nímž Thukydidés ve vyhnanství psal své dějiny.

Nic bezpečného nevíme ani o Thukydidově vzdělání a jeho učitelích. Životopisná tradice se zmiňuje o filozofu Anaxagorovi a řečníku Antifontovi; stopy jeho slohu jsou shledávány ve slohu Thukydidově stejně jako stopy myšlení a slohu významných sofistů Protagora, Gorgia a Prodika, vesměs asi o generaci starších než historik. Jisto je jen, že mladý Thukydidés dospíval v období vrcholného rozmachu athénské kultury v době Periklově, kdy v Athénách učili myšlení sofisté a Sokrates a kdy zároveň byly kladeny základy nauky o řečnění, rétoriky. Do středu pozornosti se tehdy dostávaly místo problémů vzniku a vývoje vesmíru a přírody problémy člověka a jeho postavení v přírodě a společnosti, otázky morálky, práva a moci, zákonů a uspořádání společnosti, otázky výchovy občana a státníka. Podobně jako na Euripida nemohlo toto ovzduší nezapůsobit na jeho o něco mladšího vrstevníka Thukydidu. Pozdní a patrně zcela nepodložená tradice o tom, že na Euripidově hrobu byl vytesán epigram složený Thukydidem, dobře vystihuje postavení obou v intelektuálním vývoji Athén jejich doby.

PELOPONNĚSKÁ VÁLKA

„Začali ji Athéňané a Peloponnesané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, který uzavřeli po dobytí Euboje. Před vylíčením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejích sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho tak veliká válka mezi Řeky vznikla. Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejméně mluví, považuji vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakadaimoňanů takové obavy, že je dohnaly k válce (1, 23, 4).“

Vzájemné boje mezi dvěma nejvýznamnějšími mocenskými seskupeními v Řecku v 5. stol., mezi „Lakadaimoňany a jejich spojenci“ a „Athéňany a jejich spojenci“ nebo podle dnes běžné terminologie

mezi peloponnéským spolkem vedeným Spartou a mezi athénským námořním spolkem, provázely celý Thukydidův život. K první válce mezi Spartou a Athénami došlo už v letech 461—446/5 př. n. l. a následující mír, „zlaté období“ athénských dějin pod politickým vedením Periklovým, se nakonec ukázal jen skvělou předehrou k rozhodujícímu mocenskému konfliktu v letech 431—404, který skončil úplnou porážkou Athén a rozpadem jejich říše.

Thukydidovy dějiny jsou jedním z našich hlavních pramenů i pro tuto předehru. V rozsáhlé odbočce v první knize (1,89—117) vylíčil stručně ty události od r. 479/8 do r. 440/39, které ilustrují a zdůvodňují jeho názor na pravou příčinu peloponnéské války. Datum, kterým toto vylíčení začíná, je věcně odůvodněno, neboť roku 478 založili Athéňané svůj námořní spolek. Thukydidés však sahá ještě o trochu dále do minulosti a začíná svou odbočku stručnou zprávou o událostech, jež r. 479 vedly Athéňany v čele řeckého vojska k dobytí města Séstu v hellespontské úžině (Dardanely) obsazené Peršany. Touto událostí zakončil totiž své dějiny řecko-perských válek Hérodotos, na kterého tak Thukydidés vědomě chronologicky navazuje.

Thukydidovo vysvětlení příčin války, totiž postupná přeměna athénské námořního spolku v říši centrálně ovládanou Athéňany, jejíž rostoucí moc nakonec vedla Spartu a její spojence k zahájení válečného konfliktu, je dodnes přijímáno jako správné, i když hledáme a nalézáme některé hlubší hnací síly za mocenskými zájmy obou soupeřů.

Tak za expanzivními tendencemi athénské demokratické státní je třeba vidět snahu Periklovy politiky o zachování vnitřní sociální a politické rovnováhy athénské společnosti. Hluboké majetkové rozdíly, existující ve všech řeckých státech klasického období, byly v Athénách výrazně zmírňovány právě díky vedoucímu postavení Athén v námořním spolku. Chudší Athéňané, kteří měli v athénské demokratické státě stejná politická práva jako bohatí a díky své číselné převaze měli ve sněmu velký vliv na domácí i zahraniční politiku, se podíleli na materiálních výhodách plynoucích z rozkvětu periklovského státu jednak přímo, např. jako veslaři na válečných lodích, jako pracovníci v athénských válečných i obchodních přístavech nebo jako kolonisté vysílání na strategicky významná místa, kde získávali do vlastnictví přiděly zemědělské půdy; jednak nepřímo díky hospodářské prosperitě Athén, kam za různými politickými, obchodními i kulturními cíli přijíždělo mnoho cizinců a kde mnoho Athéňanů nalézalo práci na

skvělých Periklových stavbách, financovaných zčásti z peněz, které členové námořního spolku platili do jeho pokladny.

Také pozice Spartanů byla podmíněna domácí situací. Zatímco stla Periklových Athén spočívala na relativním sociálním a politickém klidu, byla základem spartského státu od jeho počátků nadvláda menšiny plnoprávných občanů, Spartanů, nad poloprávními perioiky a bezprávními heilóty. Nebezpečí otevřené vzpoury zotročených heilótů měli Spartané v živé paměti. V šedesátých letech 5. století se heilóti vzbouřili, když byli Spartané oslabeni ničivým zemětřesením, jež Spartu postihlo, a teprve po několika letech — vinou stručnosti Thukydidova výkladu nevíme, zda po čtyřech, pěti, či dokonce deseti — Spartané v této tzv. třetí messénské válce zvítězili. Chování athénských oddílů, které v ní pod Kimónovým vedením měly Spartanům pomáhat a které prý projevovaly tak otevřené sympatie k heilótům, že je Spartané nakonec poslali domů, bylo jednou z příčin první otevřené roztržky mezi Athénami a Spartou v r. 461. Každé vnější ohrožení Sparty znamenalo zároveň její ohrožení vnitřní. A tak snaha Spartanů o zachování klidu na Peloponnésu a vidina nebezpečí expanze Athén do této jejich mocenské sféry, živěná aktivní činností athénské loďstva v Korintském zálivu při severním peloponnéském pobřeží, na důležité lodní cestě do jižní Itálie a na Sicílii, mohla přispět k rozhodnutí Spartanů vstoupit do války s Athéňany, jak o to žádali někteří bezprostředněji ohrožení spartští spojenci, především Korint a západní soused Athén, Megara.

Thukydidovi se nepodařilo vylíčit peloponnéskou válku celou; jeho spis náhle končí uprostřed líčení událostí v zimě r. 411 a zdá se, že jím nebyl definitivně upraven. Má několik relativně samostatných částí, jež se plně nekryjí s dnešním rozdělením do osmi knih, které nepocházejí od Thukydidy, nýbrž od jeho pozdějších antických vydavatelů.

V mnoha ohledech nejzajímavější je první kniha, obsahující před popisem bezprostřední předehry k válce (od kapitoly 24) úvod k celému dílu. Thukydidés v něm jednak zdůvodňuje, proč si vybral za předmět svého bádání právě peloponnéskou válku, jednak stručně popisuje svou metodu historického bádání, a to v přímém protikladu ke svým předchůdcům, mj. i Hérodotovi, i když ho přímo nejmenuje: názory kritizované Thukydidem (1, 20, 3) známe právě z Hérodota.

První, nerozhodná část peloponnéské války (léta 431—421) za-

bírá celou druhou až čtvrtou knihu a část knihy páté. Zdá se, že Nikiáv mír na jejím konci považoval Thukydidés původně za trvalejší, než skutečně byl, protože líčení „nejistého míru“ (5, 26 do konce 5. knihy) má novou předmluvu, z níž jsme citovali na počátku této stati. Šestou a sedmou knihu zabírá dramatické líčení velkolepé a nakonec katastrofální athénské výpravy na Sicilii (léta 415—413) a osmou knihou začíná podrobný výklad o poslední fázi války, tzv. dekelejské válce, který měl podle předmluvy (5,26) dospět až k pádu Athén r. 404.

Na nedokončené Thukydidovo dílo navázalo několik historiků pozdějších. Patrně nejvýznamnější pokračování, Theopompovo, se nám nezachovalo; zachované pokračování Xenofontovo se svou kvalitou nedá s Thukydidem měřit.

METODA

Moderní badatelé se velmi podrobně zabývali problémem nedokončenosti Thukydidova spisu a jejími stopami, jež jsou na něm patrné. Všimneme si jí zde jen potud, pokud dovoluje nahlédnout do historikovy pracovní metody, kterou se alespoň stručně pokusíme rozebrat.

Viděli jsme, že Thukydidés vědomě chronologicky navázal na Hérodotovy dějiny, které dobře znal. Stejně vědomě se však distancoval od některých jeho metod. I pro Thukydidu, který líčil události, jichž byl sám svědkem, byly hlavním pramenem vedle vlastních zkušeností vzpomínky současníků: „O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od prvního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejpřesnější zprávy od jiných. Pátrání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neříkali totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť (1, 22, 2).“ Zacházel tedy Thukydidés se svými prameny přísně kriticky. Jeho přesnost v popisných partiích díla je pozoruhodná a výrazně kontrastuje s Hérodotovým důvěřivým přijímáním někdy málo uvěřitelných zpráv. Máme také doklady o tom, že Thukydidés příležitostně užíval písemných, dokumentárních pramenů, tak např. v odbočce, v níž uvádí na pravou míru běžné názory o „tyranobijcích“ Harmodiovi a Aristogeitonovi (6,53—59). V některých částech svého díla Thukydidés dokonce cituje dlouhé státní

dokumenty, tak mj. mírovou smlouvu z r. 421 mezi Spartany, Athéňany a spojenci obou stran (tzv. Nikiuv mír, 5, 18—19) a předchozí dohodu o příměří z r. 423 (4,118). Zvláště důležitá je pro poznání Thukydidovy metody smlouva mezi Athéňany, Argejskými, Manti-nejskými a Elejskými z r. 420 (5,47). Nezávisle na Thukydidovi se totiž zachovaly části jejího oficiálního znění vytesaného na mramorové desce a srovnání obou textů ukázalo, že Thukydidův opis je až na ne-významné maličkosti (odlišnosti ve slovosledu nebo v pořadí při výčtu vlastních jmen) naprosto přesný.

Na rozdíl od Hérodota neužívá Thukydidés ve svých dějinách nad-přirozeného výkladu. Nevykládá o věštách, o příznivých a nepřízni-vých znameních ani o zásazích bohů, i když si uvědomuje, že se k nim lidé zvláště v těžkých dobách uchylují, tak např. při slavném líčení ničivého moru, jenž na počátku války postihl Athény a jímž sám Thukydidés, našťášt ne smrtelně, onemocněl (2,47—54).

Do oblasti Thukydidovy snahy o přesnost patří i jeho chronologický systém. Řecké státy neměly v této době jednotný letopočet ani jednotný kalendář (dokument o Nikiově míru má dvojí datování, spartské a athénské — 5,29) a používání místního datování — např. v Athé-nách podle jmen osob, které se po roce střídaly v úřadu tzv. epónym-ního archonta, ve Spartě epónymního efora atp. — by bylo omezilo obecnou srozumitelnost jeho díla. Navíc řecký rok začínal uprostřed léta (odtud lomená data — např. 446/5 — i v této stati) a rozděloval tak jednu válečnou sezónu (jaro—podzim) do dvou řeckých let. Thu-kydidés proto prostě čísluje léta peloponéské války od jedné do jedna-dvaceti, kdy jeho líčení končí, a každý rok dělí na dvě sezóny, letní a zimní, čímž získává obecně srozumitelný a přesný chronologický rámeček.

Svou snahou o věcnost až strohost kombinovanou s mimořádnou úsporností vytvořil Thukydidés také svůj neopakovatelný styl, ovlivněný bezpochyby dobovými rétorickými teoriemi a — zvláště v přímých řečech — těžko srozumitelný. Už Dionýsios Halikarnaský označil Thukydidův sloh — poněkud přehnaně — za „temný a šroubovaný“ a prohlásil, že „lehce se dají spočítat ti, kdo dovedou pochopit vše, co Thukydidés napsal, a ani ti neporozumějí některým jeho partiím bez ko-mentáře“ (překlad J. Dobiáše, *Dějepisectví starověké*, 1947). A bezpo-chyby výborný znalec řečtiny Cícero označil řeči v Thukydidových dějinách za „poněkud temné“ (Or. 7,29).

Velmi výrazným rysem *Thukydidovy metody*, který napomáhá *Thukydidovi* dosáhnout cílů, jež svým historickým dílem sledoval, jsou totiž přímé řeči tvořící skoro pětinu spisu. *Thukydidés* je zařazuje při výkladu o mezinárodních jednáních či o zasedáních různých politických sborů a užívá jich většinou k dramatickému osvětlení určité situace nebo sporu z hledisek různých stran. Sám zdůvodňuje zařazení těchto řečí, jejichž subjektivnost přirozeně ostře kontrastuje s věcným a objektivním rázem ostatních částí díla, těmito slovy:

„Co se týče řečí, které proslavili jedni i druzí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslel, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí (1, 22,1).“

Tato — ostatně v praxi mnohdy těžko kontrolovatelná — *Thukydidova zásada* byla a je předmětem obsáhlých úvah, jednak proto, že ji v některých případech zřetelně nedodrhuje a ukládá řečníkům do úst spíše své vlastní názory, jednak proto, že v některých částech jeho díla — a zvláště v poslední, nedokončené osmé knize — se řeči nevyskytují, zato jsou právě v těchto částech uváděny a citovány už uvedené dokumenty. Je možné, že dokumenty měly být v konečné redakci nahrazeny právě přímými řečmi, zobrazujícími diskusi, která předcházela jejich podepsání, jak se domnívají někteří badatelé. Možný je však i druhý názor, že totiž *Thukydidés* v pozdějším věku změnil metodu a rozhodl se nepřímou argumentací řečníků obětovat ve prospěch přímých argumentů z autentických dokumentů. Tento druhý názor je však přece jenom méně pravděpodobný, podtváme-li se na funkci řeči v *Thukydidově* díle podrobněji, v souvislosti s cílem jeho díla.

Cílem *Hérotových dějin* bylo vyprávět zajímavým způsobem události a činy hodné zapamatování. Cílem *Thukydidovým* bylo poučit, ne zavděčit se čtenáři či posluchači. „Nedopustil by se velké chyby ten, kdo by... nevěřil básníkům, kteří (události) oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu, ... a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů...“ (1,21) Proto nenajdeme u *Thukydidy* povídkové až románové prvky, oblibené u *Hérodota*.

Novým rysem řeckého myšlení druhé poloviny 5. stol. př. n. l. nebyla však jen jeho racionálnost, nýbrž také jeho zaměřenost, účelovost. Sofisté i Sokrates se shodovali v tom, že cílem jejich činnosti je naučit své stoupence a žáky buď něčemu praktickému pro život — obohacení či dosažení úspěchu v občanském či politickém životě nebo v soudním sporu —, nebo teoretickému pro zdokonalení sebe sama či pro dokonalé řízení státu. Neznali či neuznávali teoretickou činnost bez viditelného cíle. Také Thukydidés nepsal své dějiny jen proto, aby byly zachovány potomstvu. Měly poznáním minulosti sloužit k poučení budoucích pokolení:

„Možná, že se má práce, postrádající bájevitý prvek, bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s minulými shodují, nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Mé dílo bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu (1,22,4).“

Když však chtěl Thukydidés z právě uvedeného důvodu přejít od konkrétního chronologického líčení vojenských a politických událostí k úvahám obecnějším, když chtěl jít za fakta a objevit za popisem akcí a jednání lidí jejich pohnutky a jejich psychologii, když chtěl události a činy hodnotit a uvažovat o právu a bezpráví a o morálce a moci, když zkrátka chtěl události, které vylíčil, komentovat, neposkytovalo mu k tomu jeho věcné vyprávění možnost. Někdy, zvláště pro vylíčení problémů vnitřní politiky řeckých států, volil formu přímého posouzení problému na výrazném příkladu. Tak např. sociální rozpory a formy jejich řešení zobrazil v líčení občanského boje na ostrově Korkyře (3,81—82), morální následky válečných a živelných katastrof v líčení moru v Athénách (2,52 n.). Ždá se však, že častěji na místě přímých vlastních úvah v první osobě mu k tomuto cíli sloužily — a to postupně stále více — právě řeči. Thukydidovy názory na Perikla a na athénskou demokracii a řši najdeme ve slavné Periklově řeči nad padlými z prvního roku války (2,34—46) a v poslední Periklově řeči v athénské lidovém shromáždění (2,60—64). A podobně slouží k analyzování problémů moci a jejího užití, práva a spravedlnosti a obecného chování lidí jako „politických tvorů“ debata v athénské sněmu o potrestání vzpoury Mytilénských a tzv. melský dialog (3,36—50 a 5,85—113).

Cesta, kterou řecká historiografie urazila od Hérodota k Thukydídovi, je velmi dlouhá, ač data narození obou historiků jsou od sebe vzdálena jen asi dvacet pět let. Odráží se v ní, jak jsme viděli, kulturní a intelektuální vývoj Athén v druhé polovině 5. stol. Thukydides hledal ve své oblasti odpovědi na tytéž otázky, které byly v jeho době kladeny a na něž se odpovídalo v ostatních literárních a teoretických oblastech. Žůstává jeho nezměrnou zásluhou, že pro jejich zodpovězení na základě historického zkoumání nedávné minulosti našel přiměřenou věcnou i literární formu, která z jeho díla učinila jednu z trvalých hodnot světové literatury.

Do češtiny byl celý Thukydídův spis přeložen jen jednou, gymnaziálním profesorem Janem Konůpkem: *Thukydídovy Dějiny války peloponnéské I—III*, Praha 1906—1909. První pokus, nedokončený, pochází však již z minulého století. Jan Nepomuk František Desolda přeložil důležitou první knihu (Pardubice 1885), na něj navázal Konůpkův překlad druhé knihy (Nový Bydžov 1893 a 1895) a překlad části třetí knihy (kap. 1—50) od Josefa Veverky (Králov Dvůr 1903).

Největší pozornost překladatelů však přitahovala slavná Periklova řeč nad padlými. Poprvé ji přeložil již v r. 1882 Vilém Žabka ve svém pojednání „O pohřebních řečech v literatuře řecké vůbec; pohřební řeč Perikleova, u Thukydida zachovaná zvlášť“ (Výr. zpráva RG na Malé straně, Praha 1882). Jeho překlad byl přetištěn v pěti vydáních (1889—1906) „Výboru z literatury řecké a římské v českých překladech“, který uspořádal Tímotej Hrubý (ve dvou posledních vydáních s Otmarem Vaňorným). Po Konůpkovi pak přeložili Periklovu pohřební řeč dva přední překladatelé našeho století: Ferdinand Stiebitz v samostatné knížce (*Thukydides, Perikleova řeč nah padlými*, Brno 1946) a Julie Nováková v *Antice v dokumentech* (I, Řecko, Praha 1959).

Jan Pečírka

DĚJINY
PELOPONNÉSKÉ
VÁLKY

KNIHA PRVNÍ

ÚVOD (kap. 1—23)

Důležitost této války (1). Poměry v Řecku od nejstarších dob (2—8). Trojská válka (9—11). Stabilizace obyvatelstva. Námořní plavba a první války (12—15). Tyranie. Perské války. Sparta a Athény (16—19). Metody historického zkoumání a dějepiscectví (20—22). Význam peloponnéské války, její příčiny a bezprostřední podnět (23).

ZÁKROK ATHÉN VE VÁLCE MEZI KORINTEM A KERKYROU (kap. 24—66)

Vnitřní rozpory v Epidamnu, intervence Kerkyry a Korinta, válka mezi nimi. Porážka korintského loďstva, obsazení Epidamnu Kerkyřany (24 až 30). Přípravy Korinta k nové válce, snaha obou stran o získání athénské pomoci. Řeč kerkyrských vyslanců před athénským sněmem, odpověď vyslanců korintských (31—43). Athéňané pošlou Kerkyře pomoc. Námořní bitva u Sybot (44—55). Poteidaia a jiná města na Chalkidice se odtrhnou od Athén. Vítězství Athéňanů v bitvě na šíji a obležení Poteidaje (56—66).

SHROMÁŽDĚNÍ SPOJENCŮ VE SPARTĚ (kap. 67—88).

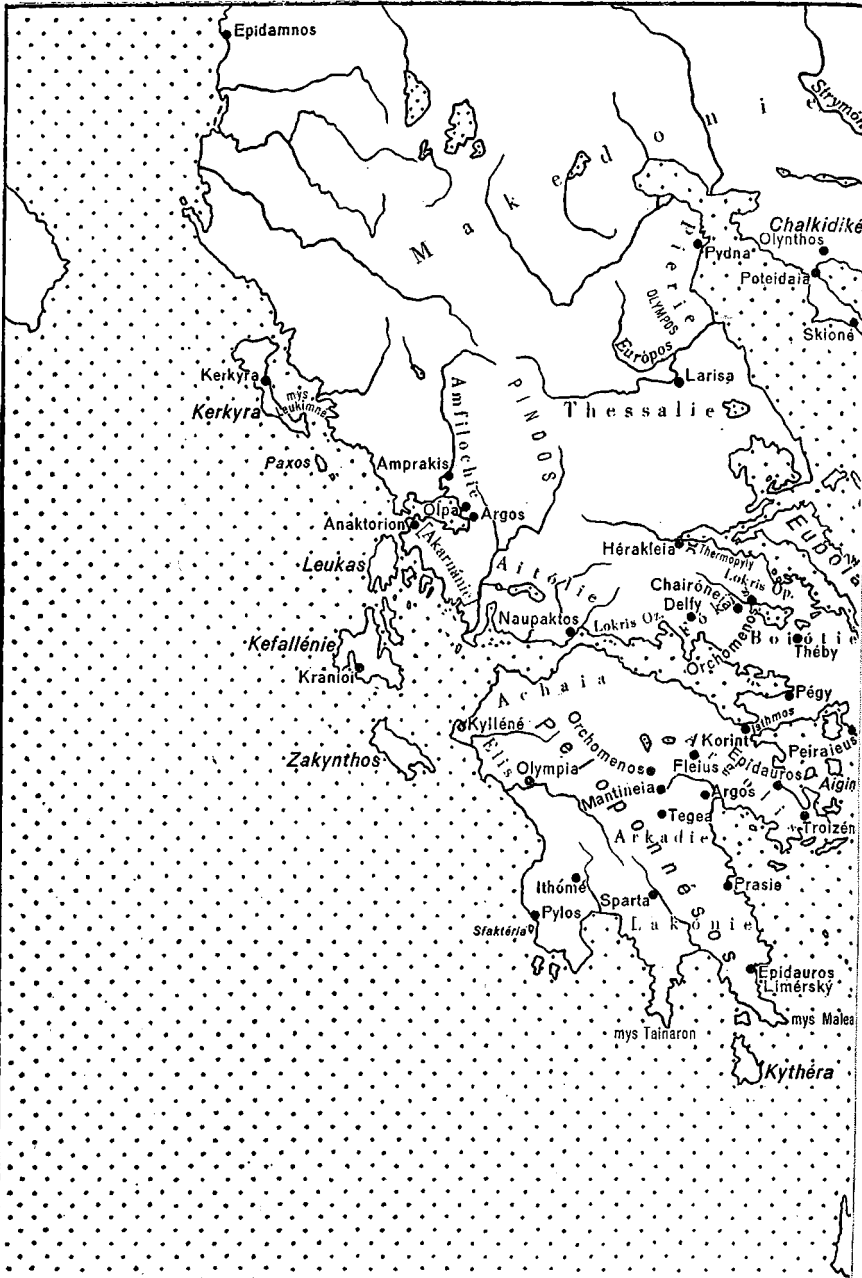
Řeč vyslanců korintských (68—70), athénských (71—78), krále Archidama (79—85) a efora Sthenelaida (86). Lakedaimonský sněm je pro válku s Athénami (87—88).

RŮST ATHÉNSKÉ MOCI OD BITVY U MYKALY (kap. 89—118)

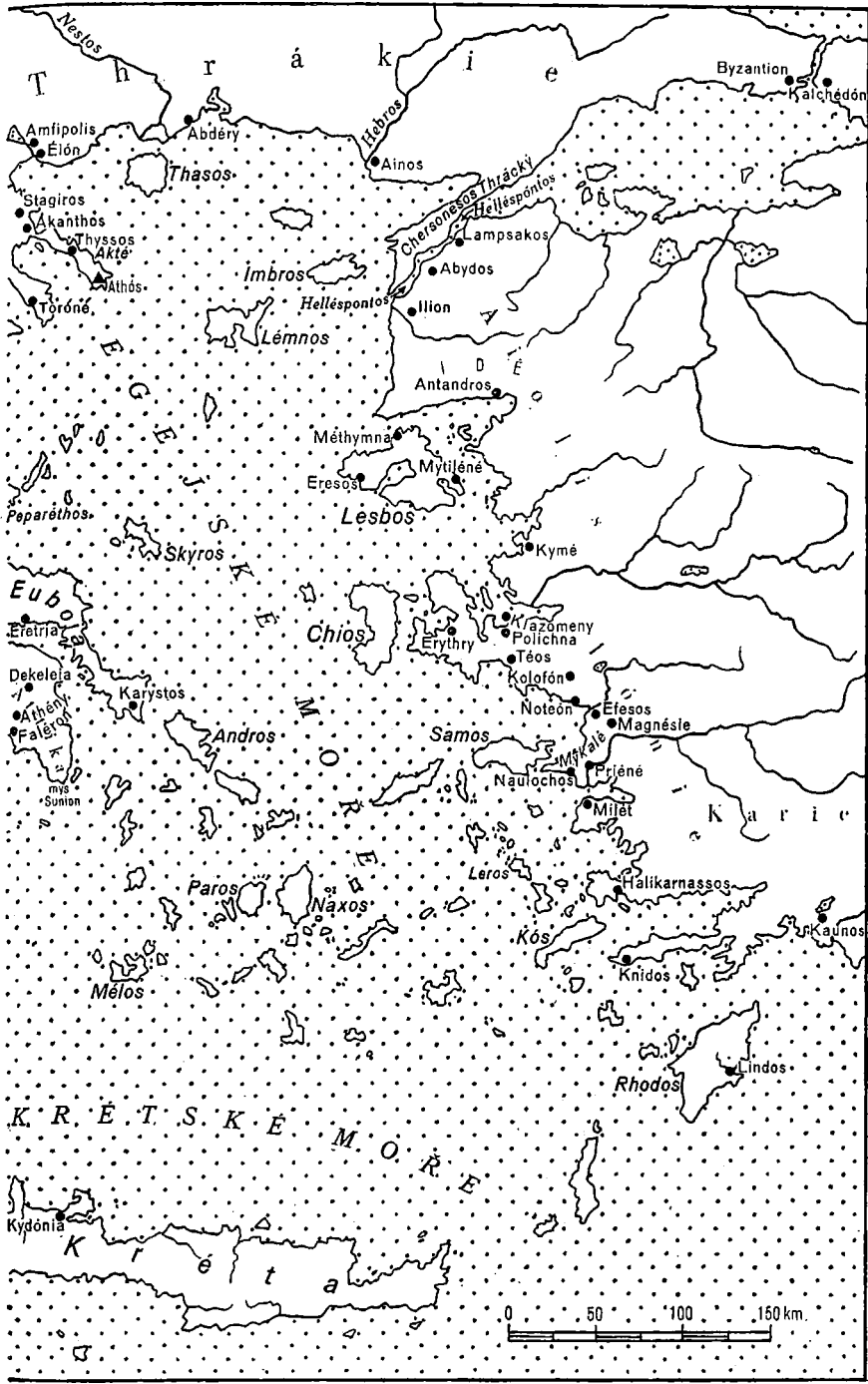
Dobytí Séstu Athéňany. Obavy Sparťanů. Themistokles a jeho zásluhy o upevnění Athén a Peiraiea (89—93). Pausanias odvolán; vedení války proti Peršanům přechází na Athéňany (94—97). Dobytí Éiony, Skyru a Naxu. Vztah Athéňanů ke spojencům (98—100). 3. messéská válka. Megařané se přidají k Athéňanům (101—103). Athéňané vyšlou výpravu do Egypta a válčí s Aiginou a s Korintem (104—106). Stavba dlouhých zdí. Sparťané v Boiótii. Bitva u Tanagry (107—108). Porážka Athéňanů v Egyptě (109—110). Athénská výprava proti Kypru a na Euboii (111—114). Třicetiletý mír (115). Potlačení odboje Samu proti Athénám. Sparta zneklidněna mocí Athén (116—118).

PELOPONNÉSKÝ SPOLEK SE ROZHODNE PRO VÁLKU (kap. 119—146)

Shromáždění spojenců ve Spartě (119). Řeč korintských vyslanců (120 až 124). Všichni spojenci se rozhodnou pro válku (125). Příběh Kylónův (126—127). Pausanias (128—134). Konec Themistokleova života (135 až 138). Nové požadavky Lakedaimoňanů odmítnuty Athéňany na základě Perikleovy řeči (139—146).

RECKO A ZÁPADNÍ ČÁST MALÉ ASIE

1 Athéňan Thukydidés popsal válku mezi Peloponnésany a Athéňany, jak ji spolu vedli, a začal hned^ě při jejím vypuknutí, protože předvídal, že bude velká, ze všech dosavadních nejdůležitější. Usuzoval tak z toho, že válečné přípravy obou stran dosáhly v každém ohledu vrcholu, a viděl, jak se ostatní řecký svět přidává k jednomu nebo druhému, někteří okamžitě, jiní to měli v úmyslu. /2/ Je to vskutku největší otřes, jaký zažili Řekové a část barbarů, ba skoro by se dalo říci většina lidstva. /3/ Pro velký časový odstup nebylo možné zjistit něco bezpečného o událostech předcházejících tuto válku a ještě starších, avšak pokud mohu soudit na základě svědectví, jež jsem prozkoumal co nejdál do minulosti a jež se mi zdají věrohodná, myslím, že nedošlo k ničemu mimořádnému ani z hlediska vojenského, ani jiného.

2 Je totiž jasné, že to, čemu se dnes říká Řecko, nebylo kdysi trvale osídleno, ale že zde v dřívějších dobách docházelo k stěhování a každý národ snadno opouštěl svou zem, donucen k tomu národem početnějším. /2/ Nebyl obchod, vzájemný styk nebyl bezpečný ani po zemi, ani po moři, každý bral ze své země tolik užitku, kolik bylo třeba k obživě, neměli však žádné zásoby ani nesázeli stromy, protože se nevědělo, kdy někdo jiný přijde a okrade je, zvláště když neměli žádné hradby; věřili, že potravu potřebnou na jeden den najdou kdekoliv, a proto nebylo pro ně těžké měnit sídlo; z těchto důvodů také nebyli silní velikostí měst ani jinými věcmi schopnými zajistit je. /3/ Zejména na nejlepší půdě se obyvatelstvo stále střídalo — to se týká kraje zvaného dnes Thesálie, Boiótie, velké části Peloponnésu s výjimkou Arkádie, z ostatního území těch míst, která jsou neúrodnější. /4/ Když totiž úrodnost půdy pomohla jednomu nebo druhému k větší moci, docházelo mezi nimi ke sporům, které se stávaly příčinou jejich zkázy, a současně také byli pak víc vystaveni úkladům cizinců. /5/ Ovšem Atika se svou tenkou vrstvou ornice byla od nejdávnějších dob uchráněna podobných sporů a měla stále totéž obyvatelstvo. /6/ Významným dokladem pro mé tvrzení, že se ostatní kraje nevzmohly tolik jako Atika právě pro stálé stěhování, je toto: z těch, kteří byli vyhnáni z některé jiné části Řecka v důsledku války nebo vnitřních rozbrojů, právě ti nejmocnější

přicházeli do Athén přesvědčení, že tam najdou nejbezpečnější útulek, a když získali občanství, už od nejdávnějších dob přispívali k zvětšení počtu obyvatel města, takže Athéňané později poslali osadníky do Iónie, ježto jim Atika už nestačila.

3 Ne nejmenším důkazem slabosti dávných Řeků je pro mne také toto. Ukazuje se, že před trojskou válkou nepodniklo Řecko nic společně. /2/ Zdá se mi dokonce, že se tohoto jména pro celé území ještě neužívalo, ale že před Deukaliónovým synem Hellénem toto označení vůbec ani neexistovalo, nýbrž každý národ dal své jméno území, na němž bydlel, a největší rozšíření zajistili svému jménu Pelasgové. Když se pak Hellén a jeho synové stali mocnými ve Fthiótidě a jiní si je zvali na pomoc do svých měst, šířilo se na základě těchto styků postupně i mezi nimi jméno Heléni, ovšem trvalo to dost dlouho, než převládlo u všech. /3/ Dosvědčuje to zejména Homér. Ten žil takovou dobu po trójské válce a nikde tak neříká všem, ale jen Achilleovým bojovníkům z Fthiótidy, kteří právě byli první Helény, kdežto ostatním říká ve svých eposech Danaové, Argejští a Achajové. Také neužil nikde slovo barbari, protože, jak se mi zdá, Helénové ještě nebyli sjednoceni v jediné jméno, které by bylo možno postavit proti označení „barbari“. /4/ Tak tedy ti, kteří postupně získali jméno Helénové, jedno město za druhým, podle toho, jak byli schopni vzájemně se dorozumět, až už nakonec byli všichni, nepodnikli před trojskou válkou nic společně, protože byli slabí a protože se vzájemně nestýkali. Ale i k této výpravě se spojili jen proto, že už měli větší zkušenosti s námořní plavbou.

4 Minós byl totiž první, o němž tradice tvrdí, že měl loďstvo a ovládal největší část dnešního Řeckého moře, panoval nad Kykladami a většinu z nich osídlil první, když vyhnal Kary, a dosadil tam své syny jako vladaře. Je také přirozené, že se všemožně snažil vymýtit námořní lupičství, aby se mu líp scházely daně.

5 Staří Řekové totiž a z barbarů ti, kteří byli usazeni na pobřeží pevniny nebo na ostrovech, dali se na loupežení, jakmile začali častěji plout přes moře a vzájemně se navště-

vovat; jejich vůdci byli vždy ti nejodvážnější, kteří to dělali kvůli svému zisku a kvůli obživě pro slabé. Napadali obce, které neměly hradby a byly rozdělené v jednotlivé vesnice, plenili je a opatrovali si tím většinu svého živobytí. Taková činnost tenkrát ještě nepřinášela hanbu, spíš z ní plynulo i trochu slávy. /2/ Dokazují to ještě dnes některé národy na pevnině, pro které je ctí provozovat úspěšně pirátství, a dávní básníci, kteří se všude bez výjimky ptají připlouvajících, zda jsou piráti, jako by dotazovaní nepovažovali takové jednání za nedůstojné a tazatelé a ti, jimž záleželo na tom, aby se to dověděli, jako by to nekárali. /3/ Avšak olupovali se vzájemně i na pevnině. Ještě dnes se v mnoha částech Řecka žije starým způsobem, například u Lokrů Ozolských, u Aitólů, Akarnanů a vůbec v těch končinách. U těchto pevninských národů se udržel z těchto pirátských dob zvyk chodit ozbrojen.

6 Celé Řecko totiž nosilo zbraně, protože příbytky nebyly chráněny a cesty nebyly bezpečné, a tak si zvykli žít se zbraněmi jako barbaři. /2/ Ony části Řecka, ve kterých se stále ještě takto žije, dosvědčují obyčeje kdysi společné všem. /3/ První mezi nimi odložili zbraně Athéňané, a když se jejich způsob života uvolnil, začali žít ve větším přepychu. A není tomu tak dávno, co starší muži z vyšších kruhů přestali nosit na znamení zjemnělého života lněné chitóny a upevňovat si uzel z vlasů sponou v podobě zlaté cikády. Odtud má také svůj původ, že se vlivem příbuzenství tento zvyk ještě dlouho udržel u starších Iónů, vždyť jsou s Athéňany příbuzní.

/4/ První, kdo užíval prostý oděv, podobný dnešnímu, byli Lakedaimoňané, a i jinak si u nich bohatí zvykli na způsob života velmi podobný způsobu života většiny. /5/ První se také ukazovali nazí, svlékali se na veřejnosti a natírali se před cvičením olejem. Kdysi i při olympijských hrách závodníci soutěžili s opaskem kolem ohanbí a neuplynulo ještě mnoho let od doby, kdy se s tím přestalo. Ještě dnes někteří barbaři, zejména v Asii, vyhlašují soutěže v pěstním zápase a v zápolení a atleti jsou při nich opásáni. /6/ I v mnohém jiném ohledu by se dalo poukázat na to, že dávní Řekové žili po-

dobně jako dnešní barbaři. /7/ Ta města, která byla založena nejpozději, v době, kdy už byla rozvinuta námořní plavba, dovolující získat větší majetek, byla stavěna s hradbami na samém břehu moře a zabírala šíje, aby mohla snáze obchodovat a aby měla víc síly proti sousedům. Naproti tomu starší města byla kvůli dlouhotrvajícímu pirátství zakládána dál od moře, ať už šlo o města na ostrovech, nebo na pevné zemi, neboť okrádala jak vzájemně jedno druhé, tak i jiná města, která stála blízko břehu, i když nebyla přímo u moře. Tato města jsou ještě dnes ve vnitrozemí.

8 V míře ne menší byli piráty i ostrované, Kárové a Foiničané; ti totiž bydlili na většině ostrovů. Doklad: Když Athéňané v této válce očišťovali Délos a odstranili při tom všechny schránky s nebožtšky, kolik jich na ostrově bylo, ukázalo se, že víc než polovina jich byli Kárové, jak bylo možno poznat podle typu zbraní, které byly uloženy spolu s nimi, a podle způsobu, jímž ještě dnes Kárové pochovávají. /2/ Když si Minós vybudoval loďstvo, styk po moři mezi jednotlivými národy se prohloubil (Minós osídlil totiž mnoho ostrovů, a kdykoli to učinil, vyhnal odtamtud zločince) /3/ a ti, kteří bydlili u moře, víc se věnovali získávání majetku, měli stálější sídla a někteří z nich sevřeli své město hradbami, jak je přirozené u lidí, kteří zbohatli. Z touhy po zisku se slabší dávali do služeb silnějších a mocnější, kteří měli víc prostředků, si podmaňovali menší města. /4/ Krátce nato, když se takové poměry ustálily, vytáhli proti Tróji.

9 Zdá se mi, že Agamemnón shromáždil onu výpravu spíš proto, že svou mocí překonal všechny své současníky, ne proto, že by se bývalí Helenini nápadníci cítili zavázáni přísahou danou Tyndareovi a kvůli ní se dali odvést do války. /2/ Ti, kteří shromáždili z ústního podání předků nejzaručenější zprávy o dějinách Peloponnésu, tvrdí, že si Pelops zajistil moc především díky velkému bohatství, s nímž přišel z Asie k lidem chudým, a dal zemi jméno, třebaže byl cizinec, a jeho potomci měli později ještě větší štěstí. Eurystheus před svou výpravou do Atiky svěřil Mykény a vládu Atreovi na základě přibuzenských svazků, neboť Atreus byl bratrem jeho matky (Atreus byl právě ve vyhnanství, neboť ho jeho

otec vypověděl kvůli Chrysippově smrti); když se pak Eurystheus nevrátil, protože ho v Atice zabili Hérakleovci, ujal se Atreus vlády nad Mykénami a vším ostatním, co patřilo k Eurystheově říši, se souhlasem Mykéňanů, kteří měli strach z Hérakleovců, i proto, že se zdál mocný a že lichotil lidu, a tak zajistil Pelopovcům větší moc, než měli Perseovci.

/3/ To všechno zdědil Agamemnón, současně byl také svým loďstvem silnější než ostatní, a tak podle mého názoru uskutečnil toto tažení spíš proto, že shromáždil účastníky zastrašováním, než že se mu tím chtěli zavděčit. Je přece zřejmé, že se účastnil s největším počtem lodí a další že poskytl Arkadům, jak dosvědčuje Homér, pokud jej ovšem lze pokládat za hodnověrného. /4/ Když Homér mluví o odevzdání žezla, říká, že *vládl ostrovům mnohým a celého Argu byl pánem*. Nebyl by tedy mohl vládnout on, obyvatel pevniny, ostrovům, vyjímaje ty nejbližší (a těch nemohlo být mnoho), kdyby nebyl měl loďstvo. I z této vojenské výpravy lze si učinit představu o tom, jaký byl stav věcí před ní.

10 Kdyby někdo vycházel z toho, že Mykény byly malé nebo že se některé z tehdejších měst zdá nyní bezvýznamné, a nevěřil, že ono tažení bylo tak velké, za jaké je prohlásili básníci a jak o něm vypráví pověst, neopíral by se o nezvratný důkaz. /2/ Vždyť kdyby bylo město Lakedaimonů zničeno a zachovaly se z něho jen chrámy a základy budov, myslím, že by po uplynutí dlouhé doby těžko potomci uvěřili, že jejich moc odpovídala jejich slávě, a přitom nad dvěma pětinaми Peloponnésu vládnou a na celém jsou vedoucí silou, stejně tak jako u mnoha spojenců mimo Peloponnésos. Protože však jejich město nebylo vybudováno jako jednotný celek ani nemá nákladné chrámy a jiné stavby, ale skládá se podle starého řeckého způsobu z více skupin domů, jakoby jednotlivých vesnic, mohlo by se zdát méně důležité. Kdyby naproti tomu stejný osud postihl Athény, tu by podle toho, jak se navenek jeví, vyvolávaly představu dvojnásobné moci, než ve skutečnosti mají. /3/ Je tedy třeba nebýt hned nedůvěřivý a nedívat se víc na vzhled měst než na jejich moc, ale považovat ono tažení za větší než všechna předcházející, i když

menší, než jsou tažení nynější. Jde ovšem o to, zda se má i zde věřit Homérově poezii, který — vždyť je to básník — pravděpodobně věc přikrašluje; ale i když jeho údaje přijmeme, jeví se nám ona výprava menší. /4/ Uvedl, že z tisíce dvou set lodí lodi boiótské měly po sto dvaceti mužích, Filoktétovy po padesáti. Podle mého názoru chtěl tím ukázat na největší a nejmenší. O velikosti jiných se aspoň v seznamu lodí nezmínil. Že všichni byli současně veslaři i bojovníky, to ukázal u lodí Filoktétových, neboť o všech veslařích mluví jako o lučičtácích. Není pravděpodobné, že by tam bylo mnoho jiných cestujících, nepočítáme-li krále a jiné významné osobnosti, už proto ne, že měli plout přes moře se vším, co bylo nutné k vedení války, že lodí nebyly kryté palubou, ale že byly zařízené jako za starých časů po pirátsku. /5/ Přihlédneme-li k průměru mezi lodmi největšími a nejmenšími, ukazuje se, že jich nevyplulo mnoho, vezmeme-li v úvahu, že je vysílalo celé Řecko.

11 Důvodem nebyl ani tak malý počet obyvatelstva jako nedostatek peněz. Pro potřeby se zásobováním přivedli tam menší vojsko, tak velké, jaké by se tam, jak doufali, mohlo ve válce uživit z místních zdrojů. A když po svém příjezdu vyhráli bitvu (a o tom se nedá pochybovat, jinak by přece nepostavili kolem svého tábora opevnění), ani potom, jak se zdá, nepoužili veškerou svou brannou moc, ale pro nedostatek potravin se dali do sedlačení na Chersonésu a do loupežení. Trójané jim právě proto, že byli tak rozptýleni, odolávali v otevřeném boji po deset let, neboť byli vždy rovnocenní těm, kteří tam právě byli ponecháni. /2/ Kdyby byli přišli s dostatečnými zásobami potravin a kdyby byli všichni najednou, bez loupežení a obdělávání půdy, vedli bez přerušení válku, byli by je snadno přemohli v boji a Tróju dobyli, vždyť i když byli rozptýleni, odolávali jim s tou částí, která byla právě po ruce, nebo by je byli oblehli a v kratším čase a s menší námahou by se byli Tróje zmocnili. /3/ Avšak pro nedostatek peněz byla období předcházející slabá a i tyto události, slavnější než všechno, co bylo předtím podniknuto, se ukázaly ve skutečnosti méně významné než jejich pověst a než představa, která se o nich zásluhou básníků vytvořila.

12 I po trojské válce docházelo v Řecku ke stěhování a zakládání nových sídel, takže nebylo dost klidu k rozvoji.

/2/ Pozdní návrat Řeků z Tróje byl příčinou novot, ve městech docházelo často k vnitřním bojům, po nichž někteří odcházeli a zakládali nová města. /3/ Dnešní Boiótané se šedesát let po dobytí Tróje, když je Thesalové vyhnali z Arny, nastěhovali do nynější Boiótie, která se dříve nazývala zemí Kadmovou (už dříve byla ovšem v té zemi část Boiótanů a odtud také vytáhli k Iliu), a Dórové osmdesát let po trojské válce dobyli pod vedením Hérakleovců Peloponnésos. /4/ Jen s potížemi a po dlouhé době se Řecko dočkalo trvalého klidu, už v něm nedocházelo k žádným násilným pohybům obyvatelstva, jen zakládalo osady. Tak například Athénané vyslali osadníky do Iónie a na mnoho ostrovů, kdežto v Itálii a na Sicílii založili většinu osad Peloponnésané a usadili se také v některých místech ostatního Řecka. Všechna tato místa byla však kolonizována až po trojské válce.

13 Jak se moc Řecka zvětšovala a jak se v něm bohatství hromadilo rychleji než předtím, obvykle ve městech současně se vzrůstem důchodů vznikaly tyranidy (dřív tam byly dědičné monarchie s přesně vymezenými výsadami). Řecko také stavělo loďstva a více se věnovalo moři. /2/ Tvrdí se, že Korintané první provozovali námořnictví způsobem nejbližším dnešnímu a v Korintě že byly poprvé v Řecku stavěny triéry. /3/ Je také známo, že korintský stavitel lodí Ameinokles postavil čtyři lodi i Samským; od Ameinokleova příchodu na Samos až do konce této války uplynulo asi tři sta let. /4/ Nejstarší námořní bitva, o níž víme, byla bitva mezi Korintány a Kerkyřany; od ní až k stejnému datu nynější války je to asi 260 let. /5/ Ježto město, které Korintané obývají, leží na šíji — Isthmu, bylo odjakživa obchodním střediskem, protože v dřívějších dobách chodili Řekové z Peloponnésu a mimo něj jedni k druhým víc po zemi než po moři, procházeli při tom zemí Korintanů a ti byli mocní svým bohatstvím, jak to dosvědčují i staří básníci, neboť ti Korintu říkali „bohatý“. Když se pak Řekové víc věnovali mořeplavbě,

pořídili si Korintané lodi, potlačovali pirátství, vytvořili středisko obchodu pozemního i námořního a velkými příjmy peněžními povznesli své město k velké moci. /6/ Také Íónové měli později, za časů prvního perského krále Kýra a jeho syna Kambyasa, velké loďstvo a za války s Kýrem ovládli na nějaký čas moře u své země. A Polykrates, tyran na Samu v době Kambysově, silný svým loďstvem, podrobil si různé ostrovy, mezi nimi také Rhéneiu, a tu zasvětil Apollónovi Délskému. Konečně Fókové, když zakládali Massalii, porazili v námořní bitvě Kartágince.

14 Toto byly nejvýznamnější námořní mocnosti. Ale i ony, třebaže vznikly mnoho generací po trojské válce, užívaly, jak je zřejmé, jen málo triéry a byly ještě vybaveny padesátiveslicemi a dlouhými lodmi jako kdysi. /2/ Krátce před perskými válkami a před smrtí Dareia, který se stal perským králem po Kambysovi, měli sicilští tyrani a Kerkyřané triér velké množství — to byly v řeckém světě před Xerxovou výpravou poslední námořní mocnosti zasluhující zmínku. /3/ Aigiňané, Athéňané, popřípadě ještě někteří jiní měli totiž jen malá loďstva, a to ještě převážně složená z padesátiveslic. Teprve mnohem později, za války s Aigiňany, když už také bylo možno čekat příchod perského krále, přemluvil Themistokles Athéňany, aby si postavili lodi — ty, s nimiž pak svedli námořní bitvu. Ale ani ty ještě nebyly celé kryté palubou.

15 Takové to tedy bylo u Řeků s mořeplavbou jak v nejstarších dobách, tak i později. Ti, kteří se jí věnovali, domohli se přesto nemalé moci jednak příjmy peněžitými, jednak ovládnutím jiných; přepadali totiž ostrovy a podmaňovali si je, především ti, kteří neměli dost půdy. /2/ Na pevnině však nebyla svedena žádná válka, která by vítězi pomohla k zvětšení moci, neboť všechny, k nimž došlo, byly vedeny proti nejbližším sousedům. Řekové nikdy nepodnikali výpravy do cizích zemí, vzdálených od jejich vlasti, aby tam válčili a podmaňovali si jiné národy. Nespojovali se totiž s největšími státy jako jejich poddaní ani nepodnikali společné výpravy jako rovný s rovným, spíš spolu jednotlivě válčili sousedé. /3/ Jen ve válce mezi Chalkidány a Eretřany, k níž došlo

kdysi dávno, se ostatní řecký svět rozdělil a někteří pomáhali jedněm, někteří druhým.

16 Různé národy na různých místech se setkaly s různými překážkami, které bránily jejich rozvoji. Když už se Iónové dostali hodně nahoru, vytáhl proti nim Kýros a celá perská říše, která porazila Kroisa a všechny země mezi řekou Halys a mořem, a zotročil řecká města na asijské pevnině; později si Dareios dával převaze, kterou mu propůjčovalo foinické loďstvo, podrobil i ostrovy.

17 Všichni tyraní, kolik jich jen bylo v řeckých městech, hleděli pouze na své vlastní zájmy, ať už šlo o jejich osobní bezpečnost, nebo o zvětšení jejich rodinného majetku, řídili proto svůj stát s největší možnou obezřelostí a jinak nevykonali nic, co by stálo za zmínku, leda proti vlastním sousedům. Ovšem tyraní na Sicílii dospěli k velké moci. Tak bylo Řecko po dlouhý čas všestranně zdržováno, nedokázali uskutečnit něco významného společně a jednotlivá města byla příliš málo podnikavá.

18 Tyraní v Athénách a v ostatním Řecku, kde i dřív byla na mnoha místech tyranida, byli nakonec z velké části — s výjimkou tyranů na Sicílii — svrženi Lakedaimoňany. Sparta totiž po svém založení Dóry, kteří v ní teď bydlí, byla po většinu doby, kterou můžeme sledovat, zmítána vnitřními rozbroji, a přesto měla od nejstarších časů dobré zákony a nikdy nebyla ovládána tyrany; je to asi čtyři sta let nebo o málo víc, počítáme-li od konce této války, co mají Lakedaimoňané stejnou ústavu, a z toho pramení jejich moc, která jim umožnila zasáhnout do vnitřního uspořádání jiných států.

Nemnoho let po vyhnání tyranů z Řecka došlo u Marathónu k bitvě Athéňanů s Peršany. /2/ O deset let později přitáhl barbar znova s velkou výpravou na Řecko, aby je zotročil. Když hrozilo velké nebezpečí, Lakedaimoňané, nejmocnější ze všech Řeků, kteří se spojili k boji, postavili se v jejich čelo a Athéňané se při postupu Peršanů rozhodli opustit své město, sebrali svůj majetek, vstoupili na lodi a stali se námořníky. Krátce nato, co byl společným úsilím odražen barbar, přidali se jak ti, kteří odpadli od perského krále, tak i ti, kteří před-

tím byli spojenci, buď k Athéňanům, nebo k Lakedaimoňanům. Tyto dva státy se totiž ukázaly nejmocnější: jedni byli silní na pevnině, druhí loďstvem.

/3/ Společenství trvalo jen krátký čas, pak se Lakedaimoňané a Athéňané znepřátelili a válčili spolu podporování svými spojenci. Od té doby kdykoli se někteří z ostatních Řeků nepohodli, přidávali se k jedné z těch dvou stran. A tak se od perských válek až do této války neustále buď domlouvají, nebo válčí mezi sebou nebo se svými spojenci, kteří od nich odpadli, tím si dobře osvojili válečnické řemeslo, a protože se cvičili uprostřed nebezpečí, získali víc zkušeností.

19 Lakedaimoňané, kteří zaujímali mezi svými spojenci vůdčí místo, počínali si při tom tak, že jim neukládali žádné poplatky, jen hleděli na to, aby měli oligarchickou vládu jim nakloněnou, kdežto Athéňané zabírali během doby pro sebe lodi jednotlivých měst s výjimkou Chia a Lesbu a všem uložili placení daní. A tak jejich připravenost na tuto válku byla větší než v době jejich největšího rozkvětu, když bylo společenství ještě nenarušené.

20 Tak se tedy jeví ony dávné doby na základě mých zkoumán; je těžké uvěřit každému svědectví o nich jen tak beze všeho. Vždyť lidé přijímají jeden od druhého zprávy o tom, co se stalo, bez ověřování, i když se to týká jejich vlastní země. /2/ Například většina Athéňanů věří, že Hipparchos byl zabit Harmodiem a Aristogeitonem, když byl tyranem, a nevědí, že vládl Hippias, protože byl nejstarší z Peisistratových synů, a Hipparchos a Thessalos byli jeho bratři. Harmodios a Aristogeitón si však toho dne právě v určený čas mysleli, že je kdosi ze spoluúčastníků udal Hippiovi; Hippia ušetřili, protože se domnívali, že o tom ví, chtěli však, dřív než budou zatčeni, učinit něco odvážného, aby si nebezpečí zasloužili, a tak když se náhodou setkali u takzvaného Leókokreia s Hipparchem, který připravoval slavnostní průvod panathénajský, zabili ho.

/3/ I jiní Řekové mají nesprávnou představu o mnoha jiných věcech, a to nynějších, ne takových, které čas zavál zapomenutím, například že každý ze spartských králů má

dva hlasy, ne jen jeden, a že je u nich vojenský oddíl zvaný pitanský, jaký ve skutečnosti nikdy neexistoval. Tak málo práce si mnozí dávají s hledáním pravdy a raději se obracejí k tomu, co je na dosah ruky.

21 Nedopustil by se chyby ten, kdo by na základě uvedených svědectví stejně chápal události, jež jsem vyložil, a kdo by nevěřil víc básníkům, kteří je oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu — vždyť ony události nelze dokázat a většina z nich se během doby stala součástí mýtu do té míry, že jim nelze věřit —, a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů, pokud to je u něčeho tak dávného vůbec možné. /2/ Abych se však vrátil k této válce: třebaže lidé považují za největší vždy tu válku, na níž mají účast, ale když se skončí, obdivují víc to, co je dávné, pouhý pohled na činy samé prozradí, že tato válka je větší než všechny předcházející.

22 Co se týče řečí, které proslavili jedni i druhí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslel, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí.

/2/ O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od prvního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejpresnější zprávy od jiných. /3/ Vyhledávání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neřekli totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť. /4/ Možná že se má práce postrádající bájevitý prvek bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s nimi

shodují nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy, než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu.

23 Z dřívějších událostí největší byla válka s Peršany, a přece i v této došlo k rychlému rozhodnutí ve dvou bitvách námořních a ve dvou pozemních. Naproti tomu trvání této války se značně protáhlo a v jejím průběhu postihly Řecko takové strasti jako nikdy jindy ve stejném časovém údobí. /2/ Nikdy nebylo dobyto a zničeno tolik měst, ať už barbary, nebo ve vzájemných bojích (některá z nich po dobytí dokonce změnila obyvatelstvo), nikdy nebylo tolik lidí vyhnáno z vlasti nebo povražděno, a to jednak v důsledku válečných akcí, jednak v souvislosti s vnitřními rozbroji. /3/ I takové úkazy, o nichž se dřív slyšelo vypravovat, které však jen zřídka byly pozorovány ve skutečnosti, tenkrát přestaly být nepravděpodobné: velmi silná zemětřesení, která postihla rozsáhlé oblasti, zatmění Slunce, k nimž docházelo častěji než v minulosti, pokud lidská paměť sahá, velká sucha v některých krajích a hlad jako jejich důsledek a konečně mor, který způsobil nemalé škody a vyhubil velkou část lidstva. To všechno najednou postihlo Řecko současně s touto válkou.

/4/ Začali ji Athéňané a Peloponésané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, kterou uzavřeli po dobytí Euboje. /5/ Před vylíčením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejich sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho taková válka mezi Řeky vznikla. /6/ Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejméně mluví, považuji vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakedaimoňanů takové obavy, že je dohnaly k válce. Důvody, které jedna i druhá strana veřejně uváděla pro zrušení smlouvy a započetí války, byly tyto.

24 Epidamnos je město, které má po pravé ruce ten, kdo vplouvá do Iónského moře. V jeho okolí sídlí Taulantiové, barbaři z kmene Ilyrů. /2/ Toto město založili Kerkyřané, zakladatelem byl Falios, syn Eratokleidův, rodem Korinťan, odvozující svůj původ od Héraklea, podle starého zvyku povoláný z metropole. Spolu s Kerkyřany měli na založení

města podíl i další lidé z Korinta a jiní Dórové. /3/ S postupem času město Epidamňanů rostlo a počet jeho obyvatel se stále zvětšoval. /4/ Dlouhá léta prý však ve městě trvaly občanské rozbroje, až se válka s barbarskými sousedy stala jejich zkázou a připravila je o velkou část moci. /5/ Nakonec krátce před touto válkou jejich lid vyhnal oligarchy, ti se po odchodu spojili s barbary a olupovali lidi z města na zemi i na moři.

/6/ Když byli Epidamňané ve městě v nesnázích, poslali do Kerkyry jako do své metropole posly s prosbou, aby nebyli lhostejní k jejich zkáze, ale aby vyhnance s nimi smířili a ukončili válku s barbary. /7/ Tuto žádost přednesli usazeni jako prosebníci v Héřině chrámu. Avšak Kerkyřané jejich žádost nepřijali a poslali vyslance zpátky s nepořízenou.

25 Když Epidamňané pochopili, že nemohou čekat z Kerkyry žádnou pomoc, byli na rozpacích, jak situaci vyřešit. A tak poslali do Delf a dotázali se boha, zda mají svěřit své město do ochrany Korinta, který je založil, a pokusit se dostat nějakou pomoc odtamtud. Bůh jim odpověděl, že je mají Korintánům svěřit a učinit z nich své vůdce. /2/ Epidamňané přišli tedy do Korinta, svěřili podle doporučení věštníky své město do ochrany Korintánům, a když poukázali na to, že jejich zakladatel byl z Korinta, a oznámili znění věštby, prosili, aby nebyli lhostejní k jejich zkáze, ale aby je ochránili.

/3/ Korintané slíbili pomoc, částečně proto, že to považovali za správné, neboť se domnívali, že Epidamnos není jejich osadou o nic méně než osadou Kerkyřanů, částečně z nenávisti ke Kerkyřanům, kteří na ně nedbali, ačkoliv byli jejich osadou. /4/ Při společných slavnostech všech Řeků jim totiž neprokazovali obvyklé počty ani nedávali člověku z Korinta přednost při obětech, jako to dělají jiné osady, ale pohlíželi na ně svrchu, neboť se majetkem rovnali nejzámožnějším řeckým městům oněch dob a byli mocnější svou připraveností na válku; jeden čas se honosili, že jsou svým loďstvem daleko před ostatními, a také proto, že na Kerkyře dříve sídlili Fajákové, kteří byli proslavení jako námořníci. Proto

také věnovali víc péče vystrojení loďstva a jejich námořní moc nebyla zanedbatelná: když začali válčit, měli sto dvacet triér!

26 To všechno bylo pro Korinťany důvodem k nepřátelství, proto rádi poslali do Epidamnu pomoc a vydali nařzení, aby tam šel jako osadník, kdokoli by k tomu měl chuť, spolu s posádkou složenou z vojáků z Amprakie, Leukady i samého Korinta. /2/ Ti všichni šli pěšky do Apollónie, korintské osady, protože se obávali, že by jim Kerkyřané bránili v cestě po moři.

/3/ Když se Kerkyřané dověděli, že do Epidamnu přicházejí osadníci a vojáci a že se osada svěřila do rukou Korinťanů, vyvolalo to u nich nespokojenost. Okamžitě vypluli s pětadvaceti lodmi — později byla poslána ještě posila —, s vyhrožováním poroučeli, aby přijali zpátky vyhnance (ti, kteří byli vyhnáni z Epidamnu, přišli totiž do Kerkyry, ukazovali hroby svých předků, odvolávali se na příbuzenství a prosili, aby jim pomohli k návratu); vyzývali je také, aby poslali zpět vojáky a osadníky poslané z Korinta.

/4/ Epidamňané je v ničem neposlechli, Kerkyřané tedy proti nim vytáhli se čtyřiceti lodmi, doprovázeni vyhnanci, jimž chtěli pomoci k návratu, a vzali s sebou také Ilyry.

/5/ Zaujali postavení před městem a vyhlásili, aby bez úhony vyšel z města, kdokoli z obyvatel Epidamnu by chtěl, a všichni cizinci, jinak že s nimi naloží jako s nepřáteli. Protože nikdo neposlechl, začali Kerkyřané město obléhat (ono místo je totiž na šíji).

27 Jakmile přišli do Korinta poslové z Epidamnu se zprávou o obléhání, zahájili Korinťané přípravy k vojenskému tažení a současně vyhlásili založení kolonie v Epidamnu, že tam může jít každý, kdo bude chtít, a bude mít zaručenou rovnoprávnost. Nemá-li někdo chuť vyplout okamžitě spolu s ostatními, ale chce se zakládání osady zúčastnit, může zatím zůstat doma, zaplatí-li padesát korintských drachem. A bylo hodně těch, kteří vypluli, i těch, kteří zaplatili peníze. /2/ Požádali také Megařany, aby je s lodmi doprovodili pro případ, že by jim Kerkyřané bránili v plavbě. Megařané se připravovali vyplout spolu s nimi s osmi lodmi a Palští z Kefallénie

se čtyřmi. Se stejnou žádostí se obrátili i na Epidaurány, a ti poskytli pět lodí, Hermionští jednu, Troizénští dvě, Leukadané deset a Ampračané osm. Na Thébanech a Fleiuntanech žádali peníze, na Élejcích prázdné lodi a peníze. Korintané sami pak připravili třicet lodí a tři tisíce hoplitů.

28 Jakmile se Kerkyřané dověděli o těchto přípravách, přišli do Korinta spolu s vyslanci Lakedaimoňanů a Sikyóňanů, které vzali s sebou, a vyzvali Korintány, aby stáhli z Epidamnu vojáky i osadníky, protože na něj nemají žádný nárok. /2/ Jestliže si na něj nějaký nárok osobují, jsou prý ochotni podrobit se soudu na Peloponnésu před městy, na kterých by se obě strany dohodly; které straně by byla osada prisouzena, ta měla být jejím pánem. Byli ochotni obrátit se i na delfskou věštitrnu. /3/ Varovali před započatím války, jinak prý by byli i oni nuceni hledat si přátele mezi jinými než dosud, takové, které nechtějí, protože by potřebovali pomoc a protože by je k tomu Korintané dohnali. /4/ Korintané jim odpověděli, že o tom budou jednat, jestliže Kerkyřané od Epidamnu lodě a barbary; dřív prý by nebylo v pořádku, aby jedni byli obléháni a druhí se soudili. /5/ Kerkyřané na to prohlásili, že to učiní, jestliže i oni, Korintané, odvolají své lidi z Epidamnu; jsou prý však také ochotni k takovému řešení, aby obě strany zůstaly, kde jsou, a uzavřely příměří do doby, než se uskuteční onen soud.

29 Korintané nepřijali žádný z těchto návrhů, ale jakmile byly jejich lodi plné a jakmile se dostavili spojenci, poslali napřed hlasatele, aby Kerkyřanům vypověděl válku, a potom vyrazili se sedmdesáti loďmi a se sedmi tisíci hoplity a pluli k Epidamnu, aby začali válčit s Kerkyřany. /2/ Loďstvu veleli Aristeus, syn Pellichův, Kallikrates, syn Kalliův, a Timanór, syn Timantheův, pěchotě Archetimos, syn Eurytimův, a Isarchidas, syn Isarchův.

/3/ Jakmile se dostali do Aktia v území anaktorském, tam, kde je svatyně Apollónova, při ústí Amprackého zálivu, poslali Kerkyřané napřed ve člunu hlasatele s výzvou, aby proti nim nepluli, a současně obsazovali posádkou lodě — staré lodě napřed opravili, aby byly schopné plavby, a ostatní vystrojili. /4/ Protože hlasatel nepřinesl od Korintanů ani slovo o míru

a protože jejich lodi v počtu osmdesáti už byly připravené (čtyřicet jich obléhalo Epidamnos), vypluli s nimi, seřadili je a svedli bitvu.

/5/ Kerkyřané v ní dobyli skvělého vítězství a zničili patnáct korintských lodí. Jejich vojsku obléhajícímu Epidamnos se téhož dne podařilo donutit jej ke vzdání s podmínkou, že cizinci budou prodáni do otroctví a Korintané že budou v poutech uvězněni až do dalšího rozhodnutí.

30 Po této námořní bitvě postavili Kerkyřané tropaion na mysu Leukimmé na Kerkyře a pobili všechny zajatce, kterých se zmocnili, s výjimkou Korintanů, které drželi v poutech. /2/ Později, když se poražení Korintané a jejich spojenci vrátili s loďstvem domů, byli pány celého moře v oněch končinách Kerkyřané; připluli ke korintské osadě Leukadě, zpusťovali území kolem ní a zapálili Kyllénu, válečný přístav Ělejců, protože poskytli Korintanům lodi i peníze. /3/ Dlouhou dobu po oné námořní bitvě ovládali moře, podnikali nájezdy proti korintským spojencům a ničili je, až se v pokročilém létě Korintané, když byli jejich spojenci v nesnázích, utábořili u Aktia a v okolí Cheimeria v thesprótské zemi, aby mohli chránit Leukadu a jiná města, která s nimi byla spřátelena. /4/ I Kerkyřané umístili proti nim u Leukimmy loďstvo i pěchotu. Žádná strana však nevyplula proti druhé, ale jen tam po celý zbytek léta stáli proti sobě a obojí se vrátili domů, až když už tu byla zima.

31 Po celý rok po oné námořní bitvě i rok následující plni hněvu kvůli válce s Kerkyřany stavěli Korintané lodi, připravovali s největším úsilím námořní výpravu a ze samotného Peloponnésu i z ostatního Řecka shromažďovali a najímali za mzdu veslaře. /2/ Když se Kerkyřané dověděli o těchto přípravách, zalekli se, a protože neměli spojeneckou smlouvu s nikým z Řeků a nenechali se zapsat ani do spolku athénskému ani lakedaimonskému, rozhodli se jít do Athén, stát se jejich spojenci a pokusit se najít u nich nějakou pomoc. /3/ Když se to doslechli Korintané, přišli také do Athén dojednat, aby se athénské loďstvo nespojilo s kerkyrským a nezabránilo jim vést válku podle svého přání. /4/ Když se sešel sněm, došlo k řečnickému souboji a Kerkyřané řekli asi toto.

32 „Athéňané, jestliže se někdo nemůže pochlubit tím, že prokázal službu nebo že dřív uzavřel spojenectví, a přijde k sousedům s žádostí o pomoc, jako to nyní činíme my, je spravedlivé, aby nejprve ukázal, že to, co žádá, je také užitečné, ne-li, že to aspoň není škodlivé, a za druhé, že za to bude stále vděčen. Jestliže nic z toho přesvědčivě nedokáže, nesmí se zlobit, když bude odmítnut. /2/ Kerkyřané, kteří nás poslali, abychom vás požádali o spojenectví, však pevně

věří, že vám mohou poskytnout bezpečnou záruku. /3/ Náš dosavadní postoj k vám je v rozporu s dnešní potřebou a naší žádostí neprospívá. /4/ Dnes přicházíme žádat spojenectví od druhých, třebaže jsme se v dřívějších dobách nestali dobrovolně ničímí spojenci — právě to také způsobilo, že jsme zůstali na začátku války s Korintem sami. To, co se nám dříve zdálo prozřivé, neuzavírat s jinými spojenectví, které by nás mohlo donutit, abychom se v závislosti na názoru souseda spolu s ním dostali do nebezpečí, ukázalo se nyní jako nerozvážnost a slabost. /5/ Odrazili jsme sice v námořní bitvě Korintany sami, bez cizí pomoci, avšak protože se teď proti nám chystají s větší válečnou přípravou sehnanou z Peloponnésu a z ostatního Řecka a my vidíme, že nejsme schopni ubránit se jen vlastní silou a že budeme ve velkém nebezpečí, jestliže se dostaneme do jejich područí, jsme nuceni žádat o pomoc jak vás, tak kohokoli jiného a zasluhujeme si odpuštění, máme-li odvahu k pravému opaku své dřívější nečinnosti, jejímž důvodem nebyla zlá vůle, ale chybný úsudek.

33 Necháte-li se přesvědčit, bude pro vás v mnohém ohledu výhodné, že potřebujeme vaši pomoc: za prvé proto, že budete chránit oběti nespravedlivosti, ne lidi, kteří druhým škodí, dále proto, že ujmete-li se nás v takovém nebezpečí, v němž nám jde o všechno, zajistíte si naši vděčnost opírající se o nerasmazatelný důkaz, a konečně máme lodstvo, které je po vašem nejpočetnější. /2/ Uvažte také toto: jaké štěstí může být vzácnější pro vás nebo bolestnější pro vaše nepřátele, než jestliže stát, jehož získání na svou stranu byste platili velkými penězi a velkou vděčností, se vám nabízí sám a vydává se vám ze své vůle, bez nebezpečí, bez výloh, navíc vám ještě vynese pověst šlechtných lidí v očích světové veřejnosti, vděčnost těch, které ochráníte, a vám samým sílu. Jen málokdo získal v minulosti všechny tyto výhody najednou, jen málokdy se stalo, že by některý stát přišel žádat spojenectví a těm, na něž se obracel, přinášel bezpečnost a čest o nic menší, než sám chtěl dosáhnout. /3/ A jestliže někdo z vás nevěří, že dojde k válce, ve které bychom vám byli užiteční, mýlí se ve svém úsudku a nechápe, že si Lakedaimoňané ze strachu před vámi přejí válku a že se Korintané, kteří jsou u nich

mocní a kteří jsou vašimi nepřáteli, chystají podrobit si napřed nás a pak se vrhnout na vás, aby nás nenávisť k nim, která nás spojuje, nepostavila bok po boku proti nim a aby se dřív nepřipravili o jednu nebo druhou výhodu, spočívající v tom, že buď oslabili nás, nebo posílili sebe. /4/ My tedy musíme myslet na to, abychom je předešli, a to tím, že my nabídneme spojenectví a vy že je přijmete a že na ně raději dřív zaútočíme sami, než abychom potom odráželi jejich útok.

34 Jestliže pak říkají, že se nesrovnává s právem, abyste se ujímali jejich osadníků, ať si uvědomí, že každá osada, se kterou se dobře zachází, ctí své mateřské město, kdežto když se s ní jedná špatně, odcizí se. Osadníci nejsou totiž vysláni z domova proto, aby byli otroky, ale aby byli rovni těm, kteří zůstali doma. /2/ Že s námi jednali špatně, to je jasné; vždyť když byli vyzváni, aby přišli kvůli Epidamnu k soudu, chtěli svou stížnost raději rozhodnout válkou než pořadem práva. /3/ Nechť vám svědčí jako důkaz, co činí nám, svým pokrevným příbuzným, abyste se od nich nenechali svést na scestí klamem a nepomáhali jim, když vás o to otevřeně žádají. Ve větším bezpečí žije ten, kdo méně často lituje, že učinil něco dobrého svým nepřátelům.

35 Ani smlouvu s Lakedaimoňany neporušíte, jestliže přijmete za spojence nás, kteří nepatříme ani k jedné straně. /2/ V oné smlouvě je řečeno, že těm řeckým městům, která nejsou spojenci žádné z obou stran, je dovoleno, aby se přidružila k libovolné z nich. /3/ Bylo by hrozné, kdyby tihle směli obsazovat lodi posádkou ze spojenců, ba dokonce i z ostatního Řecka a v míře ne nejmenší z vašich poddaných, nám však kdyby zakazovali spojenectví, o něž teď jednáme, a pomoc z kterékoli jiné strany a mluvili o porušení práva, kdybyste vyslechli naši žádost. /4/ Mnohem víc si budeme moci stěžovat my na vás, jestliže se nám nepodaří přesvědčit vás: odmítnete nás, když jsme ohroženi, přestože nejsme vašimi nepřáteli, a těmto, kteří jsou vašimi nepřáteli a chystají se vás napadnout, nejenže nebudete bránit, ale dokonce přimhouříte oči nad tím, že posílí svou moc na úkor vašeho státu. To není spravedlivé. Buď musíte i jim překazít najímání

lidí ve vaší zemi, nebo poslat i nám pomoc způsobem, k jakému se necháte přemluvit, nejlépe tak, že nás přijmete a pomůžete nám otevřeně. /5/ Jak jsme řekli už na začátku, ukazujeme vám mnoho výhod — největší z nich je, že jsme měli tytéž nepřátele (to je záruka nejbezpečnější), a tito nepřátelé nejsou slabí, ale jsou schopni uškodit těm, kteří se s nimi rozešli. A když se vám nabízí spojenectví s mocností námořní, ne suchozemskou, není pro vás lhostejné, zneprátele-li si ji; nejlepší pro vás je, pokud byste to mohli dokázat, nedovolit nikomu jinému, aby měl loďstvo, a ne-li, mít za přítele toho, kdo vám může dát největší záruky.

36 A jestliže se někomu to, o čem mluvíme, zdá užitečné, ale bojí se, že kdyby se nechal přesvědčit, porušil by smlouvy, ať si uvědomí, že tato jeho obava provázená silou nažene víc strachu nepřítelům, kdežto jeho domnělá jistota, odmítne-li nás, bude slabostí a způsobí, že se mocní protivníci budou bát méně. Ať si současně uvědomí, že se teď rozhoduje stejně tak o Kerkyře jako o Athénách a že nemyslí nejlépe na jejich zájmy ten, kdo se při pohledu na budoucí, vlastně takřka už probíhající válku dívá jen na okamžitý stav věcí a váhá připojit k sobě zemi, jejíž přátelství nebo nepřítelství má pro něho největší význam. /2/ Poloha Kerkyry je tak příznivá pro plavbu do Itálie a na Sicílii, že může zabránit, aby odtamtud připlulo nějaké loďstvo na pomoc Peloponnésanům, a na druhé straně nechat projet loďstvo, které pluje odtud tam, a i jinak je velmi výhodná.

/3/ Z tohoto velmi stručného shrnutí, které obsahuje důvody obecně platné i zvláštní, musíte dojít k názoru, že nás nesmíte opustit. V Řecku jsou tři loďstva, která stojí za zmínku, u vás, naše a korintské. Připustíte-li, aby dvě z nich se sloučila a Korinťané nás pohltili, budete bojovat na moři současně proti Kerkyřanům a Peloponnésanům, kdežto přijmete-li nás, budete se s nimi moci utkat s loďstvem rozhojněným o naše lodě.“

/4/ Takové věci řekli Kerkyřané; po nich promluvili Korinťané asi takto.

37 „Protože zde přítomní Kerkyřané nezaměřili svou řeč jen na žádost o spojenectví, ale i na to, že prý jsme se k nim

zachovali nespravedlivě a že jsou bezdůvodně zavlčeni do války, je nutné, abychom se i my nejdříve zmínili o obojím a teprve potom přešli k ostatnímu, abyste už napřed jasněji viděli, oč vás budeme žádat, a v souladu s rozumem odmítlí, co tihle lidé potřebují.

/2/ Říkají, že z rozvážnosti ještě nikdy s nikým neuzavřeli spojenectví. Ve skutečnosti je k tomu podnítila zlovolnost, ne ctnost, neboť nechtěli mít žádného spojence ani svědka svých nepravostí ani se nechtěli stydět, až by zvali k něčemu takovému. /3/ A jejich město, které jeho poloha činí nezávislým, jim umožňuje, aby sami byli soudci nad svými zločiny spíš než aby dodržovali smlouvy, protože sami velmi zřídka vyplouvají k sousedům a velmi často přijímají u sebe ostatní, kteří jsou nuceni u nich přistávat. /4/ To je ta jejich „počestná“ neutralita, za kterou se schovávají ne proto, aby nebyli spoluúčastníky druhých při protiprávním jednání, ale aby se takového jednání dopouštěli sami: aby si mohli počínat násilnický, když mají převahu, aby měli větší výhody, když sou nepozorováni, aby se nemusili stydět, když si někde k něčemu pomohou. /5/ Vždyť kdyby byli opravdu bezúhonní, jak o sobě tvrdí, tu čím méně by na ně jejich sousedé mohli, tím zjevněji by mohli svou poctivost dokazovat tím, že by se ve svých vztazích k druhým řídili právními předpisy.

38 Oni však nejsou ani vůči jiným ani vůči nám takoví, za jaké se vydávají; třebaže jsou našimi osadníky, nikdy při nás nestáli, a teď s námi dokonce válčí, protože prý nebyli posláni založit kolonii proto, aby se s nimi špatně zacházelo.

/2/ My zase říkáme, že jsme onu kolonii nezaložili proto, abychom byli vystaveni jejich násilnictví, ale proto, abychom byli jejich vůdci a abychom u nich měli vážnost, jak se sluší a patří. /3/ Jiné osady nám prokazují úctu, my sklízíme větší lásku svých osadníků než kterákoli jiná metropole: /4/ je jasné, že líbíme-li se většině, není správné, že těmto jediným se nelíbíme, a nepodnikli bychom proti nim tak neobvyklou výpravu, kdyby jejich provinění vůči nám nebylo tak mimořádné. /5/ I kdybychom se my byli dopustili chyby, bylo by se slušelo, aby ustoupili před naším hněvem, užít násilí proti jejich mírnosti by pak byla hanba pro nás. Oni se však ve své

drzosti a v důvěře ve své bohatství provinili vůči nám už při mnoha jiných příležitostech, zejména však teď v případě Epidamnu. To je přece naše osada, oni si na něj nečinili nárok, dokud to s ním bylo špatné, a když jsme mu teď přišli na pomoc, zmocnili se ho násilím a drží ho ve své moci. 39 Tvrdí ovšem, že se dřív chtěli ve sporné otázce podříditi soudnímu rozhodnutí. Jenže když ten, kdo navrhuje takové řešení, je ve výhodném postavení ve srovnání s ostatními a v bezpečí, nelze brát jeho návrh vážně. Spíš lze věřit tomu, kdo přizpůsobí své chování svým řečem a v obojím se postaví naroveň svému protivníkovi, dříve než začne zápas. /2/ Avšak Kerkyřané se nejdřív pustili do obléhání, a teprve když pochopili, že my nezůstaneme lhostejní, přišli s tím skvělým návrhem na soudní řízení. A tak přišli sem a nestačí jim, že se sami dopustili chyby, ale žádají i vás, ne abyste se s nimi spolčili k boji, ale k páchání křivd a abyste se jich ujali a znepřátelili se s námi. /3/ Měli za vámi přijít tenkrát, když byli v naprostém bezpečí, a ne tenkrát, když nám bylo ukřivděno a oni jsou v nebezpečí a když vy, kteří jste neměli nic z jejich moci, byste jim měli poskytnout pomoc, a ačkoliv jste se nezúčastnili jejich provinění, měli byste být námi stejně obviněni jako oni; měli už dávno spojit svou moc s vaší a teď společně nést následky.

40 Dokázali jsme vám tedy, že přicházíme s oprávněnými stížnostmi a že oni jsou násilníci a chamtivci. Musíte ještě poznat, že by odporovalo právu, kdybyste je přijali za spojence. /2/ Jestliže bylo ve smlouvě řečeno, že se kterékoliv město, které ji nepodepsalo, může přidat k libovolné straně, neplatí toto ustanovení pro ty, kteří by se přidali s úmyslem těm druhým ublížit, ale pro každého, kdo potřebuje ochranu a v minulosti zajistil svou bezpečnost a nepřipravil se o ni tím, že by se vysmekl z jiných závazků, a nepřináší válku místo míru těm, kteří ho přijmou, jsou-li rozumní. To by nyní postihlo vás, kdybyste nás neposlechli. /3/ Nestali byste se totiž jen jejich pomocníky, ale také našimi nepřáteli, místo abyste s námi byli vázáni smlouvami. Půjdete-li s nimi, nevyhnutelně udeříme současně na vás, až udeříme na ně. /4/ Spravedliví byste byli především tenkrát, kdybyste se

drželi stranou nás i jich, anebo tehdy, kdybyste šli spolu s námi proti nim (jste přece spojeni smlouvou s Korintány, kdežto s Kerkyřany jste nikdy ani příměří neuzavřeli) a kdybyste nezaváděli zvyk přijímat odpadlíky z druhého tábora. /5/ Vždyť my jsme také nehlasovali proti vám, když od vás odpadli Samští a ostatní Peloponnésané se rozdělili na dvě skupiny při hlasování o tom, zda se jim má pomoci, naopak jsme otevřeně zastávali opačný názor, že má každý právo sám potrestat své spojence. /6/ Vždyť ujmete-li se těch, kteří se dopouštějí nějaké špatnosti, a budete jim pomáhat, ukáže se, že se k nám přidá část vašich spojenců, a to rozhodně ne malá, a zavedením tohoto zvyku uškodíte víc sobě než nám. 41 Tyto právní důvody, na které vás upozorňujeme, jsou podle řeckých zákonů dostačující. Musíme vás však také upozornit na jednu věc a požádat vás o laskavost, kterou byste nám podle našeho názoru měli v této době na oplátku prokázat, protože ani nejste našimi nepřáteli, abyste nám směli škodit, ani zas tak velkými přáteli, abyste mohli brát naše dobrodiní jako samozřejmost. /2/ Vždyť když jste jednou — ještě před perskými válkami — měli málo válečných lodí k válce proti Aigině, dostali jste jich dvacet z Korinta. Tato naše úsluha spolu s úsluhou v případě Samských, že jim totiž naši zásluhou Peloponnésané nepomohli, vám umožnila podrobit si Aiginu a potrestat Samské. Došlo k tomu za takových okolností, za jakých se lidé obvykle víc než kdy jindy při postupu proti nepřítelům na nic neohlížíjí, jen když zvítězí: /3/ považují za přítele každého, kdo jim prokáže službu, i když byl předtím nepřítelem, a za nepřítele každého, kdo se jim staví do cesty, i kdyby to byl náhodou jejich přítel, protože obětují i své zájmy okamžité touze po vítězství.

42 Vezměte toto všechno v úvahu (mladší mezi vámi ať se nechají poučit od starších) a považujte za svou povinnost oplatit nám stejným; nemyslete si, že to, co tady říkáme, je sice spravedlivé, avšak dojde-li k válce, že prospěšné bude něco jiného. /2/ Prospěch se dostavuje především po takovém jednání, při kterém člověk nejméně chybuje, a možnost, že dojde k válce, strašák, kterým vás Kerkyřané chtějí dohnat

k nesprávnému jednání, je ještě nejistá a nestojí to za to nechat se jí dohnat k nepřátelství s Korintem, a to k nepřátelství už jistému a ne jen možnému. Je moudřejší odložit nedůvěru vzniklou v minulosti kvůli Megarám — /3/ pozdější laskavost prokázaná v pravý čas, i když je menší, může přece ulomit hrot větší stížnosti —, /4/ a nedat se strhnout tím, že Kerkyřané nabízejí spojenectví výhodné slibem lodstva; vždyť nedopustit se nespravedlivosti na sobě rovných je větší záruka sflý než dát se zaslepit okamžitou výhodou a mít víc za cenu nebezpečí.

43 My jsme se dostali do obdobné situace, jako když jsme sami ve Spartě veřejně prohlásili, že každý má právo potrestat sám své spojence, a žádáme nyní od vás totéž, to jest abyste nám svým rozhodnutím neuškodili za to, že vám tenkrát naše rozhodnutí prospělo. /2/ Oplatte nám stejným a uznejte, že toto je právě ona chvíle, kdy je největším přítelem ten, kdo pomůže, a největším nepřítelem ten, kdo se postaví proti. /3/ Nepřijímejte zde přítomné Kerkyřany za své spojence k naší škodě a nepomáhejte jim v jejich protiprávním jednání. Takovým počínáním zachováte slušnost a bude to i pro vás to nejlepší rozhodnutí.“

44 Taková byla zase řeč Korintanů.

Athéňané vyslechli jedny i druhé a dvakrát svolali sněm; v prvním zasedání měla příznivější ohlas slova Korintanů, v druhém změnili svůj názor a rozhodli se neuzavřít s Kerkyřany spojenectví s podmínkou, že by jedna i druhá strana považovala přátele a nepřátele druhé strany za své přátele a nepřátele (vždyť kdyby je Kerkyřané vyzvali, aby spolu s nimi vypluli proti Korintu, znamenalo by to porušení příměří s Peloponnésany), ale uzavřeli smlouvu na obranu, že si vzájemně pomohou, kdyby někdo napadl Kerkyru nebo Athény nebo jejich spojence. /2/ Válka s Peloponnésany se jim zdála tak jako tak nevyhnutelná a nechtěli nechat Korintanům Kerkyru, která měla tak silné lodstvo, ale chtěli je rozeštvat co nejvíc, aby mohli v případě potřeby vstoupit do války s Korintany i s ostatními námořními mocnostmi, až budou oslabeny. Kromě toho jim připadala poloha onoho ostrova výhodná pro plavbu podle břehu do Itálie a na Sicílii.

45 Po takových úvahách přijali Athéňané Kerkyřany a krátce po odchodu Korintanů jim poslali na pomoc deset lodí. /2/ Velení nad nimi měl Lakedaimonios, syn Kimónův, Diotimos, syn Strombichův, a Próteas, syn Epikleův. /3/ Nařídili jim nepouštět se s Korintany do boje, ledaže by pluli proti Kerkyře a chystali se k vyloďení buď tam nebo na některém jiném místě patřícím Kerkyřanům. V takovém případě jim v tom měli bránit ze všech sil. Tento rozkaz vydali proto, aby neporušili smlouvu o příměří.

46 A tak tyto lodi připlují na Kerkyru.

Korintané po ukončení příprav pluli ke Kerkyře se sto padesáti lodmi. Deset z nich patřilo Élejcům, dvanáct Megarňanům a deset Leukadanům, Ampračanům sedmadvacet a jedna Anaktorským, Korintanům samým pak devadesát. /2/ Velitelé byli ustanoveni vždy tou kterou obcí — velení nad korintskými lodmi měl Xenokleides, syn Euthykleův, se čtyřmi dalšími.

/3/ Když se na své plavbě od Leukady přiblížili k pevnině ležící proti Kerkyře, zakotví u Cheimeria v zemi thesprótské.

/4/ Je to přístav a nad ním kousek od moře v té části Thesprótidy, která má jméno Elaiatis, leží město Efyré. U něho se spojuje s mořem jezero Acherontské. Toto jezero má jméno podle řeky Acherontu, která se do něho vlévá, když protékla Thesprótidou. Teče tam též řeka Thyamis tvořící hranici mezi Thesprótidou a Kestrinou. Mezi těmito dvěma řekami ční do moře Cheimerion. /5/ Na tomto místě pevniny tedy Korintané zakotvili a postavili tábor.

47 Jakmile se Kerkyřané dověděli, že se přibližují, naplnili posádkou sto deset lodí, jimž velel Mikiades, Aisimides a Eurybatos, a utábořili se na jednom z ostrovů, jimž se říká Syboty, a bylo tam i těch deset lodí atických. /2/ Jejich pěchota byla na mysu Leukimmé a také tisíc hoplitů zakynthských, kteří přispěchali na pomoc. /3/ Ale i Korintané měli na pevnině mnoho pomocníků z řad barbarů, kteří k nim přispěchali, protože národy sídlící v oněch místech pevniny jsou stále jejich přáteli.

48 Když Korintané ukončili svoje přípravy, zásobili se potravinami na tři dny a vypluli v noci od Cheimeria, aby

svedli námořní bitvu. /2/ Při své plavbě spatřili za svítání na širém moři loď Kerkyřanů, jak plují směrem k nim. /3/ Když se vzájemně uviděli, řadili se proti sobě, a to na pravém křídle Kerkyřanů atické lodi, zatímco zbytek sestavy tvořili samotní Kerkyřané, kteří své lodi rozdělili do tří oddílů, z nichž každému velel jeden ze tří strategů. Tak se seřadili Kerkyřané.

/4/ U Korintanů pravé křídlo tvořily lodi megarské a ampracské, ve středu byli ostatní spojenci, každý zvlášť, levé křídlo proti Athéňanům a proti pravému křídlu Kerkyřanů zaujali Korintané s loďmi, které pluly nejlépe.

49 Když bylo na obou stranách vztyčeno znamení k bitvě, obě řady se srazily a boj začal. Obě strany měly na palubách mnoho hoplitů i mnoho lučištníků a kopinů: chyběla jim větší zkušenost, proto se přidržovali staré bojové taktiky.

/2/ Bitva byla urputná, ale umění při ní mělo malou úlohu — spíš byla podobná boji pěchoty. /3/ Když totiž došlo k srážce, lodi se jen těžko uvolňovaly, protože jich bylo mnoho a protože na sebe byly natlačené, víc také věřili, že by jim mohli k vítězství pomoci hopliti umístění na palubě, kteří bojovali v sevřených útvorech, zatímco se lodi nehýbaly z místa. Nezkoušelo se manévrování, ale při oné námořní bitvě se uplatňovala víc odvaha a síla než umění.

/4/ Na všech stranách bylo mnoho hluku a bitva byla plná zmatku; atické lodi v ní připlouvaly na pomoc Kerkyřanům, kdekoli byli tísněni, zastrášovaly protivníky, avšak strategové měli strach překročit rozkazy dané v Athénách a nepouštěli se do bitvy. /5/ Nejvíce bylo v tísní pravé křídlo Korintanů, neboť Kerkyřané s dvaceti loďmi je zahnali na útěk, pronásledovali je, jak byli rozptýleni, až k pevnině, připluli až k jejich táboru, vystoupili na zem, zapálili jejich opuštěné stany a rozkradli jejich majetek.

/6/ Na této straně tedy Korintané a jejich spojenci podléhali a Kerkyřané vítězili. Avšak tam, kde byli jen Korintané sami, na levém křídle, tam měli jasnou převahu, protože Kerkyřanům z loďstva už tak slabšího chybělo dvacet lodí, které pronásledovaly nepřítel. /7/ Když Athéňané viděli, jak jsou Kerkyřané stále víc utiskováni, pomáhali jim už nezastřeně —

dříve si dávali pozor, aby na nikoho nenarazili. Když už se Kerkyřané zřejmě dávali na útěk a Korintané na ně dotřali, tu už se do toho každý Athéňan dal a na nic se neohlížel; věc nutně dospěla až tam, že se Korintané a Athéňané spolu utkávali.

50 Když došlo k útěku Kerkyřanů, Korintané se nezdržovali přivazováním vraků lodí, které poškodili, ke svým lodím a jejich odvlékáním, ale projížděli mezi nepřátelskými lodmi a dali se spíš do vraždění lidí než do zájímání; nevěděli, že jejich pravé křídlo bylo poraženo, a pobíjeli i své přátele, neboť je nepoznávali. /2/ Protože bylo na obou stranách mnoho lodí a protože byly na moři roztaženy na velké prostoře, tu když se dostali do sebe, bylo těžké rozeznat, kdo vyhrává a kdo prohrává; byla to totiž počtem lodí největší námořní bitva, jakou do té doby svedli Řekové mezi sebou.

/3/ Korintané pronásledovali Kerkyřany až ke břehu a pak se dali do sbírání trosků svých lodí a svých padlých, většinu se jim podařilo sebrat a dopravit do Sybot, kam už jim také přišlo na pomoc pozemní vojsko barbarů (Syboty jsou opuštěný přístav v Thesprotidě). Když to vykonali, shromáždili se a znova pluli na Kerkyřany. /4/ Ti se také rozjeli proti nim s lodmi, které ještě byly schopné plavby, a s těmi, které ještě zbývaly, spolu s lodmi atickými, neboť měli strach, aby se Korintané nepokusili vylodit se na jejich ostrov. /5/ Už bylo pozdě, už byl zanotován paján k útoku, tu se dali Korintané znenadání na ústup, protože spatřili připlouvat dvacet athénských lodí, které poslali Athéňané na pomoc později než oněch deset z obavy, která se nakonec ukázala oprávněná, že Kerkyřané budou poraženi a že těch jejich deset lodí je na pomoc málo.

51 Tyto lodí tedy Korintané upozorovali zdálky, domyslili si, že jsou z Athén, a domnívali se, že jich je víc, než kolik jich vidí, a proto se dali na ústup. /2/ Kerkyřané je však hned nespapřili, neboť pluli víc stranou, odkud je nebylo vidět, a divili se, proč Korintané ustupují; teprve když je někteří rozeznali na obzoru, řekli ostatním, že se blíží nějaké lodě. Tu se také dali na ústup, neboť už se stmívalo a Korintané už

bojiště opustili. /3/ Tak se rozešli a námořní bitva skončila, když už byla noc. /4/ Kerkyřané se utábořili na Leukimmě. Těch dvacet lodí poslaných z Athén, jimž velel Glaukón, syn Leagrův, a Andokides, syn Leógorův, proplulo mezi mrtvolami a troskami a brzy potom, co byly spatřeny, přistály u tábora Kerkyřanů. /5/ Kerkyřané se ulekli, že jsou to lodi nepřátelské, to už byla noc, pak je však poznali, a tak athénské lodi zakotvily.

52 Příštího dne oněch třicet atických lodí a z kerkyrských ty, které byly schopné plavby, vypluly směrem k sybotskému přístavu, v němž kotvili Korinťané, s úmyslem zjistit, zda jsou ochotni svést bitvu. /2/ Ti však odrazili s lodmi od břehu, seřadili je na širém moři a klidně tam stáli, protože neměli v úmyslu pustit se do bitvy; viděli totiž, že protivníkovi přibyly z Athén lodi, které jsou v pořádku, kdežto oni že se musejí vypořádat s mnoha nesnáze, ať už se střžením zajatců, které měli na lodích, nebo s nemožností opravit lodi na opuštěném místě. /3/ Spíš uvažovali o návratu domů, kudy by se měli dát, neboť se báli, že Athéňané budou považovat příměří za porušené, protože se pustili do boje, a nenechají je odplout.

53 Rozhodli tedy, že posadí do člunu muže bez hlasatelské hole, pošlou je k Athéňanům a pokusí se vyzkoumat jejich záměry. Poslali je a uložili jim vyříditi toto.

/2/ „Mužové athénští, dopouštíte se bezpráví, když začínáte válku a rušíte smlouvu o příměří. Vždyť jste se nám se zbraní v ruce postavili do cesty, když jsme se chystali potrestat své nepřátele. Jestliže však máte v úmyslu zabránit nám plout ke Kerkyře nebo kam jinam se nám zachce a porušit příměří, zajměte nejprve nás zde přítomné a naložte s námi jako s nepřáteli.“

/3/ Taková asi byla jejich slova. Vojáci z kerkyrského tábora, kteří tato slova vyslechli, křičeli, aby byli okamžitě chyceni a zabiti, avšak Athéňané jim odpověděli takto:

/4/ „Nezačínáme válku, mužové peloponnéští, ani nerušíme příměří, ale přišli jsme na pomoc zde přítomným Kerkyřanům, kteří jsou našimi spojenci; proto chcete-li plout někam jinam, nebráníme vám v tom, zamíříte-li však na Kerkyru

nebo do některého z míst patřících Kerkyřanům, nepřipustíme to, pokud nám to naše síly dovolí.“

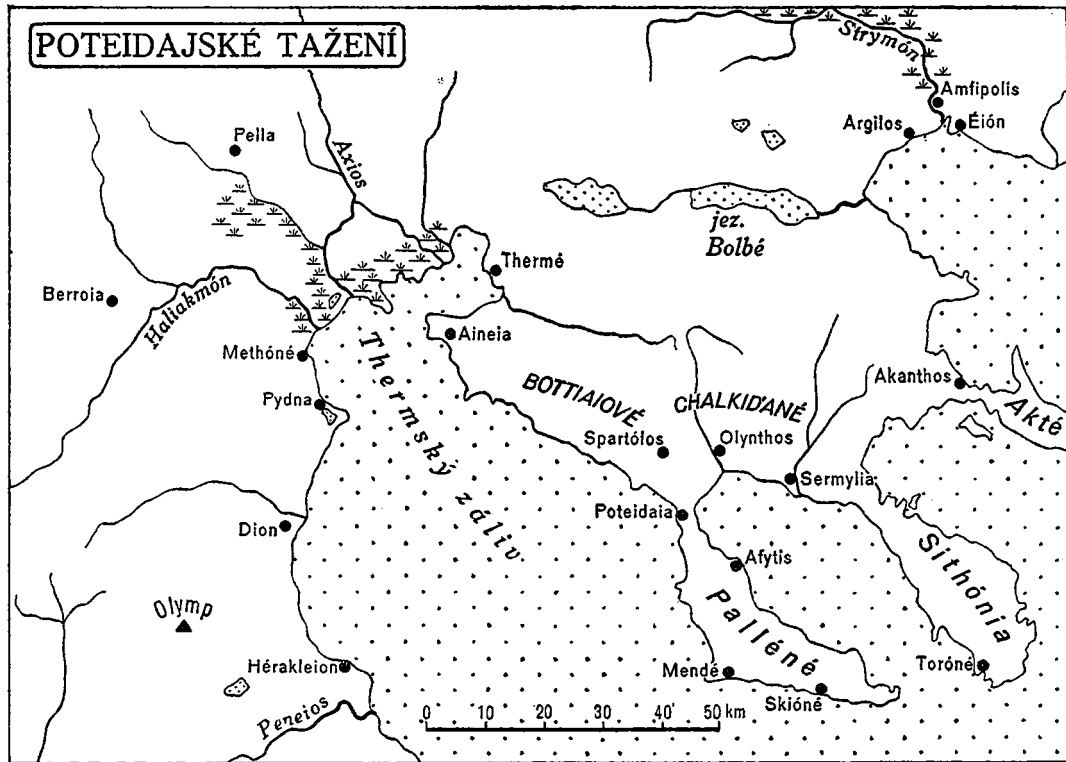
54 Po této odpovědi Athéňanů se Korinťané připravovali k odplutí do svého domova a postavili tropaion v Sybotech na pevnině. Kerkyřané sebrali trosky lodí a mrtvol, které k nim zanesl proud a vítr, jenž se zvedl v noci a rozptýlil je na všechny strany, a postavili tropaion v Sybotech na ostrově, jako by byli vítězi. /2/ Obě strany si přisvojovaly vítězství, a to z těchto důvodů: Korinťané postavili tropaion proto, že si až do noci udrželi v bitvě převahu, takže shromáždili většinu trosek a padlých, zajali aspoň tisíc nepřátel a potopili na sedmdesát lodí; Kerkyřané postavili tropaion proto, že zničili asi třicet lodí, a když připluli Athéňané, sebrali všechny své trosky a padlé, a také proto, že předcházejícího dne Korinťané obrátili a ustoupili, jakmile spatřili atické lodi, a po příjezdu Athéňanů nevypluli proti nim ze Sybot. Tak si jedni i druzí přivlastňovali vítězství.

55 Korinťané se při zpáteční plavbě lstí zmocnili Anaktoria, které leží při ústí Amprackého zálivu a patřilo společně jim a Kerkyřanům. Usadili v něm korintské osadníky a vrátili se domů. Osm set Kerkyřanů prodali (ty, kteří byli otroky), dvě stě padesát jich spoutali a uvěznili a pečlivě se o ně starali, aby jim získali zpět Kerkyru, až se vrátí domů. Náhodou většina z nich totiž patřila k nejlivnějším mužům obce.

/2/ Takto tedy Kerkyra obstála ve válce s Korinťany a athénské lodi se vrátily domů. A toto byla první příčina války mezi Korinťany a Athéňany, že totiž s nimi během příměří bojovali na straně Kerkyřanů.

56 Avšak bezprostředně potom došlo ještě k dalším událostem, které se staly příčinou neshod mezi Athéňany a Peloponnésany, vedoucích k válce. /2/ Zatímco Korinťané hledali, jak by se pomstili, Athéňané, kteří tušili jejich nepřátelské úmysly, poručili Poteidajským, sídlícím na šíji Pallénské, i osadníkům korintským, kteří jsou spojenci Athéňanů a platí jim daně, aby strhli hradby směrem k Palléně a dali rukojmí, dále aby poslali zpět do Korinta epidémiurgy a v budoucnosti už je nepřijímali. (Korinťané je k nim totiž posílali každý rok.) Athéňané to učinili z obavy, že by je Perdikkas

POTEIDAJSKÉ TAŽENÍ

a Korinťané mohli přemluvit k odpadnutí a že by se k nim mohli přidat jiní spojenci z Thrákie.

57 Taková preventivní opatření vykonali tedy Athéňané v Poteidaji hned po námořní bitvě u Kerkyry. /2/ Korinťané už totiž v té době byli otevřeně proti nim a Perdikkas, syn Alexandrův, král makedonský, se s nimi dal do války, třebaže byl dříve spojencem a přítelem Athén. /3/ Do války se pustil proto, že Athéňané uzavřeli spojenectví s jeho bratrem Filippem a s Derdou, kteří se společně postavili proti němu. /4/ Perdikkas ze strachu poslal vyslance do Lakedaimonu a snažil se dosáhnout toho, aby došlo k válce mezi Athéňany a Peloponnésany, a získával na svou stranu Korinťany kvůli odpadnutí Poteidaje. /5/ Navazoval také jednání s Chalkidány v Thrákii a s Bottiaji, aby také odpadli, protože byl přesvědčen, že budou-li tito jeho sousedé jeho spojenci, povede spolu s nimi snáz válku s Athénami. /6/ Když se o tom Athéňané dověděli, chtěli předejít odpadnutí měst (právě totiž odeslali proti Perdikkově zemi třicet lodí a tisíc hoplitů pod velením Arcestrata, syna Lykomédova, a dalších čtyř strategů), a tak nařídili velitelům lodí, aby vzali z Poteidaje rukojmí, strhli hradby a dohlíželi na sousední města, aby neodpadla.

58 Občané Poteidaje poslali do Athén vyslance, aby se pokusili, zda by je nepřemluvili, aby upustili od těchto mimořádných opatření. Přišli také do Lakedaimonu spolu s Korinťany, aby si zajistili pomoc pro případ potřeby, a když z Athén přes dlouhotrvající vyjednávání nepřišla žádná příznivá odpověď, naopak lodi poslané do Makedonie pluly i proti nim, a když jim lakedaimonští úředníci slíbili, že půjdou-li Athéňané proti Poteidaji, oni vpadnou do Atiky, tu se v tento příznivý okamžik vzbouří spolu s Chalkidány a s Bottiaji, když se zavázali společnou přísahou. A Perdikkas přemluví Chalkidány, aby opustili pobřežní města, zbořili je, přestěhovali se do Olynthu a jen toto město opevnili. Těm, kteří by opustili svou zem, dával k užívání kraj kolem jezera Bolbé v zemi Mygdonii, jemu poddané, dokud by trvala válka s Athéňany. A oni rozbořili svá města, přestěhovali se a připravovali se k válce.

59 Těch třicet athénských lodí připluje do Thrákie a zjistí, že Poteidaia a jiná místa od nich odpadla. /2/ Stratégové dojdou k názoru, že nemají dost sil k boji proti Perdikkovi a městům, která odpadla, a obrátí se proti Makedonii, proti které také byli původně vysláni. Zaujali příznivé postavení a pustili se do války ve spolku s Filippem a Derdovými bratry, kteří zaútočili z vnitrozemí.

60 Zatím Korintané, když se Poteidaia vzbouřila a atické lodi byly ve vodách kolem Makedonie, plní obav o Poteidaia a přesvědčení, že se toto nebezpečí týká i jich, pošlou k nim dobrovolníky ze svého města a žoldnéře z ostatních Peloponnésanů, celkem tisíc šest set hoplitů a čtyři sta lehkoděnců. /2/ Velel jim Aristeus, syn Adeimantův, a především pro přátelství k němu s ním šla většina korintských dobrovolníků. Aristeus byl totiž odjakživa Poteidajským přátelsky nakloněn. I přijdou do Thrákie čtyřicet dní potom, co Poteidaia odpadla.

61 I k Athéňanům došla okamžitě zpráva o tom, že se ona města vzbouřila. Když se dověděli o pochodu Aristeia a jeho vojáků, poslali proti povstalcům dva tisíce hoplitů ze svých řad a čtyřicet lodí pod velením Kallie, syna Kalliadova, a dalších čtyř stratégů. /2/ Když ti přijdou do Makedonie, nejprve zjistí, že těch tisíc vojáků poslaných dříve právě dobylo Thermu a obléhá Pydnu. /3/ A tak se tam také rozložili a obléhali Pydnu, potom však donuceni okolnostmi uzavřeli s Perdikkou mír a spojenectví, protože je k tomu dohnala Poteidaia a příchod Aristeův, a odtáhli z Makedonie. /4/ Přišli do Beroje, odtamtud ke Strepse a nejprve se pokusili to město dobýt; když se jim to nepodařilo, táhli po pevnině k Poteidaji se třemi tisíci vlastních hoplitů kromě mnoha hoplitů z řad spojenců a se šesti sty makedonskými jezdci s Filippem a Pausaniou; současně plulo podle pobřeží sedmdesát lodí. /5/ Postupovali po malých úsecích, až dorazili třetího dne do Gigónu a utábořili se tam.

62 Poteidajští a Aristeovi Peloponnésané čekali na Athéňany. Utábořili se na šíji směrem k Olynthu a zřídili tržiště mimo město. /2/ Za velitele veškeré pěchoty si spojenci zvolili Aristeia, za velitele jízdy Perdikku — právě totiž znova odpadl od

Athéňanů a bojoval na straně Poteidajských, když doma jmenoval svým zástupcem Iolaa. /3/ Aristeovým úmyslem bylo držet své vojsko na šíji a čekat, zda na něho Athéňané půjdou, zatímco Chalkidané a ostatní spojenci z míst mimo šíji spolu se dvěma sty Perdikkovými jezdci měli zůstat v Olynthu, a až by Athéňané zahájili postup proti Aristeovu vojsku, měli za jejich zády přispěchat na pomoc a sevřít nepřátele v kleštích.

/4/ Avšak athénský stratég Kallias a jeho spoluvatelé poslali makedonské jezdce a malý oddíl spojenců proti Olynthu s úkolem zabránit tamější posádce, aby přispěla na pomoc svým, sami pak hnuli táborem a pochodovali proti Poteidaji. /5/ Když se přiblížili k šíji a spatřili nepřátele připravené k bitvě, zaujali také bojové postavení proti nim a za chvíli došlo k srážce. /6/ Křídlo, kde byl Aristeus a kolem něho vybrání vojáci z Korinťanů a ostatních, zahnal na útěk nepřátelské křídlo stojící proti nim, pustilo se za prchajícími a pronásledovalo je hodně daleko. Avšak zbytek vojska poteidajského a peloponnéského byl Athéňany poražen a utekl se za hradby.

63 Když Aristeus při návratu z pronásledování viděl, že ostatní vojsko je poraženo, chvíli se rozmýšlel, na kterou stranu se má obrátit, zda má zkusit probít se směrem k Olynthu, nebo do Poteidaje. Nakonec se rozhodl srazit své vojáky co nejtěsněji dohromady a vynutit si průchod během do Poteidaje. Podařilo se mu dostat se tam podél přístavní hráze — bylo to sice obtížné a byli cestou ostřelováni, měli také ztráty, avšak většinu svého vojska zachránil.

/2/ Vojenský oddíl z Olynthu, který měl přijít Poteidajským na pomoc (Poteidaia je od Olynthu vzdálena asi šedesát stadií a je ji odtamtud vidět), kousek postoupil, aby pomohl, když začala bitva a bylo vztyčeno znamení, ale postavila se proti němu makedonská jízda, aby to překazila. Protože však Athéňané brzy dosáhli vítězství a znamení byla stažena, ustoupili zpět za hradby a Makedonci se vrátili k Athéňanům; ani na jedné, ani na druhé straně jízda do bojů nezasáhla. /3/ Po bitvě Athéňané vztyčili tropaion a během příměří vydali Poteidajským jejich mrtvé. Padlo tam o něco méně než tři sta

Poteidajských a jejich spojenců a sto padesát Athéňanů se strategem Kalliou.

64 Athéňané bez prodlení postavili zeď napříč šíjí a umístili tam stráže. Strana obrácená k Palléně zůstala neohrazená, neboť Athéňané nevěřili, že jich je dost na to, aby mohli strážit šíji a současně přejít na Pallénu a postavit tam opevnění, protože se báli, aby na ně Poteidajští a jejich spojenci nezaútočili, až by se rozdělili.

/2/ Když se Athéňané, kteří zůstali ve městě, dověděli, že Palléné je neopevněná, poslali tam o něco později tisíc šest set svých hoplitů a jako velitele Formióna, syna Asópiova. Ten se dostal na Pallénu, vyrazil z města Afytis, po malých úsecích postupoval směrem na Poteidaia a pustošil při tom krajinu. Protože se mu nikdo nepostavil do cesty, aby s ním svedl bitvu, postavil zeď ze strany pallénské. /3/ A tak byla Poteidaia obležena vojenskou silou z obou stran a současně i z moře, protože tam byly zakotveny lodě.

65 Když byla takto Poteidaia sevřena obležením a nebyla žádná naděje na záchranu, ledaže by přišla mimo nadání nějaká pomoc z Peloponnésu nebo odjinud, rozhodl se Aristeus vyčkat, až bude příznivý vítr, a pak nechat odplout všechny kromě pěti set mužů, aby jim zásoby potravin vydržely déle; sám chtěl být s těmi, kteří by tam zůstali.

Protože je k tomu nepřemluvil, chtěl zajistit vše, co bylo za těchto okolností nutné, a postarat se, aby i venku vše pokračovalo nejlépe, a vyplul odtamtud, aniž ho athénské stráže zpozorovaly. /2/ Zůstal u Chalkidanů a společně s nimi se účastnil válečných akcí; kromě jiného nastražil zálohu u Sermylie a pobil mnoho jejich obyvatel. Vyjednával také s Peloponnésem, aby byla poslána vojenská posila. /3/ Po uzavření Poteidaje opevněním Formión se svými tisíci šesti sty vojáky pustošil Chalkidiku a kraj bottijský a dobyl také několik menších měst.

66 Takové byly tedy stížnosti, které proti sobě vzájemně vznášeli Athéňané a Peloponnésané: Korinťané si stěžovali, že Athéňané obléhají Poteidaia, která je korintskou osadou, a v ní občany z Korinta a z Peloponnésu, Athéňané si stěžovali na Peloponnésany, že přiměli k odpadnutí město mající s nimi

spojeneckou smlouvu a platící jim poplatky a že přišli a po boku Poteidajských otevřeně s Athéňany válčili. Avšak válka tím ještě nezačala, stále ještě trvalo příměří, protože Korintané toto všechno dělali na vlastní pěst.

67 Během obléhání Poteidaje nezůstali Korintané nečinní, vždyť uvnitř byli jejich občané, a pak se také báli o osud toho města. Svolali okamžitě do Sparty spojence, a když tam přišli, mocným hlasem obviňovali Athéňany, že porušili smlouvy o příměří a že se dopustili bezpráví na Peloponnésu. /2/ Aigiané tam sice ze strachu před Athéňany své zástupce neposlali, potají však spolu s Korintany horlivě podněcovali k válce a říkali, že nesmějí žít podle svých zákonů, jak jim smlouvy zaručují. /3/ Lakedaimoňané pozvali také ty spojence, kteří by mohli uvést ještě nějakou jinou křivdu utrpenou od Athéňanů, svolali své pravidelné shromáždění a dali slovo vyslancům. /4/ Jeden po druhém vystupoval a přednášel své stížnosti, i Megařané, a ti mezi jinými důvody k nespokojenosti, rozhodně ne nepatrnými, uváděli především to, že se jim v rozporu se smlouvami brání přistávat v přístavech pod athénskou svrchovaností a obchodovat v Atice. /5/ Jako poslední vystoupili Korintané — nechali nejdřív ostatní, aby rozdráždili Lakedaimoňany, a sami pak pronesli takovouto řeč:

68 „Lakedaimoňané, vaše poctivost ve veřejném i soukromém životě způsobuje, že jste méně důvěřiví k nám ostatním, jestliže vám něco říkáme. V důsledku toho jste sice rozvášní, ale jste méně zkušení, pokud jde o to, co se děje mimo vaši zem. /2/ Často jsme vám přece předpovídali, jaké škody by nám Athéňané mohli způsobit, vy jste se však nikdy nedali poučit o tom, na co jsme vás upozorňovali, ale spíš jste podezírali ty, kteří to říkali, že to říkají z osobních důvodů. Proto jste sezvali zde přítomné spojence teprve tenkrát, když už křivdu snášíme, ne před ní; my máme mezi nimi největší právo mluvit vzhledem k tomu, že můžeme přednést nejzávažnější stížnosti, protože nás Athéňané urážejí a vy se o nás nestaráte.

/3/ Kdyby Athéňané někde Řecku ubližovali potají, potřebovali byste jako věci neznalí bližšího vysvětlení; k čemu

však dlouhé řečnění teď, když vidíte, že jedny zotročili a usilují o svobodu druhých, a to především našich spojenců, a že se už dávno předem připravovali pro případ, že by byli vojensky napadeni? /4/ Vždyť by nám jinak nebyli vzali Kerkyru násilím a nedrželi ji ve své moci a neobléhali by Poteidaia; z těchto dvou míst je jedno, Poteidaia, nejpříhodnější k vykořisťování končin na thráckém pobřeží, druhé, Kerkyra, by Peloponésanům poskytlo největší lodstvo.

69 A za to všechno můžete vy, především proto, že jste dovolili, aby po perských válkách opevnili své město a později postavili ony dlouhé zdi, a tak nepřetržitě až do dnešních dob připravují o svobodu nejen ty, které zotročili, ale teď už i vaše spojence. Ano, je to vaše vina, neboť pravým viníkem není ten, kdo zotročil, ale ten, kdo tomu mohl zabránit a neučinil to, i kdyby byla oceňována jeho ctnost jako zachránce Řecka.

/2/ Jen s obtížemi jsme se teď shromáždili, a to ještě není jasně řečeno, oč jde. Není třeba pokračovat v úvahách, zda trpíme bezpráví, ale jak se před ním uchránit. Oni jsou již rozhodnutí a jednájí a bez váhání napadají nás, kteří jsme se ještě k ničemu nerozhodli. /3/ My víme, jakou cestou a jak krok za krokem postupují Athéňané proti svým sousedům. Dokud si myslí, že je ve své nevšímavosti nepozorujete, jsou méně odvážní, když však poznají, že o tom víte, ale nevšímáte si toho, zesílí svůj nátlak. /4/ Vy jediní ze všech Řeků, Lakédaimonané, zůstáváte totiž nečinní a bráníte se ne použitím síly, ale stálým chtěním, vy jediní nepotlačujete vzrůst nepřátelské moci v začátku, ale až se zdvojnásobí. /5/ A to se o vás říkalo, že je na vás spolehnutí! Ukázalo se však, že skutečnost zůstala za vaší pověstí. My sami víme, že Peršané přišli od hranic země až k Peloponésu, dřív než jste se náležitě připravili k jejich odrazení, a nyní se nestaráte o Athéňany, kteří nejsou daleko, jako byli Peršané, ale blízko. Místo abyste na ně sami udeřili, raději se chcete proti nim bránit, až oni udeří na vás, a svěřit se nejistému štěstí v zápase s mnohem mocnějšími, ačkoli víte, že i barbary postihl neúspěch většinou následkem jejich vlastních chyb i že nad Athéňany jsme už často zvítězili spíš díky jejich vlastním chybám než vašemu zákroku. Naděje skládané ve vás už lec-

koho zničily, když nebyl připraven, protože spoléhal na vás.

/6/ A nikdo z vás ať v tom, co říkáme, nehledá nepřátelství, ale výtku: výtku je určena přátelům, kteří udělali chybu, žaloba nepřátelům, kteří se dopustili bezpráví.

70 Kromě toho má-li někdy právo kárat souseda, jsme to myslím my, zvláště když jsou tu pro nás velké věci ve hře, věci, které, jak se nám zdá, neberete v úvahu, stejně tak jako se nám zdá, že jste nikdy nepřemýšleli o tom, jací jsou Athéňané, s nimiž se budete musit utkat, a o kolik jsou jiní než vy, vlastně že jsou jiní ve všem všudy. /2/ Oni jsou totiž tvůrci novot, rychlí ve vymyšlení i v uskutečňování toho, co si vymyslí; vy jen uchováváte to, co máte, na nic nového nepřijdete, a když dojde k činu, nevykonáte ani to, co je nutné. /3/ Jejich odvaha je také větší, než jejich možnosti dovolují, jdou do nebezpečí, aniž o něm uvažují, a neztrácejí naději ve vážných chvílích, kdežto vašim povahovým rysem je dělat méně, než je ve vašich silách, nevěřit ani těm nejspolehlivějším výpočtům a být přesvědčeni, že nikdy nevyváznete z potíží. /4/ Kromě toho oni jsou rozhodní, kdežto vy jste váhaví, oni rádi cestují, kdežto vy se nehnete z domova, neboť oni věří, že mohou něco získat vzdálením z vlasti, kdežto vy se bojíte, že podniknete-li něco, ztratíte i to, co máte. /5/ Své vítězství dokáží využít, jak nejvíc je to možné, porážkou se nedají ani trochu ubít. /6/ A ještě něco: obětují svá těla pro stát, jako by ani jejich nebyla, a mysl, svůj nejvlastnější majetek, používají vždy, když je třeba něco pro ni udělat. /7/ Jestliže se jim nepodaří uskutečnit své plány, domnívají se, že přišli o něco, co už jim patřilo, jestliže něco získají nějakým podnikáním, považují to za nepatrné ve srovnání s tím, co očekávají v budoucnosti, a jestliže při některém pokusu nemají úspěch, vynahradí si škodu nadějí na něco jiného. U nich jediných doufat v to, co si usmyslili, a už to mít je jedno a totéž, neboť svá rozhodnutí plní bez otálení. /8/ A tak se ve všech těchto činnostech po celý svůj život lopotí a namáhají a vystavují nebezpečí a velmi málo si užijí to, co mají, protože stále jen něco získávají, za svátek považují jen děláním toho, co se má dělat, a za větší neštěstí nečinný klid než namáhavou činnost. /9/ A tak kdybychom to chtěli

shrnout a řekli, že se narodili proto, aby sami neměli klid a aby ho nedopřáli ostatním lidem, měli bychom pravdu. 71 Takové město stojí proti vám, Lakedaimoňané, a vy váháte a nevěříte, že nejdéle vydrží mír těm, kteří sice při svých vojenských přípravách neporušují právo, ale přitom jasně dávají najevo, že neustoupí, jestliže jim někdo ublíží; vy dodržujete spravedlnost proto, abyste neubližovali druhým a sami abyste neutrpěli škodu, kdybyste se bránili. /2/ Těžko byste mohli takto žít, i kdybyste sousedili se státem vám podobným. Nyní však, jak už jsme vám vysvětlili před chvílí, jsou vaše zásady ve srovnání s jejich zásadami zastaralé. /3/ Vždy nevyhnutelně vítězí, co je nové, tak jako v technice. Jestliže nějaké město žije v klidu, jsou nejlepší zvyky neměnné, když je však nuceno stále něčemu čelit, jsou nutná i četná postupná zlepšení. Proto také Athéňané díky svým bohatým zkušenostem zavedli víc novot než vy.

/4/ V této chvíli byste však už měli se svou váhavostí skončit. Teď přijďte na pomoc ostatním i obyvatelům Poteidaje, jak jste to slíbili, tím, že rychle vpadnete do Atiky, abyste lidi, kteří jsou vašimi přáteli a příbuznými, nenechali napospas nejhorším nepřátelům a abyste nás nedonutili hledat v zoufalství jiné spojenectví. /5/ Neučinili bychom tím nic proti právu ani před bohy chránícími přísahu ani před lidmi, kteří mají zdravý rozum, protože smlouvu neporušuje ten, kdo jde k jiným, když byl opuštěn, nýbrž ten, kdo nepomohl tomu, kdo přísahal spolu s ním. /6/ Budete-li chtít být horliví, zůstaneme s vámi, protože bychom nejednali čestně, kdybychom přecházeli k jiným, a ani bychom nenašli jiné, kteří by nám byli svými mravy bližší. /7/ Dobře se v této věci rozhodněte a snažte se, aby se Peloponnésos pod vašim vedením nestal slabší, než jaký vám jej vaši otcové odevzdali.“

72 Tak přibližně promluvili Korintánek.

Ve Spartě byli právě athénští vyslanci, kteří tam už předtím přišli kvůli jiným věcem, a když slyšeli o těch řečech, usoudili, že musí předstoupit před Lakedaimoňany — ne proto, aby se ospravedlňovali ze stížností, které jednotlivá města přednesla, ale aby obecně upozornili na to, že se Sparta nesmí rozhodovat unáhleně, ale že celá věc vyžaduje delší

zkoumánf. Kromě toho chtěli ukázat, jaká je moc jejich města, a připomenout starším to, co věděli, a mladším objasnit, co neznali. Domnívali se, že se po jejich slovech spartský sněm přikloní spíš k míru než k válce. /2/ Předstoupili tedy před Lakedaimoňany a řekli, že i oni by chtěli něco říci sněmu, jestliže tomu nic nebrání. Lakedaimoňané je vyzvali, aby vystoupili, a Athéňané předstoupili a řekli zhruba toto. 73 „Úkolem našeho poselstva nebylo přít se s vašimi spojenci, ale vyřídít to, kvůli čemu nás sem naše obec poslala. Když jsme však slyšeli, že na nás byly s velkým křikem vznášeny četné stížnosti, předstoupili jsme ne proto, abychom odpovíděli na žaloby měst (vždyť ani naše řeči, ani jejich by ve vás nemohly najít své soudce), ale proto, abyste se v tak závažných otázkách nedali jen tak snadno přemluvit svými spojenci a nedošli k špatnému rozhodnutí, a současně jsme vám také chtěli objasnit, jak je to se všemi těmi povídačkami, které se o nás šíří: že to, co jsme získali, není v našem držení neprávem a že naše město je hodné úcty.

/2/ Nač mluvit o pradávných věcech, při nichž se lze odvolat jen na to, že o nich člověk slyšel, ne na to, že je posluchači mohli vidět? Ale o perských válkách a o událostech, které znáte z osobní zkušenosti, je nutné mluvit, i kdyby vám to mělo být nepříjemné, protože se to stále znova a znova připomíná. Vždyť když jsme se toho tenkrát zúčastnili, nebezpečí, s nímž to bylo spojeno, bylo vyváženo obecným prospěchem, na němž jste se i vy podíleli, a proto nechť nám není zcela znemožněno promluvit o tom, může-li nám to být užitečné.

/3/ Nebudeme o tom mluvit, abychom se omlouvali, ale spíš abychom vám dokázali a objasnili, s jakým státem se budete musít měřit, jestliže se nerozhodnete správně. /4/ Tvrdíme, že u Marathónu jsme byli jediní, kdo podstoupil nebezpečí na obranu Řecka proti barbarovi, a když přišel podruhé, tu protože jsme nebyli schopni bránit se na zemi, s veškerým obyvatelstvem jsme nasedli na lodě a ve spolku s jinými jsme bojovali na moři u Salaminy. A právě to mu zabránilo plout od města k městu a plenit Peloponnésos, protože jinak by si tato města nemohla proti tak početnému loďstvu vzájemně pomáhat. /5/ On sám o tom podal nejpřesvědčivější svě-

dectví: když bylo jeho loďstvo poraženo, v rychlosti se s většinou vojska dal na ústup, protože už nepovažoval svou moc za stejně silnou.

74 Když tedy tato bitva měla takový průběh a když se zřetelně ukázalo, že osud Řeků je závislý na lodích, my jsme k tomu poskytli tři nejdůležitější věci: největší počet lodí, neschopnějšího vojevůdce a neúnavný zápal, totiž skoro dvě třetiny z celkového počtu kolem čtyř set lodí a jako velitele Themistoklea, jenž má největší zásluhu na tom, že byla bitva svedena v úžině; je zcela zřejmé, že právě to zachránilo všechno, a vy sami jste tomuto muži prokázali větší čest než kterémukoli jinému cizinci, který k vám přišel. /2/ A konečně pokud jde o bojový zápal, ten nás vedl k činům daleko nejodvážnějším. Vždyť když nám nikdo nepřišel na pomoc na pevné zemi, protože všichni ostatní až k našim hranicím už byli zotročeni, považovali jsme za svou povinnost odejít ze svého města, vystavit svůj majetek zkáze a ani tak nepustit společnou věc zbylých spojenců a nepřipravit je o svou oporu tím, že bychom se rozptýlili, ale nalodit se a pustit se do nebezpečného zápasu bez hněvu na vás, že jste nám dříve nepomohli. /3/ A tak tvrdíme, že prospěch, který vy jste měli z nás, nebyl menší než prospěch, který my jsme měli z vás. Vy jste přece přišli na pomoc z měst obydlených, přišli jste rozhodnutí bydlet v nich i nadále a přišli jste teprve tenkrát, když jste měli větší strach sami o sebe než o nás (vždyť dokud jsme byli v pořádku, ani jste se neukázali). Naproti tomu my jsme se vypravili z města, které už neexistovalo, a šli jsme do boje za město, jehož obnova se opírala o slabou naději, a spojení s vámi přispěli jsme svým podílem k vaší záchraně, když jsme zachraňovali sebe samé.

/4/ Kdybychom se však byli dříve poddali Peršanům ze strachu o svou zem, jako to učinili jiní, nebo kdybychom se byli později pokládali za ztracené a nenašli odvalu vstoupit na lodě, bylo by pro vás bývalo zcela neužitečné pouštět se do boje na moři, protože jste neměli dostatek válečných lodí, ale vše by se bylo vyvíjelo pro perského krále bez překážek tak, jak si to přál.

75 Zasloužíme si, Lakedaimoňané, i za svůj tehdejší zápal

i za moudré rozhodnutí, aby nás ostatní Řekové tak strašně nenáviděli kvůli naší vládě? /2/ Vždyť jsme ji nezískali násilím, ale proto, že vy jste nebyli ochotni pokračovat v boji proti pozůstatkům barbarského vojska a že spojenci přišli za námi a sami nás žádali, abychom se jim postavili v čelo. /3/ Tím jsme byli donuceni vystupňovat svou moc na nynější míru, puzení především strachem, dále ctižádostí a konečně i ohledem na vlastní prospěch. Když nás pak mnozí nenáviděli a někteří dokonce odpadli a musili být znova podrobeni, když nadto vy už jste nám nebyli tak přátelsky nakloněni jako dřív, ale podezřivali jste nás a vyhledávali jste spory, nezdálo se nám už bezpečně postupovat s menší přísností, vždyť by mohlo docházet i k přebíhání na vaši stranu. /5/ Nikomu nelze mít za zlé, jestliže se stará o své zájmy, jak nejlépe může, když jde o nejvážnější nebezpečí.

76 Vy si přece také, Lakedaimoňané, zajišťujete vedoucí postavení mezi městy na Peloponnésu tak, že jste jim dali takovou ústavu, jaká vám vyhovuje. A kdybyste si byli tenkrát udrželi vedení až do konce a přivolali na sebe nenávist jako my, byli byste se, to víme dobře, stali svým spojencům obtížní stejně jako my a byli byste nuceni buď je ovládat silnou rukou, nebo se sami ocitnout v nebezpečí. /2/ Tak jsme se ani my nechovali podivně nebo jinak než ostatní lidé, jestliže jsme přijali nabízené vedoucí postavení a nevzdali jsme se ho, když nás ovládly tři důvody nejsilnější, totiž ctižádost, strach a prospěch. Nejsme ani první, kdo si tak počíná, ale stále platilo, že slabší byl ovládán silnějším; kromě toho se domníváme, že toho jsme hodni, a i vám se to zdálo až do té doby, kdy jste si rozvážili, co je pro vás výhodné, a teď se odvoláváte na spravedlnost. Té nedal ještě nikdy nikdo přednost, když se mu naskytla příležitost získat něco násilím, a nenechal se jí odvrátit od rozmnožení svého majetku. /3/ Jsou také hodni chvály ti, kteří si bez ohledu na přirozený lidský sklon k vládnutí počínají spravedlivěji, než by mohli vzhledem k své moci. /4/ My si myslíme, že kdyby jiní byli na našem místě, ukázalo by se nejlíp, jak velká je naše umírněnost; nám proti tomu naše umírněnost přinesla, ač je to nepochopitelné, spíš špatnou pověst než chválu.

77 A třebaže jsme ve přích se spojenci týkajících se obchodních smluv znevýhodnění, třebaže v takových přích zavádíme i u nás soudní řízení podle stejných zákonů, přece máme pověst sudiců. /2/ A nikdo z nich neuváží, proč se nic takového nevytýká těm, kteří vládou někde jinde a jsou k svým poddaným méně umírnění než my. Nepotřebují totiž chodit k soudu ti, kteří mají možnost použít násilí. /3/ Oni jsou však zvyklí jednat s námi jako rovný s rovným, a tak jestliže jsou nějakým naším rozhodnutím nebo použitím moci vyplývajícím z našeho mocenského postavení seberně zkrácení v něčem, co považují za své právo, nejsou nám vděční za to, že jsme je nepřipravili o víc, nýbrž nesou toto rozdílné zacházení hůř, než kdybychom hned od začátku odložili stranou zákony a nezastřeně je vykořisťovali. V takovém případě by ani oni neprotestovali a uznávali by, že je v pořádku, aby slabší ustupoval silnějšímu. /4/ Jak se zdá, lidé se hněvají víc tenkrát, když utrpí bezpráví, než když utrpí násilí. V prvním případě soudí, že je připravuje o jejich právo někdo, kdo jim je roven, kdežto v druhém případě, že jsou obětí násilí ze strany mocnějšího. /5/ Pod perskou nadvládou se měli například mnohem hůř než teď, a snášeli to, zatímco naše vláda se jim zdá tvrdá; je to přirozené, neboť přítomný stav je pro poddané vždy tíživý. /6/ Jedno je jisté: kdybyste zničili naši moc a sami se dostali do čela, rychle byste přišli o náklonnost, k níž vám nyní pomohl strach z nás, máte-li dosud stejné zásady, jako když jste byli krátký čas vedoucí mocí ve válce proti Peršanům. Zvyklosti běžné u vás jsou neslučitelné se zvyklostmi jiných, a navíc kdokoli od vás přijde jinam, neřídí se ani jimi, ani těmi, které uznává ostatní Řecko.

78 Neukvapte se tedy při rozhodování, vždyť nejde o věci malé důležitosti, a hleďte, ať se ovlivnění cizími názory a stížnostmi nezapletete do potíží, které by postihly jen vás. Rozvažte si dřív, než se ocitnete ve válce, jak těžko lze vypočítat její výsledek. /2/ Jestliže se protahuje, hraje v ní obvykle hlavní úlohu štěstí, to je stejně daleko od nás i od vás, takže není jasné, jak vše dopadne. /3/ Když jdou lidé do války, pusť se nejprve do toho, co by se mělo dělat později, to jest do činnosti, a teprve když je postihne něco zlého, začínají

uvažovat. /4/ My jsme ještě do žádného takového omylu neupadli, a jak vidíme, vy také ne, a proto vám říkáme toto: dokud je pro obě strany možná volba moudrého rozhodnutí, nerušte smlouvy a nepřekračujte přísahy, ale řešte sporné případy smířčím řízením, zákonnou cestou, jak to určuje dohoda. V opačném případě se budeme dovolávat bohů chránících přísahy jako svědků a vynasnažíme se odrazit váš útok prostředky, které nám ukazujete.“

79 Tak asi mluvili Athéňané. Když Lakedaimoňané vyslechli stížnosti spojenců na Athéňany a řeč Athéňanů, poslali všechny pryč a radili se mezi sebou o současné situaci. /2/ Názor většiny se shodoval na tom, že se Athéňané provinili a že je třeba rychle vstoupit do války. Pak vystoupil jejich král Archidamos, který měl pověst rozvážného a opatrného člověka, a takto promluvil.

80 „Já sám jsem už získal zkušenosti v mnoha válkách, Lakedaimoňané, a vidím, že je to stejné u těch mezi vámi, kteří jsou se mnou stejně staří, takže nikdo po ní nebude toužit z nezkušenosti, jak se to mnoha lidem stává, a nebude ji považovat za něco dobrého a bezpečného. /2/ Při rozumném rozvážení zjistíte, že válka, o níž se nyní radíte, by rozhodně nebyla bezvýznamná. /3/ Peloponésanům a nejbližším sousedům se silou vyrovnáme a jsme schopni dorazit v krátké době na kterékoli místo. Avšak proti lidem, jejichž země je daleko a kteří jsou navíc velmi zkušení námořníci a i ve všem ostatním jsou dokonale připraveni, ať se to týká bohatství, a to jak soukromého, tak státního, loďstva, koní, zbraní, počtu lidí (tolik obyvatel nemá žádná jiná země v Řecku), kteří mají kromě toho mnoho spojenců platících poplatky, jak bychom měli proti takovým jen tak začít válku? Oč bychom měli opřít svou naději, abychom nepřipraveni na ně zaútočili? /4/ Snad o loďstvo? Ale my jsme slabší. Budeme-li se cvičit a připravovat, abychom se jim mohli postavit, uplyne čas. Tedy snad o peníze? Avšak v tomto ohledu jsme za nimi ještě víc pozadu a nemáme je ani v státní pokladně, ani by nebylo snadné dát je dohromady ze soukromého majetku.

81 Někomu by možná dodalo odvalu pomýšlení, že je převyšujeme počtem ozbrojených sil, takže můžeme vpadat do

jejich země a plnit ji. /2/ Avšak oni mají pod svou vládou mnoho jiné země a po moři si dovezou, co potřebují. /3/ Pokusíme-li se odvést od nich jejich spojence, i na pomoc pro ně budeme potřebovat lodi, protože to jsou většinou ostrované. /4/ Jak tedy povedeme válku? Nebudeme-li silnější loďstvem nebo nepřipravíme-li je o jejich příjmy, z nichž své loďstvo vydržují, utrpíme ve většině případů porážku. /5/ A v takovém stavu nebudeme už ani moci uzavřít čestný mír, zvláště když vzbudíme zdání, že spíš my jsme začali nepřátelství. /6/ Nenechme se unést nadějí, že válka brzy skončí, jestliže zpusťme jejich zemi. Spíš se bojím, abychom ji neodkázali ještě našim synům, do té míry je pravděpodobné, že Athéňané ve své hrdosti ani nebudou otroky své půdy, ani se nenechají srazit k zemi válkou, jako by byli nezkušení.

82 Má slova nejsou však výzvou, abychom dovolili Athéňanům škodit našim spojencům a nevěšmali si toho a abychom neodhalovali, jak proti nám chystají úklady, jen vám říkám, že bychom ještě neměli sahat po zbraních, ale poslat k nim vyslance se stížností, nevyhrožovat příliš válkou, dát však najevo, že neustoupíme, a zatím se připravovat tím, že budeme shánět spojence jak mezi Řeky, tak i mezi barbary, zda bychom si nemohli odněkud opatřit posilu, ať už by to bylo loďstvo, nebo pěchze. Nelze vyčítat lidem, kteří jsou ohroženi, tak jako my od Athéňanů, jestliže se zachraňují nejen s pomocí Řeků, ale i barbarů. Současně bychom měli dávat do pořádku i domácí přípravy. /2/ Jestliže vyslyší něco z toho, co jim naši vyslanci vyřídí, tím líp, v opačném případě po dvou třech letech zaútočíme na ně lépe připraveni, uznáme-li to za vhodné.

/3/ Možná, že až uvidí naše přípravy a uslyší řeči s nimi se shodující, spíš ustoupí, dokud budou mít ještě svou zem netknutou a dokud se jejich rozhodnutí bude týkat majetku ještě existujícího, ještě nezničeného.

/4/ Nesmíte si myslit, že jejich země je pro nás něčím jiným než zástavou, tím cennější, čím lépe je obdělána. Musíme ji šetřit, co nejdéle to bude možné, abychom je nedohnali k zoufalství a neměli s nimi pak tím větší práci. /5/ Vždyť jestliže podníceni stížnostmi spojenců zpusťme nepřipraveni jejich

krajinu, dejte pozor, abychom tím nepřivedli Peloponnésos do hanby a nesnáze ještě větší. /6/ Je možné učinit zadost stížnostem měst i soukromých občanů, avšak jakmile se jednou z důvodů, které se netýkají všech, všichni pustíme do války, jejíž konec není možno znát, nebude snadné se ctí ji ukončit.

83 Nikdo nesmí pokládat za zbabělost, jestliže okamžitě nezaútočíme na osamocenou obec, ačkoli je nás mnoho. /2/ I oni mají spojence, ne méně než my, a ti jim platí poplatky, a výsledek války nezáleží tolik na zbraních jako na penězích, které teprve dodávají zbraním užitečnost, zvláště když suchozemská mocnost válčí s námořní. /3/ Začněme si je tedy opatřovat a nenechme se dřív strhnout řečmi spojenců; my budeme přejímat největší část zodpovědnosti za výsledek, ať dobrý, nebo špatný, musíme tedy v klidu předem zvážit důsledky svého jednání.

84 A pokud jde o pomalost a váhavost, kterou u nás nejvíc kárají, za ty se nestyďte. Kdybyste pospíchali, skončili byste později, protože byste se pustili do díla nepřipraveni, a k tomu žijeme ve státě po všechny časy svobodném a přeslavném. /2/ Tento náš přístup k věcem je vlastně výrazem moudré rozvážnosti; díky tomu my jediní nezpychneme ve chvílích úspěchu a méně než jiní se poddáváme ranám osudu; když nás někdo chválí a lichotkami nás chce podnítit k nebezpečným podnikům, které jsou v rozporu s naším přesvědčením, nenecháme se svěst radostí z pochvaly, a když nás někdo popichuje výčitkami, nedovolíme, aby zlost ovlivnila naše rozhodování. /3/ Díky své rozvážnosti jsme bojovní a obezřelí, bojovní proto, že smysl pro čest je velmi blízký studu, obezřelí proto, že jsme vychováváni příliš přísně, než abychom je z nerozumnosti neposlouchali, nejsme příliš zběhlí ve věcech neužitečných, takže neumíme tupit přípravy nepřátel krásnými slovy a při činu se chovat odlišně, ale domníváme se, že sousedé uvažují podobně jako my a že zásahy osudu se vymykají logickému chápání. /4/ Vždy počítáme s tím, že si naši protivníci dokáží dobře poradit, a podle toho se na ně připravujeme. Své naděje nesmíme opírat o jejich případné chyby, ale o svá vlastní bezpečná opatření učiněná předem. Nesmíme si také myslet, že se jeden člověk od druhého hodně

liší, ale musíme si uvědomit, že silnější je ten, kdo byl vychován v tvrdší škole.

85 Nevzdávejme se těchto zásad, které nám předali naši otcové a kterých se po všechen čas k svému prospěchu držíme, a nerozhodujme se ve spěchu, v krátké lhůtě jednoho jediného dne o mnoha životech, o mnoha penězích, o mnoha městech a o naší slávě, ale poradme se o tom v klidu. Díky své síle to můžeme udělat spíš než kdo jiný. /2/ Pošlete k Athéňanům vyslance kvůli Poteidaji, pošlete je kvůli křivdám, které podle svých slov utrpěli spojenci, zvláště když jsou ochotni podrobit se soudnímu rozhodnutí; proti tomu, kdo se chce podrobit soudu, není správné dříve vystoupit, jako kdyby už byl usvědčen z protiprávního jednání. Současné však připravujte válku. Takové rozhodnutí bude nejlepší a pro vaše protivníky nejobávanější.“

/3/ Tak promluvil Archidamos. Jako poslední vystoupil Sthenelaidas, který byl tenkrát jedním z eforů, a mluvil takto. 86 „Té spoustě slov, které tu Athéňané pronesli, já nerozumím. Vždyť se tu vychválili do nebe, ale nikde nepopřeli, že se dopustili bezpráví na našich spojencích a na Peloponnésu. A přitom jestliže si tenkrát proti Peršanům počínali dobře a teď proti nám špatně, zaslouží si dvojnásobný trest, protože se z dobrých stali špatnými. /2/ My jsme však nyní stejní jako tenkrát, a budeme-li rozumní, nedovolíme, aby se ubližovalo našim spojencům, a nebudeme čekat s trestem — jejich útrapy také na sebe nenechají čekat. /3/ Jiní mají mnoho peněz, lodí, koní; my máme dobré spojence, a ty nesmíme vydat Athéňanům, ani nesmíme žádat zadostiučinění právním jednáním a slovy, vždyť jim nebylo ublíženo slovy, ale musí být rychle a nasazením všech našich sil pomstěni. /4/ Nikdo nás nemusí poučovat o tom, že si to máme rozvážit, když jsme utrpěli bezpráví, ale spíš to má dlouho rozvažovat ten, kdo má v úmyslu dopustit se bezpráví. /5/ Hlasujte tedy pro válku, Lakedaimoňané, jak je hodné Sparty, a nedopusťte, aby se Athéňané stali mocnějšími. Nesmíme zradit své spojence, avšak musíme jít s pomocí boží na ty, kteří se dopouštějí bezpráví.“

87 Po těchto slovech dal Sthenelaidas v lakedaimonském

sněmu hlasovat, protože sám byl eforos. /2/ Potom prohlásil, že není schopen rozeznat, které volání je silnější (ve Spartě se totiž hlasuje voláním, ne hlasovacími kaménky), a protože je chtěl víc rozohnit pro válku, až by zjevně ukázali svůj názor, řekl: „Kdo z vás, Lakedaimoňané, soudí, že byla porušena smlouva o příměří a že se Athéňané provinili, nechť odejde na tamto místo,“ a ukázal jim to místo, „a kdo z vás soudí, že tomu tak není, ať jde na druhé místo.“

/3/ Lakedaimoňané povstali a rozešli se, a mnohem víc bylo těch, kteří soudili, že smlouva o příměří byla porušena. /4/ Zavolali zpátky své spojence, řekli, že podle jejich názoru Athéňané jednali protiprávně, že však chtějí svolat všechny spojence a nechat o tom hlasovat, aby započeti války, kdyby se pro ni rozhodli, bylo usneseno na základě společné porady.

/5/ Když to projednali, odešli spojenci domů, a stejně odešli později domů vyslanci Athéňanů, když vyřídili, kvůli čemu sem přišli.

/6/ A toto rozhodnutí sněmu, že byla porušena smlouva o příměří, bylo učiněno ve čtrnáctém roce platnosti smlouvy o třicetiletém míru, uzavřené po válce eubojské.

88 Když se Lakedaimoňané usnesli, že smlouva byla porušena a že je nutné začít válku, neučinili to ani tak proto, že by je přesvědčily řeči spojenců, jako spíš proto, že měli obavy z dalšího vzrůstu athénské moci, když viděli, že už jim je poddána větší část Řecka.

89 K své velikosti dospěli Athéňané tímto způsobem.

/2/ Když Peršané odtáhli z Evropy, poražení Řeky na moři i na zemi, a když ti, kteří uprchli na lodích k Mykale, byli zničeni, vrátil se spartský král Leótychides, který u Mykaly Řekům velel, domů se spojenci z Peloponnésu. Avšak Athéňané a spojenci z Iónie a od Helléspontu, kteří odpadli od perského krále, zůstali u Séstu, který byl v moci Peršanů, a obléhali ho. Na konci zimy se ho zmocnili, když ho barbari opustili, a pak odpluli od Helléspontu každý do svého města.

/3/ Athénská obec po odchodu barbarů z jejich země dala ihned přivést zpět děti a ženy a zbylý majetek z míst, kde je uložili, a chystali se obnovit město a hradby. Z městského opevnění zůstaly totiž stát jen krátké úseky a většina domů

byla zbořena, jen málo se jich zachovalo celých — pouze ty, v nichž se ubytovali perští hodnostáři.

90 Lakedaimoňané se doslechli, co se chystá, a přišli do Athén s poselstvím, jednak proto, že by byli sami rádi viděli, kdyby ani Athény, ani žádné jiné město nemělo hradby, jednak, a to především, že je k tomu pobízeli spojenci, protože měli strach z množství lodí, které dřív Athéňané neměli, a z jejich odvahy osvědčené ve válce s Peršany. /2/ Žádali tedy, aby se Athéňané neopevňovali, ale aby jim spíš pomohli strhnout hradby u všech měst mimo Peloponnésos, pokud je měla. Nedávali najevo své záměry a svá podezření, které chovali k Athéňanům, ale udávali jako důvod, že kdyby znova přišli barbaři, nenašli by žádný opěrný bod, odkud by se mohli vydávat na výpravy, jako tentokrát v Thébách. Peloponnésos je prý pro všechny dostatečným útočištěm i základnou k výpadům.

/3/ Avšak Athéňané podle Themistokleovy rady na tato slova Lakedaimoňanů odpověděli, že sami k nim vypraví vyslance, aby jejich návrh projednali, a ihned je propustili. Themistokles je pak vyzval, aby poslali do Sparty co nejdříve jej samotného, ostatní vyslance zvolené spolu s ním aby neposlali hned, ale aby počkali tak dlouho, dokud nepostaví hradbu dostatečně vysokou, aby se mohli bránit z nejnútnejší výšky. Ať se pustí do stavby všichni obyvatelé města, muži, ženy i děti, a ať nešetří žádnou budovu soukromou nebo veřejnou, z níž by mohl být při stavbě nějaký prospěch, ale ať všechno zboří. /4/ Když jim dal tyto pokyny a dodal, že všechno ostatní projedná sám na místě, odešel.

/5/ Po příchodu do Lakedaimonu nešel k úředníkům, ale marnil čas a hledal vytáčky. A kdykoli se ho zeptal některý z úředníků, proč nepříjde do sněmu, tvrdil, že čeká na další vyslance, které něco zdrželo, že však předpokládá, že už brzy přijdou — diví prý se, že tu ještě nejsou.

91 Když to Lakedaimoňané slyšeli, Themistokleovi z přátelství věřili. Když však přišli jiní očití svědkové a s určitostí oznamovali, že se hradby staví a že už jsou vysoké, neměli důvod, proč by jim nevěřili.

/2/ Když se to dozví Themistokles, vyzve je, aby nedali na

řeči a poslali raději ze svého středu nějaké čestné muže, kteří by věc prozkoumali a podali jim o tom věrohodnou zprávu. /3/ Lakedaimoňané je tedy vyšlou; Themistokles potají vzkáže do Athén, aby je zdrželi co nejméně nápadně a nenechali je odejít, dokud se oni sami nevrátí domů — přišli už totiž za ním další vyslanci, Habrónichos, syn Lysikleův, a Aristeides, syn Lysimachův, a oznámili mu, že hradba už je dostačující. Obával se totiž, že by je Lakedaimoňané už nepustili, až by se dověděli, jak to přesně je. /4/ A tak Athéňané podle poslaných příkazů posly zdrželi; a Themistokles předstoupil před lakedaimonský sněm a otevřeně řekl, že jejich město už je opatřeno hradbami, takže může chránit obyvatelstvo, a budou-li Lakedaimoňané nebo jejich spojenci k nim poslat vyslance, ať se na ně v budoucnosti obracejí jako na lidi, kteří rozeznají, co je prospěšné pro ně samotné a pro celé Řecko. /5/ Vždyť když usoudili, že je lepší opustit město a vstoupit na lodi, rozhodli se k tomu a odvážili se toho bez nich, Lakedaimoňanů. A když se o něčem radili spolu s nimi, ukázalo se, že nejsou rozvahou o nic horší než kdokoliv jiný. /6/ I teď prý se jim tedy zdá, že je lepší, aby jejich město mělo hradby, že to bude užitečnější pro občany i pro všechny spojence. /7/ Není prý možné účastnit se společných porad se stejnými právy a stejnou vážností, nejsou-li válečné přípravy v rovnováze. Buď prý tedy musí být všichni spojenci bez opevnění, nebo musí být i toto považováno za správné.

92 Lakedaimoňané po vyslechnutí těchto slov nedali Athéňanům najevo veřejně svůj hněv (vždyť prý také neposlali k Athéňanům vyslance proto, aby jim v tom překáželi, ale aby doporučili svůj názor; rovněž prý k nim teď cítí náklonnost pro jejich vynikající odvahu osvědčenou v boji proti Peršanům), zklamané naděje však v nich probouzely zlost, tu ale dokázali skrýt. Vyslanci obou stran se vrátili domů bez dalších stížností.

93 Tímto způsobem opevnili Athéňané v krátkém čase své město. /2/ Ještě dnes je patrné, že se stavělo ve spěchu. Spodní části zdí jsou sestaveny z nestejných kamenů, někde i neopracovaných, jak je snášeli každý odjinud, mezi nimi bylo zazděno mnoho náhrobních stél a kameny opracované. Obvod

hradeb byl totiž na všechny strany rozšířen, a proto ve spěchu brali bez rozdílu všechno, na co přišli.

/3/ Themistokles Athéňany také přemluvil, aby dokončili, co ještě zbývalo postavit v Peiraieiu — začalo se s tím už dříve, v onom roce, kdy byl on v Athénách archontem —, neboť byl přesvědčen, že to místo má krásnou polohu, protože má tři přirozené přístavy, a že jim bude velmi prospěšné k získání moci, až se stanou námořníky. /4/ On byl totiž první, kdo se odvážil říci, že se Athéňané musí pustit na moře, a ihned začal klást základy k jejich říši. /5/ Na jeho radu postavili kolem Peiraiea zeď v té tloušťce, jakou je ještě dnes vidět; při svážení kamenů jezdily vždy dva vozy proti sobě. Při oné stavbě se však nepoužívalo ani vápno ani jíl, nýbrž jen velké čtyřhranné kvádry přesně přitesané, vzájemně spojené železem a olovem. Zeď byla však dovedena do poloviny té výšky, kterou Themistokles navrhoval. /6/ On totiž chtěl, aby útoky nepřátel odrážela velikost a tloušťka hradeb, a myslil, že stačí posádka málo početná, složená z vojáků nejméně schopných, ostatní že budou posádkou lodí. /7/ O lodi se staral nejvíc — podle mého názoru proto, že viděl, že by se vojsko perského krále mohlo dostat do Řecka snáz po moři než po pevnině; pokládal proto Peiraieus za užitečnější než vnitrozemské město a často Athéňanům domlouval, aby v případě neúspěchu na pevnině sestoupili do Peiraiea a na lodích se postavili proti komukoliv.

/8/ Tímto způsobem tedy Athéňané hned po odchodu Peršanů opevnili své město a učinili i jiná opatření.

94 Pausanias, syn Kleombrotův z Lakedaimonu, byl poslán s dvaceti lodmi z Peloponnésu jako vrchní velitel Řeků. K výpravě se přidali i Athéňané s třiceti lodmi a množství jiných spojenců. /2/ Vytáhli proti Kypru a větší část si ho podrobili; potom se obrátili proti Byzantiu, jež drželi Peršané, a dobyli ho obléháním, stále pod velením tohoto muže.

95 Protože si však už Pausanias počínal násilnicky, nesli to ostatní Řekové nelibě, zejména Iónové a ti, kteří se nedávno osvobodili z moci perského krále. Obrátili se na Athéňany a žádali je, aby se ujali velení nad nimi, protože jsou příbuzní, a aby nedovolovali Pausaniovi jeho násilnosti. /2/ Athéňané

jejich návrhy přijali a dávali pozor, aby nic nezanedbali a aby zařídili vše tak, jak by jim to nejlépe vyhovovalo. /3/ Zatím si Lakedaimoňané obeslali Pausaniu, aby vyšetřili, jak je to s tím, co slyšeli. Řekové, kteří přicházeli do Sparty, žalovali totiž na jeho četná porušení práva a jeho činnost vypadala spíš jako napodobení tyranidy než velení. /4/ A tak se stalo, že byl odvolán a současně spojenci, kromě vojáků z Peloponnésu, z nenávisti k němu přešli všichni k Athéňanům.

/5/ Když přišel Pausanias do Lakedaimonu, byl odsouzen za přehmaty, jichž se dopustil vůči jednotlivcům, z nejzávažnějších obvinění byl však osvobozen, že se ničeho protiprávního nedopustil. Především se mu kladlo za vinu, že nadržuje Peršanům, a zdálo se, že je to zcela jisté. /6/ Lakedaimoňané už neposlali Pausaniu jako velitele, ale Dorkia a několik dalších s nevelkým vojskem. Jim však už spojenci vrchní velení nesvěřili. /7/ Když to poznali, odešli a Lakedaimoňané už později žádné jiné neposlali ze strachu, že by se jim mohli zkazit, až vyjdou ze své země, jak to viděli i u Pausanii. Chtěli se také vyvléci z války s Peršany a věřili, že Athéňané jsou schopni ji vést a že jsou v té chvíli jejich přáteli.

96 Když Athéňané vzhledem k nenávisti, kterou spojenci chovali k Pausanioví, převzali s jejich souhlasem vedení, určili, která města mají poskytnout peníze na válku proti barbarovi a která lodí; záminkou bylo, že se pomstí za utrpená příkoří tím, že zpusť královu zemi. /2/ Tehdy zavedli Athéňané nový úřad hellénotamiů, kteří vybírali foros — tak se totiž jmenoval peněžní příspěvek. První uložený foros činil čtyři sta šedesát talentů. Pokladnice byla na Délu a shromáždění se konala v chrámu.

97 Athéňané vedli tedy spolek spojenců, kteří měli v první době každý své zákony a usnášeli se na společných shromážděních a jejich vojenská i politická činnost v období mezi touto válkou a válkami perskými, zaměřená jednak proti barbarovi, jednak proti jejich vlastním spojencům, kteří se bouřili, jednak proti těm Peloponnésanům, kteří jim případ od případu překáželi v jejich záměrech, vypadala takto. /2/ Popsal jsem tyto události a odbočil jsem kvůli tomu ve svém vypravování proto,

že všichni dějepisci přede mnou tuto partii vynechali a psali buď o řeckých dějinách před perskými válkami nebo o samotných perských válkách. Hellanikos, jediný, kdo se ve svých Atických dějinách těmito událostmi zabýval, zmínil se o nich jen stručně a bez chronologické přesnosti. Kromě toho nás vylíčení těchto událostí poučí o tom, jak se athénská nadvláda ustavila.

98 Nejprve oblehli a dobyli město Éionu nad Strymónem, které měli v moci Peršané, a jeho obyvatelstvo zotročili — velitelem byl Kimón, syn Miltiadův. /2/ Potom si podrobili Skyros, ostrov v Egejském moři, na němž sídlili Dolopové, obyvatelstvo prodali do otroctví a založili na něm svou osadu. /3/ Pak se pustili do války s Karystany (ostatní Euboia do toho nebyla zapletena) a po nějakém čase se s nimi dohodli na základě smlouvy. /4/ Pak válčili s Naxem, který od nich odpadl, a zmocnili se ho obléháním. To bylo první spojecké město, které bylo v rozporu s dohodou zotročeno. Později to tak nebo onak postihlo i jiná města.

99 Mezi důvody vedoucími k odpadnutí od Athén nejdůležitější byly dlužné daně, nedodané lodi a u některých odepření vojenské pomoci. Athéňané totiž postupovali velmi přísně i s použitím násilí a byli na obtíž lidem, kteří nebyli zvyklí ani ochotní k nějakým obětem. /2/ I z jiných důvodů už Athéňané neuplatňovali své vůdčí postavení tak ke spokojenosti ostatních jako na začátku, ani nedodržovali rovnoprávnost na společných výpravách a bylo pro ně snadné přivést k poslušnosti odpadlíky. Vinu na tom měli spojenci sami, /3/ neboť většina z nich byla líná účastnit se vojenských tažení, aby se nemusili vzdalovat z domova, a nechávali si předepsat dávky, které na každého přišly, v penězích, a ne v lodích. Tak se z příspěvků, které spojenci platili, zvětšovalo athénské loďstvo, a když se někdo z nich odtrhl, vstupoval do války bez dostatečné přípravy a bez zkušeností.

100 Po těchto událostech svedli Athéňané a spojenci u řeky Eurymedontu v Pamfylii pozemní a námořní bitvu s Peršany. Athéňané v témž dni v obou zvítězili pod velením Kimóna, syna Miltiadova, a zajali a zničili celkem dvě stě foinických triér.

/2/ O něco později došlo k odpadnutí Thaských, kteří se s nimi nepohodli o tržiště na protilehlém pobřeží Thrákie a o doly, v nichž těžili. Athéňané vypluli proti Thasu s loďstvem, zvítězili v námořní bitvě a vystoupili na pevnou zemi.

/3/ V téže době poslali ke Strymónu deset tisíc osadníků, zčásti Athéňanů, zčásti spojenců, aby se usadili v Devíticestí, jak se tenkrát říkalo nynější Amfipoli. Devíticestí, které měli v rukách Édónové, se sice zmocnili, avšak když postoupili do thráckého vnitrozemí, byli zničeni v Drabésku v zemi Édónů všemi Thráky, kteří se cítili ohroženi založením oné osady.

101 Thaští, kteří utrpěli porážky a byli obleženi, pozvali si na pomoc Lakedaimoňany a žádali je, aby jim pomohli tím, že vtrhnou do Atiky. /2/ Lakedaimoňané jim to slíbili, aby o tom Athéňané nevěděli, a chystali se to učinit, zabránilo jim v tom však zemětřesení, při němž se jim vzbouřili heilóti a z perioiků lidé z Thurie a Aithaie a usadili se v Ithómě. Heilóti byli většinou potomky dávných Messéňanů, kteří byli kdysi zotročeni, proto se všem říkalo Messéňané. /3/ Lakedaimoňané proto začali válku s těmi, kteří byli v Ithómě, a Thaští ve třetím roce obléhání uzavřeli smlouvu s Athéňany, podle níž strhli hradby a vydali loďstvo, dále byli nuceni zaplatit ihned dlužný poplatek a platit ho i v budoucnosti a rovněž vzdát se území na pevnině a dolů.

102 Protože se válka se vzbouřenci v Ithómě protahovala, požádali Lakedaimoňané kromě jiných spojenců o pomoc i Athéňany. Ti přišli v nemalém počtu vedeni Kimónem.

/2/ Pozvali je především proto, že byli považováni za obratné v dobývání měst. Když se však obléhání hodně protáhlo, ukázalo se, že jim v tom leccos chybí, vždyť by jinak musili to město dobýt silou. /3/ Toto vojenské tažení mělo za následek první zjevnou roztržku mezi Lakedaimoňany a Athéňany.

Když nebylo to město dobyto silou, dostali Lakedaimoňané strach z odvážnosti a podnikavosti Athéňanů, považovali je také za rodem cizí a obávali se, že kdyby tam zůstali, mohli by je vzbouřenci z Ithómy strhnout k pokusu o něco nového, a tak je jako jedině ze spojenců poslali domů — nedali ovšem najevo své podezření, ale prohlásili, že už je nepotřebují.

/4/ Athéňané pochopili, že to není pravý důvod, proč je po-

sílají domů, ale že je z něčeho podeztrají, rozhněvali se, a protože se domnívali, že jich není důstojné nechat si něco takového líbit od Lakedaimoňanů, hned po odchodu vypověděli dohodu uzavřenou proti Peršanům a uzavřeli spojenectví s Argem, znepřáteleným se Spartou. Obě obce společně pak odpřísáhly spojenectví s Thesaly.

103 Povstalci v Ithómě desátého roku, když už nemohli déle vzdorovat, uzavřeli s Lakedaimoňany smlouvu, podle níž se měli vystěhovat z Peloponnésu a už nikdy na něj nevzkročit. Kdo by byl přistižen, měl se stát otrokem toho, kdo by ho zajal. /2/ Už před tím dostali Lakedaimoňané věštbu z pythijské věštny, že mají propustit toho, kdo je bude prosit jménem Dia Ithómského.

/3/ Povstalci vyšli z města s dětmi a ženami a Athéňané z nenávisi, kterou už cítili k Lakedaimoňanům, je přijali a usadili v Naupaktu, kterého se nedávno zmocnili — předtím jej měli Lokrové Ozolští.

/4/ Také Megařané se přidali k Athéňanům jako spojenci, když se vzbouřili proti Lakedaimoňanům, protože s nimi Korintané válčili kvůli hranicím. Athéňané obsadili Megary a Pégy, postavili pro Megařany dlouhé hradby od jejich města až k Nisaji a sami je střežili. To byl také hlavní důvod, proč Korintané od té doby nenáviděli Athéňany.

104 Libyjec Inarós, syn Psammétichův, král libyjských kmenů sousedících s Egyptem, vytáhl z města Mareje ležícího za Farem, přiměl větší část Egypta, aby odpadla od krále Artaxerxa, a když se tam zmocnil vlády, pozval si na pomoc Athéňany. /2/ Ti náhodou podnikali se dvěma sty lodmi svými a spojeneckými válečnou výpravu na Kypr, a tak nechali Kypr být, dostali se do Egypta a z moře vpluli do Nilu. Zmocnili se této řeky a dvou třetin Memfidy a podnikli útok na třetí část, které se říkalo Bílý hrad. Uvnitř byli Peršané a Médové, kteří tu našli útočiště, a ti z Egyptanů, kteří neodešli.

105 Athéňané, kteří se vylodili v Haliích, museli vybojovat bitvu s Korintany a Epidaurany, a Korintané zvítězili. Později svedli Athéňané u Kekryfaleje námořní bitvu s loďstvem Peloponnésanů a tentokrát zvítězili oni.

/2/ Potom došlo k válce Athéňanů s Aigiňany a v ní byla svedena u Aiginy velká námořní bitva mezi Athéňany a Aigiňany za účasti spojenců obou stran a v ní zvítězili Athéňané, zajali sedmdesát nepřátelských lodí, vystoupili na břeh a obléhali jejich město. Velitelem byl Leókrates, syn Strobilův. /3/ Potom chtěli Peloponésané pomoci Aigiňanům, proto přepravili na Aiginu tři sta hoplitů, kteří dřív pomáhali Korintánům a Epidauránům, a Korintané se spojenci obsadili výšiny Geraneje a sestoupili do Megaridy, přesvědčení, že Athéňané nebudou schopni pomoci Megaránům, když je početné vojsko na Aigině a v Egyptě; a kdyby chtěli pomoci, musili by stáhnout vojáky z Aiginy.

/4/ Athéňané však ani nehnuli vojskem nasazeným proti Aigině, ale do Megar přišli ti nejstarší a nejmladší z mužů zanechaných ve městě pod velením Myrónidovým. /5/ Po nerozhodné bitvě s Korintány se vojska rozešla a obě strany byly přesvědčeny, že nebyly v tom střetnutí horší. /6/ Athéňané postavili po odchodu Korintánů tropaion, protože přece jen získali určitou převahu. Korintané, kterým starší ve městě vyčítali zbabělost, se znova připravili a asi o dvanáct dní později se vrátili na bojiště a také postavili tropaion, jako by zvítězili. Athéňané vytáhli z Megar k protiútoky, pobili ty, kteří stavěli tropaion, utkali se s ostatními a porazili je.

106 Přemožení Korintané ustoupili, jeden jejich dost velký oddíl se octl v tísní, zbloudil z cesty a dostal se na nějaký soukromý pozemek obehnaný ze všech stran hlubokým příkopem, odkud nebyl východ. /2/ Athéňané to zpozorovali, uzavřeli jim zepředu východ hoplity, kolem dokola rozestavili lehkooděnce a ukamenovali všechny, kteří byli uvnitř. Byla to pro Korintány velká pohroma. Avšak hlavní část jejich vojska se vrátila domů.

107 V té době začali Athéňané se stavbou dlouhých zdí až k moři, a to jak k Faléru, tak k Peiraieu. /2/ A protože Fókové podnikli výpravu proti Dóridě, pravlasti Lakedaimoňanů, to jest proti městečkům Boion, Erineon a Kytinion, a jedno z nich dobyli, Lakedaimoňané pod velením Nikoméda, syna Kleombrotova, který zastupoval krále Pleistoanakta, syna Pausaniova, protože byl ještě mladý, přišli Dóřům na pomoc

s patnácti sty svými hoplity a deseti tisíci hoplity spojenec-
kými, donutili Fóky k uzavření příměří a vydání města
a vraceli se zpět. /3/ Na moři, kdyby se chtěli dostat přes
Kriský záliv, by jim byli zahradili cestu Athéňané, kteří
obepluli s loďstvem Peloponnésos, a táhnout přes Geraneiu
se jim nezdálo bezpečné vzhledem k tomu, že Athéňané měli
v moci Megary a Pégy. Geraneia je totiž těžko schůdná a na-
víc byla neustále střežena Athéňany, a i tenkrát, jak se Lake-
daimoňané dověděli, chtěli jim i tady zabránit v postupu.
/4/ Rozhodli se tedy počkat v Boiótii a vyzkoumat, jak by
si zajistili nejbezpečnější průchod. Také je potají lákali ně-
kteří lidé z Athén, protože doufali, že by mohli u nich skon-
covat s demokracií a přerušit stavbu dlouhých zdí. /5/ Athé-
ňané však proti nim vyrazili s veškerou brannou mocí, spolu
s nimi tisíc Argských a různě silné oddíly ostatních spojenců;
všech bylo čtrnáct tisíc. /6/ Vypravili se proti nim proto, že
si mysleli, že nevědí, kudy by prošli, a trochu je také podezří-
vali, že chtějí zrušit demokracii. /7/ Podle spojenecké smlouvy
přišli k Athéňanům také thesalští jezdci, ti však během bitvy
přešli k Lakedaimoňanům.

108 Byla svedena bitva u Tanagry v Boiotii, zvítězili v ní
Lakedaimoňané a jejich spojenci a na obou stranách došlo
k velkému krveprolití. /2/ A Lakedaimoňané vnikli do Me-
garidy, pokáceli tam stromy a zas se přes Geraneiu a Isthmos
vrátili domů. Athéňané pod velením Myrónidovým vytáhli
dvašedesát dní po bitvě proti Boióťanům. /3/ V bitvě u Oino-
fyt porazili Boióťany, ovládli Boiótii a Fókidu, zbořili hradby
Tanagry a vzali jako rukojmí sto největších boháčů z Lokrů
Opuntských. Dokončili také stavbu svých dlouhých zdí.

/4/ Po těchto událostech uzavřeli i Aigiňané smlouvu s Athé-
ňany, strhli hradby, vydali lodi a zavázali se, že budou v bu-
doucnosti platit poplatky.

/5/ Athéňané obepluli Peloponnésos; jejich velitelem byl
Tolmides, syn Tolmaiův. Spálili při tom lakedaimonskou lo-
děnici, dobyli Chalkidu, město patřící Korintňanům, vylodili
se u Sikyónu a porazili Sikyónany v bitvě.

109 Athénské a spojenecké vojsko v Egyptě se drželo dál
a válka měla pestrý průběh. /2/ Nejprve se Athéňané zmocnili

Egypta, král proto poslal do Lakedaimonu Peršana Megabaza s penězi, aby přemluvil Peloponnésany k vpádu do Atiky a tím donutil Athéňany odejít z Egypta. /3/ Když se mu to nepodařilo a peníze utratil zbytečně, vrátil se Megabazos se zbytkem peněz zpátky do Asie a král poslal Peršana Megabyza, syna Zópyrova, s početným vojskem. /4/ Když dorazil Megabyzos do Egypta, svedl s Egyptany a jejich spojenci vítěznou bitvu, vyhnal Řeky z Memfidy a nakonec je sevřel na ostrově Prosópitidě. Rok a šest měsíců je tam obléhal, až nakonec vysušil průplav, vodu odvedl jinam, takže lodi uvázly na suchu, spojil velkou část ostrova s pevninou, přešel na něj suchou nohou a dobyl ho.

110 Tak bylo po šesti letech války pro Řeky všechno ztraceno. Jen malá hrstka z toho velkého množství vojska prošla Libyí do Kyrény a zachránila se, většina jich zahynula. /2/ Egypt se znova dostal do moci perského krále kromě území Amyrtaia, krále bažin; to nebylo možno dobýt pro rozsáhlost bažin, a kromě toho obyvatelé bažin jsou nejbojovnější ze všech Egyptanů. /3/ Inarós, král Libyů, který byl zodpovědný za všechno, co se v Egyptě dalo, byl zradou zajat a přibit na kříž. /4/ Padesát triér z Athén a z ostatních spojeneckých obcí plulo do Egypta s mužstvem na vystřídání a přistálo u mendského ramene Nilu — o tom, co se stalo, nevěděli nic. Ze země na ně vyrazili pěšáci, z moře foinické loďstvo a zničilo většinu lodí. Jen menší část uprchla zpátky.

/5/ Tak skončila velká vojenská výprava Athéňanů a jejich spojenců do Egypta.

111 Orestes, syn Echekratida, krále Thesalů, který byl vyhnán z vlasti, přemluvil Athéňany, aby ho přivedli zpět domů. Athéňané přibrali své spojence Boiótany a Fóky a táhli proti Farsalu v Thesálii. Ovládli kraj pouze v blízkém okolí tábora, neboť thesalští jezdcí jim bránili, město však nedobyli a neměli úspěch ani v ničem jiném, kvůli čemu podnikli výpravu, a tak se vrátili i s Orestem s nepořízenou.

/2/ Nedlouho po těchto událostech nasedlo tisíc Athéňanů na lodi v Pégách (ty byly totiž v jejich moci) a pluli pod velením Perikleia, syna Xanthippova, podle pobřeží až k Sikyónu, tam se vylodili a zvítězili nad těmi ze Sikyónanů, kteří se

s nimi utkali v bitvě. /3/ Hned nato přibrali Achaje, přepluli k protějšímu břehu, táhli proti Oiniadům v Akarnanii a obléhali je, město však nedobyli a vrátili se domů.

112 O tři roky později bylo uzavřeno mezi Peloponnésany a Athéňany příměří na pět let. /2/ Athéňané nevedli žádnou válku v Řecku, ale pod velením Kimónovým vytáhli s dvěma sty loďmi vlastními a spojeneckými proti Kypru. /3/ Šedesát lodí se oddělilo a plulo do Egypta, protože je pozval Amyrtaios, král bažin, ostatní obléhaly Kition. /4/ Když pak Kimón umřel a vypukl hlad, odtáhli od Kitia. Na moři u Salaminy kyperské se utkali s Foiničany, Kypřany a Kiliky a současně se strhla bitva na souši. Obě střetnutí vyhráli, vrátili se domů a spolu s nimi i lodi z Egypta, které se s nimi zase spojily.

/5/ Po těchto událostech Lakedaimoňané vytáhli do takzvané svaté války, a když se zmocnili svatyně v Delfech, odevzdali ji Delfanům. Později, po odchodu Lakedaimoňanů, uspořádali zas Athéňané výpravu, zmocnili se svatyně a odevzdali ji Fókům.

113 Po těchto událostech uplynul nějaký čas a boiótsí vyhnanci měli v moci Orchomenos, Chairóneiu a některá jiná místa v Boiótii. Tu vytáhli Athéňané s tisíci hoplity ze svého města a s příslušnými oddíly spojenců proti těmto místům, protože je měli nepřátelé, a jejich velitelem byl Tolmides, syn Tolmaiův. Dobyli Chairóneiu, obyvatelstvo zotročili, nechali tam posádku a odtáhli. /2/ Ještě když byli na pochodu, zaútočí na ně u Koróneje boiótsí vyhnanci příšlí z Orchomenu a spolu s nimi Lokrové, eubojsí vyhnanci a jiní, kteří byli stejného smýšlení, zvítězili nad Athéňany a některé zabili, jiné zajali živé. /3/ Po uzavření smlouvy, podle které dostali zpět své zajaté vojáky, vyklidili Athéňané celou Boiótii. /4/ A boiótsí vyhnanci i všichni ostatní získali opět samostatnost.

114 Jen o málo později odpadla od Athéňanů Euboia, a když už Perikles s vojskem přešel na ostrov, dostal zprávu, že odpadly i Megary, že Peloponnésané mají v úmyslu vpadnout do Atiky a že Megařané pobili athénskou posádku kromě těch, kteří utekli do Nisaje. Megařané odpadli, když požádali

o pomoc Korintány, Sikyóňany a Epidaurány. Perikles tedy ve spěchu dopravil vojsko zpět z Euboje. /2/ Potom vpadli Peloponnésané do Atiky až k Eleusině a k Thrii, zpusťovali ji, vedeni spartským králem Pleistoanaktem, synem Pausaniovým, dál však nepostoupili a vrátili se domů. /3/ Athéňané se pod velením Perikleovým znova přeplavili na Euboii, celou si ji podmanili a uzavřeli smlouvy se všemi městy, jen z Hestiae obyvatelstvo vystěhovali a sami obsadili jejich území. 115 Zanedlouho po návratu z Euboje dohodli s Lakedaimoňany a jejich spojenci mír na třicet let a vydali jim Nisaiu, Pégy, Troizénu a Achaiu; tato území Peloponnésanů měli totiž Athéňané v držení.

/2/ Šestého roku nato vypukla válka mezi Samem a Milétem kvůli Priéné, a Miléťané, v této válce poražení, přišli k Atheňanům a s hlasitým křikem si stěžovali na Samské. Podporovali je v tom i někteří jednotlivci ze Samu, kteří by byli rádi změnili ústavu státu. /3/ Athéňané tedy připluli na Samos se čtyřiceti lodmi, zavedli tam demokracii, vzali s sebou jako rukojmí padesát samských dětí a stejný počet mužů a odvezli je na Lémnos. Na Samu nechali posádku a odpluli. /4/ Avšak někteří samští občané nezůstali doma, ale utekli na pevninu, když uzavřeli dohodu s nejmocnějšími spoluobčany a s Pissúthnou, synem Hystaspovým, který tenkrát vládl v Sardech. Když sebrali asi sedm set žoldnéřů, přešli, když se stmívalo, na Samos, /5/ nejprve udeřili na členy demokratické strany a skoro všech se zmocnili, potom odvezli potají své rukojmí z Lémnu a otevřeně se rozešli s Athénami. Athénskou posádku i úředníky, kteří byli na Samu, vydali Pissúthnovi a hned se připravovali k tažení na Milét. Spolu s nimi se vzbouřili i Byzantáné.

116 Když se to Athéňané dověděli, vypluli s šedesáti lodmi proti Samu, avšak šestnáct z nich tam nepoužili, neboť některé se vydaly ke Kárii, aby pátraly po foinických lodích, jiné na Chios a Lesbos s žádostí o pomoc. Se čtyřiceti čtyřmi lodmi, jimž velel Perikles a dalších devět stratégů, svedli u ostrova Tragie námořní bitvu se sedmdesáti lodmi samskými, z nichž dvacet bylo určeno pro přepravu vojáků (ty všechny právě pluly od Miléty), a Athéňané zvítězili. /2/

Později jim přijelo na pomoc dalších čtyřicet lodí z Athén a pětadvacet z Chia a z Lesbu; vylodili se, zvítězili na pevnině, obehnali město trojitou zdí a současně je uzavřeli z moře. /3/ Perikles si vzal šedesát lodí z těch, které tam kotvily, a rychle s nimi odjel ke Kaunu a ke Kárii, neboť dostal zprávu, že na něho míří foinické lodi — ze Samu totiž odplul s pěti lodmi Stésagoras a jiní hledat foinické loďstvo.

117 Samští znenadání vyrazili na moře, vrhli se na nechráněný tábor, zničili strážní lodě a v námořní bitvě zvítězili nad lodmi, které vypluly proti nim. Asi čtrnáct dnů byli pány moře kolem jejich ostrova a přivázeli i dováželi, co chtěli. /2/ Když se však Perikles vrátil, byli znova uzavřeni loďstvem. Později přibylo z Athén na pomoc čtyřicet lodí pod velením Thukydidy, Hagnóna a Formióna, dvacet s Tlépolemem a Antikleem a třicet z Chia a Lesbu. /3/ Samští vybojovali krátkou námořní bitvu, nemohli však odolat a jejich město bylo po devítiměsíčním obléhání dobyto. Uzavřeli dohodu, strhli hradby, dali rukojmí, vydali lodi a zavázali se zaplatit ve splátkách válečnou náhradu. Také Byzantéané uzavřeli smlouvu, že budou poddáni za stejných podmínek jako dříve.

118 Nemnoho let později došlo k oněm už dříve vypravovaným událostem kerkyrským a poteidajským a k tomu, co pak bylo záminkou pro rozpoutání této války.

/2/ Všechno toto, co udělali Řekové jedni proti druhým i proti barbarovi, se událo v průběhu zhruba padesáti let, počítajíc od Xerxova ústupu do začátku této války. Během nich Athéňané upevnili své panství a velmi posílili svou moc, zatímco Lakedaimoňané, třebaže si to uvědomili, nebránili jim v tom, leda jen málo, a téměř po všechen ten čas se chovali klidně (vždyť i dřív nikdy příliš nepospíchali do války, nebyli-li k ní donuceni, a tentokrát je velmi zaměstnávaly války domácí), až se nakonec athénská moc již zjevně zvedla a obrátila se proti jejich spojencům. Tu usoudili Lakedaimoňané, že už to nelze snášet, a rozhodli, že je nutné začít jednat s největší horlivostí, a bude-li to možné, zničit jejich převahu válkou, kterou prožíváme.

/3/ Lakedaimoňané tedy sami prohlásili, že smlouva o pří-

měří byla porušena a že Athéňané jednají protiprávně. Poslali také do Delf vyslance, aby se zeptali boha, zda bude pro ně výhodnější vstoupit do války. Bůh prý jim odpověděl, že budou-li válčit s vynaložením veškerého úsilí, bude vítězství jejich; on sám prý jim bude pomáhat, ať už ho budou vzývat nebo ne.

119 Pak svolali znova spojence a chtěli je nechat hlasovat, zda se má vypovědět válka. Když se dostavili zástupci spojeneckého svazu a když se sešlo shromáždění, každý řekl, co chtěl — většinou žalovali na Athéňany a žádali, aby se přikročilo k válce —, Korintané, kteří už předtím osobně prosili zástupce jednotlivých měst, aby hlasovali pro válku, protože měli obavy o Poteidaiu, aby nebyla zničena dřív, než přijde pomoc, zúčastnili se jednání i tentokrát, vystoupili jako poslední a promluvili asi takto.

120 „Teď už bychom nemohli, vážení spojenci, vinit Lakedaimoňany, že sami nehlasovali pro válku a že nás kvůli tomu svolali teprve nyní. Kdo zaujímá vedoucí postavení, musí se starat o své vlastní zájmy na základě rovnoprávnosti a k zájmům společným přihlížet víc, tak jako při jiných příležitostech mu přísluší nejvíc úcty ze všech. /2/ Ti z nás, kteří už měli co dělat s Athéňany, nepotřebují, aby je někdo poučoval, že se před nimi mají mít na pozoru. Ovšem ti, kteří bydlí víc ve vnitrozemí, dál od mořských cest, musí vědět, že nebudou-li bránit ty, kteří sídlí u moře, bude pro ně obtížnější vývoz polních plodin a výměna za to, co moře poskytuje pevnině, a nesmějí být špatnými posuzovateli toho, co se nyní říká, jako by se jich to netýkalo, ale musí být připraveni na to, že nebudou-li se starat o to, co se děje na pobřeží, dojde nebezpečí až k nim a že se nynější porady týkají stejně naléhavě jich samých. /3/ Proto také nesmějí váhat vyměnit mír za válku. Je přece vlastností moudrých mužů, že zůstávají klidní, jestliže je nepostihuje bezpráví, ale na druhé straně je vlastností mužů statečných, že utrpí-li křivdu, zřeknou se míru a dají se do války, a když se zas naskytne vhodná příležitost, jsou ochotni opustit válku a uzavřít příměří; nezpychnou válečným štěstím ani si nenechají ubližovat pro potěšení pohodlného života v míru. /4/ Kdo

váhá kvůli svému potěšení, ten by mohl být při nečinnosti brzy připraven o radost z pohodlí, kvůli které váhá, a ten, v němž válečné štěstí probouzí chuť k dalším úspěchům, ten neuvážil, že se nechává svést nepodloženou důvěrou. /5/ Často bývají nemoudrá rozhodnutí úspěšná, neboť se setkala s protivníkem ještě méně moudrým, a ještě častěji záměry na první pohled dobře promyšlené právě naopak špatně dopadnou, protože nikdo nemá stejnou důvěru, když jedná, jako když rozvažuje; přemýšlíme v bezpečí, při jednání nejsme ze strachu na výši.

121 A my teď probouzíme k životu válku, protože trpíme křivdu a protože máme dostatečné důvody ke stížnosti, a jakmile odrazíme Athéňany, v pravou chvíli válku ukončíme.

/2/ Z mnoha důvodů můžeme počítat s vítězstvím: především proto, že všichni stejně plníme rozkazy, /3/ a konečně vlastní prostředky každého z nás a poklady uložené v Delfech a v Olympii nám umožní poříditi si loďstvo, tedy to, na čem se zakládá jejich síla. Jestliže si opatříme půjčku, budeme moci vyšším žoldem odloučiti Athéňanům ty z jejich námořníků, kteří nejsou Athéňané. Moc athénská je spíš koupená než vlastní, kdežto naše je míň vystavena tomuto nebezpečí, protože její síla se víc opírá o lidi než o peníze. /4/ Je pravděpodobné, že jediným vítězstvím v námořní bitvě budou udoláni. Jestliže odolají, budeme i my mít víc času na výcvik, a až se jim vyrovnáme znalostmi, odvahou je jistě překonáme. Tuto přednost, která nám je vrozena, oni učením získat nemohou, kdežto přednost, k níž jim pomohla znalost, můžeme my dosáhnout cvikem. /5/ Potřebné peníze seženeme. Bylo by jistě nesmyslné, aby jejich spojenci neodmítali platit poplatky použité pak na jejich zotročení, a my bychom nepřispěli penězi na to, abychom se pomstili svým nepřítelům a sami sebe zachránili a abychom jim zabránili zmocnit se právě těchto peněz a použít je k naší škodě.

122 Máme ještě jiné cesty, jak vést válku, například odpadnutí spojenců, což je nejlepší způsob, jak je připravit o důchody, o něž se opírá jejich síla, nebo stavba pevností v jejich území a jiné možnosti, jež je nyní těžké předvídat. Válka nepostupuje totiž podle předem stanovených zásad,

nýbrž většinou sama od sebe vymýšlí prostředky podle situace v té které chvíli. Proto ten, kdo se do ní pouští chladnokrevně, je jistější, kdežto kdo se nechá unést vášní, utrpí nemalou škodu.

/2/ Uvažme však také, že kdyby šlo o spory o hranice pozemků, které by měl každý z nás s protivníkem stejně silným, ještě by se to dalo snést; Athéňané jsou však dost silní na nás na všechny, silnější než kterékoli jednotlivé město, takže nebudeme-li se proti nim bránit všichni společně i každý národ zvlášť i každé město samo o sobě s jednotnou myslí, ale budeme rozděleni, snadno nás vyřídí. A porážka, to si musí každý uvědomit, i když je hrozné poslouchat to, nepřináší s sebou nic jiného než úplné otroctví. /3/ Už jen představa, že by něco takového bylo možné, je hanbou pro Peloponnesos, stejně tak jako je hanbou, že tolik měst trpí ústrky od jediného. V tom případě by se mohlo zdát, že je naše neštěstí zasloužené nebo že to snášíme ze zbabělosti a že se jevíme horší než naši otcové, kteří dali Řecku svobodu, kdežto my ji nezajistíme ani sami sobě, ale dovolíme, aby jeden stát se stal tyranem všech, ačkoli je naší zásadou odstraňovat tyrany v každém jednotlivém státě. /4/ A nevíme, jak takový způsob jednání může být prost tří nejvážnějších chyb, hlouposti, slabosti a nedbalosti. Když jste se těmto chybám nevyhnuli, propadli jste přece pýše, která už velmi mnoha lidem uškodila a která proto, že mnohé svedla na scesti, změnila jméno a nazývá se teď nedostatek soudnosti.

123 K čemu je dobré vyčítat minulost víc, než pokud to může prospět přítomnosti? Kvůli budoucnosti je třeba pomáhat přítomnosti, nebát se dalších námah (to už je přece u nás tradice zděděná po otcích, získávat si zásluhy tvrdou prací) a neměnit své zvyky, i když teď máte nějaké výhody ze svého bohatství a ze své moci (není správné ztrácet vinou nadbytku, co se získalo zásluhou chudoby), ale je třeba jít do války s důvěrou, a to z mnoha důvodů, protože bůh vám dal tuto věštbu a sám slíbil pomoc a protože ostatní Řecko bude bojovat po vašem boku, jedni ze strachu, druzí z vlastního zájmu. /2/ Vy nebudete první, kdo poruší příměří, vždyť je bůh, když vás pobízí k válce, považuje za porušené, spíš

budete pomáhat, když by se proti němu někdo provinil. Smlouvu totiž neruší ti, kteří se brání, ale ti, kteří první útočí.

124 Protože vám tedy všechna hlediska slibují příznivý průběh války a protože vás k ní my všichni společně vybízíme, tu jestliže je pravda, že společné zájmy jsou nejbezpečnější zárukou jak mezi státy, tak mezi jednotlivými občany, neváhejte přispět na pomoc Poteidaji, jsou to přece Dórové a jsou obléháni Ióny (v minulosti to bývalo opačné), a přineste svobodu i ostatním. Vždyť už není možné čekat a dovolit, aby jedni byli poškozováni už nyní a druhé aby postihlo zanedlouho totéž, jestliže se pozná, že jsme se sice sešli, ale neodvažujeme se zakročít. /2/ Myslete si, spojenci, že jste se dostali do tísně a že toto jsou nejlepší návrhy, rozhodněte se hlasováním pro válku a nemějte strach tváří v tvář přítomnému nebezpečí, ale žijte v sobě touhu po trvalejším míru, který z ní vzejde. Vždyť válkou se mír víc upevní, kdežto nepustit se do války z touhy po klidu není bez nebezpečí. /3/ Uznejme, že toto město, které se stalo tyranem Řecka, je stejnou hrozbou pro všechny, takže některým už panuje a jiným panovat chce, zaútočme na ně a zkrátme je. Připravme si život v budoucnu bez nebezpečí a osvobodme Řeky, kteří jsou dnes zotročeni.“

Tak promluvili Korintáné.

125 Když Lakedaimoňané vyslechli názor všech, nechali o návrhu hlasovat všechny přítomné spojence jednoho po druhém, ať byli z větších měst, nebo z menších, a převážná většina hlasovala pro válku. /2/ Avšak i když bylo o válce rozhodnuto, nebylo možné hned ji začít, protože nebyli připraveni. A tak se usnesli, aby každé město opatřilo, co bylo potřebné, a aby se neztrácel čas. V přípravách toho, co bylo třeba, neuplynul ani celý rok, ještě do něho něco chybělo, když vtrhli do Atiky a došlo k otevřené válce.

126 V tomto období poslali do Athén vyslance, ti tam přednášeli stížnosti, aby měli co nejpádnější důvod k vypovězení války, kdyby je nevyslechli.

/2/ Nejprve Lakedaimoňané prostřednictvím vyslanců žádali Athéňany, aby poslali do vyhnanství ty, kteří se prohřešili proti Palladě Athéně. Onen prohřešek spočíval v tomto.

/3/ Žil kdysi athénský občan Kylón, olympijský vítěz, urozený a vlivný, a ten se oženil s dcerou Theagena, občana megarského, který byl v oněch časech v Megarách tyranem. /4/ Když se Kylón dotazoval věštírny v Delfech, bůh mu odpověděl, že má v době největšího Diova svátku obsadit athénskou akropoli. /5/ Kylón dostal od Theagena vojenský oddíl, přemluvil také své přátele, a když přišly olympijské hry pořádané na Peloponnésu, obsadil akropoli, aby zavedl tyranidu, protože se domníval, že to je největší Diův svátek a že má také zvláštní vztah k němu jako k olympijskému vítězi. /6/ Zda se mluvilo o největším svátku v Atice nebo někde jinde, o tom už Kylón nepřemýšlel a věštírna to také neobjasnila — i Athéňané mají totiž takzvané diasie, největší svátek Dia Meilichia, slavený za městem, při něm celý národ přináší mnoho obětí, ne sice krvavé, ale posvěcené domácí pečivo. Kylón si myslel, že tomu rozumí správně, a dal se do díla. /7/ Athéňané se však o tom dověděli a přišli ve velkém množství z venkova na pomoc proti nim, postavili tábor a oblehli je. /8/ Jak čas ubíhal, Athéňany obléhání unavilo, a tak jich mnoho odešlo, svěřili střežení devíti archontům a dali jim plnou moc, aby zařídili vše, jak uznají za nejlepší. V té době devět archontů mělo větší část obecní správy v rukou. /9/ Kylón a jeho druzi na tom byli při obléhání zle, protože měli nedostatek potravin a vody. /10/ Kylón a jeho bratr tedy utekli, ostatní si sedli na akropoli k oltáři jako prosebníci, protože je trýznil hlad a někteří dokonce hladem umřeli. /11/ Avšak Athéňané, kteří tam byli postaveni na stráž, jim rozkázali, aby vstali, protože viděli, že umírají v posvátném okrsku, odvedli je odtamtud se slibem, že jim nic neudělají, a pobili je. Někteří se při přecházení posadili u oltářů ctihodných bohů a byli tam zabiti. Kvůli tomu byli ti lidé prohlášeni za prokleté a provinilé před tvářmi bohyně a stejně tak jejich potomci. /12/ Athéňané tedy tyto proklatce vypověděli ze země a později je vyhnal spolu s Athéňany i Lakadaimončan Kleomenes, v době, když byly v Athénách rozbroje — živé poslali do vyhnanství, kosti mrtvých vykopali ze země a naházeli za hranice. Později se však vrátili a jejich rod je ještě dnes ve městě.

127 To byl ten prohřešek, jehož pachatele měli podle příkazu Lakedaimoňanů Athéňané vyhnat, jako by jim šlo především o usmíření bohů, ve skutečnosti však proto, že věděli, že se to přes matku týká i Periklea, syna Xanthippova, a protože si mysleli, že kdyby byl vypovězen, snáze by dosáhli toho, co od Athéňanů chtějí. /2/ Po pravdě řečeno ani tak si od toho neslibovali, že by ho to postihlo, jako že to vyvolá u jeho spoluobčanů výtky proti němu, že i on bude mít pro svůj nešťastný původ do jisté míry vinu na rozpoutání války. /3/ Perikles byl totiž nejvlivnější člověk té doby, řídil stát, ve všem se stavěl proti Lakedaimoňanům, nesouhlasil s žádnými ústupky, nýbrž pobízel Athéňany do války.

128 Na oplátku Athéňané vyzvali Lakedaimoňany, aby poslali do vyhnanství ty, kteří se prohřešili v případě tainarském. Lakedaimoňané tenkrát vyvěkli z Poseidónova chrámu nějaké prosebníky z řad heilótů a zabili je; sami se domnívají, že kvůli tomu došlo k onomu velkému zemětřesení ve Spartě. /2/ Dále je Athéňané vyzvali, aby vypověděli i ty, kteří se provinili proti Athéně Chalkioikos. Došlo k tomu takto.

/3/ Když byl Lakedaimoňan Pausanias poprvé odvolán z funkce vrchního velitele u Helléspontu, postaven před soud a soudem zproštěn obvinění, nebyl už nikdy obcí poslán do ciziny; avšak vzal si sám bez svolení Lakedaimoňanů triéru z Hermiony a jako soukromá osoba odplul k Helléspontu pod záminkou, že jede do řecké války, ve skutečnosti však proto, aby navázal jednání s perským králem, jak se o to pokoušel už předtím, protože toužil po vládě nad celým Řeckem. /4/ První služba, kterou králi prokázal a tím celou tu záležitost začal, byla tato.

/5/ Když za svého dřívějšího pobytu po ústupu z Kypru dobyl Byzantion (měli je totiž v moci Peršané, mezi nimi někteří královi přátelé a příbuzní, a ti v něm tenkrát padli do zajetí), poslal ty, které zajal, perskému králi tak, aby to spojenci nevěděli — podle jeho tvrzení mu utekli. /6/ Provedl to za pomoci Gongyla z Eretrie, kterému svěřil Byzantion a zajatce. Poslal k němu také Gongyla s dopisem, v němž, jak později vyšlo najevo, bylo napsáno toto:

/7/ „Pausanias, vrchní velitel spartský, posílá ti tyto muže,

kteřé zajal v boji, protože se ti chce zavděčit. Navrhuj ti, budeš-li s tím souhlasit, že si vezmu tvou dceru za manželku a podrobím ti Spartu i ostatní Řecko. Myslím, že jsem dost silný, abych to dokázal, jestliže se budu moci poradit s tebou. Jestliže se ti tedy něco z toho líbí, pošli k moři spolehlivého muže, jehož prostřednictvím spolu budeme v budoucnu jednat.“

129 Takový byl obsah onoho dopisu. Xerxes měl z dopisu radost; pošle Artabaza, syna Farnakova, k moři a poručí mu, aby převzal satrapii daskylskou a vystřídal Megabatu, který tam byl satrapou předtím; dal mu také dopis s odpovědí pro Pausaniu do Byzantia, aby mu jej co nejdříve poslal a ukázal pečeť, a kdyby mu Pausanias vzkázal něco, co by mělo vztah k jeho, královým zájmům, aby to zařídil co nejlépe a nejspolehlivěji. /2/ Artabazos přišel na místo, učinil, jak mu bylo řečeno, a poslal onen dopis. V něm bylo jako odpověď napsáno toto:

/3/ „Taktò mluví král Xerxes k Pausaniovì. Pokud jde o muže, které jsi mi poslal přes moře z Byzantia živé a zdravé, tvé dobrodiní bude uloženo v našem domě a navěky zapsáno, a také tvé návrhy se mi líbí. Nechť tě ani noc, ani den nezdrží od práce na něčem z toho, co mi slibuješ, a nechť ti nejsou překážkou žádné výlohy, ať by šlo o zlato, nebo o stříbro, ani jakkoli velký počet vojáků, kdybys někde potřeboval, ale s ušlechtilým Artabazem, kterého jsem ti poslal, jednej s důvěrou jak o mých, tak o tvých věcech tak, aby to bylo nejlepší a nejužitečnější pro nás pro oba.“

130 Když Pausanias dostal tento dopis, tu třebaže už dřív byl u Řeků ve velké vážnosti pro své velení u Plataj, tentokrát zpychl ještě mnohem víc a už nebyl schopen žít obvyklým způsobem, ale vyšel z Byzantia oblečen do médských šatů a táhl Thrákií doprovázen tělesnou stráží složenou z Médů a Egyptanů, dával si předkládat jídla upravená po persku a nebyl schopen utajit své smýšlení, ale v bezvýznamných činech ukazoval, co se v duchu chystal dělat v budoucnosti ve velkém. /2/ Byl nepřístupný a ve styku se všemi bez rozdílu ukazoval tak prudkou povahu, že se k němu nikdo nemohl přiblížit; to byl také ne nejmenší důvod, proč spojenci přešli k Athéňanům.

131 Lakedaimoňané ho také poprvé odvolali právě proto, že se to dověděli, a když podruhé vyplul na hermionské lodi bez jejich rozkazu, jasně bylo vidět, že si počíná stejně. A když ho Athéňané násilím vytlačili z Byzantia, nevrátil se do Sparty, ale usadil se v Kolónách v Tróadě; povídalo se, že vyjednává s barbary a že se tam nezdržuje pro nic dobrého, a tak už eforové neotáleli, poslali za ním hlasatele se skytalou a vzkázali mu, že nemá nechat hlasatele odejít samotného, jinak že mu Sparťané vyhlásí válku. /2/ Protože Pausanias chtěl vzbudit co nejmenší podezření a protože spoléhal na to, že bude moci žalobu umlčet penězi, vrátil se podruhé do Sparty. Eforové ho nejdřív uvrhli do vězení (eforové mají právo zakročit takto proti králi), potom dosáhl toho, že byl propuštěn, a sám se nabídl, že se podrobí soudnímu řízení, bude-li někdo chtít podat na něho žalobu pro jeho chování.

132 A Sparťané, a to ani jeho nepřátelé, ani stát jako celek, neměli žádný zřejmý důkaz, o který by se mohli bezpečně opřít a potrestat muže pocházejícího z královského rodu a zastávajícího v současné době vysoký úřad (byl totiž poručníkem svého bratrance Pleistarcha, syna Leónidova, který byl králem, nebyl však ještě plnoletý). /2/ Ovšem Pausanias dával svým nezákonným jednáním a napodobováním barbarů podnět k lecjakému podezření, že se chce vyšvihnout nad své tehdejší postavení. Zkoumali také, zda se někde v něčem odchýlil ve svém způsobu života od běžných zvyklostí, a také to, že se jednou odvážil dát ze své vůle napsat na trojnožku, kterou Řekové věnovali do Delf jakožto prvotinu z perské kořisti, toto elegické distichon:

*Pausanias, jenž velel všem Řekům a zahubil vojsko
Peršanů, Apollónovi z vděčnosti postavil zde.*

/3/ Tyto verše však Lakedaimoňané z trojnožky okamžitě vyškrábali a napsali na ni jména všech obcí, které tento dar věnovaly, když společně porazily barbara. Ovšem už tenkrát se to jevilo jako porušení spravedlnosti z Pausaniovy strany, a za tohoto stavu se jeho tehdejší počínání zdálo ještě mnohem podobnější jeho současným záměrům. /4/ Proslýchalo se

také cosi o jakýchsi pletichách s heilóty, a skutečně na tom něco bylo. Sliboval jim totiž svobodu a politická práva, jestliže povstanou společně s ním a pomohou mu provést jeho plán až do konce. /5/ Ale ani tak, třebaže věřili některým udavačům z řad heilótů, nemyslili, že by se proti němu mělo nějak zakročít, a počínali si způsobem u nich obvyklým, když šlo o Sparta, to jest neukvapili se a nevynesli nad ním rozhodnutí, které by se už nedalo zvrátit, dokud nebyly podány nevyvratitelné důkazy.

Říká se, že to trvalo tak dlouho, až se našel udavač. Byl to otrok původem z Argilu, který byl kdysi Pausaniovým miláčkem a byl mu nejvěrněji oddán. Když měl donést Artabazovi poslední dopis pro krále, dostal strach, protože si uvědomil, že se ještě žádný z dřívějších posílů nevrátil; padělá proto pečeť, aby se neprozradil, kdyby se náhodou mylil nebo kdyby si Pausanias vyžádal dopis zpět, aby něco změnil, pak otevře dopis a zjistí, že je tam na konci napsáno, aby byl zabít — on tušil, že tam nějaký podobný rozkaz je připojen. 133 Tentokrát eforové věřili víc, když jim ukázal dopis, chtěli však od Pausanii něco slyšet na vlastní uši, proto se s tím člověkem domluvili, on se utekl jako prosebník na Tainaron, tam si postavil chatrč a přepažil ji na dvě části. Za přepážkou ukryl některé z eforů, a když za ním přišel Pausanias a ptal se ho, proč sem utekl jako prosebník, jasně se všechno dověděli. Ten člověk mu totiž vyčítal, co o něm napsal v onom dopise, a připomínal ostatní věci jednu za druhou, že nikdy v ničem při jednání s králem Pausaniu nevystavil nebezpečí a že teď za to má být odměněn smrtí stejně jako mnozí jiní sluhové. A Pausanias se přiznával ke všemu, co sluha říkal, prosil ho, aby se už nehněval pro to, co se stalo, ale zaručoval se mu za jeho bezpečnost, vyjde-li z chrámového okrsku, a žádal ho, aby se co nejrychleji vydal na cestu a nezdržoval jednání.

134 Eforové všechno přesně vyslechli a odešli; teď už si byli vším jisti a chystali se jej ve městě zatknout. Říká se, že když měl být zajištěn na ulici a zahlédl tvář jednoho z eforů, který šel proti němu, pochopil, proč k němu přichází, a když mu pak jiný dal tajně znamení a z přátelství mu tím prozradil,

co se chystá, utkal k chrámu Athény Chalkioikos a doběhl tam před nimi, neboť posvátný chrámový okrsek byl blízko. Vstoupil do nevelkého domu, který patřil ke svatyni, aby netrpěl nepohodou pod širým nebem, a tam se klidně usadil. /2/ Eforové byli při svém pronásledování na chvíli předstiženi, potom však strhli z oné budovy střechu, ujistili se, že je Pausanias uvnitř, uzavřeli ho a zazdili, pak se usadili kolem, aby ho vyhladověli. /3/ Když zjistili, že už je ve svém vězení blížek smrti, vyvedli ho z posvátného okrsku, dokud ještě dýchal, a jen ho vyvedli, okamžitě zemřel. /4/ Chtěli ho hodit do Kaiadu (Propasti), kam házeli zločince, potom si to však rozmyslili a pochovali ho někde blízko něho. Delfský bůh později Lakedaimoňanům přikázal, aby ho přenesli na místo, kde zemřel, a ještě dnes leží před posvátným okrskem, jak je jasné z nápisu na stélách. Protože se tím Lakedaimoňané provinili proti náboženství, měli podle jeho příkazu odevzdat Athéně Chalkioikos dvě těla místo jednoho. Oni dali vytvořit dvě bronzové sochy a obětovali je jako náhradu za Pausaniu.

135 Athéňané tedy vyzvali na oplátku Lakedaimoňany, aby vypověděli ty, kteří se takto provinili, protože i bůh považoval onen čin za svatokrádež.

/2/ Lakedaimoňané poslali do Athén vyslance a obviňovali Themistoklea ze stejné náklonnosti k Peršanům, jakou se provinil Pausanias, jak zjistili z vyšetřování proti němu, a žádali, aby ho potrestali stejným způsobem. /3/ Athéňané tomu uvěří (Themistokles byl totiž právě ostrakismem poslán do vyhnanství, žil v Argu, avšak pohyboval se volně i po ostatním Peloponnésu), pošlou spolu s některými Peloponnésany ochotnými účastnit se stíhání své lidi s příkazem, aby ho přivedli, ať ho najdou kdekoli.

136 Themistokles, včas varovaný, uprchne z Peloponnésu na Kerkyru, která ho kdysi označila jako svého dobrodince. Kerkyřané však prohlásili, že se bojí mít ho u sebe, aby si neznepřátelili Lakedaimoňany i Athéňany, a dopravili ho přes moře na pevninu proti svému ostrovu. /2/ A protože ti, jimž to bylo nařizeno, se po něm poptávali a pronásledovali ho, ať šel kamkoliv, je nesnázemi donucen hledat útočiště u Adméta, krále Molossů, třebaže nebyl jeho přítelem. /3/

Král nebyl právě doma; Themistokles se obrátil jako prosebník na jeho manželku a ta mu poradila, aby vzal jejich synka do náručí a posadil se s ním u krbu. /4/ Admétos se zanedlouho vrátí, Themistokles mu odhalí, kdo je, a prosí ho, aby nevzpomínal na to, že kdysi vystoupil proti němu, když žádal Athéňany o pomoc, a nemstil se na vyhnanci. V jeho nynějším postavení by mu prý král jako mnohem slabšímu mohl ublížit, avšak známkou člověka šlechtného je mstít se stejně silným za stejných podmínek. Také prý se proti němu postavil, když šlo o žádost týkající se určitých výhod, ne života, kdežto kdyby ho teď král vydal (řekl mu, kdo a proč ho pronásleduje), vzal by mu všechnu naději na záchranu života. 137 Když ho Admétos vyslechne, pozvedne ho i se svým synáčkem, jak tam s ním seděl a choval ho v náručí (to bylo znamení nejúspěšnější prosby), a když brzy nato přijdou Lakedaimoňané a Athéňané, bez ohledu na jejich velké naléhání jim ho nevydá, ale dá ho dopravit cestou po pevnině k druhému moři do Pydny patřící Alexandrovi, protože Themistokles vyslovil přání dostat se k perskému králi. /2/ Tam zastihne nákladní loď chystající se plout do Iónie, nalodí se na ni a je zahrán bouří k athénskému loďstvu obléhajícímu Naxos. Dostane strach a prozradí kapitánovi lodi (posádka ho neznala), kdo je a proč prchá, a řekne mu, že nezachránili ho, prohlásí, že ho kapitán veze, protože se dal uplatit penězi. Bezpečnost prý spočívá v tom, aby nikdo nevystupoval z lodi, dokud nebude možno pokračovat v plavbě. Když ho poslechne, odmění prý se mu po zásluze. Kapitán vyhoví Themistokleovu přání, nechá den a noc loď zakotvenou na širém moři za athénským loďstvem a potom dopluje do Efesu.

/3/ Themistokles se mu odvděčil peněžitým darem (později mu totiž došly peníze od přátel z Athén i ty, které měl uloženy v Argu), vydal se pak na cestu do vnitrozemí v doprovodu jednoho Peršana pocházejícího z přímoří, když napřed poslal dopis králi Artaxerxovi, Xerxovu synu, který nedávno nastoupil na trůn. /4/ V dopise bylo napsáno:

„Já Themistokles přicházím k tobě, já, který jsem způsobil vašemu domu víc zlého než kdokoli jiný z Řeků, po celou dobu, kdy jsem byl nucen bránit se proti útokům tvého otce,

a ještě mnohem víc dobrého, když odplouval zpátky, cež mně přinášelo bezpečí, kdežto jemu nebezpečí. Jste mi dlužni za dobrodiní (tím narážel na zprávu, kterou mu poslal od Salaminy o chystaném odplutí Řeků, a na to, že zabránil stržení mostů — to si však přivlastnil neprávem), a nyní jsem zde, pronásledován Řeky pro své přátelství k tobě, a mohu ti prokázat mnoho dobrého. Chci vyčkat rok a pak ti sám objasnit důvod svého příchodu.“

138 Král prý se s obdivem vyjádřil o jeho smýšlení a vyzval ho, aby jednal podle svého plánu. Během doby, kterou strávil v Persii, se Themistokles seznámil, pokud to jen šlo, s perskou řečí i se zvyky té země. /2/ Po roce přijde ke králi a získá u něho takový vliv, jako až do té doby žádný jiný z Řeků, a to jak díky vážnosti, které se těšil už dříve, tak díky naději na podmanění Řecka, kterou v králi probudil, nejvíc však proto, že znova a znova dokazoval, jak je moudrý.

/3/ Themistokles dával totiž naprosto bezpečně najevo přirozené schopnosti a byl proto víc než kdo jiný hoden obdivu, neboť zásluhou svého vrozeného nadání, k němuž nepotřebovalo přistoupit žádné studium předcházející nebo následující, dokázal po velmi krátké úvaze nejvýstižněji posoudit otázky přítomné a nejlépe předpovědět, co se stane až do nejvzdálenější budoucnosti. Když se něčím zabýval, uměl to také vyložit, a nebylo mu odepřeno učinit si vhodný úsudek i o věcech, s nimiž neměl zkušenost; i v tom, co bylo ještě zahaleno rouškou tajemství, nejlépe viděl, co je lepší a co horší. Díky své přirozené duševní síle byl zkrátka víc než kdokoliv jiný schopen po krátké přípravě v okamžiku zařídit, co bylo třeba.

/4/ Zemřel následkem nemoci; někteří říkají, že dobrovolně ukončil svůj život jedem, protože považoval za nemožné, aby splnil, co králi slíbil. /5/ Jeho náhrobek lze vidět v asijské Magnésii na náměstí — byl totiž správcem onoho kraje, protože mu král daroval Magnésii, která vynášela ročně padesát talentů, na chléb, Lampsakos na víno (platil totiž tenkrát za město vínem nejbohatší) a Myus na ostatní potřeby pro kuchyň. /6/ Podle jeho přání byly prý jeho kosti přeneseny příbuznými do vlasti a bez vědomí Athéňanů pochovány

v Atice; nebylo totiž dovoleno pohřbít ho, protože byl vypovězen pro zradu.

Tak tedy skončily životní osudy Lakedaimoňana Pausanii a Athéňana Themistoklea, kteří byli nejslavnější ze všech Řeků své doby.

139 Lakedaimoňané tedy během prvního jednání vyslanců vyslovili tyto požadavky a na ně byly zase vzneseny požadavky týkající se vypovězení oněch poskvrněných. Později přišli k Athéňanům ještě několikrát a nařizovali jim, aby ukončili obléhání Poteidaje a vrátili Aigině nezávislost, především však způsobem naprosto jasným prohlásili, že nedojde k válce, jestliže Athéňané zruší své rozhodnutí týkající se Megařanů, v němž bylo řečeno, že nesmějí užívat přístavy, které jsou pod athénskou svrchovaností, ani navštěvovat tržiště v Atice. /2/ Avšak Athéňané nevyhověli ani v ostatních požadavcích, ani neodvolali ono rozhodnutí, protože vinili Megařany, že obdělávají posvátnou půdu a pozemky, jejichž vlastnictví je ještě sporné, a že se ujali otroků uprchlých z Athén. /3/ Nakonec, když přišli z Lakedaimonu poslední vyslanci, Rhamfias, Melésippos a Agésandros, neřekli nic jiného z toho, co obvykle říkali, než: „Lakedaimoňané chtějí, aby byl mír, a mír bude tenkrát, dáte-li všem Řekům samostatnost.“ Tu svolali Athéňané sněm, zahájili o tom rokování a rozhodli se dát po poradě odpověď o všem najednou. /4/ V rozpravě vystoupilo mnoho občanů s protichůdnými názory; jedni prohlašovali, že je třeba začít válku, druzí, že ono usnesení nesmí být na překážku míru a že je třeba odvolat je, a pak vystoupil Perikles, syn Xanthippův, v té době první muž mezi Athéňany, nejschopnější, ať šlo o řečnění nebo o jednání, a takto radil.

140 „Athéňané, zastávám stále též názor, že se Peloponnésanům nesmí ustoupit, i když vím, že ti lidé neukazují při jednání stejnou horlivost, s jakou se rozhodli pro válku, a že se jejich názory mění podle toho, co se stane. Vidím však, že mé nynější rady musí být podobné radám dřívějším, ba že musí být s nimi totožné, a právem žádám od těch z vás, kteří se nechají přesvědčit, aby pomáhali uskutečňovat společné rozhodnutí, i kdyby nás měl potkat nějaký nezdár, a na druhé

straně aby si nepřisvojovali zásluhy za rozumné rozhodnutí, jestliže budeme mít úspěch. Může se přece stát, že výsledky nějaké lidské činnosti budou stejně nevypočitatelné jako lidské úmysly; proto jsme si také navykli dávat vinu Štěstěně ve všem, co dopadne jinak, než jsme počítali.

/2/ Bylo jasné už dřív, že Lakedaimoňané mají vůči nám nepřátelské úmysly, a dnes je to jasné víc než kdykoli jindy. Vždyť ačkoliv bylo ve smlouvě ustanoveno, že se jedna i druhá strana při každém sporu podrobí rozhodnutí soudu a že si každý ponechá to, co má v držení, oni nikdy o soudní rozhodnutí nepožádali ani na ně nepřistoupili, když jsme o ně požádali my, a chtějí raději vyřizovat stížnosti válkou než jednáním, a teď přišli už ne se stížnostmi, ale s příkazy. /3/ Vždyť nám nařizují, abychom odešli od Poteidaje, Aigině ponechali samostatnost a odvolali usnesení týkající se Megařanů; vyslanci, kteří přišli naposled, dokonce veřejně žádají, abychom vrátili Řekům samostatnost. /4/ Ať si však nikdo z vás nemyslí, že povedeme válku pro maličkost, jestliže nezrušíme své usnesení týkající se Megařanů — to je přece to hlavní, o čem mluví: bude-li zrušeno, nebude válka — a nedovolte, aby ve vašich myslích vzklíčila výčitka, že jste se dali do války z bezvýznamného důvodu. /5/ Tato „maličkost“ je zkouškou pevnosti vašich názorů. Ustoupíte-li, ihned vám nařídí něco jiného, většího, přesvědčení, že jste v tomto případě poslechlí ze strachu. Jestliže je rozhodně odmítnete, dáte jim jasně na srozuměnou, že s vámi musejí jednat jako rovní s rovnými.

141 Proto se musíte rozhodnout, zda se chcete podřídít dřív, než vás postihne nějaká škoda, nebo (budeme-li válčit, což považují za nejlepší řešení) zda neustoupíte, bez ohledu na to, zda jde o záminku velkou, nebo bezvýznamnou, a nebudete se bát podržet si to, co máte v držení. Největší i nejmenší požadavek vznesený na sousedy osobami, které jim jsou rovné, aniž se sáhlo k rozhodnutí soudu, znamená stejné otroctví.

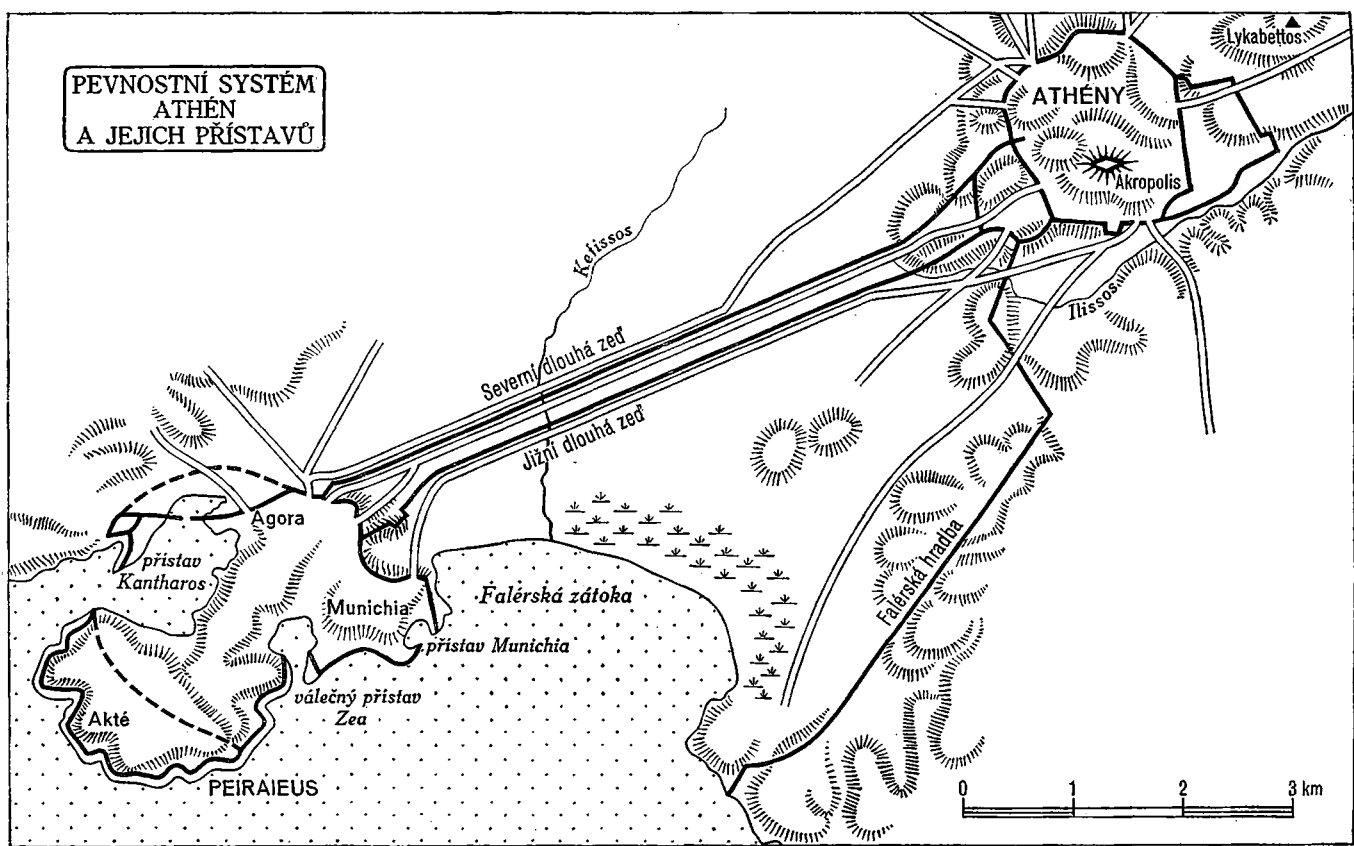
/2/ Pokud jde o podmínky války a o prostředky k jejímu vedení, které mají obě strany k dispozici, poslechněte si můj podrobný výklad a uvědomte si, že na tom nebudeme hůř.

/3/ Peloponnésané obdělávají svou půdu sami a nejsou u nich

peníze ani u jednotlivců, ani ve státní pokladně. Kromě toho nemají zkušenosti s vedením dlouhotrvajících a zámořských válek, protože je chudoba nutí k vzájemným bojům jen krátkodobým. /4/ Takoví lidé nejsou schopni dodat posádku na lodi ani vysílat často pěší vojsko, protože by pak musili být vzdáleni od domova a vydržovat se ze svých soukromých prostředků, navíc ještě je jim uzavřeno moře. /5/ K vydržování válek jsou pak vhodnější nashromážděné peníze než násilím vymáhané dávky. Lidé, kteří vlastníma rukama obdělávají půdu, jsou ochotnější platit ve válce svým životem než penězi, protože jsou přesvědčeni, že z nebezpečí vyjdou živi a zdraví, kdežto o penězích si nejsou jisti, zda se nevyčerpají před koncem války, zvláště kdyby se válka proti očekávání protáhla, jak se obyčejně stává. /6/ Vždyť v jedné bitvě se mohou Peloponésané a jejich spojenci udržet proti všem Řekům, nejsou však schopni vést válku proti vojenské moci vyzbrojené odlišným způsobem než oni, protože nemohou vykonat něco okamžitě a pohotově vzhledem k tomu, že nemají jeden poradní sbor, že mají všichni stejné hlasovací právo a nepatří k stejnému kmeni, takže každý myslí jen na vlastní prospěch. Z toho nemůže vzniknout nic dokonalého. /7/ Jedni se totiž chtějí především někomu pomstít, druhí co nejméně uškodit svému majetku. Dávají si na čas, než se sejdou, a pak se jen po malou část schůze radí o společných záležitostech, kdežto větší část stráví jednáním o soukromých věcech. Nikoho nenapadne, že svou nedbalostí škodí, ale každý se domnívá, že by se měl někdo jiný starat místo něho. A tak si nikdo neuvědomí, že v důsledku takového sobeckého, u všech stejného názoru trpí společné zájmy.

142 Největší překážkou však pro ně bude nedostatek peněz, protože si je opatřují loudavě a váhavě; ve válce však příznivá příležitost nečeká. /2/ Nemusíme se vážně obávat zakládání jejich pevností v Atice ani jejich loďstva. /3/ Pokud jde o zakládání pevností, i v míru by bylo nesnadné opevnit město, aby se vyrovnalo našemu městu, natož když se opevňují v zemi pro ně nepřátelské, kde my také můžeme stavět opevnění proti nim. /4/ Jestliže si postaví nějakou pevnost, mohli by uškodit nějaké části naší země svými výpady a podněcová-

PEVNOSTNÍ SYSTÉM
ATHÉN
A JEJICH PŘÍSTAVŮ

ním k přeběhnutí, avšak to nebude stačit na to, aby nám zabránili plout do jejich země, opevňovat se tam a trestat je lodstvem, v němž je naše síla. /5/ My máme z námořních válek víc zkušeností pro válku na suché zemi než oni z válek na pevnině pro námořní operace. /6/ Nebude snadné, aby ke svým znalostem získali ještě znalosti moře. /7/ Vždyť ani vy jste ještě nedosáhli úplné dokonalosti, ačkoliv se tomu věnujete už od perských válek — jak by mohli vykonat něco, co by stálo za zmínku, lidé z venkova, ne od moře, kterým kromě toho naše četné lodě, s nimiž tam budeme kotvit, nedovolí, aby se cvičili? /8/ Mohli by se odvážit bojovat, kdyby tam kotvilo našich lodí jen málo a oni mohli svůj nedostatek znalostí vyrovnat početní převahou, když však budou sevření početným lodstvem, zůstanou v klidu, z nedostatku cvičení budou ještě méně obratní a tudíž ještě váhavější. /9/ Námořnictví vyžaduje pořádný výcvik jako máloco na světě a nestačí věnovat se mu jen tak mimochodem, když se to zrovna hodí, nelze dokonce dělat něco jiného vedle toho.

143 A kdyby sáhli i na poklady z Olympie a z Delf a pokusili se vyšším žoldem přetáhnout k sobě cizince, kteří slouží v našem námořnictvu, bylo by to zlé, kdybychom se jim nedokázali vyrovnat tím, že bychom nasedli na lodě sami s našimi metoiky. To však je možné, a nejdůležitější je, že jako kormidelníky máme všude naše občany a i ostatní posádku máme četnější a lepší než celé ostatní Řecko. /2/ A s ohledem na nebezpečí by si nikdo z těch cizinců nevybral los být vyhnanecem ze své vlasti a kvůli velkému žoldu, který by dostával jen pár dní, bojovat po jejich boku s menší nadějí na vítězství.

/3/ Asi tak to podle mého názoru vypadá s Peloponnésany, kdežto u nás se nevyskytují ty nedostatky, které jsem vytkl u nich, a naproti tomu máme velké výhody v jiných věcech, v nichž se nám nemohou rovnat. /4/ Půjdou-li proti naší zemi s pěším vojskem, my půjdeme proti jejich zemi s lodstvem, a bude-li zpustošena část Peloponnésu, nebude to totéž, jako kdyby byla zpustošena celá Atika, protože oni nebudou mít možnost zabrat místo toho jinou zem bez boje, kdežto my máme dostatek země na ostrovech i na pevnině; ovládnutí moře je velká věc. /5/ Uvažujte o tom. Kdybychom byli

ostrovany, které město by bylo v menším nebezpečí, že bude dobyto? I teď se musíme co nejvíc vmyslit do takového postavení, opustit půdu i s usedlostmi a strážit moře i město; nesmíme se dát strhnout citem a bojovat o ně s Peloponnésany, kteří jsou mnohem početnější; vždyť zvítězíme-li, budeme musít bojovat znova s jinými, kterých nebude méně, a budeme-li poraženi, ztratíme pomoc spojenců, o něž se opírá naše síla; ti přece nezůstanou klidní, když nebudeme schopni vytáhnout proti nim. Nesmíme nařikat nad ztrátou domů a půdy, ale nad ztrátou mužů, neboť tyto věci nejsou pány mužů, ale muži jsou jejich pány. Kdybych věřil, že vás přemluvím, vyzval bych vás, abyste vyšli z města a sami je zpusťovali a ukázali tak Peloponnésanům, že kvůli tomu se jim nepoddáte.

144 Mám ještě mnoho jiných důvodů k naději ve vítězství, nebudete-li chtít během války zvětšovat svou říši a vrhat se dobrovolně do dalšího nebezpečí. Mám totiž větší strach z našich vlastních chyb než z úmyslů nepřítelových. /2/ To vám však bude vysvětleno v jiné řeči, až už bude válka v proudu. Nyní pošleme tyto lidi zpátky s odpovědí, že dovolíme Megarňanům přístup na naše tržiště a do našich přístavů, jestliže ani Lakedaimoňané nebudou vyhánět cizince, a to ani nás, ani naše spojence (ani jedno z těchto opatření není přece zakázáno smlouvou o příměří), a městům že ponecháme samostatnost, jestliže byla samostatná v době, kdy jsme uzavírali smlouvu, a jestliže i Lakedaimoňané dovolí městům, která jsou na nich závislá, aby se jako samostatná řídila tím, co sama chtějí, a ne tím, co se hodí Lakedaimoňanům; konečně že jsme ochotni zodpovídat se ze svých činů podle úmluvy, válku že nezačneme, ale začne-li ji někdo, budeme se bránit. Toto je spravedlivá a současně pro naše město čestná odpověď. /3/ Budme si však vědomi toho, že válka je nevyhnutelná — s čím větší ochotou ji přijmeme, tím menší rozhodnost k útoku najdeme u našich protivníků — a že z největších nebezpečí vzchází největší čest pro město jako celek i pro jednotlivé občany. /4/ Když se naši otcové postavili na odpor Peršanům, neměli takové prostředky jako my, ale opustili i to, co měli, odrazili barbara spíš rozvahou než štěstím a spíš od-

vahou než mocí a učinili z Athén to, čím jsou dnes. My nesmíme zůstat za nimi, ale musíme se bránit proti nepřátelům všemi prostředky a pokusit se odevzdat svým potomkům moc neztenčenou.“

145 Tak mluvil Perikles, a Athéňané, přesvědčeni, že jeho rady jsou nejlepší, schválili jeho návrhy hlasováním. Odpověděli Lakedaimoňanům v jednotlivostech i v celku tak, jak on považoval za vhodné, že nebudou nic dělat podle cizího rozkazu, ale že jsou podle smlouvy ochotni urovnat stížnosti před soudem na základě rovného a stejného práva. A lakedaimonští vyslanci odešli domů a potom už nikdy nebyli žádní vyslanci posláni.

146 Takové byly stížnosti a spory, které vznikaly na obou stranách před válkou, počínající hned událostmi v Epidamnu a na Kerkyře; ovšem i v tomto období nebyly vzájemné styky přerušeny a jedni chodili k druhým bez hlasatelů, ne však bez nedůvěry, neboť tyto události znamenaly porušení smluv a záminku k válce.

KNIHA DRUHÁ

PRVNÍ ROK VÁLKY (březen 431 — únor 430; kap. 1—46)

LÉTO. Útok Thébanů na Plataje (1—6). Přehled sil na obou stranách (7—9). Přípravy Peloponnesanů k vpádu do Atiky. Řeč krále Archidama (10—12). Perikleův plán vedení války. Přestěhování obyvatelstva z venkova do Athén. Théseus (13—17). První vpád Peloponnesanů do Atiky. Rozhořčení Athéňanů proti Perikleovi. Operace athénské loďstva u Peloponnesu (18—25). Námořní výprava Athéňanů proti Lokridě. Vyhnání Aigiňanů. Zatmění slunce (26—28)*. Spojenectví Athéňanů s thráckým králem Sitalkem a s makedonským králem Perdikkou (29). Athéňané dobudou Sollion, Astakos a Kefallénii, vpadnou do Megaridy a obsadí ostrov Atalantu (30—32). **ZIMA.** Korintská výprava do Akarnanie (33). Pohřeb Athéňanů padlých během prvního roku války. Perikleova řeč nad padlými (34—46).

DRUHÝ ROK VÁLKY (březen 430 — únor 429; kap. 47—70)

LÉTO. Druhý vpád Peloponnesanů do Atiky. Mor v Athénách (47—54). Operace peloponneského vojska v Atice a athénské loďstva u Peloponnesu (55—57). Athéňané posílají posily do Poteidaje (58). Perikles se brání proti nespokojenosti svých spoluobčanů — jeho poslední řeč (59—64). Zhodnocení Perikleova státnického působení (65). Útok Peloponnesanů na Zakynthos (66). Spartští vyslanci poslaní k perskému králi popraveni v Athénách (67). Nezdařený útok Ampračanů na Argos v Amfilochii (68). **ZIMA.** Činnost athénské loďstva (69). Poteidaia se vzdá Athéňanům (70).

TŘETÍ ROK VÁLKY (březen 429 — únor 428; kap. 71—103)

LÉTO. Peloponneské vojsko před Platajemi (71—78). Porážka Athéňanů u Spartólu (79). Nezdar lakedaimonské výpravy do Akarnanie (80—82). Formión porazí peloponneské loďstvo v Korintském zálivu (83—84). Přípravy k nové bitvě (85—86). Lakedaimoňané v ní mají ze začátku úspěch, nakonec jsou však Formiónem poraženi (87—92). **ZIMA.** Peloponneské loďstvo se marně pokouší přepadnout v noci Salaminu a Peiraieus (93—94). Sitalkova výprava do Makedonie. Říše Odrysů (95—98). Výklad o Makedonii (99). Sitalkes pustoší Makedonii, musí se však stáhnout (100—101). Formiónovo tažení do Akarnanie a jeho návrat do Athén (102—103).

1 Odtud již začíná válka mezi Athéňany a Peloponnesany a spojenci obou stran. Pak už navazovali styk jen prostřednictvím hlasatelů a v začaté válce bez ustání pokračovali.

Vypsány jsou všechny události v časovém pořádku podle jednotlivých období letních a zimních.

2 Čtrnáct let trvalo třicetileté příměří uzavřené po dobytí Euboje; v patnáctém roce, když byla v Argu osmačtyřicátý rok kněžkou Chrysis, když byl ve Spartě eforem Ainésias a v Athénách archontem ještě čtyři měsíce Pythodóros, deset měsíců po bitvě u Poteidaje na začátku jara vniklo přes tři sta ozbrojených Thébanů vedených boiótarchy Pythangelem, synem Fyleidovým, a Diemporem, synem Onétoridovým, za prvního spánku do Plataj v Boiótii, jež byly athénským spojencem. /2/ Pozvali je a otevřeli jim brány někteří Platajané, Naukleides a jeho stoupenci, kteří chtěli kvůli své osobní moci pobít své protivníky z řad spoluobčanů a vydat město do rukou Thébanů. /3/ Vyjednali to prostřednictvím Eurymacha, syna Leontiadova, nejvlivnějšího z Thébanů. Thébané totiž předvíдали, že bude válka, a chtěli se zmocnit Plataj, s nimiž měli odjakživa spory, ještě v čas míru, ještě než došlo k otevřenému válečnému střetnutí. Bylo pro ně také snadnější dostat se potají do města, protože v bráně nebyla postavena žádná stráž. /4/ Odložili zbraně na náměstí a neposlouchali výzvy těch, kteří je pozvali, aby se okamžitě dali do díla a šli na domy jejich nepřátel. Místo toho se rozhodli vydat přátelské prohlášení a přimět město raději k přátelské dohodě. Hlasatel veřejně vyhlásil, aby ten, kdo se chce podle otcovských zvyků společných všem Boiótanům stát jejich spojencem, položil zbraně vedle jejich zbraní. Domnívali se, že takto se k nim město snáz přidá.

3 Když Platajané zjistili, že jsou Thébané uvnitř hradeb a že jejich město bylo nečekaně obsazeno, polekali se, a protože se domnívali, že Thébanů přišlo mnohem víc (v noční tmě je neviděli), přistoupili na dohodu, přijali podmínky a chovali se klidně, tím spíš, že se Thébané k žádnému Platajanovi nechovali nepřátelsky. /2/ Během tohoto vyjednávání zjistili, že Thébanů není mnoho, a pomyslili si, že by je snadno přemohli, kdyby se do nich dali; většina Platajanů totiž nechtěla odpadnout od Athén. /3/ Rozhodli se tedy, že se o to musí pokusit, a shromáždili se — aby je nebylo vidět chodit po ulicích, prokopali zdi mezi jednotlivými domy,

v ulicích nastavěli vozy bez tažných zvířat, aby jim sloužily jako hradby, a přichystali i všechno ostatní, co se jim zdálo v daném postavení užitečné. /4/ Když bylo v mezích možností všechno připraveno, ještě v noci, ale už před svítáním vyšli ze svých domů na nepřátele, aby se s nimi neutkali za denního světla, kdy by měli větší odvahu a stejné podmínky jako oni, nýbrž aby protivníci byli v noci v nevýhodě a měli větší strach, protože se ve městě nevyznali. Hned se na ně vrhli a bez meškání se s nimi pustili do boje.

4 Když Thébané poznali, že byli oklamáni, srazili se dohromady a odráželi útoky všude tam, kde je Platajané napadli. /2/ Dvakrát nebo třikrát je odrazili, potom však, protože Platajané útočili s velkým hlukem a současně na ně ženy a otroci z domů křičeli, řvali a házeli kamení a cihly, a protože také po celou noc lilo jako z konve, dostali strach, obrátili se na útěk a běželi městem, třebaže většina z nich v té tmě a blátě neměla ani tušení, kterým východem by se mohli zachránit (když se toto dálo, končil právě měsíc), zatímco jejich pronásledovatelé dobře věděli, jak na to, aby jim neutekli, a tak jich bylo mnoho zabito. /3/ Jeden z Platajanů použil ratiště oštěpu místo závory a zavřel bránu, kterou Thébané vnikli do města a která byla jediná otevřená, takže už ani tudy nebylo možno uniknout. /4/ Jak byli pronásledováni po městě, někteří vystoupili na hradby a vrhli se dolů — většina se jich zabila. Jiní vyšli potají nehlídanou bránou, když přesekali závoru sekerou, kterou jim dala nějaká žena, nebylo jich však mnoho, protože si toho Platajané brzy všimli. Jiní konečně roztroušeni po celém městě hynuli jednotlivě. /5/ Valná část Thébanů, nejvíc semknutá, vnikla do velké budovy, která byla u samých hradeb a jejíž dveře byly náhodou otevřené; domnívali se totiž, že vchod do ní je městská brána a že tudy lze projít přímo ven z města. /6/ Když Platajané spatřili, že jsou jako v pasti, radili se, zda mají zapálit budovu a upálit je tak, jak tam jsou zavřeni, nebo použít nějaký jiný způsob. /7/ Nakonec se všichni tito Thébané i ostatní, kteří bloudili po městě, dohodli s Platajany, že jim vydají zbraně a vzdají se na milost a nemilost. /8/ Tak tedy pochodili Thébané v Platajích.

5 Ostatní Thébáné měli ještě té noci přijít s celým vojskem v případě, že by těm, kteří vnikli do Plataj, něco nevyšlo; když cestou dostali zprávu o tom, co se stalo, spěchali na pomoc. /2/ Plataje jsou od Théb vzdáleny sedmdesát stadií a voda, která v noci napršela, zpomalila jejich pochod. Řeka Asópos se totiž rozvodnila a nebylo snadné ji přejít. /3/ Pochodovali v dešti, s potížemi se dostali přes řeku a dorazili na místo pozdě, když už byli někteří jejich krajané po smrti, a jiní sice žili, ale padli do zajetí. /4/ Když se Thébáné dověděli, co se stalo, chystali nástrahy těm Platajanům, kteří byli mimo město, protože v polích byli lidé a bylo tam různé nářadí, jak tomu bývá, když dolehne nějaká rána nečekaně v době míru. Thébáné tedy měli v úmyslu, kdyby někoho chytili, vyměnit ho za Thébany v Platajích, jestli tam někteří zůstali živí v zajetí. Tak o tom přemýšleli. /5/ Ještě se o tom radili, když si Platajané domyslili, že by k něčemu takovému mohlo dojít, dostali strach o své venku, poslali k Thébánům hlasatele a vzkázali po něm, že to, co udělali, nebylo správné, když se v době platnosti smlouvy pokusili obsadit jejich město, a žádali je, aby se neprohřešovali proti těm, kteří jsou mimo město, jinak že oni také pobijí jejich muže, které drží živé v zajetí. Když odtáhnou z jejich země, ty muže prý jim vrátí. /6/ Tak to říkají Thébáné a dodávají, že to Platajané potvrdili přísahou. Ti však tvrdí, že neslíbili vrátit ty muže ihned, ale až po vyjednávání, kdyby se dohodli, a ujistují, že to přísahou nepotvrdili. /7/ Thébáné tedy odtáhli ze země a nezpůsobili žádnou škodu. Platajané v rychlosti dopravili do města všechno, co bylo venku, a pak okamžitě ty muže pobili. Zajatců bylo sto osmdesát a jedním z nich byl Eurymachos, s nímž zrádci vyjednávali.

6 Když to učinili, poslali do Athén posla, zabitě během příměří vydali Thébánům a ve městě učinili taková opatření, jaká se jim v dané chvíli zdála vhodná. /2/ Athéňané byli okamžitě seznámeni s tím, co se stalo v Platajích; ihned zajistili všechny Boiótany, kteří byli v Atice, a do Plataj poslali hlasatele s rozkazem, aby jim řekl, že nemají provádět nic mimořádného s Thébany, které drží v zajetí, dokud se oni, Athéňané, neuradí, co s nimi. /3/ Nebylo jim totiž oznámeno,

že už jsou mrtví. První posel odešel hned po příchodu Thébanů, druhý pak po jejich porážce a zajetí, a tak Athéňané nevěděli nic o pozdějších událostech. Proto tedy poslali hláseatele, aniž s tím byli obeznámeni, a když hlasatel přišel, našel ony muže mrtvé.

/4/ Potom se Athéňané vypravili do Plataj s vojskem, dovezli tam obilí a nechali ve městě posádku; muže, kteří už nebyli schopni vojenské služby, spolu s ženami a dětmi odvezli.

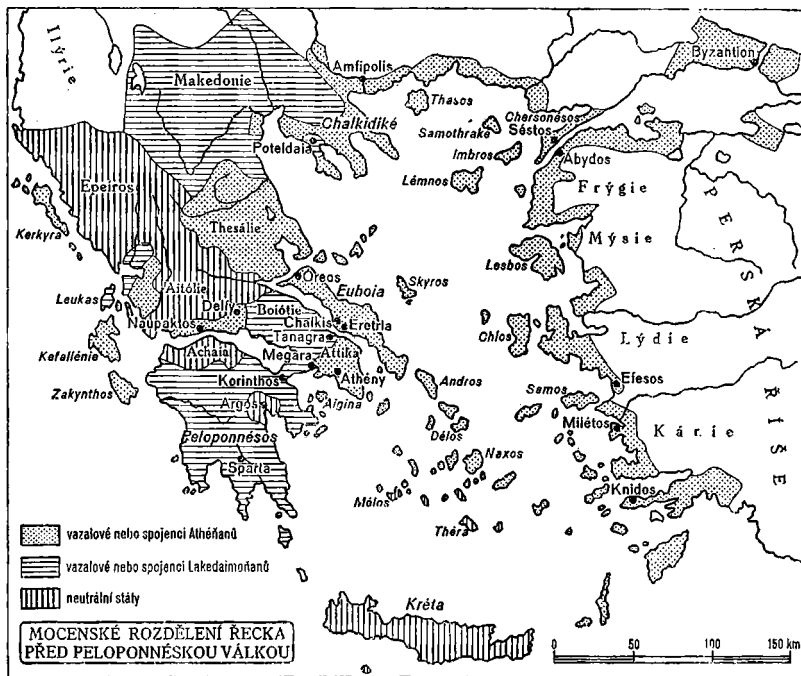
7 Po těchto událostech v Platajích a po zjevném porušení příměří se Athéňané připravovali na válku, připravovali se i Lakedaimoňané a spojenci, obojí při tom pomýšleli na to, že pošlou vyslance k perskému králi i jinam k barbarům, jestliže by se ukázala naděje na získání nějaké pomoci, a přijímali za spojence města, která nepodléhala jejich moci.

/2/ A Lakedaimoňané nařídili obcím z Itálie a Sicílie, které šly s nimi, aby k lodím, které už byly v peloponnéských přístavech, postavily další podle velikosti toho kterého města, aby jich bylo celkem pět set, dále aby měly připravenou určenou částku peněz, jinak však aby zachovávaly klid a aby přijímaly Athéňany, jestliže připlují s jedinou lodí, dokud nebudou přípravy ukončeny.

/3/ Athéňané zjišťovali, jak vypadá situace v obcích patřících k jejich spojeneckému spolku, a posílali vyslance zejména do končin kolem Peloponnésu, na Kerkyru, Kefallénii, k Akarnanům a na Zakynthos, protože viděli, že kdyby tady získali spolehlivé přátele, mohli by rozpoutat válku kolem celého Peloponnésu.

8 Žádná z obou stran neměla na mysli nic malého, ale byli odhodláni k válce, jak je přirozené. Všichni jsou totiž na začátku rozhodnější, navíc bylo tenkrát na Peloponnésu mnoho mladých, mnoho jich bylo i v Athénách, ti neměli žádné zkušenosti s válkou, a proto se do ní hnali bez prošení. V celém ostatním Řecku panovalo vzrušení, když se dva nejvýznamnější státy chystaly k válce. /2/ Bylo slyšet mnoho předpovědí, mnoho věštek, a to jak ve městech připravujících válku, tak v ostatních. /3/ Kromě toho krátce před těmito událostmi došlo k zemětřesení na Délu, kde do té doby ještě

nikdy, pokud sahá paměť Řeků, nebylo žádná otřesná čítit. Říkalo se a věřilo, že je to předzvěst toho, co se má stát, a byly shledávány všechny podobné případy. /4/ Avšak přízeň většiny Řeků se klonila spíš k Lakedaimoňanům, zvláště po jejich prohlášení, že jdou osvobodit Řecko. Každý jednotlivec i každý stát dělal, co mohl, aby jim pomohl slovem nebo činem, a každý věřil, že dojde k nějakým potížím tam, kde on nebude. Tak byla většina rozhněvána na Athéňany, někteří proto, že se chtěli osvobodit z jejich nadvlády, jiní ze strachu, aby si je nepodmanili.

9 S takovou přípravou a s takovou náladou se tedy pustili do války a na jejím začátku měli oba státy tyto spojence.

/2/ Spojenci Lakedaimoňanů byli tito: z Peloponnésu

všichni mimo Argské a Achaje, kteří byli spřáteleni s oběma stranami; z Achajů se zpočátku zúčastnili války jen Pelléňané, avšak později všichni; mimo Peloponnésos Megařané, Boióťané, Lokrové, Fókové, Ampračané, Leukaďané a Anaktorští. /3/ Lodstvo z nich poskytli Korintané, Megařané, Sikyóňané, Pelléňané, Élejci, Ampračané a Leukaďané, jízdu Boióťané, Fókové a Lokrové; ostatní města poskytovala pěchotu. To byli spojenci Lakedaimoňanů.

/4/ Spojenci Athéňanů byli obyvatelé ostrova Chia a Lesbu, Platajané, Messéňané z Naupaktu, většina Akarnanů, Kerkyřané, Zakyntané a jiné obce, které byly poplatné v různých krajích, Kárie přímořská, Dórové sousedící s Káry, Iónie, Helléspont, kraje thrácké, ostrovy mezi Peloponnésem a Krétou směrem k východu, všechny ostrovy Kyklad kromě Mélu a Théry. /5/ Lodstvo z nich poskytli Chijští, Lesbané a Kerkyřané, ostatní pěchotu a peníze. /6/ To byli tedy spojenci obou stran a takové byly válečné přípravy.

10 Hned po událostech v Platajích rozeslali Lakedaimoňané posly po Peloponnésu a ke spojencům mimo Peloponnésos s příkazem, aby obce připravily vojsko a shromáždily všechno potřebné, co se obvykle připravuje k vojenské výpravě mimo vlastní území, protože chtějí vtrhnout do Atiky. /2/ Když měl každý vše přichystané, shromáždily se ve stanovený čas dvě třetiny vojáků z každého města na Isthmu. /3/ A když už bylo celé vojsko pohromadě, Archidamos, lakedaimonský král, který této výpravě velel, svolal strategy všech měst a ty, kteří měli nejvyšší důstojenství a vážnost, a měl k nim takovouto řeč:

11 „Mužové peloponnéští a spojenci! I naši otcové podnikli mnoho vojenských tažení jak na samotném Peloponnésu, tak i mimo něj, a starší mezi námi samými také nejsou neznalí válek. Přesto však jsme ještě nikdy nevytáhli s větší výpravou, než je tato; táhneme ovšem také proti nejmocnějšímu z nynějších států a sami proti němu posíláme vojenské síly nejpočetnější a nejlepší. /2/ Je tedy spravedlivé, abychom se neukázali horší než naši otcové ani nezůstali za svou vlastní slávou. Celé Řecko je vzrušeno tímto podnikem, pozorně jej sleduje a z nenávisti k Athéňanům nám přeje, abychom svůj

záměr uskutečnili. /3/ I když se zdá, že postupujeme s přesilou a že je skoro jisté, že nám nepřátelé nevyjdou vstříc, aby svedli bitvu, přesto nesmí být náš postup nedbalejší a hůř připravený, nýbrž velitelé i vojáci každé obce musí být na svém místě uchystáni na to, že se dostanou do nebezpečí. /4/ Válečné osudy jsou nejisté a k útokům dochází většinou znenadání a z náhlého duševního hnutí. Často méně početný oddíl, je-li opatrný, lépe odrazí početnějšího nepřítele, který ho podceňoval a nebyl připraven.

/5/ Nepřátelskou zemí je vždy třeba táhnout se srdcem plným sebedůvěry a při činu být opatrný a připravený, pak je vojsko při útoku na nepřítele nejudatnější a při obraně nejbezpečnější. /6/ Rozhodně nejdeme na město, které by nebylo schopné se bránit, ale které je v každém ohledu výborně připravené, takže je třeba s určitostí čekat, že se pustí do boje, i když se zatím nehýbají, dokud jsme ještě nepronikli na jejich území, učiní to však, jakmile nás uvidí ve své zemi plenit a ničit jejich majetek. /7/ Hněv zachvátí každého, kdo na vlastní oči znenadání spatří, že se mu děje něco, nač není zvyklý, a čím méně lidé počítají, tím spíš se nechají podnítit k jednání vztekem. /7/ A u Athéňanů je pravděpodobné, že to učiní spíš než kdokoli jiný, protože si osobují vládu nad druhými a chtějí raději sami vnikat k sousedům a pustošit jejich zemi než vidět pustošit svou vlastní.

/9/ Protože tedy postupujeme proti takovému městu a protože můžeme pomoci svým předkům i sobě samým k největší slávě nebo největší hanbě podle toho, jak to dopadne, jděte vždy za svým velitelem, kam vás povede, kázeň a ostražitost mějte nade všechno a horlivě konejte, co se vám rozkáže. To je totiž nejkrásnější a nejbezpečnější, jestliže se ukáže, že se mnozí podrobují jedině kázní.“

12 Po těchto slovech Archidamos rozpustí shromáždění a nejdřív pošle do Athén Spartana Melésippa, syna Diakritova, jako vyslance, aby se pokusil, zda by Athéňané nebyli ústupnější při pohledu na vojsko už pochodující proti nim. /2/ Oni ho však vůbec nepustili do města ani před sněm, protože už předtím zvítězil Perikleův návrh, aby nepřijímali hlasatele ani vyslance, kdyby už byli Lakedaimoňané na

pochodu. Poslali jej proto zpět, aniž ho vyslechli, a poručili mu, aby byl ještě ten den za hranicemi, a budou-li si Lakedaimoňané něco přát v budoucnosti, ať se stáhnou na své území a vyjednávají prostřednictvím vyslanců. Spolu s Meléssipem pošlou průvodce, aby se nedostal s nikým do styku. /3/ Když přišel na hranice, řekl při rozchodu: „Tento den bude pro Řeky počátkem velkých běd,“ a pak šel dál.

/4/ Když se po jeho návratu do tábora Archidamos dověděl, že Athéňané nejsou ani trochu ochotni k ústupkům, dal rozkaz k odchodu a postupoval do jejich země. /5/ Boióťané poskytli svůj podíl pěchoty a jízdu, se zbývajícím vojskem vytáhli k Platajím a pustošili zem.

13 Ještě v době, kdy se Peloponnésané shromažďovali na Isthmu nebo byli na cestě, dřív než pronikli do Atiky, Perikles, syn Xanthippův, jeden z deseti athénských stratégů, jakmile poznal, že dojde k vpádu do jejich země, domýšlel se, že Archidamos, který byl jeho hostinným přítelem, nechá jeho pozemky na pokoji a nezpustoší je, ať už ze své osobní vůle, aby se mu zavděčil, nebo na rozkaz Lakedaimoňanů, aby to vyvolalo pomluvy, tak jako dřív kvůli němu žádali, aby byli z Athén vypovězeni lidé poskvrnění proviněním proti bohům. Prohlásil proto veřejně před všemi Athéňany ve sněmu, že Archidamos je sice jeho hostinným přítelem, avšak že to nesmí přinést obci žádnou škodu, a jestliže nepřátelé nezpustoší jeho pozemky a domy jako majetek ostatních Athéňanů, že se jich vzdá ve prospěch obce a že nechce, aby byl kvůli tomu nějak podezírán.

/2/ I za tohoto stavu věcí radil tak jako dříve, aby se připravovali na válku a uklidili všechno z venkova do města, do bitvy aby se však nepouštěli, nýbrž aby se stáhli do města a střežili je, aby uvedli do pohotovosti loďstvo, které je jejich silou, a pevnou rukou drželi v poslušnosti spojence, protože jejich síla se opírá o peníze, které oni jim platí, a válečné úspěchy že se většinou dosahují rozvahou a dostatkem peněz.

/3/ Vybízal je, aby byli v tomto ohledu klidní, neboť jejich stát má každý rok kolem šesti set talentů příjmů z daní od spojenců nehledě na příjmy jiné, a na akropoli je teď kromě toho uloženo šest tisíc talentů raženého stříbra (největší

částka, jaká tam kdy byla uložena, činila devět tisíc sedm set talentů, z ní byl uhrazen náklad na stavbu propylajů na akropoli a na jiné veřejné budovy i na výpravu proti Poteidaji), /4/ dále je tam neražené zlato a stříbro v obětních darech přinesených jednotlivci i celou obcí, bohoslužebné nářadí používané při slavnostních průvodech, při hrách a při závodech, perská kořist a další věci toho druhu, vše v hodnotě aspoň pět set talentů. /5/ K tomu připočítával nemalé poklady ostatních chrámů, jež by mohli použít, a kdyby snad byli připraveni o všechno, vzali by i zlato na soše Athény — ukazoval, že na soše je čtyřicet talentů ryzího zlata a všechno že lze sejmout. Když je použijí k své záchraně, musí, jak říkal, dát zase stejné množství jako náhradu.

/6/ Tak je povzbuzoval poukazováním na peníze. Hoplitů prý je třináct tisíc, nepočítá-li se těch šestnáct tisíc, kteří jsou jako posádka v pevnostech a ve strážních oddílech na hradbách. /7/ Tolik jich totiž bylo na stráži ze začátku, když nepřátelé vtrhli do země, a byli to ti nejstarší a nejmladší hopliti z metoiků. Falérská hradba byla dlouhá třicet pět stadií až k okružním hradbám kolem města, střežená část této okružní hradby měla třiadvacet stadií (část nebyla střežena, totiž úsek mezi dlouhou a falérskou hradbou), dlouhé hradby až k Peiraieu měly čtyřicet stadií, hlídky byly na vnější straně; celý obvod Peiraiea spolu s Munychií měl šedesát stadií, z toho byla polovina střežena.

/8/ Dále oznámil, že jezdců spolu s jízdními lučištníky je tisíc dvě stě, lučištníků tisíc šest set a triér schopných plavby tři sta.

/9/ Takový a ne menší byl stav jednotlivých složek athénské branné síly, když mělo poprvé dojít k vpádu Peloponésanů a když se chystalo k válce. Podle svého zvyku řekl Perikles i jiné věci, aby ukázal, že Athéňané musí ve válce zvítězit.

14 Když to Athéňané vyslechli, dali se přesvědčit a stěhovali z venkova do města děti, ženy a všechno, co používali doma, strhávali dokonce dřevěné části domů. Stáda a soumary přepravili na Euboii a okolní ostrovy. /2/ Protože většina byla zvyklá žít stále na venkově, stěhovali se neradi.

15 Od nejstarších dob však k něčemu takovému docházelo v Athénách častěji než jinde. Za Kekropa a prvních králů až do Thésea byli obyvatelé Atiky rozděleni na jednotlivé obce, z nichž každá měla své prytaneion a své archonty, a když se neměli čeho bát, nescházeli se na poradu ke králi, ale každá obec se starala o svou veřejnou správu a radila se o ní. Někteří dokonce vedli mezi sebou válku, jako například Eleusinští s Eumolpem proti Erechtheovi. /2/ Když se však stal králem Théseus, který byl nejen moudrý, ale i mocný, kromě jiných zásahů do správy země rozpustil rady a zrušil úřady ostatních obcí, všechny sjednotil v nynějším městě, zřídil v něm jednu radu a jedno prytaneion, a třebaže každý bydlil dál tam, kde bydlil předtím, donutil je, aby měli Athény jako jediné město; když je Théseus odkázal potomkům, bylo už veliké díky dávkám plynoucím do něho odevšad. Od té doby až dodnes pořádají také Athéňané na obecní útraty na počest bohyně Athény slavnost zvanou synoikia. /3/ Předtím byla celým městem nynější akropolis spolu s onou částí Athén, která leží pod ní a je obrácena především na jih.

/4/ Důkazem je toto: chrám bohyně Athény a chrámy ostatních bohů stojí na akropoli, ty chrámy, které jsou mimo akropol, jsou postaveny především v této části města, jako chrám Dia Olympského, Pythion, chrám Gajin, chrám Dionýsův v Limnách, kde se slaví starší svátky na počest Dionýsovu v měsíci anthestériónu, jak je to ještě dnes zvykem u Iónů pocházejících od Athéňanů. V těchto končinách stojí i jiné starobylé chrámy. /5/ Ze studny, nazývané nyní Enneakrunos po úpravě, kterou jí dali tyrani, která však v době, kdy byly prameny odkryté, měla jméno Kallirrhoé, brali tehdejší Athéňané vodu téměř na všechno, protože byla blízko, a ještě dnes se podle starodávného zvyku ta voda užívá před svatbou a při jiných náboženských úkonech. /6/ Dodnes také Athéňané říkají akropoli „město“, protože se tu v dávných dobách bydlilo.

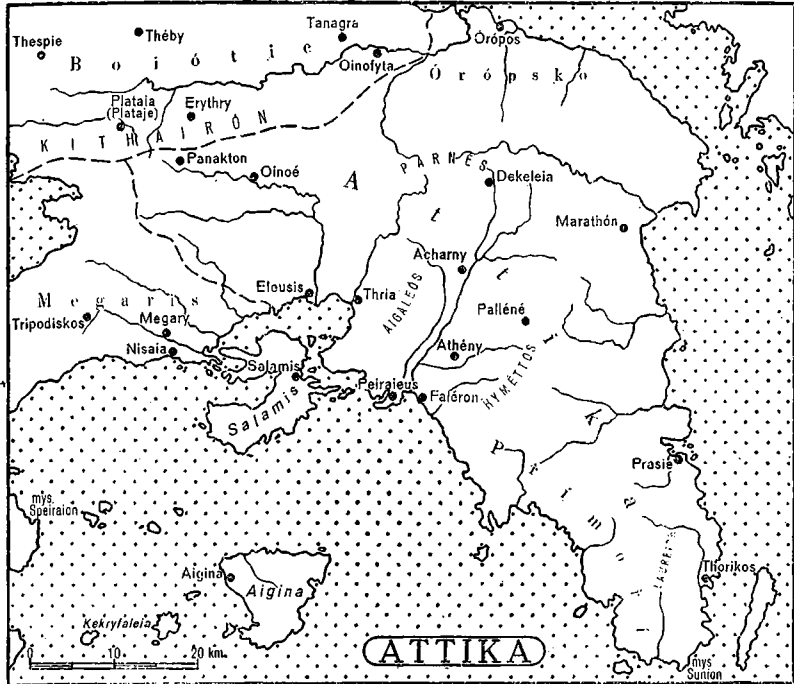
16 Následkem toho, že Athéňané žili dlouho nezávisle rozptýleni ve volné krajině a že i po sjednocení se rodili a žili na venkově — byl to zvyk, který se u většiny Athéňanů udržoval v dřívějších i pozdějších dobách až do této války —,

jen těžko se rozhodovali k přestěhování s celými rodinami, zvláště když teprve nedávno dali své domácnosti do pořádku po perských válkách. /2/ Bolelo je srdce a těžce nesli, že opouštějí domy a svatyně, které pro ně byly po všechen čas podle staré ústavy svatyněmi zděděnými po otcích, že musí změnit způsob života — vždyť každý z nich neopouštěl nic menšího než svoji vlast.

17 Když přišli do města, jen malá část jich mohla počítat s ubytováním nebo útočištěm u přátel nebo příbuzných; většina se usadila na nezastavěných plochách města, ve všech svatyních bohů a héroů kromě akropole a Eleusinia a v každém jiném místě, které se dalo zavřít. Ihned bylo také z nutnosti osídleno takzvané Pelargikon, ležící pod akropolí, třebaže bylo kletbou zakázáno bydlet tam a třebaže tomu bránil i konec jedné pythijské věštby, který říkal: „Lépe když zůstane Pelargikon prázdné.“ /2/ Mně se zdá, že věštba měla úplně jiný smysl, než jak se jí rozumělo. Vždyť neštěstí se nepřivalilo na město proto, že ono místo bylo bezbožně osídleno, ale že válka přinesla s sebou nutnost osídlit je; třebaže věštba o válce nemluvila, předpověděla, že se tam lidé neusadí v dobrých dobách. /3/ Mnozí si upravili přístřeší i v hradebních věžích a vůbec všude, kde se dalo. Město nestačilo pojmout všechny, kteří se v něm sešli. Později si rozdělili i dlouhé hradby a nastěhovali se tam, stejně tak i do velké části Peiraiea.

/4/ Současně pokračovali v přípravách k válce, shromažďovali spojence a chystali námořní výpravu stovky lodí proti Peloponnésu. /5/ Tak daleko byli tedy Athéňané se svými přípravami.

18 Vojsko Peloponnésanů došlo při svém postupu k Oinoé, prvnímu místu v Atice, a chtěli tudy vniknout do země. Jakmile zaujali postavení, chystali se k útoku na hradby pomocí obléhacích strojů a jinak. /2/ Oinoé ležící na hranicích Atiky a Boiótie byla opevněna a Athéňané jí užívali jako opěrného bodu, kdykoli došlo k válce. Chystali se tedy k útoku a kvůli jiným věcem tam ztratili hodně času. /3/ To byl hlavní důvod k obviňování Archidama, který už dříve, hned při shromažďování válečných sil, byl považován za liknavého a přejícího

Athéňanům, protože nebyl příliš nadšen pro válku. Když bylo vojsko shromážděno, zdržení na Isthmu i pomalost při dalším pochodu daly vzniknout pomluvám na jeho účet, a nejvíc ze všeho ztráta času u Oinoé. /4/ Athéňané se totiž v této době stěhovali se vším do města a Peloponnesané si mysleli, že kdyby byli rychle vpadli do Atiky, byli by ještě všechno zastihli venku, nebýt jeho otálení. /5/ Tak bylo vojsko při onom obléhání na Archidama rozzlobeno. On prý je však zdržoval proto, že čekal, že Athéňané v něčem ustoupí, dokud je jejich země ještě nedotčena pleněním, a nenechají ji pustošit. 19 Když však nemohli Oinoé dobýt, ačkoliv při útoku na ni vyzkoušeli všechno možné, a když Athéňané nezačínali žádné vyjednávání, odtáhli od ní asi osmdesátého dne po událostech v Platajích a uprostřed léta, když obilí zrálo, vpadli do Atiky.

Vedl je Archidamos, syn Zeuxidamův, lakedaimonský král.

/2/ Utábořili se tam a nejprve plenili Eleusinu a rovinu thrijskou a zahnali na útěk nějaké athénské jezdce blízko takzvaných Rheitů. Potom postupovali dál Krópií, po pravé ruce měli horu Aigaleós, až se dostali do Acharn, které mají z atických démů největší rozlohu; tam se usadili, postavili tábor, zdrželi se tam dlouhou dobu a plenili.

20 Říká se, že Archidamos vyčkával u Acharn připraven k bitvě a nesestoupil při onom vpádu do roviny na základě této úvahy. /2/ Předpokládal, že Athéňané, kteří měli tolik mladých vojáků a byli tak dobře připraveni k válce jako nikdy předtím, s velkou pravděpodobností vytáhnou proti němu a nedovolí, aby byla jejich země pustošena. /3/ Když se tedy proti němu nepostavili ani v Eleusině, ani na thrijské rovině, zkusil to, zda proti němu nevytáhnou, když bude ležet u Acharn. /4/ To místo se mu totiž zdálo vhodné k táboření a současně si myslil, že Acharňané, tvořící velkou část občanstva (napočítalo se u nich na tři tisíce hoplitů), nedopustí, aby byl jejich majetek zničen, ale že přimějí všechny k bitvě. A kdyby Athéňané ani při tomto výpadu na ně nezaútočili, mohli by potom plinit rovinu už s menším strachem a přiblížit se i k samotnému městu, protože Acharňané, zbavení svého majetku, nebyli by tolik ochotni podstupovat nebezpečí pro zemi těch druhých a došlo by k rozporu v názorech. /5/ S takovými představami se Archidamos zdržoval u Acharn.

21 Dokud bylo vojsko u Eleusiny a v thrijské rovině, měli Athéňané určitou naději, že nepůjde dál; připomínali si, že i Pleistoanax, syn Pausaniův, lakedaimonský král, když vtrhl čtrnáct let před touto válkou s peloponnéským vojskem do Atiky k Eleusině a na thrijskou rovinu, už dál nepostoupil a opět odtáhl. To byl také důvod, proč odešel ze Sparty do vyhnanství: soudilo se, že se dal podplatit. /2/ Když však Athéňané viděli vojsko u Acharn, vzdálených šedesát stadií od města, zdálo se jim, což je přirozené, že to už nelze snášet, že je to hanba, aby byla jejich země pustošena před jejich očima. Mladší něco takového neviděli ještě nikdy a starší jen za perských válek, a tak všichni, zejména však mládež, chtěli

na ně vytáhnout a nic takového už nedovolit. /3/ Rozdělovali se na skupiny a propukly mezi nimi velké spory: jedni vybízeli k odchodu z města, druhí byli proti tomu. Věštci přednášeli různé věštby, podle toho, jakou kdo chtěl slyšet. Acharňané, kteří se domnívali, že nejsou nejmenší částí athénskému národu, nejvíc naléhali na odchod, protože jejich kraj byl drancován. Ve městě to vřelo na všech stranách, lidé byli rozzlobeni na Periklea, úplně zapomněli na jeho dřívější rady a nadávali mu, že je nevede do útoku, ačkoliv je stratég, a považovali ho za příčinu všeho, co snášeli.

22 Perikles, který viděl, že jsou rozhořčeni pohledem na to, co se právě děje, a že jsou plni špatných myšlenek, byl přesvědčen, že má pravdu, když nechce podniknout výpad z města, nesvolával sněm ani žádnou schůzi, aby se neřídili, až by se sešli, víc hněvem než rozvahou a aby nedošlo k nějakému přehmatu. Střežil dál město a udržoval v něm co možná největší klid. /2/ Jen jezdce poslal stále ven, aby předsunuté oddíly nepřátelského vojska nepřepadaly pole blízko města a neškodily.

U Frygií došlo ke krátké jezdecké bitvě mezi oddílem athénských jezdců a s nimi spojených Thesalů na jedné straně a jezdci boiótskými na straně druhé, v níž sice Athéňané a Thesalové nepodlehli, dali se však na útěk, když přišli Boióťanům na pomoc hopliti. Athéňanů a Thesalů při tom padlo jen několik. Téhož dne byli padlí sebráni, aniž bylo kvůli tomu uzavřeno příměří. Peloponnésané postavili příštího dne tropaion.

/3/ Tato thesalská pomoc přišla do Athén na základě staré spojenecké smlouvy a dostavili se od nich vojáci z Larisy, Farsalu, Krannónu, Pyrasu, Gyrtóny a Fer. Veleli jim různí velitelé, z Larisy Polymédes a Aristonus, každý z jedné politické strany, z Farsalu Menón, své velitele měla i jednotlivá další města.

23 Když Athéňané proti nim nevytáhli, aby svedli bitvu, vyrazili Peloponnésané z Acharn a pustošili některé jiné démy mezi horou Parnethem a Briléssem.

/2/ V době, kdy byli Peloponnésané v Atice, Athéňané poslali na plavbu kolem Peloponnésu těch sto lodí, které na

to připravili, a na nich tisíc hoplitů a čtyři sta lučištníků; jejich strategy byli Karkinos, syn Xenotimův, Próteas, syn Epikleův, a Sokrates, syn Antigenův. /3/ S těmito silami se vydali na cestu a pluli podél pobřeží. Peloponnésané se zdrželi v Atice tak dlouho, dokud jim stačily potraviny, a pak odtáhli přes Boiótii, jinou cestou, než kterou vtrhli do Atiky. Při pochodu kolem Órópu vyplenili zemi zvanou Grajsko, kde bydlí Órópové, poddaní Athéňanů. Po příchodu na Peloponnésos se rozešli každý do svého města.

24 Po jejich odchodu rozestavili Athéňané hlídky na zemi i na moři, tak jak měli potom činit po celou válku. Rozhodli se vyzvednout tisíc talentů z peněz uložených na akropoli, dát je stranou a neutrácet je, ale použít na vedení války jen peníze zbylé. Kdyby někdo podal návrh, že se ty peníze mají použít na něco jiného než pro případ, že připlují nepřátelé s válečným loďstvem k městu a bude třeba se bránit, nebo dal o takovém návrhu hlasovat, měl být potrestán smrtí. /2/ Současně s těmi penězi dali každý rok stranou sto triér, těch nejlepších, spolu s jejich kapitány, a žádná z nich neměla být použita na nic jiného než spolu s oněmi penězi proti stejnému nebezpečí, kdyby bylo třeba.

25 Athéňané, kteří s onou stovkou lodí pluli kolem Peloponnésu, s nimi Kerkyřané, kteří přišli na pomoc s padesáti lodmi, a někteří jiní z tamějších spojenců působili při své plavbě různé škody a také u Methóny v Lakónii vystoupili na břeh a podnikli útok na pevnost, která byla slabá a v níž nebyla velká posádka. /2/ Náhodou se však v těch končinách zdržoval Spartan Brasidas, syn Tellidův, který tam byl s posádkou, a když to zpozoroval, přispěchal se stovkou hoplitů na pomoc lidem v oné pevnosti. Proběhl athénským vojskem, rozptýleným po krajině a upjatým jen na onu pevnost, a vpadl do Methóny; při onom běhu ztratil několik vojáků, avšak město zachránil a byl za tento odvážný čin ve Spartě pochválen jako první v této válce. /3/ Athéňané odrazili od břehu a pluli dál. U Feie v Élidě přistáli ke břehu, po dva dny tu zemi drancovali a přemohli v bitvě tři sta vojáků vybraných z obyvatel roklinaté Élidy a jiných Élejců z blízkého okolí, kteří přiběhli na pomoc. /4/ Pak se strhla prudká vichřice

a byli v onom kraji bez přístavů zastiženi bouří; většina jich nasedla na loď, obepluli mys zvaný Ryba a vstoupili do přístavu fejského, zatímco Messéňané a někteří jiní, kteří se nemohli dostat na lodi, postupovali po souši a dobyli Feiu. /5/ Později je vezmou na palubu lodi, které obepluly pobřeží, opustí s nimi Feiu a vydají se na další cestu. A to už přiběhla na pomoc velká část élejského vojska. Athéňané pak pluli podle břehu do jiných míst a plenili.

26 Právě v té době poslali Athéňané třicet lodí do prostoru u Lokridy; měly současně střežit Euboiu. Jejich stratégem byl Kleopompos, syn Kleiniův. /2/ Ten se několikrát vyločil, zpustošil některá místa přímořská a dobyl Thronion, od jejich obyvatel vzal rukojmí a u Alopy svedl vítěznou bitvu s Lokry, kteří přišli na pomoc.

27 Téhož léta vyhnali také Athéňané Aigiňany z Aiginy, a to muže, děti i ženy; obvinili je, že mají nemalou vinu na té válce. Zdálo se jim také, že bude bezpečnější, pošlou-li na Aiginu, ležící blízko Peloponnésu, své spoluobčany jako osadníky. A tak tam krátce nato poslali nové obyvatele. /2/ Aiginským vyhnancům dali Lakedaimoňané k obývání Thyreu a půdu v jejím okolí k obdělávání, a to jednak pro jejich nepřátelství k Athéňanům, jednak proto, že byli jejich dobrodinci v době zemětřesení a vzpoury heilótů. Thyrejská země sousedí s Argem a Lakónií a sahá až k moři. Někteří Aigiňané se tedy usadili zde, jiní se rozptýlili po ostatním Řecku.

28 Téhož léta za novoluní, v jediném období, kdy, jak se zdá, může k onomu úkazu dojít, zatmělo se po poledni slunce, dostalo srpovitý tvar jako měsíc (objevily se též některé hvězdy) a pak se znovu ukázalo celé.

29 V témž létě Athéňané jmenovali proxenem a pozvali do Athén Nymfodóra, syna Pythova, občana abdérského, jehož sestru měl Sitalkes. Athéňané ho dříve pokládali za svého nepřítel, ale teď chtěli Sitalka, syna Térova, krále Thráků, na něhož měl Nymfodóros velký vliv, získat za spojence.

/2/ Tento Téres, otec Sitalkův, byl první, kdo rozšířil království Odrýsů na větší území, než je ostatní Thrákie. Velká část Thráků je nezávislá. /3/ Tento Téres nemá nic

společného s Téreem, jenž měl za manželku Proknu, dceru Pandiona z Athén, a ani nepocházejí z téže Thrákie. Téreus bydlil v Daulii, která se nyní jmenuje Fókis, ale tenkrát byla obydlena Thráky, a onen zločin na Ityovi spáchaly ženy v této zemi — mnozí básníci také, když se zmiňují o slavíkovi, dávají mu jméno daulijský pták. Je také pravděpodobné, že Pandión provdal dceru kvůli oboustrannému prospěchu spíš tak blízko než do vzdálenosti mnoha dní cesty až k Odrysům. Téres, první mocný král Odrysů, neměl ani stejné jméno.

/4/ Jeho syna Sitalka se tedy Athéňané snažili učinit svým spojencem, protože chtěli, aby spolu s nimi přemohl krajiny Thrákie a Perdikku. /5/ Nymfodóros přišel tedy do Athén, smluvil spojenectví se Sitalkem, vymohl Sitalkovu synovi Sadokovi athénské občanství a slíbil, že ukončí válku v Thrákii. Přemluví prý Sitalka, aby poslal Athéňanům thrácké vojsko složené z jezdců a peltastů. /6/ Smířil také Perdikku s Athéňany a přemluvil je, aby mu vrátili Thermu. Perdikkas ihned vytáhl s Athéňany a s Formiónem proti Chalkidanům. /7/ Tak se stal Sitalkes, syn Térův a král thrácký, spojencem Athéňanů a stejně tak Perdikkas, syn Alexandrův a král makedonský.

30 Athéňané, křižující ještě s onou stovkou lodí kolem Peloponnésu, dobudou Sollion, městečko patřící Korintánům, a dají je i s pozemky obyvatelům Palairu, aby tam bydlili jako jediní z Akarnanů. Silou zbraní se zmocnili Astaku, v němž vládl tyran Euarchos, tyrana vyhnali a přijali město mezi své spojence. /2/ Odpluli pak na ostrov Kefallénii a bez boje ji připojili k sobě. Kefallénie leží proti Akarnanii a Leukadě a jsou na ní čtyři města, Palé, Kranioi, Samé a Pronnaioi. Zanedlouho nato se lodi vrátily do Athén.

31 Na sklonku toho léta se Athéňané s celou svou brannou mocí, občané i metoikové, vypravili do Megaridy vedeni Periklem, synem Xanthippovým. Když se Athéňané, kteří pluli s oněmi sto lodmi kolem Peloponnésu a při návratu domů byli už na Aigině, dověděli, že jejich spoluobčané jsou s celým vojskem v Megaridě, zamířili k nim a spojili se s nimi. /2/ To bylo největší vojsko, jaké kdy Athéňané

shromáždili; tenkrát bylo ještě město v rozkvětu a nebylo ještě zachváčeno morem. Jen Athéňané sami měli aspoň deset tisíc hoplitů (kromě toho měli ještě tři tisíce v Poteidaji), metoiků, kteří se s nimi zúčastnili vpádu, nebylo méně než tři tisíce, a vedle toho tam byl velký zástup vojáků ozbrojených lehce. Když vydrancovali velkou část megarské země, ustoupili zpátky. /3/ V průběhu této války došlo potom každý rok k dalším vpádům Athéňanů do Megaridy, a to jednak s jízdou, jednak s celou branou mocí, až do té doby, kdy Athéňané dobyli Nisaiu.

32 Na samém konci toho léta opevnili Athéňané jako tvrz i Atalantu, předtím neobydlený ostrov ležící proti Lokrům Opuntským, aby piráti vyplouvající z Opuntu a jiných míst Lokridy neškodili Euboji. To jsou události onoho léta po ústupu Peloponnésanů z Atiky.

33 V přští zimě přemluví Akarnan Euarchos, který se chce dostat zpátky do Astaku, Korintány, aby vypluli se čtyřiceti lodmi a patnácti sty hoplity a dovedli ho zpět do vlasti; sám najal navíc nějaké žoldnéře. Vojsku veleli Eufamidas, syn Aristónymův, Timoxenos, syn Timokratův, a Eumachos, syn Chrysidův. /2/ A oni vypluli a zavedli ho domů. Chtěli také získat některá místa z ostatní Akarnanie, ležící u moře; pokusili se o to, když však neměli úspěch, odpluli domů. /3/ Cestou přistáli u Kefallénie, vystoupili na pevninu v území Kraniů, dali se jimi oklamat předstíranou smlouvou a ztratili tam při nečekaném útoku Kraniů některé ze svých. S velkým spěchem se nalodili a vrátili se domů.

34 Téže zimy vypravili Athéňané podle starodávného zvyku prvním padlým v této válce pohřeb na státní útraty. Činí to vždy tímto způsobem.

/2/ Postaví stan, v něm jsou tři dny před vlastním pohřbem vystaveny kosti zemřelých, a každý přinese tomu, koho ztratil, dary, jaké chce. /3/ Když pak přijde den pohřbu, vezou na vozech cypřišové truhly, jednu pro každý okres, a v nich jsou uloženy kosti podle toho, do kterého okresu kdo patřil. Jsou také nesený jedny máry prázdné, pokryté rubášem — pro nezvěstné, kteří nebyli nalezeni, když byli

sbírání mrtvých k pochování. /4/ Pohřebního průvodu se účastní, kdo chce, ať je z našeho města, nebo cizí, a jsou při tom ženy z příbuzenstva a nařikají, jak je při pohřbu zvykem.

/5/ Rakve ukládají na obecní hřbitov, který je v nejkrásnějším předměstí. Tam vždy pochovávají padlé ve válkách, jen padlí u Marathónu tam neleží. Jejich statečnost považovali za mimořádnou a uložili je v mohyle přímo na bojišti.

/6/ Když je pokryjí prstí, muž vybraný městem pro své duševní schopnosti a pro vážnost u spoluobčanů pronáší nad nimi chvalořeč, jak se sluší a patří. Potom se vracejí domů.

/7/ Takto je tedy pohřbívají.

A tento zvyk zachovávali po celou válku, kdykoli to bylo nutné.

/8/ K proslovení řeči nad prvními oběťmi války byl tedy vybrán Perikles, syn Xanthippův. A když přišla chvíle k tomu určená, odešel od místa pohřbu, vystoupil na vysokou tribunu postavenou proto, aby ho slyšelo co nejvíc shromážděných lidí, a mluvil takto.

35 „Mnozí z řečníků, kteří v minulosti z tohoto místa mluvili, chválili toho, kdo přidal ke zvyklostem tuto řeč, protože považovali za krásné mluvit nad spoluobčany pohřbívanými z válek. Mně by se však zdálo dostačující, aby se mužům, kteří se vyznamenali činem, prokazovala i úcta činem, jak to vidíte i dnes při tomto pohřbu vypraveném obcí, a vřa v zásluhy mnohých by neměla záviset na tom, zda o nich někdo řekne něco dobrého nebo méně dobrého.

/2/ Je přece těžké najít případná slova tenkrát, když člověk s obtížemi dokazuje druhým pravdu, o níž je přesvědčen. Vždyť posluchač, který události zná a je přátelsky nakloněn, snadno by se mohl domnívat, že ve vylíčení mnoho chybí, srovná-li to s tím, co by chtěl slyšet a co zná, kdežto kdo o tom nic neví, ten by si ze závisti mohl myslit, že se tu přehání, když slyší o činech překračujících jeho síly. Lidé jsou totiž schopni snášet vychvalování druhých jen tak dlouho, dokud se domnívají, že by byli sami schopni vykonat něco z činů, o nichž slyší. Co je větší, tomu ze závisti nevěří. /3/ Protože však naši předkové usoudili, že to tak je v pořádku, musím

se i já tím zvykem řídit a vynasnažit se, abych vyhověl co nejlíp vašim představám.

36 Začnu nejdřív od předků, neboť je spravedlivé a zároveň slušné, aby jim byla při takové příležitosti vzdána čest tím, že si na ně vzpomeneme. Vždyť oni v nepřetržitém sledu generací obývali tuto zemi a svou statečností ji až do této doby uchovali svobodnou. /2/ Jsou tedy hodni chvály, a ještě víc naši otcové, neboť říši, kterou máme nyní my, získali oni po těžkých bojích k tomu, co přijali, a zanechali ji nám, dnešnímu pokolení. /3/ K jejímu zvětšení jsme ještě přispěli my, kteří jsme nyní v mužském věku, a zajistili jsme svému městu všechno, aby bylo zcela soběstačné jak pro válku, tak pro mír. /4/ Nechám stranou válečné činy, které nám k tomu všemu dopomohly, i nadšení, s nímž jsme buď my nebo naši otcové odráželi nepřátelské útoky barbarů nebo Řeků, protože o tom nechci široce a dlouze mluvit před lidmi, kteří to znají. Rád bych však nejdřív ukázal, díky jakým snahám jsme k té velikosti došli, jaké státní zřízení a jaký způsob života nám k ní pomohly, a teprve potom bych přistoupil k chvále těchto padlých. Soudím totiž, že není nevhodné promluvit o tom za těchto okolností a že je užitečné, aby to vyslechlo celé shromáždění, občané i cizinci.

37 My totiž máme státní zřízení, které nepotřebuje nic závidět zákonům sousedů, spíš jsme sami příkladem jiným, než abychom druhé napodobovali. Říká se mu demokracie, vláda lidu, protože se opírá o většinu, ne jen o několik málo jednotlivců; podle zákonů mají všichni stejná práva, když jde o soukromé zájmy, pokud však jde o společenský význam, má při vybírání pro veřejné úřady každý přednost podle toho, v čem vyniká, podle schopností, ne podle své příslušnosti k určité skupině. Když je naopak někdo chudý schopen vykonat pro obec něco dobrého, není mu v tom jeho nízké společenské postavení na překážku. /2/ Ve vztahu ke společnosti žijeme svobodně a stejná svoboda panuje v každodenním vzájemném styku, kde neplatí žádné podezírání, kde se nehněváme na souseda, jestliže něco dělá podle své chuti, a nevyvoláváme mrzutosti, které sice nemusí být škodlivé, vyhlížejí však nepříjemně. /3/ V soukromém životě

se chováme jeden k druhému bez vzájemného obtěžování a v životě veřejném nepřekračujeme zákony, především ze studu, posloucháme své spoluobčany, kteří právě zastávají úřady, a zákony, především ty, které byly dány na ochranu lidí, jimž bylo ukřivděno, a ty, které jsou sice nepsané, ale jejich porušení přináší podle obecného soudu hanbu. 38 Také jsme poskytli duchu přčetné příležitosti k odpočinku od námah: pravidelně pořádáme hry a náboženské slavnosti, které jdou za sebou po celý rok, a též jsou naše domy krásně zařízeny; potěšení, které z toho každý den máme, zahání smutnou náladu.

/2/ Pro velikost naší obce přichází k nám všemožné zboží z celého světa a my užíváme toho, co dobrého se vyrábí u ostatních lidí, stejně jako toho, co má svůj původ u nás. 39 I způsobem přípravy na válku se lišíme od svých nepřítel. Do svého města dovolujeme vstoupit komukoliv a nestává se, že bychom někdy vyháněním cizinců někomu bránili v poučení nebo v podívání na něco, z čeho by nepřítel mohl mít prospěch, protože by to nebylo utajeno, neboť víc než na vojenské přípravy a úskoky spoléháme na odhodlanost k činům vyrůstající v našem srdci. Ve výchově se některé národy snaží dosáhnout mužnosti namáhavým cvičením hned od dětství, kdežto my trávíme život ve volnosti, a přesto nejsme o nic horší, když dojde k zápasu s rovnocenným soupeřem. /2/ Zde je důkaz: Lakedaimoňané nikdy neútočí na naši zem sami, ale vždy se všemi svými spojenci, avšak kdykoli se my vypravíme do sousední země a sami bojujeme s těmi, kteří brání svůj domov, obvykle je bez potíží porazíme. /3/ Ještě nikdy žádný nepřítel nestál proti celé naší branné moci, protože současně musíme pečovat o válečné loďstvo a posílat vojenské oddíly na mnoho míst na pevné zemi. Jestliže se dostanou do boje s nějakou částí našeho vojska a přemohou některé z nás, chlubí se, že nás odrazili všechny, a když jsou poraženi, říkají, že byli poraženi všemi.

/4/ A tak jestliže jsme ochotni podstupovat nebezpečí raději po životě v pohodlí než po namáhavém výcviku a se statečností vycházející spíš z naší povahy než vynucenou

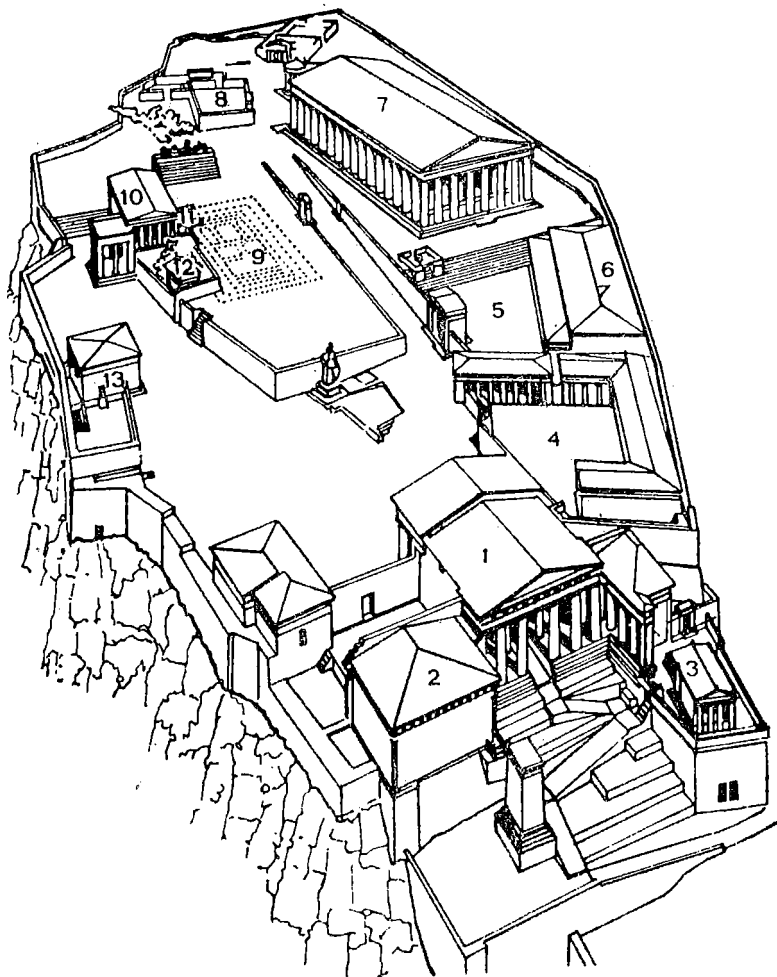
zákony, plyne z toho pro nás výhoda, že se netrápíme předem nepřijemnostmi, které mohou přijít, když se však do nějakých dostaneme, neukážeme se méně odvážní než ti, kteří se stále lopotí. V tom si naše obec zaslouží obdiv, ale zaslouží si ho i jinak.

40 My totiž milujeme krásu, ale s mírou, a milujeme vědění, ale bez změkčilosti. Bohatství užíváme spíš proto, že nám umožňuje přiměřeně jednat, než proto, abychom se jím v řeči chlubili, a přiznat se k chudobě není pro nikoho hanba, ale spíš je hanba nedělat nic, aby se z ní člověk dostal. /2/ Tíživší lidé se dokáží starat jak o záležitosti veřejné, tak i o své vlastní, a věnují-li se jiní především svému zaměstnání, nechybí ani jim znalost politického života. My jediní totiž člověka, který se nezajímá o politiku, považujeme ne za člověka držícího se stranou, ale přímo neužitečného, sami rozhodujeme různé otázky nebo o nich aspoň patřičným způsobem uvažujeme a nedomníváme se, že řeči činnosti škodí, ale že je spíš chyba neujasnit si všechno řečí dřív, než se přikročí k vykonání toho, co je třeba.

/3/ Od jiných národů se odlišujeme také tím, že si počínáme velmi odvážně a přitom si dobře rozvažujeme to, co chceme podniknout, kdežto u ostatních nevědomost probouzí smělost a uvažování přináší nerozhodnost. Nejstatečnější duch by měl být právem přisouzen těm, kteří naprosto bezpečně poznávají, co je hrozné i co je příjemné, a přesto se nedají odvrátit od podstupování nebezpečí.

/4/ I pokud jde o ušlechtilost duše, chováme se opačně než většina lidí. Získáváme si totiž přátele ne tím, že bychom od nich přijímali úsluhy, ale tím, že jim je prokazujeme. Kdo prokázal laskavost, je jistější přítel — bude se snažit udržet si stálou náklonnost k obdarovanému vděčností, na niž má právo. Dlužník je méně horlivý, protože ví, že se mu bude vše, čím oplatí šlechetnost, počítat ne za laskavost, ale za splátku na dluh. /5/ My jediní prokazujeme komukoliv služby beze strachu, ne z prospěchářské vypočítavosti, ale v důvěře ve svobodu.

41 Abych to shrnul, já tvrdím, že celá naše obec je pro Řecko školou, a zdá se mi, že u nás každý muž dokáže najít

7. Athénská akropole (model) — vysvětlivky na str. 595

v sobě dost schopností k samostatnému, obratnému a současně půvabnému vykonávání jakékoli činnosti. /2/ Že to nejsou chlubná slova vymyšlená jen k této příležitosti, ale skutečná pravda, to dokazuje samotná moc našeho města, k níž nám tyto vlastnosti pomohly. /3/ Vždyť jediné mezi nynějšími městy ukazuje ve chvíli zkoušky, že v něm je víc, než se mu přisuzovalo, jediné neprobouzí nikdy v útočícím nepříteli roztrpčení, od jakých lidí musí snést porážku, jediné nevyvolává ve svých poddaných opovržení, že jsou ovládáni lidmi nehodnými. /4/ Pro naši moc jsou pádné důkazy a četná svědectví, takže si kvůli ní získáme obdiv lidstva nynějšího i budoucího a nepotřebujeme k tomu chválu nějakého Homéra nebo někoho jiného, kdo svými verši na chvíli pobaví, jehož chápání událostí však pravda usvědčí z omylu, ale donutili jsme celé moře i celou zemi, aby se staly přístupnými naší odvaze, a všude jsme postavili věčné pomníky svých činů, špatných i dobrých.

/5/ Za takovou obec tedy tito zemřeli se zbraní v ruce, prodchnuti ušlechtilým přesvědčením, že jim ji nikdo nesmí vyrvat, a sluší se, aby každý z nás, kteří jsme je přežili, pro ni podstoupil každou námahu.

42 Proto jsem také tak obšírně mluvil o naší obci, abych vás poučil, že v tomto zápase je náš cíl jiný než cíl těch, kteří nic podobného nemají, a abych současně opřel o zřejmé důkazy chválu těch, nad nimiž teď mluvím.

/2/ Nejdůležitější část této chvalořeči už vlastně byla proslovena. Slávou, kterou jsem našemu městu ve své řeči přisoudil, je totiž ozdobily vynikající činy těchto a jim podobných, a není mnoho Řeků, u nichž by řeč tak odpovídala činům, jako u těchto. Zdá se mi, že nám nyní jejich smrt ukazuje, kam až může dojít mužná zdatnost, ať už je u někoho jejím prvním dokladem, nebo posledním potvrzením. /3/ Vždyť je spravedlivé vidět u lidí, kteří byli v jiném ohledu horší, především jejich statečnost ve válkách za vlast, dobrem zakryli totiž zlo a větší byl prospěch, který přinesli společnosti, než škoda způsobená jejich jednáním v soukromém životě.

/4/ Nikdo z těchto mužů nepodlehł slabosti proto, že by raději dál užíval bohatství, ani se nesnažil oddálit osudovou

hodinu v naději, kterou v sobě má chudoba (že je totiž ještě možné uniknout jí a zbohatnout), ale považovali potrestání nepřátel za žádoucnější než ony výhody a usoudili, že toto nebezpečí je ze všech nejkrásnější, a proto je chtěli podstoupit, nepřátele ztrestat a vzdát se svých tužeb. Při nejistotě výsledku se svěřili naději, ale když šlo o činy, soudili, že se při plnění úkolu, který měli před očima, musí spoléhat sami na sebe. Když došlo k boji, považovali za lepší bránit se až do krajnosti než zachránit se ústupem, a tím unikli hanbě výtky, vlastní tělo nastavili v zápase a v kratičkém osudovém okamžiku odešli navždy spíš na vrcholu slávy než na vrcholu strachu.

43 V takovém světle se tedy ukázali jako důstojní občané našeho města; kdo je přežil, může si přát, aby jeho odpor k nepříteli byl pro něho méně nebezpečný, ale nesmí chtít, aby byl méně odvážný. Nespokojte se jen posloucháním úvah o službě vlasti, jaké by případně před vámi, kteří to neznáte o nic hůř než on, rozkládal nějaký řečník a ukazoval vám, co dobrého má v sobě obrana proti nepřátelům, ale spíš se dívejte na moc obce, jak se každý den projevuje, a zamilujte si ji. Až si uvědomíte její velikost, považte, že jejími tvůrci jsou mužové odvážní, kteří znali své povinnosti a kteří se ve svém jednání nechali vést smyslem pro čest, a že i když někdy při některém pokuse ztroskotali, ani tenkrát nepovažovali za správné připravit obec o svou statečnost a přinášeli jí nejkrásnější dar. /2/ Tím, že nasadili život pro blaho všech, zajistili si každý sám pro sebe nestárnoucí chválu a nejvznešenější hrob — ne ten, ve kterém leží, ale ten, ve kterém vzpomínka na ně trvá věčně a je připomínána slovem i skutkem při každé příležitosti. /3/ Vždyť hrobem vynikajících mužů je celá země a nepřipomíná je jen nápis na náhrobní stéle v jejich vlasti, ale i v cizině žije jejich památka, nepsaná, ale uložená v srdci každého a zajištěná víc myšlenkou než činem.

/4/ Tyto muže si tedy vezměte za příklad, jako oni věřte, že není štěstí bez svobody a svoboda bez statečnosti, a nemějte strach z válečných nebezpečí. /5/ Nemá pádnější důvod nasazovat svůj život ten, komu se vede špatně a kdo nemá

žádnou naději na zlepšení, ale ten, komu hrozí zvrát životních osudů v horší a u koho by rozdíl proti dřívějšímu postavení byl mimořádně velký, kdyby ho postihlo něco zlého. /6/ Vždyť pro muže, který má hrdost, je bolestnější pokoření zaviněné zbabělostí než nenadálá smrt provázená statečností a nadějí na zdar obce.

44 Z toho důvodu to také nyní nejsou slova lítosti, ale útechy, s nimiž se obracím na vás, na rodiče těchto padlých, kteří jste přítomni. Rodiče přece vědí, jak proměnlivé jsou životní osudy; o štěstí lze mluvit tenkrát, dočká-li se někdo nejslavnějšího konce, tak jako se to stalo nyní těmto, nebo nejslavnějšího zármutku, jako se to stalo vám, nebo byl-li někomu vyměřen život tak, že dobře zemřel ve chvíli, kdy dosáhl blaženosti. /2/ Vím, že je těžké přesvědčit vás o tom, vždyť vám je často připomene pohled na štěstí druhých, z jakého jste se kdysi i vy těšili, a zármutek nepocituje člověk tenkrát, když je připraven o možnost mít dobro, které nikdy nepoznal, ale když mu je odňato něco, na co si zvykl.

/3/ Ale je třeba se vzmužit, kromě jiného i v naději na jiné děti, když je někdo ve věku, kdy by je ještě mohl mít. V rodinách umožní tyto nové děti zapomenout na ztrátu těch, které už tu nejsou, a obci to prospěje dvakrát: jednak budou nahrazeny ztráty, jednak se zvýší její bezpečnost. Není přece možné, aby se dohodli na nestranných a spravedlivých opatřeních ti, kteří se nevystavují stejnou měrou nebezpečí, že ztratí své děti.

/4/ Vy pak, kteří už máte mládí za sebou, považujte za zisk, že jste větší část života strávili ve štěstí, pomyslete si, že ta část, která vám ještě zbývá, je krátká, a utěšujte se slávou těchto mrtvých. Vždyť smysl pro čest je jediná věc, která nestárne, a v neužitečném stáří není největším potěšením zisk, jak říkají někteří, ale úcta, která je člověku prokazována. 45 Vám, synové a bratři těchto padlých, pokud jste tady, nastává, jak vidím, velký zápas, vždyť každý si zvykl chválit toho, kdo už není, a těžko, jen tenkrát, když budete mimořádně stateční, budete posuzováni ne jako jim rovnocenní, ale aspoň jen o málo horší než oni. Každý živý tvor pocituje

závist k sokům, kdežto kdo nepřekáží, je odměňován úctou nenarušovanou souperením.

/2/ Jestliže je třeba, abych vzpomněl i na ctnosti žen, které teď budou žít jako vdovy, shrnu vše v krátkou připomínku. Neukážete-li se horší, než odpovídá vaší ženské přirozenosti, budete ve velké úctě, a slávou pro vás bude, jestliže se o vás bude mezi muži mluvit co nejméně, ať už by vás chválili, nebo haněli.

46 Tím jsem splnil svůj úkol a pověděl jsem ve své řeči vše, co jsem pokládal za vhodné, a je čas přejít k činům. Pohřební pocty jsme už mrtvým prokázali a jejich děti bude živit stát na své útraty od nynějška až do jejich dospělosti. To je věnec, který dává stát jako cenu v takových zápasech, věnec užitečný jim i jejich pozůstalým. Stát, v němž jsou stanoveny největší odměny za občanské ctnosti, bude mít vždy občany, kteří si budou počínat nejlíp.

/2/ Nyní oplakejte každý svého příbuzného a vraťte se domů.“

47 Takový průběh měl pohřeb, který se konal té zimy. A když zima uběhla, skončil první rok této války.

/2/ Hned jak začalo léto, vtrhli Peloponnésané a jejich spojenci se dvěma třetinami svých sil tak jako poprvé do Atiky (velel jim Archidamos, syn Zeuxidamův, lakedaimonský král), utábořili se a plenili zemi.

/3/ Byli teprve nemnoho dní v Atice, když propukla u Athéňanů ona nemoc, která prý se už dřív ukázala na mnoha místech, na Lémnu i jinde, avšak nikdo si nepamatoval, že by byl někde mor tak hrozný a že by zahubil tolik lidí. /4/ Vždyť ani lékaři nepomáhali, protože tu nemoc léčili poprvé a neznali ji, naopak sami umírali nejčastěji, protože nejčastěji přicházeli do styku s nemocnými, a nepomáhalo ani žádné jiné lidské umění. Všechny modlitby odříkávané na svatých místech a všechny věštby a podobné prostředky, jichž užívali, se ukázaly neúčinné a lidé přemoženi zlem od nich nakonec upustili.

48 Mor prý se objevil dřív v Aithiopii ležící za Egyptem, potom přešel i do Egypta a Libye a do velké části území králova. /2/ Do Athén vpadl znenadání a nejprve nakazil

lidi v Peiraieu, takže se dokonce říkalo, že Peloponnésané naházeli jed do nádrží na vodu — tenkrát tam ještě nebyly studny. Později se mor dostal i nahoru do města, a už umíralo lidí mnohem víc. /3/ Ať si každý, lékař nebo neodborník, říká, co si o něm myslí, z čeho pravděpodobně povstal, které příčiny podle jeho názoru dostatečně vysvětlují takovou přeměnu a byly schopné způsobit takový obrat. Já povím, jak mor probíhal, a poukáži na jeho příznaky, které bude moci člověk pozorovat a mít na zřeteli, aby se s nimi napřed seznámil a nemoc rozpoznal, kdyby se někdy znova objevila, neboť jsem ji sám měl a na vlastní oči jsem viděl i jiné nemocné.

49 Ten rok byl podle všeobecného názoru zdravý jako málokterý jiný, pokud jde o jiné choroby. Jestliže někdo nějakou trpěl dřív, každá přešla v tuto. Ostatní byli zachvácení znenadání, bez jakékoliv příčiny, z úplného zdraví. Nejprve se nemoc projevila prudkou horkostí hlavy, zarudlostí a zánětem očí, uvnitř, to jest v krku a na jazyku bylo vše ihned naběhlé krví, dech byl nepravidelný a odporně páchl. /3/ Pak se k tomu přidalo kýčání a chrapot a za krátký čas potíže sestoupily do prsou a přidružil se k nim silný kašel. Když se nemoc usadila v žaludku, převracela jej a docházelo k vylučování žluči ve všech podobách, pro které mají lékaři zvláštní jméno, což bylo spojeno s velkou bolestí. /4/ Většina nemocných byla pak postižena škytavkou spojenou s bezvýsledným nucením k zvracení vyvolávajícím silné křeče, které u některých ustávaly, když přešla škytavka, u jiných mnohem později. /5/ Když se člověk dotkl povrchu těla, nebylo ani příliš horké, ani bledé, ale mírně zardělé, promodralé, pokryté puchýřky a vřídky. Uvnitř pocítovali nemocní tak velký žár, že nesnesli dotyk ani nejjemnějších šatů a nejtenčího plátna ani ničeho jiného, jen nazí mohli být, a nejpříjemnější pro ně bylo ponořit se do studené vody. Opravdu také mnozí z těch, na něž nikdo nedohlžel, to dělali a puzeni neukojitelnou žízní skákali do nádrží. Avšak pít víc nebo méně mělo stejný výsledek. /6/ Nepřetržitě je sužovala neschopnost odpočinout si a nespavost. Po celou dobu prudkého průběhu nemoci tělo nechřadlo, ale proti

všemu očekávání vzdorovalo trýzni, takže nemocní většinou umírali devátého nebo sedmého dne vnitřní horkostí, ačkoliv byli ještě dost při síle, a když v tomto období vyvázli, choroba sestoupila do dutiny břišní, tam došlo k silnému hnisání, přidal se průjem, který nebylo možno zvládnout, a ten nemocné tak vysílil, že většina následkem toho umřela. /7/ Ono zlo se nejprve usadilo v hlavě a proběhlo odshora celým tělem, a jestliže se někdo dostal z nejhoršího, byly zachváceny končetiny. /8/ Nemoc se totiž vrazila i do ohanbí a do konečků rukou a nohou a mnozí se uzdravili, ale přišli o tyto údy, někteří ztratili i zrak. Některé postihla hned po uzdravení úplná ztráta paměti a oni nepoznávali ani sami sebe ani své příbuzné.

50 Slova jsou slabá na to, aby mohla vystihnout ráz té nemoci. Koho napadla, trpěl hůř, než jsou schopny snést lidské síly. Že je to něco úplně odlišného od ostatních nemocí, to dokazuje nejvíc toto. Ačkoliv bylo všude plno nepohřbených mrtvol, přesto se k nim ptáci a čtvernožci, kteří se mrtvolami živí, vůbec nepřibližovali, a když už některý okusil, zahynul. /2/ Dokladem je, že takoví ptáci očividně vymizeli a nebylo je vidět ani v blízkosti mrtvol, ani nikde jinde. U psů se to dalo pozorovat mnohem zřetelněji, protože žijí s člověkem.

51 Takové jsou tedy podstatné rysy této choroby, necháme-li stranou četné zvláštní znaky odchylné případ od případu. Žádná z běžných nemocí se v oné době neobjevila, a když už někoho některá postihla, přešla v mor. /2/ Lidé umírali, jedni nedostatkem péče, druzí, přestože byli pečlivě ošetřováni. O léčích lze říci, že se nenašel ani jeden, který by při použití bezpodmínečně pomohl, neboť co jednomu prospělo, druhému uškodilo. /3/ Žádný organismus, ať silný nebo slabý, nebyl schopen odolat té nemoci, která dokázala sklátit každého, ať mu byla věnována péče sebevětší. /4/ Nejohroženější na té nemoci byla malomyslnost, která zachvátila každého, kdo pocítil, že je nemocen (hned totiž v myšlenkách podlehl beznaději, poddal se nemoci a nevzdoroval jí), a dále to, že jak jeden ošetřoval druhého, nakazil se od něho a lidé umírali jako ovce. To způsobovalo zhoubu největší.

/5/ Jestliže ze strachu nikdo nešel k nemocným, hynuli opuštěni a mnoho domů, kde nikdo neošetřoval, se úplně vylidnilo. Jestliže však lidé šli k nemocným, hynuli sami, zejména ti, kteří chtěli podat důkaz o své šlechetnosti: styděli by se, kdyby se šetřili, a docházeli k svým přátelům i tenkrát, když i nejbližší příbuzní přemoženi přílišným neštěstím z únavy nedbali ani o to, aby plakali nad svými drahými, když umírali. /6/ S tím, kdo umíral a trpěl, cítili víc ti, kteří nemoci utekli, protože ji znali z vlastní zkušenosti a teď už byli v bezpečí. Nemoc nepostihla téhož člověka dvakrát, a když už, ne smrtelně. Takoví byli považováni ostatními za šťastné, a i sami z okamžité radosti čerpali i pro budoucnost lichou nadějí, že je nezapomíná ani žádná jiná nemoc.

52 Vedle této strasti zvětšovalo jejich potíže i hromadné stěhování lidí z venkova do města: pocitovali je především ti, kteří přicházeli. /2/ Protože pro ně nebyly domy, žili v dusných barácích, kde se v letním parnu nedalo dýchat, a tak mezi nimi smrt řádila bez pořádku. Mrtví a umírající leželi jeden přes druhého, jiní se váleli po ulicích a kolem vodních nádrží, k smrti umořeni touhou po vodě. /3/ Svatyně, do nichž se nastěhovali, byly plné mrtvol, protože lidé umírali na místě. Lidé byli přemoženi nesmírností té pohromy, nevěděli, co je očekává, a přestali dbát o to, co je posvátné a zbožné. /4/ Všechny zvyky dřív dodržované při pohřbech byly změteny a každý pochovával, jak mohl. Mnozí, jimž se nedostávaly věci potřebné k pohřbu, protože jim už předtím hodně příbuzných zemřelo, zapomínali, co se sluší a patří. Někdy položili svého mrtvého na cizí hranici, dřív než se k tomu dostali ti, kteří ji postavili, a hranici zapálili, jindy nahoru na hranici, kde byla spalována jiná mrtvola, přihodili tělo, které nesli, a odešli.

53 Mor dal ve městě první podnět k většímu porušování zvyklostí i v mnoha jiných ohledech. Když lidé viděli, jak rychle dochází ke změně u těch, kteří byli šťastní, a náhle zemřeli, i u těch, kteří předtím neměli nic, a najednou dostali to, co měli dřív ti šťastní, odvažovali se s větší smělostí dělat pro své potěšení to, co ještě nedávno skrývali. /2/ A tak chtěl každý rychle a co nejpříjemněji užívat, protože považovali

svá těla i své statky za stejně poměrné. /3/ Nikdo už nebyl ochoten namáhat se pro to, co bylo uznáváno za krásné, protože si myslel, že není jisté, zda nezahyne dřív, než dojde k cíli. Za krásné a užitečné bylo pokládáno všechno, co bylo příjemné a co k příjemnému pomáhalo, ať to pocházelo odkudkoli. /4/ Žádný strach z bohů ani lidský zákon je nedržel na uzdě, protože jednak považovali za úplně stejné ctít bohy i nectít vzhledem k tomu, že viděli, že umírají všichni stejně, jednak nikdo nevěřil, že bude žít tak dlouho, aby musil skládat účty ze svého jednání a odpykat si trest, protože všem visel nad hlavou mnohem větší trest už jim přisouzený a bylo podle nich spravedlivé, aby měli něco ze života, než onen trest dopadne.

54 Taková pohroma dolehla na Athéňany a tížila je, vždyť ve městě lidé umírali a kraj mimo město byl pustošen. /2/ A jak je přirozené, uprostřed toho neštěstí si vzpomněli i na tento verš, který se zpíval v dávných dobách, jak říkali starší lidé:

Dolehne dórská válka a spolu s ní mor na nás přijde. /3/

Vznikl při tom mezi lidmi spor, že prý staří v onom verši nepoužili slovo mor (loimos), ale hlad (limos); vzhledem k přítomné pohromě zvítězil přirozeně názor, že se mluvilo o moru. Lidé totiž přizpůsobují své vzpomínky tomu, co zakoušejí. Já si myslím, že dojde-li někdy později k jiné dórské válce a během ní bude hlad, budou věštbu samozřejmě vykládat tak, že se v ní mluví o hladu. /4/ Ti, kteří ji znali, si vzpomněli také na věštbu danou Lakedaimoňanům: když se ptali boha, zda mají válčit, odpověděl jim, že budou-li bojovat ze všech sil, zvítězí a on sám jim pomůže. /5/ Pokud jde o věštbu, nalézali ve skutečných událostech její potvrzení; jakmile Peloponnésané vtrhli do Atiky, ihned začala nemoc, na Peloponnésos nepřišla v míře, která by stála za zmínku, ale zachvátila především Athény a pak z ostatních krajín ty, které byly nejhustěji obydlené.

To jsou tedy události vztahující se k moru.

55 Když Peloponnésané vyplnili rovinu, přitáhli do kraje zvaného Přímoří až k Laureiu, kde mají Athéňané doly na stříbro. Nejprve plenili tu část, která se dívá k Peloponnésu,

potom tu, která je obrácena k Euboji a k Andru. /2/ Perikles, který byl i tentokrát stratégem, měl stejný názor jako při prvním vpádu, že Athéňané nemají podniknout výpad z města.

56 Ještě dokud byli nepřátelé na rovině, dřív než přešli do přímořského kraje, připravoval Perikles sto lodí k výpravě proti Peloponnésu, a když byly přípravy ukončeny, vyplul. /2/ Na lodích vezl čtyři tisíce athénských hoplitů a tři sta jezdců na lodích určených k dopravě koní, které byly tenkrát poprvé vyrobeny ze starých korábů. Výpravy se účastnili tak Chijští a Lesbané s padesáti lodmi.

/3/ Když tato výprava vyplula, nechal Peloponnésany v přímořské části Atiky. /4/ Jakmile se dostali k Epidauru na Peloponnésu, zpusťovali velkou část toho kraje a vrhli se na město — doufali, že je dobudou, avšak nepodařilo se jim to. /5/ Když odpluli od Epidauru, vyplnili území tří měst, Troizény, Halí a Hermiony. Jsou to vesměs města na pobřeží Peloponnésu. /6/ Když odtud odpluli, přišli do lakónského přímořského městečka Prasií, jeho území vyplnili a městečko samotné dobyli a vyrabovali. Když toto učinili, vrátili se domů. Peloponnésany už v Atice nezastihli — už odtáhli.

57 Po celý ten čas, co byli Peloponnésané v zemi athénské a co Athéňané táhli do války na lodích, mor vraždil Athéňany i ve vojsku i ve městě, takže se říkalo, že se Peloponnésané rychleji vzdálili z Atiky ze strachu před nemocí, když se od přeběhlíků dověděli, že je ve městě, a když viděli pohřby. /2/ Avšak během tohoto vpádu se zdrželi v zemi nejdéle a celou ji zpusťovali; byli totiž v Atice asi čtyřicet dní.

58 Téhož léta si Hagnón, syn Nikiův, a Kleopompos, syn Kleiniův, kteří byli stratégy spolu s Periklem, vzali vojsko, kterému velel Perikles, a ihned vytáhli proti Chalkidanům při hranicích Thrákie a na Poteidaiu, která byla dosud obléhána. Po svém příchodu přitáhli k Poteidaji obléhací stroje a pokoušeli se ji všemožným způsobem dobýt. /2/ Avšak nepodařilo se jim to a ani v ostatním neměli úspěch, který by odpovídal přípravám. Nemoc, kterou si Athéňané přinesli s sebou, je krutě soužila a ničila jejich vojsko, takže se i ti athénští vojáci, kteří tu byli už dřív a byli předtím zdraví,

nakazili od vojska Hagnónova. FormiÓN se svými šestnácti sty hoplity už v Chalkidě nebyl. /3/ Hagnón se tedy vrátil s loďmi do Athén, když asi za čtyřicet dní ztratil morem tisíc padesát hoplitů ze čtyř tisíc. Vojáci, kteří sem přišli dřív, zůstali v zemi a obléhali dál Poteidaiu.

59 Po druhém vpádu Peloponnésanů změnili Athéňané svůj názor, protože jejich země byla už podruhé vypleněna a na město doléhal současně mor a válka. /2/ Vytýkali Perikleovi, že je přemluvil k válce a že je kvůli němu postihly pohromy, a měli v úmyslu vyjednávat s Lakedaimoňany. Poslali k nim nějaké vyslance, ale nic nepořídili. Vůbec si nevěděli rady, co si počít, a doráželi na Periklea. /3/ Když Perikles viděl, že jsou rozhořčeni na současný stav věcí a že si počínají ve všem tak, jak očekával, svolal shromáždění občanů (byl ještě strатегоm) a chtěl jim dodat odvalu, uklidnit jejich hněv a vstřípit jejich myslím větší jistotu a sebe-důvěru. Vystoupil tedy před shromáždění a promluvil asi takto.

60 „Poněvadž se proti mně obrátily výbuchy vašeho hněvu, jak jsem čekal (znám totiž jeho příčiny), svolal jsem kvůli tomu sněm, abych vám připomněl některé věci a abych vás pokáral, že se na mne neprávem hněváte a že se poddáváte neštěstí. /2/ Já si myslím, že je jednotlivcům víc na prospěch, jestliže je v pořádku obec jako celek, než jestliže se daří dobře jednotlivým občanům, ale ve svém úhrnu přicházejí ke škodě. /3/ Vždyť muž, jemuž osobně je osud nakloněn příznivě, stejně hyne, jestliže postihne zkáza jeho otčinu, avšak jestliže je nešťastný v obci šťastné, daleko spíš najde záchranu. /4/ Když je tedy město schopné unést neštěstí jednotlivců, kdežto každý jednotlivý občan její neštěstí unést nemůže, jak je možné, aby jí všichni nepomáhali a chovali se tak, jak se nyní chováte vy? Sražení pohromami, které se snesly na vaše domy, opouštíte ochranu společných zájmů a vyčítáte mně, že jsem vám radil k válce, i sobě samým, že jste se spolu se mnou pro ni rozhodli. /5/ Jste rozzlobeni na mne, na člověka schopného myslím víc než kdokoliv jiný poznat, co je třeba, a vyložit vám to, na člověka milujícího obec a povzneseného nad svody peněz. /6/ Vždyť kdo pozná,

co je třeba, a nedokáže o tom podat jasné poučení, je na tom stejně, jako kdyby nic nepochopil. Kdo dokáže obojí, ale nemá rád obec, ten by nic obci prospěšného neřekl. Kdo má i tuto vlastnost, lásku k vlasti, ale je ovládán penězi, prodal by všechno za toto jediné. /7/ A tak jestliže jste si myslili, že mám tyto vlastnosti v míře jen o trochu větší než ostatní, a dali jste se proto přemluvit k válce, není správné, že jsem teď obviňován z nesprávného jednání.

61 Je jisté, že kdo má možnost volit mír nebo válku a jinak se mu vede dobře, byl by hodně hloupý, kdyby válčil; jestliže však je nutné buď okamžitě ustoupit sousedům a poslouchat je, nebo podstoupit nebezpečí a zvítězit, spíš si zaslouží pokárání ten, kdo se nebezpečí vyhne, než ten, kdo je podstoupí. /2/ Já jsem stále tůž a neměním své názory; vy jste však nedůslední, neboť jste se dali přemluvit v době, kdy jste byli v pořádku, a litujete toho, když jste utrpěli škodu, a můj návrh se vám v té vaší názorové nevyrovnanosti zdá nesprávný, protože nepříjemné následky cítí každý na sobě, kdežto k tomu, aby si všichni ujasnili, jaký z toho bude prospěch, je ještě daleko, a když na nás teď tak znenadání dolehl ten velký zvrát, je vaše mysl příliš slabá na to, aby vytrvala při svém dřívějším rozhodnutí. /3/ Důvěru v sebe sráží všechno, co je nenadálé, nečekané a nepředvídané, a u vás k tomu dochází kromě jiného především kvůli moru. /4/ A přece jako občané velkého státu vychovaní v zásadách odpovídajících této velikosti máte být ochotni podstoupit i největší zkoušky a nedopustit, aby se zhroutila vaše vážnost (lidé stejně tak považují za správné kárat toho, kdo ze slabosti zůstává něco dlužen své dobré pověsti, jako nenávidět toho, kdo z drzosti sahá po slávě, která mu nepatří), a máte překonat své osobní bolesti a víc usilovat o blaho celku.

62 Často jsem poukázal na to, jak neoprávněné jsou vaše obavy, že úsilí vynaložené na válku bude značné a že přesto nezvítězíme; musí vám stačit, co jsem o tom řekl při jiných příležitostech. Jen na jedno vás upozorním, o čem jste myslím nikdy nepřemýšleli a o čem jsem ani já ve svých dřívějších řečech nemluvil: na velikost naší říše. Ani teď bych se na to neodvolával, protože v tom je hodný kus vychloubání,

kdybych neviděl, že jste ubiti víc, než se sluší. /2/ Vy se totiž domníváte, že vládnete jen svým spojencům, já vám však dokáži, že ze dvou částí světa, které se nabízejí lidem k využití, země a moře, jedna je pod vaší neomezenou svrchovaností, ať už jde o nynější oblast vašeho vlivu, nebo ať byste měli zájem ještě ji rozšířit; v této chvíli není na světě nikdo, ani perský král, ani žádný jiný národ, kdo by vás mohl zadržet, když plujete s celou svou námořní mocí. /3/ A tak tato moc není určena užíváním domů a půdy, jejichž ztráta se vám zdá důležitá. Není rozumné trápit se pro ně, spíš je třeba si pomyslet, že to je ve srovnání s naší mocí něco jako okrasná zahrádka, ozdoba poskytnutá nám naším bohatstvím, ztráty si nevšímát a uvědomit si, že svoboda nám tyto věci snadno znova opatří, jestliže se jí ujmeme a zachráníme ji, kdežto budeme-li poslouchat jiné, přijdeme pravděpodobně i o to, co jsme předtím získali; je třeba si uvědomit, že se nesmíme ukázat v obou ohledech horší než naši otcové, kteří tyto statky nedostali od jiných, ale pořídili si je s vynaložením vlastní námahy, uchránili je a odevzdali je nám (je větší hanba něco mít a nechat si to vzít, než neuspět při opatrování něčeho), a že je třeba jít proti nepřátelům nejen plni jistoty, ale i pohrdání. /4/ Sebevědomí může vyrůst i ve zbabělém člověku, má-li štěstí, třebaže nemá rozum, pohrdání však je v tom, kdo si je jist, že je lepší než jeho protivník — a to je náš případ. /5/ A odvahu vyplývající z toho, že máme stejné štěstí jako ostatní, posiluje vědomí nadřazenosti, které se méně opírá o naději, protože naděje je silná, když jsme v nejistotě, ale spíš o poznání prostředků, které máme po ruce, a toto poznání umožňuje s větší jistotou předvídat budoucnost.

63 Je správné, abyste pomáhali udržovat čest našeho města pocházející z vlády, kterou se všichni pyšníte, a abyste se nevyhýbali námahám — nebo se o tuto čest neucházejte! Nemyslete si také, že se teď bojuje jen o jednu věc, o otroctví místo svobody: jde i o ztrátu vlády a o nebezpečí hrozící od těch, které jste si při vládnutí zneprátelili. /2/ Své vlády se už nemůžete vzdát, i kdyby to snad někdo polekán nynějšími poměry chtěl udělat a žít poctivě v klidu. Vaše vláda je už

spíš samovládou, a zmocnit se samovlády se zdá protiprávné, vzdát se jí nebezpečné. /3/ Kdyby takoví lidé přemluvili ostatní nebo kdyby se někde usadili a měli svou samostatnost, velmi rychle by město zničili, neboť lidé nečinní se nemohou zachránit, leda ve spojení s lidmi činnými, a sloužit a nevystavovat se nebezpečí může být užitečné městu, které je v poddanství, ne však městu vládnoucímu.

64 Nenechte se svést spoluobčany, kteří mají takové názory, a vzhledem k tomu, že jste se pro válku rozhodli spolu se mnou, nebuďte rozhněvaní na mne, i když nepřátelé na vaši zem zaútočili a chovají se tak, jak je přirozené, když jste nechtěli poslouchat, a i když nás ještě k tomu mimo očekávání postihla tato nemoc, jediná věc, se kterou jsme nepočítali. Víím, že právě kvůli tomu mě sthává nenávist v míře mnohem větší, ovšem neprávem, ledaže byste mi na druhé straně přičítali na vrub i zásluhu za nečekané úspěchy. /2/ Co přichází od bohů, nutno snášet odevzdaně, co od nepřátel, statečně; to bylo vskutku kdysi zvykem v tomto městě — kéž vy tento zvyk nezrušíte! /3/ Uvědomte si, že naše město má nejslavnější jméno na celém světě právě proto, že se nepoddává pohromám a že obětovalo válce nejvíc životů a námahy, uvědomte si, že má ještě dnes v rukách největší moc, na kterou zůstane potomkům věčná památka, i kdybychom měli nyní trochu ustoupit (vždyť všechno je od přírody předurčeno k ústupu), ať už proto, že žádný jiný řecký stát nevládne většímu množství Řeků než my, nebo proto, že jsme se postavili proti nejmocnějším nepřátelům — ať už spojeným, nebo proti každému zvlášť — i že jsme bydlili v městě nejbohatším a největším. /4/ Pravda, člověk milující nečinnost by tohle asi pohaněl, kdo však má chuť sám něco dokázat, bude nás horlivě napodobovat, a jestliže někdo při tom nebude mít úspěch, bude nám závidět. /5/ Být nenáviděn a probouzet nepřátelství, to byl vždy osud všech, kteří chtěli vládnout druhým; jenže kdo na sebe přivolává závist při usilování o nejvyšší cíle, rozhoduje se správně. Nenávist netrvá dlouho, kdežto vážnost přítomná a sláva budoucí se udrží věčně v paměti. /6/ Vy si musíte předem rozvážit, co bude čestné v budoucnosti a nepřinese hanbu

v přítomnosti, a můžete si horlivostí získat obojí. K Lakedaimoňanům neposlejte vyjednavče ani nedávejte najevo, že vás nynější pohromy skličují, protože ti, kteří se v neštěstí nejméně trápí v duši a nejvíc se mu činem staví na odpor, jsou nejsilnější, ať to jsou státy, nebo jednotlivci.“

65 Takovou řečí se Perikles pokoušel uklidnit hněv, který k němu Athéňané cítili, a odvést jejich mysl od současných hrůz. /2/ Pokud jde o veřejná rozhodnutí, Athéňané jeho slova poslechli, neposílali už k Lakedaimoňanům vyjednavče a zvýšili válečné úsilí, soukromě se však trápili tím, co je postihlo, lid proto, že byl připraven i o ty skromné prostředky, které míval, boháči proto, že přišli o krásné statky na venkově s budovami a bohatým zařízením, a nejvíc proto, že měli válku místo míru. /3/ Jejich všeobecný hněv na něho nepřestal, dokud mu nedali peněžitou pokutu. /4/ Avšak nedlouho nato, jak už je dav nestálý, ho znova zvolili stratégem a svěřili mu řízení celého státu. Ve svých soukromých bolestech už otupěli a soudili, že Perikles je nejvhodnější osobou, když jde o hájení zájmů celé obce. /5/ Po celou dobu, kdy stál v čele státu v míru, řídil jej umírněně a zajistil mu bezpečí, a pod jeho vládou dosáhl největší velikosti. Když pak vypukla válka, je zřejmé, že správně napřed poznal, v čem je jeho moc. /6/ Za války pak žil ještě dva roky a šest měsíců, a když zemřel, ukázala se jeho předvídavost stran války v ještě lepším světle. /7/ Řekl totiž, že Athéňané zvítězí, zůstanou-li klidní, budou-li pečovat o loďstvo, nebudou-li za války rozšiřovat svou říši a nevystaví-li své město nebezpečí. Oni však všechno dělali obráceně a poháněni soukromou ctižádostí a soukromými zisky se ke škodě vlastní i spojenců pustili do činností, které zřejmě s válkou nesouvisely a které by v případě úspěchu znamenaly čest a prospěch spíš pro jednotlivé občany, když však dopadly špatně, uškodily vojenským zájmům státu. /8/ V čem byla příčina?

Perikles, mocný díky své autoritě, svému rozhledu i naprosté nezištnosti, ovládal lid, aniž jej připravil o svobodu, nedal se jím vést víc, než je sám vedl, protože nemluvil pro jeho potěšení, jak by musil činit, kdyby byl získal moc způsobem hodným odsouzení, ale na základě vážnosti, kterou

u něho měl, mohl se stavět proti jeho názorům i za cenu, že vyvolá jeho hněv. /9/ Kdykoli zjistil, že si příliš troufají v nepravou chvíli, dokázal je svou řečí postrašit, a když je naopak přepadl neodůvodněný strach, dodával jim zas odvahu. A tak byla v Athénách podle jména demokracie, ve skutečnosti však vláda prvního občana. /10/ Jeho nástupci si byli vzájemně zhruba rovni, a přitom se každý snažil být první, a tak začali svěřovat lidu i správu státu, aby se mu zavděčili. /11/ Následkem toho došlo k mnoha chybám, jak se dalo čekat ve velkém městě stojícím v čele říše, zejména k oné výpravě na Siclii, při které ani tak nešlo o chybu v odhadu nepřátelských sil jako spíše v tom, že vysílající nedali odplouvajícím dost prostředků, ale pro osobní spory vyvolané snahou získat vedoucí místo v obci zanedbávali potřeby vojska a ve veřejné správě vyvolali první zmatky. /12/ Přestože na Siclii přišli kromě jiného o většinu loďstva, přestože ve městě došlo už k otevřené roztržce, přece se drželi deset let proti nepřátelům, kteří proti nim bojovali od začátku, proti Sicilanům, kteří se s nimi spojili, proti většině svých spojenců, kteří se od nich odtrhli, a nakonec proti Kýrovi, synovi perského krále, který se přidal k Peloponésanům a dával jim peníze na loďstvo, a nepovolili, dokud se sami pro soukromé rozepře nenapadli a nezpůsobili si nenapravitelné škody. /13/ Tak bohaté prostředky měl Perikles k použití na začátku války, že mohl tvrdit, že Athény velmi snadno samotné Peloponésany porazí.

66 Lakedaimoňané a jejich spojenci podnikli téhož léta se sto loďmi výpravu proti ostrovu Zakyntu, který leží naproti Élidě. Jeho obyvatelé jsou potomky achajských kolonistů, kteří sem přišli z Peloponésu a bojovali po boku Athéňanů. /2/ Na lodích bylo tisíc lakedaimonských hoplitů, velitelem byl Spartan Knémos, tehdy nauarchos. Vylodili se na ostrov a z větší části ho zpusťovali. A protože se jim obyvatelstvo nepoddalo, odpluli zas domů.

67 Na sklonku téhož léta se vydali Korintan Aristeus, lakedaimonští vyslanci Anéristos, Nikolaos a Pratodamos, z Tegeje Timagoras a z Argu Pollis, ten jen jako soukromá osoba, do Asie k perskému králi, zda by ho nějak nepřemluvili,

aby jim poskytl peníze a účastnil se s nimi války. Cestou přišli nejdřív do Thrákie k Sitalkovi, synovi Térovu, s úmyslem přemluvit ho, kdyby se jim to podařilo, aby zrušil své spojenectví s Athéňany a vytáhl k Poteidaji, u které leželo athénské vojsko a obléhalo ji. Na své další cestě se chtěli s jeho pomocí dostat přes Helléspont k Farnakovi, synu Farnabazovu, který je pak měl poslat ke králi.

/2/ Avšak athénští vyslanci Learchos, syn Kallimachův, a Ameiniades, syn Filémonův, kteří byli právě u Sitalka, dají se do přemlouvání Sitalkova syna Sadoka, který měl athénské občanství, aby jim ty muže vydal, aby se nedostali ke králi a neuškodili svým zákrokem jeho nové vlasti. /3/ Sadokos se nechal přemluvit, a když procházeli Thrákií k lodi, na které se chtěli přepravit přes Helléspont, dal je zatknout, než vstoupili na loď — poslal nějaké lidi s Learchem a Ameiniadem a ti jim je měli vydat. Athénští vyslanci se Lakedaimoňanů zmocnili a dopravili je do Athén.

/4/ Když přišli do Athén, Athéňané dostali strach, aby Aristeus neutekl a znova jim neuškodil, tentokrát ještě víc — vyšlo najevo, že byl původcem všeho, co se dříve stalo v Poteidaji a v Thrákii — a téhož dne je bez soudu, třebaže chtěli říci něco na svoji obhajobu, dali všechny popravit a jejich mrtvoly hodit do rokle, neboť považovali za správné odplácet stejným způsobem, jaký používali Lakedaimoňané. Ti totiž pobili kupce, které zajali na athénských a spojeneckých obchodních lodích plujících kolem Peloponnésu, a mrtvoly naházeli do roklí. Na začátku války zabíjeli totiž Lakedaimoňané každého, koho zajali na moři, jako nepřítel, ať už patřil k athénským spojencům, nebo byl neutrální.

68 Právě v té době na konci léta Ampračané se svými vlastními silami a s mnoha barbary, které vzali do svého vojska, vytáhli do boje proti Argu v Amfilochii i proti ostatní Amfilochii. /2/ Nepřátelství proti Argu vzniklo u nich z tohoto začátku. ¶

/3/ Argos a ostatní města v Amfilochii založil Amfilochos, syn Amfiaraův, když se po trojské válce vrátil domů a nebyl spokojen s poměry v Argu v zálivu Amprackém. Dal novému městu jméno Argos, stejné, jako mělo jeho rodiště. /4/ Bylo to

největší město v Amfilochii a mělo nejmocnější obyvatele. /5/ Avšak o mnoho generací později si Amfilochové postižením pohromami přivedli jako spoluobyvatele Ampračany, sousedci s Amfilochii, a převzali od nich řečtinu, kterou nyní mluví. Ostatní Amfilochové jsou barbaři. /6/ Časem Ampračané Argské vypudí a sami městu vládnou. /7/ Zato se Amfilochové dají pod ochranu Akarnanům a spolu s nimi si pozvou Athéňany. Ti jim poslali stratéga Formióna a třicet lodí. Po Formiónově příchodu dobyli Argos útokem, z Ampračanů učinili otroky a ve městě se usadili společně Amfilochové a Akarnanové. /8/ Po těchto událostech bylo poprvé uzavřeno spojenectví mezi Athéňany a Akarnany. /9/ Prvním podnětem k nepřátelství Ampračanů k Argským bylo jejich zotročení. Později v průběhu této války podnikli tuto výpravu spolu s Chaony a ještě některými jinými barbary ze sousedství. Když přišli k Argu, zmocnili se země kolem něho, zaútočili na město, ale nemohli je dobýt, a tak se vrátili domů a rozešli se podle národů. To se stalo toho léta.

69 Během následující zimy poslali Athéňané dvacet lodí na cestu kolem Peloponnésu pod velením Formiónovým. Ten vyplouval z Naupaktu jako ze základny a hlídkoval, aby nikdo nemohl vyplout z Korinta a z Kriského zálivu ani tam vplout. Šest dalších lodí poslali do Kárie a Lýkie s velitelem Melésandrem, aby tam vybíraly poplatky a aby zabránily peloponnéským pirátům vydávat se odtamtud na loupežné výpravy a škodit obchodním lodím plujícím od Fasélidy, Foinikie a pevniny v těch končinách. /2/ Avšak Melésandros vystoupil s athénským a spojeneckým vojskem, které měl na lodích, v Lýkii na břeh a padl, když byl poražen v bitvě a ztratil část vojska.

70 Téže zimy už nemohli Poteidajští déle vzdorovat obléhání. Vpády Peloponnésanů do Atiky vůbec nedonutily Athéňany k odchodu, už neměli žádné obilí, i s nouzovým zásobováním bylo mnoho potíží, takže tam došlo i k lidojedství. A tak podají návrh na dohodu athénským velitelům, kteří stáli proti nim, Xenofóntovi, synu Euripidovu, Hestiodórovi, synu Aristokleidovu, a Fanomachovi, synu Kallimachovu. /2/ Ti návrhy přijali, když viděli trampoty vojska

v krajině s drsným podnebím i to, že město už vydalo na obléhání dva tisíce talentů. /3/ Dohodli se tedy na tom, že vyjdou oni sami s dětmi a ženami i s pomocnicí, každý s jedním pláštěm, ženy se dvěma, a s ustanoveným množstvím peněz na cestu. /4/ Podle smlouvy vyšli z města a odebrali se na Chalkidiku a kam kdo mohl. Athéňané však obžalovali velitele, že uzavřeli smlouvu bez nich (domnívali se totiž, že se mohli zmocnit města, jak chtěli), později poslali ze svého středu osadníky do Poteidaje a usadili je tam.

/5/ To se událo během zimy a skončil druhý rok této války, kterou popsals Thukydidés.

71 Následujícího léta Peloponnésané a jejich spojenci do Atiky nevtrhli, ale podnikli výpravu proti Plataji. Vedl je Archidamos, syn Zeuxidamův, lakedaimonský král. Když se s vojskem utábořil, chtěl zemi vyplenit. Platajané k němu ihned poslali vyslance a ti promluvili takto:

/2/ „Archidame a Lakedaimoňané, nejednáte správně a děláte něco, co není hodné ani vás, ani vašich otců, od nichž pocházíte, jestliže táhnete proti platajské zemi. Vždyť když Lakedaimoňan Pausanias, syn Kleombrotův, osvobodil Řecko od Peršanů ve spolku s Řeky, kteří chtěli spolu s ním podstoupit nebezpečí boje, k němuž u nás došlo, obětoval na platajském náměstí Dioví Osvoboditeli a před všemi spojenci, které svolal, odevzdal Platajanům zemi a město, aby tu bydlili podle svých zákonů, a nikdy nikdo s nimi neměl válčit nespravedlivě nebo s úmyslem zotročit je. V opačném případě je měli přítomní spojenci bránit ze všech sil. /3/ To nám dali vaši otcové za statečnost a odvahu prokázanou v oněch nebezpečených dobách, a vy teď jednáte právě opačně. Vždyť jste přišli s našimi největšími nepřáteli Thébany, abyste nás zotročili. /4/ Voláme za svědky bohy, ochránce tehdejších přísah, vaše bohy po předcích zděděné i naše bohy domácí, a vyzýváme vás, abyste neubližovali zemi platajské a nepřekračovali přísahy, ale abyste nás nechali žít podle našich zákonů, jak to považoval za spravedlivé Pausanias.“

72 Tak promluvili Platajané, a Archidamos jim odpověděl takto:

„Co říkáte, je podle práva, mužové platajští, jestliže jsou vaše činy v souladu s vašimi slovy. Spravujte se sami podle svých zákonů, jak vám to dovolil Pausanias, a pomáhejte nám osvobodovat druhé, kteří se tenkrát také účastnili boje, kteří přísahali spolu s vámi a teď jsou poddáni Athéňanům. Tyto tak velké vojenské přípravy a tato válka byly uskutečněny proto, aby byli oni i jiní osvobozeni. Zůstaňte i vy věrni oněm přísahám tím, že se horlivě zúčastníte tohoto tažení. Když ne, učíte to, oč jsme vás už dřív žádali, a zachovávejte klid, starejte se o své věci, nebuďte s žádnou stranou, přijímejte u vás jedny i druhé jako přátele, ale ani jedny k válečným účelům. To nám postačí.“

/2/ Tak promluvil Archidamos.

Když to platajští vyslanci vyslechli, vrátili se do města, oznámili lidu, co bylo řečeno, a pak odpověděli Archidamovi, že je pro ně nemožné dělat to, k čemu je vyzývá, bez porady s Athéňany, neboť jejich děti a ženy jsou v Athénách; také se prý bojí o celé město, že po odchodu Lakedaimoňanů přijdou Athéňané a nedovolí jim to nebo že se Thébané pod záminkou, že jsou zahrnuti ve smlouvě potvrzené přísahou, podle níž mají Platajané přijímat obojí, opět pokusí zmocnit se jejich města. /3/ Archidamos jim dodával odvalu a řekl jim:

„Odevzdejte město a domy nám Lakedaimoňanům, ukažte nám hranice pozemků a udejte počet stromů a všeho, co lze spočítat. Sami se přestěhujte, kam chcete, na tak dlouho, dokud bude trvat válka. Až skončí, vrátíme vám, co teď převezmeme. Až do té doby budeme vaši zemi držet jako zástavu, budeme ji obdělávat a budeme vám odevzdávat poplatky, jaké se vám budou zdát dostačující.“

73 Platajští vyslanci to vyslechli, znova se vrátili do města a po poradě s lidem řekli Archidamovi, že chtějí nejdřív seznámit Athéňany s jeho návrhy, a budou-li s tím souhlasit, že to udělají. Žádali, aby do té doby s nimi uzavřel příměří na tolik dnů, kolik by mohlo s pravděpodobností stačit na cestu do Athén a zpátky, a jejich zemi neplenil.

/2/ Když přišli platajští vyslanci do Athén a poradili se s nimi, vrátili se s tímto vzkazem pro Platajany zbylé ve městě:

/3/ „Ani v dřívější době, občané platajští, od té doby, co jsme se stali jejich spojenci, prý vás Athéňané nikdy nenechali na holičkách, když se vám dala křivda, a ani teď nebudou lhostejní k vašemu osudu, nýbrž pomohou vám podle svých sil. Odvolávají se na přísahy, kterými se otcové zavázali, a vyzývají vás, abyste na spojenectví nic neměnili.“

74 Když to vyslanci vyřídili, Platajané se dohodli, že Athéňany nezradí, ale že bude-li to potřeba, vydrží i pohled na to, jak je pustošena jejich země, a že snesou i jiné věci, k nimž možná dojde. Nikdo že už nevyjde z města, ale dají učinit to, k čemu je Lakedaimoňané vyzývají.

/2/ Když mu dali tuto odpověď, vzal si král Archidamos nejprve za svědky bohy a hérovy té země a takto promluvil:

„Bohové a héroové, kteří vládnete zemi platajské, buďte svědky, že vzhledem k tomu, že oni první porušili smlouvu stvrzenou přísahou, nepřišli jsme protiprávně do této země, v níž naši otcové, pomodlivše se k vám, porazili Peršany, a kterou jste učinili příhodnou pro Řeky k jejich boji, a že ani nyní to, co učiníme, nebude protiprávní. Vždyť jsme se svými četnými a rozumnými návrhy neměli žádný úspěch. Dejte svůj souhlas k tomu, aby byli potrestáni ti, kteří se první dopustili bezpráví, a dovolte, aby se dostalo zadostiučinění těm, kteří podle zákona na ně dokračují.“

75 Po této modlitbě Archidamos zahájil se svým vojskem nepřátelství. Nejprve nakáceli stromy a obehnali město ohradou z kůlů, aby nikdo nemohl vyjít. Potom nasypávali proti městu val a doufali, že je velmi brzy dobudou, když je tak velké vojsko v práci. /2/ Přinášeli kmeny stromů poražených na Kithairónu a používali je k upevňování náspu na obou stranách, zaráželi je křížem místo stěn, aby se násep nerozlézal do šířky; na to nosili roští, kameny a hlínu i jiný materiál, který by bylo možno naházet dovnitř jako výplň.

/3/ Pracovali na tom nepřetržitě sedmáct dní a nocí, střídavě odpočívali, takže jedni nosili, druhí spali nebo jedli. Lakedaimonští velitelé oddílů z jednotlivých měst dozírali spolu s domácími veliteli a nutili k práci.

/4/ Když Platajané viděli, jak se násep zvedá do výšky, sroubili dřevěnou konstrukci, postavili ji na své městské hradby

v místech, kde obléhatelé pracovali na náspu, a vyzdívali ji cihlami, které brali z blízkých domů. /5/ Trámy sloužily jako vazba, aby ta stavba nebyla slabá, až se zvedne do výšky, a byla zepředu zakryta surovými i vydělanými kožemi na ochranu pracujících i dřevěných částí před zásahem zápalných střel.

/6/ Hradba rostla do velké výšky a násep proti ní nepřibýval o nic pomaleji. A tu si Platajané vymyslili tento úskok: prokopali hradby tam, kde byl násep blízko, a odnášeli z něho hlínu do města.

76 Když si toho Peloponnésané všimli, pěchovali do košků upletených z rákosí jíl a košky pak házeli do té trhliny, aby se obsah nerozsypával a nedal se vynášet jako hlína. /2/ Když jim takto byla jejich činnost znemožněna, Platajané v ní nepokračovali, zato však vykopali podzemní chodbu z města, vypočítali si to tak, aby se dostali pod násep, a pak znova odnášeli nasypanou hlínu k sobě do města. Dlouhou dobu si toho obléhatelé nevšimli, takže jim práce přibývala pomaleji, třebaže na něj stále přidávali, protože materiál byl zespu odstraňován a vrstva se stále sesedala do vyprazdňovaného prostoru.

/3/ Přesto měli Platajané obavy, že ani tak neodolají, protože jich bylo málo proti mnohým, a tak přišli na další nápad. Přestali pracovat na oné velké stavbě na hradbách, ale z obou jejích konců, počínajíc od místa, kde byla hradba ještě nezvýšená, přistavovali směrem dovnitř města zeď v podobě půlměsíce, aby vzdorovala, kdyby byly velké hradby obsazeny nepřítelem, aby musili útočníci dělat nový násep zas proti ní, aby měli při dalším postupu dvojnásobné potíže a navíc aby byli ohroženi ze dvou stran.

/4/ Peloponnésané však spolu s budováním náspu přivázeli k městu i obléhačské stroje; jeden postavili k oné velké stavbě stojící proti jejich náspu a úderem jí tak otrásli, že se Platajané polekali, další pak na jiných místech u hradeb, na ty jim však Platajané házeli provazové smyčky a vytahovali je nahoru. Také přivazovali na velké trámy z obou konců dlouhé železné řetězy, upevňovali je na dvě skloněná břevna vysunutá přes okraj hradeb a přitahovali je tak, aby visely

napříc; kdykoli měl pak být někde proti hradbám použit nepřátelský beran, povolili řetězy a pustili je z rukou, trám spadl s velkou prudkostí a přerazil vyčnívající část beranu.

77 Protože použití obléhacích strojů nevedlo k žádnému výsledku a protože proti jejich náspu vyrostlo nové opevnění platajské, došli Peloponnesané k závěru, že není možné dobýt město prostředky, které mají po ruce, a proto se chystali celé je obehnat zdí. /2/ Rozhodli se však zkusit to dřív s ohněm, zda by nebylo možné zničit město, které nebylo veliké, za pomoci příznivého větru požárem. Vymýšleli si totiž všechno možné, jak donutit město k vzdání bez nákladů a bez obléhání. /3/ A tak přinášeli otepi roští a házeli je z náspu do prostoru mezi zdí a náspem; protože na tom pracovalo tolik rukou, brzy jej naplnili, potom nakupili dříví ke hradbám i na jiných místech, kam až mohli z té výše dosáhnout, ještě na to naházeli síru a smůlu a roští zapálili. /4/ Šlehalo z toho takové plameny, jaké ještě nikdo nikdy do té doby u ohně rozdělaného lidskou rukou neviděl. Ovšem na horách už se stalo, že se o sebe třely větve, jak jimi hýbal vítr, a od toho samovolně vznikl oheň a plamen. /5/ Byl to obrovský požár a chybělo jen velmi málo, a byl by Platajany, kteří všemu ostatnímu unikli, nadobro zničil. Uvnitř města bylo možno přiblížit se k ohni jen na velkou vzdálenost, a kdyby byl zafoukal vítr směrem k městu, jak nepřátelé doufali, nebyli by z toho vyvázli. /6/ Dnes se také tvrdívá, že se spustil velký liják s bouřkou, ten plameny uhasil a tak bylo nebezpečí zažehnáno.

78 Když neměli Peloponnesané ani v tom úspěch, nechali u Plataj jen část vojska, většinu poslali pryč a kruhem kolem města stavěli zeď, přičemž každému městu přidělili jeden úsek. Na vnitřní i vnější straně vyhloubili příkop a vykopanou hlínu použili k výrobě cihel. /2/ A když byla při východu Arktura veškerá práce ukončena, ponechali na polovině opevnění stráž (druhou polovinu střežili Boiótané), s vojskem odtáhli a rozešli se do jednotlivých měst.

/3/ Platajané vystěhovali už dřív do Athén děti, ženy, nejstarší občany a všechny, kdo byli neschopní boje; těch, kteří byli obléháni, tam zůstaly čtyři stovky a k tomu osmdes-

sát Athéňanů, dále sto deset žen připravujících jídlo. /4/ Tolik jich bylo všech dohromady, když obléhání začalo, a nikdo jiný nebyl uvnitř hradeb, ani otrok, ani svobodný.

Tak bylo připraveno obléhání Plataj.

79 Téhož léta se současně s tažením Peloponnésanů proti Platajím vypravili Athéňané se dvěma tisíci svými hoplity a dvěma sty jezdci proti Chalkidánům sousedícím s Thrákií a proti Bottijským — bylo to v době, kdy kvetlo obilí. Vojsku velel Xenofón, syn Euripidův, a další dva stratégové.

/2/ Když přišli ke Spartólu v Bottijsku, zničili obilí. Myslili si, že se jim město s pomocí některých občanů vzdá. Protože však ti, kteří si to nepřáli, poslali do Olynthu, přišli odtamtud hopliti a jiné vojsko k ochraně. Ti vyrazili ze Spartólu a Athéňané se s nimi utkali v bitvě pod samotným městem.

/3/ Chalkidští hopliti a některé pomocné oddíly bojující po jejich boku byli Athéňany poraženi a stáhli se do Spartólu, kdežto chalkidští jezdci a lehkooděnci přemohli jezdce a lehkooděnce athénské. /4/ Měli s sebou také nevelký počet peltastů z takzvané Krusidy. Hned po bitvě přišli na pomoc další peltasté z Olynthu. /5/ Jakmile je lehkooděnci ze Spartólu spatřili, jejich odvaha se zvedla, když jich teď bylo víc, k tomu ani dřív neprohráli, a podniknou znova spolu s chalkidskými jezdci a s těmi, kteří teď přišli na pomoc, útok na Athéňany; ti se stáhnou ke svým dvěma setninám, které předtím nechali u zavazadel. /6/ Kdykoli pak Athéňané útočili, Chalkidané ustoupili, a kdykoli couvali, Chalkidané je pronásledovali a házeli na ně kopí. Chalkidští jezdci je doprovázeli a vrhli se na nepřítel, kdekoli to považovali za vhodné, a přispěli nemálo k zastrašení Athéňanů, které zahnali na útěk a pronásledovali hodný kus cesty. /7/ I uchýlí se Athéňané do Poteidaje, později za příměří odvezou své padlé a se zbytky svého vojska se vrátí do Athén. Padlo jich čtyři sta třicet a všichni stratégové. Chalkidané a Bottiaiové postavili tropaion, sebrali své padlé a rozešli se do svých měst.

80 Téhož léta nedlouho po těchto událostech Ampračané a Chaonové, kteří si chtěli podmanit celou Akarnanii a vzít ji Athéňanům, přemluvili Lakedaimoňany, aby připravili loďstvo ze spojenců a poslali tisíc hoplitů do Akarnanie.

Tvrdili, že přijdou-li tam Lakedaimoňané současně s nimi se svým loďstvem i pozemním vojskem, tu protože jim přímořští Akarnanové nebudou moci přijít na pomoc, snadno si podrobí Akarnanii a pak se zmocní i Zakythu a Kefallénie a Athéňané už potom nebudou moci obeplovat Peloponnésos. Lze prý doufat i v dobytí Naupaktu. /2/ Lakedaimoňané se dali přemluvit, ihned poslali Knéma, který byl ještě nauarchem, a hoplity na několika málo lodích a přikázali, aby se loďstvo připravilo a co nejrychleji plulo k Leukadě. /3/ Ampračany nejvíc podporovali Korinťané, protože to byli jejich osadníci. A tak se připravovalo loďstvo z Korinta, Sikyónu a okolních míst, kdežto loďstvo z Leukady, Anaktoria a Amprakie dorazilo k Leukadě dřív a čekalo tam. /4/ Jakmile Knémos a jeho tisíc hoplitů přepluli moře, aniž je zpozoroval Formión, který velel dvaceti atickým lodím, jež byly na stráž u Naupaktu, hned se připravovali k tažení po souši. /5/ Knémos měl ve vojsku z Řeků Ampračany, Leukaďany, Anaktorské a těch tisíc Peloponnésanů, s nimiž přišel, pak barbary, to jest tisíc Chaonů neposlušajících žádného krále, jejichž veliteli zvolenými na rok byli Fótios a Nikanór z rodu, z něhož bývali voleni velitelé. S Chaony táhli také Thesprótové nemající krále. /6/ Molossům a Atintanům velel Sabylinthos, poručník krále Tharypa, který byl ještě dítě, a Parauaiům jejich král Oroidos. S Parauaji šlo také tisíc Orestů, jimž vládl král Antiochos, protože Antiochos je svěřil Oroidovi. /7/ Také Perdikkas poslal tisíc Makedonců, aby to Athéňané nevěděli, ti však přišli pozdě. /8/ S tímto vojskem táhl Knémos, aniž počkal na loďstvo, které bylo na cestě z Korinta, a při průchodu argským krajem vyplenili nehrazenou vesnici Limnaiu. A tak přišli ke Stratu, největšímu městu v Akarnanii, přesvědčení, že dobudou-li nejdřív toto město, stanou se snadno pány celého ostatního kraje.

81 Když Akarnanové zjistili, že do jejich země vniklo velké vojsko po suché zemi a že současně hrozí od moře útok nepřátelského loďstva, nespojili své síly k obraně, ale každý strážil svůj domov. Poslali k Formiónovi s prosbou o pomoc, on jim však vzkázal, že vzhledem k tomu, že z Korinta má každou chvíli vyplout loďstvo, nemůže nechat Naupaktos bez posádky.

/2/ Peloponnésané a jejich spojenci se rozdělili na tři skupiny a táhli směrem na město Stratos, aby se utábořili v jeho blízkosti a pokusili se o zdoání jeho hradeb bojem, kdyby si nedali říci po dobrém. /3/ Chaonové a ostatní barbari postupovali středem, napravo od nich Leukaďané a Anaktorští se svými spojenci, nalevo Knémos s Peloponnésany a Ampračany; jednotlivé oddíly byly však daleko od sebe a někdy se ani neviděly. /4/ Řekové postupovali v útvaru a obezřetně až do chvíle, kdy se utábořili na příhodném místě, kdežto Chaonové, důvěřující svým silám a považovaní obyvateli těchto končin pevniny za nejbojovnější, se ani nezdržovali stavěním tábora a prudce se hnali vpřed spolu s ostatními barbary — domnívali se, že prvním útokem město dobudou a budou mít sami slávu z vítězství. /5/ Straťané se o nich dověděli ještě během jejich postupu a nastražili na ně v blízkosti města zálohy, protože se domnívali, že přemohou-li je, dokud jsou sami, nebudou Řekové pokračovat stejným způsobem ve svém postupu. Když byli barbari blízko, vyrazili proti nim z města i ze záloh a zaútočili na ně. /6/ Chaonové dostali strach a mnoho jich padlo, a když ostatní barbari spatřili, že ustupují, už ani nečekali a dali se na útěk.

/7/ Ani jeden z řeckých oddílů neměl ani potuchy o bitvě, protože Chaonové postoupili daleko dopředu a Řekové se domnívali, že pospíchají, aby se utábořili. /8/ Když pak utíkající barbari na ně naráželi, přijímali je mezi sebe, spojili svá vojska a celý den tam strávili v klidu. Straťané se s nimi nedali do boje, protože ostatní Akarnanové ještě nepřišli na pomoc, jen na ně zdálky střleli z praků a působili jim potíže, neboť bez úplné zbroje se nemohli ani hnout. Akarnáni mají pověst, že jsou v tomto způsobu boje nejlepší. 82 Když nastala noc, Knémos rychle s vojskem odtáhl k řece Anapu, která je od Stratu vzdálena osmdesát stadií. Příštího dne přiveze během příměří padlé, a protože mu Oiniadové z přátelství přispěchali na pomoc, uchýlí se k nim, dřív než přijde pomocné vojsko. Odtamtud se každý vrátil domů. Straťané postavili tropaion na oslavu vítězství v bitvě s barbary.

83 Loďstvo Korintanů a ostatních spojenců z Kriského zálivu, které mělo přijet ke Knémovi, aby zabránilo přimořským Akarnanům jít na pomoc do vnitrozemí, vůbec nepřijelo; bylo donuceno téhož dne, kdy byla bitva u Stratu, svést námořní bitvu s Formiónem a s oněmi dvaceti atickými loďmi, které hlídkovaly u Naupaktu. /2/ Formión na ně totiž číhal za zálivem, když pluli kolem pobřeží, s úmyslem udeřit na ně na širém moři. /3/ Korintané a jejich spojenci nepluli jako do bitvy, ale byli spíš připraveni podniknout výpravu proti Akarnanii a nevěřili, že by se Athéňané odvážili svést se svými dvaceti loďmi bitvu s jejich sedmačtyřiceti. Potom je však, jak pluli podle břehu, viděli připlouvat proti sobě, a když se pak dali od achajských Pater směrem k protilehlé pevnině do Akarnanie, spatřili Athéňany, jak na ně jedou od Chalkidy a od ústí řeky Euénu, a protože se jim nepodařilo odjet tajně v noci, byli donuceni svést bitvu uprostřed úžiny. /4/ Velitelé byli ustanoveni podle jednotlivých obcí, které přispěly k vystrojení výpravy, Korintané měli Machaona, Isokrata a Agatharchidu.

/5/ Peloponnesané seřadili lodi do kruhu o průměru co možná největším a přitom tak, aby se mezi jednotlivými loďmi nedalo proplout, s předěmi ven, záděmi směrem ke středu, lehká plavidla, která je doprovázela, umístili uvnitř, stejně tak jako pět lodí nejlépe schopných plavby, aby byly co nejdřív po vyplutí na potřebném místě, kdyby někde nepřátelé zaútočili.

84 Athéňané seřadili lodi jednu za druhou, obeplouvali je kruhem a nutili je stahovat se k sobě, protože pluli těsně kolem nich a tvářili se, jako by chtěli každou chvíli začít bitvu; Formión však vydal rozkaz, že nemají útočit, dokud jim nedá znamení. /2/ Doufal totiž, že nepřátelská sestava nezůstane nepohnutá, jako by tomu bylo u pěšího vojska na zemi, ale že lodi budou narážet jedna do druhé a menší plavidla uprostřed že budou zmatek ještě zvyšovat, a zafouká-li ze zálivu vítr — plul stále kolem nepřítele právě proto, že čekal na tento vítr, který se obyčejně zvedal za svítání —, že nebudou mít ani chvíli klid. Věřil, že má útok ve vlastních rukou, kdykoli by s ním chtěl začít, protože jeho lodi

jsou pohyblivější, a že okamžik, kdy začne foukat vítr, bude nejprůzračnější. /3/ Když se vítr skutečně zvedl, tu lodi už byly na sebe natlačené a všechno bylo páté přes deváté jak nápojem větru, tak i vinou oněch lehkých plavidel. Jedna loď vrážela do druhé, námořníci se odstrkovali bidly, křičeli na sebe různá upozornění nebo nadávky a tak neslyšeli ani vojenské, ani námořnické povely, vzhledem k svým malým zkušenostem nedokázali při tom vlnobítí ani zvedat vesla a zavinili, že kormidelníci nebyli schopni lodi dobře ovládat. A tenkrát v té nejvhodnější chvíli dá Formión znamení, Athéňané se vrhnou na nepřátele, nejprve potopí jednu z velitelských lodí, potom ničí i další, ať se obrátí kamkoli; nakonec dosáhli toho, že v tom zmatku nebyly schopné žádného odporu, ale daly se na útěk do Pater a do Dymy v Achaji. /4/ Athéňané se pustili za nimi, zmocnili se dvanácti lodí a zajali téměř všechny muže, kteří na nich byli, a pak se obrátili směrem na Molykreion. Na Rhiu postavili tropaion, Poseidónovi obětovali loď a vrátili se do Naupaktu.

/5/ Peloponnésané se s lodmi, které jim zbyly, vydali hned z Dymy a z Pater na cestu podle pobřeží do Kyllény, která byla námořní základnou Élejců. A z Leukady připluje do Kyllény po bitvě u Stratu Knémos a tamější lodi, které se měly s těmito spojit.

85 Lakedaimoňané pošlou Knémovi jako poradce k loďstvu Timokrata, Brasidu a Lykofrona s rozkazem připravit jinou námořní bitvu, která by dopadla líp, a nedat si znemožnit plavbu tak malým počtem lodí. /2/ Mnoho věcí jim připadalo nepochopitelných, zvláště proto, že to bylo poprvé, co se pokusili o bitvu na moři. Nechtěli připustit, že by jejich loďstvo bylo o tolik horší, ale soudili, že jejich vojáci byli málo rozhodní, protože nedokázali postavit proti dlouholeté zkušenosti Athéňanů vlastní krátký výcvik. A tak je poslali plni hněvu.

/3/ Když rádcové dorazili na místo, po dohodě s Knémem uložili měšťům dodání dalších lodí a ty, které byly po ruce, vystrojili k námořní bitvě.

/4/ I Formión vypraví do Athén posly, aby podali zprávu

o zbrojení nepřátel a hlášení o vítězné námořní bitvě, a žádá, aby mu spěšně poslali co nejvíc lodí, protože se každého dne dá čekat námořní bitva. /5/ Ti mu pošlou dvacet lodí. Jejich velitel však dostal další rozkaz, aby se nejdříve zastavil na Krétě. Krétan Nikias z Gortyny, který byl jejich proxenem, je totiž přemlouval, aby se pustili proti Kydónii, která jim byla nepřátelská, a tvrdil, že ji vydá v jejich moc. Hlavní důvod byl ten, že se chtěl zavděčit Polichňanům, sousedům Kydónanů. /6/ Velitel tedy převzal lodi, odplul na Krétu a spolu s Polichňany plenil zemi Kydónanů; zdržel se tam dost dlouho, protože vlivem nepříznivého větru nebylo možné plout.

86 Peloponnésané, kteří byli v Kylléně, se během doby, po kterou se Athéňané zdržovali na Krétě, připravili k námořní bitvě, pluli podle pobřeží do Panormu v Achaji, kam dorazilo pozemní vojsko peloponnéské, aby jim pomohlo. /2/ I Formión připlul k Rhii Molykerskému a zakotvil před ním oněch dvacet lodí; svedl s nimi vítěznou bitvu. /3/ Toto Rhion bylo spřáteleno s Athéňany; pak je tam ještě jedno Rhion, naproti na Peloponnésu. Obě města jsou od sebe vzdálena přes moře nejvýš sedm stadií a tvoří vstup do zálivu Kriského. /4/ Když Peloponnésané spatřili přistávat Athéňany, přistáli sami se sedmdesáti pěti lodmi u Achajského Rhia, nepřiliš vzdáleného od Panormu, kde měli pozemní vojsko. /5/ A tak tam kotvili šest nebo sedm dní proti sobě a cvičili se a připravovali na námořní bitvu, jedni rozhodnutí nevyplout za obě Rhia na otevřené moře, protože je strašila nedávná porážka, druzí zas nechtěli vplout do úžiny, protože se domnívali, že námořní bitva svedená na malém prostoru by znamenala výhodu pro nepřátele. /6/ Potom Knémos a Brasidas a ostatní velitelé Peloponnésanů, kteří chtěli urychleně svést bitvu, dříve než přijde athénská posila, svolali nejprve vojáky, a když viděli, že většina jich má strach pod dojmem nedávné porážky a že nemají velkou chuť k boji, dodávali jim odvalu a promluvili k nim asi takto:

87 „Jestliže má někdo z vás, mužové peloponnésští, při vzpomínce na předcházející bitvu strach z bitvy, která se

chystá, nevychází ze správných závěrů, které by tyto obavy ospravedlňovaly. Jak sami víte, došlo k ní po nedostatečných přípravách, a vypluli jsme tenkrát spíš k pozemní výpravě než k námořní bitvě. K tomu přistoupilo, že nám osud postavil do cesty nemálo překážek, a také nám do jisté míry přinesla škodu nezkušenost, vždyť to byla naše první námořní bitva. /3/ A tak nás stihla porážka ne proto, že bychom se bili špatně, a nebylo by správné, aby kvůli tomu, co se nám stalo, ochabovala naše rozhodnost, když nebyla poražena silou nepřátel, ale má důvody k omluvě. Je třeba si pomyslet, že lidé mohou být postiženi ranami osudu, avšak že ti, kteří svou mysl zůstávají stále stejní, jsou vždy doopravdy stateční a že se lidé nikdy nesmějí pod rouškou malé zkušenosti projevit v něčem zbaběle, mají-li v srdci odvalu. /4/ Ostatně svou nezkušeností zdaleka nejste o tolik pozadu, o kolik jste napřed svou odvahou, zatímco zběhlost nepřátel, které se nejvíc hrozíte, bude-li doprovázena statečností, nezapomene v boji vykonat, co se naučila, ale bez zmužilosti žádně umění nezmuže proti nebezpečí vůbec nic. Strach mate paměť a umění bez statečnosti není nic platné. /5/ Postavte tedy proti jejich větší zkušenosti svou větší srdnatost a proti svému strachu, pramenícímu z porážky, vědomí, že jste tenkrát nebyli připraveni. /6/ Máte výhodu v množství lodí i v tom, že svádíte námořní bitvu v blízkosti země, která je vám přátelská a kde jsou vaši hopliti. Obyčejně se vítězství přikloní k těm, kteří mají větší válečné síly a lepší přípravu. A tak nevidíme ani jeden důvod pro to, abychom považovali za pravděpodobné, že budeme poraženi. Právě naše dřívější chyby nám teď poskytnou poučení.

/8/ Hlavu vzhůru, kormidelníci i námořníci, konejte každý svou povinnost a neopouštějte místo, na něž budete postaveni. /9/ Útok nepřipravíme o nic hůř než dřívější velitelé a nikomu nedáme záminku k tomu, aby se ukázal zbabělý. A kdyby někdo chtěl být zbabělý, bude potrestán, jak se sluší a patří, kdežto stateční budou poctěni odměnami náležejícími statečnosti.“

88 Takovými slovy dodávali Peloponnésanům jejich velitelé odvalu.

Když si Formión, také znepokojený strachem svých vojáků, všiml, že se shlukují a dávají najevo obavy z velkého množství lodí, rozhodl se, že je svolá, povzbudí a vážně jim vzhledem k okolnostem domluví. /2/ Vždyť už dřív při každé příležitosti připravoval jejich mysl na to, že není na světě tak početné loďstvo, aby nedokázali odvrátit jeho útok, kdyby proti nim připlulo, a vojáci už dávno si sami o sobě vytvořili mínění, že by oni, Athéňané, neustoupili před jakkoli velkým množstvím peloponnéských lodí. /3/ A tak když tenkrát viděl, jak vojáci při pohledu na nepřítel ztrácejí odvahu, chtěl jim dodat sebedůvěru, a proto Athéňany svolal a promluvil k nim asi takto.

89 „Vojáci, když jsem se na vás díval, jak jste poděšeni počtem nepřátel, svolal jsem vás, protože nepovažuji za správné bát se něčeho, co není hrozné. /2/ Za prvé: oni připravili toto množství lodí, neodpovídající počtem našemu loďstvu, protože byli před časem poraženi a sami se nepovažují za nám rovné; za druhé: nejvíc při útoku proti nám spoléhají na to, že statečnost je neodlučitelnou součástí jejich povahy, a toto přesvědčení má svou oporu jen v tom, že pro svou zkušenost v boji pěchoty většinou vítězí, a myslí si, že jim tato zkušenost v námořním boji pomůže k stejnému výsledku. /3/ Převaha bude tentokrát po právu na naší straně, i když možná v boji pěchoty byla u nich, protože udatností nás nepřevyšují, a jedni i druhí jsme odvážnější v tom, v čem jsme zkušenější. /4/ Dále: Lakedaimoňané využívají své vedoucí postavení mezi spojenci jen k tomu, aby sami z toho měli slávu, a většinu jich vedou do nebezpečí proti jejich vůli, jinak by se ti lidé nikdy nepokusili znova o námořní bitvu, když v ní utrpěli tak strašnou porážku. /5/ Nebojte se tedy jejich odvahy. Daleko větší a mnohem oprávněnější strach naháníte vy jim jednak proto, že jste už dřív zvítězili, jednak proto, že si říkají, že byste se jim nepostavili na odpor, kdyby se od vás nedalo čekat něco, co by odpovídalo tak překvapivé odvaze. /6/ Většina lidí se přece vrhá na své nepřátele, jsou-li jim rovnocenní — tak jako tito —, víc s důvěrou ve svou moc než ve svého ducha, ale ti, kteří útočí s mnohem menšími silami a navíc nejsou k tomu nuceni, vděčí za svou odvahu

velké duševní síle. Když toto uváží, víc jim nahání strach to, co je na našem chování nečekané, než přípravy, jaké jsme podle jejich výpočtu udělali. /7/ Mnohé vojsko bylo už poraženo méně početným pro svou nezkušenost, leckteré i pro nedostatek odvahy; my však teď nemáme ani jednu z těchto vad.

/8/ Nebudu-li musít, nebudu bojovat v zálivu ani do něho nevpluji. Vidím totiž, že těsný prostor není výhodný pro malé loďstvo zkušené a dobře plující, bojující proti početnému loďstvu nezkušenému. Není totiž možné rozjet se náležitě proti nepřátelské lodi, nemáš-li zdaleka výhled na nepřátele, ani ustoupit v případě potřeby, jsi-li tísněn. Není možné projíždět mezi nepřátelskými loďmi ani se obracet, jak to dělají právě lodi lépe plující, ale bylo by nutné změnit boj lodí v boj pěšáků, a v něm by měl převahu větší počet lodí. /9/ Na to budu myslet, pokud to bude možné; vy zůstaňte ukázněně u svých lodí, ochotně přijímejte rozkazy, především proto, že kotvíme v malé vzdálenosti od nepřátel, v bitvě kladte největší důraz na pořádek a ticho, což jsou věci ve válce důležité a v míře ne nejmenší v námořní bitvě, a odrážejte je způsobem hodným vašich dřívějších činů. /10/ Čeká vás velký zápas: buď bude zničena naděje Peloponésanů na to, aby se stali námořní velmocí, nebo se přiblíží ohrožení z moře, z něhož by měli mít Athéňané strach. /11/ Připomínám vám ještě, že jste nad většinou z nich už zvítězili, a lidé jednou poražení nemají chuť čelit stejným nebezpečím s myslí stejně odhodlanou.“

90 Takto i Formión povzbuzoval své vojáky.

Když Peloponésané viděli, že Athéňané neplují proti nim do zálivu a do úžin, chtěli je dostat i proti jejich vůli dovnitř, a proto za svítání vyrazili a seřazení po čtyřech lodích směrem ke své zemi pluli do zálivu, pravé křídlo napřed, tak jak byli předtím zakotveni. /2/ Na toto křídlo zařadili dvacet lodí nejlépe plujících — to pro případ, kdyby si Formión myslil, že míří k Naupaktu, a pustil se také tím směrem na pomoc, aby Athéňané nemohli utéci jejich útoku tím, že by obepluli jejich křídlo, ale aby ho těch dvacet lodí sevřelo. /3/ A jak předpokládali, Formión se skutečně zalekl o osud

města, ve kterém nebyla posádka, a když je viděl zvedat kotvy, i když nerad, nechal ve spěchu nastoupit své posádky na lodi a vyplul podle pobřeží. Současně šla na pomoc messénská pěchota.

/4/ Když Peloponnesané viděli, jak přijíždějí v řadě jedna za druhou a že už jsou uvnitř zálivu blízko břehu, tak jak si to nejvíc přáli, náhle na jediné znamení otočili lodi čelem proti nepřátelskému loďstvu a každý plul, jak nejrychleji mohl, proti Athéňanům s nadějí, že všechny chytí do pasti.

/5/ Jedenáct athénských lodí, které byly vpředu, uniklo před křídlem Peloponnesanů a jejich obratem na širé moře; ostatní lodi Peloponnesané dostihli, zatlačili k pevnině, když se pokoušely o útěk, zničili je a pobili všechny Athéňany z posádky, pokud se nezachránili plaváním. /6/ Některé z těch lodí přivázali k svým lodím a vlekli je prázdné (jednu zajali i s posádkou); některé z nich, už vlečené, Peloponnesanům vyrvali Messéňané, kteří přispěchali na pomoc, v plné zbroji naskákali do moře, vylezli na palubu a tam se dali do boje.

91 Na tomto místě tedy Peloponnesané zvítězili a zničili athénské lodi. Těch dvacet jejich lodí na pravém křídle pronásledovalo oněch jedenáct lodí athénských, které utekly před obklíčením na otevřené moře. Ty jim však všechny kromě jedné unikly a utekly se k Naupaktu, zakotvily přídřím směrem k moři u Apollónova chrámu a chystaly se k obraně, kdyby nepřítel plul směrem k zemi, aby na ně podnikl útok. /2/ Peloponnesané připlouvali později a cestou zpívali páján jako vítězové; daleko před ostatními se hnala jedna loď leukadská za onou opožděnou lodí athénskou. /3/ Náhodou tam kotvil na širém moři nějaký nákladní koráb. Athénská loď k ní přijede dřív, obepluje ji, vrazí pronásledující leukadské lodi do boku a potopí ji. /4/ Při pohledu na něco tak nenadálého a zvláštního posedla Peloponnesany hrůza, a protože pronásledovali bez pořádku, vždyť byli vítězi, některé lodi nechaly vesla klesnout a zastavily (to bylo nebezpečné vzhledem k tomu, že nepřítel kotvil blízko proti nim), neboť chtěly počkat na většinu, některé pak z neznalosti místa narazily na mělčinu.

92 Když Athéňané spatřili, co se děje, pozvedlo to jejich odvahu, na jediný povel vykřikli a vrhli se na nepřítel. Ti pak vinou chyb, jichž se dopustili, a nepořádku, který v jejich řadách panoval, odolávali jen krátce, pak se obrátili k Panormu, odkud vypluli. /2/ Athéňané se hnali za nimi, zajali šest nejbližších lodí a odňali jim své lodě, které jim předtím nepřátelé poškodili v blízkosti břehu a přivázali ke svým; některé muže pobili, jiné zajali živé. /3/ Na leukadské lodi, která se potopila u onoho nákladního korábu, plul Lakedaimoňan Timokrates; když se loď potápěla, sám se probodl a vlny odnesly jeho tělo do naupaktského přístavu. /4/ Athéňané se stáhli zpátky a postavili tropaion na místě, odkud vypluli k svému vítězství, sebrali mrtvé i lodní trosky, které pluly po moři v blízkosti jejich země, a vydali během příměří nepřátelům jejich mrtvé. /5/ I Peloponnésané postavili tropaion na oslavu vítězství, které dobyli tím, že u pevniny zahnali na útěk a zničili athénské lodě, a loď, kterou zajali, obětovali bohu vedle tropaia u Rhia Achajského. /6/ Potom ze strachu před příchodem athénských posil vypluli všichni kromě Leukadanů pod ochranou noci do Kriského zálivu a do Korinta.

/7/ Krátce po odplutí těchto lodí přijeli do Naupaktu Athéňané z Kréty s oněmi dvaceti lodmi, které se měly spojit s Formiónem před námořní bitvou. A skončilo léto.

93 Dříve než rozpustili loďstvo, které se vrátilo do Korinta a do Kriského zálivu, chtěli se Knémos, Brasidas a ostatní peloponnéští velitelé z popudu Megařanů pokusit o athénský přístav Peiraieus. Nebyl střežen ani uzavřen, což bylo při naprosté převaze Athéňanů na moři přirozené. /2/ Bylo rozhodnuto, že si každý námořník vezme veslo, polštář a řemen a půjde pěšky z Korinta až k athénskému moři, a až se co nejrychlejším pochodem dostanou do Megar, že z Nisaje, kde byla jejich loděnice, stáhnou do moře čtyřicet lodí, které tam právě byly, a okamžitě s nimi vyplují do Peiraiea. /3/ Tam totiž nebylo žádné strážní loďstvo a nikoho ani nenapadlo, že by tam někdy mohli nepřátelé tak znenadání vplout, protože by se neodvážili učinit to ani zjevně a v klidu, a i kdyby na něco takového pomyslili, nelze si představit, že

by se o tom Athéňané předem nedověděli. /4/ Jakmile se pro to rozhodli, okamžitě se vydali na pochod; v noci přišli na místo, stáhli v Nisaji lodě na moře, nevypluli však už na Peiraieus, jak měli původně v úmyslu, protože dostali strach z nebezpečí (také prý jim v tom bránil nepříznivý vítr), ale vydali se k salaminskému mysu hledícím k Megarám. Tam byla pevnost a tři strážní lodi, aby se nic po moři nedostalo ani do Megar, ani z Megar. Zaútočili na pevnost, odvěkli prázdné trirémy a nečekaným vpádem zpusťovali ostatní Salaminu.

94 Příchod nepřátel byl do Athén oznámen zapálením strážních ohňů a v městě zavládlo zděšení o nic menší než kdykoli jindy v této válce. Lidé v Athénách si totiž mysleli, že se nepřátelé už dostali do Peiraiea, v Peiraieu se domnívali, že už byla dobyta Salamina a že se co nevidět vrhnou i na ně. Snadno by k tomu také bylo došlo, kdyby se byli rozhodli k ráznému činu — vítr by jim v tom nebyl zabránil. /2/ Za svítání přiběhl kdekdo z Athén do Peiraiea na pomoc, stahovali lodi do moře, ve velkém spěchu a zmatku do nich nasedali a pluli k Salamině, pěší oddíly pak rozestavili jako stráž v Peiraieu.

/3/ Když Peloponnésané zpozorovali, že Athéňané přicházejí na pomoc, proběhli velkou částí Salaminy, pozajímali lidi, pobrali kořist, zajali ony tři lodi od pevnosti Budoru a rychle pluli k Nisaji. Trochu byli také znepokojeni kvůli lodím, které byly spuštěny na vodu po dlouhé době a byly rozeschlé. Po návratu do Megar pochodovali pěšky zpátky do Korinta. /4/ Athéňané už je u Salaminy nezastihli, proto se vrátili též a od té doby už se starali o bezpečnost Peiraiea mnohem svědomitěji uzavřením přístavu i jinými opatřeními.

95 Asi v téže době, to jest na začátku této zimy, podnikl Odrys Sitalkes, syn Térův, thrácký král, výpravu proti makedonskému králi Perdikkovi, synu Alexandrovu, a proti thráckým Chalkidanům; šlo při tom o dva sliby: splnění jednoho chtěl vymoci, druhý sám splnit. /2/ První slib mu dal Perdikkas, když byl ze začátku tísněn válkou, jestliže ho smíří s Athéňany a nepomůže k trůnu jeho bratru Filippovi,

s nímž byl zneprátelen, a potom svůj slib nedodržel. Druhý slib dal Sitalkes Athéňanům, když s nimi uzavíral spojenectví, že ukončí válku s thráckými Chalkidany. /3/ Z těchto dvou důvodů tedy podnikl toto tažení a vedl s sebou Filippova syna Amyntu, aby ho dosadil na makedonský trůn, a athénské vyslance, kteří tam právě kvůli tomu byli, a vojevůdce Hagnóna; i Athéňané měli totiž přijít na pomoc proti Chalkidanům s lodmi a s co nejsilnějším pěším vojskem.

96 A tak vytáhne ze země Odrysů a cestou povolá do zbraně všechny Thráky, kteří mu byli poddáni mezi Haimem a Rhodopou až k moři, potom Gety za Haimem a všechny ostatní národy usazené před řekou Istrem víc směrem k Černému moři. Getové a ostatní tamější národy sousedí se Skythy, užívají stejné zbraně jako oni, všichni jsou jízdní lučištníci. /2/ Pozval k účasti také mnoho z horských Thráků, samostatných a vyzbrojených meči, kteří se nazývají Diové a bydlí většinou na Rhodopě; některé z nich najal jako žoldnéře, jiné s ním táhli jako dobrovolníci. /3/ Dále povolal do zbraně i Agriany, Laiaie a všechny ostatní národy paionské, jimž vládl — to byly nejvzdálenější národy jeho říše, která se rozkládala až k paionským Laiaiům a k řece Strymonu tekoucí z pohoří Skombru zemí Agrianů a Laiaiů, potom už byli nezávislí Paionové. /4/ Směrem k Triballům, rovněž samostatným, byli pohraničními národy jeho říše Trérové a Tilaiaiové; ti sídlí severně od pohoří Skombru a směrem k západu se táhnou až k řece Oskiu. Oskios stéká z pohoří, na kterém pramení i Nestos a Hebros; je to pusté a rozlehlé pohoří, navazující na Rhodopu.

97 Říše Odrysů se rozkládala ve své velikosti na straně přímořské od města Abdér k Černému moři k řece Istru; nejkratší cestou lze tuto zemi objet nákladní lodí s větrem v zádech za čtyři dny a stejný počet nocí. Pěšky urazí dobrý chodec vzdálenost mezi Abdérami a Istrem nejkratší cestou za jedenáct dní. /2/ Tak velká je tedy říše Odrysů na straně přímořské; směrem do vnitrozemí se rozkládá od Byzantia k Laiaiům a k řece Strymonu (tímto směrem sahá totiž nejdále od moře) a dobrý chodec ji přejde za třináct dní. /3/ Daně z celé země barbarské a z řeckých měst dosáhly v době

Seuthově, který byl nástupcem Sitalkovým a zvedl je nejvyšš, úhrnem asi čtyři sta talentů stříbra odváděných ve zlatě a ve stříbře, kromě toho byly přinášeny dary ve zlatě a ve stříbře v hodnotě ne menší, nehledě na tkaniny vyšivané a na jiné předměty, a to nejen králi, ale i významným hodnostářům a urozeným Odrysům. /4/ U nich se totiž ujal zvyk zcela opačný, než jaký platil v perském království, ale rozšířený i u ostatních Thráků, zvyk raději brát než dávat (a byla větší hanba, jestliže požádaný nedal, než jestliže žádající nedostal), a čím byl kdo mocnější, tím víc se jím řídil. Jestliže někdo nedával dary, nic u nich nedosáhl. Následkem toho jejich království velmi zeslabilo. /5/ Peněžitými důchody a všeobecným blahobytem bylo nejvýznamnější ze všech království, kolik jich bylo mezi Iónským a Černým mořem, pokud jde o válečnou moc a počet vojska, zůstávalo daleko za říší Skythů. Té se nemohou rovnat nejen říše evropské, ale ani jediný národ asijský, projdeme-li je jeden za druhým, se nemůže postavit proti Skythům, jestliže postupují svorně. Ovšem jinak v rozvážnosti a v moudrosti v různých životních situacích nejsou na stejné úrovni jako ostatní národy.

98 Sitalkes, vládnoucí tak velké zemi, tedy chystal vojsko. A když měl všechno připraveno, dal se na pochod směrem na Makedonii. Nejprve táhl svou říší, potom pustým pohořím Kerkinou, které tvoří hranici mezi Sinty a Paiony. Přecházel je po silnici, kterou předtím sám zřídil vykácením lesa, když podnikl výpravu proti Paionům. /2/ Při přechodu tohoto pohoří ze strany odryské měli po pravé straně Paiony, po levé Sinty a Maidy. Když pohoří překročili, přišli do paionského Dobéra. /3/ Na pochodu mu vojsko neubývalo, kromě případů onemocnění, nýbrž ještě přibývalo, neboť mnoho nezávislých Thráků se k němu přidávalo bez výzvy z touhy po kořisti, takže celé jeho vojsko prý čítalo ne méně než sto padesát tisíc mužů. /4/ Většinu tvořila pěchota, asi třetinu jízda. Nejvíce jízdy dodali sami Odrysové a po nich Getové. Z pěchoty byli nejbojovnější vojáci ozbrojení meči, to jest příslušníci nezávislých kmenů, kteří sestoupili z Rhodopy, za nimi pak následoval ostatní nerozlišený zástup nahánějící hrůzu svým množstvím.

99 Shromažďovali se tedy v Dobéru a chystali se k vpádu přes vrcholy do dolní Makedonie, v níž vládl Perdikkas. /2/ K Makedoncům patří totiž Lynkéstové, Elimiótové a jiné národy ve vnitrozemí, které jsou jejich spojenci a poddanými, ale každý má svou královskou vládu. /3/ Dnešní přímořskou Makedonii ovládli nejdříve Alexandros, otec Perdikkův, a jeho předkové, Témenovci, kteří původně pocházeli z Argu a stali se králi, když vyhnali ozbrojenou silou z Pierie Piery, kteří se později usadili pod Pangaiem za Strymonem ve Fagrétu a na jiných místech (ještě dnes se přímořský kraj pod Pangaiem nazývá Pierský záliv), a z takzvané Bottie Bottiaie, kteří nyní sídlí v sousedství Chalkidánů. /4/ Z Paonie získali úzký pruh země podél řeky Axios sahající nahoru až k Pelle a k moři, za Axiem pak obývají takzvanou Mygdonii až ke Strymonu. /5/ Rovněž vyhnali Eordy ze země zvané nyní Eordie (většina z nich byla vyhubena a jen malá část se přestěhovala do okolí Fysky) a z Almópie vyhnali Almópy. /6/ Tito Makedonci přemohli i jiné národy, jejichž území mají ještě dnes v poddanství, jako Anthemus, Gréstónii a Bisaltii a mnoho krajů makedonských. To všechno se dohromady nazývá Makedonie a Perdikkas, syn Alexandrův, tam byl králem v době Sitalkova vpádu.

100 A tito Makedonci, neschopní bránit se, když na ně táhlo tak velké vojsko, uchýlili se do opevněných míst a do hradů, které byli v zemi. /2/ Nebylo jich mnoho, teprve později, když se stal králem Archelaos, syn Perdikkův, postavil ty, které teď v zemi jsou, zbudoval rovné silnice a zajistil i jiné věci nutné pro válku, jako koně, zbraně a jiné potřeby, v míře větší než všech osm králů před ním.

/3/ Thrácké vojsko vyrazilo z Dobéru a vpadlo nejdřív do původní Filippovy říše, dobylo tam se zbraní v ruce Eidomenu, kdežto Gortynie, Atalanta a některá jiná místa se k nim přidávala na základě dohody uzavřené z přátelství k Amyntovi, Filippovu synovi, který se účastnil výpravy. Európos sice začali obléhat, avšak nemohli ho dobýt. /4/ Potom vojsko postoupilo do zbývající části Makedonie, nalevo do Pelly a Kyrru. Za tato místa, do Bottijska a Pierie, se nedostali, ale plenili Mygdonii, Gréstónii a Anthemus. Makedonci ani

nepomyslili na obranu pěším vojskem, ale povolali ještě jízdu od spojenců dál ve vnitrozemí a tam, kde se jim to zdálo vhodné, napadali v malém počtu mnohem početnější vojsko Thráků. /5/ Kamkoli vpadli, nikdo nevydržel útok těch výborných jezdců v krunýřích; množství nepřátel je obkličovalo, svými útoky na mnohonásobně vyšší počet se sami vystavovali nebezpečí, takže nakonec přestali bojovat, protože považovali za nemožné čelit přesile.

101 Sitalkes zahájil s Perdikkou jednání o tom, kvůli čemu podnikl výpravu, a když se Athéňané s lodmi neobjevovali, protože nevěřili, že přijde, a poslali k němu jen vyslance s dary, Sitalkes poslal část svého vojska proti Chalkidanům a Bottiáiům, zatlačil je za hradby a plnil jejich zemi. /2/ Během jeho pobytu v těchto místech směrem k jihu sídlící Thesalové, Magnéti a ostatní poddaní Thesalů a Řekové usazení až k Thermopylám dostali strach, že se vojsko vypraví i proti nim, a připravovali se k obraně. /3/ Strach dostali i Thrákové za Strymonem, kteří bydlí v rovinách směrem k severu, Panaiové, Odomantové, Dróové a Dersaiové; ti všichni jsou nezávislí. /4/ Vzbudili obavy i u Řeků, kteří byli nepřáteli Athéňanů, že na základě spojenecké smlouvy potáhnou i proti nim, jak je Athéňané povedou. /5/ Sitalkes obsadil a pustošil Chalkidiku, Bottijsko a Makedonii, a když se mu nepodařilo dosáhnout ani jednoho z toho, kvůli čemu sem vtrhl, a jeho vojsko nemělo potraviny a bylo týráno zimou, dá se přemluvit svým synovcem Seuthem, synem Sparadokovým, který měl po něm největší moc, a rychle odtáhne domů. Seutha získá tajně na svou stranu Perdikkas, když mu slíbí svou sestru za manželku a s ní velké věno. /6/ Sitalkes si tedy dal říci a po celkem třicetidenním pobytu v nepřátelské zemi, z nichž osm strávil v Chalkidice, vrátil se rychle s vojskem domů. Perdikkas dá později Seuthovi svou sestru Stratoniku, jak slíbil.

Takový byl tedy průběh Sitalkova tažení.

102 Téže zimy po rozpuštění peloponnéského loďstva podnikli Athéňané z Naupaktu pod velením Formiónovým vojenskou výpravu do vnitrozemí Akarnanie. Pluli podél pobřeží až k Astaku a tam vystoupili na břeh se čtyřmi sty

hoplity athénskými a čtyřmi sty hoplity messénskými. Ze Stratu a Koront a jiných míst vyhnali muže, kteří se jim zdáli nespolehliví, a když dovedli zpět do Koront Kynéta, syna Theolytova, vrátili se zpátky na lodi. /2/ Táhnout proti Oiniadům, kteří jediní z Akarnanů byli stále jejich nepřáteli, to se jim zdálo v zimě nemožné, neboť řeka Achelóos, tekoucí z hory Pindu územím Dolopů, Agraiů, Amfilochů a akarnanskou rovinou a na horním toku kolem města Stratos, vlévající se do moře u Oiniadů a zatopující okolí jejich města, znemožňuje svými záplavami v zimě výpravu. /3/ Většina Echinadských ostrovů leží proti Oiniadům v malé vzdálenosti od ústí Achelóa, takže řeka, která je mohutná, neustále přináší záplavy a některé ostrovy se už spojily s pevninou. Dá se očekávat, že za nepříliš dlouhou dobu se to stane se všemi, /4/ neboť proud je silný, vydatný a kalný, ostrovy jsou těsně vedle sebe a zadržují náplavy — neleží totiž v řadě, ale vytvářejí spletité souostroví a nejsou mezi nimi přímé průtoky vody do moře. /5/ Jsou neobydlené a nejsou veliké. Říká se, že Apollón věštil Alkmeónovi, synovi Amfiaraovu, když bloudil světem po zavraždění matky, že se má usadit v této zemi. Naznačoval prý mu, že nebude osvobozen od hrůz, dokud nenajde takovou krajinu (a neusadí se v ní), která v době, kdy zabil matku, ještě nebyla sluncem spatřena a ještě ani zemí nebyla, protože veškerá ostatní země jím byla poskvrněna. /6/ On prý si dlouho nevěděl rady, až konečně poznal tuto naplaveninu Achelóa a zdálo se mu, že od té doby, co po zabití matky tak dlouhý čas bloudil, byl naplaven dost velký kus půdy, aby ho uživil. A tak se usadil v oné končině u Oiniadů, vládl tam a pojmenoval zemi podle svého syna Akarnana. Toto jsme tedy slyšeli vypravovat o Alkmeónovi.

103 Athéňané a Formión opustili Akarnanii, dopluli do Naupaktu a na jaře se vrátili do Athén; vezli s sebou ty zajatce z námořních bitev, kteří byli svobodní, vyměnili je za zajaté spoluobčany, muže za muže. Přivlekli také lodi, které zajali.

Tak skončila tato zima, a skončil třetí rok této války, kterou popsal Thukydidés.

ČTVRTÝ ROK VÁLKY (březen 428 — únor 427; kap. 1—25)

LÉTO. Třetí vpád Peloponnesanů do Atiky (1). Lesbos kromě Méthymny odpadne od Athéňanů. Athéňané uzavřou Mytilénu z moře (2—6). Asópiův útok na Oiniady neúspěšný (7). Zástupci Mytilény žádají v Olympii Peloponnesany o pomoc (8—14). Přijetí Lesbu do peloponneského spolku (15). Athénské loďstvo pluje kolem Peloponnesu (16). Athénská vojenská moc (17). Boje na Lesbu (18). Athéňané si opatřují další peníze vybíráním daní (19). ZIMA. Část platajské posádky se za bouřlivé noci probije obležením a přijde do Athén (20—24). Příchod Lakedaimoňana Salaitha do obležené Mytilény (25).

PÁTÝ ROK VÁLKY (březen 427 — únor 426; kap. 26—88)

LÉTO. Čtvrtý vpád Peloponnesanů do Atiky (26). Mytiléné se vzdá Athéňanům (27—28). Peloponneské loďstvo, jemuž velí Alkides, nedorazí na Lesbos včas, zamíří k Iónii a odtud zpět k Peloponnesu (29—33). Pachés dobude Notion a pošle do Athén asi tisíc zajatých Mytiléňanů. Athéňané nejprve chtějí všechny dospělé Mytiléňany pobít, pak o tom znova jednájí (34—36). Kleón žádá ve své řeči smrt všech (37—40). Diodotos mluví proti tomu (41—48). Jeho návrh je přijat, jen oněch tisíc hlavních odpůrců je popraveno a na Lesbos jsou posláni osadníci z Athén (49—50). Níkias se zmocní ostrova Minóy u Megar (51). Platajané se vzdají Lakedaimoňanům; všichni jsou pobiti, jejich město je rozbořeno (52—68). Stranické rozbroje na Kerkyře (69—75). Alkidas připluje s peloponneským loďstvem ke Kerkyře. Přestože zvítězí nad kerkyrským loďstvem, prchá na jih, protože připlouvá athénské loďstvo, jemuž velí Eurymedón (76—80). Kerkyřští demokraté vraždí své nepřátele (81). Úpadek mravů během peloponneské války (82—84). Návrat uprchlíků na Kerkyru (85). Athénské loďstvo posláno na Sicílii na pomoc Leontinským (86). ZIMA. V Athénách znovu propuká mor (87). Athénská výprava proti Aiolským ostrovům (88).

ŠESTÝ ROK VÁLKY (březen 426 — únor 425; kap. 98—116)

LÉTO. Zemětřesení a záplavy (89). Válka na Sicílii (90). Výprava na Mélos a jiné vojenské akce Athéňanů (91). Spartané zakládají osadu v Hérakleiu v Trachinii (92—93). Démosthenes na Leukadě (94). Jeho výprava proti Aitólům skončí katastrofou (95—98). Athéňané na Sicílii (99). Spartan Eurylochos organizuje výpravu proti Naupaktu (100—101). Naupaktos zachráněn Démostenem (102). ZIMA. Další boje na Sicílii (103). Očištění Délu (104). Ampračané připravují s Eurylochem tažení proti Argu v Amfilochii a proti Akarnanii. Démosthenes přijde Akarnanům na pomoc (105—106). Porážky Peloponnesanů a Ampračanů (107—114). Athéňané vysílají posily na Sicílii (115). Výbuch Etny (116).

1 Následujícího léta, když kvetlo obilí, Peloponnésané a jejich spojenci podnikli výpravu do Atiky. Jejich velitelem byl Archidamos, syn Zeuxidamův, lakedaimonský král. /2/ Usadili se tam a plenili kraj; a jako obvykle podnikala athénská jízda výpady, kde to jen bylo možné, a bránila valnému voji lehkooděnců, aby vycházeli daleko z tábora a škodili v blízkém okolí města. /3/ Zůstali tam tak dlouho, dokud měli potraviny, pak se vrátili a rozešli se po městech.

2 Po vpádu Peloponnésanů okamžitě odpadl od Athéňanů Lesbos kromě Méthymny. Jeho obyvatelé měli takový úmysl už před vypuknutím války, ale Lakedaimoňané je nepřijali do spolku. Také nyní byli nuceni odpadnout dřív, než měli v úmyslu. /2/ Čekali totiž, až bude dokončena stavba přístavních hrází a hradeb, až budou postaveny lodi a až bude na místě vše, co mělo přijít z Pontu, lučištníci, obilí a všechno ostatní, co si objednali. /3/ Avšak Tenedané, s nimiž byli znepráteleni, lidé z Méthymny a dokonce i někteří jednotlivci z Mytilény, podnětí stranictvím, protože byli athénskými proxeny, udali Athéňanům, že násilím prosazují sjednocení celého Lesbu v Mytiléně, že všechny přípravy konané za podpory Lakedaimoňanů a Boióťanů, kteří jsou s nimi rodem spřízněni, jsou zaměřeny k odpadnutí, a že nepředejde-li je někdo, přijdou o Lesbos.

3 Avšak Athéňané, těžce zkoušení morem i válkou, která před krátkou dobou vypukla a zuřila plnou silou, soudili, že by pro ně bylo velmi obtížné začít ještě jednou válku proti Lesbu, který měl loďstvo a nedotčené síly, a nejdříve obžalobám nepřikládali víru a raději je nechtěli považovat za pravdivé. Když však i vyslance poslali a těm se nepodařilo přemluvit Mytiléňany, aby přestali se sjednocováním a s přípravami, zalekli se a rozhodli se předejít je. /2/ A tak pošlou narychlo čtyřicet lodí, které byly právě přichystány k plavbě kolem Peloponnésu. Loďstvu velel Kleippides, syn Deiniův, a ještě dva stratégové. /3/ Bylo jim totiž oznámeno, že se za městem Mytilénou slaví svátek Apollóna Maloenta, jehož se účastní hromadně všichni Mytiléňané, a je prý naděje, že když si pospíší, vpadnou na ně nečekaně, podaří-li se pokus. Jestliže se nepodaří, ať vyzvou Mytiléňany, aby vydali

lodi a zbořili hradby, a neposlechnou-li, ať se pustí do války.

/4/ Lodi vypluly; deset triér patřících Mytiléňanům, které právě připluly podle spojenecké smlouvy na pomoc, Athéňané zadrželi a jejich posádku dali do vazby. /5/ O výpravě podá Mytiléňanům zprávu jeden muž, který se přeplavil z Athén na Euboiu, pěšky došel do Geraistu, zastihl tam obchodní loď, která právě odplouvala, a po příznivé plavbě přijel třetího dne z Athén do Mytilény. Mytiléňané už ani nevyšli na onu Apollónovu oslavu, nouzově zatarasili napůl dokončené části přístavu i opevnění a střežili je.

4 Když tam pak Athéňané o málo později připluli a viděli to, vyřídili stratégové, co měli uloženo, a protože je Mytiléňané nevslechli, vypověděli jim válku. /2/ Mytiléňané, nepřipravení a donucení tak znenadání k válce, vypluli s loďmi jako k námořní bitvě na určitou vzdálenost od přístavu, když však potom byli atickými loďmi dostiženi, začali vyjednávat se strategy s přáním dosáhnout pro tu chvíli nějakou slušnou dohodou toho, že by se athénské lodi vrátily domů. /3/ A athénští stratégové návrhy přijali, protože i oni měli obavy, že nemají dost sil, aby válčili s celým Lesbem. /4/ Po uzavření příměří pošlou Mytiléňané do Athén vyslance a mezi nimi jednoho z oněch udavačů, který už litoval, co učinil, aby se pokusili přemluvit Athéňany k odvolání loďstva, že prý nemají žádné odbojné plány. /5/ Současně vypraví i do Sparty triéru s vyslanci — utají to před athénským loďstvem, kotvícím u Maleje severně od města; nevěřili totiž, že jednání s Athéňany bude úspěšné. /6/ A oni s obtížemi přepluli přes moře do Lakedaimonu a vyjednávali, aby jim byla poskytnuta nějaká pomoc.

5 Když se vyslanci z Athén vrátili s nepořízenou, Mytiléňané a ostatní Lesbos vstoupili do války — s výjimkou Méthymny, která pomáhala Athéňanům, stejně jako lidé z Imbru, Lémnu a někteří z ostatních spojenců. /2/ Mytiléňané učinili s celou svou brannou mocí výpad proti athénskému táboru a strhla se bitva; Mytiléňané v ní rozhodně nedopadli hůř než jejich protivníci, neměli však dost sebedůvěry,

aby strávili noc na bojišti, a ustoupili. Potom se už do ničeho nepouštěli, chtěli se odvážit boje teprve tenkrát, dostaví-li se nějaká pomoc z Peloponnésu nebo odjinud. A opravdu k nim přišel Meleas ze Sparty a Hermaióndas z Théb, kteří byli posláni ještě před jejich povstáním, nemohli však předstihnout příjezd Athéňanů a připruli tajně na triére až po bitvě; ti jim radili, aby poslali jinou triéru a vyslance spolu s nimi. A oni je poslali.

6 Sebevědomí Athéňanů silně vzrostlo, když viděli nečinnost Mytiléňanů, svolali spojence a ti se dostavili nad očekávání rychle, když neviděli u Lesbanů žádnou sílu, zakotvili u té strany města, která byla obrácena k jihu, zřídili dva opevněné tábory, z každé strany města jeden, a uzavřeli přístup do obou přístavů. /2/ Mytiléňanům zabránili užívat moře, jinak však ostatní zem měli v moci Mytiléňané a ostatní obyvatelé Lesbu, kteří už přišli na pomoc, zatímco Athéňané ovládali malý pruh kolem táborů; základnou pro nákladní lodi a tržištěm byla pro ně spíš Malea.

Tak probíhala válka u Mytilény.

7 Téhož léta v stejnou dobu vypravili Athéňané k plavbě kolem Peloponnésu třicet lodí a s nimi stratéga Asópia, syna Formiónova, protože Akarnanové žádali, aby jim jako velitele poslali někoho z Formiónovy rodiny, buď syna, nebo nějakého příbuzného. /2/ Lodi pluly kolem pobřeží Lakónie a plenily přímořské kraje. /3/ Pak pošle Asópios většinu lodí zpět domů a sám s dvanácti lodmi dorazí do Naupaktu. Potom svolá Akarnany do zbraně a s celým vojskem táhne na Oiniady; s lodmi se pustil po Achelóu a pozemní vojsko plenilo zemi. /4/ Když se však přesto nechtěli vzdát, rozpustí pěchotu, sám zamíří s lodmi k Leukadě a vylodí se u Nérika; při ústupu je zabit a s ním je pobita i část jeho vojska domorodci, kteří přišli na pomoc, a malým strážním oddílem. /5/ Potom Athéňané odpluli a odvezli své padlé, které dostali během příměří od Leukadanů.

8 Mytilénští vyslanci, posláni na oné první lodi, přijdou do Olympie, protože jim Lakedaimoňané řekli, že se tam mají dostavit, aby je i ostatní spojenci vyslechli a podle toho se rozhodli; bylo to o oněch hrách, při nichž Dórieus z Rhodu

podruhé zvítězil. /2/ A když se po skončení slavnosti sešli k poradě, mytilénští vyslanci promluvili asi takto.

9 „Lakedaimoňané a spojenci, známe zvyk, který se ustálil u Řeků: jestliže některý národ během války odpadne od svých dosavadních spojenců a opustí je, tu ti, kteří je přijmou do svého tábora, mají z nich radost, dokud jim jsou prospěšní, ale vůbec si jich neváží, protože je považují za zrádce dřívějších přátel. /2/ A tento soud by nebyl nespravedlivý, kdyby ti, kteří odpadají, i ti, s nimiž se rozcházejí, si byli vzájemně rovni svým smýšlením a svou náklonností, kdyby byli rovnocenní svými vojenskými silami a svou mocí a kdyby tu nebyl žádný slušný důvod k odpadnutí. Tak tomu však nebylo mezi námi a Athéňany. /3/ Nepovažujte nás za horší, jestliže se od nich oddělujeme během válečného nebezpečí, ačkoliv jsme u nich byli v době míru ve vážnosti.

10 Nejprve promluvíme o tom, co je správné a poctivé, zejména proto, že žádáme spojenectví, neboť víme, že ani přátelství mezi jednotlivci ani spolek mezi státy nejsou v žádném ohledu pevné, jestliže nejsou založeny na vzájemné poctivosti a jestliže tu ani jinak není podobnost úvah; z rozdílnosti názorové vznikají rozpory v jednání. /2/ Spojenectví mezi námi a Athéňany bylo uzavřeno teprve tenkrát, když jste vy odešli z perské války, zatímco oni vytrvali, aby dokončili, co ještě zbývalo vykonat. /3/ Nestali jsme se však spojenci Athéňanů proto, abychom jim pomáhali činit si z Řeků otroky, ale osvobodit je z perské nadvlády. /4/ A dokud stáli v čele jako rovní mezi rovnými, šli jsme za nimi ochotně; když jsme však viděli, jak ochabují ve svém nepřátelství k Peršanům a začínají zotročovat své spojence, začali jsme mít obavy. /5/ Pro svou nesvornost při hlasování byli spojenci neschopni sjednotit se a byli porobeni, s výjimkou nás a Chijských; my, podle jména samostatní a svobodní, jsme se účastnili athénských výprav. /6/ Už jsme však neměli důvěru v athénské vedení, protože nám předcházející události sloužily jako výstražný příklad. Nebylo přece pravděpodobné, že když si podrobili ty, s nimiž tak jako s námi uzavřeli smlouvu, nenaložili by podobně i s námi zbylými, kdyby bylo možné to udělat.

11 Kdybychom byli ještě všichni samostatní, bylo by to pro nás větší zárukou, že proti nám nic nechystají. Když však mají většinu v područí a s námi se stýkají jako s rovnými, je přirozené, že ponесou s větší nelibostí i to, že my jediná zůstáváme s nimi rovnocenní, kdežto většina už před nimi ustoupila, tím spíš, že oni se stali mocnější a my osamělejší. /2/ Jen vzájemný strach činí spojenectví spolehlivým, protože kdo by chtěl překročit úmluvy, je od toho odvrácen myšlenkou, že není dost silný, aby vnutil druhému svou vůli. /3/ Samostatnost nám nebyla ponechána pro nic jiného, než že Athéňané věřili, že mohou rozšířit svou říši krásnými řečmi a útokem vedeným spíš chytrostí než silou. /4/ Vždyť se také odvolávají na to, že by se lidé rovnoprávní neúčastnili proti své vůli vojenské výpravy, kdyby se něčím neprovinili ti, proti nimž šli; a zatím ze začátku vodili s sebou i nás, kteří jsme byli nejsilnější, proti slabším, a nechali si nás na konec, kdybychom byli méně schopni odporu, až by všechno ostatní strhli na sebe. /5/ Kdyby byli začali od nás, dokud ještě všichni měli sílu a dokud také měli možnost najít někde oporu, nebyli by si tak lehkou spojence podřídili. /6/ Naše loďstvo jim nahánělo strach, aby se jim jednou nestalo nebezpečné, kdyby se spojilo nebo přidalo k vám nebo k někomu jinému. /7/ Do jisté míry nás zachránily také různé služby jejich obcí a politikům, kteří právě stáli v čele. /8/ Avšak tušili jsme, že bychom se už dlouho nemohli udržet, kdyby nebyla vznikla tato válka: stačilo podívat se na to, co se stalo ostatním.

12 Jaké to tedy bylo přátelství, jak bezpečná svoboda, když jsme se chovali jedni ke druhým přátelsky, ale smýšleli jsme jinak, a když oni k nám byli ve válce úslužnost sama, protože se nás báli, a my jsme se k nim v míru chovali přesně stejně? U všech jiných lidí je věrnost upevňována především laskavostí; náš vztah byl zajišťován strachem a byli jsme spojenci spíš z bázně než z přátelství. Komu z nás dvou by bezpečnost dřív dodala odvalu, ten byl také ochoten dřív zrušit smlouvu. /2/ A tak zdá-li se někomu, že jsme nebyli v právu, když jsme od nich odpadli první, protože oni váhali použít proti nám násilí, a nepočkali jsme, až bychom s jistotou věděli, že k ně-

jakému násilí dojde, ten se na to nedívá správně. /3/ Vždyť kdybychom jim byli mohli klást nástrahy stejně jako oni nám, byli bychom musili také čekat se svým postupem proti nim. Protože však bylo vždy v jejich moci útočit, musí být v naší moci bránit se předem.

13 Takové pohnutky a důvody jsme měli k odpadnutí, Lakaidaimonané a spojenci; jsou jasné pro toho, kdo je slyší, aby poznal, že jsme jednali správně, jsou dost přesvědčivé, aby nám nahnal strach a obrátily nás k někomu, kdo by nám dal bezpečnost. Chtěli jsme to udělat už dávno, když jsme k vám ještě v době míru poslali jednat o odpadnutí, vy jste nás však nepřijali a zabránili jste nám to učinit. Když nás však teď Boiótané vyzvali, okamžitě jsme poslechli a myslili jsme, že naše odpadnutí bude dvojnásobné, a to od Řeků, abychom jim spolu s Athéňany neublížili, ale pomohli jim dobýt si svobodu, a od Athéňanů, abychom sami od nich nebyli později zničeni, ale abychom zničili dřív je. /2/ K našemu odpadnutí došlo však předčasně a bez přípravy, proto nás tím spíš musíte přijmout za spojence a rychle nám poslat pomoc, aby bylo vidět, že bráníte ty, které máte bránit, a současně škodíte nepřítelům. /3/ Příležitost je příznivá jako ještě nikdy předtím. Athéňané jsou zničeni morem a výdaji a jejich lodi jsou buď u vaší země, nebo jsou sešikovány proti nám. /4/ Proto není pravděpodobné, že by měli ještě dost lodí, jestliže v tomto létě podruhé na ně zaútočíte loďstvem a pěchotou současně, ale buď se vám neubrání, až je napadnete z moře, nebo budou musit odvolat loďstvo z obou míst, kde jsou nyní.

/5/ Nikdo ať si nemyslí, že se vystavuje nebezpečí pro cizí zem. Komu se zdá, že je Lesbos příliš daleko, tomu poskytne prospěch zblízka. Válka nebude rozhodnuta v Atice, jak by si někdo myslel, ale v těch končinách, z nichž má Atika užitek. /6/ Její peněžité důchody pocházejí od spojenců a budou ještě větší, jestliže si nás podrobí. Vždyť žádný jiný neodpadne, oni se zmocní našeho majetku a my budeme trpět hůř než ti, kteří otročí už dávno. /7/ Jestliže nám však pomůžete ochotně, získáte město, které má velké loďstvo, což vám právě nejvíc chybí, snáze srazíte na kolena Athéňany, budete-li je postupně

připravovat o spojení (každý se k vám totiž přidá s větší odvahou), a zbavíte se obvinění, které na vás lpělo, že nepomáháte těm, kteří se chystají odpadnout. Jestliže se ukážete jako osvoboditelé, vaše vítězství v této válce bude jistější.

14 Mějte tedy ohled na naděje, které ve vás skládají Řekové, a na Dia Olympského, v jehož chrámu stojíme jako prosebníci, staňte se spojenci Mytiléňanů a braňte je, neopouštějte nás, kteří vystavujeme svůj život nebezpečí hrozícímu jen nám, avšak v případě úspěchu přineseme všem jako dar společný užitek, ale ještě společnější škodu, jestliže se nám nepodaří přesvědčit vás a budeme zničeni. /2/ Staňte se takovými muži, jakými vás chtějí mít Řekové a jaké si vás přeje mít náš strach.“

15 Tak promluvíli Mytiléňané. Když je Lakedaimoňané a spojenci vyslechli, schválili ochotně jejich návrhy a přijali Lesbany do svého spolku; přítomným spojencům nařídili, že se mají rychle dostavit na Isthmos se dvěma třetinami svých vojenských sil, aby bylo možno vpadnout do Atiky. Oni sami tam byli první, připravovali vleky pro lodi, aby je přepravili přes Isthmos z Korinta do moře u Athén a aby podnikli útok současně loďmi i pěším vojskem. /2/ Dělali to s horlivostí, ale ostatní spojenci se scházeli pomalu, jednak proto, že sklízeli úrodu, jednak proto, že se jim do výpravy příliš nechťelo.

16 Když Athéňané zjistili, že konají tyto přípravy, protože pohrdají jejich slabostí, chtěli jim dokázat, že se mýlí, že oni jsou schopni snadno se ubránit loďstvu, které proti nim připlouvá z Peloponnésu, aniž by stáhli loďstvo od Lesbu. Vyzbrojili sto lodí, nastoupili do nich sami — kromě jezdců a statkářů — spolu s metoiky a pluli podél Isthmu, aby se ukázali, vystoupili také několikrát na peloponnéský břeh, kde se jim to zdálo vhodné. /2/ Když Lakedaimoňané viděli, jak se přepočítali, domnívali se, že tvrzení Lesbanů není pravdivé, a uvažovali o nesnázích, vždyť se nedostavili jejich spojenci zároveň s nimi a bylo také hlášeno, že těch třicet athénských lodí plujících kolem Peloponnésu plní kraj kolem Sparty; a tak se vrátili domů. /3/ Později však připravovali

lodstvo, které by vypravili na Lesbos, uložili jednotlivým městům dodávku lodí, celkem čtyřicet, a jako nauarcha ustanovili Alkidu, který tam měl připlout. /4/ Vrátili se i Athéňané s onou stovkou lodí, když viděli, že to i Lakedaimoňané učinili.

17 V téže době, kdy tyto lodi pluly, měli Athéňané velmi mnoho krásných lodí v činnosti, přibližně tolik, ne-li víc, jako na začátku války. /2/ Atiku, Euboiu a Salaminu střežilo sto lodí, u Peloponnésu bylo druhých sto, nepočítaje v to lodi u Poteidaje a v jiných končinách, takže jich celkem bylo v jediném létě dvě stě padesát. /3/ A to společně s válkou u Poteidaje nejmíc přispělo k utrácení peněz. /4/ Hoplití střežící Poteidaiu dostávali dvě drachmy denně (každý z nich bral denně drachmu a druhou drachmu na svého sluhu) a byly jich ze začátku tři tisíce, a nejméně tolik jich dokončilo obléhání, pak jich tu bylo tisíc šest set s Formiónem, ti však odtáhli dřív; na lodích se všemu mužstvu vyplácelo také tolik. Peníze byly tedy utraceny hned na začátku tímto způsobem, a toto byl největší počet lodí, jaký kdy Athéňané vypravili.

18 V stejnou dobu, kdy byli Lakedaimoňané na Isthmu, vytáhli Mytiléňané sami i jejich najatí žoldnéři po souši na Méthymnu a spoléhali se, že jim bude vydána zradou. Zaútočili na město, když však neměli úspěch, jaký očekávali, odtáhli k Antisse, Pyrrze a Eresu. Když v těchto městech provedli různá opatření, aby byla zvýšena bezpečnost, a zesílili hradby, odtáhli rychle domů.

/2/ Po jejich odchodu se i Méthymňané vypravili proti Antisse, byli však poraženi obyvateli města a jejich žoldnéři, kteří je překvapili výpadem; mnoho jich padlo a zbylí rychle odtáhli. /3/ Když se Athéňané dověděli, že Mytiléňané jsou pány země a jejich vojáci že nejsou schopni jim to překazít, pošlou už někdy začátkem podzimu stratéga Pachéta, syna Epikurova, s tisícem athénských hoplitů. /4/ Když po plavbě, při níž vojáci sami veslovali, dorazí k Mytiléně, ohradí ji kolem dokola jednoduchou zdí; na několika důležitých místech byly postaveny ještě pevnůstky. /5/ Mytiléně byla už pevně sevřena z obou stran, ze země i z moře, a začínala přicházet zima.

19 Protože Athéňané potřebovali peníze na obléhání, tenkrát poprvé sami přispěli mimořádnou daní ve výši dvou set talentů a poslali také dvanáct lodí, aby mezi spojenci vybírali poplatky, pod velením Lysikle a dalších čtyř strategů. /2/ Lysikles jezdil od jednoho místa k druhému a vybíral peníze. V karském Myuntu vystoupil na břeh, odtud se pustil rovinou u Maiandru až k sandskému pahorku a padl při útoku Karů a Anajských spolu s velkou částí svého vojska.

20 Téže zimy Platajané (byli totiž dosud obléháni Peloponnésany a Boiótany), protože byli tísněni nedostatkem potravin a nebyla žádná naděje na pomoc z Athén a ani jiná spása se neobjevovala, vymyslí si spolu s Athéňany, kteří byli obleženi s nimi, že všichni vyjdou z města a přelezou hradby nepřátel, podaří-li se jim probít se. K tomuto pokusu radil věstec Theainetos, syn Tolmidův, a Eupompidas, syn Daimachův, který byl také strategem. /2/ Později se polovina zhrozila nebezpečí, které pokládali za velké, a jen asi dvě stě dvacet mužů dobrovolně vytrvalo při rozhodnutí vyjít z města tímto způsobem. /3/ Vyrobili si žebřky stejně dlouhé, jak byla vysoká nepřátelská hradba. Míru si vzali podle vrstev cihel na místě, kde nepřátelská zeď před nimi nebyla omítnuta. Řady počítalo současně více lidí, a i kdyby se někteří spletli, většina se přece jen dopočítala správného čísla, zvláště když řady počítali víckrát a nebyli příliš vzdáleni, nýbrž zeď, přes kterou chtěli jít, bylo dobře vidět. /4/ Míru na žebřky si tedy vzali tak, že ji odhadli podle tloušťky cihly.

21 Hradby Peloponnésanů byly postaveny takto. Měly dvě obvodní zdi, jednu obrácenou k Platajím a druhou pro případ, že by nepřítel útočil z vnějšku od Athén; zdi byly od sebe vzdáleny asi šestnáct stop. /2/ Prostor mezi nimi byl rozdělen a byly tam postaveny příbytky pro posádku, ty spolu souvisely, takže to vypadalo jako jediná tlustá zeď s cimbuřím na obou stranách. /3/ Za každým desátým cimbuřím byla velká věž, stejně široká jako zeď; věže sahaly od vnitřního okraje až k vnějšmu, takže se nedalo chodit vedle věže, ale vojáci procházeli jejím středem. /4/ A tak v noci, kdykoli byla bouřka s deštěm, opouštěli strážní cimbuří a hlídali z věží, které stály blízko sebe a byly shora kryté.

Taková byla tedy hradba, kterou byli sevřeni Platajané. 22 Jakmile měli všechno připraveno, počkali si na deštivou a větrnou noc, kdy také nesvítil měsíc; vedli je ti, kteří byli původci toho plánu. Nejprve překročili příkop, který je obkličoval, potom se přiblížili k nepřátelským hradbám, aniž je zpozorovaly nepřátelské stráže, které v té tmě neviděly ani před sebe, a ani je neslyšely, protože vítr přehlušoval hluk jejich kroků při postupu. /2/ Platajané také udržovali mezi sebou velký odstup, aby zbraně na sebe nenarážely a neprozradily je svým řinčením. Měli jen lehkou výzbroj a byli obuti jen na levé noze, aby se jim lépe šlo na rozbahněné půdě.

/3/ K úseku hradeb uprostřed mezi dvěma věžemi — věděli, že cimbuří je neobsazené — se tedy nejdřív přiblížili ti, kteří nesli žebříky, a přistavili je ke zdi. Pak na ně vystoupilo dvanáct lehkooděnců, kteří měli jen krátký meč a krunýř; velel jim Ammeas, syn Koroibův, a ten také první vylezl na hradby. Po něm vystoupil celý jeho oddíl, vždy šest k jedné věži. Potom šli ostatní lehkooděnci jen s krátkými kopími, štíty jim nesli ostatní za nimi, aby se ti první snáz dostali nahoru, a měli jim je dát, až by stáli proti nepříteli.

/4/ Když už jich byl větší počet nahoře, zpozorovali je strážní na věžích; jeden z Platajanů shodil totiž tašku, jak se přidržoval cimbuří, a ta svým pádem způsobila hluk. /5/ Hned se strhl pokřik a vojsko se vyhrnulo na zeď, protože v té temné a bouřlivé noci nevěděli, jaké nebezpečí hrozí; současně také Platajané, kteří zůstali ve městě, vyrazili a zaútočili na hradby Peloponnésanů na opačné straně, než kde jejich muži lezli přes hradby, aby od nich odpoutali pozornost nepřátel. /6/ Ti byli zmateni a zůstávali každý na svém místě, nikdo si netroufal jít na pomoc ze svého stanoviště, ale nedovedli si vysvětlit, co se děje. /7/ A tři sta z nich vyšlo při tom křiku před hradby — byli to ti, kteří měli rozkaz přijít na pomoc, kdyby to bylo třeba. Směrem k Thébám vzplály ohně ohlašující nepřítele, /8/ ale i Platajané z města zapálili na hradbách mnoho hranic, které si právě kvůli tomu už předtím připravili, aby si nepřátelé nedokázali vysvětlit, co

ohně znamenají, a nepřišli na pomoc, protože by si mysleli, že se stalo něco jiného, než se ve skutečnosti stalo, dokud jejich druzi, kteří vyšli z města, neuniknou a nebudou v bezpečí.

23 Když se první z Platajanů, kteří přelézali hradby, dostali nahoru, pobili strážce v obou věžích a věži se zmocnili; potom se postavili do průchodů v nich a střežili je, aby jimi nikdo nemohl projít na pomoc. Pak přistavili žebříky ze zdi k věžím, po nich vystoupil větší počet mužů nahoru, a tak z věží zezdola i shůry odráželi střelbou ty, kteří spěchali na pomoc, a současně už největší část celého oddílu přistavila velký počet žebříků ke zdi, strhli cimbuří a přelézali mezi věžemi. /3/ Každý, kdo se dostal nahoru, postavil se na okraji nad příkopem a odtamtud střílel z luku nebo házel oštěpem, kdyby snad někdo chtěl přispěchat na pomoc podle zdi a bránit jim v přechodu. /3/ Když už všichni přešli, sestupovali s určitými potížemi jako poslední i ti, kteří byli na věžích, a spěchali k příkopům, a vtom se proti nim hnalo těch tři sta vojáků s pochodněmi v ruku. /4/ Platajané na ně viděli ze tmy líp, jak stojí na okraji příkopu, a stříleli na ně a házeli kopí, mířili přitom na nechráněná místa těla, je samotné však bylo vidět mnohem hůř, neboť světlo pochodní jejich protivníky oslňovalo. A tak se i poslední z Platajanů dostali přes příkop ještě včas, i když to bylo spojeno s nesnázemi a s velkou námahou. /5/ Voda v příkopu byla pokryta ledem, ne však dost silným, aby se po něm dalo přejít, spíš byl rozbředlý, protože foukal východní vítr, ten v noci přinesl sněh a voda v příkopu stoupla, takže se při přechodu jen taktak neutopili. Ovšem především tento hrozný nečas jim umožnil uniknout.

24 Od příkopů pochodovali Platajané v sevřeném útvaru po cestě do Théb, u níž je po pravé straně svatyně hérao Androkrate, protože soudili, že si rozhodně nebudou myslit, že by se dali cestou vedoucí k nepřátelům. Viděli také, že se Peloponnésané ženou s pochodněmi směrem ke Kithairónu a Dryoskefalám po cestě vedoucí do Athén. /2/ Platajané šli asi šest nebo sedm stadií touto cestou k Thébám, potom zahnuhli a dali se cestou vedoucí k horám do Eryther a Hysií, dostali se do hor a odtud šťastně unikli do Athén, celkem dvě stě dvanáct mužů z původně vyššího počtu, neboť někteří

z nich se vrátili do města, dřív než přelezli zeď, a jeden lučičník byl zajat u vnějšího příkopu.

/3/ Peloponnésané tedy nechali pronásledování a vrátili se na své stanoviště. Platajané ve městě nevěděli nic o tom, co se stalo, a když jim ti, kteří se vrátili, hlásili, že nikdo nezůstal naživu, poslali po rozednění hlasatele a žádali o vydání mrtvých; když se dověděli, jak to je doopravdy, svou žádost odvolali. Tak se tedy zachránili muži z Plataj tím, že přelezli hradby.

25 Koncem téže zimy je poslán z Lakedaimonu Lakedaimoňan Salaithos s triérou do Mytilény. Doplul do Pyrrhy, od tamtud šel pěšky do Mytilény a dostal se tajně do města řečištěm jednoho potoka, kudy bylo možno projít opevněním. Tam řekl úředníkům města, že bude podniknout vpád do Atiky a že připluje čtyřicet lodí, které mají přijít na pomoc, on sám že byl poslán napřed, jednak aby jim to řekl, jednak aby zařídil i jiné věci. /2/ To dodalo Mytiléňanům odvalu a byli ještě méně ochotni jednat s Athéňany.

A skončila tato zima a s ní skončil čtvrtý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

26 Když příštího léta Peloponnésané poslali do Mytilény dvačtyřicet lodí a velitelem ustanovili Alkidu, který byl jejich nauarchem, sami se svými spojenci vpadli do Atiky, aby Athéňané, znepokojovaní ze dvou stran, byli méně schopni podniknout něco proti lodím plujícím do Mytilény. /2/ Velitelem při tomto vpádu byl Kleomenes v zastoupení Pleistoanaktova syna Pausania, který byl králem, ale ještě byl mladý; Kleomenes byl bratr jeho otce. /3/ Pustošili ty části Atiky, které byly už dříve vypleněny, pokud tam něco znova vyrostlo nebo bylo při dřívějších vpádech ušetřeno. Nejhorší ovšem byl pro Athéňany druhý vpád. /4/ Lakedaimoňané totiž stále čekali, že se dovědí z Lesbu o nějakém zákroku svého loďstva, které už tam musilo být, a postupovali vpřed a plenili, nač přišli. Když se však stále nedělo nic z toho, co očekávali, a došly jim potraviny, vydali se na zpáteční cestu a rozešli se do svých měst.

27 Když lodi z Peloponnésu do Mytilény stále nepřijížděly, ale dávaly si na čas, a oni už neměli žádné potraviny, byli

Mytiléňané nuceni navázat z těchto důvodů jednání s Athéňany. /2/ Salaitchos sám už lodi nečekal, a hodlaje zaútočit na Athéňany, oblékl národ do těžké zbroje místo dosavadní lehké. /3/ Lidé však, jakmile dostali zbroj, nechtěli už poslouchat své velitele, ale srotili se a žádali, aby bohatí přinesli na veřejnost své zásoby obilí a rozdělili je všem, jinak že se sami domluví s Athéňany a vydají jim město.

28 Když úředníci poznali, že nejsou schopni tomu zabránit a že by se dostali do nebezpečí, kdyby byly vyloučeni z účasti na smlouvě, uzavřou jménem obce dohodu s Pachetem a jeho vojskem s těmito podmínkami: Athéňané mají možnost rozhodovat o Mytiléňanech podle své vůle, ti přijmou do svého města vojsko a pošlou vyslance do Athén k jednání o sobě samých; dokud se nevrátí, Paches žádného Mytiléňana neuvězní ani neučiní otrokem ani nepopraví. /2/ Taková dohoda byla uzavřena. Když však vojsko vtáhlo do města, ti z Mytiléňanů, kteří byli nejhorlivější při jednání s Lakadaimoňany, dostali velký strach, na nic nečekali, ale přese všechno si sedli k oltářům jako prosebníci. Paches je vyzval, aby vstali, že se jim nic nestane, a zajistil je na Tenedu, dokud o nich Athéňané nerozhodnou. /3/ Poslal také triéry na Antissu, zmocnil se jí a provedl ještě jiná vojenská opatření, jak se mu zdálo vhodné.

29 Peloponnésané se s těmi čtyřiceti loďmi, které měly rychle připlout, omeškali hned při plavbě kolem Peloponnésu a i při další cestě postupovali pomalu, v Athénách o nich vůbec nevěděli, dokud nepřistáli na Délu. Teprve když se odtamtud dostali k Ikaru a Mykonu, dověděli se o pádu Mytilény. /2/ Protože to chtěli vědět přesně, vypravili se do Embatu v kraji erytherském. Do Embatu dopluli asi sedm dní po dobytí Mytilény. Když získali bezpečné zprávy, radili se, co by měli za těchto okolností dělat, a élejský občan Teutiaplos promluvil takto: 30 „Alkido a ostatní, kteří zde tak jako já velíte peloponnéskému vojsku, já myslím, že bychom měli plout do Mytilény, tak jak tu jsme, dřív než se o nás dovědí. Protože se toho města teprve nedávno zmocnili jiní lidé, najdeme tam pravděpodobně mnoho nepořádku ve strážní službě, zejména směrem k moři, kde Athéňané nečekají příchod nepřítelů a kde přitom

jsme velmi silní. Je také pravděpodobné, že jejich pěchota je bezstarostně rozptýlena po domech, protože se považují za vítěze. /3/ Jestliže na ně tedy vyrazíme znenadání a v noci, doufám, že bychom se mohli s pomocí obyvatelstva, pokud tam ještě zbyli nějací naši přívrženci, zmocnit města. /4/ Neváhejme podstoupit toto nebezpečí a budme přesvědčeni, že právě toto patří k oněm nevypočítatelným stránkám války, jichž se vojevůdce musí vyvarovat sám u sebe a které musí využít, když je spatří u nepřítele, aby dosáhl největšího úspěchu.“

31 Avšak těmito slovy Alkidu nepřesvědčil. Někteří jiní z iónských vyhnanců a Lesbané, kteří pluli s ním, mu radili, když už se tohoto nebezpečí bojí, ať se tedy zmocní některého města v Iónii nebo aiolské Kymy, aby mohli tohoto města používat jako základny k vyvolání odboje proti Athéňanům v celé Iónii (je prý to docela nadějně, neboť pro nikoho nebude jejich příchod nevítaný) a aby připravili Athéňany o tento jejich největší zdroj příjmů; kdyby se Athéňané vypravili proti nim, znamenalo by to pro ně další výdaje. Také prý se domnívají, že přemluví i Pissuthnu, aby se účastnil války na jejich straně. /2/ Alkididas nepřijal ani tento návrh, ale myslel především na to, že když přišel k Mytiléně pozdě, vrátí se co nejrychleji na Peloponnésos.

32 Opustil Embaton, plul podél pobřeží, a když přistál v Myonnésu patřícím Téjským, dal povraždit většinu zajatců, jichž se zmocnil během plavby. /2/ Když potom přistál v Efesu, přišli za ním vyslanci Samských z Anají a řekli mu, že jeho způsob osvobozování Řecka není hezký, jestliže zabíjí muže, kteří proti němu nezvedli ruku a nebyli jeho nepřáteli, ale z donucení byli spojenci Athéňanů; jestliže nepřestane, jen z mála nynějších nepřátel si učiní přátele, naopak mnohem větší počet přátel se změní v nepřátele. /3/ Alkidu to přesvědčilo, propustil všechny muže z Chia, které ještě měl, a některé jiné zajatce; při spatření jeho lodí totiž lidé neutíkali, ale spíš se k nim přibližovali, jako by to byly lodi atické — ani zdaleka je nenapadlo, že by se poloponnéské lodi vydaly do Iónie, když jsou Athéňané pány moře.

33 Z Efesu plul Alkididas rychle, byl to vlastně útěk; ještě:

když kotvil u Klaru, spatřili ho totiž ze Salamiňanky a Přímořanky, které právě pluly z Athén. Ze strachu před pronásledováním si to namířil napříč širým mořem, protože nechtěl ze své vůle přistát u jiné země než u Peloponnésu.

/2/ Paches a Athéňané o tom dostali zprávu z Eryther, a dostávali ji i z mnoha jiných míst. Protože v Iónii nebyla žádná opevnění, zavládl tam velký strach, že Peloponnésané při své plavbě podél pobřeží, i kdyby tam nechtěli zůstat, budou napadat a plenit města. A Přímořanka a Salamiňanka hlásily, že je viděly u Klaru. /3/ Paches se ve spěchu pustil do pronásledování a plul za nimi až k ostrovu Patmu, když však bylo jasné, že už je nedostihne, vrátil se. Považoval za výhodné, že když už je nezastihl na širém moři, nebyly zaskočeny nikde jinde, protože to by byli Peloponnésané donuceni utábořit se a Athéňané by je musili hlídat a obklíčit.

34 Na zpáteční cestě přistál také u Notia patřícího Kolofónanům, do něhož se přestěhovali Kolofónané, když jejich vnitrozemské město obsadil Itamanes a barbari, přivedení tam v době vnitřních rozbrojů; k obsazení došlo asi tenkrát, když Peloponnésané podruhé vpadli do Atiky. /2/ V Notiu propukly mezi přestěhovanými uprchlíky z Kolofónu znova stranické spory. Jedni si přivedli na pomoc od Pissuthny arkadské a barbarské žoldnéře a usadili je v opevněné části města a současně s nimi tam vstoupili ti z Kolofónanů z vnitrozemského města, kteří přáli Peršanům, a byli s nimi rovnoprávní. Druzí, kteří jim ustoupili a odešli do vyhnanství, povolali Pacheta. /3/ Ten pozval k pohovoru Hippia, velitele Arkadů v pevnosti, se zárukou, že nebudou-li se mu líbit jeho, Pachetovy návrhy, dá ho dovést zpět do opevnění živého a zdravého; Hippias přišel, Paches ho dal střežit, ne však spoutat, pak znenadání udeřil na opevnění, když to nikdo nečeká, dobude je a dá pobít všechny Arkady i barbary, kteří byli uvnitř. Potom dá dovést dovnitř Hippia, jak slíbil, a tam ho dá zadržet a zastřelit šípy. /4/ Notion odevzdá Kolofónanům s výjimkou těch, kteří stranili Peršanům. Později tam Athéňané poslali oikisty, ti dali Notiu ústavu utvořenou podle athénskému vzoru a svedli tam ze všech měst všechny, kteří pocházeli z Kolofónu.

35 Když přišel Paches do Mytilény, opanoval Pyrrhu a Eresos, zajal také Lakedaimoňana Salaitha, který se skrýval ve městě, a poslal jej do Athén stejně tak jako mytilénské muže, které dal předtím dopravit na Tenedos, i další, které podezřívával ze spoluviny na odpadnutí. /2/ Propustí také větší část vojska; se zbylými tam zůstal a upravil poměry v Mytiléně i na celém ostatním Lesbu podle svého dobrého zdání.

36 Když tito muži a Salaithos přišli, Athéňané Salaitha okamžitě popravili, třebaže jim Iedacos sliboval, kromě jiného, že odvede Peloponnésany od Platajů — byly totiž ještě obléhány. /2/ O Mytiléňanech se radili a v hněvu rozhodli, že budou pobiti nejen ti, kteří už byli v Athénách, ale všichni dospělí Mytiléňané, a děti a ženy že budou prodány do otroctví. Vytýkali jim, nejen že od nich odpadli, ale že odpadli, ačkoliv jimi nebyli ovládáni jako ostatní, a nemálo přispělo k vzrůstu jejich vzteku, že se peloponnéské lodi odvážily podstoupit nebezpečí a vyplout do Iónie jim na pomoc; zdálo se jim totiž, že odpadnutí bylo připravováno dlouhou dobu. /3/ Pošlou tedy k Pachetovi triéru s oznámením, co bylo rozhodnuto, a s rozkazem, že mají Mytiléňany v rychlosti pobít. /4/ Hned druhého dne toho však litovali a usoudili, že onen výnos je krutý a nelidský, zahubit celé město, a ne pouze viníky. /5/ Když to poznali vyslanci Mytiléňanů přítomní v Athénách, tu spolu s Athéňany, kteří jim přáli, podnítili úředníky, aby dali věc ještě jednou projednat. Přemluvili je k tomu tím snáz, že i jim bylo jasné, že si většina občanů přeje, aby jim někdo dal příležitost uradit se o tom ještě jednou. /6/ Ihned byl svolán sněm, různí řečníci podávali různé návrhy a pak znova vystoupil Kleón, syn Kleainetův, který pomohl k vítězství dřívějšímu návrhu, že mají být popraveni, a který byl i jinak největší násilník ze všech občanů a u lidu tenkrát nejlivnější, a takto promluvil.

37 „Už často jsem i při jiných příležitostech poznal, že demokracie není schopná vládnout druhým, a nejvíc jsem to poznal při té vaší nynější shovívavosti k Mytiléňanům. /2/ Protože při svých každodenních stycích nemáte jeden z druhého strach a nejste k sobě záluďní, chováte se stejným způsobem i ke spojencům, a když se dopustíte nějaké chyby, buď

že se dáte jimi přesvědčit, nebo že se necháte ovládnout lítostí, nevěříte, že ukázat slabost je pro vás nebezpečné, a přitom vám to náklonnost spojenců stejně nezíská. Nenahlížíte, že vláda, kterou máte, je tyranidou a že ji vykonáváte nad lidmi nepřátelskými, kteří hledají příležitost, jak vám uškodit, a kteří se nechávají ovládat jen neradi a poslouchají vás ne proto, že se snažíte zavděčit se jim i za cenu vlastní škody, ale proto, že vaše nadřazenost se opírá víc o vaši sílu než o jejich dobrou vůli. /3/ Nejohrovnější ze všeho však je, nezůstane-li v platnosti nic z našich rozhodnutí a nedospějeme-li k názoru, že stát řídicí se horšími zákony, ale neměnnými, je mocnější než stát řídicí se zákony lepšími, které se však nedodržují, že nedostatek zkušeností provázený rozvážností je prospěšnější než obratnost spojená s vrtkavostí a že prostší lidé obvykle řídí stát lépe než chytřejší. /4/ Ti chtějí totiž vypadat moudřejší než zákony a chtějí mít vždy poslední slovo, kdykoli se mluví o něčem přispívajícím k obecnému prospěchu, jako kdyby nemohli ukázat svůj důvtip při důležitějších věcech, a takovým počínáním obvykle poškozují své obce. Naproti tomu ti, kteří nedůvěřují svým duševním schopnostem, považují se za méně rozumné, než jsou zákony, a méně schopné vytknout něco tomu, kdo dovede krásně mluvit, a protože jsou spíše nestrannými soudci než zápasníky, zpravidla vše zařídí správně. /5/ Tak si musíme počínat i my a nenechat se unést řečnickou obratností a soupeřením v chytrosti k tomu, abychom pak radili vašemu shromáždění něco, co by bylo v rozporu s naším vlastním přesvědčením.

38 Pokud jde o mne, já svůj názor neměním a divím se těm, kteří navrhli, aby se znova rokovalo o Mytiléňanech, a připravují nás o čas, což je spíše v zájmu provinilců, neboť ten, komu bylo ublíženo, postupuje proti tomu, kdo mu ublížil, když už jeho hněv ochladl, kdežto následuje-li msta bezprostředně po křivdě, pak je trest vině nejprůměrnější. Divil bych se také tomu, kdo by mi chtěl odporovat a dokazovat mi, že provinění Mytiléňanů nám přináší prospěch a že naše zkáza bude znamenat škodu pro spojence. /2/ Je jasné, že kdo by měl chtít vyvrátit a dokázat, že jednomyslně přijaté rozhodnutí nebylo přijato, buď by musil mít velkou důvěru ve své řeč-

nické umění, nebo by se pokusil oklamat nás s vynaložením velké námahy krasořečením, podnícen k tomu ziskem. /3/ Stát za takové zápasy dává odměny jiným, nebezpečí však musí čelit sám. /4/ A tím jste vinni vy, protože jste špatnými rozhodčími při takových zápasech — při řečech vystupujete obyčejně jako diváci, při činech jako posluchači, budoucí činy posuzujete podle těch, kteří krásnými slovy tvrdí, že jsou možné, a minulé podle těch, kteří je duchaplnou řečí pohaní, a neuvážíte, že co se stalo, je věrohodnější, může-li se opřít o svědectví vašich očí, než to, o čem jste jen slyšeli. /5/ Jste výborní v tom, jak se necháte oklamat novotou projevu, ale i v tom, jak se nechcete řídit tím, na čem jste se usnesli, protože jste otroky všeho neobvyklého a pohrdáte vším, co je běžné, /6/ a každý z vás chce být především sám nejlepším řečníkem, a když ne, chcete aspoň tím, že takovým řečníkům odporujete, budít zdání, že nejste horší ve sledování myšlenky, ale jestliže řekne někdo něco vtipného, že to už napřed schválíte, že jste připraveni už předem pochopit, o čem se mluví, ale pomalu předvídáte z toho vyplývající následky. /7/ Hledáte, abych tak řekl, něco úplně odlišného od světa, v němž žijeme, a nejste schopni zamyslet se nad současnými poměry, jak by bylo třeba. Necháváte se zkrátka přemoci potěšením z poslouchání a spíš se podobáte lidem, kteří sedí jako diváci při přednáškách sofistů, než lidem, kteří se radí o potřebách státu.

39 Od takových zvyků bych vás chtěl odvrátit, a proto vás upozorňuji na to, že jedno město se proti vám provinilo nejvíce—Myléné. /2/ Já totiž dovedu pochopit ty, kteří odpadli, protože nemohli snášet vaši nadvládu nebo protože k tomu byli donuceni nepřáteli; jestliže však něco takového provedli lidé, kteří sídlí na ostrově chráněném hradbami a našich nepřátel se musili bát jen od moře, přitom však ani tady nebyli proti nim bez obrany, protože měli válečné loďstvo, lidé, kteří se řídili svými zákony a měli u nás takovou vážnost jako nikdo jiný, čeho jiného se dopustili než podvatné činnosti a spíš nás napadli než od nás odpadli (odpadnout přece může jen ten, kdo trpí nějaké násilí) a pokusili se nás ve spolku s našimi největšími nepřáteli zničit? Toto je hroznější, než kdyby proti

nám válčili jen vlastními silami. /3/ Nestal se jim výstražným příkladem osud jejich sousedů, kteří od nás odpadli a byli přemoženi, ani je nezadržel blahobyt, v němž žili, před skokem do nebezpečného dobrodružství, ale dodali si odvahy, pokud jde o budoucnost, kojili se nadějí ve výsledek větší než jejich síly a přitom menší než jejich touha a pustili se do války, protože se rozhodli dát přednost hrubému násilí před právem; vždyť na nás zaútočili v okamžiku, kdy věřili v možnost vítězství, aniž utrpěli nějakou křivdu. /4/ Obvykle se obracejí k násilí především taková města, která zažijí znenadání nečekaný blahobyt; naopak štěstí, které potká lidi jako důsledek rozumného uvažování, bývá trvalejší než štěstí nenadálé a řekl bych, že je pro lidi snazší odrazit neštěstí než udržet si štěstí.

/5/ Už dávno jsme neměli dávat Mytiléňanům v ničem přednost před ostatními a nebyli by tak zpychli. To už je jednou v povaze člověka, že pohrdá tím, kdo si ho váží, a obdivuje se tomu, kdo před ním neustupuje. /6/ Teď ať jsou potrestáni tak, jak si za svou křivdu zaslouží, a žaloba ať se neomezí jen na oligarchy, přičemž byste lid zprostili viny. Vždyť na vás zaútočili všichni stejně — kdyby se byli obrátili na naši stranu, mohli by teď znova bydlet ve svém městě, oni však věřili, že nebezpečí ve spolku s oligarchy bude menší, a proto odpadli. /7/ Uvažte toto: jestliže uložíte stejný trest těm, kteří odpadli, donucení k tomu nepřáteli, i těm, kteří to učinili dobrovolně, kdo ze spojenců se podle vašeho názoru neodtrhne pod nepatrnou záminkou, když v případě úspěchu bude svobodný a v případě porážky neutrpí nic hrozného? /8/ A my budeme vynakládat peníze a životy kvůli každému jednotlivému městu, a když zvítězíme, převezmeme město zničené a budeme v budoucnu připraveni o důchody, které znamenají naši sílu; když prohrajeme, budeme v nich mít nepřítel k těm, které už máme nyní, a po všechen čas, v němž budeme musit bojovat s nynějšími nepřáteli, budeme mít válku i se svými vlastními spojenci.

40 Proto jim nesmí žádný řečník dodávat naději, že jim bude odpuštěno, když jako lidé udělají chybu, ať už by se takový řečník spoléhal na svou výmluvnost, nebo byl podplacen. Když nám uškodili, nebylo to nedobrovolné, ale dobře věděli, oč

jde, když proti nám vystoupili nepřátelsky. Odpustit lze jen tomu, kdo byl donucen. /2/ Já jsem tedy už tenkrát poprvé bojoval a teď znova bojuji za to, abyste neměnili své dřívější usnesení a nedopustili se některé ze tří chyb, které jsou každé vládě nejškodlivější: slitování, radost z řečnění, velkomyslnost. /3/ Soucit je na místě tenkrát, když je uplatňován proti rovnému, a ne proti tomu, kdo jej nebude opětovat a z nutnosti bude stále nepřítelem. Řečníci, kteří působí potěšení svými řeči, najdou pole působnosti i v jiných věcech, méně důležitých, ne tam, kde obec zaplatí za krátké potěšení velkou škodou, zatímco oni za své krásné řeči budou odměněni výhodami. A velkomyslnost se projevuje spíš vůči těm, od nichž lze očekávat, že i v budoucnosti nám budou věrni, než těm, kteří zůstanou nepřáteli stejnými, ani o trochu menšími.

/4/ Říkám vám zkrátka toto: poslechnete-li mě, učiníte něco, co bude současně spravedlivé k Mytiléňanům i prospěšné vám, kdežto rozhodnete-li jinak, nezískáte si jejich vděčnost, ale spíš vynesete rozsudek sami nad sebou. Vždyť jestliže byli v právu, když se od vás odtrhli, je vaše vláda nespravedlivá. Jestliže však chcete, aby vaše vláda trvala dál, i kdyby to bylo proti právu, musíte je ve svém vlastním zájmu potrestat, i kdyby to bylo nespravedlivé, nebo vzdát se vlády a žít v bezpečí jako řádní lidé.

/5/ Musíte se bránit stejným trestem, jaký byste musili čekat od nich, a nesmíte se ukázat méně rozhodní než ti, kteří se proti vám provinili, jen proto, že jste unikli jejich pletichám; jen si rozvažte, jak by asi naložili oni s vámi, kdyby zvítězili, tím spíš, že oni s křivdami začali. /6/ Především ti, kteří se bezdůvodně dopouštějí na někom křivdy, pronásledují svou oběť až k smrti, protože stále před sebou vidí nebezpečí, jímž je nepřítel, který zůstal naživu. Vždyť kdo utrpí nějaké násilí bezdůvodně, jestliže se z něho dostane, je neúprosnější než nepřítel, který bojuje na základě rovnosti.

/7/ Nezraďte tedy sami sebe, v myšlenkách se přeneste co nejbliž k tomu, co jste měli snášet, a uvažte, jak jste si za každou cenu přáli nad nimi zvítězit; teď se nenechte obměkčit jejich nynějším stavem a nezapomeňte na hrůzu, která

visela nad vašimi hlavami. Potrestejte je, jak si zaslouží, a dejte tím ostatním spojencům jednoznačnou výstrahu, že smrt stihne toho, kdo odpadne. Když to poznají, budete méně často nuceni bojovat s vlastními spojenci a zanedbávat opravdové nepřátele.“

41 Tak promluvil Kleón. Po něm vystoupil Diodotos, syn Eukratův, který i v dřívějším sněmu nejvíc mluvil proti návrhu na popravení Mytiléňanů, a tentokrát řekl toto.

42 „Ani nevytýkám nic těm, kteří znova předložili sněmu nález o Mytiléňanech, ani nechválím ty, kteří s výčtkami žádají, aby se věci nejdůležitější neprojednávaly několikrát, naopak domnívám se, že dvě věci nejvíc překážejí dobrému rozhodnutí, spěch a hněv. Spěch je obvykle spojen s nerozumností, hněv s nezkušeností a duševní omezeností. /2/ Kdo s rozhodností trvá na tom, že řeči nejsou učitelé skutků, je buď hloupý, nebo na tom má nějaký osobní zájem; je hloupý, jestliže si myslí, že je možné nějak jinak objasnit, co teprve má přijít a je nejasné, má na tom osobní zájem, jestliže má v úmyslu přemluvit sněm k něčemu nečestnému a domnívá se, že by nebyl schopen přesvědčivě mluvit o něčem, co není čestné, že však pomluvami zmate i protivníky, i posluchače. /3/ Nejnebezpečnější jsou však ti, kteří navíc řečníka obviňují, že byl podplacen. Kdyby mu kladli za vinu nerozumnost, tu v případě, že by sněm nepřesvědčil, mohli by po jeho odchodu posluchači mít pochybnosti o jeho duševních schopnostech, ne však o jeho poctivosti, kdežto vytýká-li se mu nepoctivost, tu v případě, že přesvědčí, je podezřelý, a nemá-li úspěch, je pokládán za hloupého a ještě nepoctivého. /4/ Obec z toho nemá žádný prospěch, neboť strach ji připravuje o rádce. Nejlepší by pro ni bylo, kdyby takoví občané neuměli mluvit, protože tak by jen velmi zřídka byla přemluvena k chybnému jednání. /5/ Dobrý občan však nesmí zstrašovat protivníky, nýbrž musí se za stejných podmínek ukázat jako lepší řečník, rozumná obec pak nesmí přidávat čest tomu, kdo jí nejčastěji dobře radí, ale ani mu ubírat z té, kterou má, a nejen že nesmí trestat toho, kdo svůj návrh neprosadí, ale ani mu ubírat na vážnosti. /6/ Za takových okolností je člověk, který má se svými návrhy úspěch, méně

sváděn k tomu, aby mluvil proti svému dobrému zdání, jen aby se zavděčil a získal ještě větší vážnost, a ani ten, kdo neuměl dát správnou radu, nepokoušel by se získat si dav stejným postupem, to jest že by mluvil tak, aby se mu zavděčil.

43 My však jednáme právě opačně, a navíc podezříváme-li někoho, že mluví sice nejlíp, ale činí to z prospěchářství, tu ze závisti vyvolané nedokázaným podezřením ze zjištění připravujeme obec o zřejmý prospěch. /2/ Došlo to tak daleko, že co je dobré, není o nic méně podezřelé, jestliže je řečeno přímo, než to, co je špatné, takže kdo chce přemluvit lid k nejhroznější věci, klame ho zrovna tak jako ten, kdo radí k lepšímu a pomáhá si lži, aby se mu věřilo. /3/ Pro tuto přehnanou vychytralost je náš stát jediný, jemuž není možné prospět otevřeně, bez klamu, neboť kdo pro něj učiní něco dobrého zjevně, je hned podezříván, že z toho skrytě sám bude mít víc. /4/ Třebaže to je s vámi takové, přesto jde-li o něco velmi závažného, musíme my, kteří vidíme dál než vy, kteří se na to díváte, jen zběžně o tom promluvit, zvláště když jsme za svou radu zodpovědni, kdežto vy za své poslouchání zodpovědni nejste. /5/ Kdyby utrpěl stejnou škodu jak ten, kdo přesvědčil o správnosti svého návrhu, tak kdo jej schválil, přistupovali byste k svému rozhodování s větší rozvahou; teď se však občas stává, že když někdy nějaké rozhodnutí dopadne špatně, v prvním návalu hněvu trestáte jen toho, kdo vás k tomu přemluvil, a ne sebe, kterých je víc a kteří jste se na té chybě podíleli.

44 Předstoupil jsem před vás ne proto, abych někomu ve věci Mytiléňanů odporoval nebo někoho obžalovával. Máme-li rozum, nejde teď o jejich provinění, ale o naše správné rozhodnutí. /2/ Kdybych vám dokázal, že se dopustili velkého bezpráví, nevybízel bych proto, abyste je dali popravit, kdyby to pro nás nebylo výhodné, a na druhé straně i kdyby si zasloužili odpuštění, nedoporučoval bych vám, abyste je nechali být, kdyby se to nezdálo dobré pro obec. /3/ Myslím si, že se naše porada víc týká budoucnosti než přítomnosti. A teď jsem u toho, co především tvrdí Kleón s velkou rozhodností, že bude pro budoucnost užitečné ustanovit trest smrti, aby spo-

jenci tolik neodpadali: já myslím také na naše budoucí dobro, stavím se však rozhodně proti Kleónovi a můj názor je právě opačný. /4/ Nemyslím, že byste se nechali odradit líbivostí jeho řeči od užitečnosti toho, co říkám já. Jeho návrh spravedlivěji odpovídající vašemu čerstvému hněvu na Mytiléňany by vás ovšem snadno mohl strhnout. My se však s nimi nesoudíme tak, že bychom měli zapotřebí nějakých právních důvodů, ale rozhodujeme o nich tak, aby nám byli užiteční.

45 V různých státech je stanoven trest smrti na mnoho provinění, a to i na provinění mnohem menší, než jsou tato. A přesto se lidé nechají zlákat nadějí a podstupují nebezpečí a nestalo se, že by se někdo odvážil něčeho protizákonného, kdyby soudil, že se mu to nemůže podařit. /2/ A kdepak se některé město vzbouřilo ve chvíli, kdy se mu zdálo, že jeho přípravy, ať už domácí, nebo poskytnuté spojenci, jsou nedostatečné? /3/ Všichni, ať jde o jednotlivce, nebo o celé obce, mají od přírody sklon k špatným činům a není zákon, který by je od toho odvrátil, vždyť lidé zavedli postupně všechny tresty od nejlehčího k nejtěžšímu v naději, že jim budou zločinci méně škodit. A je pravděpodobné, že v dřívějších dobách byly na nejtěžší prohřešky ustanoveny mírnější tresty, ty však s přibýváním provinění a s postupem času v mnoha případech dospěly až k trestu smrti. A přesto jsou zákony stále porušovány. /4/ Bude tedy nutné najít něco ještě hroznějšího než toto, nebo je ani toto nezadrží, ale jednou chudoba, která puzena nedostatkem dohání k odvaze, jindy bohatství, které násilím a domýšlivostí žene k hrabivosti, a jiné okolnosti, které činí z lidí hříčky vášní, vedou, ovládný nějakým nenasytným a silným citem, k podstupování nebezpečí. /5/ K tomu všemu ještě natropí mnoho škody naděje a touha: touha jde napřed, naděje následuje, touha vymýšlí čin, naděje probouzí představu, že štěstí pomůže, a třebaže jsou neviditelné, jsou mocnější než hrůzy spatřené vlastním očima. /6/ I štěstí nemálo přispívá k povzbuzení; někdy zasahuje neočekávaně a svádí člověka, aby se něčeho odvážil, i když jsou jeho prostředky nedostatečné, a státy nesvádí o nic méně než jednotlivce, protože při tom jde o největší věci, svobodu nebo vládu nad jinými, a každý se ve společnosti

všech nesmyslně cítí silnější. /7/ Je to zkrátka nemožné a svědčí to o velké pošetilosti, jestliže si někdo myslí, že síla zákonů nebo nějaký jiný strašák může být překážkou pro lidskou povahu, když plane touhou něco vykonat.

46 Neměli bychom se tedy v důvěře v trest smrti jako v bezpečnou záruku rozhodnout pro to horší ani stavět odpadlíky do beznadějného postavení, že nebudou mít možnost změnit svůj názor a smazat své poblouzení co nejdříve. /2/ Uvažte, že jestliže nyní nějaké město odpadne a pozná, že nemá naději na vítězství, může se dohodnout v době, kdy je ještě schopné dát válečnou náhradu a v budoucnosti platit poplatky; avšak kdyby to mělo být takové, jak se navrhuje, nemyslíte, že se každé město připraví líp než nyní, a bude-li obleženo, bude se držet až do úplného vyčerpání, jestliže je úplně stejné, dohodne-li se s protivníkem pomalu, nebo rychle? /3/ Není to pro nás škoda, musíme-li vyhazovat peníze při obléhání, protože nemůže být ani řeči o dohodě, a když konečně město dobudeme, padne nám do rukou zničené a jsme pro budoucnost připraveni o důchody z něho? A z těchto důchodů přece pochází naše síla proti nepřátelům. /4/ Proto nesmíme být přísnými soudci těch, kteří se dopustili chyby, a škodit tím víc sobě samým, ale spíš musíme hledět, abychom si mírným trestem zajistili do budoucnosti města majetkově silná, a nesmíme si myslit, že je uhlídáme krutými zákony, nýbrž opatrným jednáním. /5/ Teď si však počínáme právě opačně, a jestliže přemůžeme národ svobodný a námi ovládaný násilím, který se vzbouřil, jak se dalo čekat, aby si získal samostatnost, myslíme, že ho musíme přísně potrestat. /6/ Není správné být horlivý v trestání svobodných, když odpadnou, ale je třeba být horlivý v jejich střežení, dřív než odpadli, a předejít tomu, aby je vůbec něco takového napadlo, a když zlomíme vzpuru, musíme za ni činit zodpovědným co nejmenší počet lidí.

47 Podívejte se ještě na to, jak velkou chybu byste učinili i v tomto ohledu, kdybyste poslechli Kleóna. /2/ Teď je vám lid ve všech městech nakloněn a buď se neúčastní odboje oligarchů proti nám, nebo, je-li k tomu násilím donucen, ihned je nepřítelem těch, kteří se vzbouřili, a vy máte hned při

vstupu do války na své straně jako spojence lid toho města, které se vám staví na odpor. /3/ Jestliže však vyhubíte mytilénský lid, který se ani povstání neúčastnil, a jakmile se dostal ke zbraním, dobrovolně vám město vydal, tu se především dopustíte bezpráví, když zabijete své dobrodince, a za druhé dáte oligarchům to, co si přejí ze všeho nejvíc: když doženou některé město ke vzpouře, budou mít okamžitě v lidu spojence, protože vy jim ukážete předem, že vinné i nevinné čeká stejný trest. /4/ A i když se v něčem provinili, je třeba stavět se, jako by se neprovinili, aby se nestal naším nepřitelem ten, kdo jediný ještě je naším spojencem. /5/ To pokládám za daleko prospěšnější k udržení vlády, být ochoten raději snést křivdu než dát průchod spravedlnosti a zničit ty, kteří by zničení být neměli. Kleón tvrdí, že spravedlnost i naše zájmy vyžadují potrestání Mytiléňanů, avšak není možné, aby obojí bylo uspokojeno současně.

48 Uznejte, že mé názory jsou lepší, a aniž byste se nechali ovlivnit soucitem nebo velkomyslností — ani já si nemyslím, že by vás měly svést —, dejte na mé domluvy, bez vzrušení sudte ty Mytiléňany, které poslal Paches jako viníky, a ostatní nechte dál žít doma. /2/ Takové jednání víc poslouží pro budoucnost a nažene víc strachu nepřátelům, neboť kdo si vše dobře rozváží, má větší převahu nad nepřátele, než kdo je napadne bez rozmyslu, třeba s velkou silou.“

49 Tak promluvil Diodotos.

Když byly vysloveny tyto zhruba protichůdné názory, Athéňané se ve svém mínění neshodli a při hlasování došlo takřka k rovnosti hlasů, přece však zvítězil názor Diodotův. /2/ Ihned poslali ve spěchu jinou triéru, aby nenašli Mytilénu zničenou, kdyby tam dojela dřív triéra dřív poslaná, která měla asi den a noc náskok. /3/ Protože mytilénští vyslanci opatřili loď vínem a ječným chlebem a slíbili velkou odměnu, jestliže tam doplují dřív, pluli s takovým úsilím, že ječný chléb namočený ve vínu a v oleji jedli při veslování a střídavě jedni spali a druhí veslovali. /4/ Naštěstí také nefoukal vítr proti nim a první triéra příliš nespíchala, aby splnila svůj strašný úkol, kdežto druhá se hnala jako o závod, a tak tam ona první připlula jen o tolik dřív, že Paches jen přečetl

usnesení a chystal se vykonat, co bylo rozhodnuto, a už přistává druhá a zabrání krveprolití. Mytiléné unikla tedy nebezpečí jen o vlasek.

50 Ostatní muže, které Paches poslal, protože měli největší vinu na vzpouře, dali Athéňané podle Kleónova návrhu popravit (bylo jich přes tisíc), mytilénské hradby zbořili a jejich lodi zabavili. /2/ Později Lesbanům neustanovili žádnou daň, avšak rozdělili celou zem kromě té, která patřila Méthymňanům, na tři tisíce dílů, tři sta jich vybrali a zasvětili bohům, ostatní díly přidělili losem athénským občanům jako klérúchům. Lesbanům pak bylo rozkázáno, aby těmto klérúchům platili každého roku za jeden díl dvě miny a půdu si obdělávali sami. /3/ Athéňané obsadili i městečka ležící na pevnině, která byla původně podřízena Mytiléňanům; potom se dostala do poddanství Athéňanů.

Takové byly události na Lesbu.

51 Téhož léta po dobytí Lesbu podnikli Athéňané pod velením Nikia, syna Nikératova, výpravu na ostrov Minóu, který leží před Megarami. Megařané na něm postavili věž a měli tam posádku. /2/ Nikias tam chtěl zřídít athénské strážní stanoviště místo na Budoru a na Salamině, protože to bylo blíž k nepříteli. Chtěl také zajistit, aby odtud Peloponnésané nepodnikali tajné výpravy triér a pirátské nájezdy, jak se stávalo předtím, a současně aby se nic nedostalo po moři do Megar. /3/ Proto nejprve zaútočil od moře, s pomocí obléhacích strojů se zmocnil dvou věží směrem k Nisaji, uvolnil průjezd mezi ostrovem a pevninou a opevnil i část obrácenou k pevnině, kudy bylo možno přijít na pomoc ostrovu nepřiliš vzdálenému od břehu po mostě postaveném přes mělčinu.

/4/ Toto udělal během několika dní, potom nechal na ostrově opevnění s posádkou a s vojskem odtáhl.

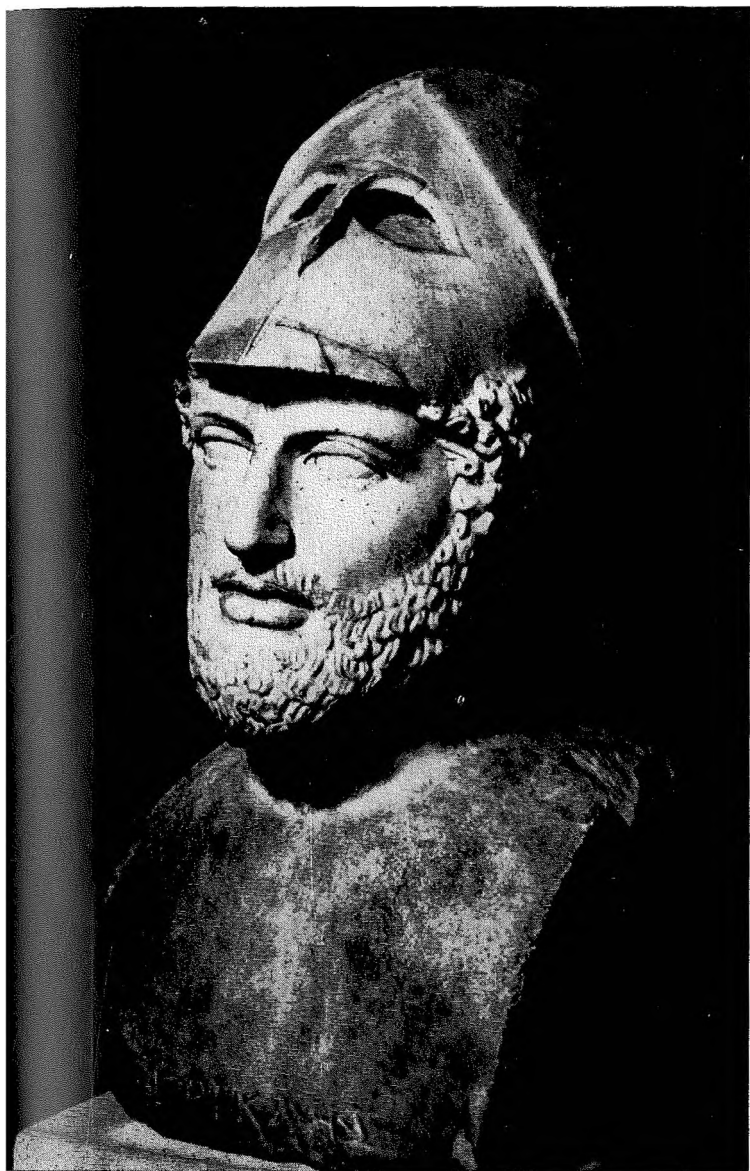
52 Tohoto léta asi v stejnou dobu se Platajané dohodli s Lakedaimoňany, protože už neměli co jíst a nemohli už vzdorovat obléhání. Došlo k tomu takto.

/2/ Peloponnésané zaútočili na jejich hradby a oni už se nemohli bránit. Když lakedaimonský velitel poznal, jak jsou slabí, nechtěl se jich zmocnit násilím (takový rozkaz dostal z Lakedaimonu, aby v případě, že by jednou bylo uzavřeno

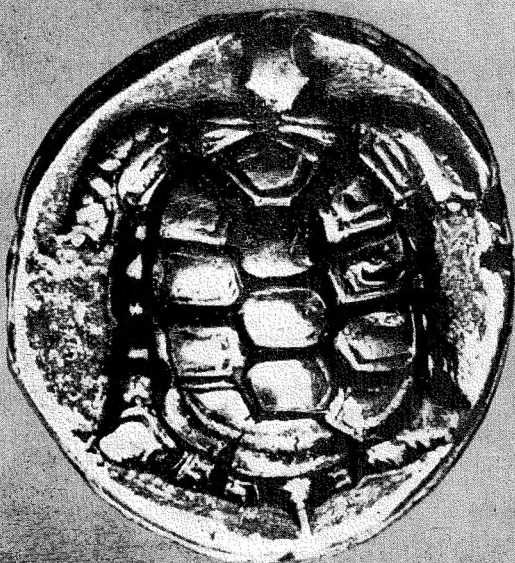
příměří s Athéňany a bylo dohodnuto, že obě strany mají ustoupit z těch míst, která obsadili ve válce, nemusili vydat Plataji, protože se k nim občané přidali sami, dobrovolně). Proto k nim pošle hlasatele, aby jim řekl, že chtějí-li dobrovolně vydat své město Lakedaimoňanům a podrobit se jejich soudu, potrestají viníky, avšak nikoho nespravedlivě. /3/ Hlasatel to vyřídil, a Platajané už na pokraji sil město vydali. Peloponnésané dávali Platajanům několik dní jíst, až dorazilo z Lakedaimonu pět soudců. /4/ Když přišli, nebyla na Platajany vznesena žádná žaloba, ale předvolali si je a ptali se jich pouze na to, zda v průběhu této války učinili něco dobrého Lakedaimoňanům a jejich spojencům. /5/ Oni říkali, že ano; vyžádali si, aby o tom směli mluvit obšírněji, a určili jako své řečníky Astymacha, syna Asópolaova, a Lakóna, syna Aieimnéstova, který byl proxenem Lakedaimoňanů. Oni vystoupili a takto promluvili.

53 „Vydali jsme vám své město, Lakedaimoňané, protože jsme k vám pojali důvěru a protože jsme si nemyslili, že soud, jemuž se podrobíme, bude takovýhle, ale že bude víc odpovídat zákonům, a souhlasili jsme s podmínkou, že nepředstoupíme před jiné soudce než před vás, jak se také stalo, protože jsme věřili, že se tak nejspíš dočkáme spravedlnosti. /2/ Nyní se však obáváme, že oba tyto naše předpoklady byly mylné; právem máme podezření, že při tomto soudním jednání jde o to nejhorší a že nebudete soudci nestrannými, jestliže vycházíme z toho, že proti nám nebyla vznesena předběžná žaloba, na kterou bychom musili odpovědět, ale sami jsme si vyžádali slovo, a že nám byla položena krátká otázka, na niž nelze odpovědět pravdivě, aniž bychom si uškodili, ani lživě, aniž bychom byli usvědčeni. /3/ A tak jsme v nesnázích, ať se na to podíváme z kterékoli stránky, a jsme nuceni (zdá se nám to také nejjistější) podstoupit nebezpečí a něco říci; vždyť kdybychom za těchto okolností nepromluvili, mohli bychom si pak vyčítat, že nás to mohlo zachránit.

/4/ Ale k jiným potížím se přidává i potíž, jak vás přesvědčit. Kdybychom jeden druhého neznali, mohlo by pro nás být užitečné předložit svědectví o věcech vám neznámých; takto však všechno bude řečeno lidem, kteří to znají, a my se ne-

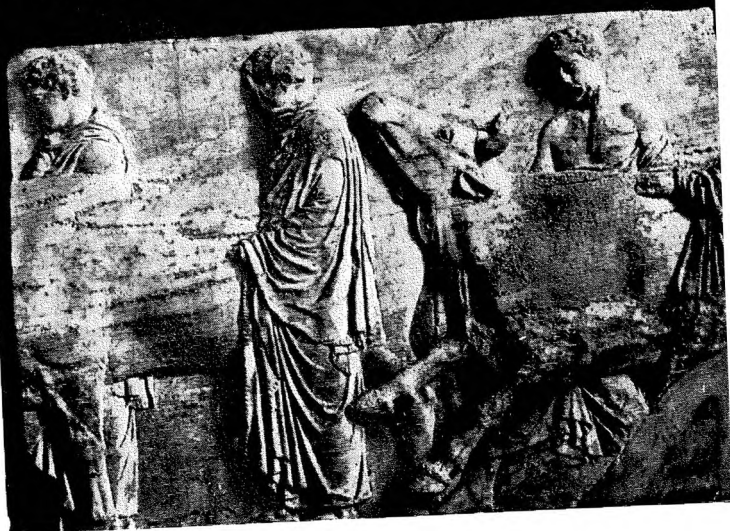
1 Perikles syn Xanthippûv z Athén

3 Vykopávky hřbitova v athénském Kerameiku

2 Nahoře: athénská mince
Dole: aiginská mince

4 Přípravy na oběť bohyni Athéně

5 Athénská Akropolis

6 Severozápadní roh Parthenónu

7 Chrámek bohyně Niké na athénské Akropoli

8 Propylaje, slavnostní vchod na athénskou Akropoli

bojíme, že už předem víte, že naše zásluhy jsou menší než vaše, a vyčtete nám to, ale že jste nás postavili před soud, jenž už má rozsudek předem připravený, jen abyste se zavděčili jiným.

54 Přesto předložíme důkazy, které ospravedlňují naše chování v neshodách s Thébany i náš postoj k vám i k ostatním Řekům, připomeneme své zásluhy a pokusíme se vás přesvědčit.

/2/ Na vaši stručnou otázku, zda jsme Lakedaimoňanům a jejich spojencům v této válce učinili něco dobrého, odpovídáme: ptáte-li se nás jako nepřátelé, nestala se vám žádná křivda, jestliže jste od nás nezakusili nic dobrého; ptáte-li se nás, protože nás považujete za přátele, vina je především u těch, kteří s námi začali válku. /3/ Jak v míru, tak i ve válce proti Peršanům jsme si počínali dobře: nebyli jsme první, kdo nyní mír porušil, a ve válce jsme spolu s vámi jako jediní z Boiótánů bojovali za svobodu Řecka. Vždyť přestože jsme stát vnitrozemský, účastnili jsme se námořní bitvy u Artemisia, a když se bojovalo na našem území, stáli jsme po vašem a Pausaniově boku; jestliže v oněch dobách ohrožovalo Řeky nějaké jiné nebezpečí, ve všech jsme měli účast v míře přesahující naše síly. /5/ A právě vám, Lakedaimoňané, když po onom zemětřesení přepadl Spartu veliký strach, protože se vzbouřili heilóti a uchýlili se do Ithómy, vám jsme poslali na pomoc třetinu svých občanů. Není slušné na to zapomínat.

55 Pokládali jsme za správné, abychom byli takoví v oněch dávných slavných dobách; nepřáteli jsme se stali později. Vinu na tom máte vy: naši žádost o spojenectví, když nás ohrožovali Thébani, jste odmítli a vybídlí jste nás, abychom se obrátili na Athéňany, protože jsou našimi sousedy, kdežto vy bydlíte daleko. /2/ Přesto jste v této válce od nás neutrpěli nic mimořádného a ani vám nic mimořádného nehrozilo. /3/ Jestliže jsme na vaši výzvu nechtěli odpadnout od Athéňanů, neporušili jsme tím právo. Vždyť oni nám pomáhali proti Thébánům, když vy jste váhali, a zradit je by nebylo slušné, tím spíš, že jsme s nimi uzavřeli spojenectví na vlastní žádost, když nám prokázali dobrodiní, a získali jsme také jejich občanství; naopak bylo přirozené, že jsme šli ochotně tam, kam

nás vybízeli. /4/ Pokud jde o vedoucí postavení, jaké máte mezi svými spojenci vy i Athéňané, není vina na těch, kteří následovali, jestliže se učinilo něco, co není krásné, ale jsou vinni ti, kteří k nesprávnému jednání vedli.

56 Thébané nám ublížili mnohokrát; o posledním případě sami víte, to je ten, kvůli němuž snášíme i toto všechno. /2/ Vždyť překvapili naše město v době příměří, a ještě k tomu to bylo ve svátek, a proto jsme byli v právu, když jsme je za to potrestali podle všeobecně platného zákona, že je dovoleno bránit se proti nepřátelskému útoku, a nebylo by tudíž spravedlivé, abychom kvůli nim utrpěli škodu. /3/ Budete-li totiž měřit spravedlnost podle svého okamžitého prospěchu a podle nepřátelství Thébanů k nám, projevíte se jako soudcové, kterým nejde doopravdy o nalezení práva, ale kteří se víc starají o svůj prospěch. /4/ Ovšem jestliže se vám teď Thébané zdají užiteční, mnohem užitečnější jsme vám byli my i jiní Řekové tenkrát, když jste byli ve větším nebezpečí. Dnes vy, hrozíte, napadáte druhé, avšak v oné době, kdy barbar přinášel všem porobu, oni stáli na jeho straně. /5/ Je spravedlivé postavit naši tehdejší horlivost proti našemu nynějšímu provinění, jestli jsme se ovšem opravdu provinili; zjistíte, že horlivost je větší a vina menší, a to ještě k tomu šlo o horlivost v dobách, kdy bylo vzácné najít mezi Řeky hrdinství, které by se postavilo proti Xerxově moci, a kdy byli víc chváleni ti, kteří se tváří v tvář vpádu barbarů nesnažili hájit v bezpečí vlastní zájmy, ale byli odhodláni odvážit se těch nejkrásnějších činů spojených s nebezpečím. /6/ Třebaže jsme byli také takoví a třebaže jsme za to byli vyznamenáni mezi prvními, máme teď strach, abychom nebyli zahubeni pro stejný postoj, když jsme si zvolili Athéňany, jak žádala spravedlnost, spíš než vás, jak nám radil ohled na náš prospěch. /7/ Sluší se přece posuzovat stejné chování stejným způsobem a myslit si, že vaše zájmy nejsou nikdy lépe zajištěny než tenkrát, když můžete svůj bezprostřední vlastní prospěch uvést ve shodu s vděčností dlužnou dobrým spojencům za jejich statečnost.

57 Myslete dále na to, že vás nyní většina Řeků považuje za vzor poctivosti; jestliže o nás rozhodnete nespravedlivě

(tento váš rozsudek nezůstane přece bez povšimnutí, protože vy jste chváleni a my si také nezasloužíme žádnou hanu), mějte na zřeteli, že veřejné mínění bude pobouřeno tím, že rozhodnete proti právu o poctivých mužích, ačkoliv sami jste ještě poctivější, a že uložíte ve svatyních společných všem Řekům jako dar věci odcizené dobrodincům Řecka. /2/ Bude se zdát zrůdné, že Lakedaimoňané rozbořili Plataji a že vy je kvůli Thébanům vymazáváte se vším všudy z řeckého společenství, třebaže vaši otcové napsali na trojnožku uloženou v Delfech jméno tohoto města jako odměnu za jeho statečnost. /3/ Tak hluboko jsme klesli ve svém neštěstí! Když Peršané vítězili, byli jsme zničeni, a nyní jsme u vás, kdysi největších přátel, níž než Thébané; musili jsme podstoupit dva nejtěžší zápasy: tenkrát bychom byli zahynuli hladem, kdybychom nebyli své město vydali, a teď zase stojíme před soudem, v němž nám jde o život. /4/ Všichni nás odstrčili, nás Platajany, kteří jsme byli plni ochoty vůči Řekům, třebas to i přesahovalo naše síly, a dnes jsme opuštěni a bez pomoci; nikdo z někdejších spojenců nám nepomáhá, a pokud jde o vás, Lakedaimoňané, bojíme se, že nemůžeme počítat ani s vámi, kteří jste naše jediná naděje.

58 A přece vás prosíme i ve jménu bohů, kteří se kdysi stali ochránci našeho spolenectví, i ve jménu našich zásluh o Řeky, abyste se obměkčili a změnili svůj záměr, jestliže jste se snad Thébany nechali k něčemu přemluvit, vyžádejte si od nich zpátky dar, abyste nemusili připravit o život ty, kteří si to od vás nezasloužili, a abyste si raději získali čestný dík místo nečestného a nezasloužili si špatnou pověst tím, že druhým prokážete laskavost. /2/ Zničit naše těla, to je hned, ale dá hodně práce smazat ze sebe hanbu z toho vyplývající. Vždyť v nás nepotrestáte nepřátele, to by bylo v pořádku, ale lidi, kteří vám jsou nakloněni a dostali se do války s vámi jen z donucení. /3/ A tak bude váš soud v souladu s božími zákony, uchováte-li nám život a uvážíte-li před vynesením rozsudku, že jsme se vám vzdali dobrovolně a s rukama prosebně vztaženými (je přece u Řeků zákonem prosebníky nezabíjet) a že jsme ještě k tomu byli vždy vašimi dobrodinci. /4/ obraťte svůj pohled na hroby svých otců, padlých rukou Peršanů

a pohřbených v naší zemi, kterým jsme každý rok vzdávali úctu a za státní peníze přinášeli jako dary oděvy a ostatní věci, které zvyk předepisuje, a kterým jsme obětovali prvotiny ze všeho, co naše země plodí, dary lásky přinášené obyvateli spřátelené země a bývalými spojenci někdejšími druhům ve zbrani. A vy byste nesprávným rozsudkem učinili pravý opak. /5/ Jen si všimněte: Pausanias je zde dal pochovat, protože si myslil, že je ukládá do přátelské půdy a u přátel; jestliže naopak proti tomu vy nás připravíte o život a platajskou zemi přeměníte v zemi thébskou, co jiného učiníte, než že necháte v nepřátelské zemi a u jejich vrahů své otce a příbuzné, zbažené počty, které mají nyní? Kromě toho zotročíte kraj, ve kterém byli Řekové osvobozeni, a zpusťte svatyně bohů, k nimž se modlili, dříve než porazili Peršany, a připravíte je o otcovské oběti těch, kteří je založili a postavili.

59 Takové chování by neposloužilo vaší slávě, Lakedaimončané, ani to, že byste se prohřešili proti zásadám platcím u všech Řeků a proti svým předkům, ani to, že byste nás, své dobrodince, zničili kvůli nepřátelství, které se vás netýká, třebaže se vám nic zlého nestalo — ne, vy nás musíte ušetřit, musíte oblomit své srdce, soudit s chápavým soucitem a myslet nejen na hrůzu toho, co máme vytrpět, ale i na to, jací jsme my, kteří to mají vytrpět, a jak nevypočitatelný je osud, který může někdy dopadnout i na nevinného. /2/ My, jak se na nás sluší a jak nás k tomu nutí nezbytnost, vzýváme bohy, uctívané u týchž oltářů a společně všem Řekům, a žádáme vás, abyste se k tomu nechali přemluvit; zvedáme před sebe jako štít přísahy, jimiž se zavázali vaši otcové, abyste na nás nezapomněli, utíkáme se jako prosebníci pod ochranu hrobů, v nichž odpočívají vaši otcové, a zapřísaháme mrtvé, ať nedopustí, aby se dostali do moci Thébanů a byli vydáni svými nejmilejšími těm největším nepřátelům. Připomínáme jim onen den, kdy jsme spolu s nimi vykonali ty nejskvělejší činy, zatímco teď v tento den nám hrozí, že zakusíme to nejhorší.

/3/ Přicházíme už ke konci své řeči, což je nutné a což je v našem postavení nejhorší, protože spolu s ním se blíží nebezpečí pro náš život, a než skončíme, říkáme vám, že jsme své město nevydali Thébanům (místo toho bychom si raději

zvolili tu nejhorší smrt, smrt hladem), ale přišli jsme s důvěrou k vám a je spravedlivé, jestliže vás nepřesvědčíme, abyste nás vrátili tam, kde jsme byli, a nechali nás, abychom se sami rozhodli pro první nebezpečí, které se naskytne. /4/ Snažně vás prosíme, Lakedaimoňané, abychom my, Platajané, nejhorlivější, když šlo o dobro Řeků, nebyli vydáni svým nejhorším nepřátelům Thébanům z vašich rukou navzdory důvěře, kterou jsme ve vás kladli, ale abyste se stali našimi zachránci a nezahubili nás, když ostatní Řeky osvobozujete.“

60 Tak promluvili Platajané. Thébané však dostali strach, aby Lakedaimoňané v něčem necouvli, ovlivnění jejich řečí, proto vystoupili a řekli, že oni chtějí také promluvit, když bylo proti jejich očekávání dovoleno Platajanům přednést delší řeč, než jaká by stačila jako odpověď na onu otázku. Když je soudcové vyzvali, promluvili takto.

61 „Nebyli bychom žádali o slovo, kdyby byli odpověděli na otázku stručně a kdyby se byli neobrátili proti nám s obžalobou a nemluvili o věcech, které sem vůbec nepatří, neobhajovali zeširoka, z čeho je nikdo neobviňuje, a nevychvalovali to, co nikdo nehaní. Takto však jsme nuceni na některé věci odpovědět, jiné vyvrátit, aby jim naše „špatnost“ a jejich „sláva“ nebyla na prospěch, ale abyste soudili, teprve až uslyšíte pravdu o obou stranách.

/2/ Poprvé jsme se s nimi zneprátelili, když jsme po osídlení ostatní Boiótie založili Plataji a jiná místa, která jsme získali po vyhnání smíšeného obyvatelstva; tenkrát se s námi nechtěli dát vést, jak bylo dříve ustanoveno, ale oddělili se od ostatních Boiótanů, překračovali otcovské zákony, a když byli nuceni k pořádku, přidali se k Athéňanům a ve spolku s nimi nám způsobili mnoho škod a mnoho jich za to utrpěli.

62 Když barbar přitáhl proti Řecku, tu, jak prohlašují, jediní z Boiótanů nestáli na jeho straně a tím se nejvíc vychloubají a nás tupí. /2/ My tvrdíme, že nestáli na straně Peršanů proto, že tam nestáli ani Athéňané, a podle téže zásady, když později Athéňané šli proti Řekům, oni byli zas jediní, kteří stáli na straně Athéňanů. /3/ Podívejte se však, jaké zřízení jsme měli my a jaké měli oni, když jsme se takto chovali. Náš stát nebyl tenkrát spravován oligarchicky podle

zákonů ani demokraticky, u nás tenkrát vládla malá skupinka lidí s neomezenou mocí, což bylo něco naprosto protichůdného zákonům a umírněné ústavě, ale velmi blízkého tyranidě. /4/ Ti doufali, že jejich soukromá moc bude ještě větší, jestliže Peršané zvítězí, drželi lid násilím na uzdě a přivedli barbary do země. A stát jako celek tak jednal proto, že nemohl o sobě rozhodovat, a nezaslouží si, aby se mu vyčítalo, v čem pochybil, když nebyly zákony v pořádku. /5/ Když Peršané odešli a náš stát měl zas své zákony a když později Athéňané šli na celé Řecko a pokoušeli se podmanit si naši zemi a díky rozbrojům měli už větší část obsazenu, tu je třeba uvážit, zda jsme svým bojem u Koróněje a vítězstvím nad nimi neosvobodili Boiótii a zda teď s horlivostí vám nepomáháme osvobodit ostatní tím, že poskytujeme koně a tolik výbroje jako žádný jiný ze spojenců.

63 Tolik na obranu proti výtce, že jsme byli na straně Peršanů. Pokusíme se teď dokázat, že vy jste se víc provinili proti Řekům a spíš si zasluhujete nejvyšší trest. /2/ Stali jste se, jak říkáte, spojenci a spoluobčany Athéňanů na ochranu proti nám. Měli jste si je tedy zvat jen proti nám a neútočit spolu s nimi na jiné, vždyť kdyby vás Athéňané k něčemu nutili proti vaší vůli, bylo by vám stačilo odvolat se na spojenectví uzavřené kdysi s Lakedaimoňany proti Peršanům, za které se tak často schováváte; toto spojenectví stačilo donutit nás, abychom se od vás drželi dál a také — a to je nejdůležitější — umožnit vám rozhodovat se beze strachu. Ale vy jste si dobrovolně a už bez donucení zvolili raději stranu athénskou. /3/ A říkáte, že by bylo hanebné zradit dobrodince. Mnohem hanebnější a nespravedlivější však bylo zradit všechny Řeky, s nimiž jste se vzájemně zavázali přísahou, než pouze Athéňany, kteří zotročují Řecko, kdežto oni je osvobozují. /4/ A způsob, jak jste se jim odvděčili, neodpovídal tomu, co oni pro nás udělali, a navíc nebyl prost hanby. Vy jste si je přece, jak říkáte, pozvali, když jste snášeli křivdu, a pak jste jim pomáhali působit křivdu druhým. Je sice hanba neodplatit laskavost stejným způsobem, avšak větší hanba je odvděčit se nespravedlivým jednáním za přátelskou službu, jejíž prokázání bylo spravedlivé.

64 Ukázali jste také, že když jste se jediní z Boiótanů nepřidali k Peršanům, neudělali jste to z lásky k Řekům, ale proto, že to ani Athéňané neudělali, a vy jste chtěli dělat totéž co oni a pravý opak toho, co ostatní. /2/ A nyní žádáte, abyste měli prospěch z toho, že jste se zásluhou druhých ukázali dobří. To však není spravedlivé; vyvolili jste si Athéňany, bojujte tedy spolu s nimi a neodvolávejte se na tehdy uzavřený spolek stvrzený přísahou, jako by vás teď měl zachránit. /3/ Vždyť jste ho opustili, vždyť jste přísahy nedodrželi a raději jste pomáhali zotročit Aigiňany a jiné z těch, s kterými jste tenkrát společně přísahali, než abyste tomu zabránili, a nedělali jste to proti své vůli, vždyť jste měli své zákony, tytéž, jako máte dodnes, a nikdo vás nenutil jako nás. Poslední výzvu, kterou jsme vám poslali ještě před obležením, abyste zachovali klid a nepřidávali se k žádné straně, tu jste nepřijali. /4/ Kohopak by měli všichni Řekové nenávidět větším právem než vás, kteří jste osvědčili svou chrabrost k jejich škodě? Teď jste ukázali, že vám nepatří ony činy, jimiž jste, jak říkáte, podali důkaz o své ušlechtilosti, ale vyšlo na světlo pravdy, co vždy chtěla vaše povaha: šli jste s Athéňany, kteří kráčeli cestou nespravedlivou.

/5/ To je tedy vysvětlení našeho nedobrovolného příklonu k Peršanům a vašeho dobrovolného příklonu k Athéňanům.

65 Pokud jde o poslední křivdu, kterou jste, jak tvrdíte, od nás utrpěli, neboť jsme podle vás protizákonně napadli vaše město v době příměří a ve svátek, domníváme se, že ani v tom není naše chyba větší než vaše. /2/ Kdybychom totiž přišli k vašemu městu sami od sebe, bojovali s vámi a plenili vaši zem jako nepřátelé, pak jsme vinni. Jestliže však muži, kteří jsou mezi vámi první majetkem i rodem, nás z vlastního podnětu pozvali, protože vás chtěli vytrhnout ze spolku s cizím státem a přivést vás zpátky k starobylému svazu všech Boiótanů, v čem je naše vina? Spíš jedná protizákonně ten, kdo vede, než ten, kdo jej následuje. /3/ Domníváme se však, že nejsou vinni ani oni, ani my. Byli přece platajskými občany jako vy, dávali v sázku víc než vy, a když otevřeli své opevnění a dovolili nám vstoupit do vašeho města přátelsky, ne nepřátelsky, chtěli zabránit těm horším u vás, aby se nestali ještě

horšími, a lepším dopomoci k tomu, co si zasloužili. Chtěli napravovat lidem rozum, ne však připravovat město o občany, nýbrž přivést je zpátky k spojení s pokrevenci, s nikým jste se neměli znepřátelit, ale spojit se smlouvami se všemi.

66 Důkaz, že jsme si nepočínali nepřátelsky, je v tom, že jsme nikomu neublížili, ale vyzvali jsme každého, kdo se chce řídit starodávnými zvyky všech Boióťanů, ať jde s námi. /2/ Vy jste se k nám ochotně přidali, dohodli jste se s námi a zpočátku jste byli klidní, později však, když jste poznali, že nás je málo, nebo se vám možná zdálo, že jsme učinili něco trochu méně vhodného, když jsme přišli bez souhlasu vašeho lidu, tu jste nám neoplatili stejným, a místo abyste se zdrželi násilí a pokusili se nás po dobrém přemluvit, abychom odešli, napadli jste nás v rozporu s dohodou a některé jste zabili v potyčce. Jejich smrt nás tolik nebolí, protože v jistém smyslu se jim stalo po právu, avšak ty, kteří k vám vztahovali ruce a které jste zajali živé, ty jste zavraždili, ačkoli jste nám slíbili, že je nezabijete — jak můžete říci, že jste nespáchali nic hrozného? /3/ Ačkoliv jste třikrát během krátké doby jednali nezákonně, tím že jste zrušili smlouvu, později zabili ony muže a nám lživě slíbili, že je nezabijete, jestliže se nedotkneme vašeho majetku na venkově, přesto tvrdíte, že jsme zákon přestoupili my, a žádáte beztrestnost. To tedy ne, jestliže tito budou soudit spravedlivě. Za všechny tyto zločiny budete potrestáni.

67 Kvůli tomu jsme mluvili trochu obšrněji, Lakedaimonané, i ve vašem i v našem zájmu, abyste věděli, že máte právo je odsoudit a my že máme ještě světlejší právo je potrestat. /2/ Nenechte se obměkčit tím, co slyšíte o jejich dávných hrdinských činech, byly-li vůbec nějaké; takové činy mají pomáhat těm, kteří utrpí křivdu, avšak tomu, kdo spáchá něco ohavného, mají trest zdvojnásobit, protože se prohřešuje způsobem jeho nedůstojným. Ať jim také není nic platný náрек a vzbuzování lítosti, když se dovolávají hrobů vašich otců a své opuštěnosti. /3/ Vždyť my proti tomu můžeme ukázat na to, že naši mladí muži, které oni zavraždili, vytrpěli od nich něco mnohem hroznějšího; otcové některých z nich padli u Koróneje při pokusu získat pro vás Boióti,

osiřelí otcové jiných a jejich opuštěné domovy vznášejí k vám mnohem spravedlivější prosbu, abyste vrahy potrestali. /4/ Mnohem spíš si zaslouží vaši lítost lidé postižení něčím hanebným, ale ti, kteří trpí právem, jako tito, zasluhují naopak, aby se člověk z jejich utrpení radoval. /5/ Svou nynější opuštěnost si zavinili sami, neboť lepší spojence od sebe odstrčili dobrovolně. Porušili zákon, ačkoliv předtím nic zlého od nás neutrpěli, protože se raději dali vést nenávistí než smyslem pro spravedlnost, a ani nyní jejich trest neodpovídá jejich vině, neboť budou potrestáni podle zákona. Nevzdali se na bojišti, jak říkají, ale uzavřeli s vámi smlouvu, podle které se odevzdali vašemu soudu.

/6/ Braňte, tedy, Lakedaimoňané, zákon Řeků, který oni přestoupili, a nám, kterým bylo nespravedlivě ublíženo, splatěte spravedlivým díkem za naši někdejší horlivost a neodmítněte nás pod vlivem jejich řečí, ale dejte Řekům příklad, že nebudete oceňovat zásluhy podle slov, ale podle činů. Jsou-li čestné, stačí krátká zmínka, jsou-li nečestné, pak řeči vyzdobené krásnými slovy slouží k jejich zahalení.

/7/ Jestliže lidé, kteří mají nejvyšší moc, tak jako dnes vy, shrnou vše v hrubých rysech a vynesou rozsudek nad všemi najednou, mnohem vzácněji bude někdo hledat krásná slova na přikrytí nespravedlivých činů.“

68 Tak promluvili Thébané. Lakedaimonští soudcové se domnívali, že se mohou plným právem držet své otázky, zda jim Platajané v této válce učinili něco dobrého, protože je předtím podle staré smlouvy uzavřené po perských válkách s Pausaniou žádali, aby zachovali klid, a později, ještě však před obléháním, je vyzývali, aby zůstali podle oné smlouvy nestranní. Platajané však odmítli, a tak byli Lakedaimoňané přesvědčeni, že díky svým správným záměrům už nejsou vázání smlouvami a že se k nim Platajané zachovali nepřátelsky. Proto si teď zas dávali předvést jednoho po druhém a každého se ptali, zda v této válce učinil Lakedaimoňanům a jejich spojencům něco dobrého, a když řekl, že ne, dali ho odvést a popravit a u nikoho neučinili výjimku.

/2/ Tak zahubili neméně než dvě stě samotných Platajanů a pětadvacet Athéňanů, to byli ti, kteří s nimi zůstali v oble-

žení. Z žen učinili otrokyně. /3/ Město dali asi na rok k obyvání Megařanům, kteří musili kvůli povstání odejít z města, a Platajanům, kteří zůstali naživu a byli při nich. Později je však zbořili až do základů a vedle Héřina chrámu postavili hospodu mající dvě stě stop do čtverce s pokojíky kolem dokola dole i nahoře; při stavbě použili krovy a dveře z platajských domů, z ostatního zařízení uvnitř hradeb, které bylo z bronzu i ze železa, zhotovili lůžka a věnovali je Héře; zbudovali jí také kamenný chrám dlouhý sto stop. Půdu prohlásili za majetek obce a pronajali ji na deset let; obdělávali ji Thébané.

/4/ Lakedaimoňané byli k Platajanům tak neúprosní snad zejména proto, aby se zavděčili Thébanům (nebyl-li to jediný důvod), přesvědčeni, že jim mohou být užiteční ve válce, která nedávno začala.

/5/ Tak se naplnil osud Platají v třiadevadesátém roce od té doby, co se staly spojenci Athéňanů.

69 Když byly peloponnéské lodi, které v počtu čtyřiceti vypluly na pomoc Lesbu a prchaly přes moře před pronásledováním Athéňanů, zahrnány bouří ke Krétě a odtud rozptýleně zaneseny k Peloponnésu, zastihnou v Kylléně třináct leukadských a amprackých triér spolu s Brasidou, synem Tellidovým, který tam přišel jako rádce Alkidův. /2/ Lakedaimoňané chtěli totiž po ztrátě Lesbu zvětšit své loďstvo a odplout na Kerkyru, zmítanou vnitřními spory, aby se tam dostali dřív, než připluje z Athén silnější loďstvo na pomoc — Athéňané měli u Naupaktu pouhých dvanáct lodí. Přípravy k tomuto tažení konal Brasidas a Alkidas.

70 Mezi Kerkyřany byly spory od té doby, co se vrátili zajatci, kteří se dostali do korintského zajetí v námořních bitvách u Epidamnu a byli potom propuštěni podle jejich slov proto, že se za ně jejich proxenové zaručili osmi sty talenty, ve skutečnosti je však Korintané přemluvili, aby jim Kerkyru vydali. Ti chodili od jednoho občana k druhému a snažili se odtrhnout město od Athéňanů. /2/ Když přijela atická a kerkyrská loď s vyslanci a došlo k jednání, Kerkyřané odhlasovali, že zůstanou podle smlouvy spojenci Athéňanů a s Peloponnésany že budou přáteli jako předtím. /3/ Peithiu, který byl

dobrovolný proxenos Athéňanů a stál v čele lidu, pohnali tito muži na soud a tvrdili, že má v úmyslu podrobit Kerkyru Athéňanům. /4/ Peithias je osvobozen a na oplátku podá žalobu na pět ze svých protivníků, a to na ty nejbohatší, že káceli stromy v posvátném háji Diově a Alkinoově, aby si z nich dělali kůly k révě; za každý kůl byla ustanovena pokuta jeden statér. /5/ Když byli odsouzeni a sedli si kvůli velikosti pokuty ve svatyních jako prosebníci, aby jim bylo dovoleno zaplatit ve splátkách, Peithias, který byl právě členem rady, přemluví radu, aby se postupovalo podle zákona. /6/ Protože odsouzeným zákon nedovoloval platit ve splátkách a protože se současně dověděli, že Peithias má v úmyslu přemluvit lid, dokud ještě je členem rady, aby považoval přátele a nepřátele Athéňanů za přátele a nepřátele Kerkyry, vyvolali srocení, ozbrojili se dýkami, vnikli znenadání do rady a zabili Peithiu a další z rady i prosté občany, celkem asi šedesát lidí. Malý počet dalších Peithiových přívrženců se utekl na atickou triéru, která byla ještě na Kerkyře.

71 Když to provedli, svolali Kerkyřany a řekli, že tak to je nejlepší, tak že nebudou otročit Athéňanům, a v budoucnosti ať nepřijímají ani jedny, ani druhé, leč přijedou-li jako pokojní lidé s jedinou lodí; bude-li jich víc, ať je považují za nepřátele. Když domluvili, vynutili si schválení tohoto návrhu.

/2/ Ihned také pošlou vyslance do Athén, aby podali takovou zprávu o těchto událostech, jak by bylo v jejich zájmu, a aby vyzvali své spoluobčany, kteří se tam utekli, ať nepodnikají nic nepřátelského. Chtěli tak předejít případnému pokusu o převrat.

72 Když vyslanci dorazili do Athén, Athéňané je zatkli jako buřiče a spolu s těmi, které přemluvili, je dopravili na Aiginu.

/2/ Zatím ti Kerkyřané, kteří byli u moci, udeřili po příjezdu korintské triéry a lakedaimonských vyslanců na lid a po boji zvítězili. S příchodem noci se lid uchýlí na akropoli a vyšší místa města; tam se shromáždil a opevnil a měl také ve svých rukách Hyllajský přístav; jejich protivníci obsadili tržiště, u něhož mnozí z nich bydlili, i přístav s ním sousedící a obrácený k pevnině.

73 Příštího dne došlo jen k bezvýznamným srážkám. Jedni i druzí posílali lidi na všechny strany po venkově, volali do zbraně otroky a slibovali jim svobodu; většina služebnictva se přidala k lidu, druhé straně přišlo na pomoc osm set žold-
něřů z pevniny.

74 Když přešel den, znova se rozpoutá bitva a v ní zvítězí lid díky převaze zajištěné pevností stanovišť i počtem; útok hrdinně podporovaly i ženy, házely tašky ze střech a snášely bitevní vřavu líp, než by se čekalo od ženské povahy. /2/ Pozdě večer byli oligarchové zahrnání na útěk, a tu ze strachu, aby se lid náhlým útokem nezmocnil loděnice a nezničil ji, zapálí budovy kolem tržiště i nájemné domy, aby k loděnici nebyl přístup, a nešetří ani vlastní, ani cizí majetek, takže shořelo mnoho obchodních skladišť a celé město se ocitlo v nebezpečí, že bude zničeno, kdyby se zdvihl vítr a zanesl plameny k němu.

/3/ Obě strany přestaly bojovat a odpočívaly, ale po celou noc byly na stráž; protože lid vyhrával, korintská loď potají odplula a většina žoldněřů se rovněž dala nepozorovaně převézt na pevninu.

75 Následujícího dne přijede z Naupaktu na pomoc Nikostratos, syn Dieitrefův, athénský stratég, s dvanácti lodmi a s pěti sty messénskými hoplity. Zahájil vyjednávání a přemluvil je, že se dohodli: deset největších viníků mělo být odsouzeno (ti však ve městě nezůstali), ostatní se měli smířit mezi sebou a uzavřít s Athéňany smlouvu, podle které by považovali tytéž lidi za nepřátele i přátele, a bydlit dál na Kerkyře. /2/ Když to učinil, chtěl odplout; náčelníci lidu ho však přemluví, aby jim tam nechal pět svých lodí, aby protivníci byli v menším pokušení bouřit se, oni sami že naplní stejný počet posádkou a pošlou je s ním. /3/ Nikostratos souhlasil a Kerkyřané vybírali na lodě své protivníky. Ti se polekali, že budou posláni do Athén, a usadili se jako prosebníci ve svatyni Dioskurů. /4/ Nikostratos je vyzýval, aby vyšli ven, a snažil se rozptýlit jejich obavy. Když je nepřesvědčil, lid se chopil zbraní pod záminkou, že jejich nechuť k odplutí svědčí o tom, že mají v úmyslu něco nekalého, zabavil zbraně z domů oligarchů a byl by některé z nich, jichž se zmocnil, pobil,

kdyby tomu Nikostratos nebyl zabránil. /5/ Když ostatní viděli, co se děje, usadili se v chrámu Héřině jako prosebníci a bylo jich ne méně než čtyři sta. Lid je ze strachu, že by mohli vyvolat nějaký neklid, přiměje k tomu, aby vstali, a dopraví je na ostrov před Héřiným chrámem; a byly jim tam posílány potraviny.

76 Až sem dospěly rozbroje na Kerkyře. Čtvrtého nebo pátého dne po tom, co byli oni muži dopraveni na ostrov, připluje třiapadesát peloponnéských lodí z Kyllény, kde stály zakotvené po plavbě z Iónie. Jejich velitelem byl jako dříve Alkidas a Brasidas jel s ním jako poradce. Zakotvili v přístavu v Sybotech na pevnině a za svítání vypluli směrem ke Kerkyře.

77 Kerkyřané ve velkém zmatku a se strachem, jednak z poměrů ve městě, jednak z připlouvajících lodí, připravovali najednou šedesát lodí, a jakmile byla některá obsazena lidmi, hned ji poslali proti nepřátelům, ačkoliv jim Athéňané radili, aby nechali nejdřív všechny vyplout, a teprve potom aby se na nepřitele vrhly všechny najednou. /2/ Protože se kerkyrské lodí přibližovaly k nepřátelům jednotlivě, dvě okamžitě přešly na druhou stranu, na jiných docházelo k srážkám mezi členy posádky a v tom, co se podnikalo, nebyl žádný pořádek. /3/ Když Peloponnésané viděli ten zmatek, seřadili dvacet lodí proti Kerkyřanům a ostatní proti oněm dvanácti lodím athénským, mezi nimiž byla i Salamiňanka a Přímořanka.

78 Kerkyřané byli na svém úseku ve velké tísní, protože útočili špatně a v malých skupinkách; Athéňané měli obavy z přesily a obklíčení, proto neútočili v sevřeném šiku ani proti středu těch lodí, které byly postaveny proti nim, ale vrhnou se na křídlo a potopí tam jednu loď. Když pak Lakedaimoňané zaujali kruhovou obranu, obeplouvali je a snažili se zanést do jejich sestavy zmatek. /2/ Když to zpozorovali Peloponnésané bojující proti Kerkyřanům, zalekli se, aby to nedopadlo jako u Naupaktu, a připluli na pomoc; jejich lodí se srazily těsně k sobě a všechny najednou podnikly útok na Athéňany. /3/ Ti však už pomalu ustupovali zádí napřed a chtěli, aby dřív uniklo co nejvíc kerkyrských lodí, zatímco oni by zvolna couvali a nepřátelé byli seřazeni proti nim.

/4/ Tak tedy probíhala námořní bitva a skončila při západu slunce.

79 Kerkyřané ze strachu, aby vítězní nepřátelé nepřipluli k jejich městu nebo nenalodili ty, které oni zajistili na ostrově, nebo nepodnikli nějaký jiný nepřátelský čin, přemístili všechny lidi z ostrova znova do Héřína chrámu a město střežili. /2/ Nepřátelé se však neodvážili zaútočit na město, třebaže námořní bitvu vyhráli, ale odpluli s třinácti zajatými kerkyřskými lodmi k pevnině, odkud předtím vypluli. /3/ Ani příštího dne nepodnikli útok na město, ačkoliv mezi jeho obyvatelstvem vládł velký strach a zmatek a ačkoliv prý k tomu Brasidas Alkidovi radil, jeho hlas však neměl stejnou váhu. A tak se vylodili u mysu Leukimmé a pustořili pole.

80 Zatím kerkyřský lid pln obav, že lodi na ně podniknou útok, jednal s oněmi prosebníky i s ostatními, jak zachránit město, a některé z nich přemluvili, aby vstoupili na loď. A tak v očekávání útoku z moře připravili k boji třicet lodí.

/2/ Peloponnésané až do poledne pustořili kraj a pak odpluli. V noci jim bylo ohňovými signály oznámeno, že se od Leukady blíží šedesát athénských lodí, které poslali Athéňané pod velením stratéga Eurymedonta, syna Thukleova, když se dověděli o nepokojích a o tom, že Alkidovy lodi pravděpodobně poplují na Kerkyru.

81 Peloponnésané se tedy okamžitě ještě té noci s velkým spěchem rozjeli podle pobřeží domů; přepravili lodi přes leukadskou šíji, aby je nikdo neviděl při obeplouvání, a vrátili se do vlasti.

/2/ Když Kerkyřané zjistili, že k nim míří athénské lodi a nepřátelské že jsou pryč, vzali do města Messéňany, kteří dřív tábořili venku, a lodím, které předtím připravili k boji, dali rozkaz, aby se přemístily do Hyllajského přístavu; posádka během plavby pobíjela protivníky, které zastihla. Nechali též vystoupit z lodí všechny, které předtím přemluvili, aby na ně nastoupili, a také je odpravili; vnikli i do Héřiny svatyně a přiměli asi padesát prosebníků, aby se zodpovídali před soudem, a všechny odsoudili k smrti. /3/ Většina prosebníků se však nedala přimět k odchodu. Když tito lidé viděli, co se děje, usmrcovali se vzájemně uvnitř svatyně, jedni se

věšeli na stromy, druzí si brali život jinak, jak kdo mohl. /4/ Během sedmi dnů, co se tu zdržoval Eurymedón, který připlul s šedesáti loďmi, vraždili Kerkyřané ty, které pokládali za své nepřátele, a obviňovali je, že chtěli zrušit demokracii, někteří však hynuli i pro osobní nepřítelství, jiní nalézali smrt z rukou dlužníků, kteří si od nich vypůjčili peníze. /5/ Bylo tu vidět smrt v každé podobě, dálo se tu všechno, co se obvykle v takových dobách děje, ba víc. Vždyť i otec zabíjel syna, lidé byli odvlékáni ze svatyní a usmrcováni v jejich sousedství, někteří našli dokonce smrt v Dionýsově chrámu, v němž byli zazdění.

82 K takovým hrůzám došlo v této občanské válce, a vypadalo to ještě hroznější, protože to byl první takový případ. Později byl rozbouřen takřka celý řecký svět, protože všude docházelo k třenicím a předáci lidu volali na pomoc Athény a oligarchové Lakedaimoňany. V čas míru neměly strany záminku ani chuť zvát je, avšak když se tyto dvě mocnosti dostaly do války, poskytovala každá té straně, která chtěla provést převrat, ráda spojeneckou pomoc, aby protivníkovi uškodila a sebe posílila. /2/ Za takových nepokojů dopadlo na obce mnoho ran, takových, s jakými se i dnes setkáváme a jaké se budou stále objevovat, dokud bude lidská povaha stejná, jen budou jednou silnější, jindy zase mírnější a budou se lišit svým vzhledem podle toho, jak se budou měnit okolnosti. V čas míru a štěstí obce i jednotliví občané přicházejí totiž na lepší myšlenky, protože žádná nutnost neomezuje jejich svobodnou vůli. Naproti tomu válka, která připravuje o každodenní pohodlí, je násilnická učitelka a přizpůsobuje vášně davu poměrům.

/3/ Obce byly tedy zmítány bouřemi, a ty, které je prožívaly později, poučené znalostí toho, co se kde stalo dřív, učinily velký pokrok ve změně názorů k horšímu, ať už se to týká úskočnosti útoků, nebo nezvyklosti pomsty. /4/ Obvyklý význam, který měla slova ve vztahu k činnostem, měnili, jak se jim to hodilo. Nerozvážná smělost byla považována za statečnost oddanou přátelům, opatrné vyčkávání za zbabělost zakrytou krásným jménem, umírněnost za plášťk nemužnosti, rozvážný přístup ke všemu za netečnost ke všemu. Být šíleně

odvážný platilo za vlastnost hodnou muže a přemýšlet, jak bezpečně se do něčeho pustit, za rozumnou záminku k odmítnutí. /5/ Kdo je horkokrevný, byl ve všem všudy spolehlivý, kdo mu odporoval, byl podezřelý. Kdo měl úspěch se záludným jednáním, byl pokládán za chytrého, a kdo takové jednání prohlédl, za ještě bystřejšího, kdežto kdo činil opatření, aby nic takového nepotřeboval, byl prohlašován za zrádce svých druhů a člověka, který se bojí nepřátel. Zkrátka byl chválen, kdo předstihl člověka, který chtěl provést něco špatného, i ten, kdo vybízěl k špatnosti někoho, koho to ani nenapadlo. /6/ Pokrevní svazky nebyly tak pevné jako politické přátelství, protože při něm bylo víc ochoty bez vytáčky se něčeho odvážit. Takové spolky se netvořily pro získávání prospěchu v souladu s platnými zákony, ale proti nim na ukojení hrabivosti. Vzájemné závazky neupevňovali božským zákonem, ale spíš společným překračováním zákonů lidských. /7/ Čestné návrhy protivníků přijímali proto, aby se chránili před jejich jednáním, jestliže byli silnější, ne z pohnutek šlechtných. Pomstít se někomu za něco bylo považováno za cennější než vůbec nic neutrpět. Jestliže byly skládány přísahy na potvrzení smíru ve chvíli, kdy obě strany byly v nesnázích, platily jen tak dlouho, dokud jedni nebo druhí neměli odnikud posilu; avšak při nejbližší příležitosti ten, kdo první znovu získal důvěru ve své síly, mstil se druhému, jestliže ho přistihl v nestřežené chvíli, s větší chutí, když mohl využít jeho důvěřivosti, než kdyby jednal otevřeně; jednak to považoval za bezpečné, jednak mu klam pomohl k vítězství a navíc byl ještě odměněn tím, že ho považovali za chytrého. Většina lidí dává přednost označení „mazaný šibal“ před označením „dobrácký prostáček“ — za toto se stydí, oním se honosí.

/8/ Příčinou toho všeho byla panovačnost vycházející z hrabivosti a ctižádostivosti; v nich měla svůj původ i vášnivost, s níž byly vybojovávány spory. Vždyť muži, kteří se v obcích dostali do čela, ať patřili k jedné, nebo ke druhé straně, užívali krásná slova — ať už raději mluvili o občanské rovnosti, nebo o umírněné vládě šlechty — a ústy sloužili státu, ve skutečnosti si z něho učinili odměnu svých bojů. V zápase o prvenství vedeném všemi prostředky odvažovali se věcí

nejhroznějších a pomstu stupňovali stále víc, nezastavovali se na hranici práva a obecného prospěchu, ale šli až tak daleko, jak jedněm nebo druhým bylo v té které chvíli milé, a byli ochotni ukojit svou okamžitou nesnášenlivost tím, že získávali moc nespravedlivým odsouzením nebo použitím násilí. A tak ani jedni, ani druzí neměli žádné zábrany náboženského rázu, ale lepší pověst měli ti, jimž se podařilo provést něco hanebného pod pláštíkem krásných řečí. Občané, kteří se nechtěli přidat k žádné straně, byli hubeni obojími buď proto, že je nepodporovali, nebo ze závisti, že vyvázli životem.

83 Tak se vinou rozbrojů mezi Řeky rozmohl každý druh ničemnosti a prostota, s níž je obvykle sdružena ušlechtilost, stala se terčem posměchu a zmizela, zatímco všude převládal boj všech proti všem a nedůvěra k smýšlení druhého. /2/ Nebylo slovo dost pevné ani přísaha dost strašná, aby dokázaly nedůvěru rozptýlit, ale všichni, když byli silnější než protivníci, počítali s tím, jak málo lze doufat v něco jistého, a zajišťovali se před škodou v míře větší, než byla jejich možnost spolehnout se na někoho. /3/ V zápase vyhrávali obyčejně lidé s horšími duševními schopnostmi, kteří se ze strachu před vlastní nedostatečností a před bystrostí protivníků měli vždy odvážně k dílu, aby nepodlehli jejich výmluvnosti nebo nebyli předstíženi intrikami jejich vychytralé mysli. Ti druzí je podceňovali, a to je ukolébávalo v názoru, že jim vždy včas na vše přijdou a že nemusí získávat násilím to, co získají chytrostí, měli se proto méně na pozoru a hynuli.

84 V Kerkyře byl tedy s většinou takových ukrutností učiněn první pokus. Všeho, co může provést jako odplatu národ, jež ovládají spíš násilím než umírněností ti, kteří dali podnět k této odplatě, všech nespravedlivých rozhodnutí, k nimž mohou dospět lidé toužící osvobodit se z navyké bídy a vášnivě dychtící zmocnit se majetku druhých, všech ukrutností, jimž se bez slitování oddávají ti, kteří se pouštějí do zápasu ne z hrabivosti, ale ze snahy po spravedlnosti a nechají se unést nezkrotným hněvem — toho všeho se odvážili v Kerkyře. /2/ Tyto události převrátily naruby běžný způsob života ve městech a lidská povaha, která si navykla dopouštět se nesprávného jednání i vůči zákonům, zlomila jejich sílu

a ráda ukázala, že není schopná ovládat své vášně, že je silnější než spravedlnost a že chová nepřátelství ke všemu, co vyniká. Jinak by přece nedávali přednost pomstě před zbožností a zisku před spravedlivým jednáním, kdyby bylo pravda, že závist nemá škodlivý účinek. /3/ A tak lidé, jestliže jim jde o pomstu nad druhými, neváhají nebrat žádný zřetel na všeobecně uznávané zásady, které nabízejí všem naději na zachranu v případě neštěstí, a nenechat je v platnosti i za cenu, že by někdy někdo z nich v nebezpečí mohl některou z nich potřebovat.

85 Kerkyřané tedy jako první popustili ve svém městě uzdu takovým vzájemným výbuchům vzteku a Eurymedón a Athéňané s loďstvem odpluli. /2/ Později kerkyřtí vyhnanci (asi pět set se jich totiž zachránilo) obsadili tvrze na pevnině, ovládli kerkyřské území ležící proti ostrovu a odtud podnikali výpravy proti obyvatelům ostrova, loupili a působili jim značné škody, a ve městě nastal krutý hlad. /3/ Poslali vyslance i do Lakedaimona a do Korinta, aby jim pomohli k návratu; protože však ničeho nedosáhli, opatřili si později lodi a žoldnéře a přeplavili se na ostrov, celkem asi šest set mužů. Zapálili lodě, aby jim nezbylo nic jiného než zmocnit se země, vystoupili na horu Istónu, postavili tam pevnost, hubili obyvatele města a ovládli zemi.

86 Ke konci téhož léta poslali Athéňané na Sicílii stratéga Lacheta, syna Melanópova, a Charoiadu, syna Eufiletova, s dvaceti loďmi. /2/ Syrakusané a Leontinští začali totiž spolu válčit. Spojenci Syrakusanů byla s výjimkou Kamariňanů všechna dórská města, která se hned na počátku války zařadila mezi spojence Lakedaimoňanů, činně se však války nezúčastnila, spojenci Leontinských byla města chalkidská a Kamarína. Z italských obcí se Lokrové přidali k Syrakusanům a Rhégijští k Leontinským, protože byli příbuzní.

/3/ Leontinští a jejich spojenci pošlou vyslance do Athén na základě starých spojeneckých závazků a také proto, že byli Iónové, a přemluví je, aby jim poslali lodi; Syrakusané je totiž uzavřeli ze země i z moře. /4/ Athéňané pomoc poslali pod záminkou příbuzenství, ve skutečnosti však proto, že nechtěli, aby se odtud posílalo obilí na Peloponnésos, a chtěli se také

pokusit, zda by nebylo možné podrobit si Sicílii. /5/ A tak se usadili v Itálii v Rhégii a vedli válku společně se spojenci. A léto skončilo.

87 Následující zimy dolehl na Athény podruhé mor; nikdy město úplně neopustil, přece však mu dopřál určitý oddech. Podruhé se udržel dobu ne kratší než rok, poprvé dokonce dva roky, takže žádné jiné neštěstí nepřivedlo Athéňany do takové tísně a tolik neoslabilo jejich moc. /3/ Pomřelo totiž aspoň čtyři tisíce čtyři sta hoplitů zapsaných v seznamech, tři sta jezdců a nezjistitelný počet ostatního obyvatelstva. /4/ Došlo tenkrát i k četným otřesům země, v Athénách, na Euboji, v Boiótii, a nejvíc v boiótském Orchomenu.

88 V průběhu zimy podnikli na Sicílii Athéňané a Rhégijští s třiceti lodmi výpravu proti takzvaným Aiolským ostrovům; v létě nebylo totiž možno vypravit se tam pro nedostatek vody. /2/ Na ostrovech bydlí Lipařané, kteří sem přišli jako osadníci z Knidu. Sídla mají jen na jednom ostrově, nevelkém, který se jmenuje Lipara, na ostatní, Didymu, Strongylu a Hieru, dojíždějí z Lipary a obdělávají je. /3/ Tamější lidé si myslí, že Héfaistos má svou kovářskou dílnu na Hieře, protože v noci je vidět, jak z ní vychází mocný oheň, ve dne kouř. Tyto ostrovy leží proti území Sikelů a Messéňanů a byly spojenci Syrakusanů. /4/ Athéňané pustošili zemi, když se však obyvatelstvo nechtělo poddat, odpluli zpátky do Rhégia.

A zima skončila a s ní skončil pátý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

89 Následujícího léta přišli Peloponnésané a jejich spojenci až na Isthmos, aby vpadli do Atiky; vedl je Agis, syn Archidamův, král Lakedaimoňanů. Protože však došlo k mnoha otřesům půdy, obrátili se zpátky a vpád se neuskutečnil. /2/ V těch dobách, když zemětřesení neustávalo, ustoupilo u Orobií na Euboji moře od tehdejší pevniny a pak se přivalilo vzduťými vlnami na část města a zaplavilo ji, jinde zas ustoupilo, a co bylo dříve pevnou zemí, je nyní mořem. Moře také připravilo o život všechny, kterým se nepodařilo utéci před ním na vyšší místa. /3/ U ostrova Atalanty ležícího blízko Lokrů Opuntských došlo k podobné záplavě, ta urvala kus athénské pevnosti a roztříštila jednu ze dvou lodí vytažených

na břeh. /4/ I u Peparéthu došlo k částečnému ústupu moře, ne však k zaplavení. Zemětřesení strhlo část hradeb, pryta-neion a menší počet dalších budov. /5/ Podle mého názoru bylo příčinou těchto jevů, že tam, kde bylo zemětřesení nejsilnější, zatlačilo moře od břehu a pak je náhle znova přitahovalo a tím způsobilo, že záplava byla prudší. Nezdá se mi, že by mohlo k něčemu takovému dojít bez zemětřesení.

90 Téhož léta válčily na Sicílii jednak různé jiné národy, jak se jim to právě hodilo, i samotní Sicilané, kteří se vzájemně napadali, jednak Athéňané se svými spojenci. Připomenou významnější vojenské činy, které ve válce podnikli Athéňané a jejich spojenci i jejich protivníci.

/2/ Protože athénský stratég Charoiades už ve válce padl, zabit Syrakusany, Laches jako jediný velitel celého loďstva vytáhl spolu se spojenci proti messénským Mylám. V Mylách byly právě posádkou dvě fyly Messéňanů, a ty dokonce nastražily léčku na athénské vojáky, kteří se tam vylodili. /3/ Avšak Athéňané a spojenci zaženou na útěk ty, kteří onu léčku nastražili, a mnohé z nich pobijí; potom zaútočili na pevnost a donutili obránce uzavřít smlouvu, vydat akropol a vypravit se spolu s nimi proti Messéně. /4/ Pak se k nim přidali i Messéňané, když na ně Athéňané zaútočili se svými spojenci; vydali rukojmí a dali i jiné záruky.

91 Téhož léta poslali Athéňané kolem Peloponnésu třicet lodí, jimž velel Démosthenes, syn Alkisthenův, a Prokles, syn Theodórov, a šedesát lodí s dvěma tisíci hoplity na Mélos; jejich velitelem byl Nikias, syn Nikératův. /4/ Chtěli totiž donutit k poslušnosti Mélské, kteří bydlili na ostrově a nechtěli poslouchat ani přistoupit k jejich spolku. /3/ Protože se však Mélstí nevzdávali, třebaže jejich země byla pustošena, Athéňané odpluli z Mélu a zamířili k Órópu grajskému. Přistáli tam v noci a hoplité se okamžitě vydali od lodí na pochod do Tanagry v Boiótii. /4/ Athéňané z města se vydali se všemi brannými silami, jimž veleli Hipponikos, syn Kalliův, a Eurymedón, syn Thukleův, na dané znamení na pochod po souši, aby se s nimi sešli. /5/ Téhož dne se utábořili u Tanagry, pustošili území tanagerské a strávili tam noc. Následujícího dne zvítězili nad Tanagřany, kteří proti nim podnikli výpad

z města, a nad některými Thébany, kteří jim přispěchali na pomoc, sebrali zbraně, postavili tropaion a ustoupili — jedni do města, druzí k lodím. /6/ Nikias plul se svými šedesáti lodmi podle břehu, plnil přímořská místa v Lokridě a vrátil se domů.

92 Asi v této době zakládali Lakedaimoňané osadu Hérakleiu v kraji trachinském s tímto úmyslem.

/2/ Mělstí jako celek se dělí na tři části, Pomořany, Irie a Trachiňany. Když byli Trachiňané zničeni ve válce svými sousedy Oitany, chtěli se nejdříve přidat k Athéňanům, potom však dostali strach, že se na ně nemohou spolehnout, proto poslali vyjednávat do Lakedaimonu a jako vyslance vybrali Teisamena. /3/ K vyslanectví se připojili i Dórové z mateřského města Lakedaimoňanů a žádali totéž, neboť i jim Oitané velmi škodili. /4/ Když je Lakedaimoňané vyslechli, rozhodli se vypravit tam osadníky, protože chtěli pomstít Trachiňany i Dóry; kromě toho se jim zdálo, že město postavené na onom místě by mělo dobrou polohu ve válce s Athéňany, neboť by tam bylo možno připravit loďstvo proti Euboji, takže by přeplavba na onen ostrov byla krátká, a také pro přechod do Thrákie by město bylo užitečné. Zkrátka byli plni touhy to město založit.

/5/ Nejprve se tedy zeptali boha v Delfech a na jeho pokyn tam poslali osadníky ze svých řad i z perioiků, pozvali i ostatní Řeky (kromě Iónů, Achajů a některých jiných kmenů), aby s nimi šli všichni, kteří by k tomu měli chuť. Jako zakladatelé je vedli tři Lakedaimoňané, León, Alkidás a Damagón.

/6/ Když došli na místo, obehnali město novými hradbami — nyní se jmenuje Hérakleia a je vzdáleno asi čtyřicet stadií od Thermopyl a dvacet stadií od moře. Zařídili tam loděnice a uzavřeli zdí přístup od Thermopyl přímo u soutěsky, aby bylo střežení snazší.

93 Při tomto společném zakládání města dostali Athéňané nejprve strach a pochopili, že jeho stavba je namířena především proti Euboji, protože přeplavba ke Kénaiu na Euboji je krátká. Pak to však dopadlo úplně jinak, než čekali, neboť jim z toho nevzniklo žádné nebezpečí. /2/ Příčinou bylo, že Thesalové, mocní v oněch končinách, a ti, na jejichž území

bylo město zakládáno, z obavy, aby neměli příliš silné sousedy, nové osadníky pronásledovali a vši silou s nimi válčili, až je vyhubili, ačkoliv jich ze začátku bylo velmi mnoho. Každý tam totiž šel s důvěrou, neboť se domníval, že bezpečnost města je zaručena, protože zakladateli byli Lakadaimonané. Ještě víc však podrývali postavení obce lakadaimonští úředníci, kteří sem přicházeli, a ti způsobili úbytek obyvatelstva tím, že tvrdým a do značné míry nečestným způsobem vlády nahnali většině obyvatelstva strach, takže s nimi pak sousedé měli snazší práci.

94 Téhož léta asi v té době, kdy se Athéňané zdržovali na Mělu, také Athéňané z oněch třiceti lodí, které se pohybovaly kolem břehů Peloponnésu, nejprve nastražili léčku u leukadského Ellomenu a pobili část posádky, potom o něco později napadli samotnou Leukadu s početnějším vojskem, totiž se všemi Akarnany, kteří se zúčastnili výpravy hromadně až na Oiniady, se Zakyntany, s Kefalléňany a s patnácti lodmi kerkyrskými. /2/ Leukadané se neodvážili nic podniknout, třebaže byla jejich země pleněna za šíjí i před ní, tam, kde stojí samo město Leukas i svatyně Apollónova, protože je k tomu nutila přesila. Akarnanové žádali athénského стратега Démosthena, aby sevřel Leukadany hradbou, protože se domnívali, že by Leukas mohla být snadno dobyta obléháním a že by se tak zbavili města, které jim bylo odjakživa nepřátelské.

/3/ V té době se však dal Démosthenes přesvědčit Messéňany, že když bylo shromážděno tak velké vojsko, bylo by výhodné udeřit na Aitóly, kteří žijí v nepřátelství s Naupaktem, a že zvítězí-li nad nimi, snadno získá pro Athéňany i ostatní obyvatelstvo pevniny v oněch končinách. /4/ Kmen Aitólů je prý sice velký a bojovný, ale sídlí v neopevněných vesnicích hodně od sebe vzdálených, a protože má jen lehkou výzbroj, nebude prý těžké zlomit jejich odpor, dokud nespojí své síly. /5/ Vyzývali ho, aby se nejdříve vrhl na Apodóty, pak na Ofioňany a po nich na Euryťany, kteří tvoří největší část Aitólů; jejich řeč je prý velmi těžko srozumitelná a jejich potravou je syrové maso. Až budou tito zajati, bez obtíží prý se podrobí i ostatní.

95 Démosthenes se dal přemluvit, aby se zavděčil Messéňanům, a ještě víc proto, že se domníval, že by mohl bez athénské branné moci jen se spojenci z pevniny a s Aitóly táhnout proti Boióťanům po souši územím Lokrů Ozolských až do dórského Kytinia; po pravé ruce by měl Parnassos, dokud by nesestoupil do území Fóků; zdálo se, že by Fókové z přátelství, které odjakživa chovají k Athéňanům, ochotně šli s nimi nebo byli k tomu donuceni násilím — a s Fókidou už sousedí Boiótie. Proto vyrazil s celým vojskem od Leukady, třebaže se to Akarnanům nelíbilo, a plul podle pobřeží do Sollia. /2/ Oznámil svůj plán Akarnanům, a když ho nepřijali, protože nebyla postavena zeď u Leukady, vytáhl proti Aitólům sám s ostatním vojskem, s Kefalléňany, Messéňany, Zakynťany a se třemi sty athénskými námořníky ze svých lodí — těch patnáct lodí kerkyrských už totiž odplulo. /3/ Na cestu se vydal z Oineónu v Lokridě. Tito Ozolští Lokrové byli totiž spojenci a měli se s celým vojskem spojit s Athéňany ve vnitrozemí; protože byli sousedy Aitólů a měli i stejnou výzbroj jako oni, zdálo se, že by bylo velmi výhodné, kdyby se výpravy také účastnili, neboť znali jejich způsob boje i krajinu.

96 Noc strávil s vojskem v posvátném okrsku Dia Nemejského, v němž byl podle pověsti zabit místním obyvatelstvem básník Hésiodos, jemuž předtím věštba oznámila, že se mu to v Nemeji stane; se svítáním se vydal na cestu a táhl do Aitólie. /2/ Prvního dne se zmocní Potidanie, druhého dne Krokyleia, třetího Teichia; tam pak zůstal a kořist poslal do Eupalia v Lokridě. Měl totiž v úmyslu podrobit si tímto způsobem ostatní místa, a kdyby se Ofioňané nechtěli vzdát, vrátit se do Naupaktu a později podniknout novou výpravu.

/3/ Avšak Aitólům nezůstaly tyto přípravy tajné ani tenkrát, když probíhaly první porady, a když pak došlo k vojenskému vpádu, všichni se seběhli na pomoc s velkými silami, takže pomáhali i nejvzdálenější z Ofioňanů, Bómiové a Kalliové usazení u Malijského zálivu.

97 Démosthenovi dávali Messéňané takovéto rady. Tak jak ho hned na začátku poučovali, jak snadno by ovládl Aitóly, vybízeli ho, aby zaútočil co nejrychleji na vesnice a nečekal,

až se všichni shromáždí a sešikují proti němu, ale aby se pokusil dobýt vždy tu, kterou bude mít před sebou. /2/ Démostenes se nechal přesvědčit a věřil také svému štěstí, protože ještě nenarazil na žádnou překážku, a tak ani nepočkal na Lokry, kteří mu měli přijít na pomoc (nejvíc mu totiž chyběli lehčí kopiníci), a táhl proti Aigitiu; zaútočí na ně ze všech sil a dobude je. Obyvatelé utekli a usadili se na kopcích nad městem. Aigition leží totiž v hornaté krajině asi osmdesát stadií daleko od moře. /3/ Ale Aitólové, kteří mezitím přišli k Aigitiu na pomoc, sbíhali ze všech kopců, vrhali se na Athéňany a jejich spojence a házeli na ně kopí, a kdykoli athénské vojsko zaútočilo, ustoupili, kdykoli ustupovalo, doráželi na ně. Dlouho trvala bitva tohoto druhu složená ze střídavého pronásledování a ustupování, a v obou případech na tom byli Athéňané hůř.

98 Dokud měli athénští lučištníci šípy a byli schopni je užívat, Athéňané odolávali, protože Aitólové před střelbou z luků ustupovali, neboť byli jen lehce vyzbrojeni. Když však padl velitel lučištníků, byli lučištníci rozprášeni, ostatní athénští vojáci byli unaveni dlouhotrvající stále stejnou námahou, také na ně dotírali Aitólové a házeli po nich oštěpy, a tak se obrátili na útěk, který pro ně znamenal zkázu, protože padali do roklí, z nichž nebylo možno vylézt, a přicházeli do míst, v kterých se nevyznali, protože jejich průvodce, Messéňan Chromón, byl zabit. /2/ Rychlonozí Aitólové, kteří měli jen lehkou výzbroj, jim šli v patách a mnohé z nich ubíjeli hned na útěku oštěpy, které po nich házeli. Mnohem víc však bylo těch, kteří zbloudili z cesty a dostali se do lesa, odkud nebylo úniku; Aitólové založili na všech stranách oheň a upálili je tam. /3/ Athénští vojáci utíkali a umírali všemožným způsobem a ti, kteří zůstali naživu, jen s velkými potížemi utekli k moři a k Oineónu v Lokridě, odkud tažení začalo. /4/ Padlo mnoho spojenců a ze samotných Athéňanů asi sto dvacet hoplitů. Takový počet jich byl, všichni stejně staří, a byli to nejlepší muži z města Athén, kteří zahynuli v této válce. Padl i jeden ze stratégů Prokles.

/5/ Po uzavření příměří s Aitóly sebrali padlé, ustoupili do Naupaktu a pak odpluli do Athén. Démostenes však zůstal

v Naupaktu a v jeho okolí, protože po tom, co se stalo, měl strach z hněvu Athéňanů.

99 V téže době i Athéňané, kteří byli u Sicílie, připluli do Lokridy, vylodili se, přemohli Lokry, kteří proti nim vytáhli, a dobyli pevnost, která ležela na řece Aléku.

100 Téhož léta Aitólové, kteří už dříve poslali vyslance do Korinta a Lakedaimonu, Ofioňana Tolofa, Euryľana Boriadu a Apodóta Teisandra, přemluví je, aby jim poslali vojsko proti Naupaktu, protože si Naupakťané pozvali na pomoc Athéňany. /2/ I vyslali Lakedaimoňané, když už bylo k podzimu, tři tisíce hoplitů ze spojenců. Pět set z nich bylo z města Hérakleje v Trachině, které bylo tehdy právě založeno. Vojsku velel Sparťan Eurylochos a byli s ním Sparťané Markarios a Menedaios.

101 Když se vojsko shromáždilo v Delfech, vyjednával Eurylochos prostřednictvím hlasatele s Lokry Ozolskými; cesta do Naupaktu vedla totiž jejich územím, a navíc je chtěl odtrhnout od Athéňanů. /2/ Z Lokrů ho nejvíc podporovali Amfissané, protože měli strach z nepřátelství s Fóky; sami dali jako první rukojmí a přiměli k tomu i ostatní, kteří se báli přicházejícího vojska, a to nejdřív své sousedy Myony (zde je totiž nejhorší přístup do Lokridy), pak Ipny, Messapie, Tritaje, Chalaje, Tolofónie, Hessie a Oiantheje. Ti všichni se připojili k výpravě. Olpané sice dali rukojmí, avšak nešli s nimi; Hyajové nedali rukojmí, dokud se nezmocnili jejich vesnice, která se jmenovala Polis (Město).

102 Když bylo všechno připraveno a když nechal rukojmí v dorském Kytiniu, postupoval s vojskem územím Lokrů na Naupaktos a cestou se zmocní jejich Oineónu a Eupalia, neboť se k němu nepřidaly po dobrém. /2/ Když se dostali na území naupaktské a spojili se s Aitóly, kteří už také přišli, plenili zemi a dobyli předměstí, které nebylo ohrazeno. Když pak přišli k Molykreiu, korintské osadě, která však byla podřízena Athénám, dobyli je.

(3) Athéňan Démosthenes (po událostech v Aitólíi se totiž stále ještě zdržoval u Naupaktu), který se dověděl předem o vojsku a dostal strach o město, přijde k Akarnanům a přemluví je, i když mu to dá vzhledem k jeho ústupu z Leukady

dost práce, aby Naupaktu pomohli. /4/ Pošlou s ním na lodích tisíc hoplitů; ti vstoupili do města a zachránili je. Jeho hradby byly totiž rozlehlé a obránců bylo málo, a tak bylo nebezpečí, že se neudrží.

/5/ Když se Eurylochos a jeho vojáci dověděli o příchodu vojska a když viděli, že není možné dobýt město násilím, ustoupili, ne však na Peloponnésos, ale do kraje zvaného dnes Aiolida, to jest do Kalydónu, Pleurónu a jiných míst v oněch končinách a do Proschia v Aitólíi. /6/ Ampračané, kteří k nim přišli, je přemluvili, aby s nimi zaútočili na Argos v Amfilochii a na ostatní Amfilochii a spolu s tím i na Akarnanii; říkali, že ovládnou-li je, připojí se všechno obyvatelstvo pevniny k Lakedaimoňanům jako spojenci. /7/ Eurylochos se dal přesvědčit, poslal Aitóly pryč, zdržel se v klidu ještě nějaký čas se svým vojskem v oné krajině a čekal na chvíli, kdy Ampračané vytáhnou proti Argu a bude třeba jim pomoci. A léto bylo u konce.

103 V následující zimě Athéňané na Sicílii spolu s řeckými spojenci a s těmi Sikely, kteří válčili po jejich boku, když odpadli od Syrakusanů, kteří je kdysi násilím porobili a donutili ke spojenectví, zaútočili na Inéssu, sikelské městečko, jehož akropoli měli obsazenou Syrakusané, a když je nemohli dobýt, zas odtáhli. /2/ Při ústupu však Syrakusané z pevnosti napadnou spojence, kteří odcházeli později než Athéňané, a svým nenadálým úderem obrátí část vojska na útěk. Nemálo jich při tom zabili. /3/ Potom se Laches a jeho Athéňané několikrát vylodili v Lokridě a u řeky Kaikina porazili Lokry, kteří v počtu asi tří set přišli na pomoc pod velením Proxena, syna Kapatónova, sebrali zbraně a odtáhli.

104 Téže zimy Athéňané očistili na příkaz nějakého výroku věštny Délos. Již předtím očistil totiž ostrov tyran Peisistratos, ne celý, ale tak daleko, kam až bylo vidět od svatyně. Tentokrát byl očištěn celý tímto způsobem.

/2/ Odklidili všechny rakve s nebožtíky, které byly na Délu, a veřejně vyhlásili, že v budoucnu nemá na ostrově nikdo zemřít ani rodit, ale že k tomu účelu mají být převáženi na Rhéneiu. Rhéneia je od Délu vzdálena jen tak malý kousek, že samský tyran Polykrates, který měl po nějakou dobu mocné

lodstvo a ovládal i jiné ostrovy, když se zmocnil i Rhéneie, daroval ji Apollónovi Délskému a připoutal ji k Délu řetězem. A tenkrát po té očistě uspořádali Athéňané poprvé slavnost délie, která se koná vždy jednou za čtyři roky. /3/ Už kdysi v dávných dobách se na Délos scházely velké zástupy Iónů a obyvatel sousedních ostrovů; přicházeli tam se ženami i dětmi za podfvanou právě tak, jako nyní chodí Iónové na efesie, a byly tam pořádány závody tělocvičné i músické a města tam posílala své sbory. /4/ Že tomu tak bylo, dokládá především Homér v těchto verších, které jsou vzaty z hymnu na Apollóna:

*Protože, Foibe, tvé srdce má z Délu největší radost,
proto se Ióni s dlouhými chitóny scházejí tady
na tvé ulici se svými ženami, malými dětmi;
zde tě v paměti mají a těší tě zápasem pěstním,
tancem a zpěvem též, když slavnostně vyhlásí závod.*

/5/ Že se při tom konal i závod músický a že sem přicházeli ti, kteří se ho chtěli zúčastnit, dokazuje jinými verši z téhož hymnu; když oslavil ženský sbor z Délu, zakončil svou chválu těmito verši, v nichž připomněl i sám sebe:

*Apollón s Artemidou necht vám svou poskytne milost,
všechny vy buďte zdraví a také si v budoucnu na mne
vzpomeňte, kdykoli někdo sem přijde z pozemských lidí,
zkoušený životem těžce, a vás se vyptávat bude:
„Řekněte, dívky, ze všech těch pěvců, co na Délos přijdou,
který je nejsladší pro vás, či písně vás nejvíce těší?“
Na to vy všechny mu pěkně hned takovou odpověď dejte:
„Je to slepec, jež hostí Chios, skalnatý ostrov.“*

/6/ Takové doklady poskytl Homér pro tvrzení, že se už v dávných dobách scházelo na Délu mnoho lidí k slavnosti. Později sem posílali Athéňané a lidé z ostrovů sbory s obětními dary, avšak jak se zdá, vlivem nepříznivých okolností přestaly být závody pořádány a většina zvyklostí vzala zaslé,

až konečně Athéňané závody obnovili a zavedli navíc koňské dostihy, které se dřív nekonaly.

105 Tak, jak slíbili Eurylochovi (zdrželi tím jeho vojsko), vypravili se téže zimy Ampračané proti amfilošskému Argu se třemi tisíci hoplity. Když vpadli do Argejska, dobyli Olpy, mocnou pevnost na kopci směrem k moři, kterou kdysi Akarnanové, kteří to místo opevnili, užívali jako místo společných soudů. Od města Argu, ležícího na břehu moře, je vzdálená asi pětadvacet stadií. /2/ Jedni z Akarnanů spěchali do Argu na pomoc, druzí se utábořili v onom místě Amfilochie, které má jméno Krény, a dávali tam pozor, aby Peloponnésané s Eurylochem neproklouzli nepozorovaně k Ampračanům. /3/ Pošlou též posly k Démosthenovi, stratégovi athénské výpravy do Aitólie, aby nad nimi převzal velení, i k dvaceti athénským lodím, které právě byly u Peloponnésu a jimž veleli Aristoteles, syn Timokratův, a Hierofón, syn Antimnéstův.

/4/ Ale i Ampračané zdržující se u Olp poslali posla do svého města s výzvou, aby jim přišli s celou brannou mocí na pomoc, protože se báli, že Eurylochos nebude schopen vynutit si se svými vojáky průchod Arkarnanií a že buď budou donuceni svést bitvu sami, nebo, budou-li chtít ustoupit, bude to spojeno s nebezpečím.

106 Když se tedy Peloponnésané, jimž velel Eurylochos, dověděli o příchodu Ampračanů do Olp, vyrazili z Proschia a spěchali na pomoc; po překročení Achelóa táhli Akarnanií, která byla bez vojska, protože byla poslána pomoc do Argu; po pravé ruce měli město Strafanů a posádku v něm, po levé ostatní Akarnanii. /2/ Po průchodu zemí Strafanů postupovali Fytií a pak zas podle hranic Medeónu, potom Limnajs-kem, až nakonec vstoupili na území Agraiů, které už nepatřilo k Akarnanii, ale bylo jim přátelské. /3/ Dostali se k pohoří Thyamu, které je na tomto území, překročili je a už v noci sestoupili do Argejska, prošli nepozorováni mezi městem Argem a akarnanskou posádkou u Krén a spojili se s Ampračany v Olpách.

107 Když byli pohromadě, zaujali za úsvitu postavení u takzvané Métropole a postavili tam tábor. Brzy nato se objeví Athéňané s dvaceti lodmi v Amprackém zálivu, aby přinesli

pomoc Argským, přijde i Démosthenes se dvěma sty messénskými hoplity a šedesáti athénskými lučištníky. /2/ Lodi uzavíraly pahorek s městem Olpy z mořské strany; Akarnanové a malá část Amfilochů (většinu jich zdržovali Ampračané násilím) se sešli u Argu, připravovali se k boji s nepřáteli a za vrchního velitele celého spojeneckého vojska si zvolí vedle svých vlastních stratégů Démosthena. /3/ Ten pak vyvedl vojsko do blízkosti Olpy a utábořil se tam — oddělovala je od sebe velká rokle. Pět dní se nic nedělo; teprve šestý den se obojí vojsko řadilo jako k bitvě. Protože peloponnéské vojsko bylo větší a jeho křídlo přesahovalo vojsko athénské, obával se Démosthenes, aby nebyl obklíčen, a postavil jako zálohu na jakousi úvozovou cestu zarostlou křovím hoplity a lehko-oděnce, obojích dohromady asi čtyři sta, aby během boje vyrazili tam, kde by nepřátelský šik přesahoval, a vpadli nepřátelům do zad.

/4/ Když byly přípravy na obou stranách ukončeny, došlo k střetnutí. Démosthenes stál s Messéňany a malou skupinou Athéňanů na pravém křídle, ostatek zaujímal Akarnanové seřazení podle jednotlivých kmenů a všichni amfiloští kopiníci, kteří byli přítomni. Peloponnésané a Ampračané byli seřazení pomíchaně až na Mantinejské; ti byli všichni pohromadě víc na levém křídle, ale ne až na samém jeho konci — nejdál na levém křídle stál Eurylochos a jeho vojáci, proti Messéňanům a Démosthenovi.

108 Když už byla bitva v proudu a Peloponnésané přesahujícím křídlem obklíčovali pravé křídlo nepřátel, Akarnanové vyrazili ze zálohy, napadli je zezadu a obrátili je na útěk, takže se ani nepostavili na odpor, jak byli vyděšeni, a strhli s sebou většinu vojska. Když totiž spatřili, jak byl ničen oddíl Eurylochův, který byl nejsilnější, jejich strach ještě rostl. A největší kus práce vykonali Messéňané, kteří tu byli pod Démosthenovým velením.

/2/ Avšak Ampračané a ostatní na pravém křídle přemohli ty, kteří stáli proti nim, a pronásledovali je až k Argu — jsou totiž ze všech kmenů v oněch místech nejbojovnější. /3/ Když pak při ústupu viděli, že větší část vojska je poražena, a když na ně doráželi ostatní Akarnanové, jen s potížemi se zachrá-

nili do Olp a mnozí z nich padli, jak se tam hrnuli bez pořádku a kázně, až na Mantinejské, ti byli při ústupu z celého vojska nejlépe seřazeni. A boj skončil pozdě večer.

109 Protože Eurylochos a Makarios padli, převzal druhého dne velení Menedaios sám; nevěděl si rady, jak by mohl po té velké porážce vydržet obléhání, když byl obklíčen ze země a atickými loďmi uzavřen od moře, nebo jak by se mohl zachránit při ústupu, proto předloží Démosthenovi i akarnanským velitelům návrh, aby jednali o příměří, odchodu ze země a o pohřbení padlých. /2/ Ti vydali mrtvé, postavili tropaion a pochovali padlé, asi tři sta mužů. Nepovolili však všem veřejný odchod, nýbrž Démosthenes se svými akarnanskými spoluveliteli smlouvou dovolil, aby co nejrychleji odešli Mantinejští, Menedaios a ostatní velitelé Peloponnésanů spolu s dalšími významnými osobami, protože chtěl izolovat Ampračany a námezdné vojsko, ale především si přál připravit Lakedaimoňany a Peloponnésany vůbec o důvěru Řeků v oněch končinách, že je zradili a za důležitější považovali svůj prospěch. /3/ A oni odnesli své padlé a ve spěchu je pochovali, jak to šlo, a ti, jimž byl povolen odchod, snažili se uskutečnit ho potají.

110 Mezitím dostane Démosthenes a Akarnanové hlášení, že na základě první zprávy z Olp táhnou Ampračané z města s celou svou mocí územím Amfilochů a chtějí se spojit s obyvateli Olp, protože nevědí nic o tom, co se stalo. /2/ Démosthenes pošle okamžitě část svých vojáků, aby se postavili do zálohy u cest a obsadili pevná místa, a s ostatním vojskem se současně chystal spěšně táhnout proti nim.

111 Zatím Mantinejští a ti, jimž byl smlouvou povolen odchod, vyšli z města a potají se vzdalovali v malých skupinách, jako by šli trhat byliny a shánět dříví na topení; naoko také sbírali, kvůli čemu vyšli, když však byli kus dál od Olpy, postupovali rychleji. /2/ Když je Ampračané a ostatní, kteří tam zůstali pohromadě, viděli odcházet, vyrazili také a běželi za nimi, aby je dostihli. /3/ Akarnanové si ze začátku mysleli, že všichni jdou pryč stejným způsobem, aniž bylo něco dohodnuto, a pustili se za Peloponnésany, a leckdo z nich střílel i po některých velitelích, kteří jim v tom bránili a tvrdili, že

s nimi byla uzavřena dohoda — vojáci se domnívali, že je zradili. Potom však nechali Mantinejské a Peloponnésany odejít, Ampračany však ubíjeli. /4/ A bylo mnoho sporů a nejistoty, zda je někdo Ampračan nebo Peloponnésan. Zabili jich asi dvě stě; ostatní utekli do sousední země Agraiů a jejich král Salynthios, který byl jejich přítelem, je přijal pod svou ochranu. 112 Ampračané z města dorazí k Idomeně. Idomené je jméno dvou vysokých kopců. Když nastala noc, vojáci, které poslal Démosthenes napřed, obsadili potají dřív než nepřátelé vyšší z nich a zůstali tam přes noc; na nižší vystoupili dřív Ampračané. /2/ Po večeri, hned jak se zešeřilo, vytáhl Démosthenes se zbytkem vojska, sám pochodoval s polovinou k průsmyku, druhá polovina postupovala přes pohoří amfilošské. /3/ Za svítání vpadne na Ampračany. Ti ještě spali a zprvu vůbec nevěděli, co se děje — mysli, že to jsou jejich lidé. /4/ Démosthenes postavil totiž schválně dopředu Messéňany a nařídil jim, aby na nepřátele hovořili, protože mluvili dórsky a mohli u předních stráží vzbudit důvěru, tím spíš, že byla ještě tma a nebylo na ně vidět. /5/ Prvním úderem obrátili tedy jejich vojsko na útěk a většinu jich pobili, zbylí se rozutekli na všechny strany do hor. /6/ Protože však cesty byly už předem obsazeny a Amfilochové se v krajině vyznali, vždyť tu byli doma, a navíc byli lehce ozbrojeni proti hoplitům, kdežto oni kraj neznali a nevěděli, kam se obrátit, padali do roklí a do pastí nastražených na cestách a hynuli. /7/ Pokoušeli se uniknout, jak se jen dalo, někteří se obrátili k moři, které nebylo příliš vzdáleno, a když spatřili atické lodě plující kolem právě v době těchto událostí, plavali k nim, protože si mysli, že když už to musí být, bude pro ně lepší, budou-li zabiti těmi, kteří jsou na lodích, než svými největšími nepřáteli barbarskými Amfilochy.

/8/ Takové neštěstí postihlo Ampračany a jen málo jich z toho velkého množství našlo záchranu ve svém městě. Akarnanové svlekli zbroj z padlých, postavili tropaia a vrátili se do Argu. 113 Příštího dne k nim přišel hlasatel od Ampračanů, kteří utekli z Olpy do Agrajska, aby požádal o dovolení pohřbít mrtvoly těch, kteří padli po první bitvě, když se pokusili dostat se z města, třebaže nebyli zahrnuti v dohodě, spolu s Manti-

nejškými a s ostatními, jimž byl odchod zajištěn dohodou. /2/ Když hlasatel spatřil zbraně Ampračanů, kteří přišli z města, podivil se jejich množstvím; nevěděl totiž o onom neštěstí a domníval se, že to jsou zbraně těch, kteří byli s nimi. /3/ I zeptal se ho kdosi, proč se tomu diví a kolik jich padlo, protože si myslel, že hlasatel je z těch, kteří bojovali u Idomeny. Ten odpověděl, že asi dvě stě. /4/ Ten, co se tázal, řekl: „To přece nevypadá na zbroj dvou set mužů, ale více než tisíce.“ A hlasatel zase řekl: „To tedy není zbroj těch, kteří bojovali s námi.“ Ten mu odpověděl: „Je, jestliže jste včera bojovali u Idomeny.“ „Ale my jsme včera s nikým nebojovali, nýbrž předevčírem, když jsme ustupovali.“ „A my jsme včera bojovali s těmito, kteří vytáhli na pomoc od hlavního města Ampračanů.“

/5/ Když to hlasatel uslyšel a dověděl se, že pomoc, která přicházela z města, je zničena, zděšen velikostí přítomných běd spustil nářek a okamžitě odešel, aniž vyřídil svůj úkol, a už nežádal o vydání padlých. /6/ Vždyť to bylo největší neštěstí, které v průběhu této války postihlo jediné řecké město v tak malém počtu dní. A počet padlých jsem nezapsal, protože množství, které se udává, je vzhledem k velikosti města nevěrohodné. Víím však, že kdyby byli Akarnani a Amfilochové chtěli poslechnout Athéňany a Démosthena a dobýt Amprakii, byli by jí dobyli při prvním útoku; oni se však báli, že kdyby ji měli Athéňané v moci, byli by pro ně velmi nepřijemnými sousedy. 114 Potom oddělili třetinu kořisti pro Athéňany a ostatní rozdělili mezi jednotlivá města. Avšak kořist, která připadla Athéňanům, jim byla odňata během plavby; to, co dnes leží jako dar bohům v atických svatyních, to je tři sta úplných souprav zbroje, vybraných pro Démosthena; ten je přivezl domů s sebou. Po oné pohromě aitólské byl pro něho díky tomuto podniku návrat bezpečnější. /2/ Také Athéňané s oněmi dvaceti loďmi odpluli do Naupaktu.

Když Athéňané a Démosthenes odtáhli, uzavřeli Akarnanové a Amfilochové s Ampračany a Peloponnésany, kteří se předtím utekli k Salynthiovi a k Agraiům, smlouvu, podle níž směli odejít z Oiniad, kam se přemístili od Salynthia. /3/ Pro budoucnost uzavřeli Akarnanové a Amfilochové s Ampračany spojeneckou smlouvu na sto let; v ní bylo ustano-

veno, že ani Ampračané nepotáhnou s Akarnany proti Peloponnésanům, ani Akarnanové s Ampračany proti Athéňanům, že si budou vzájemně pomáhat bránit území druhé smluvní strany, že Ampračané vydají místa a rukojmí Amfilochů, která mají v moci, a že neposkytnou pomoc Anaktoriu, které je nepřitelem Akarnanů. /4/ Toto dohodli a ukončili válku. Potom poslali Korinťané do Amprakie posádku čítající asi tři sta hoplitů pod velením Xenokleida, syna Euthykleova; ti tam došli po obtížném pochodu po pevnině.

Takový průběh měly události v Amprakii.

115 Athéňané na Sicílii se vylodili téže zimy v himerském území po dohodě se Sikely z vnitrozemí, kteří vpadli do pohraniční oblasti Himery, a pluli i k Aiolským ostrovům. /2/ Když se vrátili do Rhégia, zastihli tam Pythodóra, syna Isolochova, athénského stratéga, který byl ustanoven velitelem lodí jako nástupce Lachetův. /3/ Spojenci na Sicílii podnikli totiž cestu do Athén a přemluvili Athéňany, aby jim poslali na pomoc víc lodí, neboť Syrakusané ovládali jejich zemi, a protože jim v ovládání moře bránilo jen to, že měli málo lodí, připravovali a sbírali loďstvo rozhodnutí nedovolit, aby to tak trvalo dál. /4/ Athéňané naplnili mužstvem čtyřicet lodí, aby je poslali spojencům, a to jednak proto, že se domnívali, že tamější válka dřív skončí, jednak že chtěli prohloubit výcvik loďstva. /5/ Poslali tedy s několika málo loďmi jednoho ze stratégů, Pythodóra, a později chtěli poslat Sofoklea, syna Sóstratidova, a Eurymedonta, syna Thukleova, s větším počtem lodí. /6/ Pythodóros, který už měl velení nad loďmi dříve podléhajícími Lachetovi, vyplul koncem zimy k Iokerské pevnosti, kterou předtím odbyl Laches. Byl však Lokry poražen v bitvě a dal se na ústup.

116 Na počátku toho jara vyřinul se z Etny proud žhavé lávy, tak jako se stalo už dříve, a zničil část pozemků patřících Kataňanům, bydlícím na úpatí hory Etny, což je nejvyšší hora na Sicílii. Říká se, že tento proud lávy vytryskl padesát let po předcházejícím výbuchu a že celkem došlo třikrát k výbuchu od té doby, co bydlí na Sicílii Řekové.

To všechno se stalo v této zimě, a skončil šestý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

KNIHA ČTVRTÁ

SEDMÝ ROK VÁLKY (březen 425 — únor 424; kap. 1—51)

LÉTO. Messéné se přidává k Syrakusám (1). Pátý vpád Peloponnésanů do Atiky (2). Démosthenes opevňuje Pylos (3—5). Odchod Peloponnésanů z Atiky (6). Athéňané nakrátko pány Éionu (7). Lakedaimoňané se připravují k útoku na Pylos. Démosthenova řeč k vojákům (8—10). Bezvýsledné útoky Lakedaimoňanů na Pylos (11—12). Vítězství athénskeho loďstva. Blokáda lakedaimonských hoplitů na ostrově Sfaktérii (13—14). Příměří. Na Kleónovu radu odmítnou Athéňané lakedaimonské mírové návrhy. Obnovení nepřátelství (15—23). Boje na Sicílii (24—25). Zásobování obležených vojáků na Sfaktérii (26). Kleón poslán do Pylu a posilami (27—28). Athéňané se vylodí na Sfaktérii a po urputných bojích zajmou lakedaimonské hoplity (29—38). Návrat Kleónův se zajatci (39—41). Vylodění Athéňanů na korintském území. Vítězství nad Korinty a obsazení Methan (42—45). Nové krveprolití na Kerkyře. Konec občanských rozbrojů (46—48). Dobytí Anaktoria (49). ZIMA. Perský vyslanec Artafernes zajat Athéňany. Smrt Artaxerxova (50). Na rozkaz Athéňanů zboří Chijští hradby svého města (51).

OSMÝ ROK VÁLKY (březen 424 — únor 423; kap. 52—116)

LÉTO. Zatmění Slunce a zemětřesení. Plány mytilénských vyhnanců (52). Dobytí Kythéry Athéňany (53—54). Lakedaimoňané ztrácejí odvalu (55). Athéňané se zmocní Thyreje (56—57). Shromáždění Sicílanů v Gele (58). Řeč Hermokratova (59—64). Mír na Sicílii. Odchod Athéňanů (65). Athéňané dobudou dlouhé hradby megarské a přístav Nisaiu (66—69). Vstup Brasidův do Megar (70—74). Athéňané obsadí Antandros (75). Démosthenes a Hippokrates konají přípravy k velkému tažení proti Boiótii (76—77). Brasidas vede peloponnéské vojsko Thesálii. Chvála Brasidy (78—81). Perdikkas se marně snaží použít Brasidovo vojsko proti Arrhabaiovi (82—83). Brasidova řeč před obyvateli Akanthu je získá ke spojenectví (84—88). ZIMA. Athéňané obsadí Délion (89—90). Pagondas přemluví Boióťany ke svedení bitvy s Athéňany (91—92). Porážka Athéňanů (93—96). Boióťané odmítnou vydat Athéňanům padlé (97—99) a dobudou Délion (100). Démosthenův neúspěch u Sikyónu. Smrt Sitalkova (101). Amfipolis se vzdá Brasidovi, Thukydidés přijde pozdě (102—106). Další města se přidávají k Brasidovi (107—108). Brasidas táhne na Akté (109). Brasidas se zmocní nočním útokem Toróny, později obsadí pevnost Lékythos (110—116).

DEVÁTÝ ROK VÁLKY (březen 423 — únor 422; kap. 117—135)

LÉTO. Roční příměří mezi Athéňany a Lakedaimoňany a některými jejich spojenci (117—119). Skióné a Mendé přejdou k Lakedaimoňanům (120—123). Perdikkova a Brasidova výprava proti Arrhabaiovi (124 až

125). Po ústupu Makedonců ustupuje v pořádku také Brasidas (126—128). Athéňané znova dobudou Mendu (129—130) a obklíčí Skiónu. Perdikkas vyjednává s Athéňany (131—133). ZIMA. Bitva mezi Mantinejskými a Tegejskými (134). Nezdařený Brasidův pokus o dobytí Poteidaje (135).

1 Příštího léta v době, kdy metá obilí, vyplulo deset syrakuských lodí a stejný počet lodí lokerských k Messéně na Sicílii a obsadily ji; pozvali je sami Messéňané, a tak Messéné odpadla od Athéňanů. /2/ Syrakusané to učinili především proto, že viděli, že to místo je vstupní bránou na Sicílii, a také z obavy, že by odtud mohli jednoho dne vyplout Athéňané a zaútočit na ně se silnější vojenskou mocí, Lokrové pak z nenávisti k Rhégijským, s nimiž chtěli vést válku na zemi i na moři. /3/ Současně vpadli Lokrové s celou svou brannou mocí na území Rhégia, aby Rhégijští nemohli jít na pomoc Messéňanům, a také na naléhání uprchlíků z Rhégia, kteří u nich byli. Rhégion bylo totiž už dlouho obětí občanských rozbrojů a nebylo v té době schopné bránit se proti Lokrům, a ti proto dotírali tím víc. /4/ Lokrové vyplnili jejich zem pěším vojskem a pak odtáhli, lodi hlídkovaly v Messéně. Jiné lodi, které byly teprve připravovány pro válku, měly tam vplout do přístavu a odtamtud podnikat válečné výpravy.

2 V témž období jara, dřív než obilí kvetlo, vpadli Peloponésané a jejich spojenci do Atiky (velel jim Agis, syn Archidamův, lakedaimonský král), usadili se tam a pustošili zemi. /2/ Athéňané poslali těch čtyřicet připravených lodí na Sicílii a s nimi zbývající strategé Eurymedonta a Sofoklea; třetí z nich, Pythodóros, odjel na Sicílii už předtím. /3/ Uložili jim, aby také cestou kolem Kerkyry pomohli Kerkyřanům ve městě, kteří trpěli loupežemi, jichž se dopouštěli vyhnanci zdržující se v horách. Také tam už dřív připlulo šedesát lodí peloponnéských na pomoc těm v horách; protože byl ve městě velký hlad, věřili, že se snadno stanou pány situace. /4/ Démostenovi, který po návratu z Akarnanie žil jako soukromá osoba, dali na jeho žádost plnou moc, aby tyto lodi použil, bude-li chtít, k akcím u Peloponésu.

3 Když se na své plavbě dostali k Iakónskému pobřeží a dověděli se, že peloponnéské lodi už jsou u Kerkyry, Eurymedón

a Sofokles pospíchali ke Kerkyře, kdežto Démosthenes je vyzýval, aby se nejprve zastavili v Pylu, vykonali, co je třeba, a pak pluli dál. Když druzí dva stratégové odporovali, strhla se náhodou bouře a zahнала lodi k Pylu. Démosthenes žádal, aby se to místo okamžitě opevnilo (proto prý s nimi vyplul), ukazoval na velkou zásobu stavebního dříví i kamení i na to, že to místo je pevné už od přírody a že je prázdné, právě tak jako velký kus země kolem. Pylos je totiž vzdálen od Sparty asi čtyři sta stadií, je v zemi kdysi messénské a Lakedaimoňané mu říkají Koryfasion. /3/ Oni mu na to namítali, že je na Peloponnésu mnoho opuštěných mysů, chce-li je zabrat a způsobit obci výlohy. Démosthenovi se však ono místo zdálo užitečnější než kterékoli jiné, protože tam byl přístav; myslil si také, že Messéňané, kteří tu byli od dávných dob doma a mluvili stejným jazykem jako Lakedaimoňané, mohli by jim hodně škodit, kdyby odtud podnikali výpravy, a současně že by byli spolehlivými strážci té pevnosti.

4 Když se mu nepodařilo přesvědčit ani strategy, ani vojáky (mluvil o tom později s taxiarchy), čekal tam nečinně, protože nemohl plout dál, až sami vojáci, kteří měli dlouhou chvíli, dostali chuť rozdělit se na skupinky kolem dokola a místo opevnit. /2/ Dali se do práce a stavba začala. Protože neměli železné nástroje na opracování kamenů, snášeli vybrané kameny a sestavovali je dohromady, jak se k sobě nejlépe hodily. Pro nedostatek nádob nosili jíl na zádech, kde ho bylo potřeba, chodili v předklonu, aby se ho tam udrželo co nejvíc, a s rukama vzadu sepjatýma, aby nepadal. /3/ Chtěli jakýmkoli způsobem dokončit opevnění nejzranitelnějších částí dřív, než přijdou Lakedaimoňané; větší část místa byla už sama sebou pevná a nepotřebovala hradby.

5 Lakedaimoňané právě slavili nějaký svátek, a třebaže se dovídali, co se děje, nepřikládali tomu žádný význam, přesvědčení, že jakmile proti Athéňanům vyjdou, ti ani nevyčkají jejich příchodu, nebo že se oni, Lakedaimoňané, snadno toho místa zmocní násilím. Trochu je také zdrželo to, že jejich vojsko bylo ještě u Athén. /2/ Když Athéňané během šesti dnů obehnali zdí ono místo ze strany od pevniny a tam, kde to bylo nejvíc zapotřebí, nechali tam Démosthena s pěti lodmi

na stráž a s většinou lodí spěšně pluli směrem na Kerkyru a na Sicílii.

6 Když se Peloponnésané v Atice dověděli o obsazení Pylu, s velkým spěchem pochodovali domů. Lakedaimoňané a král Agis soudili, že co se děje v Pylu, má pro ně velký význam. Kromě toho, protože vpadli do Atiky brzy a obilí bylo ještě zelené, měla velká část vojska nedostatek jídla, a k tomu soužilo vojáky špatné počasí, studenější, než by oné době odpovídalo. /2/ Tak se sešlo víc důvodů, proč odtáhli rychleji a proč byl tento vpád nejkratší — vždyť zůstali v Atice patnáct dní.

7 V téže době se athénský stratég Simónides zradou zmocnil Éiony, mendské osady na thráckých hranicích, která byla Athénám nepřátelská; shromáždil k tomu malé množství Athéňanů z posádek a velký počet tamějších spojenců. Protože však okamžitě přišli na pomoc Chalkidáné a Bottiaiové, byl odtud zase vytlačen a ztratil mnoho vojáků.

8 Když se Peloponnésané stáhli z Atiky, spěchali ihned samotní Spartané a nejbližší z perioiků k Pylu na pomoc, kdežto příchod ostatních Lakedaimoňanů probíhal pomaleji — vždyť právě přišli z jiné výpravy. /2/ Po celém Peloponnésu byli rozesláni poslové s rozkazem, aby přišli co nejrychleji na pomoc k Pylu, poslali také k svým šedesáti lodím, které byly u Kerkyry; ty byly přepraveny přes leukadskou šíji a dostaly se k Pylu, aniž je zpozorovali Athéňané z lodí u Zakynthu; už tam také bylo pěší vojsko. /3/ Peloponnésané byli ještě na cestě, když Démosthenes ještě před jejich příchodem poslal potají dvě lodi k Eurymedontovi a k lodím u Zakynthu se žádostí o pomoc, protože je Pylos ohrožen.

/4/ Lodi pluly podle Démosthenova rozkazu s největší rychlostí. Lakedaimoňané se zatím připravovali k útoku na opevnění jak ze země, tak od moře a doufali, že snadno dobudou stavbu vybudovanou ve spěchu a obsazenou málo početnou posádkou. /5/ Protože čekali, že připlují na pomoc i atické lodi od Zakynthu, tu pro případ, že by nedobyli pevnost dřív, měli v úmyslu zatarasit vjezdy do přístavu, aby se Athéňané nedostali dovnitř. /6/ Ostrov zvaný Sfaktéria, táhnoucí se podél celého přístavu a ležící blízko něho, dodává

mu bezpečnosti a dovoluje do něho vplout jen úzkými vjezdy; z jedné strany, směrem k athénské pevnosti a k Pylu, je místo pro dvě lodi, z druhé, směrem k ostatní pevnině, pro osm nebo devět. Celý ostrov byl porostlý lesem a neschůdný, protože byl neobydlený, dlouhý byl asi patnáct stadií.

/7/ Vjezdy chtěli tedy uzavřít lodmi stojícími těsně vedle sebe a obrácenými přídí k nepříteli. Protože měli obavy, že by Athéňané mohli z tohoto ostrova podnikat válečné akce, vysadili na něj hoplity a jiné rozestavili na pevnině podél břehu.

/8/ Myslili si, že takto bude pro Athéňany nepřátelským územím jak ostrov, tak i pevnina, která jim nedá možnost vylodit se (protože pylské území před vjezdem do přístavu, obrácené k otevřenému moři, je bez přístavu, neposkytlo by jim žádné kotviště, odkud by mohli vyrazit svým na pomoc), kdežto podle jejich předpokladů oni sami bez námořní bitvy a bez nebezpečí dobudou ono místo, protože v něm nejsou potraviny a posádka je nedostatečně připravena na boj. /9/ Když se takto rozhodli, přepravovali na ostrov hoplity vybrané losem ze všech oddílů. V první době se tam dostali i jiní, protože se střídali; těch posledních, kteří pak byli zajati, bylo čtyři sta dvacet, a k tomu heilóti, které měli s sebou. Jejich velitelem byl Epitadas, syn Molobrův.

9 Když Démosthenes viděl, že Lakedaimoňané chtějí podniknout útok loďstvem i pěchotou současně, připravoval se také. Triéry, zbylé z těch, které mu tam byly nechány, dal vytáhnout pod opevnění a ohradil je kolovou hradbou, veslařům dal chatrné štíty, většinou spletené z vrbového proutí; protože krajina byla neobydlená, nebylo možné opatřit si v ní výzbroj — i to, co jim dal, měl z messénské třicetiveslové pirátské lodi a z rychlého člunu, které se tu právě v té době ukázaly. Bylo na nich také čtyřicet messénských hoplitů a ty Démosthenes použil spolu s ostatními.

/2/ Soustředil tedy většinu částečně i plně ozbrojených na místech obrácených k pevnině, která byla nejvíc opevněná a nejbezpečnější, s rozkazem odrazit nepřátelskou pěchotu, kdyby zaútočila; sám si vybral šedesát hoplitů a malý počet lučištníků a vytáhl s nimi z hradeb k břehu, kde se dal nejspíš

čekat nepřátelský pokus o vylodění, na místa těžko přístupná a skalnatá, obrácená k moři. Domníval se, že se dají na tomto místě strhnout k útoku, protože tam byly hradby nejslabší. /3/ Athéňané tuto stranu příliš neopevňovali, protože si nedovedli představit, že by byli někdy poraženi na moři; kdyby si však nepřátelé násilím vynutili přistání, soudili, že z této strany by se to místo nedalo udržet. /4/ Proto tedy zavedl své hoplity až k samému moři, rozestavil je tak, aby podle možnosti zabránil nepřátelům přistát, a povzbudil je takovouto řečí.

10 „Vojáci, kteří se spolu se mnou účastníte tohoto odvážného podniku, ať nikdo z vás nechce v této tísní vypadat rozumný a uvažovat dopodrobna o všech hrůzách, které nás obklopují, ale spíš ať se každý bez rozvažování vrhne na nepřítel s nadějí, že i z tohoto nebezpečí šťastně vyvázne. Když před člověkem stojí nezbytnost, jako teď před námi, vůbec není na místě uvažování, ale je třeba co nejrychleji čelit nebezpečí. /2/ Kromě toho vidím, že okolnosti jsou příznivé především pro nás, jestliže budeme chtít vytrvat a nezbavit se výhod, které máme, poděšení přesilou. /3/ Považuji totiž za naši výhodu, že je na toto místo nesnadný přístup, a to se stane naším spojencem, jestliže vytrváme, kdežto ustoupíme-li, tu přes svou neschůdnost bude pro nepřátele pohodlné, protože jim nikdo nebude stát v cestě; nepřítel bude pak pro nás ještě hroznější, protože ústup nebude pro něho lehký, i kdybychom ho odrazili. Dokud jsou na lodích, je velmi snadné odrazit je, když však vystoupí na pevninu, jsou podmínky pro obě strany stejné. /4/ Jejich počtu se také není třeba příliš bát, neboť i když jich je hodně, budou vzhledem k obtížnosti přistání bojovat jen po malých oddílech a nebude to větší vojsko na pevné zemi, bojující za stejných podmínek, ale vojsko na lodích, které jsou na moři nutně závislé na mnoha okolnostech. /5/ A tak si myslím, že jejich nesnáze jsou vyvážením našeho malého počtu, a současně prosím vás, Athéňany, kteří z vlastní zkušenosti znáte, že si nikdy žádné loďstvo nevynutí výstup na pevninu, jestliže protivník stojí na svém místě, jestliže necouvá postrašen řevem příboje nebo hrůzou z najíždějících lodí, abyste nyní vytrvali na svém místě a obra-

nou na pobřeží zachránili nás samotné i toto místo.“

11 Po tomto Démostenově povzbuzení stoupla Athéňanům sebedůvěra, sestoupili na břeh a rozestavili se podle moře.

/2/ Lakedaimoňané uvedli do pohybu své pozemní vojsko a vrhli se na opevnění, současně i jejich loďstvo čítající třiačtyřicet lodí pod vrchním velením Spartana Thrasymélida, syna Kratésikleova, zaútočilo tam, kde to Démostenes čekal.

/3/ Athéňané se bránili na obou stranách — jak proti útokům ze země, tak z moře. Lakedaimoňané se rozdělili na skupinky po několika lodích, protože nebylo možno přistát s větším počtem, střídavě si odpočívali a podnikali útoky, vyvíjeli všemožné úsilí a vzájemně se povzbuzovali, zda by nějak mohli zatlačit nepřítel a zmocnit se pevnosti. /4/ Nejstatečnější ze všech byl Brasidas. Byl velitelem triéry, a když viděl, jak pro nesnadný přístup na to místo velitelé triér a kormidelníci váhají, i když se někde zdálo přistání možné, a jak dávají pozor, aby se lodi neroztříštily, křičel na ně, že není rozumné, aby šetřili dříví a nedbali o to, že si nepřátelé postavili v jejich zemi pevnost. Nabádal je, aby klidně nechali své lodi rozbít, jen když si násilím vynutí přistání, a spojence vybízel, aby neváhali obětovat v této chvíli své lodi pro blaho Lakedaimoňanů jako náhradu za velká dobrodiní, jichž se jim od nich dostalo, aby s nimi přirazili ke břehu, za každou cenu vystoupili na pevninu, přemohli muže a zmocnili se pevnosti.

12 Tak pobízel k takovému jednání ostatní, potom donutil svého kormidelníka, aby se rozjel proti břehu, a běžel na můstek. Při pokusu vystoupit na břeh byl Athéňany zatlačen, následkem mnoha zranění ztratil vědomí, a když upadl do prostoru před vesly, sklouzl jeho štít do moře. Vlny ho vynesly na břeh, Athéňané ho zvedli a později ho použili k zbudování tropaia postaveného na památku toho útoku.

/2/ Ostatní Lakedaimoňané toužili vystoupit na břeh, avšak nemohli to dokázat, protože ona místa byla nepřístupná a Athéňané stáli na svých stanovištích a ani o krok neustoupili.

/3/ Tak se poměry změnilly, že Athéňané ze země, a to ještě k tomu ze země lakónské odráželi nepřátelé útočící z lodí, zatímco Lakedaimoňané se pokoušeli vystoupit proti Athéňanům z lodí na svou vlastní zem, která se stala zemí nepřá-

telskou. Vždyť v oněch dobách sláva jedněch spočívala z velké části v tom, že byli především národem suchozemským, nejlepším v boji pěchoty, sláva druhých v tom, že byli námořníky a nejvíc vynikali svým loďstvem.

13 Když tedy útočili po celý tento den a ještě část dne následujícího, přestali s tím. Třetího dne poslali některé z lodí k Asině shánět dříví na obléhací stroje, protože doufali, že by se jim mohlo podařit pomocí strojů ovládnout opevnění u přístavu, které sice bylo vysoké, kde však bylo možné nejlépe se vylodit. /2/ V té chvíli se tu objeví čtyřicet athénských lodí od Zakynthu; přidaly se k nim totiž některé ze strážních lodí z Naupaktu a čtyři chijské. /3/ Když však spatřili, že pevnina i ostrov jsou přeplněné hoplity a v přístavu že jsou lodě, ale nevyplouvají, byli na rozpacích, kde by měli zakotvit, a tak tenkrát zaměřili k ostrovu Prótě, který odtamtud není daleko a je pustý, a strávili tam noc. Druhého dne se připravili k bitvě a manévrovali, aby se nepřátelé rozhodli vyplout proti nim na širé moře, a ne-li, aby sami na ně zaútočili v přístavu. /4/ Lakedaimoňané však proti nim nevyjeli, ba neudělali ani to, co měli v úmyslu (chtěli totiž zatarasit vjezdy do přístavu), ale klidně se pohybovali na zemi, plnili lodě vším potřebným a připravovali se, kdyby se někdo odvážil vplout dovnitř, svést námořní bitvu v přístavu, který nebyl malý.

14 Když to Athéňané poznali, zaútočili na ně oběma vjezdy, napadli většinu lodí, které již byly dál od břehu s předěmi mířícími proti útočníkovi, a obrátili je na útek. Pronásledovali je potom v tom těsném prostoru, mnoho jich poškodili, pět zajali, jednu z nich i s posádkou; potom zaútočili na ostatní, které uprchly ke břehu. Lodě, na které se teprve nalodovala posádka, byly proráženy dřív, než mohly odrazit od břehu; některé lodě přivazovali ke svým a odvlékali prázdné, protože se jejich mužstvo rozuteklo.

/2/ Při pohledu na to Lakedaimoňané, zachvácení velkou bolestí z té pohromy, protože jejich muži byli odříznuti na ostrově, přibíhali na pomoc, vstupovali v plné zbroji do moře, chytali se lodí a táhli je zpět. Každému se při tom zdálo, že by bylo ztraceno to, čeho by se nezúčastnil i on. /3/ A tak se rozpoutala kolem lodí velká vřava, také proto, že každá strana

užívala způsobu boje běžného u soupeře. Lakedaimoňané ve svém zápalu a zděšení nedělali abych tak řekl nic jiného, než že sváděli námořní bitvu z pevniny, a Athéňané zase, kteří vyhrávali a chtěli využít co nejvíc své současné štěstí, bojovali z lodí jako na suchu.

/4/ Když se navzájem hodně potýrali a způsobili si mnoho zranění, rozešli se, a Lakedaimoňané zachránili prázdné lodě kromě těch, které byly zajaty hned na začátku. /5/ Obojí odešli do tábora. Athéňané postavili tropaion, vydali padlé a zmocnili se rozbitých lodí, okamžitě také zahájili pravidelné plavby kolem ostrova a střežili jej, takže nepřátelé na něm byli obklíčeni. Peloponnésané na pevnině a ti, kteří už přišli ze všech stran na pomoc, zůstali v končinách u Pylu.

15 Když bylo do Sparty podáno hlášení o událostech u Pylu, tu vzhledem k velikosti pohromy bylo rozhodnuto, aby úředníci sešli k moři do tábora, podívali se na vše vlastníma očima a okamžitě zařídili, co by považovali za vhodné. /2/ Když viděli, že není možné jejich vojákům pomoci, a nechtěli, aby jim hrozila smrt vyhladověním nebo zničením při útoku přesily, rozhodli se uzavřít s athénskými stratégy příměří týkající se Pylu, kdyby k tomu byli ochotni, poslat do Athén vyslance k mírovému jednání a pokusit se o co nejrychlejší vydání svých lidí.

16 Když stratégové tento návrh přijali, byla uzavřena smlouva s těmito podmínkami: Lakedaimoňané odevzdají Athéňanům lodí, s nimiž bojovali v námořní bitvě, a všechny válečné lodě v Lakónii a dopraví je do Pylu, dále zbraně, aby nemohli útočit na hradby ani ze země, ani z moře; Athéňané dovolí Lakedaimoňanům na pevnině, aby posílali svým vojákům na ostrově potraviny ve stanovených dávkách, a to každému muži chléb ze dvou atických choiniků ječné mouky, dvě kotyly vína a porci masa, pro sluhu polovinu z toho. Budou to posílat pod dohledem Athéňanů a žádná loď tam nepojede bez jejich vědomí. Athéňané budou ostrov hlídat jako dosud, nebudou však vystupovat na břeh a nebudou začít nepřátelství proti peloponnéskému vojsku ani na zemi, ani na moři. /2/ Kdyby jedna nebo druhá strana překročila některou z těchto podmínek, i kdyby to byla ta nejneopatrnější,

bude smlouva pokládána za zrušenou. Tato smlouva zůstane v platnosti, dokud se nevrátí lakedaimonští vyslanci z Athén. Dovezou je tam na triéře a dopraví zpět Athéňané. Až přijednou zpátky, skončí platnost této smlouvy a Athéňané vrátí lodi v témž stavu, v jakém je přijali.

/3/ Byla tedy uzavřena smlouva o příměří s těmito podmínkami, lodí bylo vydáno asi šedesát a vyslanci byli posláni.

Když přišli do Athén, pronesli tuto řeč:

17 „Athéňané, poslali nás Lakedaimoňané, abychom jednali o mužích, kteří jsou na ostrově, a získali vás pro něco, co by současně vám bylo prospěšné a nám dovolilo vyjít se ctí z této pohromy, pokud to je za nynějších okolností možné. /2/ Naše řeč bude delší, nebude to však proti našemu obyčeji, nýbrž proto, že je naším národním zvykem neříkat mnoho slov tam, kde stačí krátká řeč, ale zato říci jich více tenkrát, když je čas vykonat svou povinnost slovy a poučit druhé o tom, co je prospěšné. /3/ Přijměte naše slova ne nepřátelsky, ani jako bychom vás chtěli poučovat jako nerozumné, nýbrž považujte je za upozornění, jak se správně rozhodnout, určené zkušeným lidem.

/4/ Vy máte nyní možnost krásně využít nynějšího štěstí tím, že si podržíte, co jste získali, a navíc sklídíte čest a slávu a můžete se vyhnout omylu lidí, které potkalo štěstí, na jaké nejsou zvyklí: ti totiž sahají stále po dalších výhodách a doufají, že je dosáhnou, protože i v přítomnosti měli nečekaný úspěch. /5/ Čím víc však kdo zažije změn k dobrému i zlému, tím méně — a právem — věří štěstí. Bylo by přirozené, kdyby takové nazírání bylo běžné ve vaší obci s ohledem na vaše zkušenosti i u nás.

18 Při svém rozhodování přihlédněte také k našemu nynějšímu neštěstí. My, kteří máme u Řeků největší vážnost, přicházíme k vám, ačkoliv jsme si dřív mysleli, že se spíš hodí pro nás dávat to, oč jsme nyní přišli žádat vás. /2/ A přece nás tato rána nezasáhla proto, že bychom měli moci málo nebo naopak že bychom si příliš troufali následkem vzrůstu moci, ale že jsme se přepočítali, když naše postavení zůstalo nezměněné, a to se stává všem stejně. /3/ Proto by nebylo rozumné, abyste se domnívali, že nynější moc vašeho města

a těch měst, která se s vámi spojila, vám zaručuje, že přízeň štěstí bude s vámi stále. /4/ Mezi rozumné patří takoví lidé, kteří k svému bezpečí považují úspěch za něco nestálého (ti by také mohli snášet neštěstí moudřeji) a nenamlouvají si, že válka bude probíhat podle jejich přání, ale jak je povede štěstí. Takoví přijdou nejdříve k úrazu, protože nespolehnou na válečné úspěchy natolik, aby zpychli, a uzavírají mír především tenkrát, když jim přeje štěstí. /5/ Tak byste se měli v svém vlastním zájmu zachovat k nám, Athéňané, aby se nikdy v budoucnosti, kdybyste nám nevyhověli a postihlo vás něco zlého, jak se často stává, aby se, pravíme, nikdy o vás nemusilo věřit, že jste k svým nynějším úspěchům přišli náhodou, zatímco teď můžete zanechat potomstvu bezpečné mínění o své moci a rozumnosti.

19 Lakedaimoňané vás vyzývají k uzavření smlouvy a k ukončení války a nabízejí vám mír, spolenectví, všestranné přátelství a dobré vzájemné vztahy, na oplátku od vás žádají vydání svých vojáků z ostrova; domnívají se, že pro obě strany bude lepší nehnat nebezpečí do krajnosti, ať už by odtamtud unikli s použitím násilí, kdyby se naskytla nějaká možnost záchrany, nebo ať už by upadli v ještě horší porobu, až byste je obléháním donutili ke vzdání. /2/ Domníváme se, že není nejbezpečnějším ukončením velkých nepřátelství, jestliže někdo zvítězí ve většině bojových srážek a pak přinutí protivníka zavázat se přísahou k nerovnoprávné mírové smlouvě, nýbrž jestliže jej navzdory možnosti zachovat se takto překoná i velkomyslností a proti jeho očekávání se s ním dohodne na snesitelných podmínkách. /3/ Protivník, jehož povinností není mstít se jako ten, komu bylo ublíženo, ale splácet šlechtnost, je ochotnější dodržet smlouvu, protože se cítí mravně zavázán. /4/ A lidé se tak chovají spíš k velkým nepřátelům než k těm, od nichž je odlišují jen nepatrné názorové rozdíly; je v lidské povaze oplácet radostnou povolností těm, kteří ochotně ustoupili, a naopak proti nadutci bojovat až do krajnosti, i kdyby to zdravý rozum neschvaloval.

20 Pro nás pro obojí je smír výhodný jako nikdy jindy, dřív než nás překvapí něco, co se nedá napravit, kvůli čemu bychom my k vám na věky kromě veřejného nepřátelství musili

chovat i nepřátelství soukromé a kvůli čemu byste vy musili přijít o to, co vám nyní nabízíme. /2/ Dokud ještě není rozhodnuto, dokud vy máte možnost získat slávu a naše přátelství a my vyrovnat se s neštěstím jakž takž čestně, dříve než nás postihne nějaké ponížení, smířme se, sami pro sebe si zvolme mír místo války a ukončíme trampoty všech ostatních Řeků; i zásluhu o to budou přičítat především vám. Jsou přece ve válce, aniž se ví, kdo z nás dvou začal. Za její ukončení, a to máte nyní v moci hlavně vy, budou vděční vám. /3/ Jestliže se pro ně rozhodnete, můžete se stát stálými přáteli Lakedaimoňanů a spíš jim tím prokážete laskavost, protože vás k tomu sami vybídli, než že by to bylo přátelství vynucené. /4/ Myslete také na to, kolik výhod je s tím pravděpodobně spojeno; uvědomte si přece, že budeme-li mít my a vy stejné názory, bude k nám mít ostatní řecký svět, který je slabší než my, největší úctu.“

21 Tak tedy mluvili Lakedaimoňané přesvědčení, že Athéňané rádi přijmou nabízený mír a vydají jejich vojáky, neboť předtím toužili po smlouvě, ale jejich odpor jim bránil. /2/ Avšak Athéňané, kteří měli ony muže na ostrově ve své moci, se domnívali, že mír mají na dosah ruky, kdykoli budou chtít ho uzavřít, a proto usilovali o dosažení něčeho navíc. /3/ Nejvíce je k tomu nabádal Kleón, syn Kleainetův, v oné době vůdce lidu a člověk, k němuž měly široké vrstvy největší důvěru. Ten je přemluvil k odpovědi, že se nejdříve musí mužstvo na ostrově vzdát, vydat zbraně a nechat se dopravit do Athén, a až tam přijdou, že musí Lakedaimoňané vrátit Nisaiu, Pégy, Troizénu a Achaiu, jichž se nezmocnili válkou, ale které drželi v důsledku dřívější mírové smlouvy, když je Athéňané odstoupili po utrpených pohromách, protože tenkrát víc potřebovali příměří; pak prý dostanou své vojáky zpátky a bude uzavřena smlouva, jejíž trvání bude stanoveno po dohodě obou stran.

22 Na tuto odpověď neřekli lakedaimonští vyslanci nic, jen žádali, aby vybrali nějaké zástupce, s nimiž by se v klidu dohodli na tom, o čem by se vzájemně přesvědčili. /2/ Tu se už do nich Kleón prudce pustil a říkal, že už od začátku chápal, že nemají nic dobrého v úmyslu, a teď že mu to je naprosto

jasné, když nechtějí říci svůj názor před shromážděním, ale rádi by se dohadovali jen s několika lidmi. Vyzýval je, aby mluvili přede všemi, mají-li čestné záměry.

/3/ Když Lakedaimoňané viděli, že ani není možné, aby mluvili před shromážděním, i kdyby se kvůli neštěstí, které je stihlo, rozhodli v něčem ustoupit, protože se chtěli vyhnout pomluvám ze strany spojenců, že něco navrhli a nespěli, ani že pro ně Athéňané neučiní za mírných podmínek to, co od nich požadovali, odešli z Athén s nepořízenou. 23 Po jejich příchodu bylo okamžitě zrušeno příměří kvůli Pylu a Lakedaimoňané žádali zpět lodi, jak bylo dohodnuto. Avšak Athéňané měli proti nim různé stížnosti, že přepadli pevnost, což bylo v rozporu se smlouvou, a jiné věci, které nestály, jak se zdá, ani za řeč, a nevrátili je. Opírali se o to, že bylo řečeno, že smlouva přestane platit, bude-li v nejmenším porušena. Lakedaimoňané se však proti tomu ohrazovali, prohlásili nevrácení lodí za bezpráví, odešli a chystali se k obnovení války. /2/ U Pylu obě strany vedly válku ze všech sil; Athéňané pluli ve dne stále kolem ostrova se dvěma loďmi proti sobě, v noci kotvily kolem něho i všechny lodi, jen když foukal vítr, nestály na straně k otevřenému moři. Také k nim připlulo z Athén dvacet lodí na stráž, takže jich tam bylo celkem sedmdesát. Peloponnésané tábořili na pevnině, podnikali výpady proti hradbám a vyhlíželi vhodnou příležitost k záchraně svých vojáků.

24 Zatím na Sicílii Syrakusané a jejich spojenci přivedli další vojsko, které přichystali, k loďm stojícím na stráži u Messény a válčili odtamtud. Nejvíce je k tomu měli Lokrové z nenávisti k Rhégijským — sami také s veškerou brannou mocí vpadli do jejich země. Chtěli se rovněž pokusit o boj na moři, když viděli, že tam Athéňané mají jen málo lodí, a dověděli se, že většina jejich lodí obléhá ostrov Sfaktérii a další že tam ještě mají přibýt. /4/ Doufali, že vítězství na moři by jim umožnilo snadné dobytí Rhégia, kdyby je oblehli pěším vojskem i loďmi, a pak že by jejich moc byla pevně zabezpečena. Protože Rhégion, ležící na výběžku Itálie, a Messéné, ležící na výběžku Sicílie, jsou blízko sebe, Athéňané by nemohli nikde zakotvit a ovládat úžinu. /5/ Tuto úžinu tvoř

moře mezi Rhégiem a Messénou v místech, kde je vzdálenost mezi Sicílií a pevninou nejmenší. Toto místo se jmenuje Charybdis a tudy prý proplul Odysseus. Pro svou těsnost a proto, že je rozbouřena, jak se do ní valí vody dvou velkých moří, Tyrhénského a Sicilského, byla právem považována za nebezpečnou.

25 V tomto prostoru byli Syrakusané a jejich spojenci jednou večer donuceni svěst bitvu kvůli lodi, která chtěla proplout — vyrazili s více než třiceti loďmi proti jedenácti loďm athénským a osmi rhégijským. /2/ Když byli Athéňany poraženi, rychle odpluli, jak kdo mohl, každý do svého domovského přístavu, jedni do Messény, druzí do Rhégia, když ztratili jednu loď. Noc zastavila další boj.

/3/ Lokrové potom odtáhli ze země Rhégijských, kdežto lodi Syrakusanů a spojenců se shromáždily a kotvily u messénské Pelóridy a pozemní vojsko tam bylo také. /4/ Když tam Athéňané a Rhégijské přípluli a viděli prázdné lodi, vrhli se na ně, ztratili však jednu loď, na kterou byl hozen železný hák; posádka se zachránila plaváním. /5/ Když se potom Syrakusané nalodili a pluli na lodích tažených lanem podle břehu až k Messéně, Athéňané je znova napadli, a protože Syrakusané rozestavili lodi do oblouku a vrhli se na ně dřív, ztratili druhou loď. /6/ A tak Syrakusané nebyli poraženi ani při pobřežní plavbě, ani v bitvě svedené tímto způsobem a přemístili se do messénského přístavu.

/7/ Protože bylo Athéňanům hlášeno, že se Archias a jeho stoupenci chystají vydat zradou Kamarinu Syrakusanům, vypluli směrem k ní; v té době podnikli Messéňané se všemi svými silami pozemními i námořními výpravu proti sousednímu Naxu, který byl chalkidskou kolonií. /8/ Prvního dne donutili Naxany stáhnout se za hradby a plenili jejich území, druhého dne odpluli podél pobřeží k ústí řeky Akesinu a drancovali tamější kraj a pěchotou zaútočili na město. /9/ To však už Sikelové táhli s početným vojskem přes hory Messéňanům na pomoc. Když to Naxané spatřili, vzmužili se a dodávali si vzájemně odvalu přesvědčení, že se k nim blíží Leontinští a ostatní řečtí spojenci na pomoc, znenadání vyrazí z města, vrhnou se na Messéňany, obrátí je na útěk a přes tisíc

jich pobíjí; ostatní se s potížemi vrátili domů. Většinu jich totiž povraždili barbaři, kteří je cestou napadli. /10/ Lodi, které kotvily u Messény, rozjely se později každá do svého domova. Leontinští a jejich spojenci podporováni Athéňany táhli okamžitě na Messénu, protože si mysleli, že je u konce svých sil, a Athéňané se pokoušeli dobýt loďstvem přístav, kdežto pozemní vojsko útočilo na město. /11/ Messéňané a někteří z Lokrů, kteří byli po oné porážce necháni ve městě jako posádka, podnikli pod velením Démotelovým výpad, obrátili velkou část leontinského vojska na útěk, protože na ně zaútočili nečekaně, a mnoho jich pobili. Když to Athéňané spatřili, vystoupili z lodí na břeh a běželi na pomoc, a protože udeřili na Messéňany nepřipravené, hnali je zpátky až do města. Pak postavili tropaion a vrátili se do Rhégia. Potom podnikali Řekové na Sicílii válečné výpravy jedni proti druhým bez účasti Athéňanů.

26 U Pylu Athéňané ještě obléhali Lakedaimoňany na ostrově a peloponnéské vojsko na pevnině zaujímal dál své postavení. /2/ Hlídkání bylo pro Athéňany namáhavé pro nedostatek potravin a vody. Nebyl tam totiž žádný pramen kromě jediného na pylské akropoli, a ten byl ještě málo vydatný, a tak většina rozhrabávala písek na pobřeží a pila vodu, na kterou přitom přišla — lze si představit, jaká byla. /3/ Bylo tam také málo místa, protože tábořili na stísněném prostoru, a protože lodi neměly kde zakotvit, střídavě vždy posádky z jedné jedly na pevnině a druhé lodi kotvily na širém moři. /4/ Nejvíce je skličovaly průtahy, s nimiž se nepočítalo — Athéňané totiž věřili, že stačí několik dní na to, aby obléháním donutili Lakedaimoňany k vzdání, protože ostrov byl pustý a k pití měli jen slanou vodu. /5/ Příčinou toho bylo, že Lakedaimoňané vydali výzvu, aby každý, kdo chce, dovážel na ostrov mouku, víno, sýr a jiné potraviny, které by byly obleženým prospěšné, určili za to hodně peněz a heilótům, kteří by tam tyto věci dovezli, slibovali svobodu. /6/ A tak tam kromě jiných s velkým nebezpečím dováželi potraviny především heilóti, kteří se vydávali na cestu z různých míst Peloponnésu a připlouvali k ostrovu ještě v noci ze strany od otevřeného moře. /7/ Nejraději čekali, až je tam zanesou

vítr, neboť tak snáze zůstali utajeni před pozorováním z triér, když vál vítr z moře, protože ty v té době nemohly kotvit kolem ostrova, kdežto oni nemusili být při přistávání opatrní. Najížděli lodmi na břeh, neboť jim byly už předem odhadnuty v penězích, a u míst, kde se dalo přistát, hlídali hopliti. Ti, kteří se tam odvážili za bezvětrí, byli obyčejně zajati. /8/ Přístavní zátokou pluli také pod vodou potápěči a táhli za sebou na laně v měšcích mák smíchaný s medem a drcené lněné semínko; ze začátku zůstali nezapozorováni, později byly postaveny stráže, které po nich dávaly pozor. /9/ A tak obojí zkoušeli všechno možné, jedni, jak by na ostrov dopravili potraviny, druhí, jak by je odhalili.

27 Když se v Athénách dověděli, že vojsko je v nesnázích a že se vojákům na ostrově dovážejí potraviny, nevěděli, co mají dělat, a měli obavy, aby je nezastihla zima ještě při obléhání. Viděli totiž, že dovoz potřebných věcí kolem Peloponnésu nebude možný, protože jsou na místě pustém, kam jim ani v létě nebyli schopni posílat kolem Peloponnésu dostatečné množství zásob, a protože v těch místech bez přístavu není naděje na úspěšné obléhání, ale že buď ochabnou při střezení a obležení se zachrání, nebo počkají na bouři a odplují na lodích, které jim přivážely potraviny. /2/ Ze všeho nejvíc se však báli Lakedaimoňanů — mysleli si, že neposílají žádné vyjednavče proto, že jsou pevně přesvědčeni, že ony muže zachrání; litovali, že tenkrát návrh na příměří nepřijali.

/3/ Když si Kleón uvědomil, jaké podezření na něm lpí, protože bránil uzavření smlouvy, prohlásil, že nemluví pravdu ti, kteří takové věci rozhláší. Protože lidé, kteří přišli z Pylu, radili, aby tam poslali nějaké pozorovatele, když jim nevěří, zvolili Athéňané jako pozorovatele jeho a Theagena. /4/ Kleón poznal, že bude nucen mluvit buď stejně jako ti, které osočoval jako lháře, nebo že se sám prozradí jako lhář, bude-li říkat opak, a tak když viděl, že Athéňané jsou ve své mysli víc nakloněni výpravě, domlouval jim, že není třeba posílat tam pozorovatele ani ztrácet čas a nechat si ujít vhodnou příležitost, ale že je třeba plout proti těm mužům, jestliže se jim zdá, že zprávy jsou pravdivé. /5/ S narážkou na Nikiu, syna

Nikératova, který byl stratégem a jehož byl nepřítelem, řekl vyčítavým tónem, že kdyby stratégové byli muži, bylo by snadné vyplout s připraveným loďstvem a zajmout nepřátelské vojáky na ostrově a že on sám by to udělal, kdyby měl velení.

28 Když Athéňané pokřikovali na Kleóna, proč tam hned nejede, když se mu to zdá tak lehké, tu ho Nikias, který slyšel, jak ho haní, vyzval, aby si vzal takovou vojenskou moc, jakou bude chtít, a pokusil se o to, on a ostatní stratégové že proti tomu nic nemají. /2/ Kleón si nejdříve myslel, že to Nikias s odstoupením z velitelské hodnosti nemyslí vážně, a byl ochoten odplout; když však poznal, že by mu Nikias opravdu předal velení, vykrucoval se a říkal, že stratégem není on, ale Nikias. Teď už měl strach — nikdy by si nebyl pomyslel, že by se Nikias odvážil ustoupit mu. /3/ Ale Nikias opakoval svou výzvu, zříkal se velení u Pylu a bral si Athéňany za svědky. A ti, jak to obvykle dav dělá, čím víc se Kleón snažil vyhnout se výpravě a čím víc se vytáčel z toho, co řekl, tím víc vybízeli Nikiu, aby mu odevzdal velení, a na Kleóna křičeli, aby odjel. /4/ A tak když už neměl možnost couvnout od toho, co řekl, slíbil, že odjede, vystoupil na řečníště a prohlásil, že se nebojí Lakedaimoňanů a že se na onu námořní výpravu vydá, nevezme však s sebou nikoho z Athén, ale jen přítomné Lémňany a Imbrány, dále peltasty, kteří přišli na pomoc z Ainu, a čtyři sta lučičtíků pocházejících z jiných míst; s nimi a s vojáky z Pylu prý během dvaceti dnů buď přivede Lakedaimoňany živé, nebo je pobije na místě.

/5/ Jeho chvástání Athéňany rozesmálo. Rozumná část občanů však z toho měla radost, protože uvažovali, že jsou dvě možnosti, jak to dopadne, a obě dobré: buď se při tom zbaví Kleóna, což bylo pravděpodobnější, nebo, jestliže se jejich předpoklad neuskuteční, podmaní si Lakedaimoňany.

29 Když vše projednal ve shromáždění a když Athéňané odhlasovali, že má odplout, vybral si k sobě jako druhého velitele jednoho ze stratégů, kteří byli u Pylu, Démosthena, a spěšně se vydal na cestu. /2/ Démosthena si přibrál proto, že věděl, že se chce vylodit na ostrově. Jeho vojáci hodně zkoušeli v této krajině, v níž chybělo všechno, a spíš obléhání než obléhající

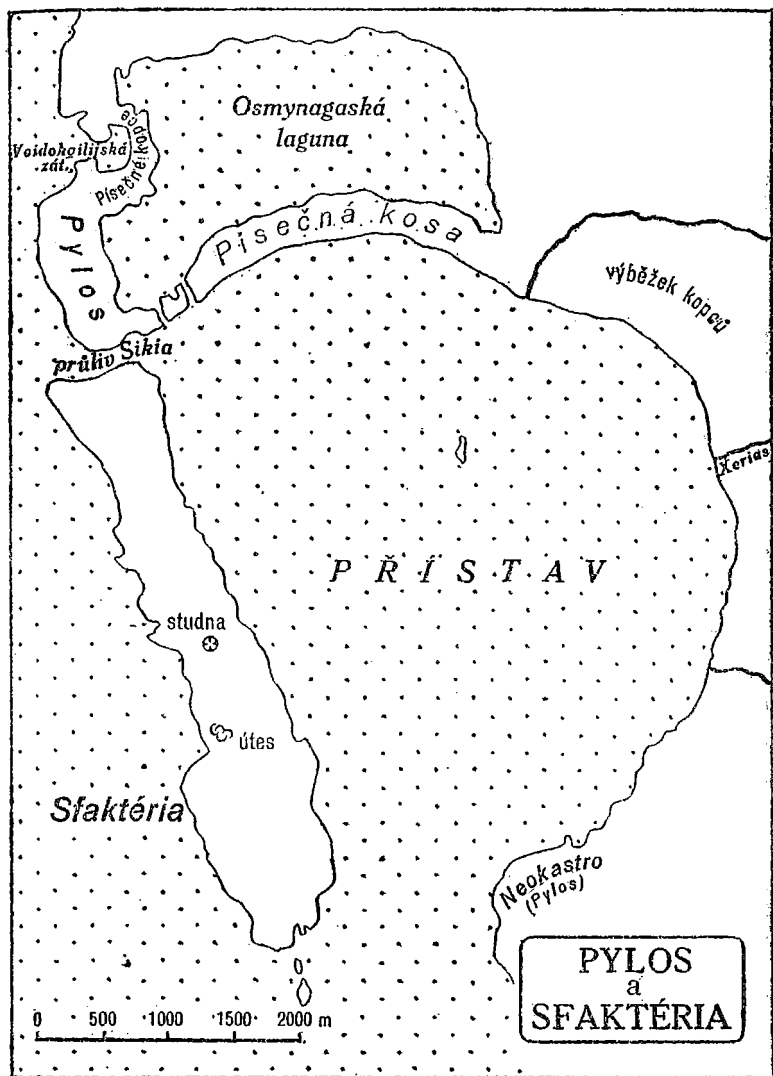
toužili pustit se v rozhodný boj, a jemu samému dodal důvěru v úspěch požár na ostrově. /3/ Ze začátku měl totiž obavy, protože velká část ostrova byla pokryta lesem a bez cest (byl přece stále neobydlený), a myslil si, že to je výhodné spíš pro nepřátele, neboť kdyby zaútočili z úkrytu, mohli by uškodit i velkému vojsku, které by se vylodilo na břeh. Les by skryl před Athéňany chyby i přípravy Lakedaimoňanů, zatímco každou chybu vojska athénského by bylo jasně vidět, takže by na ně mohli nečekaně vyrazit, kde by chtěli, protože zaútočit by bylo v jejich moci. /4/ A kdyby zas byl nucen svést bitvu na místě hustě zarostlém, domníval se, že by ti, jichž bylo méně, avšak vyznali se v krajině, byli ve výhodě proti početnějším, ale nezkušeným. Athénské vojsko, třebaže je velké, by bylo zničeno a ani by nevědělo jak, protože by nebylo vidět, jak by si jednotlivé části vojska mohly vzájemně pomáhat.

30 Takové úvahy mu přicházely na mysl především v důsledku aitólské porážky, která byla do značné míry zaviněna právě lesem.

/2/ Pro těsnost místa byli jeho vojáci nuceni přistávat na nejzazším cípu ostrova a připravovat si tam snídani pod ochranou stráže, a tu někdo z neopatrnosti zapálil malý kousek lesa, požár se však vinou větru, který se zvedl, rozšířil a velký kus lesa shořel, dřív než to někdo zpozoroval. /3/ Tu poznal, že je Lakedaimoňanů víc, kdežto dříve je podezřívával, že potraviny dopravují pro menší počet lidí, poznal také, že je ostrov přístupnější, a připravoval se k něčemu, co si zasluhovalo od Athéňanů víc horlivosti, totiž k útoku, tím, že povolával vojsko od blízkých spojenců a chystal všechno ostatní.

/4/ Kleón k němu poslal napřed se zprávou, že přichází s vojskem, které si vyžádal, a pak přišel do Pylu. Když spojili svá vojska, poslali nejprve do lakedaimonského tábora na pevnině hlasatele se vzkazem, chtějí-li, ať vyzvou vojáky na ostrově, aby vydali zbraně a vzdali se jim bez boje s podmínkou, že budou drženi v mírné vazbě, dokud nedojde k dohodě o zásadních věcech.

31 Když Lakedaimoňané návrh nepřijali, počkali Athéňané jeden den a příští noci vyjeli na moře s malým počtem lodí,

na které naložili všechny hoplity; krátce před svítáním vystoupili na břeh na obou stranách ostrova, od moře i od přístavu. Bylo to asi osm set hoplitů, a ti během zamířili k prvnímu strážnímu stanovišti na ostrově.

/2/ Peloponnésané na ostrově byli totiž rozestaveni takto. Na tomto prvním strážním stanovišti bylo asi třicet hoplitů, nejrovnější střední část ostrova kolem pramene měla obsazený valná část mužstva s velitelem Epitadou a nevelký oddíl střežil nejzazší cíp ostrova směrem k Pylu, od moře srázný a velmi těžko přístupný pro útočnický přícházející z vnitrozemí. Byla tam také stará pevnost postavená z vybraných kamenů, o které si mysleli, že by jim mohla být prospěšná, kdyby je nepřátelský útok donutil k ústupu.

Tak byli rozestaveni.

32 Athéňané ihned pobili vojáky prvního strážního postavení, k nimž se přihnali, když ještě leželi nebo se chápali zbraní; jejich vylovení nebylo zpozorováno, protože se nepřátelé domnívali, že lodi jako obvykle v noci vyplouvají hlídkovat kolem ostrova. /2/ Když se rozednívalo, vystoupilo na břeh i ostatní vojsko, celá posádka ze sedmdesáti lodí (možná že jich bylo ještě o několik víc) kromě veslařů nejnižší řady, každý se svými zbraněmi. Bylo to osm set lučištníků, stejný počet peltastů, kromě toho Messéňané, kteří přišli na pomoc, a všichni ostatní, kteří stáli u Pylu, s výjimkou posádky v pevnosti. /3/ Jak je Démosthenes seřadil, rozdělili se na oddíly po dvou stech a více mužích, někdy i méně, obsadili nejvýše položená místa, aby byli nepřátelé, obklíčení ze všech stran, co nejvíc v tísní a aby nevěděli, proti čemu se mají postavit na odpor, ale aby byli vystaveni útoku vojska zleva i zprava: kdyby se vrhli na přední, stříleli by na ně zadní, a kdyby útočili na Athéňany na jednom křídle, stříleli by na ně z druhého. /4/ Ať by se obrátili kam chtěli, měli mít za zády vždy nepřátele s lehkou výzbrojí, před nimiž není uniknutí, protože svými šípy, kopími, kameny a praky bojují z dálky, takže ani není možné na ně zaútočit; když utíkají, vítězí, a když utíká protivník, dorážejí na něj.

Tak si to vymyslel Démosthenes, když poprvé uvažoval o vylovení, a tak to také skutečně provedl.

33 Když Epitadas a jeho vojáci, to jest podstatná část vojska na ostrově, spatřili, že jejich předsunutý strážní oddíl byl zničen a nepřátelské vojsko že jde na ně, seskupili se a postupovali proti athénským hoplitům, protože se s nimi chtěli utkat. Hopliti stáli totiž proti nim čelem, kdežto z boku a ze zadu byla lehká pěchota. /2/ K hoplitům se však nemohli přiblížit a využít své obratnosti, protože jim v tom bránili lehkooděnci, kteří na ně z obou stran stříleli, a hopliti také proti nim nepostupovali, ale klidně stáli na svém místě; obraceli na útěk lehkooděnce tam, kde na ně nejvíc dotírali, ti se však vždy obrátili k protiútoku. Byli to lidé s lehkou výzbrojí, kteří je snadno předbíhali na útěku, neboť ona místa byla těžko schůdná a plná překážek, vždyť tam do té doby nikdo nebydlil, a Lakedaimoňané ve své těžké zbroji je nemohli pronásledovat.

34 Nějaký čas tedy sváděli potyčky tohoto druhu. Když však už Lakedaimoňané nemohli tak hbitě běhat tam, kde lehká pěchota útočila, poznali lehkooděnci, že už jsou Lakedaimoňané pomalejší v obraně, a pohled na ně pozvedl jejich sebevěru na nejvyšší stupeň, protože zjistili vlastní mnohonásobnou přesilu. Zvykli si také víc na to, že Lakedaimoňané už nevypadají tak strašlivě, protože první setkání s nimi nebylo pro ně tak hrozné, jak očekávali — při výstupu na břeh je totiž znepokojovala představa, že jdou proti Lakedaimoňanům. A tak k nim pocítili pohrdání, shlukli se, vyřítili se na ně s bojovým pokřikem a házeli po nich kamení nebo kopí nebo stříleli šípy — co kdo měl po ruce. /2/ Když při zahájení útoku zazněl pokřik, zmocnilo se Lakedaimoňanů zděšení, protože nebyli zvyklí na takový způsob boje. Velký mrak popela z lesa nedávno zničeného požárem stoupal do výšky a nebylo vidět před sebe pro množství střel a kamenů házených spoustou lidí postupujících současně s oním oblakem prachu.

/3/ V této chvíli začal být boj pro Lakedaimoňany velmi zlý, protože jejich plstěné krunýře nechránily před šípy, a když byli zasaženi oštěpem, ten se často zlomil a hrot zůstal v krunýři viset, a tak nevěděli, co mají dělat; jejich zrak byl připraven o možnost vidět, pro příliš silný křik nepřátel nebyli schopni slyšet vydávané rozkazy, ze všech stran je obklopo-

valo nebezpečí a neměli naději, že by nějaká obrana mohla vést k záchraně.

35 Konečně, když už jich mnoho bylo zraněno, protože se točili stále na témž místě, ustoupili v sevřených řadách k oné pevnosti na samém konci ostrova, která nebyla příliš vzdálena, a k jejím obráncům. /2/ Jen ustoupili, a už na ně lehkooděnci dotírali s křikem ještě větším, protože jejich odvaha stoupla, a pobíjeli všechny Lakedaimoňany, které během jejich ústupu odřízli. Většina jich však utekla do pevnosti a ti se spolu s její posádkou rozestavili kolem celého opevnění, aby bránili ona místa, která by mohla být napadena. /3/ Athéňané postupovali za nimi, nemohli je však obejít a sevřít, protože ono místo bylo opevněné, ale pokoušeli se vyhnat je ven čelními útoky. /4/ Dlouhou dobu, skoro po celý den se obě strany držely, trýzněny bojem, žízní a sluncem, Athéňané se pokoušeli zahnat Lakedaimoňany z pahorku, ti zas se snažili udržet se. Tentokrát se Lakedaimoňané bránili líp než předtím, protože nebylo možné obejít je z boku.

36 Protože však boj neměl konce, přišel velitel Messéňanů ke Kleónovi a Démostenovi a řekl, že jejich namáhání je marné; jestliže mu však chtějí dát část lučištníků a lehkooděnců, aby s nimi mohl obejít nepřátele cestou, kterou by si našel, tu prý myslí, že by si vynutil vstup násilím. /2/ Když dostal vojáky, o které žádal, vyrazil ze skrytého místa, takže ho Lakedaimoňané neviděli, postupoval skalnatou částí ostrova, kde to bylo jen trochu schůdné a kde Lakedaimoňané neměli hlídky, protože spoléhali na nepřístupnost místa, a tak je s námahou a potížemi nakonec přece jen nepozorovaně obešel, a když se znenadání objevil na pahorku v jejich týlu, svým nečekaným příchodem je ohromil, kdežto Athéňanům dodal mnohem víc odvahy tím, že jim ukázal, nač čekali. /3/ Lakedaimoňané, na které teď dopadaly rány ze dvou stran, octli se v podobné tísní, lze-li přirovnat malé k velkému, jako kdysi u Thermopyl; tam byli tenkrát zničeni proto, že je Peršané obešli po oné stezce, tentokrát napadení z obou stran nemohli už odolávat, ale ustupovali, protože jich málo bojovalo proti mnohým a navíc byli zesláblí nedostatkem jídla. A Athéňané se zmocnili přístupových cest.

37 Když Kleón a Démosthenes viděli, že nepřátelé budou jejich vojskem úplně zničeni, ustoupí-li ještě kousek, přerušili bitvu a zastavili své vojáky, protože chtěli přivést nepřátele Athéňanům živé, kdyby se, až vyslechnou hlasatelovu výzvu, dali pohnout k vydání zbraní a uznali, že je současná pohroma přemohla. /2/ Poslali tedy hlasatele, aby, chtějí-li, vydali Athéňanům zbraně a vzdali se jim, tak aby tito o nich rozhodli podle svého dobrého zdání.

38 Když to Lakedaimoňané uslyšeli, většina z nich odhodila štíty, zvedla ruce a zamávala na znamení, že návrh přijímají. Když pak nastalo příměří, sešli se k jednání Kleón a Démosthenes a z druhé strany Styfón, syn Farakův. První z dřívějších velitelů, Epitadas, totiž padl a Hippagretes, zvolený po něm, sice ještě žil, ale ležel jako mrtvý mezi padlými, a Styfón byl zvolen podle zákona jako třetí, aby se ujal velení, kdyby se oněm prvním dvěma něco stalo. /2/ Styfón a jeho druhové prohlásili, že se chtějí prostřednictvím hlasatele domluvit s Lakedaimoňany na pevnině, co mají dělat. /3/ Athéňané tam nepustili nikoho z nich, ale sami zavolali hlasatele z pevniny, a když byly dvakrát nebo třikrát vyměněny dotazy, poslední Lakedaimoňan, který připlul z pevniny, jim vyřizoval: „Lakedaimoňané vám vzkazují, abyste o sobě rozhodli sami, jen když neučiníte nic, za co by bylo nutno se stydět.“ Oni se pak poradili, vydali zbraně a vzdali se.

/4/ Onen den a následující noc je Athéňané drželi pod dohledem; druhého dne postavili na ostrově tropaion, připravovali všechno k odplutí a rozdělovali zajatce mezi triérarchy, aby je střežili, Lakedaimoňané pak poslali hlasatele a odvezli si své padlé.

/5/ Počet padlých a zajatých na ostrově byl tento. Celkem přešlo na ostrov čtyři sta dvacet hoplitů, z toho jich bylo odvezeno živých bez osmi tři sta, ostatní padli. Mezi živými bylo asi sto dvacet Spartanů. Athéňanů nepadlo mnoho, neboť nedošlo k řádné bitvě.

39 Celá doba, po kterou trvalo obléhání oněch mužů na ostrově, to jest od námořní bitvy až do bitvy na ostrově, trvala sedmdesát dva dny. /2/ Z toho po těch asi dvacet dní, kdy byli jejich vyslanci pryč kvůli příměří, byli zásobováni,

ostatní dny se živili tím, co k nim bylo tajně dovezeno. A bylo ještě na ostrově nějaké obilí, i jiné potraviny padly vítězům do rukou, neboť velitel Epitadas dával každému menší dávky, než dovolovaly zásoby. /3/ Athéňané i Peloponésané se pak vrátili s vojskem z Pylu domů a Kleónův slib, třebaže byl šílený, byl splněn, neboť přivedl ony muže dřív než za dvacet dní, jak slíbil.

40 Toto byla událost, kterou by byli Řekové ze všeho, co se v oné válce událo, nejméně čekali, neboť soudili, že Lakedaimoňany ani hlad ani nic jiného nedonutí k vydání zbraní, ale že je nepustí z rukou a budou bojovat, jak budou moci, dokud nepadnou. /2/ Nemohli uvěřit, že ti, kteří se vzdali, jsou stejní jako ti, kteří byli zabiti. A když se jednou později jeden z athénských spojenců zeptal s urážlivým úmyslem jednoho ze zajatců z ostrova, zda jejich druzi, kteří padli, byli stateční muži, ten mu odpověděl, že by třtina, z níž byl zhotoven šíp, měla velkou cenu, kdyby dokázala rozeznat, kdo je statečný. Naznačoval tím, že hynul ten, kdo se setkal s kamenem nebo střelou.

41 Když byli zajatci dopraveni do města, Athéňané rozhodli, že je budou držet ve vězení, dokud nebude ujednána mírová smlouva, a kdyby Peloponésané dříve vpadli do země, že je vyvedou z vězení a popraví. /2/ V Pylu umístili posádku a Messéňané z Naupaktu tam vypravili jako do své vlasti (Pylos je totiž v někdejší Messénsku) nejschopnější muže ze svého středu, plenili Lakónii a působili obyvatelům největší škody, protože užívali stejnou řeč jako oni. /3/ Lakedaimoňané nebyli v dřívějších dobách zvyklí na plenění a podobnou válku, a když jim nyní ještě k tomu utíkali heilóti, měli obavy, aby se nepokoje v zemi nerozšířily ještě víc, a nesli to těžce. Nechtěli sice nechat na sobě toto zneklidnění před Athéňany znát, přece jen však k nim posílali vyslance a snažili se dostat zpátky Pylos a své vojáky. /4/ Athéňané však měli přehnané požadavky, a třebaže k nim vyslanci přicházeli často, posílali je stále zpátky s nepořízenou.

Takový byl průběh toho, co se událo u Pylu.

42 Téhož léta po těchto událostech podnikli Athéňané výpravu do korintské země s osmdesáti loďmi, se dvěma tisíci

hoplity vlastními a se dvěma sty jezdci na lodích určených k převozu koní; ze spojenců je provázeli Milétané, Andřané a Karystané, velel jim Nikias, syn Nikératův, a další dva strategové.

/2/ Na své plavbě přistáli za svítání mezi Chersonésem a Rheitem u onoho úseku břehu, nad nímž se zvedá pahorek Solygeios; na něm se v dávných dobách usadili Dórové a bojovali s Korintány ve městě — ti byli Aiolové. Dnes je na něm vesnice zvaná Solygeia. Od pobřeží, kde lodi zakotvily, je tato vesnice vzdálena dvanáct stadií, město Korint šedesát, Isthmos dvacet. /3/ Korintané, kteří se už předem z Argu dověděli, že přijde athénské vojsko, přišli na Isthmos na pomoc mnohem dřív, a to všichni kromě těch, kteří bydlili za Isthmem; pět set jich bylo také jako posádka v Amprakii a v Leukadě. Všichni ostatní dávali pozor, kde Athéňané přistanou.

/4/ Protože však Athéňané pluli v noci a tak unikli pozornosti, dověděli se o nich, teprve když vzplály strážní ohně, nechali polovinu svých sil v Kenchrejích pro případ, že by Athéňané postupovali na Krommyón, a ve spěchu přiběhli na pomoc.

43 Battos, jeden z jejich strategů (oné bitvy se účastnili dva), si vzal oddíl vojska a odešel s ním k vesnici Solygeji, aby ji bránil, protože nebyla opevněna, a Lykofrón s ostatními se pustil do boje. /2/ Nejprve útočili Korintané na pravé křídlo Athéňanů, hned jak se před Chersonésem vylodili, pak i na ostatní vojsko. Byla to bitva prudká a byla vedena zblízka jako boj muže proti muži. /3/ Pravé křídlo sestavené z Athéňanů a Karystánů (ti byli zařazeni jako poslední) zachytilo útok Korintánů a s potížemi jej odrazilo; Korintané ustoupili ke kamenné ohradě (to místo bylo totiž celé na svahu), házeli na ně kameny, protože stáli výš, pak zazpívali válečnou píseň a vyrazili k novému útoku, avšak Athéňané je znova zastavili a opět se rozpoutal boj muže proti muži. /4/ Tu přispěchal nějaký korintský oddíl na pomoc jejich levému křídlu, obrátil pravé křídlo Athéňanů na útěk a pronásledoval je až k moři, avšak u lodí se Athéňané a Karystané znova obrátili proti nepříteli. /5/ Ostatní vojsko obou stran bojovalo nepřetržitě, zejména pravé křídlo korintské, kde stál Lykofrón a bránil se

proti levému křídlu athénskému — čekali totiž, že se Athéňané pokusí o útok na vesnici Solygeiu.

44 Drželi se tedy dlouhý čas a jeden před druhým neustupoval; potom se však Korintané obrátili na útek (Athéňané měli totiž výhodu v tom, že po jejich boku bojovali i jezdcí, kdežto nepřátelé koně neměli), stáhli se na pahorek, odložili zbraně a už nesestoupili, ale klidně tam stáli. /2/ Při tomto ústupu padla většina Korintanů na pravém křídle, mezi nimi i jejich stratég Lykofrón.

Tímto způsobem zbytek vojska, aniž byl úsilně pronásledován a aniž se dal na rychlý útek, ustoupil před tlakem nepřátel, stáhl se na výšiny a zaujal tam pevné postavení. /3/ Athéňané, když už Korintané proti nim nešli do boje, stahovali z padlých nepřátel zbroj, pohřbívali své padlé a ihned také postavili tropaion. /4/ Druhá polovina Korintanů, která byla umístěna jako posádka v Kenchrejích, aby Athéňané nemohli plout proti Krommyónu, o bitvě nevěděla kvůli hoře Oneiu; když však spatřili oblak prachu a pochopili, že se něco děje, ihned spěchali na pomoc. Přiběhli také starší Korintané z města, když se dověděli, co se stalo. /5/ Když Athéňané viděli, jak tito všichni táhnou proti nim, domnívali se, že to přichází pomoc od peloponnéských sousedů, rychle se stáhli k lodím i s ukořistěnou zbrojí a svými padlými kromě dvou, které tam nechali, protože je nemohli nalézt. /6/ Nalodili se a přepravili se na blízké ostrovy, odtamtud pak poslali hlasatele a během vyjednaného příměří si odvezli ony dva padlé, které tam nechali. V bitvě padlo dvě stě dvanáct Korintanů a něco méně než padesát Athéňanů.

45 Athéňané odpluli z ostrovů a téhož dne dojeli ke Krommyónu v korintské zemi; Krommyón je vzdálen sto dvacet stadií od města. Po přistání plenili kraj a strávili tam noc. /2/ Příštího dne pluli nejprve podle břehu do kraje epidaurského, tam jednou vystoupili na břeh, pak se dostali do Methan ležících uprostřed mezi Epidaurem a Troizénou, obsadili šji poloostrova a opevnili ji; dosadili tam posádku a potom plenili kraj kolem Troizény, Halí a Epidauru. Když dokončili opevnění toho místa, odpluli s lodmi domů.

46 V téže době, kdy se toto dalo, vypluli Eurymedón

a Sofokles s athénskými loďmi z Pylu směrem na Sicílii, a když se dostali na Kerkyru, vytáhli s Kerkyřany z města proti těm Kerkyřanům, kteří se usadili na pohoří Istóně. Ti přešli na ono místo po roztržce ve městě, ovládali kraj a působili mnoho škod. /2/ Athéňané na ně zaútočili a dobyli pevnost; vojáci utekli společně na jakousi výšinu, zavázali se, že vydají své pomocné vojsko, sami že složí zbraně a podřídí se rozhodnutí athénskému lidu. /3/ Stratégové je dali dopravit na ostrov Ptychii, aby tam byli střeženi, dokud nebudou posláni do Athén, s podmínkou, že bude-li někdo z nich přistižen při pokusu o útek, pozbude smlouva platnosti pro všechny. /4/ Avšak předáci kerkyrského lidu z obavy, že Athéňané nedají zajatce po příchodu do Athén popravit, vymyslí si toto. /5/ Za několika lidmi na ostrově pošlou potají jejich přátele s upozorněním, že oni to s nimi myslí dobře, a ti je přemlouvají, že by pro ně bylo nejlepší utéci co nejdříve, sami že jim k tomu připraví nějaký člun — athénští stratégové prý je chtějí vydat kerkyrskému lidu.

47 Když je k tomu přemluvili a člun jim opatřili, byli zajatci při pokusu o odplutí chyceni, smlouva byla zrušena a všichni byli vydáni Kerkyřanům. /2/ Nermalou měrou k takovému výsledku přispěli samotní athénští stratégové, takže ona záminka vypadala docela pravděpodobně a ti, kteří to nastrojili, mohli jednat s menším strachem; bylo jasné, že stratégové asi nechtěli, aby zajatce dopravil do Athén někdo jiný (oni sami musili přece plout na Sicílii) a tím si získal čest.

/3/ Když je Kerkyřané přejali, zavřeli je do velké budovy, potom odtud vyváděli vždy dvacet mužů a hnali je vzájemně spoutané dvěma řadami hoplitů postavených z obou stran a ti je bili a bodali, kdykoliv někdo spatřil nějakého svého osobního nepřítele; vedle nich šli někteří s důtkami a pobízeli ty, kteří postupovali příliš pomalu.

48 Tímto způsobem vyvedli a odpravili na šedesát mužů a ti, kteří byli uvnitř budovy, o tom neměli ani tušení, protože se domnívali, že je vedou ven, aby je přemístili jinam. Když však pochopili, oč jde, a když jim to kdosi vyzradil, volali Athéňany a vyzývali je, aby je zabili sami, když už chtějí

jejich smrt; už nechtěli vyjít z budovy a prohlašovali, že se ze všech sil vynasnaží nepustit nikoho dovnitř. /2/ Kerkyřané neměli v úmyslu vynutit si vstup dveřmi, ale vylezli na střechu budovy, prolomili strop, házeli na ně dolů cihly a stříleli na ně z luků. /3/ Ti se před tím chránili, jak mohli, současně však mnozí z nich páchali sebevraždu tím, že si vráželi do hrdla šípy, které na ně ze střechy stříleli, a věšeli se na popruzích z lehátek, které v budově byly, a na provazech stočených z oděvů. Tak hynuli po velkou část noci (během jejich utrpení nastala totiž noc) buď tím, že se nejrůznějšími způsoby sami zabíjeli, nebo že byli zasahováni střelami těch, kteří stáli nahoře. /4/ Jakmile se rozednilo, naházeli je Kerkyřané jednoho přes druhého na vozy a odvezli je ven z města. Ženy, které byly v pevnosti zajaty, učinili svými otrokyněmi.

/5/ Takovým způsobem byli Kerkyřané z hory ubiti lidem a rozbroj, který nabyl tak velkých rozměrů, takto skončil aspoň na dobu, pokud trvala tato válka, neboť co zůstalo z aristokratické strany, nestálo za zmínku. /6/ Athéňané pak odpluli na Sicílii, kam se původně vypravili, a válčili tam po boku svých tamějších spojenců.

49 Athéňané v Naupaktu a spolu s nimi Akarnanové uspořádali koncem léta vojenskou výpravu a zradou se zmocnili Anaktoria, korintského města, které leží při ústí Amprackého zálivu; Akarnanové tam poslali osadníky ze všech svých obcí a město si podrželi.

A skončilo léto.

50 Během následující zimy Aristeides, syn Archippův, jeden ze stratégů athénských lodí vybírajících poplatky, které byly rozeslány ke spojencům, zajme v Éioně ležící na řece Strymonu Peršana Artaferna, který šel jako vyslanec perského krále do Lakedaimonu. /2/ Když byl dopraven do Athén, Athéňané si dali převést jeho dopisy z asyrského písma a přečetli si je; mezi mnoha jinými věcmi, které v nich byly napsány Lakedaimoňanům, nejdůležitější bylo, že král nerozumí, co vlastně chtějí, neboť přichází k němu sice od nich mnoho vyslanců, ale každý mluví jinak; chtějí-li se tedy vyjádřit jasně, ať k němu pošlou nějaké muže s tímto Peršanem. /3/ Tohoto Artaferna pošlou později Athéňané na triéře do

Efesu a současně s ním vyslance. Ti se tam dověděli, že král Artaxerxes, syn Xerxův, nedávno zemřel (skončil totiž právě v tu dobu svůj život), a vrátili se domů.

51 Téže zimy zbořili také Chijští nové hradby na rozkaz Athéňanů, kteří je podezřívají, že proti nim něco chystají; vyžádali si však napřed od Athéňanů slib a co nejbezpečnější záruky, že se neusnesou na ničem, co by znamenalo nějakou změnu v jejich vnitřních poměrech.

A skončila zima, a skončil i sedmý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

52 Hned na začátku příštího léta došlo kolem novoluní k zatmění slunce a ještě v první třetině téhož měsíce bylo zemětřesení. /2/ Vyhnanci z Mytilény a z jiných měst na Lesbu přišli ve velkém počtu z pevniny, když si najali žoldnéře z Peloponnésu a další sebrali z oněch končin, a dobyli Rhoiteion; když však dostali dva tisíce fóckých statérů, vydali Rhoiteion zpátky, aniž tam způsobili nějakou škodu. /3/ Potom podnikli výpravu na Antandros a zmocnili se města zradou. Měli v úmyslu osvobodovat i jiná města zvaná přímořská, dříve spravovaná Mytiléňany, nyní v područí Athéňanů, Antandros však byl na prvním místě; až by ho opevnili (bylo snadné stavět tam lodi, protože tam byl dostatek dřeva, blízko byla Ida, a i jiných potřebných věcí tam bylo dost), tu kdyby se odtamtud vypravili, lehkou by mohli působit nepřijemnosti Lesbu, který leží blízko, a zmocnit se aiolských měst na pevnině. K takovým věcem se tedy chystali.

53 V průběhu téhož léta podnikli Athéňané výpravu proti Kythéře s šedesáti loďmi, dvěma tisíci hoplity, malým počtem jezdců a ze spojenců s sebou vedli Milétany a některé jiné; jejich veliteli byli Nikias, syn Nikératův, Nikostratos, syn Dieitrefův, a Autokles, syn Tolmaiův.

/2/ Kythéra je ostrov, leží při Lakónii naproti Maleji; Kythéřané jsou Lakedaimoňané patřící k perioikům. Každý rok sem přijížděl ze Sparty úředník zvaný kythérodikes — kythéřský soudce, stále sem také posílali hoplity jako posádku a věnovali ostrovu velkou péči. /3/ Měli tam totiž přístav pro obchodní lodi přijíždějící z Egypta a z Libye, zároveň také piráti méně znepokojovali Lakónii od moře, což je jediná

strana zranitelná; Kythéra se celá rozkládá směrem k moři Sicilskému a Krétskému.

54 Athéňané tam tedy přistanou s vojskem, s deseti lodmi a dvěma tisíci milétských hoplitů a dobudou město zvané Skandeia, ležící při moři; s ostatním vojskem vystoupili na onu část ostrova, která je obrácena k Maleji, postupovali proti hlavnímu městu Kythéranů a ihned našli všechny občany ve vojenském táboře. /2/ Strhla se bitva, Kythérané krátkou chvíli odporovali, potom se obrátili a utekli nahoru do města. Později uzavřeli s Nikiou a jeho spoluveliteli dohodu, podle níž ponechali Athéňanům na vůli, jak s nimi naloží, jen když je nechají naživu. /3/ Už dřív vedl Nikias určitá jednání s některými Kythéřany, proto také i teď i později probíhalo projednávání smlouvy rychleji a za příznivějších podmínek. Jinak by totiž byli Athéňané Kythéřany vystěhovali, jak proto, že to byli Lakedaimoňané, tak i proto, že ostrov ležel tak blízko Lakónie. /4/ Po uzavření smlouvy zabrali Athéňané městečko Skandeiu ležící u přístavu, do Kythéry dali posádku a pak odpluli na výpravu proti Asině a Helu a většině míst ležících u moře. Vylodovali se i nocovali na různých místech, jak se jim hodilo, a plenili zemi asi po sedm dní.

55 Když Lakedaimoňané viděli, že Athéňané obsadili Kythéru, a čekali, že dojde k podobným vyloděním i na jejich území, nikde se neshromáždili k obraně s celou svou válečnou mocí, ale rozeslali po celé zemi strážní oddíly složené z určitého množství hoplitů, podle toho, kolik jich kde bylo potřeba. I jinak byli v pohotovosti ze strachu, aby nedošlo k nějakým novotám v jejich státním zřízení, když je stihlo ono nepředvídané neštěstí na ostrově Sfaktérii a v moci nepřátel byl Pylos a Kythéra a když je na všech stranách svírala pohyblivá válka, před kterou nebylo možno se uchránit. /2/ Proto postavili proti svému zvyku oddíl čtyř set jezdců a oddíl lučištníků a ve válečném podnikání byli váhavější než kdy jindy, protože v rozporu s povahou svých vojenských sil byli zapleteni do námořní války, a ještě k tomu proti Athéňanům, kteří kdykoliv se o něco nepokusili, věřili, že přišli o něco z toho, co mohli podle svého přesvědčení vykonat. /3/ Kromě toho četné nečekané zvraty osudu, k nimž došlo v krátké době, vy-

volávaly v jejich duších velké zděšení; žili v stálém strachu, že je zas jednou postihne nějaká pohroma jako na ostrově. /4/ Z toho důvodu šli do boje s menší odvahou a mysli si, že ať se pustí do čehokoliv, je to předem určeno k nezdaru, protože jejich mysl, která až do té doby nebyla zvyklá na neštěstí, jim už nezaručovala úspěch.

56 Zatímco Athéňané tenkrát plenili přímořské končiny, Lakedaimoňané zůstávali zpravidla nečinní, když se nepřátelé vylodili někde v obvodu některé posádky, protože si po každé mysli, že jsou početně slabší, a také pod vlivem onoho duševního stavu. Jen jedna posádka, která se postavila na odpor v blízkosti Kotyrtu a Afroditie, poděsila svým útokem rozptýlený zástup lehké pěchoty; když se však proti ní postavili hopliti, stáhla se zpět, několik mužů z ní padlo a byly získány nějaké zbraně. Athéňané pak postavili tropaion a odpluli na Kythéru. /2/ Odtud pluli podle pobřeží až do Epidauru zvaného Liméra, a když zpustošili část té země, přišli k Thyreji, která patří k takzvanému kraji kynurskému a sousedí s Argolidou a Lakónií. Lakedaimoňané, kterým Thyrea patřila, dali ji k obývání Aigiňanům vyhnaným z domova za dobré služby, které jim prokázali při zemětřesení a při vzpouře heilótů, i za to, že k nim vždy chovali náklonnost, přestože byli poddanými Athéňanů.

57 Ještě v době, kdy se Athéňané blížili, Aigiňané opustili opevnění, které právě stavěli na pobřeží, a ustoupili od moře do města, v němž bydlili a jež bylo vzdáleno asi deset stadií od břehu. /2/ Lakedaimoňané z jednoho ze strážních oddílů roztroušených po kraji, kteří s Aigiňany stavěli ono opevnění, nechtěli s nimi jít za hradby, ačkoliv je o to Aigiňané prosili; jim se však zdálo nebezpečné zavřít se uvnitř hradeb, a tak vystoupili na výšiny a nečinně tam zůstali, protože nevěřili, že by se nepřátelům v boji vyrovnali.

/3/ Zatím Athéňané přistáli, ihned se dali s celým vojskem na pochod a Thyreu dobyli. I spálili město a vyplenili vše, co bylo uvnitř, Aigiňany, kteří nezahynuli v boji, odvedli do Athén, stejně tak jako lakedaimonského velitele, který u nich byl, Tantała, syna Patrokleova — ten se totiž dostal do zajetí, protože byl raněn. /4/ Vedli také několik mužů z Kythéry,

kteře se zdálo vhodné převést z bezpečnostních důvodů. I rozhodli se Athéňané, aby tito byli dopraveni na ostrovy, ostatní Kythéřané aby bydlili dál ve své zemi a platili čtyři talenty daní, kdežto všichni Aigiňané, kteří se dostali do zajetí, aby byli popraveni kvůli dřívějšímu nepřátelství, které k nim odjakživa chovali, a Tantalos aby byl uvězněn spolu s ostatními Lakedaimoňany na ostrově.

58 Téhož léta bylo na Sicílii nejprve uzavřeno příměří mezi Kamariňany a Gelskými; potom se i ostatní Sicilané shromáždili v Gele, totiž vyslanci ze všech obcí, a zahájili jednání, zda by bylo možné smířit se. Bylo proneseno mnoho různých názorů pro i proti, každý uplatňoval své stížnosti a nároky podle toho, jak se kdo v čem cítil poškozen, a Syrakusan Hermokrates, syn Hermónův, který je také nejvíc přesvědčil, pronesl před společným shromážděním řeč tohoto znění.

59 „Nebudu k vám, Sicilané, mluvit proto, že bych pocházel z nejmenší obce nebo z obce válkou nejvíc zkoušené, ale proto, že chci veřejně vyjádřit svůj názor, jež považuji za nejlepší pro celou Sicílii. /2/ Nač by se měl někdo zešíroka rozpovídat o válčení, kolik zla s sebou přináší, před lidmi, kteří to znají? Nikdo se přece nedá donutit k válce proto, že by ji neznal, ani od ní odvrátit strachem, jestliže si myslí, že z ní bude mít nějakou výhodu. Věc je taková, že jedněm se zisky zdají větší než hrůzy, druzí jsou ochotni raději podstoupit nebezpečí než v přítomnosti utrpět v něčem sebenepatrnější škodu. /3/ Jestliže však jedna nebo druhá strana jedná podle těchto zásad v nevhodnou dobu, je prospěšné radit k smíření. /4/ Bylo by pro nás nanejvýš cenné, kdybychom se nechali přesvědčit, že je tomu tak. Vždyť na začátku jsme vedli válku z toho důvodu, že každý myslil na to, jak by dobře zařídil své vlastní věci, a nyní se zas musíme pokusit výměnou názorů dojít k dohodě, a nepodaří-li se uspokojit každého, pak budeme válčit znova.

60 A přece, jestliže máme jen trochu rozumu, měli bychom si uvědomit, že toto shromáždění nerozhodne jen o soukromých zájmech jednotlivců, ale i o tom, zda budeme ještě schopni zachránit celou Sicílii ohroženou Athéňany, jak já si myslím. A měli bychom dojít k názoru, že mnohem naléhavěji

než má slova nás nabádají k smíru Athéňané sami, kteří mají největší moc ze všech Řeků a jsou tady teď s malým počtem lodí, číhají na naše omyly a pod zákonným jménem spoje-nectví přizpůsobují s průhlednou omluvou přirozené nepřá- telství mezi Athéňany a Sicilany svému prospěchu. /2/ Vždyť když se pouštíme do války a zveme si na pomoc je, kteří sami přicházejí s vojskem i tam, kam nejsou zváni, a když za své peníze sami sobě škodíme a současně jim razíme cestu k vládě, je přirozené, že až nás uvidí vysílené, jednoho krásného dne přijedou s větší výpravou a pokusí se všechna tato města dostat pod svou moc.

61 A přece kdybychom měli rozum, musil by si každý pozvat takové spojence, kteří by jeho obci spíš pomohli získat to, co nemá, než poškodit, co má, a jen kvůli tomu podstupovat nebezpečí; měli bychom věřit, že především nesvornost ničí jednotlivá města i celou Sicílii; my všichni, kteří v ní bydlíme, jsme ohroženi, a přitom města stojí proti sobě jako nepřátelé. /2/ To si musíme uvědomit, občan se musí smířit s občanem a město s městem a je třeba se společně pokusit o záchranu celé Sicílie; nikomu nesmí napadnout, že Dórové mezi námi jsou nepřáteli Athéňanů, kdežto lidé chalkidského původu že jsou bezpeční, protože jsou příbuznými Iónů. /3/ Oni totiž na nás neútočí proto, že by nenáviděli jeden ze dvou kmenů, v něž je Sicílie od původu rozdělena, ale že touží po bohatství Sicílie, které je naším společným vlastnictvím. /4/ Jasně to ukázali nyní, když je pozvali Chalkidáné; těm, kteří jim ještě nikdy podle spojenecké smlouvy nepomohli, sami ochotně poskytlí, co si spravedlnost žádala, dokonce v míře větší, než byli podle smlouvy povinni. /5/ Je rozhodně pochopitelné, že Athéňané chtějí takto zvětšit svou moc a že mají takové úmys-ly, a nevytýkám nic těm, kteří chtějí poroučet, nýbrž těm, kteří mají větší sklon k poslouchání než k poroučení; vždyť je odjakživa lidem vrozeno poroučet tomu, kdo neodporuje, a mít se na pozoru před tím, kdo je ohrožuje. /6/ Jestliže to známe a řádně se před tím nezabezpečíme, jestliže někdo z těch, kdo sem přišli, neuznává za nejdůležitější, abychom společně učinili správné opatření proti tomu, co nám všem společně hrozí, dopouštíme se chyby. /7/ Nejrychleji bychom

se této hrozby zbavili, kdybychom všichni se všemi uzavřeli mír, neboť Athéňané nevedou válku ze své země, ale ze země těch, kteří je zavolali na pomoc. A tak nebude válka ukončena válkou, ale spory budou bez potíží ukončeny mírem a ti, kteří sem přišli dopouštět se bezpráví pod krásnou záminkou, protože byli pozváni, právem odejdou s nepořízenou.

62 Tak velké jsou výhody, které pro nás vyplynou z rozumného rozhodnutí, pokud jde o Athéňany. /2/ Protože však mír je podle souhlasného názoru všech to nejlepší na světě, proč bychom jej neměli uzavřít i mezi sebou? Či nevěříte, že je-li někdo ve výhodě a druhý v nevýhodě, dokáže spíš mír než válka jednomu nevýhodu odstranit a druhému výhodu uchovat? Nebo že mír zajišťuje větší stálost poctám a slávě a jiným věcem, o kterých by bylo možno dlouho mluvit, stejně tak jako o válčení? To vše musíte mít na zřeteli a nesmíte pohrdat mými slovy, ale každý v nich musí hledat svou spásu.

/3/ Jestliže si někdo myslí, že se může ve svém jednání spolehnout na své právo nebo na násilí, jen ať se ošklivě nepřepočítá, až vše dopadne opačně, než čekal; musí si uvědomit, že už mnoho lidí, kteří se chtěli pomstít nespravedlivému útočníkovi nebo doufali, že si použitím síly pomohou k prospěchu, nejenže se nepomstili, ale sami při tom přišli o život, a ti druzí místo aby měli víc, ještě ztratili to, co měli předtím.

/4/ Vždyť msta není provázena zdarem, jak by právem mělo být, jen proto, že předtím došlo k bezpráví, a síla nečerpá jistotu z toho, že je plná nadějí. Nejčastěji se projeví nevypočitatelnost budoucích dějů, a tato nevypočitatelnost je na jedné straně nejvrtkavější ze všeho, na druhé straně však se může ukázat jako nejprospěšnější, protože jsme-li všichni stejně plni obav, víc si to rozmyšlíme, než jeden druhého napadneme.

63 Nyní pro neurčitý strach vyvolaný touto nejistotou a pro nynější hrozbou přítomnost Athéňanů v naší zemi, poděšení těmito dvěma věcmi a vědomi si toho, že na neuspokojení našich tužeb, to jest toho, co si každý z nás představoval, že dosáhne, měly dostatečnou vinu tyto překážky, vyžeňme ze země nepřátele, kteří nás ohrožují, a sami uzavřeme mír pokud možno na věčné časy, a ne-li, tedy aspoň smlouvou závaznou

na dobu co nejdříve odložme své soukromé spory na později. /2/ Vůbec bychom měli pochopit, že zachováme-li se podle mých slov, budeme mít každý své město svobodné, v něm budeme nezávislí a budeme moci se ctí splatit stejným každému, kdo nám učiní něco dobrého, stejně tak jako tomu, kdo nám učiní něco zlého. Jestliže však těmto slovům nebudeme důvěřovat a budeme poslouchat jiné, už se nebude mluvit o pomstě, ale v nejlepším případě se z nutnosti staneme přáteli svých největších nepřátel a naopak budeme žít v nevěli s těmi, kteří si to nezaslouží.

64 A jak jsem řekl hned na začátku, já jako zástupce největší obce, který spíš bude útočit než bránit se, předvídám budoucnost a jsem ochoten dohodnout se; nechci ubližovat svým nepřátelům tak, abych z toho sám měl větší škodu, ani si v hloupé tvrdohlavosti myslet, že jsem svrchovaným pánem svého rozhodnutí i štěstěny, které neporoučím, ale chci projevit ústupnost, pokud to je spravedlivé. /2/ Ostatní pak žádám, aby učinili totéž co já a abyste to učinili donuceni sebou samými, ne nepřitelem. /3/ Vždyť to není žádná hanba, jestliže příbuzný ustoupí příbuznému, Dór Dórovi nebo Chalkiďan svému krajanovi, tím spíš, že jsme sousedy a obyvateli jedné země, ještě k tomu omývané mořem, a že jsme nazýváni jediným jménem Sicilané. Myslím si, že spolu budeme válčit, kdykoli k tomu bude důvod, a znova se po vzájemném jednání udobříme, /4/ avšak když nás napadnou lidé odjinud, budeme se bránit všichni jako jeden muž, budeme-li mít rozum, jestliže je pravda, že jsme všichni v nebezpečí, i když jeden jediný snáší krivdu, a už nikdy v budoucnosti nebudeme volat spojení ani prostředníky. Učiníme-li to, nepřipravíme v této chvíli Sicílii o dvě výhody, osvobození od Athéňanů a od domácí války, a v budoucnosti v ní budeme bydlit sami jako ve svobodné zemi, která už nebude tolik ohrožována úklady cizinců.“

65 Sicilané přesvědčeni těmito Hermokratovými slovy uzavřeli dohodu s ustanovením, že ukončí válku, každý že si ponechá, co má, a Morgantiné že bude patřit Kamariňanům, až zaplatí Syrakusanům stanovenou částku. /2/ Spojenci Athéňanů pozvali k sobě athénské velitele a řekli jim, že

uzavřou dohodu a že v mírové smlouvě budou zahrnuti i Athéňané. Když to athénští velitelé schválili, byl uzavřen mír a athénské lodi pak odpluly ze Sicílie. /3/ Jakmile se však strategové vrátili domů, Athéňané ve městě potrestali dva z nich, Pythodóra a Sofoklea, vyhnanstvím a třetího, Eury-medonta, odsoudili k peněžité pokutě, že prý se dali podplatit a vzdálili se ze Sicílie, ačkoliv bylo v jejich moci podrobit si ji. /4/ Tak pevně věřili Athéňané, jimž tenkrát štěstí přálo, že se jim nic nesmí postavit do cesty, ale že se jim musí stejně podařit vše, co je možné i co je méně snadné, ať se na to připravují důkladně, nebo hůř. Příčinou toho všeho byl nečekaný zdar provázející většinu jejich podniků, který posiloval jejich naděje.

66 Téhož léta Megařané ve městě, tísnění válkou s Athéňany, kteří vpadli každoročně dvakrát s celým vojskem do jejich země, a se svými vyhnanci z Pég, kteří byli po vzpouře vypovězeni ze země a obtěžovali je loupežnými přepady, domlouvali se mezi sebou, že by bylo třeba povolit vyhnancům návrat, aby nebylo město ničeno ze dvou stran. /2/ Když se přátelé vyhnanců dověděli, co se povídá, domnívali se, že i oni musí otevřeněji než dosud podporovat tento návrh. /3/ Ale vedoucí politikové lidové strany si uvědomili, že lid oslabený oněmi ranami nebude schopen odolávat jim, a dali se ze strachu do vyjednávání s athénskými strategy Hippokratem, synem Arifronovým, a Démosthenem, synem Alkisthenovým: chtěli jim vydat město, protože se domnívali, že to pro ně bude méně nebezpečné, než kdyby se vrátili ti, kteří jimi byli před časem vypovězeni. A tak se dohodli na tom, že Athéňané nejdřív obsadí dlouhé hradby (měřily asi osm stadií od města k jejich přístavu Nisaji), aby nemohli Peloponnésané přijít na pomoc od Nisaje, kde byla jen peloponnéská posádka kvůli bezpečnějšímu ovládnutí Megar; později že se pokusí vydat jim i horní město, neboť po uskutečnění první části plánu by mohlo dojít snáz k spojení s Athénami.

67 Když tedy bylo na obou stranách všechno připraveno a domluveno, Athéňané vypluli jednou na začátku noci s šesti sty hoplity pod velením Hippokratovým směrem na Minóu, ostrov patřící Megařanům, a zaujali postavení v hliništi, kde

vyráběli Megařané cihly na nedaleko ležící opevnění. /2/ Vojáci podřízení druhému stratégovi Démosthenovi, lehká pěchota platajská a pohraničníci se položili do zálohy u svatyně Enyaliovy, která je o něco dál. A oné noci je nezpozoroval nikdo kromě mužů, kteří o tom měli vědět.

/3/ Když už mělo svítat, megarští spiklenci provedli toto. Už dávno předtím přemluvili velitele a opatřili si povolení, aby jim byly otevřeny brány, vozívali pak v noci na voze dvojeveslový člun příkopem ke břehu a vyplouvali na moře, jako by byli lupiči; dřív než se rozednilo, dopravovali člun na voze zpátky k hradbám a jezdili s ním zase bránou dovnitř, aby, jak říkali, Athéňané v Minóji nevěděli, že si mají na ně dát pozor, když nebylo v přístavu žádné plavidlo vidět. /4/ I tenkrát stál vůz před bránou, a protože byla brána jako obvykle otevřená, aby mohl člun dovnitř, tu jakmile to Athéňané spatřili (všechno bylo totiž předem dohodnuto), běželi z místa, kde byli ukryti, aby se dostali k bráně dřív, než bude znova zavřena, dokud v ní ještě bude vůz a nedovolí ji zavřít. Megarští spiklenci současně pobijí stráž v bráně. /5/ Nejprve vběhli dovnitř Démosthenovi Platajané a pohraničníci v místech, kde nyní stojí tropaion, a jakmile byli Platajané uvnitř brány, bojovali s příbřhajícími Peloponnésany (ti, kteří byli nejbliž, je totiž zpozorovali), přemohli je a umožnili bezpečný vstup athénským hoplitům, kteří už také přicházeli. 68 Potom už mířili proti hradbám i Athéňané, jak postupně vcházeli. Peloponnéské stráž, nepočtené, se zpočátku stavěly na odpor a bránily se, někteří vojáci padli, většina se jich však dala na útěk, protože byli poděšeni nočním útokem nepřátel a také proto, že proti nim bojovali megarští spiklenci a oni si mysleli, že je zradili všichni Megařané. /3/ Stalo se totiž, že athénský hlasatel z vlastního popudu vyhlásil, že kdo z Megařanů chce, ať jde a se zbraní v ruce ať se přidá k Athéňanům. Když Peloponnésané slyšeli tato slova, na nic už nečekali a utekli do Nisaje, protože věřili, že je opravdu napadli všichni Megařané. /4/ Za rozednění byly už dlouhé hradby dobyté, a protože Megařané ve městě byli rozrušeni, říkali ti, kteří to všechno umluvili s Athéňany, a mnoho jiných, kteří patřili ke spiklencům, že je třeba otevřít brány a vyjít do boje.

/5/ Bylo domluveno, že po otevření bran Athéňané vniknou do města a oni že se označí, aby se jim nic nestalo (měli se natřít olejem). Mohli brány otevřít s bezpečností ještě větší, neboť podle dohody přišly po celonočním pochodu od Eleusiny čtyři tisíce athénských hoplitů a šest set jezdců.

/6/ Když už se spiklenci natřeli olejem a stáli u bran, jeden z nich odhalil dalším lidem, jakou lest mají vymyšlenou. Ti se shlukli, přišli k branám a řkali, že nesmějí vyjít ven (vždyť ani dříve se toho ještě nikdy neodvážili, i když byli silnější) ani přivést obec do zjevného nebezpečí; jestliže někdo neposlechne, že dojde k bitvě tam, kde stojí. Nedali ani slůvkem najevo, že vědí, oč jde, ale naléhali, jako by jejich rady byly nejlepší, a přitom byli stále u bran na stráž, takže spiklenci nemohli jednat podle svých záměrů.

69 Když athénští stratégové poznali, že se tu objevila nějaká překážka a že nebudou schopni zmocnit se města násilím, okamžitě začali stavět zeď kolem Nisaje, protože se domnívali, že kdyby ji dobyli dřív, než by někdo přišel na pomoc, rychleji by se podrobily i Megary. /2/ Brzy tedy došlo z Athén železné nářadí a přišli i kameníci se vším ostatním potřebným vybavením. Začali od té části opevnění, kterou měli v rukách, a postavili příčnou zeď směrem k Megarám, od obsazené části pak táhlo vojsko, které si práci rozdělilo na úseky, po obou stranách Nisaje až k moři příkop a zeď. Kámen a cihly si brali z předměstí, káceli stromy, vysekávali křoví a používali dřevo k zpevnění, kde bylo třeba. Domy v předměstí byly opatřovány cimbuřím a sloužily pak také jako hradba. /3/ A tak pracovali po celý tento den; druhého dne k večeru byla hradba skoro hotova.

Obyvatelé Nisaje, poděšeni nedostatkem potravin (zásobovali je totiž z horního města vždy jen na jeden den) a přesvědčení, že Peloponésané jim tak hned na pomoc nepřijdou a že Megařané jsou jejich nepřáteli, uzavřeli s Athéňany příměří s podmínkou, že odevzdají zbraně, každý však že se bude moci za určenou částku vykoupit ze zajetí, s Lakedaimoňany pak, s jejich velitelem i kýmkoli jiným, kdo by tam byl, že Athéňané naloží podle svého uvážení. /4/ Na těchto podmínkách se dohodli a vyšli z města, Athéňané pak strhli část

dlouhých zdí související s městem Megarami, obsadili Nisaiu a věnovali se dalším přípravám.

70 Lakedaimoňan Brasidas, syn Tellidův, byl právě v té době u Sikyónu a Korinta a chystal se k výpravě proti Thrákii. Jakmile se dověděl o dobytí hradeb, ze strachu o Peloponnésany v Nisaji i o to, že Megary budou dobyté, pošle do Boiótie s rozkazem, aby mu rychle táhli s vojskem naproti k Tripodisku (vesnice toho jména je v Megaridě pod pohořím Geranským), a sám se vydal na pochod se dvěma tisíci sedmi sty hoplity korintskými, čtyřmi sty fleiuntskými, šesti sty sikyónskými a se všemi, kteří už předtím byli shromážděni pod jeho velením, protože doufal, že zastihne Nisaiu ještě nedobytou. /2/ Když se však dověděl, jak se věci mají (přišel totiž v noci k Tripodisku), vybral z vojska tři sta mužů, přitřhl k Megarám, dřív než se o něm dověděli Athéňané, kteří byli u moře, protože se chtěl naoko, a kdyby to bylo možné, dopravdy pokusit o Nisaiu a především posílit postavení Megarům, že by vnikl dovnitř. I žádal, aby ho vpustili do města, a říkal, že má naději na opětné získání Nisaje.

71 Z toho však měly strach obě strany v Megarách, jedni, že přivede do města vyhnance a je samotné že vyžene, druzí, že se lidová strana bude právě toho bát, zaútočí na ně a město bude v bratrovražedném boji zničeno, protože Athéňané cíhají v blízkosti, a tak ho nepustili dovnitř, ale obě strany se rozhodly zůstat v klidu a čekat, co přinese budoucnost. /2/ Obojí totiž doufali, že dojde k bitvě mezi Athéňany a těmi, kteří jim přišli pomoci, a že to je takto pro ně bezpečnější, přidat se k té straně, které byl kdo nakloněn, až zvítězí.

Když se mu nepodařilo přemluvit je, vrátil se Brasidas zpátky k ostatnímu vojsku.

72 Za svítání tu byli Boióťané, kteří už dřív, než jim to Brasidas rozkázal, měli v úmyslu přijít Megarám na pomoc, protože byli přesvědčeni, že její nebezpečí je i jejich nebezpečím, a už byli s celým vojskem v Platajích. Když přišel posel, zvedlo to ještě víc jejich sebedůvěru, poslali dva tisíce dvě stě hoplitů a šest set jezdců a s větší částí vojska odtáhli zpátky domů.

/2/ Když bylo celé vojsko shromážděno — ne méně než šest

tisíc hoplitů — a když athénští hopliti stáli seřazeni u Nisaje a u moře, kdežto lehká pěchota byla rozptýlena po rovině, boiótsí jezdcí nenadálým útokem obrátili lehkou pěchotu na útěk k moři (předtím totiž nepřišla Megarám odnikud žádná pomoc). /3/ Také athénští jezdcí proti nim vyrazili a došlo k boji zblízka. Dlouho trvala jezdecká bitva, v níž si, když bylo po všem, obě strany přisvojovaly vítězství. /4/ Athéňané totiž zabili velitele boiótské jízdy a ještě jiné Boiótany, nečetné, kteří se přihnali až k samé Nisaji, stáhli z nich zbroj, zmocnili se těchto mrtvých, vydali je, když bylo ujednáno příměří, a postavili tropaion. Avšak v celé té bitvě ani jedni, ani druzí nedobyli rozhodného vítězství a Boiótané odešli k svým, Athéňané k Nisaji.

73 Pak postupoval Brasidas a jeho vojsko blíž k moři a k městu Megarám, a když se dostali na příhodné místo, zaujali bojové postavení a v klidu čekali, protože si mysleli, že na ně Athéňané zaútočí, a protože věděli, že Megarané vyčkávají, ke komu se přikloní vítězství. /2/ Domnívali se, že obě možnosti jsou pro ně příznivé, jednak to, že nezačali první a nepodstoupili ze své vůle nebezpečí bitvy (přítom však jasně dali najevo, že jsou připraveni se bránit, a tak by jim muselo být právem přisouzeno vítězství bez boje), jednak že to bylo vhodné vzhledem k Megaránům; /3/ vždyť kdyby nebyli Peloponésané spatřeni při svém příchodu, nebylo by to pro ně dobře dopadlo, ale beze vši pochyby by byli okamžitě ztratili město, jako kdyby byli poraženi; takto však se mohlo i stát, že se Athéňanům nebude chtít bojovat, a v takovém případě by Peloponésané bez boje získali to, kvůli čemu přišli.

/4/ A tak se také stalo. Athéňané vyšli, seřadili se podle dlouhé zdi a také čekali v klidu a nepodnikli útok, protože se i jejich stratégové domnívali, že když už dosáhli většinu toho, oč usilovali, nebezpečí, které by podstoupili, kdyby se pustili do boje s nepřitelem početnějším, by neodpovídalo výsledku: kdyby vyhráli, zmocnili by se Megar, kdyby prohráli, byla by zničena nejlepší část jejich hoplitů, kdežto Peloponésané zde mají jen část celé své branné moci, každá z obcí zúčastněných na výpravě poslala jen část svých sil, a mají tedy všechny

důvody, aby se chtěli odvážit boje. Když tedy nějaký čas čekali a ani jedna strana se o nic nepokusila, Athéňané se první stáhli do Nisaje a hned po nich odešli Peloponnésané tam, odkud se vydali na výpravu. A tak si Megařané, kteří byli přáteli vyhnanců, dodají odvalu a otevrou brány Brasidovi samotnému a velitelům spojeneckých měst, jako by byli zvítězili — tento dojem byl vyvolán také tím, že už Athéňané nechtěli bojovat; když je pustili do města, zahájí s nimi jednání. Přívrženci Athéňanů byli zděšeni.

74 Později, když se spojenci rozešli do svých měst, vrátil se i Brasidas do Korinta a chystal výpravu do Thrákie, kam byl už dřív poslán. /2/ Když i Athéňané odešli domů, tu ti z Megařanů ve městě, kteří byli nejvíc zapleteni do jednání s Athéňany, vědomi si toho, že byli odhaleni, ihned tajně opustili město, ostatní se pak dohodli s přáteli vyhnanců a povolali ty, kteří byli v Pégách, když je napřed zavázali slavnostní přísahou, že nebudou na nic vzpomínat ve zlém a že budou vždy rozhodovat tak, aby to bylo pro město nejlepší. /3/ Ti však, jakmile se ujali vlády a vykonali přehlídku zbraní, nechali jednotlivé vojenské oddíly nastoupit odděleně, vybrali si ze svých nepřátel a z těch, které považovali za největší straníky Athéňanů, asi sto mužů, donutili lid, aby o nich veřejně hlasoval, dali je odsoudit k smrti a popravit; ve městě pak zavedli silně oligarchickou ústavu. /4/ A třebaže tato ústava měla svůj vznik v převratu provedeném malou hrstkou lidí, udržela se velmi dlouhou dobu.

75 Téhož léta, když se Mytiléňané podle svého plánu chystali opevnit Antandros, Démodokos a Aristeides, velitelé athénských lodí vybírajících poplatky, kteří byli v oblasti Helléspontu (třetí z nich, Lamachos, už totiž odplul do Černého moře), zpozorovali, co se na tom místě chystá, a zdálo se jim, že jsou důvodné obavy, aby to nedopadlo jako v Anajích proti Samu, kde se usadili vyhnanci ze Samu a pomáhali Peloponnésanům tím, že jim posílali kormidelníky pro lodí, znepokojovali Samské ve městě a ujímali se těch, kteří z města odešli. Proto sebrali vojsko ze spojenců a vypluli proti nim, a když v bitvě porazili ty, kteří proti nim vytáhli z Antandru, opět to místo obsadili.

/2/ Nedlouho nato Lamachos, který vplul do Černého moře a zakotvil v řece Kalétu v kraji héraklejském, ztratil své lodě, když došlo k průtrži mračen a hladina řeky náhle stoupla. On sám pak se svým vojskem dojde pěšky územím bithynských Thráků, kteří bydlí na protějším břehu v Asii, do Kalchédonu, megarské osady v ústí Černého moře.

76 Téhož léta i athénský stratég Démosthenes dorazí se čtyřiceti lodmi ihned po ústupu z Megaridy do Naupaktu. /2/ Někteří lidé jednali totiž s Hippokratem a s ním o poměrech v Boiótii: chtěli provést převrat a změnit ústavu v demokratickou, jako ji měli v Athénách. Přípravy k tomu byly především dílem Ptoiodóra, který utekl z Théb.

/3/ Někteří měli zrádně vydat Sify (je to přímořské město v thespijském území v Kriském zálivu). Jiní z Orchomenu měli vydat Chairóneiu, která je poplatná Orchomenu dříve zvanému Minyjský, nyní Boiótský. Nejvíc se na tom podíleli vyhnanci z Orchomenu; ti také najímali žoldnéře z Peloponnésu (Chairóneia je na samém konci Boiótie v sousedství fanotského kraje ve Fókidě), a účastnili se také někteří z Fóků. /4/ Athéňané měli obsadit Délion, Apollónovu svatyni v kraji tanažerském, ležící proti Euboji. To vše se mělo stát současně ve stanovený den, aby nepřišli Déliu na pomoc spojení Boióťané, ale aby každý měl co dělat s nepokoji domácími. /5/ Kdyby se pokus podařil a Délion bylo opevněno, bylo by to velmi nadějně. I kdyby nedošlo okamžitě ke změnám v ústavách boiótských měst, přece jen by poměry nezůstaly stejné jako předtím, když už by jednou měli ona místa ve své moci, kdyby byla země pleněna a pro každého tu bylo nablízku útočiště, ale časem díky pomoci poskytované Athéňany povstalcům a díky tomu, že by síly těch druhých byly roztráštěné, všechno by se uspořádalo podle potřeby.

77 Takový byl tedy plán, který se připravoval. Hippokrates sám chtěl vytáhnout ve vhodnou chvíli s athénským vojskem proti Boióťanům, Démosthena poslal napřed se čtyřiceti lodmi do Naupaktu, aby v těch krajích sebral vojsko z Akarnanů a ostatních spojenců a plul pak k Sifám, které mu měly být zradou vydány. /2/ Když tam Démosthenes dorazil, zjistil, že Oiniady donutili všichni Akarnanové ke spolenectví

s Athéňany; povolal pak do zbraně všechny spojenecké síly z oněch míst a podnikl nejprve výpravu proti Salynthiovi a Agraiům. Když je porazil, konal další přípravy, aby mohl vytáhnout proti Sifám, až by bylo třeba.

78 V témž období léta se Brasidas postupující s tisíci sedmi sty hoplity do Thrákie dostal do Hérakleje v Trachinsku; poslal napřed do Farsalu posla k svým přátelům se žádostí, aby dovolili jemu a jeho vojsku průchod, a proto přišli do Meliteje v Achaji Panairos, Dóros, Hippolochidas, Torylaos a Strofakos, který byl proxenem Chalkidánů, a on se potom dal na další pochod. /2/ Provázeli ho i jiní Thesalové, mezi nimi Nikonidas z Larissy, který byl přítelem Perdikkovým. Projít bez průvodce Thesálií, zvláště ve zbraní, nebylo totiž snadné, stejně tak jako je u všech Řeků podezřelé procházet zemí sousedů bez zvláštního povolení. Kromě toho byl thesalský lid vždy příznivě nakloněn Athéňanům. /3/ A tak kdyby Thesalové měli ve své zemi jako vládu demokracii místo oligarchie, nikdy by jejich územím neprošel, když i takto při průchodu vyšli proti němu u řeky Enipea jiní Thesalové patřící k těm, kteří měli opačné názory než jeho průvodci, snažili se ho zadržet a říkali, že se dopouští bezpráví, jestliže tudy prochází bez společného souhlasu celé jejich obce. /4/ Jeho průvodci je však ujišťovali, že by ho nechtěli provést jejich územím proti vůli obce, ale že ho provázejí jako proxenové, když se tu objevil znenadání. Brasidas sám prohlásil, že tudy táhne jako přítel thesalské země a jich samých a že je ozbrojen proti svým nepřátelům Athéňanům, nikoli proti nim, že neví, že by bylo nějaké nepřátelství mezi Thesaly a Lakedaimoňany, takže by nemohli jedni užívat země druhých; teď prý by proti jejich vůli jejich územím neprošel (vždyť by ani nemohl), ale žádá prý je, aby mu v průchodu nebránili.

/5/ Když to Thesalové vyslechli, vzdálili se a Brasidas vybídnut svými průvodci postupoval bez zastávky rychlým pochodem, dřív než by se shromáždil větší zástup a chtěl ho zastavit. A téhož dne, kdy vyrazil z Meliteje, došel do Farsalu a utábořil se u řeky Apidanu, odtamtud táhl dále do Fakia a z něho do Perrhaibie. /6/ Z té už se thesalská průvodci

vrátili domů a Perrhaibové, poddaní Thesalů, ho dovedli až do Dia, městečka v říši Perdikkově, které leží pod Olympem v Makedonii na straně obrácené k Thesálii.

79 Tímto způsobem Brasidas prošel Thesálií dřív, než se někdo mohl připravit, aby mu v tom zabránil, a dorazil k Perdikkovi a do Chalkidiky. /2/ Obyvatelé thráckých měst, kteří odpadli od Athéňanů, a Perdikkas se zalekli athénských úspěchů a vyžádali si z Peloponnésu vojenskou pomoc. Chalkidané mysleli, že Athéňané zaútočí nejdřív na ně (zároveň také města v jejich sousedství, která ještě neodpadla, potají vyzývala Peloponnésany, aby přišli), Perdikkas sice nebyl otevřeným nepřítelem Athéňanů, ale také měl obavy pro své dávné neshody s nimi, a především si chtěl podrobit Arrhabaia, krále Lynkéstů.

/3/ Také jim přispěl tehdejší neúspěch Lakedaimoňanů, že snáz dosáhli příchodu vojska z Peloponnésu.

80 Když Athéňané ohrožovali Peloponnésos a v míře ne nejmenší jejich zemi, Lakedaimoňané doufali, že se jich nejspíš zbaví, jestliže je na oplátku zasáhnou tím, že pošlou vojsko proti jejich spojencům, zvláště když tito byli ochotni je vydržovat a zvali je k sobě, aby mohli odpadnout od Athéňanů. /2/ Zároveň chtěli také pod nějakou záminkou poslat pryč část heilótů, aby se v této chvíli, kdy byl obsazen Pylos, nepokusili o nějakou vzpouru. /3/ Ze strachu před jejich nepřátelstvím a počtem sáhli dokonce k následujícímu opatření — většina toho, co Lakedaimoňané podnikali, byla totiž vždy zaměřena proti heilótům, aby se před nimi chránili. Vyhlásili, aby se hlásili ti z nich, kteří si myslí, že prokázali ve válce statečnost, aby jim mohla být dána svoboda. Chtěli je vyzkoušet, protože se domnívali, že právě ti, kteří budou chtít první dostat svobodu, by asi také první z domyšlivosti na ně zaútočili. /4/ Vybrali jich asi dva tisíce, ti byli ověnceni a obcházel chrámy jako lidé propuštění na svobodu. Zanedlouho nato však je Sparťané nechali zmizet a nikdo se nedověděl, jakým způsobem byl který z nich zabit. /5/ Tenkrát jich také ochotně sedm set poslali Brasidovi jako hoplity, ostatní hoplity si najal jako žoldnéře na Peloponnésu a odvedl si je.

81 Lakedaimoňané poslali Brasidu, protože on sám chtěl

a také Chalkidané si to přáli. Byl považován ve Spartě za muže ke všemu odhodlaného; když vytáhl do pole, prokázal Lakedaimoňanům neocenitelné služby. /2/ Tím, že se okamžitě projevil k městům jako člověk spravedlivý a umírněný, způsobil, že ve velkém počtu odpadala od Athéňanů, některá obsadil zradou, takže kdyby Lakedaimoňané chtěli jednat o míru (jak také potom opravdu učinili), měli možnost jednotlivá místa vyměňovat a získávat zpátky a ulehčit břímě války tížící Peloponnésos. Později, ve válce, která následovala po událostech na Sicílii, Brasidova mravní ušlechtilost a důvtip, které někteří pocítili sami na sobě a jiní ocenili z doslechu, probudily ve velké míře u athénských spojenců touhu přidat se k Lakedaimoňanům. /3/ On byl totiž první spartský velitel poslaný na výpravu za hranice, který byl považován za čestného v každém ohledu a který probouzel pevnou důvěru, že i ostatní budou takoví.

82 Když tedy tenkrát přišel do Thrákie a Athéňané se o tom dověděli, prohlásili Perdikku za nepřítele, protože se domnívali, že on má vinu na této výpravě, a víc hlídali své tamější spojence.

83 Perdikkas však ihned spojil Brasidovo vojsko se svým a táhl se svou vojenskou mocí proti Arrhabaiovi, synovi Bromerovu, králi lynkéstských Makedonců, svému sousedu, s nímž měl nějaké neshody, a chtěl si ho podmanit. /2/ Když se však dostal s vojskem spolu s Brasidou k průsmyku umožňujícímu přístup k Lynku, Brasidas řekl, že dříve než začne válku, chce jít za Arrhabaiem, aby s ním pohovořil, a bude-li moci, učinil jej spojencem Lakedaimoňanů. /3/ Arrhabaios už totiž také navazoval jednání a vzkazoval, že by byl ochoten podřídit se Brasidovi jako nestrannému rozhodčímu. I přítomní vyslanci Chalkidanů Brasidovi radili, aby nezbavoval Perdikku něčeho, čeho se bojí, že tím způsobem se budou moci opřít o jeho větší ochotu podporovat jejich zájmy. /4/ Kromě toho Perdikkovi vyslanci řekli v Lakedaimonu, že učiní jejich spojenci mnohé sousední národy, takže Brasidas kvůli tomu považoval tím spíš za svou povinnost jednat s Arrhabaiem nezaujatě. /5/ Perdikkas však namítal, že si nepřivedl Brasidu jako rozhodčího svých sporů s protivníky, ale

spíš jako pokořitele svých nepřátel, které mu ukáže, a že by se k němu nechoval správně, kdyby se domlouval s Arrhabaiem, přestože on, Perdikkas, žíví polovinu jeho vojska. /6/ I když to Perdikkas nerad viděl a rozhněval se na něho, Brasidas se přece jen s Arrhabaiem domluvil, dal se jeho slovy přesvědčit a odvedl své vojsko ještě dřív, než vtrhl do jeho země. Perdikkas to považoval za nespravedlivé a dával potom na vydržování vojska jen třetinu místo poloviny.

84 Téhož léta hned nato, krátce před vinobraním, vytáhl Brasidas spolu s Chalkidany proti Akanthu, osadě založené lidmi z Andru. Obyvatelé Akanthu však byli rozdvojeni v názoru na to, zda jej mají přijmout uvnitř hradeb; lid nesouhlasil s těmi, kteří jej po dohodě s Chalkidany pozvali. Ze strachu o úrodu, která byla ještě na poli, dal se lid Brasidou přemluvit, aby ho vpustili dovnitř a vyslechli, dříve než se rozhodnou, a přijal jej. Brasidas předstoupil před lid (na Spartana byl docela slušný řečník) a promluvil asi takto.

85 „Občané akantští, to, že mě Lakedaimoňané poslali s vojskem, potvrzuje pravdivost důvodu, který jsme udali hned na začátku války, že budeme válčit s Athéňany, abychom osvobodili Řecko. /2/ Jestliže jsme přišli teprve po určité době, protože jsme se zmýlili ve svých předpokladech o tamější válce, podle nichž jsme doufali, že brzy sami bez vašeho nebezpečí Athéňany zničíme, to ať nám nikdo nevyčítá; vždyť jsme přišli teď, když se naskytla příležitost, a pokusíme se přemoci je i s vaší pomocí. /3/ Udivuje mě však, že jste přede mnou zavřeli brány a že dáváte najevo malou radost z mého příchodu. /4/ Vždyť my, Lakedaimoňané, jsme s ochotnou myslí podstoupili toto tak velké nebezpečí a šli jsme mnoho dní cizí zemí, protože jsme věřili, že přijdeme k lidem, kteří ještě před naším příchodem budou aspoň ve svém smýšlení našimi spojenci a kteří se jimi chtějí stát doopravdy. /5/ Máte-li však v úmyslu něco jiného nebo budete-li se stavět proti své vlastní svobodě i proti svobodě ostatních Řeků, to by bylo strašné. /6/ Vždyť nejen že se proti mně stavíte vy sami, ale i leckdo z těch, k nimž přijdu, by mohl být méně ochoten přidat se ke mně, protože by považoval za povážlivé, že jste mě nepřijali vy, ke kterým jsem přišel jako k prvním,

kteří jste zástupci důležité obce a na které se svět dívá jako na rozumné lidi. Nebudu jim moci uvést věrohodný důvod svého příchodu, ale bude se zdát, že buď přináším svobodu nespravedlivou, nebo že přicházím slabý a neschopný odrazit Athéňany, jestliže zaútočí. /7/ A přece když jsem přitřhl s týmž vojskem, které mám nyní, k Nisaji, abych jí pomohl, neodvázili se Athéňané utkat se se mnou, třebaže měli početní převahu, a proto není pravděpodobné, že by proti vám Athéňané poslali tolik vojáků, aby se to vyrovnalo námořnímu vojsku u Nisaje.

86 Já jsem nepřišel, abych Řekům uškodil, ale abych jim přinesl svobodu, když jsem přiměl nejvyšší spartské hodnostáře, aby se zavázali nejslavnostnějšími přísahami, že získám-li nějaké spojence, zůstanou samostatní, a nejsme tu také proto, abychom ve vás měli spojence donucené ke spojení násilím nebo klamem, ale naopak abychom se my připojili jako spojenci k vám, zotročeným Athéňany. /2/ Proto žádám, abyste mě nepodezřívali, vždyť vám dávám nejbezpečnější záruky, a abyste mě nepovažovali za neschopného obránce, ale abyste se k nám přidali s plnou důvěrou. /3/ A jestliže někdo váhá, protože se cítí osobně někým ohrožen a bojí se, že vydám město do rukou některých lidí, ten ať je naprosto klidný. /4/ Já totiž nepřicházím, abych se přidal k určité straně, a myslím, že bych vám nepřinesl pravou svobodu, kdybych bez ohledu na otcovské zvyklosti učinil ty, kteří tvoří většinu, otroky oligarchů nebo ty, kteří jsou v menšině, otroky lidu. /5/ To by totiž bylo horší než nadvláda cizinců a my Lakedaimoňané bychom za svou námahu nesklidili vděk, ale spíš výčitky místo cti a slávy. Co se vytýká Athéňanům a kvůli čemu s nimi válčíme, vypadalo by u nás ještě hůř než u nich, jimž nezáleží na poctivém jménu. Neboť pro ty, kteří mají vážnost, je větší hanbou pomáhat si k prospěchu krásným klamem než neskrývaným násilím. V druhém případě se útočník odvolává na právo silnějšího, které mu dala štěstěna, v prvním si pomáhá úskokem nespravedlivé myslí.

87 Tak velká je naše opatrnost v tom, na čem nám nejvíc záleží, a vy byste kromě přísahy nemohli dostat větší záruku od nikoho než od těch, u nichž činy samotné porovnané

s jejich slovy nezbytně přesvědčují o tom, že je prospěšné to, co říkali.

/2/ Jestliže mi na tyto mé návrhy řeknete, že to je pro vás nemožné, a budete se domáhat toho, aby vám s ohledem na vaši náklonnost k nám bylo dovoleno odmítnout, aniž by vám to uškodilo, a budete prohlašovat, že se vám zdá, že svoboda není bez nebezpečí a že je spravedlivé, aby byla nabízena těm, kteří ji také mohou přijmout, a nebyla vnucována nikomu proti jeho vůli, budu se dovolávat jako svědků zdejších bohů a héroů, že se mi nepodařilo přesvědčit vás, třebaže jsem přišel k vašemu dobru, pokusím se vás k tomu donutit tím, že budu pustošit vaši zem, /3/ a nebudu se už domnívat, že se dopouštím bezpráví, ale že jsem v právu, a to ze dvou naléhavých důvodů: jednak kvůli Lakedaimoňanům, aby jim peníze vámi odváděné Athéňanům nepřinesly škodu, kdybyste se přes svou náklonnost nedali přimět k přidání k nám, jednak abyste nepřekáželi Řekům na cestě k osvobození z otroctví. /4/ Jinak bychom my Lakedaimoňané neměli žádný spravedlivý důvod k takovému jednání ani není naší povinností osvobozovat ty, kteří to nechtějí, leda je-li to v zájmu nějakého obecného dobra. /5/ Netoužíme také po nadvládě, naopak právě proto, že se spíš snažíme připravit o ni jiné, dopouštěli bychom se na většině lidí křivdy, kdybychom si ve chvíli, kdy přinášíme všem autonomii, nevěšmali vašeho odporu. /6/ Dobře se o tom poradte a pusťte se do zápasu, abyste byli první, kdo dá počátek ke svobodě Řeků, abyste si zajistili nehynoucí slávu, abyste nebyli poškozeni ve svých soukromých zájmech a abyste pomohli celému městu k nejkrásnějšímu jménu.“

88 Tak promluvil Brasidas. Akantané pak nejdříve dlouho mluvili pro i proti a potom přistoupili k tajnému hlasování. Jednak kvůli přesvědčivým slovům Brasidovým, jednak ze strachu o úrodu většina rozhodla odtrhnout se od Athéňanů; zavázali Brasidu přísahami, které složili lakedaimonští úředníci, než ho k nim poslali, že totiž ti, které získá na svou stranu, budou spojenci s vlastními zákony, a pak dovolí vojsku vstoupit do města. /2/ A zanedlouho nato odpadl i Stagiros, osada Andřanů.

To byly tedy události tohoto léta.

89 Hned na začátku následující zimy, když měla být athénským stratégům Hippokratovi a Démosthenovi vydána města v Boiótii a když měl Démosthenes odplout s loďmi k Sifám a druhý vojevůdce k Déliu, došlo k omylu při vypočítávání dne, kdy měli oba vyrazit; Démosthenes vyplul k Sifám s Akarnany a mnoha spojenci z oněch končin na palubě dřív, nepořídil však, protože focký občan Nikomachos z Fanotea prozradil onen plán a řekl o něm Lakedaimoňanům a ti zas Boióťanům. /2/ Všichni Boióťané přispěchali na pomoc (Hippokrates nebyl totiž ještě v zemi a neobtěžoval je) a obsadili Sify a Chairóneiu před Démosthenovým příchodem. Když si spiklenci uvědomili, že se stala chyba, ničím ve městech nehýbali.

90 Hippokrates povolal do zbraně všechny muže v Athénách, občany, metoiky i cizince, kteří byli ve městě, a přišel k Déliu později, když už Boióťané ze Sif odtáhli. Nechal vojsko utábořit a opevnil Délion tímto způsobem. /2/ Vykopali kolem chrámového okrsku a svatyně příkop, místo hradby nasypávali vykopanou hlínu, do tohoto náspu po celé délce zaráželi kůly, vysekali révové keře rostoucí kolem svatyně a házeli je také na násep, stejně tak jako kameny a cihly, které brali z okolních domů, a vůbec kdejakým způsobem opevnění zvyšovali. Postavili také dřevěné věže na vhodných místech, kde nebyly žádné chrámové budovy. Sloupořadí, které tam kdysi stávalo, už totiž dávno spadlo. /3/ Začali pracovat třetího dne od chvíle, kdy vytáhli z domova, a pak pracovali ještě čtvrtý den a pátý až do oběda. /4/ Potom, když byla největší část díla hotová, vojsko odtáhlo z Délia asi deset stadií, jako by se vracelo domů, většina vojáků lehké pěchoty okamžitě pochodovala dál, hopliti odložili zbraně a odpočivali. Hippokrates zůstal ještě vzadu, rozestavoval stráže a určoval, jak se mají dokončit práce na předním opevnění, které ještě zbývalo vykonat.

91 Boióťané se v těchto dnech scházeli do Tanagry. Když se shromáždili ze všech měst a dověděli se, že Athéňané pochodují domů, tu ostatní boiótarchové, jichž je jedenáct, nebyli pro to, aby se svedla bitva, když už nejsou v Boiótii (když

totiž Athéňané odložili zbraně, byli někde na hranicích Órópska), kdežto Pagóndas, syn Aioladův, který byl spolu s Arianthidou, synem Lysimachidovým, boiótarchem za Théby, obracel se s výzvou na jednotlivé vojáky ze všech oddílů, aby hromadně neopouštěli své jednotky, protože chtěl, aby se svedla bitva, dokud je on vrchním velitelem, a protože se domníval, že je lepší zkusit válečné štěstí, a asi takovouto řečí přemlouval Boiótány, aby táhli na Athéňany a pustili se do boje.

92 „Muži boiótští, žádnému z nás velitelů nemělo ani napadnout, že by nebylo správné pustit se do boje s Athéňany, kdybychom je už nezastihli v Boiótii. Vždyť přišli sem k nám ze sousední země, postavili si tady pevnost a mají v úmyslu Boiótii zničit; jsou rozhodně našimi nepřáteli, ať na ně padneme kdekoliv a ať přišli odkudkoliv, aby se dopustili tohoto nepřátelství. /2/ Jestliže se někomu zdálo, že by bylo bezpečnější nebojovat s nimi, ať změni svůj názor! Vždyť opatrnost nedovoluje těm, které druhý napadne, aby o své vlasti uvažovali stejným způsobem jako ten, kdo má, co je jeho, ve své moci a ze své vůle napadá druhého, protože dychtí mít víc. /3/ Je vaším zvykem, zděděným po otcích, odrážet cizí vojsko, které vás napadlo, ať je to na vlastním území, nebo na území cizím. Tím spíš je třeba počínat si tak vůči Athéňanům, protože s nimi máme společné hranice. /4/ Vždyť kdo je ve všem roven svým sousedům, je také svobodný, a jak by nebylo třeba proti těm, kteří se pokoušejí zotročit nejen blízké, ale i vzdálené, pustit se i do takového zápasu, v němž by šlo o všechno (ostatně máme jako výstražný příklad Euboiu, ležící proti naší zemi, a obecný stav ostatního Řecka), a pochopit, že jiné národy válčí se sousedy kvůli hranicím své země, kdežto nám, budeme-li poraženi, bude určena jediná nesporná hranice v celé zemi? Vtrhnou totiž k nám a násilím se zmocní toho, co je naše. /5/ O tolik nebezpečnější je jejich sousedství než sousedství jiných.

Ti, kteří útočí na sousedy, protože se spoléhají na svou sílu, jako nyní Athéňané, jsou zvyklí s menším strachem válčit s tím, kdo se chová klidně a brání se jen ve své zemi, kdežto s menší ochotou dorážejí na toho, kdo jde proti nepříteli

i za hranice své země, a naskytne-li se příležitost, sám válku začíná. /6/ Už jsme si to také na nich ověřili: tenkrát, když kvůli našim vnitřním sporům obsadili naši zem, porazili jsme je u Koróneje a zajistili jsme tím Boiótii až do dnešní doby naprostou bezpečnost. /7/ Musíte si to připomenout, starší musí vykonat činy, které by se vyrovnaly činům dřívějším, a mladší, synové otců, kteří tenkrát osvědčili statečnost, se musí pokusit, aby neučinili hanbu zásluhám své rodiny, ale v důvěře, že při nás bude bůh, v jehož posvátném okrsku bezbožně postavili pevnost, a v důvěře v oběti, které jsme přinesli a které se ukazují jako příznivé, musí zakročit proti nim a ukázat jim, že mohou získat, po čem touží, zaútočí-li na ty, kteří se nebrání, ale že neodejdou bez boje ze země těch, kteří mají v krvi pomáhat kdykoli své vlasti ke svobodě se zbraní v ruce a nezotročovat nespravedlivě zemi druhých.“

93 Takovým povzbuzováním přemluvil Pagóndas Boiótany, aby šli proti Athéňanům. V rychlosti s vojskem vytáhl a vedl je (den už byl totiž hodně pokročilý), a když se dostal těsně k jejich vojsku, zaujal postavení na místě, kde se vzájemně neviděli, protože mezi nimi byl pahorek, seřadil je a připravoval se k bitvě.

/2/ Když bylo Hippokratovi, který byl u Délia, podáno hlášení, že Boiótané jdou na něho, pošle k vojsku posla s rozkazem, aby zaujalo bojové postavení. Sám přišel o málo později, když nechal u Délia asi tři sta jezdců, aby je střežili, kdyby na ně někdo podnikl útok, a aby při vhodné příležitosti sami zaútočili na Boiótany. /3/ Ale i Boiótané postavili proti nim oddíl vojska, aby je zadržel, a když jim vše vyšlo, objevili se nahoře na pahorku v plné zbroji a seřazeni tak, jak bylo jejich přáním: asi sedm tisíc hoplitů, přes deset tisíc vojáků lehké pěchoty, tisíc jezdců a pět set peltastů. /4/ Na pravém křídle byli Thébané a jejich poddaní, uprostřed Haliartiové, Korónejští, Kópajští a další bydlící kolem Kópajského jezera, levé křídlo tvořili Thespijští, Tanagřané a Orchomenští. Na okraji obou křídel byli postaveni jezdci a lehká pěchota. Thébané se seřadili do hloubky pětadvaceti mužů, ostatní tak, jak to kde vyšlo. /5/ Taková byla příprava a rozestavení Boiótanů.

94 Athénští hopliti, počtem rovní nepřátelům, se v celém

vojsku postavili do hloubky osmi mužů a na obou křídlech se zařadili jezdci. Lehká pěchota vybavená vhodnou výzbrojí se této bitvy nezúčastnila — obec ji ani neměla. Ti, kteří se k této výpravě přidružili a jichž bylo mnohem víc než nepřátel, byli většinou neozbrojení, protože došlo k hromadnému odvodu cizinců přítomných v Athénách i občanů; těch se také účastnilo bitvy jen málo, protože se nejdříve vydali na zpáteční cestu domů. /2/ Když byli seřazeni do šiku a už se chystali k boji, stratég Hippokrates přecházel před čelem athénské vojska a povzbuzoval vojáky touto řečí:

95 „Athéňané, má řeč k vám bude krátká, avšak proslovená k mužům statečným má stejný význam jako dlouhá a slouží spíš k připomenutí než k napomenutí. /2/ Ať nikoho z vás ani nenapadne, že zde v cizí zemi podstupujeme tak velké nebezpečí pro nic za nic. Vždyť boj v jejich zemi bude bojem za naši zemi, a zvítězíme-li, nebudeme se musít obávat, že Peloponésané, zbaveni jízdy, napadnou někdy naši vlast; v jediné bitvě tuto zem získáte a svou učiníte svobodnější. /3/ Proto postupujte proti nim, jak je důstojné města, na které je každý z nás pyšný, že je jeho vlastní, protože je první v Řecku, a jak je důstojné našich otců, kteří pod velením Myrónidovým porazili tyto u Oinofyt a tak se kdysi stali pány Boiótie.“

96 Takto Hippokrates povzbuzoval své vojáky a postoupil až do středu vojska, dál se však nedostal. Boióťané, které Pagondas také ještě jednou ve spěchu povzbudil, zazpívali paján a hnali se útokem z pahorku. I Athéňané zaútočili proti nim a srazili se s nimi v běhu. /2/ Okraje obou vojsk se však neutkaly, nýbrž byly postiženy stejnou nesnází, neboť je zdržely vodní proudy. Ostatní vojsko však stálo proti sobě v urputném zápase a štíty bily do sebe. /3/ A levé křídlo Boióťanů i další část až do samého středu podléhala Athéňanům, kteří na této straně tísnilí všechny a nejvíc ze všech Thespijské. Když totiž ustoupili ti, kteří byli postaveni vedle nich, a když byli obklíčeni na malém prostoru, tu Thespijské, kteří tam přišli o život, byli rozsekáni na kusy v boji muže proti muži. Některé Athéňany obklíčení zmátlo, nepoznali se a pobili se navzájem.

/4/ Na této straně bylo tedy boiótské vojsko poraženo

a uteklo k oné části, která bojovala, kdežto pravé křídlo, kde stáli Thébané, získávalo nad Athéňany převahu, nejprve je donutilo k ústupu a pak za nimi poznenáhlu postupovalo. /5/ A stalo se, že když Pagóndas poslal nepozorovaně dvě čty jízdy kolem onoho pahorku, protože levé křídlo bylo v nesná- zích, a když se tito znenadání objevili nahoře, tu vítězící athénské křídlo v domnění, že na ně táhne jiné vojsko, bylo zachváčeno hrůzou. /6/ A tak z obou důvodů, jednak kvůli tomuto objevení jízdy, jednak proto, že je Thébané pronásle- dovali a protrhli jejich řady, došlo k útěku celého athénského vojska. /7/ Jedni se pustili k Déliu a k moři, druzí k Órópu, jiní k hoře Parnethu, další každý tam, kde doufal v zá- chranu.

/8/ Boiótané je pronásledovali a pobíjeli, zejména jejich jezdcí a Lokrové, kteří přišli na pomoc právě ve chvíli, kdy se Athé- ňané obrátili na útěk. Protože však noc přerušila boj, snáze se jádro prchajících zachránilo. /9/ Následujícího dne se od- díly z Órópu a z Délia vypravily přes moře domů, když tam nechaly posádku — přes svou porážku Athéňané stále ještě tato místa drželi ve své moci.

97 Boiótané postavili tropaion, sebrali své padlé, stáhli zbroj ze zabitých nepřátel, ponechali tam stráž, stáhli se do Ta- nagry a pomýšleli na útok na Délion.

/2/ Athénský hlasatel poslaný kvůli vydání padlých potkal boiótského hlasatele, ten ho poslal zpátky a řekl mu, že nic nedosáhne, dokud se on sám zas nevrátí domů. Boiótský hla- satel předstoupil před Athéňany a vyřídil jim vzkaz od Boiótanů, že se Athéňané dopustili bezpráví, když porušili zvyky Řeků. /3/ Vždyť bylo všem stanoveno, aby se při vpádu do druhé země nedotýkali posvátných míst v ní stojících, a Athéňané opevnili Délion, bydlí v něm a koná se tam vše, co lidé dělají na místech neposvěcených, například čerpají ze studně a běžně používají vodu, které oni se nedotkli, jen si v ní omývali ruce při obětech. /4/ Proto je Boiótané jak kvůli sobě, tak kvůli božstvu zapřísahají při společně uctívaných bozích i při Apollónovi, aby odešli z posvátného okrsku a odnesli si své věci.

98 Když hlasatel toto řekl, poslali Athéňané svého hlasatele

k Boiótanům a tvrdili, že se na posvátném okrsku vůbec neprohřešili a že mu ani v budoucnu žádnou škodu úmyslně nezpůsobí, vždyť do něho na začátku nevstoupili s takovým úmyslem, ale proto, aby se z něho lépe bránili proti těm, kteří je ohrožovali. /2/ U Řeků prý platí zásada, že kdo má moc nad nějakým územím, ať už větším, nebo menším, tomu patří také posvátná místa, má však o ně podle možnosti pečovat obvyklým způsobem. /3/ Vždyť i Boiótané a většina ostatních, kteří obsadili nějakou zemi, když z ní vyhnali násilím dosavadní obyvatele, vnikli nejprve jako nepřátelé do cizích svatyní a nyní je mají jako vlastní majetek. /4/ Proto prý i oni sami, kdyby se byli mohli zmocnit větší části jejich území, byli by si je podrželi, a za tohoto stavu dobrovolně z té části, ve které jsou, jako ze svého majetku neodejdou. /5/ Vodu pak brali proto, že je k tomu dohnala nutná potřeba, kterou si nezavinili nějakou zpupností, ale byli k tomu dohnáni, protože se bránili proti nim, kteří první napadli jejich zem. /6/ Je prý spravedlivé, aby všechno, co je vynuceno válkou nebo hrozcím nebezpečím, nalezlo pochopení i u boha. Vždyť i při nedobrovolných proviněních jsou útočištěm oltáře a označení svatokrádce bylo vymyšleno jen pro ty, kteří se dopustili něčeho špatného, aniž k tomu byli nuceni, ne pro ty, kteří se něčeho odvážili pod tlakem neštěstí. /7/ Daleko většími bezbožníky prý jsou Boiótané sami, když chtějí vyměnit mrtvolky za svatyně, než oni, Athéňané, když nejsou ochotni dát chrámy za to, co jim patří. /8/ Athéňané nařídili hlasateli, aby Boiótanům jasně řekl, že chtějí dostat své padlé nikoli za cenu odchodu z Boiótie (vždyť prý už nejsou v jejich zemi, ale v zemi dobyté bojem), nýbrž na základě smlouvy o příměří uzavřené podle starodávného zvyku.

99 Boiótané odpověděli, že jsou-li Athéňané v Boiótii, ať odejdou z jejich území a odnesou si, co jim patří, jestliže však jsou na své půdě, ať sami rozhodnou, co mají učinit. Boiótané si totiž mysleli, že órópský kraj, v němž mrtvolky padlých ležely (bitva byla svedena v pohraničním území), patří Athéňanům, protože jim je poddán, ale že se nebudou moci mrtvol proti jejich vůli zmocnit; na druhé straně nechtěli uzavřít příměří kvůli území, které bylo athénské; odpověď „ať odejdou z jejich

země a vezmou si, co žádají“ považovali za vhodnou. Když to athénský hlasatel vyslechl, odešel s nepořízenou.

100 Boiótané okamžitě povolali od Malijského zálivu kopínky a prakovníky, na pomoc jim také po bitvě přišly dva tisíce korintských hoplitů, dále peloponnéská posádka, která vyšla z Nisaje, a s nimi Megařané, a všichni se vypravili proti Déliu a zaútočili na opevnění. Pokusili se nejprve o dobytí jiným způsobem, potom přitáhli obléhací stroj, který nakonec doopravdy k dobytí města pomohl. Vypadal takto.

/2/ Rozřízli po délce mohutný trám, vydlabali jej a znova jej spojili, aby přesně přiléhal, jako by to byla roura. Na jeden konec zavěsili na řetězech kotel a do něho zavedli železnou trubku vycházející z trámu; i velký kus trámu byl silně okován železem. /3/ Tento stroj přivezli na vozech zdaleka k hradbám, tam, kde byly zbudovány především z révových šlahounů a ze dříví. Když byl stroj blízko, připojili k tomu konci trámu, který byl obrácen směrem k nim, velké měchy a foukali jimi do roury. /4/ Proud vzduchu procházel pod tlakem do kotle naplněného řeravým uhlím, sírou a smůlou, až vysoko šlehaly plameny a zapalovaly opevnění, takže tam nikdo nevydržel a obránci je opouštěli a dávali se na útek. Tímto způsobem byly hradby dobyty. /5/ Někteří z posádky padli, dvě stě jich bylo zajato; ostatní vojsko nastoupilo na lodi a odplulo domů.

101 Délion bylo dobyto sedmnáct dní po bitvě. O málo později přišel znova hlasatel poslaný Athéňany kvůli padlým, ten nevěděl nic o tom, co se stalo. Boiótané mu padlé vydali a už mu nedávali stejnou odpověď. /2/ Boiótanů padlo v bitvě o něco méně než pět set, Athéňanů o něco méně než tisíc, mezi nimi i stratég Hippokrates, a velký počet vojáků lehké pěchoty a pomocníků.

/3/ Protože Démosthenes při své námořní výpravě k Sifám, které mu měly být zradou vydány, neměl úspěch, vylodil se krátce po této bitvě s vojskem, které měl na lodích, totiž se čtyřmi sty hoplity akarnanskými, agrajskými a athénskými v území sikyónském. /4/ Avšak dřív než všechny lodi přistály, přiběhli Sikyóňané na pomoc, zahnali ty, kteří už vystoupili na břeh, a pronásledovali je až k lodím, přičemž některé po-

bili, některé zajali živé. Postavili tropaion a po uzavření příměří vydali padlé.

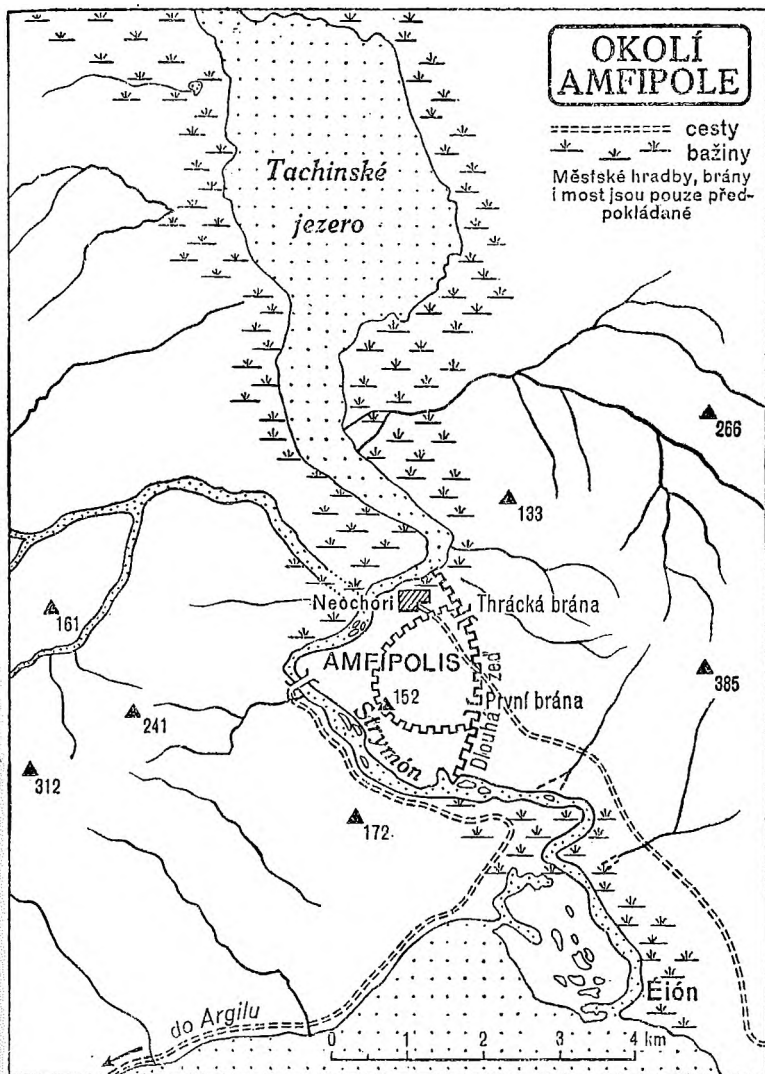
/5/ Právě v těch dnech, kdy se toto dalo u Délia, zemřel i Sitalkes, král Odrysů, když vojensky vytáhl proti Triballům a byl poražen v bitvě. Po něm převzal vládu nad Odrysy a nad ostatní Thrákií, které on vládl, jeho synovec Seuthes, syn Sparadokův.

102 Téže zimy podnikl Brasidas se spojenci z thráckých měst výpravu proti athénské osadě Amfipoli, ležící na řece Strymónu. /2/ Místo, na němž nyní toto město stojí, pokusil se kdysi osídlit i Aristagoras z Milétu, když utíkal před králem Dareiem, byl však odtamtud vyhnán Ědóny. Potom o dvatřicet let později tam poslali i Athéňané deset tisíc osadníků ze svých spoluobčanů i z jiných, kdo chtěl jít, ty však zahubili u Drabésku Thrákové. /3/ Po dalších devětadvaceti letech znova přišli Athéňané s Hagnónem, synem Nikiovým, který byl vyslán jako zakladatel osady, zahnali Ědóny a založili toto město, které se dřív nazývalo Devíticestí. Na cestu se vydávali z Ěiony, přímořského obchodního přístavu ležícího při ústí řeky, který jim patřil a je vzdálen pětadvacet stadií od nynějšího města, jež Hagnón pojmenoval Amfipolis, protože Strymón teče po obou jeho stranách. Hagnón dal postavit dlouhou zeď od řeky k řece a založil město tak, že je dobře viditelné jak od moře, tak od pevniny.

103 Proti tomuto městu tedy pochodoval Brasidas s vojskem, s nímž vytáhl z Arn v Chalkidice. Když k večeru dorazil k Aulónu a Bormisku, kde se jezero Bolbé vlévá do moře, zastavil, aby vojáci povečeřeli, a pak táhl v noci dál. Byla nepohoda, trochu sněžilo, a právě proto tím víc spěchal, protože chtěl, aby ho nezpozorovali Amfipolští kromě těch, kteří mu chtěli město vydat do rukou. (3) Byli tam totiž nějací občané z Argilu (původem jsou to osadníci z Andru) a ještě jiní, kteří byli do tohoto spiknutí zasvěceni — jedny k tomu přemluvil Perdikkas, druhé Chalkidáné. (4) Důležitou úlohu při tom hráli zejména Argilané. Ti bydlili blízko, vždy byli Athéňanům podezřelí a kuli pikle proti tomu místu, a když se naskytla příležitost a přišel Brasidas (to už delší dobu vyjednávali se svými spoluobčany usazenými

OKOLÍ AMFIPOLE

----- cesty
v v bažiny
Městské hradby, brány
i most jsou pouze před-
pokládáné

v Amfipoli, aby město vydali), tu jej vpustili do města, odpadli od Athéňanů a oné noci před svítáním přivedli jeho vojsko k mostu přes řeku. (5) Město je vzdáleno dost daleko od tohoto přechodu a hradby nevedly až k mostu jako nyní, jen tam byla umístěna malá posádka. Tu Brasidas snadno přemohl díky zradě, špatnému počasí i nečekanosti svého útoku, přešel přes most a okamžitě se stal pánem všeho, co patřilo Amfipolským usídleným mimo město po celé krajině. 104 Lakedaimoňané přešli most, když se toho obyvatelé města vůbec nenadáli, a z lidí bydlících mimo město bylo mnoho zajato a jiní se utekli za hradby, a tak došlo mezi Amfipolskými k velkému zděšení, především proto, že jeden podezřívá druhého. (2) Říká se také, že kdyby se byl Brasidas rozhodl nenechat vojsko plenit, ale ihned udeřit na město, byl by se pravděpodobně města zmocnil. (3) Místo toho se s vojskem utábořil, podnikal výpady v okolí města, a když lidé ve městě nevykonali nic z toho, co očekával, zastavil další činnost. (4) Protivníci spiklenců, silní svým počtem, zabránili okamžitému otevření bran a pak po dohodě se stratégem Eukleem, kterého k nim poslali z Athén na ochranu toho místa, pošlou k druhému stratégovi, velícímu vojsku v Thrákii, k Thukydidovi, synu Olórovu, autorovi těchto dějin, který byl u Thasu (tento ostrov je osadou Parských a je vzdálen od Amfipole asi půl dne plavby), s výzvou, aby jim přišel na pomoc. (5) Když Thukydidés vyslechl vzkaz, rychle vyplul se sedmi lodmi, které tam právě byly, a chtěl se především dostat do Amfipole dřív, než ji vydají, a kdyby se mu to nepodařilo, chtěl obsadit Éionu, dřív než se jí zmocní nepřítel. 105 Zatím Brasidas znepokojen lodmi připlouvajícími od Thasu na pomoc a informován, že Thukydidés má právo dolovat zlato v oné části Thrákie a že proto patří k nejvlivnějším lidem na pevnině, spěchal, aby se, bude-li to možné, zmocnil města dříve než on. Chtěl zabránit tomu, aby se při Thukydidově příchodu amfipolský lid nedal unést nadějí, že Thukydidés shromáždí spojenecké oddíly z ostrovů i z Thrákie a zachrání je — to už by se k němu nepřidal. (2) Nabídl jim výhodné podmínky ke smíru a vydal prohlášení, že kdo z Amfipolských a z Athéňanů, kteří jsou ve městě,

tam chce zůstat, ať tam zůstane bez jakékoliv újmy na majetku a při zachování stejných a rovných práv, a kdo nechce zůstat, ať do pěti dnů odejde a odnese si s sebou, co mu patří.

106 Většina obyvatelstva po vyslechnutí těchto návrhů změnila své mínění, zejména proto, že mezi nimi bylo jen málo Athéňanů, kdežto největší část byla složena z příslušníků jiných národů, a také bylo uvnitř mnoho příbuzných těch, kteří byli před městem zajati. Soudili také, že ono prohlášení je ve srovnání s tím, čeho se báli, spravedlivé; Athéňané si to mysleli proto, že by rádi odešli, přesvědčeni, že jim hrozí větší nebezpečí, a také nečekali, že přijde brzy pomoc, kdežto ostatní lid proto, že nejsou zbavováni stejných občanských práv a že se proti svému očekávání dostávají z nebezpečí. /2/ A tak když Brasidovi přívrženci viděli, že se lid obrátil a že přítomného athénského stratéga už nikdo neposlouchá, a veřejně ukazovali na výhody, došlo k uzavření smlouvy a Brasidas byl přijat do města pod podmínkami, které předtím vyhlásil. /3/ Takovým způsobem tedy vydali město, a Thukydidés se svými loďmi pozdě večer přistál v Éioně. /4/ A tak s malým předstihem dostal Brasidas Amfipoli do své moci, kdežto Éionu o jedinou noc propásl, neboť kdyby nebyly lodi rychle přijely na pomoc, byl by měl za úsvitu i toto město.

107 Thukydidés potom učinili v Éioně opatření, aby byla v bezpečí i v přítomné chvíli, kdyby na ni Brasidas zaútočil, i v budoucnosti, a přijímal ty, kteří se k němu z hořícího města chtěli podle smlouvy o příměří přidat. /2/ Brasidas znenadání připlul s mnoha loďmi dolů po řece proti Éioně, kdyby snad se mu podařilo obsadit výběžek země vycházející z hradeb a ovládnout tak ústí řeky od moře, a současně se pokusil o dobytí města z pevniny, ale byl na obou stranách odražen; konal však přípravy u Amfipole. /3/ Přidal se k němu Myrkinos, město Édónů, když byl édónský král Pittakos zavražděn syny Goaxia a jeho manželky Braury, a zakrátko nato Galépsos a Oisymé; jsou to osady Thaských. Perdikkas, který se objevil ihned po dobytí města, pomáhal Brasidovi dávat tyto věci do pořádku.

108 Pád Amfipole vyvolal mezi Athéňany velké obavy, zejména proto, že jim to město bylo prospěšné dodávkami

dříví na stavbu lodí a peněžitými příspěvky, a také proto, že Lakedaimoňané měli sice volný přístup až ke Strymónu k svým spojencům, když je Thesalové nechávali projít, ale kdyby neměli v rukách most, nemohli by pokročit dál, protože se řeka nahoře rozlévala široko daleko a tvořila velkou bažinu a oblast směrem k Éioně byla střežena triérymi. Teď však by to už bylo snadné. Také se báli, že od nich odpadnou spojenci. /2/ Vždyť Brasidas se ve všem projevoval umírněně a ve svých řečech všude prohlašoval, že byl poslán, aby osvobodil Řecko. /3/ A když se města podřízená Athénám dověděla o obsazení Amfipole, o Brasidových nabídkách a o jeho mírnosti, byla víc než kdy jindy nakloněna k odpadnutí a tajně k němu poslala hlasatele s výzvou, aby k nim přišel — každé chtělo být první, které odpadne. /4/ Zdálo se jim, že se toho mohou odvážit beze strachu, protože podcenili athénskou moc a považovali ji za menší, než jaká se později ukázala, a protože se řídili víc svými nejasnými přáními než bezpečnou opatrností. Lidé jsou zvyklí svěřovat nerozvážné naději, po čem touží, a odmítat nevývratnými důvody, co jim není milé. /5/ Kromě toho stoupla jejich odvaha, protože Athéňané byli nedávno poraženi v Boiótii a Brasidas mluvil lákavě, ovšem nepravdivě, že prý se Athéňané neodvážili postavit se mu u Nisaje, kde měl jen své vojsko, a věřili, že na ně nikdo nepůjde. /6/ Nejvíc však podněcovalo jejich ochotu podstoupit za každou cenu nebezpečí, že to bylo pro ně v té chvíli příjemné a že měli tenkrát poprvé vyzkoušet, jak horlivě si budou počínat Lakedaimoňané. Když to Athéňané zjistili, rozesílali do měst posádky, pokud to bylo v té časové tísní a v zimní době možné, a Brasidas posílal do Lakedaimonu naléhavé výzvy se žádostí o vojsko a chystal se stavět na Strymónu triéry. /7/ Lakedaimoňané ho však neposlechli, dílem ze závisti, kterou k němu chovali předáci obce, dílem proto, že chtěli raději získat zpět své muže zajaté na ostrově a ukončit válku. 109 V téže zimě obsadili Megařané své dlouhé hradby, které měli v moci Athéňané, zbořili je do základů a Brasidas táhl po dobytí Amfipole se spojenci k takzvané Aktě. /2/ Tato Aktě se táhne od králova průplavu do vnitrozemí a směrem k Egejskému moři ji ukončuje vysoká hora Athós, která tvoří

její součást. /3/ Jsou na ní tato města: Sané, osada z Andru, hned u průplavu, obrácená k moři na straně k Euboji, dále Thyssos, Kleóny, Akrothóy, Olofyxos a Dion. /4/ V nich bydlí různé národy dvojjazyčných barbarů, je tam také nepočtená menšina chalkidská, kdežto většina je pelagická, patřící k oněm Tyrhéňům, kteří kdysi sídlili i na Lémnu a v Athénách, dále tam je i kmen bisaltský, kréstónský a Édónové. Ti bydlí roztroušeně v malých městečkách. /5/ Většina jich se přidala k Brasidovi, jen Sané a Dion se mu postavily na odpor, a on tam zůstal se svým vojskem a plenil jejich území. 110 Když se nechtěli podřídit jeho rozkazům, ihned vytáhl proti chalkidské Toróně, obsazené Athéňany. Přiměla ho k tomu malá skupina mužů ochotných vydat město do jeho moci. Přitáhl tam ještě v noci a za úsvitu zaujal postavení u svatyně Dioskurů, která je od města vzdálena asi tři stadia. /2/ Ostatním obyvatelům Toróny i Athéňanům, kteří tam byli posádkou, to zůstalo tajné; z těch, kteří s ním spolupracovali a věděli o jeho příchodu, jich několik vyšlo potají naproti a číhalo, až přijde, a když ho uviděli, vzali s sebou do města sedm mužů lehké pěchoty ozbrojených dýkami — jen tolik jich z původně určených dvaceti nedostalo strach ze vstupu; jejich velitelem byl Lysistratos z Olynthu. Ti se dostali dovnitř hradbou na straně obrácené k moři, aniž je kdo zpozoroval, vystoupili na nejvýše položené strážní stanoviště (město leží totiž na kopci), pobili strážné a vyrazili postranní branku vedoucí ke Kanastraiu.

111 Brasidas zatím trochu postoupil, s ostatním vojskem se zastavil a poslal napřed jen sto peltastů, aby první vběhli do města, až bude některá brána otevřena a až bude dáno smluvené znamení. /2/ Čas ubíhal, vojáci se divili a pomaloučku se přibližovali k městu; zatím Torónané spolu s těmi, kteří se dostali do města, konali uvnitř přípravy, a když vypáčili branku a otevřeli bránu u náměstí tím způsobem, že rozsekali závoru, vpustili nejprve brankou nějaké vojáky, které nechali obejít hradby, aby znenadání vyděsili zezadu i z obou stran nic netušící obyvatelstvo města, potom dali znamení ohněm, jak bylo domluveno, a vpouštěli ostatní peltasty branou vedoucí na náměstí.

112 Když Brasidas spatřil znamení, dal vojsku rozkaz k vyražení; běželi poklusem, všichni křičeli a vyvolali ve městě velké zděšení. /2/ Jedni ihned pronikli branou, druzí po čtyřhranných trámech opřených o hradbu, která se zřítíla a byla opravována — sloužily k vytahování kamenů. Brasidas se s hlavním vojem ihned obrátil do nejvyšších částí města s úmyslem obsadit Torónu odshora a pevně ji držet, ostatní vojáci se stejným způsobem rozptýlili všemi směry.

113 Při dobývání města většina Torónských nevěděla, co se vlastně děje, a byla zachváčena panikou, jen Brasidovi pomocníci a lidé, kteří jejich počínání schvalovali, se okamžitě přidali k přicházejícím. /2/ A když to zpozorovali Athéňané (na náměstí tábořilo totiž v té době asi padesát hoplitů), několik jich padlo v boji, ostatní utekli buď po pevné zemi, nebo na strážní lodi (stály tam dvě na kotvách) a zachránili se v pevnosti Lékythu, kterou měli obsazenou. Pevnost byla postavena na výšině vyběhající od moře a spojené s ostatním městem úzkou šíjí. /3/ Tam se utekli i všichni Toróňané stranicí Athéňanům.

114 Když se rozednilo a Brasidas měl už město pevně v ruce, vzkázal Toróňanům, kteří utekli společně s Athéňany, že kdo chce, může se z Lékythu vrátit do svého domu bez obav, že přijde o svá občanská práva; k Athéňanům poslal hlasatele s výzvou, aby uzavřeli příměří a opustili se vším svým majetkem Lékythos, protože patří Chalkidským. /2/ Ti však odpověděli, že z Lékythu neodejdou, jen si vyžádali den příměří, aby mohli sebrat své padlé. On jim povolil dva dny. Během nich opevnil domy sousedící s pevností a Athéňané zase své. /3/ Pak svolal Brasidas Toróňany do shromáždění a pronesl k nim podobnou řeč jako v Akanthu, že by nebylo spravedlivé, aby ty, kteří mu pomáhali při dobývání města, považovali za horší občany nebo za zrádce (vždyť to neudělali proto, aby je zotročili nebo získali peníze, ale pro dobro a svobodu města), nebo aby si mysleli, že kdo se toho neúčastnil, nebude mít stejné výhody, protože on nepřišel zničit žádné město a žádného jednotlivého občana. /4/ Těm, kteří se utekli k Athéňanům, posílá prý tento vzkaz proto, že je nepovažuje za horší pro jejich přátelství k nim, ale doufá,

že až se přesvědčí, jací jsou Lakedaimoňané, nebudou je mít o nic méně rádi než Athéňany, ale ještě mnohem víc, protože si počínají spravedlivěji, kdežto teď se jich bojí, protože je neznají. /5/ Vyzval všechny, ať se připravují na to, aby se stali věrnými spojenci; od této chvíle že už je bude činit zodpovědnými za jejich chyby. Pokud jde o předcházející události, neutrpěli prý křivdu Lakedaimoňané, ale spíš oni od druhých, mocnějších, a je pochopitelné, že se postavili na odpor.

115 Takovou řečí jim dodal Brasidas odvalu a po uplynutí příměří podnikl útok na Lékythos. Athéňané se bránili za chatrnou hradbou a z domů opatřených předprsněmi a první den nepřítel odrazili. /2/ Druhého dne, když se nepřítel chystal přitáhnout proti nim obléhací stroj, z něhož chtěli vrhat oheň na dřevěné části opevnění, a když už vojsko postupovalo kupředu, tu Athéňané postavili na jednom domě dřevěnou věž v místech, kam podle jejich mínění nepřítel nejspíš stroj dopraví a kde také opevnění bylo nejzranitelnější. Nanosili na ni mnoho amfor a sudů s vodou a velké balvany a vystoupilo na ni mnoho mužů. /3/ Avšak budova zatížená příliš velkou vahou se náhle s velkým rachotem zřítla, a to vyvolalo u Athéňanů, kteří stáli blízko a viděli to, spíš smutek než strach, avšak ti, kteří byli opodál, zejména ti nejbzdálenější, v domnění, že nepřítel už v těch místech pronikl dovnitř, dali se na útěk k moři a k lodím.

116 Když Brasidas zpozoroval, že opouštějí cimbuří, a viděl, co se děje, okamžitě podnikl s vojskem útok, dobyl hradby a všechny, jež tam zastihl, pobil. /2/ Takovým způsobem Athéňané opustili to místo a na člunech a lodích přepluli do Pallény. Těsně před útokem prohlásil Brasidas, že dá třicet min stříbra tomu, kdo první vystoupí na hradby. Po obsazení města byl Brasidas přesvědčen, že město bylo dobyto jiným způsobem než lidským, a těch třicet min věnoval bohyni na chrámové potřeby (v Lékythu je svatyně Athénina), Lékythos rozbořil a vyklidil a celé to místo proměnil v posvátný okrsek. /3/ Po zbytek zimy zaváděl pořádek v místech, která měl ve svých rukách, a osnoval útočné plány proti ostatním.

A když zima přešla, skončil osmý rok války.

117 Hned na začátku jara příštího roku uzavřeli Lake-

daimoňané a Athéňané příměří na jeden rok. Athéňané byli přesvědčeni, že budou mít čas v klidu se připravit dřív, než Brasidas přiměje k odpadnutí další města, a také si myslili, že uzavřou trvalejší dohodu, jestliže vše bude pro ně příznivé probíhat. Lakedaimoňané se zase domnívali, že Athéňané mají strach z toho, co je také opravdu znepokojovalo, a že budou-li si Athéňané moci odechnout od útrap a trampot, tato zkušenost v nich vyvolá větší touhu po smíření a po uzavření dlouhodobé smlouvy, před nímž by ještě byli vydáni lakedaimoňští zajatci.

/2/ Na vrácení jejich lidí jim záleželo tím víc, že doposud Brasidovi přálo štěstí; kdyby postoupil ještě dál a dosáhl rovnováhy sil, hrozilo nebezpečí, že o zajaté nepřátele přijdou a své lidi vydají v nebezpečí bojem s rovnocenným soupeřem. Dojednali tedy pro sebe a pro své spojence příměří za těchto podmínek:

118 „Stran chrámu a věštírny Apollóna Pythijského ustanovujeme, aby je užíval kdokoli beze Isti a beze strachu podle zvyklostí po předcích zděděných. /2/ Toto ustanovují Lakedaimoňané a jejich spojenci, kteří jsou přítomni, a zavazují se, že pošlou své hlasatele k Boióťanům a Fókům a přemluví je k tomu také.

/3/ Stran božího pokladu ustanovujeme, že podle zvyklostí zděděných po předcích všichni — my jako vy nebo kdokoliv jiný — se vynasnažíme řádně a spravedlivě podle zvyklostí předků svatokrádežníky vypátrat.

/4/ Stran těchto věcí usnesli se tedy Lakedaimoňané a jejich spojenci takto.

Následujícím způsobem pak se usnesli Lakedaimoňané a jejich spojenci pro případ, že Athéňané uzavřou příměří.

Obě strany zůstanou na svém území, jedni i druhí si ponecháme to, co máme nyní v držení, jedni zůstanou v Koryfasiu na této straně Bufrady a Tomea, druhí v Kythéře, ani jedni ani druhí si nebudou nic začínat se spojenci druhých, ani my s jejich, oni oni s našimi. Vojáci ležící v Nisaji a Minóji nepřekročí cestu vedoucí od bran Nisova chrámu k chrámu Poseidónovu a odtud přímo k mostu do Minóje. Ani Megarští a jejich spojenci tuto cestu nepřekročí.

Athéňané podrží ostrov, který obsadili, a nikde se nepokusí o vpád k našim spojencům a stejně tak naši spojenci se zdrží jakéhokoli vpádu k nim.

V Troizéně ať také podrží to, co mají nyní obsazeno, podle dohody uzavřené mezi Troizénskými a Athéňany.

/5/ Při námořní plavbě kolem vlastní země i zemí spoje- neckých Lakedaimoňané ani jejich spojenci nebudou po- užívat válečných lodí, ale jen jiných plavidel hnaných vesly, schopných unést nejvýš pět set talentů.

/6/ Hlasatel a vyslanci a jejich doprovod v počtu podle jejich rozhodnutí při cestě na Peloponnésos a do Athén a při zpáteční cestě, když půjde o jednání stran ukončení války a o projednávání sporných věcí, budou mít zaručenou bez- pečnost na souši i na moři.

/7/ Ani jedna, ani druhá strana nebude přijímat pře- běhlíky, a to ani svobodné, ani otroky.

/8/ Sporné záležitosti budou vyřizovány podle zvyklostí po předcích zděděných před rozhodčími soudy a stížnosti budou projednávány právní cestou bez války.

/9/ Na tom se usnesli Lakedaimoňané a jejich spojenci. Máte-li nějaký lepší a spravedlivější návrh, jděte do Lake- daimonu a předložte jej, neboť ani Lakedaimoňané, ani jejich spojenci neodmítnou nic, co byste předložili spravedlivého.

/10/ Kdo přijde, nechť je opatřen plnou mocí, právě tak jako vy to požadujete od nás.

Toto příměří nechť trvá jeden rok.

/11/ Toto je usnesení lidu. Prytanové byli z fýly Aka- mantis, písařem byl Fainippos, předsedou byl Nikiades.

Laches s přáním štěstí pro Athéňany navrhl, aby bylo uzavřeno příměří s podmínkami schválenými Lakedaimo- ňany a jejich spojenci, jak bylo dohodnuto na sněmu.

/12/ Příměří ať trvá jeden rok, počínaje tímto dnem, čtvrtým po první desítce v měsíci elaféboliónu. /13/ V tomto období ať se navzájem navštěvují vyslanci a hlasatelé a projednávají, jak by bylo možno ukončit válku. /14/ Stratégové a prytanové nechť svolají nejprve sněm k jednání o míru. . . Athéňané ať se uradí na tom, za jakých podmínek může vstoupit do města vyslanectvo pověřené jednat o ukončení války. Vyslanci při-

tomní před lidem ať se okamžitě zavážou, že smlouvy budou po celý rok dodržovány.

119 Toto je smlouva uzavřená mezi Lakedaimoňany a jejich spojenci na jedné straně a Athéňany a jejich spojenci na straně druhé dvanáctého dne měsíce gerastia v Lakedaimonu. /2/ Za Lakedaimoňany jednali a slavnostní úlitbou stvrdili Tauros, syn Echetimidův, Athénaios, syn Perikleidův, a Filocharidas, syn Eryxilaidův, za Korinťany Aineas, syn Ókytův, a Eufamidas, syn Aristónymův, za Sikyóňany Damotimos, syn Naukratův, a Onasimos, syn Megakleův, za Megařany Nikasos, syn Kekalův, a Menekrates, syn Amfidórův, za Epidauřany Amfias, syn Eupaidův, za Athéňany stratégové Nikostratos, syn Dietrefův, Nikias, syn Nikératův, a Autokles, syn Tolmaiův.“

/3/ Takové příměří bylo tedy uzavřeno, a pokud bylo v platnosti, scházeli se k jednání o míru trvalejším.

120 Asi v těch dnech, během nichž jednali, přešlo město Skióné na Palléně od Athéňanů k Brasidovi. Skióňané tvrdí, že pocházejí z Pellény na Peloponnésu a že první z nich při návratu od Tróje byli zaneseni na toto místo bouří, která postihla Achaje, a usadili se tu.

/2/ Když odpadli od Athéňanů, Brasidas připlul v noci do Skióny. Před ním plula spojenecká triéra, on jel v odstupě za ní na malé bárce, aby ho triéra chránila, kdyby narazil na nějakou loď větší než jeho bárka; kdyby se objevila jiná triéra patřící nepřátelům, domníval se, že by se neobrátila proti menšímu plavidlu, ale proti velké lodi a on že by zatím mohl uniknout.

/3/ Když přeplul a svolal Skióňany na schůzi, měl k nim stejnou řeč jako v Akanthu a v Toróně, navíc dodal, že si zasluhují zvláštní pochvalu, protože v době, kdy byla Palléné na šíji uzavřena Athéňany usazenými v Poteidaji a kdy byli jako na ostrově, sami od sebe bez výzvy se přiklonili k svobodě a nečekali zbaběle, až budou nezbytností donuceni k tomu, co je nepochybně prospěšné pro jejich domovinu. To je znamením, že mužně podstoupí i jinou zkoušku, byť sebevětší. Bude-li možné upravit jejich poměry podle přání, bude je rozhodně považovat za nejvěrnější přátele Lakedaimoňanů a i jinak jim bude prokazovat úctu.

121 Tato slova naplnila Skióňany hrdostí a dodala všem bez výjimky jistotu, i těm, kteří předtím neschvalovali, co se chystalo; rozhodli se vést s horlivostí válku, Brasidu přijali v každém ohledu výborně, dokonce ho jménem obce ověnčili zlatým věncem jako osvoboditele Řecka a jednotlivci ho zdobili stužkami a oslavovali ho jako vítězného zápasníka. /2/ On tam zatím nechal nějaké vojáky jako posádku, opět přeplul moře a o něco později tam dal dopravit početnější vojsko, protože se chtěl spolu s nimi pokusit o dobytí Mendy a Poteidaje. Byl přesvědčen, že i Athéňané sem pošlou pomocnou výpravu jako na ostrov, a chtěl je předstihnout. Kromě toho vyjednával s těmi městy, aby byla zradou vydána do jeho rukou.

122 Už se chystal tato města napadnout, když tu k němu na triéře přijedou muži ohlašující všude uzavření příměří, za Athéňany Aristónymos, za Lakedaimoňany Athénaios. /2/ Proto vojsko znova přeplulo moře a vrátilo se do Toróny, vyslanci ohlásili Brasidovi úředně znění smlouvy a všichni thráctí spojenci Lakedaimoňanů přijali, co bylo umluveno. /3/ Aristónymos se vším ostatním souhlasil, jen o Skióňanech, když si spočítal, že odpadli později, prohlásil, že nebudou ve smlouvě zahrnuti. Brasidas měl proti tomu mnoho námitek, že se to stalo dříve, a nechtěl město opustit.

/4/ Když o tom Aristónymos podal zprávu do Athén, byli Athéňané ihned ochotni vytáhnout proti Skióňě. Avšak Lakedaimoňané k nim poslali vyslance a prohlásili, že by tím Athéňané porušili smlouvu; nechtěli se vzdát nároku na město, protože věřili Brasidovi, a byli ochotni podřídít se výroku rozhodčího soudu. /5/ Athéňané se však nechtěli vystavovat nebezpečí soudu, naopak chtěli co nejrychleji vytáhnout vojensky, rozhněvaní, že se teď i obyvatelé ostrovů odvažují odpadnout od nich, protože spoléhají na lakedaimonskou vojenskou moc na pevnině, která jim přece nemůže prospět. /6/ Pokud jde o odpadnutí, pravda podporovala spíš nároky Athéňanů, neboť Skióňané odpadli o dva dny později. Athéňané přijali návrh Kleónův a okamžitě rozhodli zničit Skiónu a její obyvatelstvo pobít. Vše ostatní nechali být a připravovali se jen k této výpravě.

123 Mezitím se od nich odtrhne Mendé, město na Palléně, osada Eretrijských. Brasidas je přijal, přesvědčen, že se nijak neproviňuje proti právu tím, že je otevřeně bere pod svou ochranu v době příměří, neboť i on vinil Athéňany z nedodržení smlouvy. /2/ Z toho důvodu také Mendané měli víc odvahy, když viděli u Brasidy dobrou vůli a když měli také důkaz ve Skióně, protože ji neopustil, a kromě toho spiklenců bylo málo a nechtěli se vzdát, když už se jednou dali do díla, nýbrž měli strach sami o sebe, protože už byli prozrazení, a tak násilím donutili lid proti jeho vůli. /3/ Athéňané se to hned dověděli, rozzlobili se ještě mnohem víc a chystali se na obě města. /4/ Brasidas čekal jejich příchod, proto dal potají odvézt děti a ženy Skióňanů i Mendanů do Olynthu v chalkidské zemi, poslal k nim pět set peloponnéských hoplitů a tři sta chalkidských peltastů a velitelem jich všech ustanovil Polydamida. Ti tedy připravovali společně, co se jich týkalo, protože čekali, že Athéňané přijdou brzy.

124 Brasidas a Perdikkas zatím podnikli společně druhou výpravu proti Arrhabaiovi do Lynku. A Perdikkas táhl s vojskou hotovostí složenou z Makedonců, jimž vládl, a z Řeků bydlících v jeho zemi a vyzbrojených jako hoplité, Brasidas měl kromě Peloponnésanů, kteří mu zbyli, ještě Chalkidány, Akantány a oddíly z ostatních v počtu úměrném moci každého města. Úhrnem byly řeckých hoplitů asi tři tisíce, všech makedonských a chalkidských jezdců, kteří s ním táhli, byl skoro tisíc, a k tomu další velký zástup barbarů.

/2/ Vpadli do země Arrhabaiovy, a když tam našli Lynkésty, utábořené na obranu proti útočníkovi, usadili se také proti nim. /3/ Protože pěšáci jedné i druhé strany obsadili pahorek a uprostřed mezi oběma pahorky byla rovina, sjeli na ni jezdci z obou vojsk a nejprve svedli jezdeckou bitvu. Když potom z pahorku za jezdci sestoupili jako první i lynkéstští hopliti a projevíli ochotu bojovat, přitáhli proti nim Brasidas a Perdikkas, srazili se s nimi v boji a Lynkésty zahnali na útek; mnoho jich pobili, ostatní utekli na vyšší místa a tam se zastavili.

/4/ Potom postavili tropaion a zdrželi se tam dva nebo tři dny, protože čekali na Ilyry, kteří měli přijít — Perdikkas je

najal jako žoldněře. Perdikkas chtěl potom postoupit k Arrhabaiovým vesnicím a neztrácet čas, ale Brasidas měl obavy o Mendu, aby se jí něco nestalo, kdyby k ní Athéňané přijeli dřív se svým loďstvem, a nebyl k tomu ochoten, zvláště když tu ještě Ilyrové nebyli, a dával přednost ústupu.

125 Zatímco se o tom dohadovali, přišlo hlášení, že Ilyrové Perdikku zradili a přešli k Arrhabaiovi. Oba se už proto rozhodli pro ústup ze strachu, který jim ti bojovní lidé naháněli. Nemohli se však dohodnout, v kterou dobu by se mělo vyrazit, a tak nastala noc dřív, než bylo něco ustanoveno. Znenadání padl na Makedonce a barbarské vojsko strach, který rád bez důvodu zachvacuje velká vojska. Přesvědčení, že je přicházejících nepřátel mnohem víc, než jich ve skutečnosti bylo, a že je každou chvíli přepadnou, dali se ukvapeně na útěk a zamířili domů. Když se o tom dověděl Perdikkas, který zpočátku nic nezpozoroval, donutili ho, aby odešel dřív, než se mohl sejít s Brasidou — tábořili totiž daleko od sebe.

/2/ Když Brasidas za svítání viděl, že Makedonci odtáhli a Ilyrové s Arrhabaiem že se chystají jít na něho, seřadil hoplity do čtvercového útvaru, lehkou pěchotu umístil uprostřed a byl rozhodnut stáhnout se. /3/ Pro případ, že by ho někde napadli, určil úderné jednotky z nejmladších, sám se třemi sty vybraných vojáků táhl jako poslední připraven postavit se při ústupu na odpor předním oddílům nepřátel, kdyby zaútočili, a odrážet je. /4/ Než se nepřátelé přiblížili, povzbuzoval své vojáky, pokud to ve spěchu bylo možné, asi takovou řečí. 126 „Kdybych neměl dojem, mužové peloponnéští, že jste poděšeni tím, že jsme zůstali sami, že proti nám jdou barbaři a že jich je mnoho, nespojoval bych s povzbuzováním i poučením. Takto však ve chvíli, kdy jsme opuštěni svými spojenci a ohroženi početným nepřítelem, pokusím se přesvědčit vás krátkou povzbuzující připomínkou o nejdůležitějších věcech.

/2/ Je vaší povinností být dobrými válečníky ne proto, že pokaždé stojí po vašem boku spojenci, ale pro statečnost vám vlastní, a nesmíte se lekat žádného množství těch druhých. Vždyť nepocházíte z obcí řízených takovou ústavou, podle které většina vládne menšině, ale kde menšina vládne většině, a své panství jste si nezískali ničím jiným než vítězstvím v boji.

/3/ Musíte si uvědomit, že tito barbaři, jichž se teď bojíte, protože je neznáte, nebudou pro vás hrozní, a poučením vám bude zkušenost z dřívějších bojů s jedněmi z jejich řad, s Makedonci, a jiné věci, kterých se domýšlím nebo které znám z doslechu. /4/ Vždyť jestliže to, co je ve skutečnosti slabostí nepřátel, působí dojmem síly, tu dostane-li se o tom předem pravdivé poučení těm, kteří se brání, dodá jim to víc odvahy, kdežto kdyby někdo nevěděl napřed o opravdové zdatnosti nějakého vojska, zaútočil by na ně s přehnanou odvahou. /5/ Z těchto jde na nezkušené strach jen tenkrát, když se čeká jejich útok. Jsou totiž strašní na pohled svým množstvím a nesnesitelní ohlušujícím křikem a jejich mávání zbraněmi naprázdno vypadá hrozivě. Kdo tomu odolá, pro toho už v boji takoví nejsou; protože v jejich vojsku nemá každý určené místo, nestydí se opustit své postavení, jestliže se dostanou do tísně, a protože u nich je útek i útok považován za stejně čestný, není možné zjistit statečnost. Bitva, v níž každý bojuje, jak chce, poskytuje velmi snadno komukoliv záminku, jak se zachránit bez újmy na cti. Za mnohem spolehlivější než srazit se bojem považují nahnat vám strach, aniž by se při tom vystavovali nebezpečí; jinak by přece sáhli spíš k boji než k tomuto způsobu.

/6/ Vidíte tedy jasně, že veškerý strach z nich vycházející nestojí ve skutečnosti za řeč, je to jen strašák pro oči a uši. Jestliže tento náraz vydržíte a dáte se ve vhodný okamžik v pořádku a sešikování na ústup, dostanete se velmi rychle do bezpečí a budete od té doby vědět, že takové neuspořádané shluky vojáků dokazují těm, kteří odolají jejich prvnímu náporu, svou statečnost jen chvástáním a výhrůžkami zdálky, avšak k akci se nemají, kdežto těm, kteří před nimi couvnou, ukazují svou odvahu nohama, tím, že je rychle pronásledují, protože se cítí bezpečni.“

127 Po těchto povzbuzujících slovech odváděl Brasidas vojsko zpátky. Když to barbaři spatřili, doráželi na ně s velkým křikem a hlukem, protože se domnívali, že prchá a že oni je dostihnou a zničí. /2/ Protože se jim však úderné skupiny stavěly na odpor všude, kde na ně doráželi, a Brasidas sám se svými vybranými vojáky všechny útoky odrážel, protože

zkrátka prvnímú náporu proti všemu očekávání odolali a i potom, když na ně dotírali, Řekové na ně čekali a bránili se, kdežto když zastavili boj, Řekové pokračovali ve svém ústupu, nechala větší část barbarského vojska Brasidovy Řeky na otevřené pláni na pokoji, zůstal u nich jen jeden oddíl, aby táhl za nimi a napadal, je, ostatní se pustili během za prchajícími Makedonci, pobíjeli ty, které zastihli, a obsadili jako první úzký průsmyk mezi dvěma kopci vedoucí do Arrhabaiovy země, neboť věděli, že Brasidas nemá jinou cestu k ústupu. Když už se Brasidas blížil k onomu nesnadnému přechodu, začali ho obklíčovat, aby ho sevřeli do kleští.

128 Jakmile Brasidas poznal jejich úmysly, rozkázal těm třem stům, které měl s sebou, aby se rozeběhli k tomu kopci, o němž se domníval, že by se dal snáz obsadit, každý ať utká, jak nejrychleji může, bez pořádku, a aby se pokusili vytlačit z něho barbary, kteří už na něm stáli, dřív než se přiblíží barbarský valný voj chystající se obklíčit je.

/2/ Ti zaútočili na barbary stojící na kopci a přemohli je, a pak už hlavní část řeckého vojska měla usnadněný postup, neboť barbari dostali strach, když byli jejich lidé na kopci zahrnutí na útěk, a už dál Lakedaimoňany nepronásledovali, protože si mysleli, že už dospěli na hranice a unikli jim. /3/ Když měl Brasidas v moci výšiny, postupoval s větší bezpečností a téhož dne dorazil do Arnisy, prvního města v Perdikkově říši. /4/ Vojáci sami byli rozzlobeni na Makedonce pro jejich předčasný odchod, a kdykoli narazili na nějaký povoz s volským spřežením, vypřahali voly a zabíjeli je a přivlastňovali si také každý nalezený kus zavazadel, který vypadl makedonským vojákům z vozu, jak se stává při nočním ústupu plném strachu. /5/ Od té doby začal Perdikkas považovat Brasidu za nepřítele a choval potom k Peloponnésanům nenávisť, která nebyla přirozená, uvážíme-li jeho nepřátelství k Athéňanům, ale vzdal se výhod, které byly pro něho potřebné, a hledal způsob, jak by se co nejrychleji dohodl s Athéňany a odtrhl od Lakedaimoňanů.

129 Po návratu z Makedonie do Toróny zjistil Brasidas, že Athéňané už mají Mendu v držení. Zůstal nečinně v Toróně a střežil ji, neboť usoudil, že není schopen přepravit se na

Pallénu a pomoci přátelům. /2/ Současně s událostmi v Lynku skončili totiž Athéňané své přípravy a vypluli k Mendě a Skióně s padesáti lodmi, z nichž bylo deset chijských, s tisíci hoplity z vlastních občanů, s šesti sty lučištníky, s tisícem thráckých žoldněřů a kromě toho s peltasty postavenými tamějšími spojenci. Velení měli Nikias, syn Nikératův, a Nikostratos, syn Dietrefův. /3/ Vypluli z Poteidaje, vylodili se u Poseidónia a postupovali proti Mendanům. Ti spolu se třemi sty Skióňany, kteří přišli na pomoc, a s peloponnéskou posilou (celkem sedm set hoplitů pod velením Polydamidovým), byli utábořeni před městem na pahorku, který byl přirozenou pevností. /4/ Nikias se pokusil se sto dvaceti methónskými lehkooděnci, šedesáti vybranými athénskými hoplity a se všemi lučištníky dostat se jakousi pěšinou nahoru na pahorek, utrpěl však ztráty a nebyl schopen vynutit si průchod. Nikostratos se s celým zbytkem vojska pokusil o výstup na onen nepřístupný pahorek jinou cestou, vzdálenější, mezi jeho vojáky však nastal velký zmatek a málem došlo k porážce celého athénské vojska. /5/ Toho dne, protože Mendané a jejich spojenci neustoupili, Athéňané se stáhli a utábořili se, Mendané pak s příchodem noci odešli do města.

130 Příštího dne pluli Athéňané podle břehu až ke Skióně, obsadili její předměstí a po celý den plenili kraj, aniž se proti nim někdo postavil (ve městě totiž ještě ke všemu došlo k rozbrojům). Těch tři sta Skióňanů se na začátku noci vrátilo domů.

/2/ Dalšího dne pak Nikias postoupil s polovinou vojska až na hranice a pustošil skiónské území, kdežto Nikostratos se s ostatními vojáky utábořil před městem blízko horní brány, kudy se chodí do Poteidaje. /3/ V těch místech za hradbami bylo náhodou stanoviště Mendanů a pomocných oddílů, a tak je Polydamidas rozestaví jako k bitvě a vyzve Mendany k útoku. /4/ A když mu kdosi z lidu buřičsky odmlouval, že do útoku nepůjde a že není třeba válčit, chytil ho Polydamidas za toto odmlouvání vlastní rukou a nahnal mu hodně strachu; lid se okamžitě chopil zbraní a v návalu hněvu se hnal na Peloponnésany a na ty, kteří spolu s nimi měli opačné názory. /5/ Udeřili na ně a zahnali je na útěk, zastrašené jednak

nečekaností této srážky, jednak tím, že byly Athéňanům otevřeny brány. Domnívali se totiž, že útok byl na ně podniknut po předběžné dohodě. /6/ Ti, kteří nebyli v první chvíli zabiti, utekli na akropol, která byla v jejich rukách už dřív. Athéňané (už totiž přitáhl zpět i Nikias a byl u města) vnikli do města Mendy s celým vojskem, a protože nebylo otevřeno na základě nějaké dohody, loupili v něm, jako by je dobyli silou, a jen s obtížemi jim stratégové zabránili pobíjet lidi. /7/ Pak vyzvali Mendčany, aby spravovali své město, jak jsou zvyklí, a aby sami soudili ty ze svého středu, jimž dávají vinu za odpadnutí. Ty, kteří se utekli na akropol, sevřeli z obou stran zdí postavenou až k moři a postavili u ní stráž. Když se takto stali pány Mendy, táhli na Skiónu.

131 Skióňané sami i Peloponnésané jim vyšli vstříc a zaujali postavení na pevném kopci před městem — kdyby ho nepřátelé nedobyli, nemohli by město sevřít obležením. /2/ Athéňané na něj zaútočili ze všech sil, donutili bitvou k ústupu ty, kteří na něm stáli, utábořili se tam, postavili tropaion a chystali se stavět kolem města zeď. /3/ Krátce nato, když už byli v práci, vojáci z pomocných oddílů obléhaní v Mendě a na akropoli přemohli strážce postavené na straně od moře, přišli v noci ke Skióně a většina z nich do ní vstoupila, když unikli vojákům tábořícím před městem.

132 Když byla kolem Skióny stavěna zeď, pošle Perdikkas k athénským stratégům svého hlasatele a uzavře s Athéňany dohodu, podnícen k tomu nepřátelstvím k Brasidovi kvůli jeho odchodu z Lynku — hned tenkrát s nimi začal vyjednávat. /2/ A protože právě tenkrát měl Lakedaimoňan Ischagoras přivést po pevnině Brasidovi další vojsko, Perdikkas, vyzván Nikiou, aby podal Athéňanům nějaký důkaz o své spolehlivosti, když mezi nimi došlo k dohodě, a také proto, že chtěl, aby už nikdy Peloponnésané do jeho země nepřišli, učinil spolu se svými thesalskými přáteli potřebné přípravy, (byl vždy zadobře s nejpřednějšími osobnostmi u nich) a nastavěl jejich chystané výpravě do cesty takové překážky, že se ani nepokusili do Thesálie vstoupit. /3/ Ischagoras, Ameinias a Aristeus přišli k Brasidovi sami, protože je Lakedaimoňané poslali, aby obhlédli situaci, a proti zvyklostem

s sebou vzali ze Sparty muže mladšího věku, aby je ustanovili v jednotlivých městech nejvyššími úředníky a nemusili tyto úřady svěřovat ledaskomu. A tak ustanoví v Amfipoli Klearidu, syna Kleónymova, a v Toróně Pasitelida, syna Hégésandrova. 133 V průběhu téhož léta zbořili Thébáné hrady v Thespiích na základě obvinění, že straní Athéňanům. Odjakživa měli v úmyslu udělat to, ale teď se jim naskytla nejvhodnější příležitost, když v bitvě s Athéňany přišel o život výkvět jejich mužů.

/2/ Téhož léta byl také zničen požárem Héřin chrám v Argu, když kněžka Chrysis postavila zapálenou svítilnu blízko věnců a usnula, takže ani nezpозorovala, jak všechno chytlo a shořelo. /3/ Chrysis ze strachu před Argskými uprchla ještě té noci do Fleiunta. Argští podle platného zákona ustanovili jinou kněžku jménem Faëinis. Když Chrysis utekla, trvala válka osm a půl roku.

/4/ Na sklonku toho léta byla už také Skióné úplně uzavřena zdí, Athéňané u ní ponechali strážní oddíl a s ostatním vojskem odtáhli zpět.

134 Během následující zimy zachovávali Athéňané i Lakedaímonané v důsledku příměří klid. Mantinejští a Tegejští a spojenci obojích se však střetli v bitvě u Laodikeia v Oresthidě a výsledek byl nerozhodný. Obě strany zahnalý totiž na útěk jedno křídlo stojící proti nim, a tak jedni i druhí postavili tropaion a poslali získanou kořist do Delf. /2/ Na obou stranách padlo mnoho lidí, bitva nebyla rozhodnuta, noc přerušila bojovou činnost, a tak Tegejští přenocovali na bojišti a ihned postavili tropaion, kdežto Mantinejští se stáhli do Bukoliónu a později postavili tropaion také.

135 Na sklonku téže zimy, když už se chýlilo k jaru, pokusil se i Brasidas o Poteidaiu. Přiblížil se k ní v noci a až do chvíle, kdy přistavil k hradbám žebřík, nebyl upozorován. K přistavení žebříku došlo totiž v nehlídaném prostoru v době, kdy byl přenášen zvonek k druhé strážci, dřív než se vrátil na své stanoviště ten, kdo zvonek předával. Potom však, protože strážce upozorovaly žebřík okamžitě ještě dřív, než po něm někdo vystoupil, odvedl rychle vojsko zpět a nečekal ani, až se rozední.

/2/ A skončila zima a skončil devátý rok této války, jejíž dějiny vypsál Thukydidés.

DESÁTÝ ROK VÁLKY A MÍR NIKIŮV (březen 422 — duben 421; kap. 1—24)

LÉTO. Konec příměří. Athéňané donutí Délské k vystěhování (1). Kleónův odchod do Thrákie a obsazení Toróny (2—3). Faiax poslán Athéňany jako vyslanec na Sicílii (4—5). Kleón svede u Amfipole bitvu s Brasidou. Athéňané jsou poraženi, Brasidas padne. Kleón je zabit na útěku (6—11). Návrat Rhamfiův do Sparty. Oboustranná ochota uzavřít mír (12—16). **ZIMA.** Po delším vyjednávání je uzavřen mír. Znění smlouvy (17—20). Lakedaimoňané vydávají zajatce, nemohou však dosáhnout navrácení Amfipole (21). Řada lakedaimonských spojenců nepřijme mír, Sparta proto uzavře spojeneckou smlouvu s Athénami (22—24).

JEDENÁCTÝ ROK VÁLKY (duben 421 — únor 420; kap. 25—39)

LÉTO. Mír neznamenal úplné přerušeni nepřátelství, takže je nutné mluvit o nepřetržité válce trávající sedmadvacet let (25—26). Spojenci opouštějí Spartu a přidávají se k Argu, nejdřív Mantinejští (27—29). Korint odmítá spartské protesty (30). Elis, Korint a Chalkidčané se přidávají k Argu (31). Dobyti Skióny. Tegea věrná Lakedaimoňanům (32). Lakedaimonská výprava proti Parrhasiům (33). Heilóti bojující v Brasidevě vojsku dostanou svobodu. Zajatci ze Siaktérie zbaveni práv (34). Lakedaimoňané a Athéňané jednají o plnění podmínek smlouvy (35). **ZIMA.** Intriky nových eforů proti míru (36). Návrh na spolek Boiótanů s Argskými (37—38). Stržení hradeb města Panaktu (39).

DVANÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 420 — únor 419; kap. 40—51)

LÉTO. Vyjednávání mezi Argem a Spartou (40—41). Napětí mezi Athénami a Spartou (42). Alkibiadovi se podaří prosadit spojenectví Athén s Argem, Élejskými a Mantinejskými (43—47). Korintané ke smlouvě nepřistoupí (48). Lakedaimoňané jsou vyloučeni z účasti na olympijských hrách (49—50). **ZIMA.** Trachinská Hérakleia ve válce se sousedy (51).

TŘINÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 419 — únor 418; kap. 52—56)

LÉTO. Boiótané obsadí Hérakleiu. Alkibiades táhne na Peloponnésos (52). Válka mezi Argem a Epidaurem (53—55). **ZIMA.** Sparta posílá vojsko do Epidauru. Argos žádá Athény o pomoc (56).

ČTRNÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 418 — únor 417; kap. 57—81)

LÉTO. Velká výprava Lakedaimoňanů a jejich spojenců proti Argu. Arg uzavře s Argskými čtyřměsíční příměří (57—60). Obnovení nepřátelství. Argští a jejich spojenci se zmocní Orchomenu a ohrožují Tegeu (61—62). Agis obviňován (63). Lakedaimoňané spěchají na pomoc Tegeji (64). Nové tažení Lakedaimoňanů proti Argu a jejich vítězství v bitvě u Mantineje (65—74). Vpád Epidauranů do Argolidy. Postup Argských

proti Epidauru (75). ZIMA. Mírová a spojenecká smlouva mezi Spartou a Argem (76—79). Athéňané odtáhnou do Epidauru (80). Dohoda Mantinejských se Spartou. Oligarchické režimy v Sikyónu a v Argu (81).

PATNÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 417 — únor 416; kap. 82—83)

LÉTO. Obnovení demokracie v Argu. Stavba opevnění až k moři (82). ZIMA. Lakedaimonská výprava proti Argu. Argští táhnou proti Fleiuntu. Nepřátelství mezi Athéňany a Perdikkou (83).

ŠESTNÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 416 — únor 415; kap. 84 až 116)

LÉTO. Athénské tažení proti Mélu (84). Vyjednávání mezi Athéňany a Mělskými (85—113). Mělstí obleženi, brání se (114—115). ZIMA. Athéňané přivedou posilu. Mělstí se vzdají a jsou krutě potrestáni (116).

1 V příštím létě smlouva o zastavení nepřátelství sjednaná na jeden rok vypršela v době pýthijských her, a během tohoto příměří vyhnali Athéňané Délské z Délu, protože soudili, že v důsledku nějaké dávné viny nejsou čistí, a přesto jsou zasvěceni bohu, a že proto něco chybí oné očistě, o níž jsem se zmínil dříve: tenkrát věřili, že učinili vše, co bylo třeba, když odstranili rakve s nebožtíky. Délští se pak usadili v Asii v Atramyttiu, které jim dal Farnakes, jak kdo chtěl.

2 Po ukončení příměří přemluvil Kleón Athéňany a plavil se do thráckého území s třiceti lodmi, s dvanácti sty hoplity a třemi sty jezdci athénskými a s větším počtem spojenců. /2/ Nejdřív přistál u Skióny, ještě obléhané, přibral hoplity ze zdejší posádky a plul do přístavu Kófu; ten patřil Torónům a nebyl příliš vzdálen od jejich města. /3/ Protože se od přeběhlíků dověděl, že Brasidas není v Toróně a že ti, kteří jsou uvnitř, nejsou schopni boje, vytáhl odtud s pěším vojskem proti městu a poslal deset lodí, aby se plavbou podle pobřeží přemístily do torónského přístavu. /4/ Nejdřív se dostal k hradební zdi, kterou Brasidas postavil kolem města, protože chtěl uzavřít uvnitř opevnění i předměstí. Tím, že zbořil část starých hradeb, učinil z Toróny a předměstí jedině město.

3 Lakedaimonský velitel Pasitelidas a posádka, která se tam nalézala, přispěchali na pomoc ohroženému místu a odráželi útok Athéňanů. Když však byli tísněni a lodi poslané do přístavu už připlouvaly, dostal Pasitelidas strach, že se lodi dostanou do přístavu dřív a zmocní se města zbaveného posádky

a že on by byl zajat, kdyby byly hradby dobyty, opustil je a během zamířil do města. /2/ Avšak Athéňané z lodí ho předešli a obsadili Torónu a pozemní vojsko ho sledovalo v patách a vtrhlo do města spolu s ním v místech, kde byla zbořena stará zeď. Některé z Peloponnésanů a Toróňanů pobili hned v boji, jiné zajali živé, mezi nimi i velitele Pasitelidu.

/3/ Brasidas sice spěchal Toróně na pomoc, když se však cestou dověděl, že už byla dobyta, vrátil se. Chybělo mu čtyřicet stadií, aby se dostal do města dřív než oni.

/4/ Kleón a Athéňané postavili dvě tropaia, jedno u přístavu a druhé u hradeb, ženy a děti Toróňanů vzali do otroctví, je samotné a Peloponnésany a ještě nějaké Chalkidany, celkem na sedm set, poslali do Athén. Skupina Peloponnésanů od nich později odešla, když bylo uzavřeno příměří, ostatní odvezli Olyntané, když je vyměnili muže za muže.

/5/ V téže době se Boióťané zradou zmocnili pohraniční athénské pevnosti Panaktu.

/6/ A Kleón nechal v Toróně posádku, zvedl kotvy a plul kolem mysu Athós směrem k Amfipoli.

4 V téže době jel Faiax, syn Erasistratův, se dvěma loďmi do Itálie a na Sicílii, poslán tam Athéňany ještě se dvěma jinými jako vyslanec. /2/ Když totiž Athéňané po uzavření míru odešli ze Sicílie, zapsali Leontinští mnoho nových lidí do seznamu občanů a lid měl v úmyslu znova rozdělit půdu.

/3/ Když se to dověděli mocní, přivedli si na ně Syrakusany a lid vyhnali. Jeho příslušníci se rozptýlili každý jinam, mocní pak se domluvili se Syrakusany, opustili město, nechali je prázdné a přestěhovali se do Syrakus, kde jim bylo dáno občanské právo.

/4/ Později někteří z nich, jimž se tam nelíbilo, odešli ze Syrakus a zabrali osadu města Leontin zvanou Fókaie a Brikinnie, pevnost na území leontinském. Velká část lidu, který tenkrát musil odejít, přišla k nim, usadili se tam a z opevněných míst vedli válku. /5/ Když se to dověděli Athéňané, poslali Faiaka, aby zjistil, zda by nemohli nějakým způsobem přemluvit spojence, které tam měli, a podle možnosti i ostatní Sicilany, aby vytáhli společně proti Syrakusánům, kteří zvětšovali svou moc, a zachránili leontinský lid.

/6/ Když sem Faiax přišel, přemluvil Kamariňany a Akra-

gantány, ale protože v Gele neměl úspěch, nešel už k ostatním, přesvědčen, že by se mu nepodařilo přemluvit je, ale prošel územím Sikelů do Katany; cestou přišel také do Brikinní, povzbudil jejich obyvatele a odplul.

5 Během plavby na Sicílii i při zpáteční cestě jednal i v Itálii s některými obcemi, aby je získal pro přátelství s Athéňany. Setká se s osadníky lokerskými vyhnanými z Messény; byli to ti, kteří tam byli po uzavření míru na Sicílii posláni jako osadníci, když došlo v Messéně k rozbrojům mezi občany a jedna strana si přivedla na pomoc Lokry. Po nějakou dobu pak Messéné patřila Lokrům. /2/ S těmi se tedy Faiax sešel, když se vraceli, a neublížil jim, neboť mezi ním a Lokry došlo k dohodě o spojenectví s Athéňany. /3/ Když Sicilané uzavřeli mír, oni jediní ze spojenců neuzavřeli totiž příměří s Athéňany, a ani tentokrát by to neučinili, kdyby je k tomu nedonutila válka proti lidem z Hippónia a Medmy, jejich sousedům a osadníkům. O něco později se Faiax vrátil do Athén.

6 Kleón během své plavby z Toróny k Amfipoli zaútočil z Éiony na Stagiros, osadu Andrňanů; nedobude ji ale obsadí násilně Galépsos, osadu Thaských. /2/ Poslal také k Perdikkovi vyslance, aby podle spojenecké smlouvy přišel s vojskem, jiné poslal do Thrákie k Pollovi, králi Odomantů, aby najali co nejvíc thráckých žoldnéřů, a sám nečinně čekal v Éioně.

/3/ Když se to Brasidas dověděl, utábořil se proti němu u Kerdylia. Toto místo patří Argilanům a leží na výšině za řekou nedaleko Amfipole. Odtud je vidět na všechny strany, takže by mu neuniklo, kdyby Kleón s vojskem vytáhl. Brasidas čekal, že to udělá, že se nebude ohlížet na počet jeho vojáků, a s vojskem, které má u sebe, potáhne na Amfipoli. /4/ Zároveň se připravoval, povolal tisíc pět set thráckých žoldnéřů a všechny Édóny, peltasty i jezdce, kromě toho měl tisíc peltastů myrkinských a chalkidských vedle těch, kteří byli v Amfipoli. /5/ Hoplitů se shromáždilo celkem asi dva tisíce a řeckých jezdců tři sta. Asi tisíc pět set z nich měl Brasidas s sebou, když tábořil u Kerdylia, ostatní byli umístěni v Amfipoli pod velením Klearidovým.

7 Kleón se nějaký čas nehýbal, potom však byl donucen udělat to, co Brasidas čekal. /2/ Protože vojáci byli rozzlobeni

na stálé trčení na místě, uvažovali, proti jaké zkušenosti a statečnosti bude postaveno Kleónovo velení s jeho nezna-
lostí a zbabělostí, a vzpomínali, s jakou nechutí s ním šli
z domova. Když Kleón slyšel toto reptání, nechtěl, aby si
stěžovali, že sedí stále na jednom místě, a tak je vzal a dal se
s nimi na pochod. /3/ Postupoval stejně jako u Pylu: tenkrát
měl štěstí, a to v něm utvrdilo přesvědčení, že má určité
schopnosti. Vůbec nepředpokládal, že by proti němu někdo
z města vyšel do boje, říkal, že jde nahoru jen proto, aby se
rozhlédl po kraji, a čekal na posilu, ne proto, aby obklíčil
bezpečněji nepřítel v případě, že by byl nucen svést bitvu,
ale aby město sevřel obležením a dobyl je silou. /4/ Přišel tedy
k Amfipoli, usadil vojsko před městem na výšině se sráznými
boky a sám prozkoumával bažiny kolem Strymonu a polohu
města směrem k Thrákii. /5/ Myslíl, že kdykoli bude chtít,
bude moci odejít bez boje, neboť nikdo se neukazoval na
hradbách a nikdo nevycházel z bran, dokonce všechny byly
zavřené. Proto si myslel, že udělal chybu, když s sebou nevezl
obléhač stroje; vždyť by se musil města zmocnit, když v něm
nebyli žádní obránci.

8 Jakmile Brasidas spatřil Athéňany v pohybu, okamžitě
také sestoupil z Kerdylia a vtáhl do Amfipole. /2/ Neučinil
výpad proti Athéňanům ani proti nim nesešikoval své vojsko,
neboť se bál, že není připraven, a domníval se, že je slabší,
ne sice počtem (v tom si byli zhruba rovni), ale zdatností
(z Athén se té výpravy účastnili vybraní vojáci a z Lémnu
a Imbru v ní byli ti nejstatečnější), a chystal se použít při útoku
lsti. /3/ Domníval se totiž, že kdyby nepřátelům ukázal počet
svých a jejich nouzovou výzbroj, bylo by pro ně snazší
zvítězit, než když ho nebudou napřed vidět a oprávněně jím
pohrdat.

/4/ Vybral si tedy sám sto padesát hoplitů, ostatní svěřil
Klearidovi a chtěl podniknout znenadání útok na Athéňany,
dřív než odtáhnou, protože si myslel, že by se mu nepodařilo
zastihnout je podruhé tak samotné, až by k nim přibyly
posily. Svolal tedy všechny své vojáky a takto k nim pro-
mluvil, protože jim chtěl dodat odvalu a vysvětlit svůj plán.

9 „Peloponnésané, stačí jen krátce připomenout, z jaké

země přicházíme, to jest že přicházíme ze země díky naší statečnosti svobodné a že se vy, Dórové, chystáte utkat se s Ióny, nad nimiž jste napořád vítězili. Poučím vás raději o tom, jak chci podniknout útok, aby se někomu nezdálo nedostatečné, že podstupujeme nebezpečí v tak malém počtu, ne všichni, a aby proto neztratil odvahu. /3/ Domýšlím se, že nepřátelé z opovržení k nám a s přesvědčením, že nikdo z nás nevystoupí z města, aby se s nimi utkal v boji, přišli na to místo a nyní se bez pořádku a bezstarostně jen věnují pozorování. /4/ Kdo takové chyby nepřátel nejlépe vystihne a současně podnikne útok tak, jak odpovídá jeho silám, ne otevřeně a v sevřených řadách, ale jak je v dané chvíli výhodné, ten dosáhne největšího úspěchu. /5/ Nejkrásnější slávu přinášejí takové lsti, které nejvíc oklamou nepřátele a přátelům nejvíc prospějí. /6/ Dokud tedy ještě jsou nepřipraveni a plní důvěry a víc myslí, jak se aspoň mně zdá, na odchod než na to, aby tady zůstali, dokud je jejich bdělost chabá, jak jen to bude možné, překvapím je se svými vojáky, než se vzpamatují, a vrhnu se v plném běhu na střed jejich vojska. /7/ Ty pak, Klearido, až uvidíš, že už jsme v sobě a že už, jak je přirozené, rozséváme v jejich řadách hrůzu, otevři znenadání brány, vyběhni se svými a amfipolskými vojáky i se všemi ostatními spojenci a pospěš si, aby ses s nimi co nejrychleji utkal. /8/ Je naděje, že takto nejspíš vyvoláme v jejich řadách strach: kdo útočí později, připadá nepřátelům hroznější než ten, kdo už je tu a bojuje. /9/ Ty sám buď statečný, jak se sluší na Spartana, a vy, spojenci, následujte ho jako praví muži a pamatujte si, že k dobrému boji patří tři věci: být odhodlaný k boji, mít smysl pro čest a poslouchat velitele. Budete-li dnešního dne stateční, získáte svobodu a název spojenců lakedaimonských, ne-li, budete sloužit Athéňanům, jestliže ovšem budete mít štěstí a neprodají vás do otroctví nebo nepošlou na smrt; vaším údělem bude poroba ještě horší než předtím a ostatním Řekům uzavřete cestu k osvobození. /10/ Nuže, ani vy nebudte zbabělí, vždyť vidíte, o jaké věci se bojuje, a já vám ukážu, že tak jako umím jiné povzbuzovat, umím i sám zasáhnout činem.“

10 Po těchto slovech Brasidas sám připravoval výpad

a ostatní, jimž velel Klearidas, nechal nastoupit u takzvané Thrácké brány, aby tudy vyrazili, jak bylo řečeno. /2/ Protože bylo možno zřetelně pozorovat, jak Brasidas sestupuje od Kerdylia a jak ve městě, do něhož bylo zvenčí vidět, obětuje u Athénina chrámu a koná opatření, o nichž jsem mluvil, bylo oznámeno Kleónovi (ten v té chvíli postoupil dopředu, aby obhlédl krajinu), že je ve městě vidět celé nepřátelské vojsko a pod branami že lze zahlédnout mnoho koňských i lidských noh, jako by se chystali vyjít z města. /3/ Když to slyšel, šel blíž, a když to spatřil na vlastní oči, tu protože se nechtěl pustit do boje, dokud k němu nedorazí posily, a protože si myslil, že odejde ještě včas, dal troubit k ústupu a rozkázal odcházejícím, aby zvolna pochodovali, levé křídlo napřed, směrem k Éioně, což byla jediná možná cesta. /4/ Avšak protože se mu zdálo, že to jde pomalu, sám otočil pravé křídlo, obrátil k nepřátelům nekrytý bok a vedl vojsko pryč. /5/ Brasidas v té chvíli vidí, že přišel vhodný okamžik, že je athénské vojsko v pohybu, a tak promluví k svému oddílu i k ostatním: „Ti muži před námi utíkají. Je to jasné z pohybu koní a hlav. Kdo si takto počíná, ten obyčejně na útočníka nepočká. Ať mi někdo otevře bránu, kterou jsem určil, a s odvahou vyjděme co nejrychleji.“

/6/ Pak vyšel branou vedoucí k ohradě z kúlů, potom první branou v dlouhé zdi, která tam tehdy stála, a běžel onou rovnou cestou, u které nyní v místě, které je nejpevnější, stojí tropaion; vrhl se na Athéňany demoralizované nepořádkem, který zavládl v jejich řadách, a poděšené jeho odvahou a obrátil střed jejich vojska na útěk. /7/ Klearidas, jak bylo řečeno, vyšel současně s vojskem Thráckou branou a přešel do útoku. /8/ A tak se stalo, že nečekaný a náhlý nápor obou částí vojska vyvolal mezi Athéňany paniku a jejich levé křídlo, které mířilo k Éioně a už postoupilo dál kupředu, ihned se odtrhlo a uteklo. Brasidas se hnal vpřed podél pravého křídla během jeho ústupu a byl zraněn; Athéňané si nevšimli, že klesl k zemi, a vojáci, kteří byli blízko něho, jej zvedli a odnesli. /9/ Pravé křídlo Athéňanů odolávalo víc. Kleón, který hned od začátku neměl v úmyslu postavit se na odpor, dal se okamžitě na útěk, byl dostižen myrkinským

peltastou a zabit. Jeho hoplité se shlukli na kopci, odrazili dva nebo tři útoky Klearidovy a neustoupili, dokud je myrinská a chalkidská jízda a peltasté neobklíčili a házením kopí nezahnali na útek. /10/ Tak už utíkalo celé athénské vojsko, překonávalo velké potíže a po mnoha cestách se obrátilo k horám. Kdo nebyl zabit hned v bitvě nebo později chalkidskou jízdou a peltasty, vrátil se do Éiony. /11/ Ti, kteří zvedli Brasidu na bojišti a zachránili, donesli ho ještě živého do města. Ještě se dověděl, že jeho vojsko zvítězilo, a brzy nato vydechl naposled. /12/ A ostatní vojsko, když se s Klearidou vrátilo z pronásledování, svléklo z padlých zbroj a postavilo tropaion.

11 Potom všichni spojenci uspořádali Brasidovi státní pohřeb, doprovodili ho v plné zbroji a pochovali ho ve městě před nynějším tržištěm. Amfipolští jeho pomník ohradili, přinášejí mu od té doby oběti jako héroovi a pořádají na jeho počest závody a výroční slavnosti. Věnovali mu také celou osadu jako zakladateli, když zbořili Hagnónovy budovy a odstranili vše, co by mohlo připomínat, že město založil on, protože považovali Brasidu za svého zachránce a protože si v té chvíli ze strachu před Athéňany hleděli spojenectví s Lakedaimoňany; mysleli si, že by vzhledem k jejich nepřátelství k Athéňanům uctívání Hagnóna nepřinášelo takový užitek a potěšení. /2/ A Athéňanům vrátili jejich mrtvé. Athéňanů padlo šest set, kdežto na druhé straně jen sedm mužů, protože bitva nebyla svedena v bojovém útvaru, ale došlo k ní, když se naskytla příležitost, a silně na ni zapůsobil i předcházející strach Athéňanů. /3/ Po sebrání padlých odpluli Athéňané domů, druzí pod Klearidovým velením urovnávali poměry v Amfipoli.

12 V téže době na sklonku léta přiváděli Lakedaimoňané Rhamfias, Autocharidas a Epikydidas thráckým městům jako posilu devět set hoplitů, a když přišli do Hérakleje v Trachině, upravovali všechno, co se jim nezdálo být v pořádku. Právě v době jejich tamějšího pobytu došlo k této bitvě; a léto skončilo.

13 Hned na začátku zimy došli Rhamfiiovi vojáci až k Pieriu v Thesálii; protože jim však Thesalové bránili v dalším

postupu a také proto, že Brasidas, kterému vedli vojáky, už byl mrtev, vrátili se domů v domnění, že už je vhodná doba pryč, vždyť už Athéňané po porážce odtáhli, a oni sami se nepovažovali za schopné vykonat to, co měl v úmyslu Brasidas. /2/ Odtáhli však především proto, že věděli, že v Lakedaimonu byli po jejich odchodu víc naklonění míru.

14 Po bitvě u Amfipole a po Rhamfiově odchodu z Thesálie se stalo, že obě strany přerušily válečnou činnost a víc myslily na mír, a to Athéňané proto, že byli poraženi u Délia a brzy nato znova u Amfipole a že už ztratili svou pevnou důvěru ve svou sílu, kvůli níž předtím nepřijali příměří v dobré víře, že při štěstí, které je tehdy provázelo, zvítězí. /2/ Také se báli, že jejich spojenci podníceni jejich neúspěchy budou od nich ve větší míře odpadat, a litovali, že neuzavřeli mír po událostech u Pylu, když se naskytla vhodná příležitost. /3/ Lakedaimoňané zas myslili na mír proto, že válka nedopadla podle jejich očekávání — představovali si, že v ní za několik málo let zničí moc Athéňanů, budou-li pustošit jejich zemi. Na ostrově Sfaktérii utrpěli také takovou porážku, jakou Sparta ještě nikdy nezažila, do jejich země byly pořádány loupežné výpravy z Pylu a z Kythéry, heilóti přebíhali k nepříteli a každou chvíli se dalo očekávat, že se i ti, kteří zůstali, pokusí o vzpouru, spoléhající na heilóty za hranicemi a využívající současné situace, tak jako se to už v minulosti stalo. /4/ K tomu přistupovalo, že se také třicetileté příměří s Argem chýlilo ke konci a Argští neměli v úmyslu prodloužit je, nebude-li jim vydáno území kynurské, takže se zdálo nemožné vést současně válku proti Argu a Athénám. Konečně také podezírali některá města na Peloponnésu, že přejdou k Argu, což se později skutečně stalo.

15 Takové úvahy vedly tedy obě strany k názoru, že musí uzavřít mír, a zvlášť Lakedaimoňany, kteří toužili dostat zpět muže zajaté na ostrově Sfaktérii, neboť ti z nich, kteří byli Spartané, patřili k nejpřednějším a byli s nejpředněšmi spřízněni. /2/ Začali tedy vyjednávat hned po jejich zajetí, jenže tenkrát ještě Athéňané nechtěli uzavřít dohodu jako rovní s rovnými, protože na tom byli lépe. Když však utrpěli u Délia porážku, Lakedaimoňané okamžitě uzavřeli roční

příměří, protože věděli, že teď Athéňané spíš ustoupí; během příměří se měli sejít a jednat o prodloužení.

16 Když pak Athéňany postihla porážka i u Amfipole a padl Kleón i Brasidas, kteří se, jeden v Athénách, druhý ve Spartě, nejvíc stavěli proti míru, Sparťan pro své válečné štěstí a úctu, která mu z toho plynula, druhý proto, že se domníval, že zavládne-li klid, spíš vyjde najevo jeho záludnost a méně se bude věřit jeho osočování, tu dva muži, kteří usilovali každý ve svém státě o vedoucí postavení, Pleistoanax, syn Pausaniův, král spartský, a Nikias, syn Nikératův, tehdy nejúspěšnější stratég, přáli si mír ještě víc. Nikias, který nebyl postižen žádnou nehodou a byl vážen, chtěl si své štěstí uchovat, pro přítomný čas najít oddech od trampot válečných a dopřát jej i svým spoluobčanům a pro budoucnost zanechat po sobě pověst člověka, který vedl svůj stát tak, že neutrpěl žádnou škodu. Věřil, že kdo toho chce dosáhnout, musí se vyhýbat nebezpečí a co nejméně se vydávat do rukou osudu a že zdrojem bezpečí je mír.

Pleistoanakta pomlouvali jeho nepřátelé kvůli jeho návratu do vlasti, a kdykoli Spartu něco postihlo, přiváděli Lakedaimoňany k myšlence, že se to stalo jen proto, že jeho návrat byl protizákonný. /2/ Obviňovali ho, že přemluvil spolu s bratrem Aristokleem delfskou věštkyňu, aby věštila Lakedaimoňanům, kteří přicházeli často do Delf žádat o radu, že mají přinést zpět z cizí země do své símě Diova syna poloboha, jinak že budou orat stříbrným rádlem. /3/ Během doby je věštkyně přiměla k tomu, že jej povolali zpátky do vlasti, když už žil devatenáct let ve vyhnanství v Lykaiu za to, že kdysi ustoupil z Atiky, protože se dal podplatit, jak ho aspoň podezřívali, a že ze strachu před Lakedaimoňany tenkrát bydlil v domě, jenž byl z polovice postaven na pozemku patřícím k posvátnému okrsku Diovu; jeho návrat byl oslavován stejnými sbory a oběťmi, jako když po založení Sparty poprvé ustanovovali krále.

17 Pleistoanakta tyto pomluvy mrzely. Protože si myslil, že v čas míru, kdyby nedošlo k žádnému neštěstí a kdyby Lakedaimoňané dostali zpět své zajaté spoluobčany, byl by on sám chráněn před útoky svých nepřátel, kdežto v do-

bě války je nevyhnutelné, aby nejpřednější muži byli osočováni při každé pohromě, jako by za ni mohli, přál si mír. /2/ V průběhu této zimy se scházeli k jednání, a když už se chýlilo k jaru, tu Lakedaimoňané, aby je Athéňané spíš vyslechli, pohrozili vojenskými přípravami a poslali posly do všech měst, že se mají přichystat k stavění pevnosti v Atice. Na těch schůzkách bylo předloženo mnoho požadavků a nakonec se obě strany dohodly, že má jedna i druhá vrátit to, co získala válkou, a uzavřít mír, jen Nisaiu že si mají Athéňané ponechat. Když totiž žádali Plataje, Thébané řekli, že to místo nedostali do své moci násilím, ale že se k nim obyvatelstvo přidalo dobrovolně na základě smlouvy, ne zradou, a tu Athéňané prohlásili, že stejným právem jim patří Nisaia. Tenkrát svolali Lakedaimoňané své spojence, a když všichni kromě Boiótanů, Korintanů, Élejců a Megařanů (těm se totiž vyjednávání nelíbilo) hlasovali pro mír, uzavřeli jej a pod přísahou se zavázali Athéňanům a ti zase Lakedaimoňanům k tomuto.

18 „Athéňané a Lakedaimoňané a jejich spojenci uzavřeli smlouvu s těmito ustanoveními a město za městem je stvrdili přísahou.

/2/ Pokud jde o všenárodní svatyně, ať v nich obětuje, chodí do nich, žádá věštby a koná pouti podle otcovských zvyků každý, kdo chce, a to na zemi i na moři, beze strachu.

Posvátný okrsek a chrám Apollónův v Delfech i Delfy samé ať jsou samosprávné. Obyvatelstvo i jejich země nechť jsou poplatni jen své vládě a nechť podléhají své vlastní soudní pravomoci podle otcovských zvyků.

/3/ Po padesát let ať trvá mír mezi Athéňany a spojenci Athéňanů na jedné straně a Lakedaimoňany a spojenci Lakedaimoňanů na straně druhé, beze lsti a škody, na zemi i na moři.

/4/ Nechť není dovoleno chápat se zbraní s cílem užít jich nepřátelsky ani Lakedaimoňanům a jejich spojencům ke škodě Athéňanů a jejich spojenců, ani Athéňanům a jejich spojencům ke škodě Lakedaimoňanů a jejich spojenců, a to žádným způsobem a žádnými prostředky. Vznikne-li mezi nimi nějaký spor, ať jej řeší podle ujednání cestou práva a přísah.

/5/ Lakedaimoňané a jejich spojenci nechť vydají Athéňanům Amfipoli. Nechť je však ve všech městech, která Lakedaimoňané vydají Athéňanům, dovoleno každému, kdo bude chtít, odejít i s majetkem. Města ať platí daň stanovenou Aristeidem a jsou svéprávná. Jestliže budou odvádět daň, nechť po uzavření smlouvy není dovoleno Athéňanům a jejich spojencům chopit se zbraní k jejich škodě. Jsou to tato města: Argilos, Stagiros, Akanthos, Skólos, Olynthos a Spartólos. Ať nejsou spojenci žádné strany, ani Lakedaimoňanů, ani Athéňanů; jestliže však Athéňané tato města přemluví, ať je Athéňanům dovoleno učinit je svými spojenci, budou-li chtít.

/6/ Mékyberňané, Sanští a Singští ať sídlí ve svých městech stejně tak jako Olyntané a Akantané.

/7/ Lakedaimoňané a jejich spojenci ať vydají Athéňanům Panakton.

Athéňané ať vydají Lakedaimoňanům Koryfasion, Kythéru, Methany, Pteleon a Atalantu a muže pocházející z Lakedaimonu a uvězněné v obecním vězení v Athénách nebo kdekoli jinde v území Athéňany ovládaném. Ať umožní odchod Peloponnésanům obleženým ve Skióně i ostatním spojencům Lakedaimoňanů, kteří jsou ve Skióně a které tam poslal Brasidas, jakož i je-li někdo z lakedaimonských spojenců v obecním vězení v Athénách nebo někde jinde v území, jež Athéňané ovládají.

Stejným způsobem ať i Lakedaimoňané a jejich spojenci vrátí Athéňany a jejich spojence, které drží ve vězení.

/8/ O městech Skióně, Toróně a Sermylii, jakož i mají-li Athéňané ve své moci nějaké jiné, o těch a o jiných městech ať Athéňané rozhodují podle svého uvážení.

/9/ Athéňané ať přísahají Spartanům a jejich spojencům po jednotlivých městech. Ať obě strany složí tu největší přísahu v zemi obvyklou, a to sedmnáct zástupců z každého města. Přísaha ať zní takto: »Budu dodržovat tuto smlouvu a tento mír spravedlivě a beze lsti.« Podle stejných zásad ať přísahají Lakedaimoňané a jejich spojenci Athéňanům a obě strany ať tuto přísahu každý rok obnovují.

/10/ Ať postaví pamětní sloup v Olympii, Delfech, na

Isthmu, v Athénách na akropoli a v Lakedaimonu v Amyklaiu.

/11/ V případě, že jedna nebo druhá strana na něco zapomněla, ať je to cokoli, necht' není považováno za porušení přísahy, jestliže obě strany řádným zákonným postupem provedou takové změny, jaké obě strany, Athéňané i Lakedaimoňané, uznají za vhodné.

19 Začátek platnosti této smlouvy vyhlásí v Lakedaimonu eforos Pleistolas čtvrtého dne poslední třetiny měsíce artemisia, v Athénách archón Alkaios šestého dne poslední třetiny měsíce elafébolíonu.

Přísahu složili a oběť přinesli tito zástupci obou stran: za Lakedaimoňany Pleistoanax, Agis, Pleistolas, Damagétos, Chionis, Metagenes, Akanthos, Daithos, Ischagoras, Filocharidas, Zeuxidas, Antippos, Tellis, Alkinadas, Empedias, Ménas, Lafilos, za Athéňany Lampón, Isthmionikos, Nikias, Laches, Euthydémos, Prokles, Pythodóros, Hagnón, Myrtilos, Thrasykles, Theagenes, Aristokrates, Iólkios, Timokrates, León, Lamachos a Démosthenes.“

20 Takový mír byl uzavřen na konci zimy, když už přicházelo jaro, hned po městských dionýsiích, právě deset let (jen několik málo dní navíc) od chvíle, kdy došlo k prvnímu vpádu do Atiky a kdy začala tato válka. Je vhodnější přihlížet k jednotlivým časovým obdobím než opírat se o seznamy úředníků nebo osob zastávajících určité hodnosti, které slouží v jednotlivých místech k datování událostí. To není totiž přesné, neboť k určité události mohlo dojít na začátku, uprostřed nebo v kterémkoli jiném úseku jejich úřadování.

/3/ Jestliže však budeš počítat, tak jako jsem to činil já při svém sepisování, podle let a zim, přičemž každé z těchto období zabírá polovinu roku, zjistíš, že v této první válce uplynulo deset let a právě tolik zim.

21 Spartané byli losem určeni, aby první vraceli, co měli, a tak ihned propouštěli na svobodu muže, kteří u nich byli v zajetí, a poslali do Thrákie vyslance Ischagoru, Ménu a Filocharida s rozkazem, aby Klearidas vydal Athéňanům Amfipolis a ostatní aby přijali mírovou smlouvu, jak bylo každému určeno. /2/ Oni však nechtěli smlouvu přijmout,

protože se domnívali, že je nevýhodná. Ani Klearidas město Amfipolis nevydal s ohledem na Chalkidany: prohlásil, že proti jejich vůli není možné město vydat. /3/ Ve spěchu odešel s místními vyslanci do Lakedaimonu, aby se obhájil, kdyby ho Ischagoras a ostatní obvinili z neposlušnosti, a současně také chtěl zjistit, zda lze smlouvu pozměnit. Poznal však, že už jsou smlouvou vázáni. Lakedaimoňané ho poslali zpět a nařídili mu, aby ono místo vydal, bude-li to možné, a ne-li, aby odtamtud vyvedl všechny Peloponnésany, kteří tam jsou; a on se vydal rychle na cestu.

22 Spojenci byli ještě v Lakedaimonu a těm z nich, kteří smlouvu nepřijali, Lakedaimoňané nařídili, aby tak učinili. Ti však odmítli se stejnou výmluvou, kterou použili už předtím, a prohlásili, že ji nepřijmou, nebude-li obsahovat spravedlivější podmínky. /2/ Když neposlechli, poslali je Lakedaimoňané pryč a uzavřeli sami spojenectví s Athéňany, neboť se domnívali, že Argští, kteří odmítli obnovit smlouvu, když k nim poslali Ampelidu a Lichu, nebudou pro ně bez Athéňanů vůbec nebezpeční a že v ostatních městech na Peloponnésu bude takto nejspíš klid. O nich samých si mysleli, že by se asi podle možnosti přidali k Athéňanům. /3/ Protože byli přítomni athénští vyslanci, zahájili s nimi jednání; došlo k dohodě, ta byla stvrzena přísahami a bylo uzavřeno spojenectví s těmito podmínkami.

23 „Na základě této dohody budou Lakedaimoňané a Athéňané spojenci po padesát let. Vpadne-li někdo jako nepřítel do území Lakedaimoňanů a způsobí Lakedaimoňanům škodu, nechť Athéňané pomohou Lakedaimoňanům tím nejúčinnějším způsobem, jakým budou moci vzhledem k svým silám. Jestliže někdo poplení jejich zemi a odtáhne, ať je taková obec považována Lakedaimoňany i Athéňany za nepřátelskou, obě strany ať s ní nakládají jako s nepřátelskou a mír ať s ní uzavírají obě strany současně. Toto ať je konáno za dodržování práva, s ochotou a bez záludnosti.

/2/ A vpadne-li někdo jako nepřítel do území Athéňanů a způsobí Athéňanům škodu, nechť Lakedaimoňané pomohou Athéňanům tím nejúčinnějším způsobem, jakým budou vzhledem k svým silám moci. Jestliže někdo poplení jejich

zemi a odtáhne, ať je taková obec považována Lakedaimoňany i Athéňany za nepřátelskou, obě strany ať s ní nakládají jako s nepřátelskou a mír ať uzavírají obě strany současně. Toto ať je konáno za dodržování práva, s ochotou a bez záludnosti.

/3/ Jestliže se vzbouří otroci, ať Athéňané pomáhají Lakedaimoňanům se všemi svými silami podle možnosti.

/4/ Tuto dohodu ať stvrdí přísahou ti občané obou stran, kteří stvrdili i jiné smlouvy. Tato přísaha ať je obnovována každý rok a Lakedaimoňané ať za tím účelem jdou o dionýsiích do Athén, Athéňané o hyakinthiích do Lakedaimonu.

/5/ Obě strany postaví pamětní sloup, v Lakedaimonu u Apollónova chrámu v Amyklaiu, v Athénách na akropoli u chrámu Athénina.

/6/ Jestliže se Athéňanům a Lakedaimoňanům bude zdát vhodné něco přidat ke znění této spojenecké smlouvy nebo z něho něco ubrat, ať zůstane přísaha pro obě strany v platnosti.

24 Přísahu složili za Lakedaimoňany tito: Pleistoanax, Agis, Pleistolas, Damagétos, Chionis, Metagenes, Akanthos, Daĩthos, Ischagoras, Filocharidas, Zeuxidas, Antippos, Alkinadas, Tellis, Empedias, Ménas a Lafilos, za Athéňany Lampón, Isthmionikos, Laches, Nikias, Euthydémos, Prokles, Pythodóros, Hagnón, Myrtilos, Thrasykles, Theagenes, Aristokrates, Iólkios, Timokrates, León, Lamachos a Démosthenes.“

/2/ Toto spolenectví bylo uzavřeno nedlouho po míru, Athéňané vydali Lakedaimoňanům zajatce z ostrova Sfaktérie a začalo léto jedenáctého roku.

Tím skončilo vypsání první války, která trvala nepřetržitě deset let.

25 Po uzavření tohoto míru a spolenectví mezi Lakedaimoňany a Athéňany, což se uskutečnilo na konci desetileté války, když byl v Lakedaimonu eforem Pleistolas a v Athénách archontem Alkaios, byl sice mír mezi těmi, kteří ony smlouvy přijali, avšak Korintané a některá města na Peloponnésu se snažila podrývat, co bylo ujednáno, a ihned se ukázaly jiné sporné otázky mezi spojenci a Lakedaimoňany. /2/ Kromě toho začali Athéňané v průběhu času podezřívát Lakedaimoňany, protože v některých věcech nejednali tak, jak bylo

ustanoveny ve smlouvě. /3/ Po šest let a deset měsíců se zdrželi vojenského vpádu do země druhé strany, avšak za hranicemi si při tom nespolehlivém příměří škodili jedni druhým co nejvíc. Nakonec byl pod tlakem poměrů mír uzavřený po desetileté válce zrušen a znova propuklo otevřené válečné nepřátelství.

26 I tyto události vypsaly též Athéňan Thukydidés podle let a zim v tom pořadí, jak šly jedna za druhou, až do té doby, kdy Lakedaimoňané a jejich spojenci učinili konec athénské moci a obsadili dlouhé hradby a Peiraieus. Až do tohoto okamžiku trvala válka celkem sedmadvacet let. /2/ A jestliže bude někdo zastávat názor, že dobu příměří uprostřed této války nelze považovat za válku, nebude to přesný úsudek. Je třeba si všimnout, jaké činy přerušují období tohoto příměří, a zjistí se, že není vhodné nazývat je mírem, protože během něho ani nevydali ani nepřijali všechno, co bylo dohodnuto, a kromě toho se obě strany dopustily přehmatů ve válce mantinejské a epidaurské i v leccems jiném, spojenci v Thrákii byli nepřáteli zrovna tak jako předtím a Boióťané zachovávali příměří ujednávané vždy jen na deset dní. /3/ A tak sečte-li se doba první války, desetileté, pochybného příměří, které po ní následovalo, a války, která z něho později vznikla, dojde se jen s rozdílem několika dní k tomuto počtu let, když se bude počítat po jednotlivých obdobích, a uvidí se také, že to je jediný případ, kdy výsledek bezpečně potvrdil předpověď věštek. /4/ Já si totiž vzpomínám, že neustále od samého začátku války až do jejího konce mnoho lidí tvrdilo, že má trvat třikrát devět let. /5/ Prožil jsem celý její průběh, můj věk mi dovolil pochopit ji a pozorně jsem ji sledoval, abych vše přesně poznal. Po výpravě proti Amfipoli, kterou jsem vedl jako stratég, byl jsem nucen žít dvacet let jako vyhnanec mimo svou vlast a dostal jsem se do styku s činností obou stran, vzhledem k svému vyhnanství víc s tím, co dělali Peloponnésané, a tak jsem mohl s větším klidem ledacos z toho pozorovat. /6/ Podám tedy výklad o zneprátení nastalém po oněch deseti letech, o zrušení míru a o následujících válečných událostech.

27 Když byl totiž uzavřen padesátiletý mír a později smlou-

va o vzájemné pomoci, odcházeli také z Lakedaimonu peloponnéští vyslanci, kteří k tomu byli vyzváni. /2/ Všichni ostatní skutečně šli domů, avšak Korinťané se dříve obrátili do Argu, jednali tam s některými občany zastávajícími vysoké úřady, že když Lakedaimoňané uzavřeli se svými do té doby nejhoršími nepřáteli Athéňany mír a spojenectví ne k prospěchu Peloponnésu, ale k jeho zotročení, měli by Argští hledět, jak zachránit Peloponnésos, a rozhodnout, aby každé řecké město, které je samostatné a v němž platí na soudě spravedlivé a stejné právo, chce-li, uzavřelo s Argskými spojencovou smlouvu o vzájemné pomoci při obraně svého území, aby určilo několik mužů s neomezenou plnou mocí a aby se to neříkalo lidu — což mělo zajistit, že by nebyli prozrazeni ti, kterým by se nepodařilo lid přemluvit. Tvrдили, že se k nim přidají mnozí z nenávisti k Lakedaimoňanům. /3/ Po těchto výkladech se Korinťané vrátili domů.

28 Když oni muži z Argu tyto návrhy vyslechli, oznámili je úřadům a lidu. Argští pak je schválili a zvolili dvanáct mužů, s nimiž mohl uzavřít spojeneckou smlouvu kdokoli z Řeků vyjma Athéňany a Lakedaimoňany. S těmi obojími nemělo být dovoleno uzavřít dohodu bez souhlasu argského lidu. /2/ Argští na to přistoupili tím spíš, že viděli, že je čeká válka s Lakedaimoňany (příměří s nimi se už totiž chýlilo ke konci), a současně také doufali, že převezmou vedení na Peloponnésu. V té době měl totiž Lakedaimón obzvláště špatnou pověst a stíhalo jej pohrdání kvůli utrpeným neúspěchům, kdežto Argští na tom byli v každém ohledu výborně, protože se nezúčastnili atické války, ale jejich vztahy k oběma stranám byly celkem dobré a přinášely jim prospěch. /3/ Argští tedy přijímali za spojence ty z Řeků, kteří o to měli zájem.

29 První se k nim ze strachu před Lakedaimoňany přidali Mantinejští a jejich spojenci. Mantinejští si totiž ještě v době války s Athéňany podrobili část Arkádie a domnívali se, že je Lakedaimoňané nenechají nad tímto územím vládnout, když teď mají volné ruce. Proto se rádi přidali k Argským, neboť si mysleli, že je to mocný stát, Lakedaimoňanům stále nepřátelský, a navíc že má demokratickou vládu jako oni. /2/ Když odpadli Mantinejští, začali i jinde na Peloponnésu

mluvit o tom, že by měli učinit totéž; všude si myslili, že Mantinejší přešli k Argským proto, že věděli něco víc, k tomu měli zlost na Lakedaimoňany, kromě jiného i z toho důvodu, že v míru atickém bylo napsáno, že přísaha nebude porušena, jestliže budou přidány nebo vypuštěny body, na nichž se dohodnou oba státy, totiž Lakedaimoňané a Athéňané. /3/ Především toto ustanovení vyvolalo neklid na Peloponnésu a vzbudilo podezření, že je Lakedaimoňané chtějí s pomocí Athéňanů zotročit; bylo by prý spravedlivé, aby bylo právo na změnu přiznáno všem spojencům. /4/ A tak byla většina ze strachu ochotná uzavřít s Argskými spojenectví, každé město samo o sobě.

30 Když Lakedaimoňané zpozorují, že po Peloponnésu kolují takovéto řeči a že podnět k nim dali Korintáné, kteří sami také chtějí uzavřít s Argskými smlouvu, vypraví vyslance do Korinta s úmyslem předejít tomu, co se chystalo. Obviňovali je, že to všechno nastrojili: odtrhnou-li se od nich a stanou se spojenci Argských, poruší prý přísahu, a už to prý je špatné jednání, že nepřistupují k míru s Athéňany, ačkoliv bylo domluveno, že platí pro všechny, na čem se dohodne většina spojenců, nebude-li žádná překážka ze strany bohů nebo heroů.

/2/ Korintáné v přítomnosti spojenců, kteří také nepřistoupili k míru (sami je už předem svolali), odporovali Lakedaimoňanům, nepoukazovali však přímo na to, v čem se cítí poškozeni, že totiž nedostali od Athéňanů zpátky ani Sollion ani Anaktorion, ani neuváděli nic jiného, v čem byli podle svého názoru zkráceni, ale vymlouvali se na to, že nechtějí zradit Řeky v Thrákii. Jim prý se sami zavázali přísahou, když se poprvé vzbouřili spolu s Poteidajskými, a později znova. /3/ Neporušují prý tedy přísahu danou spojencům, jestliže nepřistupují k míru s Athéňany, neboť ježto přísahali ve jménu bohů věrnost Řekům v Thrákii, nedodrželi by přísahu, kdyby je zradili. Bylo přece řečeno: „Nebude-li žádná překážka ze strany bohů nebo heroů.“ Toto prý se jim zdá překážkou ze strany bohů.

/4/ Toto řekli o starých přísahách; pokud jde o spojenectví s Athéňany, prohlásili, že se o tom poradí se svými přáteli

a učiní, co bude spravedlivé. /5/ A lakedaimonští vyslanci se vrátili domů.

V Korintě byli také vyslanci z Argu, kteří naléhali na Korintany, aby se s nimi spojili a neotáleli. Ti je však vyzvali, aby přišli znova, až se u nich bude konat příští schůze.

31 Hned potom se dostavili vyslanci Ělejců a nejprve uzavřeli spojenectví s Korintany a pak odtamtud odešli do Argu, jak byli vyzváni, a stali se spojenci Argských. Mezi Ělejci a Lakedaimoňany bylo totiž právě napětí kvůli Lepreu.

/2/ Když kdysi došlo k válce mezi Lepreany a některými Arkady, Lepreané vyzvali Ělejce, aby s nimi uzavřeli spojenectví tak, že jim dají polovinu země. Po skončení války nařídili Ělejci Lepreanům, aby odváděli Diovi Olympskému talent, chtějí-li dál obývat svou zem. /3/ A až do atické války Lepreané skutečně poplatek odváděli. Když potom přestali a vymlouvali se na válku, Ělejci je k tomu nutili, a tu se Lepreané obrátili na Lakedaimoňany a svěřili jim rozsouzení. Ělejci si domyslili, že od nich nemohou čekat nestranné rozhodnutí, odmítli jejich soud a pustošili území Lepreanů.

/4/ Lakedaimoňané však přesto rozhodli právem, že Lepreané jsou samostatní a že se Ělejci dopouštějí bezpráví, a protože odmítli jejich soud, poslali do Leprea posádku hoplitů.

/5/ Ělejší usoudili, že Lakedaimoňané přijali pod svou ochranu město, které od nich odpadlo, odvolávali se na smlouvu, v níž bylo řečeno, že každý má mít na konci atické války to, co měl na jejím začátku, přešli k Argským se záminkou, že se jim nedostalo spravedlnosti, a i oni uzavřeli spojenectví, jak už bylo řečeno.

/6/ Hned po nich se stali spojenci Argských i Korintané a thráčtí Chalkidané. Boiótané a Megařané, ačkoli měli stejné úmysly, přesto zůstali klidní, protože je Lakedaimoňané hlídali a protože si mysli, že by pro ně s jejich oligarchickou ústavou argská demokracie byla méně prospěšná než zřízení lakedaimonské.

32 V témž období tohoto léta dobyli Athéňané po obléhání Skiónu a pobili všechny dospělé muže, děti a ženy učinili otroky a zemi dali Platajanům, aby ji obdělávali. Pod dojmem nešťastných bitev a věštby delfského boha zavedli Délské

zpátky na Délos. /2/ A Fókové a Lokrové začali spolu válčit. /3/ A Korintané a Argští, nyní už spojenci, táhnou proti Tegeji, aby ji oddělili od Lakedaimoňanů, protože vidí, že to je důležitý bod, a protože si myslí, že přidá-li se k nim, budou mít celý Peloponnésos. /4/ Když však Tegejští řekli, že v ničem nepůjdou proti Lakedaimoňanům, Korintané, kteří až do té chvíle jednali horlivě, zmenšili svůj zápal a zalekli se, že už k nim nikdo z ostatních nepřistoupí. /5/ Přece však šli za Boiótany a žádali je, aby se stali jejich a argskými spojenci a i jinak postupovali společně s nimi. Pokud jde o příměří obnovované vždy po deseti dnech, které bylo uzavřeno mezi Athéňany a Boiótany nedlouho po padesátiletém míru, tu Korintané vyzývali Boiótany, aby s nimi šli do Athén a vymohli je i pro ně, a kdyby na to Athéňané nepřistoupili, aby příměří vypověděli a v budoucnosti žádné smlouvy neuzavírali bez nich. /6/ Na tuto žádost Korintánů odpověděli Boiótané výzvou, aby měli se spojenectvím s Argskými strpení; šli pak s nimi do Athén, ale nedosáhli uzavření desetidenního příměří. Athéňané jim odpověděli, že Korintané mají mír, jsou-li ovšem spojenci Lakedaimoňanů. /7/ Boiótané přesto desetidenní příměří nevypověděli, třebaže to na nich Korintané chtěli a vyčítali jim, že to s nimi dohodli. Korintané pak měli s Athéňany příměří nepotvrzené smlouvou.

33 V témž létě podnikli Lakedaimoňané pod velením lake-daimonského krále Pleistoanakta, syna Pausaniova, válečnou výpravu s celou brannou mocí proti Parrhasiům v Arkádii, kteří byli poddáni Mantinejským. Byli tam pozváni v době občanských rozbrojů a chtěli zároveň rozbořit, kdyby to bylo možné, pevnost v Kypselách, kterou postavili a střežili Mantinejští; stála v kraji Parrhasiů jako hrozba kraji Skiritidě v Lakónii. /2/ Lakedaimoňané plenili zemi Parrhasiů a Mantinejští svěřili své město do ochrany Argských a sami byli na strážii ve spojenecké zemi. Protože však nedokázali uhájit pevnost v Kypselách a města v parrhaském kraji, odtáhli. /2/ A tak Lakedaimoňané pomohli Parrhasiům k samostatnosti, zbořili pevnost a vrátili se domů.

34 Téhož léta, když už byli doma z Thrákie vojáci, kteří

kdysi odešli z domova pod velením Brasidovým a které po uzavření míru přivedl zpátky Klearidas, Lakedaimoňané rozhodli, že heilóti, kteří bojovali s Brasidou, jsou svobodní a mohou se usídlit, kde chtějí. Krátce nato je usadili spolu s neodamódy v Lepreu ležícím na hranicích Lakonie a Élidy, protože už byli s ělejskými v neshodě. /2/ Své spoluobčany, kteří před časem upadli do zajetí na ostrově a vydali zbraně, prohlásili za zbavené občanských práv, třebaže někteří už zastávali úřady; obávali se, aby se ze strachu, že budou kvůli tomu, co je postihlo, v něčem zkráceni, nesnažili o nějaké novoty, kdyby měli plná občanská práva. Ztráta občanských práv spočívala v tom, že nesměli zastávat žádné úřady ani rozhodovat o koupi a prodeji. Později však během doby získali občanská práva zpátky.

35 Téhož léta zabrali také Dijští Thyssos na athóské Aktě, který byl spojencem Athéňanů.

/2/ Po celé toto léto byly styky mezi Athéňany a Peloponnésany přátelské, ale hned po míru se Athéňané a Lakedaimoňané vzájemně podezřívali, protože jedni druhým nevydávali jednotlivá místa. /3/ Losem bylo určeno, že Lakedaimoňané mají první vydát Amfipoli a jiná místa, ale nevydali je, a také se nezasadili o to, aby jejich spojenci v Thrákii přijali mírovou smlouvu, a nezařídili to ani u Boióťanů, ani u Korinťanů, ačkoli stále ujišťovali, že nebudou-li chtít, společně s Athéňany je k tomu donutí. Určili také lhůtu bez písemné dohody, po jejímž uplynutí měli být ti, kteří by nepřistoupili k smlouvě, oběma stranami považováni za nepřátele.

/4/ Když tedy Athéňané viděli, že se nic z toho neuskutečňuje, podezřívali Lakedaimoňany, že nemají poctivé úmysly, a proto sami také nevydali Pylos, ačkoliv jej Lakedaimoňané požadovali, litovali dokonce, že vydali zajatce z ostrova, i ostatní místa si ponechali a čekali, až Lakedaimoňané pro ně učiní, co bylo dojednáno.

/5/ Lakedaimoňané prohlašovali, že vykonali, co bylo možné, vždyť prý jim vydali zajatce, kteří pocházeli z Athén, odvolali vojáky z měst v Thrákii a i jinak učinili vše, co bylo v jejich možnostech. Amfipolis prý však není natolik v jejich moci, aby ji mohli odevzdat, pokusí prý se ale přimět k míru

Boiótany a Korintany, získat Panakton a zařídít vrácení všech athénských zajatců, kteří jsou v Boiótii. /6/ Žádali ovšem, aby jim vydali Pylos, a ne-li, aby odtamtud vyvedli Messéňany a heilóty, tak jako oni vyvedli své vojáky z Thrákie, a aby v tom místě měli posádku Athéňané, chtějí-li.

/7/ Po četných a dlouhých jednáních, k nimž toho léta došlo, přemluvili Athéňany, že vyvedli z Pylu Messéňany a ostatní, totiž heilóty a jiné přeběhlíky z Lakonie. Usídlili je v Kraních na ostrově Kefallénii.

/8/ Během tohoto léta byl tedy klid a vzájemné styky nebyly přerušeny.

36 A když zas přišla zima, (to už byli v úřadě jiní eforové, ne ti, za nichž byl sjednán mír, a někteří z nich byli proti tomuto míru), sešli se vyslanci ze spojeneckých měst, byli přítomni i Athéňané, Boiótané a Korintané, bylo proneseno mnoho řečí, ale k žádné dohodě nedošlo. Když se rozešli do svých domovů, Kleobulos a Xenares, ti z eforů, kteří si nejvíc přáli zrušení mírové smlouvy, přijdou za Boiótany a Korintany se soukromými návrhy a vyzvou je, aby byli co nejsvornější a aby se pokusili získat Boiótany nejdřív k uzavření spojeectví s Argskými a pak učinit Boiótany i Argské spojenci Lakedaimoňanů. Tak by totiž nemohli být Boiótané donuceni, aby přistoupili k atickému míru. Lakedaimoňané by se prý totiž rádi stali přáteli a spojenci Argských, i kdyby to mělo vést k zneprátení s Athéňany a k zrušení míru. Kleobulos a Xenares prý vědí, že si Lakedaimoňané vždy přáli, aby bylo navázáno přátelství s Argem za čestných podmínek. Myslí prý si, že tak by byla válka mimo Peloponnésos snazší. /2/ Oba eforové prosili proto Boiótany, aby vydali Lakedaimoňanům Panakton, aby za něj, pokud by to šlo, mohli dostat Pylos a snáze začít válku s Athéňany.

37 Když Boiótanům a Korintanům Xenares, Kleobulos a další Lakedaimoňané, kteří byli jejich přáteli, uložili, aby toto vyřídili doma ve sněmu, odešli jedni i druhí domů. /2/ Avšak dva muži z Argu, patřící k nejvyšším úředníkům, na ně čekali na cestě, když odcházeli, a když se s nimi setkali, mluvili s nimi o tom, zda by se Boiótané nestali jejich spojenci tak jako Korintané, Élejeci a Mantinejští; myslí prý si, že

kdyby se to podařilo, mohli by snadno i vést válku, i jednat o mír, ať už s Lakedaimoňany, kdyby chtěli, po společné úvaze, nebo s někým jiným, kdyby bylo třeba. /3/ Když boiótští vyslanci tento návrh slyšeli, líbil se jim, neboť požadavky se náhodou shodovaly s tím, co jim uložili jejich přátelé z Lakedaimonu. Když muži z Argu poznali, že návrh přijímají, řekli, že pošlou k Boiótanům své vyslance, a odešli.

/4/ Boiótané po návratu domů vyřídili boiótarchům jak návrhy z Lakedaimonu, tak i návrhy Argských, s nimiž se setkali, a boiótarchové s nimi souhlasili a byli k tomu ještě mnohem ochotnější, protože shodou okolností žádost jejich lakedaimonských přátel byla totožná s úsilím Argských. /5/ Nedlouho potom se dostavili vyslanci z Argu a vyzývali je k vykonání toho, co bylo řečeno. Boiótarchové dali najevo svůj souhlas s jejich požadavky a propustili je se slibem, že pošlou do Argu vyslance stran spojenectví.

38 Zatím se boiótarchové, Korintané, Megařané a vyslanci thráckých měst rozhodli zavázat se vzájemně přísahami, že opravdu v případě nutnosti pomohou tomu, kdo to bude potřebovat, a že nebudou válčit ani uzavírat smlouvy bez společného usnesení, a teprve potom že Boiótané a Megařané (ti totiž postupovali jednotně) uzavřou smlouvu s Argskými.

/2/ Dřív než byly přísahy složeny, oznámili to boiótarchové čtyřem boiótským radám, které mají pravomoc o všem rozhodovat, a doporučili, aby se přísahami zavázaly ty obce, které chtějí s Boiótany uzavřít obranný spolek. /3/ Avšak členové těchto boiótských rad neschválí tento návrh z obavy, že by učinili něco proti zájmům Lakedaimoňanů, kdyby přísahali spolu s Korintany, kteří se od nich odtrhli. Boiótarchové jim totiž neřekli o vzkazech z Lakedaimonu, že je eforové Kleobulos a Xenares a přátelé vyzývají, aby nejprve uzavřeli spojenectví s Argskými a Korintany a později společně s těmito i s Lakedaimoňany, protože se domnívali, že i když to radě neřeknou, stejně se neusnese na ničem jiném než na tom, co jí po zralé úvaze oni doporučí. /4/ Když to dopadlo jinak, Korintané a vyslanci thráckých měst odešli s nepořízenou a boiótarchové, kteří dříve měli v úmyslu, kdyby se jim podařilo přesvědčit rady, pokusit se i o spojenectví

s Argskými, teď už radám nepředložili návrh stran Argských ani neposlali do Argu vyslance, jak slíbili, a ve všem se projevil nezájem a liknavost.

39 V průběhu právě této zimy se Olyntané útokem zmocnili Mékyberny, ve které byla athénská posádka.

/2/ Po těchto událostech (stále totiž probíhala mezi Athéňany a Lakedaimoňany jednání o tom, co z majetku jedné strany má druhá v držení) Lakedaimoňané doufali, že by získali zpátky Pylos, kdyby Athéňané dostali od Boiótanů Panakton, proto přišli k Boiótanům vyjednávat a žádali je, aby jim vydali Panakton a zajaté Athéňany, aby je mohli vyměnit za Pylos. /3/ Boiótané řekli, že jim to nedají, jestliže s nimi neuzavřou zvláštní spojeneckou smlouvu jako s Athéňany. Lakedaimoňané si byli vědomi toho, že se tím proviní na Athéňanech, protože bylo řečeno, že bez vzájemného souhlasu není dovoleno uzavírat s nikým smlouvu ani vést válku, chtěli však dostat Panakton, aby ho vyměnili za Pylos (současně se také ti, kteří chtěli dosáhnout zrušení mírové smlouvy, zasazovali o spojení s Boiótany), a tak uzavřeli spojeneckou smlouvu, když končila zima a bylo už k jaru, a Boiótané okamžitě začali bořit hradby Panakta.

A skončil jedenáctý rok války.

40 Na začátku následujícího letního období hned s příchodem jara zalekli se Argští, aby nezůstali sami a aby všichni spojenci nepřešli k Lakedaimoňanům, protože nepřicházeli vyslanci, které měli podle svého slibu poslat Boiótané, a protože se také dověděli, že se bourá Panakton a že bylo uzavřeno zvláštní spojenectví mezi Boiótany a Lakedaimoňany. /2/ Domnívali se totiž, že Lakedaimoňané přemluvili Boiótany, aby rozbořili Panakton a ujednali mír s Athéňany, a že to Athéňané vědí, takže oni už nemohou uzavřít spojeneckou smlouvu ani s Athéňany, kdežto předtím doufali, že i kdyby jejich mír s Lakedaimoňany neměl vydržet, byli by aspoň spojenci Athéňanů. /3/ A tak Argští nevěděli, co v tom mají dělat, a báli se, aby nemusili válčit současně s Lakedaimoňany a Tegejskými, Boiótany a Athéňany. Ačkoliv dříve nechtěli přistoupit k mírové smlouvě s Lakedaimoňany, majíce na zřeteli vedoucí postavení na Peloponnésu, poslali v největším spěchu

do Lakedaimona jako vyslance Eustrofa a Aisóna, o nichž si myslili, že tam jsou oblíbeni víc než kdo jiný, přesvědčení, že za těchto okolností bude nejvýhodnější uzavřít mír s Lakedaimoňany, pokud to bude možné, a chovat se pokojně. 41 Jejich vyslanci zahájili po příchodu do Lakedaimonu s Lakedaimoňany jednání o tom, za jakých podmínek by s nimi uzavřeli mírovou smlouvu. /2/ Argští nejprve žádali, aby se nějakému městu nebo jednotlivci svěřilo rozhodnutí o zemi kynurské, o kterou jsou mezi nimi stálé spory, protože leží na hranicích (jsou v ní města Thyrea a Anthéné a bydlí tam Lakedaimoňané); potom však, když Lakedaimoňané prohlásili, že o tom nemůže být ani řeči, ale chtějí-li uzavřít smlouvu s podmínkami stanovenými dřív, k tomu že jsou ochotni, přece jen argští vyslanci donutili Lakedaimoňany k těmto ústupkům: aby se v přítomné době uzavřel mír na padesát let, aby však bylo dovoleno kterékoli z obou stran v době, kdy nebude v Lakedaimonu ani v Argu mor nebo válka, vyzvat druhou stranu k rozhodnutí sporu o toto území válkou, tak jako se to už jednou stalo, když si jedni i druhí přisvojovali vítězství, aby však nebylo dovoleno pronásledovat protivníka za hranice směrem k Argu, případně k Lakedaimonu. /3/ Lakedaimoňanům se zprvu tyto návrhy zdály šílené, pak však jejich žádosti vyhověli a smlouvu sepsali, neboť toužili, aby byl Argos za každou cenu jejich přítelem. Lakedaimoňané však chtěli, aby se dřív, než smlouva vstoupí v platnost, vyslanci vrátili do Argu, předložili ji lidu, a bude-li se mu zamlouvat, přišli o hyakinthích a stvrдили ji přísahou. A oni odešli.

42 V době, kdy se Argští zabývali tímto jednáním, lakedaimonští vyslanci Andromenes, Faidimos a Antimenidas, kteří měli převzít od Boióťanů Panakton a zajatce a odevzdat je Athéňanům, zjistili, že Boióťané Panakton rozbořili s odůvodněním, že kdysi dávno v minulosti kvůli sporům o toto území Athéňané a Boióťané přísahali, že na něm ani jedni, ani druhí nebudou bydlet, ale že na něm budou společně pást. Převzali athénské muže, které měli Boióťané v zajetí, a Andromenes se svými je odvedli k Athéňanům a odevzdali jim je; pověděli jim také o rozboření Panakta a domnívali se, že to

je vlastně, jako by to město bylo vydáno — vždyť prý tam už nebude bydlet žádný nepřítel Athéňanů. /2/ Avšak při této zprávě se Athéňané strašně rozzlobili, neboť považovali za urážku ze strany Lakedaimoňanů, že bylo zbořeno Panakton, které mělo být vydáno v pořádku, i že uzavřeli s Boiótany zvláštní spojeneckou smlouvu, jak se dověděli, ačkoliv předtím slibovali, že společně donutí i násilím ty, kteří nepřistoupí k míru. Zkoumali i ostatní články smlouvy, které nebyly dodrženy, a došli k závěru, že byli oklamáni; dali proto vyslancům příkrou odpověď a poslali je pryč.

43 Když se vytvořilo takové napětí mezi Lakedaimoňany a Athéňany, ti v Athénách, kteří chtěli dosáhnout zrušení smlouvy, dali se okamžitě do práce. /2/ Kromě jiných k nim patřil i Alkibiades, syn Kleiniův, muž, který by byl tenkrát v jiné obci pokládán za ještě příliš mladého, kterému se však dostávalo úcty pro vážnost jeho předků. Ten nejenže si myslil, že by bylo lepší spojit se s Argskými, ale stavěl se proti míru především proto, že ho ctižádostivost hnala k soupeření s ostatními; Lakedaimoňané projednávali totiž podmínky míru s Nikiou a Lachetem a jeho si pro jeho mládí ani nevšimli a neprokázali mu úctu, jaká mu příslušela s ohledem na dávnou proxenii — jeho děd ji sice vypověděl, on ji však obnovil tím, že se staral o jejich zajatce z ostrova — aspoň si to myslil. /3/ Zdálo se mu, že je v každém ohledu odstrkován, a proto hned od začátku mluvil proti míru a tvrdil, že Lakedaimoňané jsou nespolehliví a že uzavřeli smlouvu jen proto, aby zničili Argské a pak se hned vrhli na osamocené Athéňany. Hned po vzniku těchto neshod posle do Argu sám od sebe poselství se vzkazem, aby přišli co nejrychleji do Athén a vyzvali k uzavření spojení spolu s Mantinejskými a Élejci, protože je k tomu vhodná doba, on sám že jim v tom bude co nejusilovněji pomáhat.

44 Když Argští tento vzkaz vyslechli a když se dověděli, že spojení s Boiótany bylo uzavřeno bez svolení Athéňanů, ale že se mezi nimi a Lakedaimoňany vytvořilo velké napětí, bez ohledu na své vyslance, kteří byli mimo Argos a jednali v Lakedaimonu o mír, obrátili svou pozornost spíš k Athéňanům. Myslili na to, že toto město, odedávna s nimi spřáte-

lené, mající demokratickou ústavu jako oni a velmi mocné na moři, bude bojovat po jejich boku, dostanou-li se do války. /2/ Poslali tedy okamžitě k Athéňanům vyslance stran spojenectví a spolu s nimi poslali vyslance i Élejci a Mantinejští.

/3/ Přišli tam však ve spěchu i vyslanci Lakedaimoňanů, byli to lidé považovaní za oblíbené u Athéňanů, Filocharidas, León a Endios. Důvodem k tomuto spěchu byla obava, aby rozhněvaní na ně neuzavřeli spojenectví s Argskými, současně měli žádat vydání Pylu za Panakton a omluvit se za spojenectví s Boiótany, že je neuzavřeli ke škodě Athéňanů. 45 Když o tom mluvili v radě a říkali, že přicházejí vybaveni plnou mocí, aby dosáhli dohody ve všech sporných bodech, dostal Alkibiades strach, že budou-li tak mluvit před lidem, získají jej na svou stranu a spojenectví s Argskými bude zamítnuto. /2/ A tak Alkibiades nastrojil tuto léčku. Zaváže se Lakedaimoňanům čestným slovem a namluví jim, že nebudou-li před lidem mluvit o své plné moci, vrátí jim Pylos (on sám, který proti tomu nyní vystupuje, k tomu lid přemluví) a že urovná i ostatní neshody. /3/ Dělal to proto, že je chtěl oddělit od Nikie, a až by je před lidem očernil, že nic nemyslí upřímně a mluví každou chvíli jinak, aby prosadil spojenectví s Argskými, Élejci a Mantinejskými. /4/ A tak se také stalo.

Když totiž předstoupili před lid a byli dotazováni, neřekli jako v radě, že přicházejí s plnou mocí, a tu Athéňané ztratili trpělivost, poslechli Alkibiada, který mnohem víc a prudčeji než dříve napadal Lakedaimoňany, a byli ochotni okamžitě předvést Argské a jejich druhy a učinit je svými spojenci. Protože však došlo k zemětřesení, dříve než bylo něco schváleno, byl sněm odročen.

46 Ačkoliv byl Nikias také oklamán prohlášením, že vyslanci nepřišli s plnou mocí, když byli oklamáni samotní Lakedaimoňané, přece příštího dne ve sněmu řekl, že je třeba, aby byli spíš přáteli Lakedaimoňanů a aby přerušili jednání s Argskými a ještě k nim poslali vyslance a dověděli se, co mají v úmyslu, a tvrdil, že odložení války přinese čest jim a druhé straně nečest; vzhledem k dobrému stavu jejich státu je nejlepším rozhodnutím udržet si toto příznivé postavení co nejdéle,

kdežto pro ty druhé, kteří jsou postižení neštěstím, by bylo velkým ziskem, kdyby co nejdřív vypukla válka. /2/ Přemluvil je, aby poslali k Lakedaimoňanům vyslance — jedním z nich byl i on sám — s výzvou, aby v případě, že jejich úmysly jsou poctivé, vrátili v pořádku Panakton i Amfipolis, aby se zřekli spojenectví s Boiótany, jestliže nepřistoupí ke smlouvě s Athéňany, a to vzhledem k tomu, že bylo smlouveno, že žádná z obou stran nemůže s nikým uzavřít žádnou smlouvu bez vzájemného souhlasu. /3/ Nařídili vyslancům, aby řekli, že i Athéňané už dávno mohli uzavřít spojenectví s Argskými, kdyby chtěli jednat proti právu, vždyť právě proto byli přítomní v Athénách. Nikiovi i ostatním vyslancům přikázali projednat i ostatní výtky, pokud nějaké byly, a poslali je do Lakedaimonu.

/4/ Když přišli na místo a vyřídili, co jim bylo uloženo, a nakonec řekli, že nezruší-li Lakedaimoňané spojenectví s Boiótany v případě, že tito nebudou chtít přistoupit k mírové smlouvě, uzavrou oni, Athéňané, spojenectví s argskými a s těmi, kteří jsou s nimi, tu Lakedaimoňané odmítli zrušit spojenectví s Boiótany, protože eforos Xenares a jeho přívrženci i další, kteří měli stejné názory, to prosadili; přece však na Nikiovu žádost obnovili přísahu. Nikias se totiž bál, že kdyby se vrátil s úplným nezdarem, byl by spoluobčany napadán, protože byl považován za původce mírové smlouvy s Lakedaimoňany.

Také k tomu skutečně došlo. /5/ Když se vrátil a Athéňané uslyšeli, že v Lakedaimonu nebylo ničeho dosaženo, hned se rozhněvali a považovali to za urážku; protože byli právě v Athénách Argští a jejich spojenci, pověřili Alkibiada, aby je přivedl, a uzavřeli s nimi takovouto smlouvu o míru a spojenectví.

47 „Athéňané, Argští, Mantinejští a Élejci uzavřeli mezi sebou mír na sto let za sebe samé i za své spojence, jimž jedni i druhí vládnou, mír beze lsti a beze škody, na zemi i na moři.

/2/ Argští, Élejci, Mantinejští a jejich spojenci nesmějí zvednout zbraně ke škodě Athéňanů a jejich spojenců, jimž Athéňané vládnou, ani zase Athéňané a jejich spojenci, jimž vládnou, ke škodě Argských, Élejců, Mantinejských a jejich

spojenců, a to žádným způsobem a žádnými prostředky.

/3/ Athéňané, Argští, Mantinejští a Élejci ať jsou sto let spojenci s těmito podmínkami.

Jestliže nepřátelé půjdou proti zemi Athéňanů, pošlou Argští, Mantinejští a Élejci, pokud je Athéňané požádají, pomoc do Athén, nejúčinnější, jaká bude v jejich možnostech.

Jestliže nepřátelé zemi zpustoší a odtáhnou, bude tato obec nepřátelská Argským, Mantinejským, Élejcům a Athéňanům a všechny tyto obce proti ní zahájí válku. Válku s touto obcí nebude moci ukončit žádná obec, neunesou-li se na tom všechny.

/4/ Stejně tak Athéňané pošlou pomoc do Argu, Mantineje, Élidy, půjdou-li nepřátelé proti zemi Argských nebo Mantinejských nebo Élejců, pokud je tyto obce požádají, nejúčinnější, jaká bude v jejich možnostech.

Jestliže nepřátelé zemi zpustoší a odtáhnou, bude tato obec nepřátelská Athéňanům, Argským, Mantinejským a Élejcům a všechny tyto obce proti ní zahájí válku. Válku s touto obcí nebude moci ukončit žádná obec, neunesou-li se na tom všechny.

/5/ Nikdo nepovolí nikomu průchod se zbraní v ruce za válečným cílem ani zemí vlastní, ani zemí spojenců, jimž vládne, ani po moři, ledaže se všechny tyto obce, Athéňané, Argští, Mantinejští i Élejci, usnesou, že se má průchod povolit.

/6/ Obec, která pošle pomoc, poskytne pomocným sborům stravu až na třicet dní počínajíc dnem vstupu na území obce, která požádala o pomoc, a stejně tak při jejich návratu. Bude-li chtít žádající obec používat toto vojsko delší dobu, ať jim poskytuje stravu, každému hoplitovi, lehkému pěšákovi a lučištníkovi ať dá na každý den tři aiginské oboly, jezdci aiginskou drachmu.

/7/ Obec, která požádala o pomoc, ať má vrchní velení, dokud bude válka na jejím území. Jestliže se však všechny obce dohodnou, že podniknou společně někam výpravu, budou mít všechny obce stejný podíl na vrchním velení.

/8/ Athéňané ať odpřisáhnou tuto smlouvu za sebe i za své spojence, Argští, Mantinejští, Élejci a jejich spojenci ať při-

sahají každá obec zvlášť. Ať každý přísahá nejvážnější přísahu v zemi obvyklou a ať jsou při tom přineseny bezvadné oběti. Přísaha ať zní takto:

»Zůstanu věrný spojenectví ve shodě s dohodnutými podmínkami spravedlivě, beze škody a bez záludnosti a neporuším je žádným způsobem a žádným prostředkem.«

/9/ Přísahu ať složí v Athénách rada a městští úředníci, ať ji přijmou prytanové; v Argu rada, sbor osmdesáti a artýnové, ať ji přijme sbor osmdesáti; v Mantineji démiurgové, rada a ostatní úředníci, ať ji přijmou theórové a polemarchové; v Élidě démiurgové, úředníci a sbor šesti set, ať ji přijmou démiurgové a thesmofylakové.

/10/ Athéňané budou chodit obnovovat přísahu do Élidy, do Mantineje a do Argu vždy třicet dní před olympijskými hrami, Argští, Élejci a Mantinejští do Athén vždy deset dní před velkými panathénajemi.

/11/ Ustanovení týkající se míru, přísah a spojenectví zapíše Athéňané na kamennou stělu na akropoli, Argští na agoře v posvátném okrsku Apollónově, Mantinejští v posvátném okrsku Diově na agoře. Ať je také na společné náklady postavena kovová stěla v Olympii o nejbližších olympijských hrách.

/12/ Jestliže se bude smluvním stranám zdát vhodné připojit k těmto ustanovením něco, na čem se usnesly všechny obce na společné poradě, bude to platné.“

48 Tak byla uzavřena mírová smlouva a spojenectví a smlouva mezi Lakedaimoňany a Athéňany nebyla kvůli tomu vypověděna ani jednou, ani druhou stranou. /2/ Avšak Korintané, třebaže byli spojenci Argských, k té smlouvě nepřistoupili a nestvrдили přísahou ani spojenectví, které předtím uzavřeli Élejci, Argští a Mantinejští, podle něhož měli s týmiž obcemi válčit a s týmiž obcemi žít v míru, ale řekli, že jim stačí dřívější smlouva o vzájemné pomoci, s nikým však že nikam nepotáhnou na výboj. /3/ Tak se Korintané odvrátili od svých spojenců a znova se přiklonili k Lakedaimoňanům.

49 V témž létě se konaly olympijské hry, v nichž Androstheneš z Arkádie poprvé zvítězil v pankratiu. Lakedaimoňanům nepovolili Élejci vstup do posvátného okrsku, takže ani neobětovali, ani nezavodili, protože jim nezaplatili pokutu,

k níž je Élejci odsoudili podle olympijského zákona s odůvodněním, že proti nim zvedli zbraně a napadli pevnost Fyrkos a že poslali v době olympijského příměří své hoplity do Leprea. Pokuta činila dva tisíce min, dvě miny za každého hoplitu, jak stanoví zákon.

/2/ Lakedaimoňané poslali vyslance a namítli, že jim byla pokuta uložena protiprávně: říkali, že když poslali hoplity, nebylo ještě v Lakedaimonu příměří vyhlášeno.

/3/ Élejci odpověděli, že u nich už platil svatý mír — vyhlášují jej nejdřív doma u sebe —, a zatím co sami zachovávali klid a nic zlého netušili, jak bylo přirozené v době příměří, Lakedaimoňané se proti nim prohřešili, dřív než si toho všimli.

/4/ Na to jim odpověděli Lakedaimoňané, že tedy neměli v Lakedaimonu vyhlášovat příměří, jestliže soudili, že už se Lakedaimoňané proti nim prohřešili, že však nejednali, jako by si to mysleli, a oni že už nikde proti nim zbraně nezdvihli.

/5/ Élejci však opakovali stále totéž, že totiž nemohou nabyt přesvědčení, že neutrpěli žádnou křivdu, ale chtějí-li jim vrátit Lepreon, že jim odpustí tu část peněz, která má připadnout jim, a že za ně zaplatí tu část, která má připadnout bohu.

50 Protože je však nechtěli poslechnout, přišli Élejci s novým návrhem: ať jim tedy Lepreon nevracejí, když nechtějí, ale ať přistoupí k oltáři Dia Olympského, když si tolik přejí mít přístup do posvátného okrsku, a ať přísahají před Řeky, že pokutu zaplatí později. /2/ Když Lakedaimoňané nechtěli učinit ani toto, byl jim znemožněn přístup do posvátného okrsku a oni přinášeli oběti doma, kdežto všichni ostatní Řekové kromě Lepreanů se účastnili her.

/3/ Élejci měli obavy, aby si Lakedaimoňané násilím nevynutili přístup k obětem, a proto sestavili strážní oddíl z ozbrojených mladších občanů. Přišli k nim také Argští a Mantinejští, každých tisíc, a athénští jezdci, kteří čekali na slavnost v Harpině. /4/ V slavnostním shromáždění propukl velký strach, že Lakedaimoňané přijdou se zbraněmi, zvláště když byl Lakedaimoňan Lichas, syn Arkesilaův, na závodisti zbit rabdúchy, protože když vítězství jeho spřežení bylo

vzhledem k tomu, že Lakedaimoňan nemohl závodit, vyhlášeno jako vítězství boiótské obce, vstoupil na závodišť a ověnil kočího, aby tak ukázal, že je to jeho vůz. Tak dostali všichni ještě větší strach a očekávali něco nezvyklého. Lakedaimoňané však zachovali klid, a tak slavnost pokračovala nerušeně.

/5/ Po olympijských hrách přišli Argští a jejich spojenci do Korinta požádat Korintány, aby se k nim přidali. Byli tam právě také vyslanci Lakedaimoňanů. Dlouho se jednalo, nakonec se však nic nedojednalo, neboť přišlo zemětřesení a každý se vrátil domů.

A léto skončilo.

51 V průběhu následující zimy došlo k bitvě mezi Héraklejskými z Trachiny na jedné straně a Ainiany, Dolopy, Mélskými a některými Thesaly na straně druhé. /2/ Tyto národy byly totiž sousedy toho města a žily s ním v nepřátelství, protože to místo nebylo opevněno proti žádné jiné zemi než proti jejich. Hned když bylo to město zakládáno, stavěli se proti tomu, co měli sil, a ničili je. Tenkrát v té bitvě přemohli Héraklejské, jejich velitel Lakedaimoňan Xenares, syn Knidiův, padl a zahynuli i jiní Héraklejšťi.

A skončila zima a s ní skončil dvanáctý rok té války.

52 Hned na začátku následujícího léta obsadili Boiótané Hérakleiu, protože byla po oné bitvě v zlém stavu, a poslali pryč Lakedaimoňana Agésippidu jako špatného úředníka. To místo obsadili ze strachu, že Athéňané využijí nesnází Lakedaimoňanů na Peloponnésu a zaberou je. Lakedaimoňané se na ně rozhněvali.

/2/ A v témž létě athénský stratég Alkibiades, syn Kleiniův, zajistil si podporu Argských a spojenců a přitáhl s malým počtem athénských hoplitů a lučištníků na Peloponnésos, přibral některé z místních spojenců, procházel s vojskem Peloponnésem a prováděl různá opatření na podporu uzavřeného spolenectví; kromě jiného přemluvil Patřany, aby prodloužili městské hradby až k moři, a pomýšlel také na to, že sám postaví jinou pevnost u Rhia v Achaji. Avšak Korintané a Sikyóňané a jiní, které by ohrožovala, přispěchali a stavbu znemožnili.

53 Téhož léta vypukla válka mezi Epidauřany a Argskými. Záminkou bylo, že Epidauřané neodeslali Apollónovi Pythijskému dar, který měli odvádět za používání pastvin (Argští měli hlavní slovo při správě svatyně). Alkibiades a Argští byli však rozhodnuti obsadit Epidaurus i bez této záminky, kdyby to bylo možné, aby si tím zajistili neutralitu Korinta, a také proto, že by to Athéňané měli z Aiginy blíž s pomocí, než kdyby musili obeplouvat Skyllaion. Argští se tedy připravovali, že sami zaútočí na Epidaurus, aby vymáhali dar.

54 V téže době podnikli i Lakedaimoňané výpravu s celým vojskem proti Leuktrám ležícím u jejich hranic směrem k Lykaiu. Velení měl jejich král Agis, syn Archidamův. Nikdo nevěděl, kam výprava míří, ani obce, z nichž byli posláni vojáci. /2/ Protože však oběti přinášené za úspěšné překročení hranic nebyly příznivé, sami se vrátili domů a spojencům přikázali, aby se přichystali k výpravě, která bude uspořádána v příštím měsíci (byl to měsíc karneios, pro Dóry posvátný). /3/ Když odtáhli, Argští vyrazili čtvrtého dne poslední třetiny měsíce předcházejícího před karneiem, po celou dobu pak předstírali, že je stále tento den, vpadli do území epidaurského a plenili je. /4/ Epidauřané volali své spojence, avšak někteří z nich nepřišli a odvolávali se na to, že běží svatý měsíc, jiní sice přitáhli na epidaurské hranice, ale tam pak stáli nečinně.

55 Zatímco Argští byli v Epidauru, sešli se na výzvu Athéňanů v Mantineji vyslanci z měst. Byla zahájena rozprava, a tu Eufamidas z Korintu řekl, že se jejich řeči neshodují s činy; oni tu sedí a domlouvají se o míru, a zatím Epidauřané se svými spojenci a Argští stojí v plné zbroji proti sobě. Je tedy třeba, aby zástupci obou táborů šli za nimi, dosáhli toho, aby se vojska rozešla, a pak aby se pokračovalo v jednání o míru. /2/ Tento návrh byl přijat, vyslanci odešli a odvedli Argské z Epidaurska. Když se potom znova sešli na stejném místě, nemohli ani tentokrát dospět k dohodě, avšak Argští znova vtrhli do Epidaurska a plenili. /3/ Také Lakedaimoňané podnikli výpravu proti Karyím, ale protože ani tentokrát nebyly oběti přinesené za úspěšný přechod hranic příznivé, znova se stáhli zpět. /4/ Argští zpusťovali asi třetinu epidaurského území a vrátili se domů. Na pomoc jim přišlo tisíc athén-

ských hoplitů, jimž velel Alkibiades. Když se však dověděl, že Lakedaimoňané vytáhli na výpravu a že už jich není třeba, vrátil se.

A tak uplynulo léto.

56 Během příští zimy poslali Lakedaimoňané, aby to Athéňané nevěděli, po moři tři sta mužů pod velením Agésippidovým jako posádku do Epidauru. /2/ Argští přišli k Athéňanům a vytýkali jim, že je nechali proplout po moři, ačkoliv bylo ve smlouvě zapsáno, že žádná ze smluvních stran nedovolí nepřátelům průchod svým územím. Prohlásili, že by se cítili uraženi, kdyby Athéňané nedopravili Messéňany a heilóty do Pylu proti Lakedaimoňanům.

/3/ Na radu Alkibiadovu připsali Athéňané na stélu, na níž byla zapsána jejich smlouva s Lakedaimoňany, že Lakedaimoňané nedodrželi přísahy, a dopravili do Pylu heilóty z Kranií, aby se dali do plenění. Jinak zachovávali klid.

/4/ Během této zimy nedošlo za války mezi Argskými a Epidaurany ani k jedné řádné bitvě, jen k přepadům ze zálohy a k nájezdům, v nichž přicházeli namátkou o život lidé z obou stran. /5/ Na sklonku zimy, když už se blížilo jaro, přitáhli Argští proti Epidauru se žebříky a chtěli jej dobýt útokem, protože byl v důsledku válečných operací bez obránců, a odtáhli s nepořízenou.

A skončila zima i třináctý rok války.

57 Uprostřed následujícího léta vytáhli Lakedaimoňané s celou svou brannou mocí i s heilóty proti Argu, protože jejich spojenci Epidaurané byli v nesnázích a z ostatních obyvatel Peloponnésu někteří odpadli a se zbývajícími to bylo špatné. Domnívali se, že nezakročí-li rychle, tento stav se ještě zhorší. Velitelem byl Agis, syn Archidamův, král lakedaimonský. /2/ Této výpravě se po jejich boku zúčastnili Tegejští a všichni ostatní Arkadové, pokud byli spojenci Lakedaimoňanů. Spojenci z ostatního Peloponnésu a odjinud se shromáždili ve Fleiuntu, z Boiótie přišlo pět tisíc hoplitů a stejný počet lehké pěchoty, pět set jezdců a stejný počet hamippů, z Korinta dva tisíce hoplitů a úměrně z ostatních měst. Fleiuntští tu byli s celou svou brannou mocí, protože vojsko bylo v jejich zemi.

58 Argští zpozorovali přípravu Lakedaimoňanů hned na

začátku, a když Lakedaimoňané vytáhli do Fleiuntu, aby se tam spojili s ostatními, tu se dali na pochod i oni. Na pomoc jim přišli i Mantinejští se svými spojenci a tři tisíce élejských hoplitů. /2/ Při postupu narazí v Methydriu v Arkádii na Lakedaimoňany. Obě vojska obsadí pahorek. Argští se připravovali k bitvě, protože Lakedaimoňané byli sami, avšak Agis vojsko v noci sebral a nepozorován pochodoval do Fleiuntu k ostatním spojencům. /3/ Když to Argští zjistili, dali se za úsvitu také na pochod, nejprve do Argu, potom tudy, kde čekali, že Lakedaimoňané se svými spojenci sejdou dolů, to jest cestou k Nemeji. /4/ Agis se však nedal tudy, kde ho čekali, nýbrž dal Lakedaimoňanům, Arkadům a Epidauranům příslušné rozkazy a pustil se jinou cestou, neschůdnou, a sestoupil do argské roviny. Korintané, Pelléňané a Fleiunťané pochodovali jinou příkrou cestou, kdežto Boióťané, Megařané a Sikyóňané dostali rozkaz sestupovat po cestě, kde zaujali Argští postavení, aby v případě, že Argští půjdou proti němu a budou bránit rovinu, oni je pronásledovali jízdou. /5/ Když Agis takto rozdělil své vojsko a vpadl do roviny, plnil Saminthos a jiná místa.

59 Když to Argští zjistili — to už byl bílý den —, vytáhli z Nemeje na pomoc. Narazili na vojsko Fleiunťanů a Korintanů, pobili malý počet Fleiunťanů a Korintané způsobili zase nějaké ztráty jim, ne o mnoho větší.

/2/ Boióťané, Megařané a Sikyóňané postupovali podle rozkazu na Nemeu, ale Argské už tam nezastihli; ti se totiž, když sestoupili do roviny a viděli, že je jejich území pustošeno, seřadili k bitvě. Lakedaimoňané se připravovali proti nim též.

/3/ Argští byli ze všech stran obklíčeni. Z roviny jim Lakedaimoňané a ti, kteří byli s nimi, bránili v přístupu k městu, shůry Korintané, Fleiunťané a Pelléňané, ze strany od Nemeje Boióťané, Sikyóňané a Megařané. Kromě toho neměli jízdu, neboť Athéňané, jediní ze spojenců, ještě nepřišli.

/4/ Přesto většina Argských a jejich spojenců nepovažovala současnou situaci za tak vážnou, ale mysleli, že bitva bude svedena za příznivých podmínek a že mají Lakedaimoňany ve své zemi a blízko svého města jako v pasti. /5/ Když už byla vojska takřka v sobě, tu dva muži z Argu, Thrasylos, jeden

z pěti stratégů, a Alkifrón, proxenos Lakedaimoňanů, šli za Agidem a vyjednávali s ním, aby nenechal dojít k bitvě. Argští prý jsou ochotni podrobit se rozhodčímu řízení na základě rovnosti a spravedlnosti, jestliže mají Lakedaimoňané stížnosti na Argské, a pro budoucnost s nimi uzavřít smlouvu a žít s nimi v míru.

60 Tito občané z Argu takto mluvili sami za sebe, ne z příkazu lidu, a i Agis přijal tyto návrhy sám, ani se neporadil s více lidmi, jen o tom řekl jednomu z úředníků, kteří s ním táhli do války, a uzavřel příměří na čtyři měsíce, během nichž měli Argští splnit, co slíbili. Okamžitě odvedl vojsko a neřekl o tom žádnému z ostatních spojenců ani slovo.

/2/ Lakedaimoňané a spojenci jej následovali z poslušnosti k zákonům, protože byl velitelem, těžce ho však mezi sebou obviňovali, protože se domnívali, že se jim naskytla příležitost svést bitvu za výhodných podmínek, když byli Argští ze všech stran sevřeni jízdou i pěchotou, a místo toho se stáhli a nečinili nic, co by bylo hodné jejich příprav. /3/ Ono vojsko bylo rozhodně nejkrásnější ze všech řeckých vojsk, která se až do té doby shromáždila. Nejlíp to bylo vidět, dokud bylo pohromadě u Nemeje, kde byli Lakedaimoňané s celou svou vojenskou mocí, Arkadové, Boióťané, Korintané, Sikyóňané, Pelléňané, Fleuintané a Megařané, navíc z každé obce samí vybraní vojáci, schopní utkat se nejen s argským spolkem, ale i s jakoukoli mocí jinou, která by se k němu ještě přidala. /4/ Takto obviňovali vojáci Agida, když táhli zpátky, a každý se vrátil do své vlasti.

/5/ Ale i Argští obviňovali, a ještě mnohem víc, ty, kdo uzavřeli příměří bez lidu, protože i oni věřili, že jim Lakedaimoňané unikli ve chvíli, kdy se jim naskytla tak krásná příležitost jako nikdy jindy — bylo by se prý bojovalo blízko jejich města po boku mnoha statečných spojenců. /6/ Po návratu v Charadru, kde po vojenské výpravě zasedá vojenský soud, dřív než vstoupí do města, začali dokonce Thrasyla kamenovat. On se zachránil útekem k oltáři, zabavili mu však majetek.

61 Potom přišlo na pomoc tisíc athénských hoplitů a tři sta jezdců, jimž veleli Laches a Nikostratos, ale Argští si ne-

troufali zrušit příměří uzavřené s Lakedaimoňany a vyzvali je, aby se zase vrátili domů. Třebaže s nimi Athéňané chtěli jednat, nechtěli je přivést před lid, až je k tomu Mantinejští a Élejci, kteří ještě byli u nich, svými prosbami donutili. /2/ V přítomnosti Alkibiadově, který tam byl jako vyslanec, říkali Athéňané před Argskými a jejich spojenci toto. Není prý v pořádku, že bylo sjednáno příměří bez ostatních spojenců, a stejně tak prý je nyní třeba pustit se do války, když tu jsou jako na zavalanou v tak vhodnou chvíli. /3/ A těmi řečmi spojence přesvědčili a okamžitě všichni táhli na arkadský Orchomenos, jen Argští ne. Ti zůstali nejprve vzadu, třebaže se dali přesvědčit, potom však šli i oni. Všichni se utábořili u Orchomena, začali ho obléhat a útočit na něho, protože ho chtěli dostat kromě jiného i kvůli tomu, že tam byli rukojmí z Arkádie, které tam nechali Lakedaimoňané. /5/ Orchomenské znepokojila slabost jejich hradeb i množství nepřátelského vojska i to, že jim nikdo nepřicházel na pomoc, a tak ze strachu, aby nezahynuli dřív, než jim někdo pomoc poskytne, dohodli se s Mantinejskými, že budou spojenci a že jim dají rukojmí a vydají ty, které u nich uložili Lakedaimoňané.

62 Potom už byli spojenci pány Orchomenu a radili se, proti kterému z ostatních měst by měli táhnout nejdřív. A Élejci vybízeli, aby se táhlo na Lepreon, kdežto Mantinejští na Tegeu, a Argští i Athéňané se přidali k Mantinejským. /2/ Tu se Élidané rozhněvali, protože nebyla odhlasována výprava proti Lepreu, a vrátili se domů. Ostatní spojenci se připravovali v Mantineji, že potáhnou na Tegeu. A někteří ze samotných občanů tegejských byli připraveni město jim vydat.

63 Když se Lakedaimoňané po uzavření čtyřměsíčního příměří vrátili z Argu, vznesli proti Agidovi vážné obvinění, že jim nepodmanil Argos, ačkoliv se podle jejich názorů naskytla tak skvělá příležitost jako nikdy předtím, neboť není lehké shromáždit tolik tak výborných spojenců. /2/ A když bylo oznámeno dobytí Orchomenu, popudilo je to ještě víc a v prvním návalu hněvu rozhodli zbořit jeho dům a uložit mu pokutu sto tisíc drachem, což bylo proti jejich zvyklostem.

/3/ On je však zapřísahal, aby nic z toho nedělali, neboť statečným činem při příchodu napraví, čím se provinil — ne-li, ať s ním potom naloží podle své vůle. /4/ Oni pak odložili pokutu a zboření domu a vydali při té příležitosti usnesení, jaké u nich ještě nikdy nebylo vydáno: vybrali totiž ze Spartanů deset mužů jako jeho poradce, bez nichž nesměl odvést vojsko z města.

64 Zatím dojde zpráva od jejich přátel z Tegeje, že nepřijdou-li v rychlosti, Tegea od nich přejde k Argským a jejich spojencům — toto odpadnutí je prý takřka hotovou věcí.

/2/ Tu Lakedaimoňané spěchají na pomoc se všemi silami i s heilóty tak rychle jako nikdy předtím. /3/ Táhlí na Orestheion v mainalském kraji a vyzvali ty Arkady, kteří byli jejich spojenci, aby se shromáždili a šli hned za nimi na Tegeu, sami pak došli v plném počtu až k Orestheiu a odtud poslali šestinu svých vojáků domů, aby chránili domov; v tom bylo zahrnuto mužstvo nejstarší a nejmladší. S ostatním vojskem dorazí do Tegeje.

Brzy nato se dostavili spojenci z Arkádie. /4/ Pošlou také do Korinta, k Boióťanům, Fókům a Lokrům s výzvou, aby přišli spěšně do Mantineje na pomoc. Ti však na to měli málo času a nebylo také snadné projít nepřátelskou zemí, která jim přehrazovala cestu, ledaže by počkali jedni na druhé a táhli pak pohromadě. Přesto si pospíšili. /5/ Lakedaimoňané sebrali přítomné arkadské spojence, vtrhli do území mantinejského, utábořili se u Hérakleia a plenili zemi.

65 Jakmile je spatřili Argští a jejich spojenci, obsadili pevné a nesnadno přístupné místo a seřadili se jako k bitvě. /2/ Lakedaimoňané okamžitě postupovali proti nim a přiblížili se až na takovou vzdálenost, co by dohodil kamenem nebo oštěpem. Pak jeden ze starších, když viděl, že postupují proti opevněnému místu, křikl na Agida, že chce léčit zlo zlem; naznačoval tím, že Agis chce, aby nynější nemístná horlivost byla náplastí na jeho ústup od Argu, který se mu kladl za vinu. /3/ A on buď kvůli tomuto výkřiku, nebo proto, že si to náhle rozmyslil, stáhl v rychlosti vojsko zpět, dřív než navázalo dotyk s nepřitelem.

/4/ Když se dostal za hranice tegejského území, začal od-

vádět do mantinejského kraje tok potoka, kvůli jehož vodě, která nadělá mnoho škody té straně, na kterou teče, spolu Mantinejští a Tegejští válčí. Chtěl přimět nepřátele, aby sestoupili z kopce a bránili odvádění vody, jakmile by se o tom dověděli, a až by sestoupili, chtěl s nimi svést bitvu na rovině. /5/ A tak tam zůstal celý den u vody a odváděl ji z řečiště.

Argští a jejich spojenci byli nejprve zaraženi jejich nečekaným odchodem z tak velké blízkosti a nevěděli, co si o tom mají myslet. Když pak nepřátelé odtáhli a zmizeli jim z očí a oni tam zůstali klidně stát a nepronásledovali je, obviňovali opět své strategy, že už dřív nechali Lakedaimoňany uniknout, ačkoli je měli u Argu pěkně v pasti, a teď je zase nikdo nestíhá, když se dali na útěk, ale pohodlně zachraňují svůj život, kdežto oni jsou obětí zrady. /6/ Stratégové byli v první chvíli zmateni, potom je svedli z onoho kopce, postoupili na rovinu a utábořili se s úmyslem vrhnout se na nepřátele.

66 Příštího dne Argští a jejich spojenci utvořili šik, protože chtěli svést bitvu, narazí-li na nepřátele. Když se pak Lakedaimoňané vraceli od vody zpátky k Hérakleiu do téhož tábora, spatří zblízka nepřátele, jak už všichni stojí v šiku, když sestoupili z kopce. /2/ Nikdy jindy, pokud jejich paměť sahala, se Lakedaimoňané tak nepolekali jako tenkrát. Měli jen krátkou chvíli na přípravu, a tak se ihned ve velkém spěchu stavěli do svého obvyklého bojového útvaru, přičemž se Agis jako král ve shodě se zákonem staral o každou jednotlivost. /3/ Když je totiž velitelem král, všechny rozkazy vycházejí od něho, on sám určuje polemarchům, co je třeba, ti lochagům, lochagové pentékontérům, ti opět enómotarchům a enómotarchové enómotii. /4/ Jestliže si králové něco přejí, postupují povely tímto pořadím a rychle dojdou na místo určení, protože téměř celé lakedaimonské vojsko až na malé výjimky je složeno z velitelů poroučejících jiným velitelům a péče o provedení rozkazů je věcí mnohých.

67 Tenkrát byli na jejich levém křídle postaveni Skiritové, kteří jediní z Lakedaimoňanů zaujímají stále toto místo, vedle nich Brasidovi vojáci z Thrákie a spolu s nimi neodamódové, pak už po řadě stavěli své lochy samotní Lakedaimoňané

a vedle nich Éraiové z Arkádie, za nimi Mainaliové, na pravém křídle Tegejští, malý počet Lakedaimoňanů na samém kraji a jejich jízda na obou křídlech. Tak se postavili Lakedaimoňané.

/2/ Na straně nepřátelské zaujímali pravé křídlo Mantinejští, protože k bitvě mělo dojít v jejich zemi, vedle nich stáli spojenci z Arkádie, pak tisíc vybraných mužů z Argu, jimž už dlouho obec poskytovala na veřejné útraty možnost výcviku, pak následovali ostatní Argští, vedle nich jejich spojenci, Kleoňané a Ornejští, potom nejdál na levém křídle Athéňané a s nimi jejich vlastní jízda.

68 Takový byl pořádek a příprava na obou stranách. Vojsko lakedaimonské se jevílo větší, /2/ avšak nedokázal bych napsat na obou stranách přesný počet, ať už po jednotlivých oddílech, nebo úhrnem. Kolik bylo Lakedaimoňanů, to nebylo známo, protože u nich jsou veřejné záležitosti drženy v tajnosti, číselné údaje o druhé straně jsou zase nevěrohodné vinou toho, že lidé rádi chlubivě přehánějí to, co jim patří. Z následujícího výpočtu lze však množství tehdy přítomných Lakedaimoňanů odhadnout. /3/ Bojovalo sedm lochů kromě Skiritů, jichž bylo šest set, v každém lochu byly čtyři pentékostye a v pentékostyi čtyři enómotie. V první řadě enómotie bojovali čtyři; pokud jde o hloubku, nebyli všichni seřazeni stejně, ale jak který lochagos chtěl, průměrně však stavěli osm mužů za sebou. První řada celého vojska kromě Skiritů byla složena ze čtyř set čtyřiceti osmi mužů.

69 Když už se chystali začít boj, povzbuzovali velitelé jednotlivých oddílů své vojáky takto.

Mantinejským připomínali, že to bude boj za vlast a za to, zda budou připraveni o vládu, kterou zkusili, nebo zda znova zkusí otroctví.

Argským říkali, že budou bojovat za svou dávnou důstojnost a za někdejší stejná práva na Peloponnésu: nesmějí dovolit, aby toho byli zbaveni úplně, a současně se mají pomstít svým nepřátelům a sousedům za mnohá příkoří, jichž se tito na nich dopustili.

Athéňanům mluvili o tom, jak je krásné bojovat ve spolku s mnoha statečnými spojenci a nezůstávat pozadu za žádným

z nich a že zvítězí-li nad Lakedaimoňany na Peloponnésu, upevní a zvětší svou moc a nikdy nikdo jiný nevstoupí do jejich země.

/2/ Tak byli povzbuzováni Argští a jejich spojenci.

U Lakedaimoňanů jednak jednotlivě povzbuzoval jeden druhého, jednak si dodávali odvahu zpěvem bojových písní a jako stateční muži se vzájemně nabádali, aby pamatovali na to, co poznali; věděli, že dlouhý bojový výcvik je pro záchranu prospěšnější než sebekrásnější krátká povzbuzující řeč.

70 Pak došlo k boji. Argští a jejich spojenci postupovali prudce a zuřivě, Lakedaimoňané zvolna a za zvuků píšťal; píšťci byli ve velkém počtu podle zvyku zařazeni doprostřed sestavy, ne z důvodu náboženského, ale aby vojáci při svém postupu pochodovali stejným krokem a aby se jejich řady netrhaly, jak se často stává velkým vojskům při střetnutí s nepřítelem.

71 Když ještě vojska postupovala proti sobě, král Agis se rozhodl pro následující opatření. Všechna vojska bez výjimky se při útoku svým pravým křídlem víc roztahují a oba soupeři přesahují svým pravým křídlem levé křídlo protivníkovy, protože každý ze strachu tiskne svůj odkrytý bok co nejmíň ke štítu souseda po pravé straně a myslí si, že těsné semknutí poskytuje větší jistotu. Tato chyba začíná u prvního vojáka na pravém křídle, který se stále snaží odvrátit od nepřátel nekrytou stranu svého těla, a ze stejného strachu to po něm dělají ostatní. /2/ Tentokrát Mantinejští hodně přečnívali přes křídlo Skiritů a ještě víc Lakedaimoňané a Tegejští přes křídlo Athéňanů, protože měli také větší vojsko. /3/ Agis dostal strach, že by jejich levé křídlo mohlo být obklíčeno, a myslil si, že Mantinejští příliš přesahují, proto dal rozkaz Skiritům a Brasidovým vojákům, aby se od ostatního jeho vojska oddělili a aby se rozvinuli na úroveň Mantinejských, do takto vzniklé mezery se měli podle jeho rozkazu přesunout z pravého křídla polemarchové Hipponoidas a Aristokles velcí dvěma lochům, zařadit je tam a mezeru zaplnit. Myslí si, že i tak bude mít jejich pravé křídlo převahu a křídlo stojící proti Mantinejským že bude lépe zajištěno.

72 Protože však vydal tento rozkaz v poslední chvíli, když už útok začínal, stalo se, že Aristokles a Hipponoidas odmítli přesunout se (kvůli tomu musili později opustit Spartu, protože se provinili jako zbabělci) a nepřátelé zaútočili dřív, než mohlo dojít k spojení. Když tedy tyto lochy nepřišly ke Skiritům, nařídil, aby se Skiritové zase spojili s ostatním vojskem, ale ani ti už nemohli uzavřít řadu. /2/ Třebaže však Lakedaimoňané byli zkušeností v každém ohledu daleko horší, přesto tenkrát ukázali, že nejsou horší, pokud jde o statečnost.

/3/ Jakmile došlo k boji muže proti muži, obrátilo pravé křídlo Mantinejských jejich Skirity a Brasidovy vojáky na útěk, Mantinejsí pak a jejich spojenci a těch vybraných tisíc vojáků z Argu vnikli do mezery, která nebyla uzavřena, pobíjeli Lakedaimoňany, obešli je, obrátili je na útěk a zatláčili je až k vozům; zabili některé ze starších vojáků, kteří tam byli postaveni jako stráž.

/4/ Na tomto místě tedy Lakedaimoňané utrpěli porážku, avšak s ostatním vojskem, zejména ve středu, kde byl král Agis a kolem něho takzvaných tři sta jezdců, zaútočili na starší vojáky z Argu, na takzvaných „pět lochů“, na Kleoňany, Ornejské a na ty Athéňany, kteří byli postaveni vedle nich, a donutili je k útěku, přičemž většina z nich ani nečekala na setkání s nepřáteli, nýbrž jakmile Lakedaimoňané zaútočili, okamžitě se dali na ústup a někteří byli dokonce ušlapáni, když se snažili uchránit se útekem před zajetím.

73 Protože na této straně vojsko Argských a jejich spojenců ustoupilo, byli již na obou křídlech odříznuti. Současně pravé křídlo Lakedaimoňanů a Tegejských svou přečnávající částí obcházelo kruhem Athéňany, takže byli ohroženi ze dvou stran: z jedné byli obkličováni, na druhé už byli poraženi. A bylo by to s nimi dopadlo nejhůř z celého vojska, kdyby jim nebyla pomohla jízda, kterou měli s sebou. /2/ Jakmile Agis zpozoroval, že jejich levé křídlo stojící proti Mantinejským a oné tisícovce Argských je v tísní, vydal rozkaz, aby se celé vojsko přesunulo směrem k té části, která prohrávala. /3/ Když se tak stalo, Athéňané a spolu s nimi i ta část Argských, která byla poražena, se pohodlně zachránili, protože

nepřátelské vojsko táhlo mimo a odchýlilo se od nich. Avšak mantinejší spojenci a vybraní vojáci z Argu už nemyslíli na to, aby naléhali na nepřátele, ale když viděli, že jejich druzi prohrávají a Lakedaimoňané se na ně ženou, obrátili se na útěk. /4/ Z Mantinejských také větší počet padl, kdežto z vybraného oddílu argského se většina zachránila. Přesto nebyl útěk a ústup násilný ani dlouhý, neboť Lakedaimoňané, dokud nezaženou nepřítele na útěk, bojují dlouho a pevně stojí v postavení, které zaujali, když ho však donutí k útěku, pronásledují ho jen krátkou dobu a na malou vzdálenost.

74 Bitva byla svedena takto nebo aspoň hodně podobně, a byla to od velmi dávné doby největší bitva svedená mezi Řeky, na níž měla účast nejvýznamnější města. /2/ Lakedaimoňané postavili ihned tropaion z narovnaných zbraní padlých nepřátel, stahovali zbroj z mrtvol, sebrali své padlé, odvezli je do Tegeje a tam je pohřbili, uzavřeli s nepřáteli příměří a vydali jim jejich padlé. /3/ O život přišlo tenkrát sedm set Argských, Ornejských a Kleónských, dvě stě Mantinejských, dvě stě Athéňanů dohromady s Aigiňany a oba jejich stratégové. Na straně lakedaimonské se spojenci nedostali do takové tísně, aby utrpěli ztráty, které by stály za zmínku; pokud jde o Lakedaimoňany samé, je těžké dopátrat se pravdy; říkalo se, že jich padlo kolem tří set.

75 Když se chystalo k bitvě, šel na pomoc i druhý král, Pleistoanax, s nejstaršími a nejmladšími a dostal se až do Tegeje. Když se dověděl o vítězství, vrátil se. /2/ Také ke spojencům z Korinta a z míst za Isthmem poslali Lakedaimoňané vyslance se vzkazem, aby se obrátili domů, sami pak se též vrátili a slavili svátek, neboť u nich právě byly karneje.

/3/ Tímto jediným činem se očistili z výtky, kterou proti nim Řekové vznášeli, že jsou zbabělí (kvůli jejich neúspěchu na ostrově) a že jsou nerozhodní a váhaví; třebaže byli, jak se zdálo, postiženi ranou osudu, svým smýšlením byli stále tíž.

/4/ V den před onou bitvou se stalo, že Epidaurané vtrhli s celou svou vojenskou mocí do území argského, protože bylo bez vojska, a pobili mnoho ze strážců, které tam Argští nechali při svém odchodu. /5/ Avšak protože po bitvě tři tisíce

élidských hoplitů přispěchalo Mantinejským na pomoc a také dalších tisíc Athéňanů k oněm dřívějším, všichni tito spojenci vytáhli ihned proti Epidauru, dokud Lakedaimoňané stavili karneje, rozdělili si jednotlivé úseky a stavěli kolem města zeď. /6/ Ostatní práci přerušili, jen Athéňané rychle dokončili přidělenou práci a opevnili mys, na němž se zvedá chrám Héřin. Na tomto opevnění nechali pak společnou posádku a rozešli se každý do svého domova.

76 Hned na začátku příští zimy, jakmile skončily karneje, podnikli Lakedaimoňané vojenskou výpravu, a když přišli do Tegeje, poslali do Argu mírové návrhy. /2/ Měli tam už od dřívějška přátele, kteří chtěli odstranit demokratickou vládu v Argu, a když bylo po bitvě, mohli tito ještě daleko spíš přemluvit většinu k dohodě. Nejprve chtěli uzavřít s Lakedaimoňany příměří, hned nato i spojeneckou smlouvu a potom se pustit do demokratické strany. /3/ A tak přijde do Argu jako vyslanec Lakedaimoňanů Lichas, syn Arkesilaův, jejich proxenos, se dvěma návrhy, s jedním pro případ, že by chtěli vést válku, a s druhým, kdyby chtěli žít v míru. Po dlouhé diskusi (byl tam totiž přítomen i Alkibiades) se stoupenci Lakedaimoňanů odvážili jednat už zcela veřejně a přemluvili Argské, aby přijali mírový návrh. Zněl takto.

77 „Lakedaimonský sněm se usnesl uzavřít smlouvu s Argskými za těchto podmínek.

Argští vydají Orchomenským jejich děti, Mainaliům jejich muže a Lakedaimoňanům jejich muže, kteří jsou v Mantineji, stáhnou se od Epidauru a zboří hradbu.

/2/ Jestliže Athéňané neodtáhnou od Epidauru, necht jsou považováni za nepřátele Argskými, Lakedaimoňany, spojenci Lakedaimoňanů i spojenci Argských.

/3/ Jestliže mají Lakedaimoňané ještě nějaké děti, ať je vydají obcím, z nichž pocházejí.

/4/ Pokud jde o oběť bohu, jestliže chtějí, ať uloží přísahu Epidauranům, ne-li, ať přísahají sami.

/5/ Města na Peloponnésu, ať malá, nebo velká, necht jsou všechna samostatná podle zvyků po předcích zděděných.

/6/ Jestliže nějaký národ odněkud mimo Peloponnésos potáhne s nepřátelským úmyslem na Peloponnésos, ať ho odrazí

po společné poradě způsobem, který se bude zdát Peloponnésanům nejspravedlivější.

/7/ Všichni mimopeloponnéští spojenci Lakedaimoňanů budou postaveni naroveň Lakedaimoňanům a spojenci Argských budou postaveni naroveň Argským a každý bude pánem své země.

/8/ Ať toto všechno ukáží svým spojencům, aby se také připojili, budou-li chtít. Jestliže však budou spojenci jiného názoru, ať je pošlou domů.“

78 Argští přijali nejprve tento návrh, lakedaimonské vojsko se vrátilo z Tegeje domů a byly obnoveny přátelské vztahy mezi oběma obcemi. Krátce nato tíž lidé přiměli své spoluobčany, že Argos zrušil spojenectví s Mantinejskými, Athéňany a Élejci a uzavřel dohodu a spojenectví s Lakedaimoňany. Smlouva zněla takto.

79 „Lakedaimoňané a Argští se dohodli, že uzavrou mír a spojenectví na padesát let s následujícími podmínkami.

Při rozhodování nechtě platí stejná a rovná práva podle zvyků po předcích zděděných.

Ostatní města na Peloponnésu ať mají účast na tomto míru a spojenectví při zachování vlastních zákonů, vlastní ústavy i svrchovanosti na svém území a při stejném a rovném právu rozhodovat podle zvyků po předcích zděděných.

/2/ Mimopeloponnéští spojenci Lakedaimoňanů budou postaveni naroveň Lakedaimoňanům a spojenci Argských budou postaveni naroveň Argským a každý bude pánem své země.

/3/ Bude-li třeba podniknout společně vojenskou výpravu, ať se Lakedaimoňané a Argští poradí a uvažují způsobem co možná nejspravedlivějším pro spojence.

/4/ Kdyby se některé město — ať už na Peloponnésu, nebo mimo něj — dostalo do sporu, ať už o hranice, nebo o něco jiného, ať se rozhodne soudem. Kdyby se některé ze spojeneckých měst dostalo do sporu s jiným městem spojeneckým, ať se obrátí na město, které by obě sporné strany považovaly za nestranné.

Spory mezi jednotlivci nechtě jsou rozsuzovány podle zvyků po předcích zděděných.“

80 Takový mír a takové spojenectví bylo tedy uzavřeno a každá ze smluvních stran vrátila druhé straně všechno, co z jejího majetku získala válkou, a dohodly se i o všem ostatním. Protože už potom o všem rozhodovali společně, ustanovili, že nepřijmou žádného hlasatele ani žádné vyslance z Athén, jestliže neopustí Peloponnésos a nevyklidí pevnosti, a že s nikým nesjednávají mír ani nebudou válčit leč společně. /2/ Projednali s rozhodností i ostatní věci, poslali také jedni i druhí posly do míst v Thrákii a k Perdikkovi a přiměli Perdikku k tomu, že s nimi uzavřel smlouvu. Neodtrhl se ovšem ihned od Athéňanů, přemýšlel však o tom, protože viděl, že to učinili i Argští — on sám byl totiž původem také z Argu. I s Chalchidany obnovili staré přísahy a složili jim ještě jiné.

/3/ Argští poslali také vyslance k Athéňanům s výzvou, aby opustili opevnění u Epidauru. Když Athéňané viděli, že jich je málo proti většímu počtu ostatních tvořících společnou posádku, poslali Démosthena, aby jejich vojáky odtamtud odvedl. Démosthenes tam přišel, vzal si za záminku, že chce uspořádat nějaký tělocvičný závod před městem, a když ostatní posádka vyšla, dal zavřít brány. Později obnovili Athéňané smlouvu s Epidaurany a pevnost jim vydali.

81 Po vystoupení Argských ze spojeneckého svazku dohodli se s Lakedaimoňany i Mantinejští a vzdali se vlády nad městy, třebaže se tomu zpočátku bránili; bez Argských však už nebyli schopni odporovat. /2/ A Lakedaimoňané a Argští, od každých tisíc, uspořádali společně výpravu do Sikyónu; Lakedaimoňané vstoupili do Sikyónu sami a posílili tam oligarchii, potom obojí už společně odstranili demokracii i v Argu a byla tam zavedena oligarchie nakloněná Lakedaimoňanům.

Toto se stalo už k jaru na samém sklonku zimy a skončil čtrnáctý rok války.

82 V následujícím létě odpadli od Athéňanů občané města Dion na mysu Athós a přidali se k Chalkidanům a Lakedaimoňané urovnali ve svůj prospěch poměry v Achaji, které pro ně předtím nebyly příznivé.

/2/ V Argu se lid pozvolna domlouval a nabýval odvahy, počkal až do lakedaimonských gymnopaidií a pak se vrhl na

oligarchy. V bitvě, která se ve městě strhla, získal lid převahu, některé oligarchy pobil, jiné vyhnal. /3/ Lakedaimoňané dlouhou dobu nepřicházeli, třebaže je přátelé přivolávali, teprve později odložili gymnopaidie a spěchali na pomoc. Když se v Tegeji dověděli, že byli oligarchové poraženi, nechťeli už jít dál, ačkoliv je o to vyhnanci prosili, ale vrátili se domů a pořádali gymnopaidie. /4/ Když pak o něco později přišli vyslanci od Argských ve městě i od těch, kteří z města odešli, tu za účasti spojenců po mnoha řečech z obou stran došli k závěru, že Argští ve městě jednali protiprávně, a rozhodli se vytáhnout proti Argu, avšak došlo k průtahům a ztrácel se čas. /5/ Zatím argský lid, který se bál Lakedaimoňanů a přál si spojenectví s Athéňany, protože se domníval, že by z toho měl největší prospěch, vystaví dlouhé hradby až k moři, aby tím byl ulehčen dovoz potravin za pomoci Athéňanů, kdyby byli uzavřeni z pevniny. /6/ O této stavbě se vědělo i v některých městech na Peloponnésu. Na stavbě pracoval z Argu kdekdo, muži, ženy i otroci, i z Athén přišli zedníci a kameníci.

A léto končilo.

83 Když se následující zimy Lakedaimoňané dověděli o tom, že se staví zeď, vytáhli proti Argu a s nimi i jejich spojenci kromě Korintánů; zůstal jim také určitý počet přívrženců v Argu samém. Vojsku velel Agis, syn Archidamův, král lakedaimonský.

/2/ Opatření ve městě, která měla být podle jejich domnění už připravená, nijak nepokračovala kupředu; a tak dobyli a zbořili hradby, které se stavěly, obsadili Hysie, místo v argském území, pobili všechny svobodné občany, které zajali, a pak se vrátili a rozešli se každý do svého města.

/3/ Potom vytáhli i Argští do kraje fleiuntského, vyplenili jej a zas odešli. Učinili to proto, že Fleiunťané přijímali uprchlíky z Argu — mnozí se u nich usadili.

/4/ Téže zimy sevřeli Athéňané Makedonii. Vytýkali Perdikkovi spiknutí zosnované s Argskými a s Lakedaimoňany i to, že když oni připravovali výpravu proti thráckým Chalkidánům a proti Amfipoli, kterou vedl Nikias, syn Nikératův, nedodržel smlouvu o spojenectví a výprava byla zmařena

především pro jeho změnu smýšlení — byl tedy nepřítel.

A tato zima skončila a skončil i patnáctý rok války.

84 Následujícího léta Alkibiades odplul s třiceti lodmi do Argu a pozatýkal tři sta mužů podezřelých ze sympatií k Lakedaimoňanům. Athéňané je internovali na blízkých ostrovech, jimž vládli. I na ostrov Mélos se Athéňané vypravili s třiceti lodmi vlastními, se šesti chijskými a se dvěma lesbickými, s dvanácti sty hoplity, třemi sty lučištníky a dvaceti jízdními lučištníky, ti všichni byli z Athén, a asi s patnácti sty hoplity, kteří přišli od spojenců a z ostrovů. /2/ Mělští jsou osadníky Lakedaimoňanů a nechtěli poslouchat Athéňany jako ostatní ostrované, ale zpočátku se nehlásili k žádné straně a chovali se pokojně, potom se však pustili do otevřené války, když je k tomu Athéňané donutili pustošením jejich země.

/3/ Když se utábořili s touto vojenskou silou v jejich zemi, poslali stratégové Kleomédes, syn Lykomédův, a Teisias, syn Teisimachův, dříve než začali zemi škodit, své vyslance, aby nejprve vyjednávali. Mělští je nepřivedli před lid, ale vyzvali je, aby o tom, kvůli čemu přicházejí, mluvili před úředníky a před oligarchy.

85 Athénští vyslanci mluvili takto.

„Protože se rozprava nevede před lidem, zřejmě z toho důvodu, aby nebyl sveden, až by nás slyšel v souvislém výkladu mluvit o věcech lákavých a současně nevývratných (uvědomujeme si totiž, že kvůli tomu jste nás zavedli do tohoto úzkého kroužku), jednejte vy, kteří tu sedíte, ještě bezpečněji. I vy odpovídejte bod za bodem, ne souvislou řečí, ale okamžitě vzneste své námítky, jakmile si budete myslit, že něco bylo řečeno nevhodně. A nejprve řekněte, zda se vám líbí, co navrhuje.“

86 Mělští radní odpověděli:

„V klidu si vyměnit názory je rozumné a nic proti tomu nenamítáme, jenže přípravy k válce, už uskutečňované, ne teprve chystané, jsou s tím v rozporu, jak aspoň nám se to jeví. Vždyť vidíme, že jste sem přišli, abyste sami byli soudci toho, co řekneme, a že výsledkem naší rozpravy bude válka, jestliže, jak je samozřejmé, zvítězíme po stránce právní a proto neustoupíme, a poroba, dáme-li se přemluvit.“

87 Athéňané:

„Jestliže jste se tu s námi sešli, abyste probírali nějaké domněnky o budoucnosti nebo pro něco jiného, jen ne proto, abyste se poradili o tom, jak pomoci své obci k záchraně ze současného stavu, který máte před očima, nechme jednání jednáním. Jestliže jste však přišli z tohoto druhého důvodu, promluvme si o tom.“

88 Mělští:

„Je přirozené a pochopitelné, že když jsme se ocitli v takové situaci, obracíme se k mnoha věcem, ať už slovy, nebo domněnkami. Tato schůzka rozhodne i o naší spáse a jednání nechť probíhá, přejete-li si, způsobem, jaký navrhuje.“

89 Athéňané:

„Nebudeme na vás působit dlouhými řečmi, které by už svou délkou byly podezřelé, řečmi vyšperkovanými krásnými slovy, jako že vládneme po právu, protože jsme porazili Peršany, nebo že naše výprava je odůvodněna křivdami, které snášíme, a na druhé straně žádáme, abyste si ani vy nemyslili, že nás přesvědčíte tvrzením, že jste se nezúčastnili výpravy, protože jste osadníky Lakedaimoňanů, nebo že jste se proti nám ničím neprovinili. Žádáme, abyste vykonali to, co je podle správného názoru vašeho i našeho možné, protože jsme si jisti, že víte, že podle lidských úvah je právo uznáváno jen tenkrát, když jsou obě strany rovnocenné, kdežto kdo je mocný, dělá si, co může, a slabí ustoupí.“

90 Mělští:

„Jak aspoň my se na to díváme, je prospěšné (toto slovo se totiž musí užít, když jste si stanovili jako zásadu, že budete mluvit o užitečném místo o spravedlivém), je tedy prospěšné, abyste neničili společné dobro, ale aby každý, kdo se octne v nebezpečí, měl zaručeno to, co je slušné a spravedlivé, a aby měl výhodu ten, kdo někoho přesvědčí, i když se mu nepodaří přesvědčit protivníka přesně podle práva. A to platí pro vás stejně tak jako pro nás, neboť prohrajete-li válku, budete stíženi tím nejstrašnějším trestem, abyste se stali odstrašujícím příkladem pro ostatní.“

91 Athéňané:

„My se nebojíme konce naší vlády, i kdyby měl přijít,

protože nenahánějí přemoženým strach ti, kteří jako Lakedaimoňané vládou jiným (ostatně my neválčíme s Lakedaimoňany), ale porobení, jestliže se vzbouří proti svým pánům a zvítězí.

12/ Co se toho týká, budiž nám dovoleno podstoupit nebezpečí; ukážeme vám však, že tu jsme jednak kvůli prospěchu naší vlády, jednak že vám tyto návrhy teď podáme proto, abychom zachránili vaše město, protože chceme získat bez námahy vládu nad vámi a zachránit vás k prospěchu obou.“
92 Mělští:

„A jak může vzniknout stejný užitek nám z otročení jako vám z vlády?“

93 Athéňané:

„Protože vašim údělem by bylo poslouchat, místo abyste musili snést ten nejhorší osud, a my bychom na tom vydělali, kdybychom vás nezničili.“

94 Mělští:

„Takže byste nepřistoupili na to, abychom zachovávali mír a byli přáteli místo nepřátel, spojenectví však nenavazovali s žádnou stranou?“

95 Athéňané:

„Ne, neboť nám vaše nepřátelství neškodí tolik jako vaše přátelství, které je pro naše poddané důkazem naší slabosti, kdežto nenávisť je důkazem naší moci.“

96 Mělští:

„Vidí snad vaši poddaní spravedlnost v tom, že kladou na stejnou úroveň ty, kteří s vámi nemají nic společného, i ty, kteří byli vámi podrobeni — většinou vaši osadníci, z nichž někteří se pokusili o vzpouru?“

97 Athéňané:

„Ano, neboť věří, že ani jedném, ani druhým nechybí důvody, jak se ospravedlnit, a že někteří by se mohli zachránit díky své moci, protože my se je ze strachu neodvážíme napadnout. A tak kromě toho, že bychom vládli většímu počtu lidí, by vaše podrobení zabezpečilo naši vládu, zvláště kdybyste jako ostrované, slabší než ti druzí, neodolali pánům moře.“

98 Mělští:

„A vy si myslíte, že v druhém případě byste nebyli za-

bezpečeni? Vždyť tak jako jste nám znemožnili mluvit o spravedlnosti a přemlouváte nás, abychom se podřídili tomu, co je užitečné pro vás, musíme i my ukázat vám, co je užitečné pro nás, a pokusit se vás přesvědčit, že totéž může být užitečné i pro vás. Jak byste si neznepřátelili ty, kteří teď nejsou spojenci ani jedněch, ani druhých, když by při pohledu na náš osud došli k názoru, že se jednou vrhnete i na ně? A co jiného děláte v tomto případě, než že rozmnožujete počet nepřátel, které už máte, a proti jejich vůli doháníte k nepřátelství ty, kteří na ně ani nepomyslili?“

99 Athéňané:

„Ale kde! My se nedomníváme, že pro nás budou nebezpečnější ti, kteří sídlí někde na pevnině a v důvěře ve svou svobodu budou váhat a otálet s nějakými opatřeními proti nám, nýbrž státy ostrovní, ať už nezávislé, jako vy, nebo takové, které už jsou popuzené tlakem naší vlády. Ty by se nejspíš mohly dát strhnout nerozvážností a vrhnout sebe i nás do zjevného nebezpečí.“

100 Mělští:

„Ovšem, jestliže vy se vystavujete takovému nebezpečí proto, abyste nepřišli o svou vládu, a ti, kteří jsou zotročení proto, aby se z ní osvobodili, byla by to od nás, kteří jsme ještě svobodní, velká špatnost a zbabělost, kdybychom nepodnikli všechno možné, jen abychom se do otroctví nedostali.“

101 Athéňané:

„Nic takového vás nepostihne, jestliže budete uvažovat rozumně; vždyť nezápasíte jako rovný s rovným, abyste dokázali svou statečnost a vyhnuli se hanbě, ale spíš musíte uvažovat o své spáse, to jest o tom, abyste se nestavěli na odpor proti někomu, kdo je mnohem silnější.“

102 Mělští:

„Ale my víme, že průběh války má někdy nestrannější osud, než by odpovídalo nerovnosti sil. A kdybychom my okamžitě ustoupili, připravili bychom se o veškerou naději, kdežto budeme-li jednat, je tu ještě naděje, že zůstaneme stát zpříma.“

103 Athéňané:

„Ovšem naděje, povzbuditelka v nebezpečí, může uškodit těm, kteří mají nadbytek, jestliže se jí drží, nezničí je však. Kdo ale dává v sázku vše, co má (naděje je totiž svou přirozeností rozhazovačná), pozná naději, jakmile uklouzne; ona za sebou neponechá žádnou příležitost, aby se člověk mohl mít před ní na pozoru, když ji poznal. /2/ A vy, kteří jste slabí a můžete si dovolit jen jeden hod kostkou, nechtějte upadnout do takového omylu a být podobní většině lidí, kteří mají ještě možnost zachránit se lidskými prostředky, ale jakmile je v tísní opustí naděje na přirozenou pomoc, obracejí se k prostředkům nadpřirozeným, k hádání budoucnosti, k věšt-bám a jiným takovým věcem, které ve spojení s nadějemi lidi ničí.“

104 Mělští:

„I my pokládáme za těžké, o tom nepochybuje, bojovat proti vaší moci a proti štěstí, nebude-li rovnoměrně rozděleno. Přesto doufáme, že na tom nebudeme hůř, pokud jde o štěstí seslané od bohů, protože my, zbožní, se stavíme proti lidem nespravedlivým, a že co nám chybí na síle, to doplní spojenectví s Lakedaimoňany, kteří budou nuceni pomoci nám už kvůli příbuzenství a ze smyslu pro čest, když ne pro nic jiného. Zkrátka, naše sebedůvěra senám vůbec nezdá neopodstatněná.“

105 Athéňané:

„Domníváme se, že ani nám nebude chybět přízeň bohů, protože ani nežádáme, ani neděláme nic, co by se odchylovalo od lidské víry v bohy a od toho, co si lidé přejí sami pro sebe. /2/ Soudíme totiž, že podle přirozeného zákona vždy poroučí ten, kdo je silnější; že to platí o bozích, tomu věříme, že to platí o lidech, to je jasné. My jsme si tento zákon nedali ani jsme nebyli první, kdo se jím řídil, když byl dán, nýbrž převzali jsme ho, když už tu byl, a bude platit i v budoucnosti, které jej zanecháme. Víme, že i vy byste si počínali stejně, kdybyste se dostali k stejné moci jako my, a že by si tak počínali i jiní. /3/ Rovněž pokud jde o přízeň bohů, právem se nebojíme, že bychom na tom mohli být hůř. Co se týče vašeho soudu o Lakedaimoňanech, na základě kterého se spoléháte, že vám pro svůj smysl pro čest pomohou, blahopřejeme vám k vaší lehkověrnosti, ale nezávidíme vám vaši nerozumnost.

/4/ Lakedaimoňané jsou obvykle poctiví ve vztahu k sobě samým a k svým domácím zvyklostem; o jejich zacházení s druhými by se toho však dalo mnoho napovídat. V krátkosti by bylo možné poukázat aspoň na to, že zcela otevřeně, pokud víme, považují příjemné za čestné a užitečné za spravedlivé. Takové názory nepřinášejí žádnou výhodu ve vašich nynějších zoufalých pokusech o záchranu.“

106 Mělští:

„Ale právě proto jsme plni důvěry, totiž že ve svém vlastním zájmu nebudou chtít zradit své osadníky Mělské a stát se tím nevěrnými těm Řekům, kteří jim jsou nakloněni, a prospěšnými svým nepřátelům.“

107 Athéňané:

„Vy tedy nevěříte, že prospěch se druží k bezpečnosti, kdežto spravedlivé a čestné se vykonává s nebezpečím? K tomu mají Lakedaimoňané obvykle nejméně odvahy.“

108 Mělští:

„Avšak my věříme, že by tím spíš podstoupili kvůli nám nebezpečí a považovali je za méně vážné, než kdyby je podstoupili kvůli někomu jinému, čím jsme blíže vojenským akcím na Peloponnésu a čím spolehlivější jsme pro příbuznost svých názorů.“

109 Athéňané:

„Zárukou pro druhy ve zbrani není, jak se zdá, náklonnost těch, kteří je pozvali na pomoc, ale jestliže někdo druhé hodně předčí pohotovostí. K tomu přihlížejí Lakedaimoňané mnohem víc než jiní — vždyť z nedůvěry k své vlastní vojenské přípravě útočí na své sousedy dokonce s pomocí mnoha spojenců. Proto není pravděpodobné, že by se přepravili na ostrov, dokud my jsme pány moře.“

110 Mělští:

„Oni by také mohli poslat jiné; Krétské moře je rozlehlé a ten, kdo je ovládá, má menší naději, že někoho zajme, než je naděje na úspěch u toho, kdo chce nepozorován proplout. /2/ A kdyby se jim to nepodařilo, mohli by se vrhnout na vaši zemi a na vaše spojence, kteří vám zbyli a které nenapadl Brasidas. Pak vám nevzniknou nesnáze kvůli zemi, která vám nepatří, ale kvůli té, která je vám bližší.“

111 Athéňané:

„Něco takového by mohlo postihnout vás, kteří jste už podobnou zkušenost učinili a víte dobře, že Athéňané nikdy neustoupili od jediného obléhání ze strachu před jinými protivníky. /2/ Překvapuje nás, že ačkoliv jste prohlásili, že se chcete poradit, jak zachránit své město, neřekli jste v tomto tak dlouhém rozhovoru nic, co by mohlo dodat lidem důvěru v záchranu. Naopak vaší největší oporou je naděje v něco, co teprve má přijít, kdežto síly, jež máte pohotově, nestačí na překonání sil, které už teď jsou sešikovány proti vám. Ukazujete velkou nerozumnost myslí, jestliže se po rozloučení s námi nerozhodnete moudřeji než nyní. /3/ Nedáte se přece strhnout oním pojetím bezectnosti, které tak často přivádí lidi do záhuby, když se ozve ve zcela zřejmých nebezpečích, hrozících skončit hanbou. Vždyť mnohé lidi, když ještě byli schopni předvídat, do čeho se ženou, takzvaný smysl pro čest svedl mocí klamavého jména, že podlehlí pouhému slovu, vrhli se dobrovolně do neodčinitelného neštěstí a svou nerozumností si přivodili hanbu hanebnější, než jakou by mohla přinést sudba. /4/ Před něčím takovým se uchráníte, poradíte-li se dobře a nebudete považovat za neslušné sklonit se před nejmocnějším státem, který vás vyzývá, abyste vyhověli jeho umírněným požadavkům, stali se jeho spojenci, přičemž si udržíte právo na svou zemi a jen mu budete platit poplatky, a když se vám nabízí volba mezi válkou a bezpečím, abyste paličatě netrvali na horším řešení. Vždyť ti, kteří neustoupí před sobě rovnými, dobře se chovají k silnějším a jsou umírnění k slabším, budou na tom nejlépe.

/5/ Uvažujte tedy i po našem odchodu a často si připomínejte, že rozhodujete o své vlasti, která je jediná a jejíž spása nebo zkáza bude záležet na jediném rozhodnutí.“

112 A tím ukončili Athéňané jednání.

Když byli Mělstí sami mezi sebou, usnesli se na rozhodnutí podobném tomu, co říkali předtím, a dali jim tuto odpověď.

/2/ „Naše názory se nezměnily, Athéňané, a nepřipravíme v tak krátkém čase o svobodu město osídlené už sedm set let, ale v důvěře ve štěstí, které je z boží vůle až do této doby chránilo, a v pomoc lidí, zejména Lakedaimoňanů, pokusíme

se je zachránit. /3/ Navrhujeme vám, že budeme vašimi přáteli a že nebudeme nepřáteli ani jedné strany, a vyzýváme vás, abyste odešli z naší země po uzavření mírové smlouvy, jaká se zdá užitečná jak pro vás, tak pro nás.“

113 Taková byla tedy odpověď Mělských.

Athéňané přerušili další jednání a řekli:

„Soudě podle tohoto vašeho rozhodnutí jste tedy jediní, jak se nám zdá, kdo považuje budoucnost za jistější než přítomnost a kdo se dívá na věc nejistou tak, jako by se už stala, protože si to přeje: příliš se spoléháte na Lakedaimoňany, na štěstí a na své naděje, příliš prudký bude také váš pád.“

114 A pak se athénští vyslanci vrátili k vojsku.

Protože Mělstí v ničem neustoupili, zahájili athénští strategové okamžitě válku, rozdělili práci na jednotlivé obce a sevřeli Mělské opevněním. /2/ Potom tam zanechali posádku složenou z jejich občanů i ze spojenců, a to i na zemi, i na moři, a s větší částí vojska odtáhli. Ti, kteří byli ponecháni na Mělu, zůstali na svých místech a město obléhali.

115 V téže době vpadli Argští do území fleiuntského, byli však ze zálohy přepadeni Fleiuntany a argskými vyhnanci a padlo jich asi osmdesát.

/2/ Athéňané, kteří byli v Pylu, pobrali Lakedaimoňanům velkou kořist. Lakedaimoňané kvůli tomu nevypověděli mírovou smlouvu ani s nimi nezačali válčit, vyhlásili však, že kdokoliv od nich by chtěl, smí podniknout proti Athéňanům loupežnou výpravu.

/3/ Korintané se pro určité neshody pustili do války s Athéňany, avšak ostatní Peloponésané zachovávali klid.

/4/ Mělstí podnikli noční výpad a dobyli tu část obléhacího opevnění, která byla proti jejich tržišti; pobili při tom vojáky, kteří tam byli posádkou, dopravili do města obilí a jiné věci v množství co největším, stáhli se zase do města a chovali se pokojně. Athéňané potom hlídali s větší pečlivostí.

A skončilo léto.

116 Během nastávající zimy chtěli Lakedaimoňané vytáhnout s vojskem do argského území, avšak protože oběti přinesené na hranicích za zdárný přechod byly nepříznivé, vrátili se. Tento úmysl Lakedaimoňanů vyvolal u Argských

podezření vůči některým spoluobčanům, proto některé zajistili, jiným se však podařilo utéci.

/2/ V téže době Mělští opět dobyli na jiném místě část athénské opevnění, protože tam byla málo početná posádka.

/3/ Po těchto událostech přišlo z Athén jiné vojsko, jemuž velel Filokrates, syn Demeův, a Mělští byli obléháni ze všech sil; navíc došlo i ke zradě, a tak se Mělští vzdali Athéňanům na milost a nemilost. /4/ Athéňané usmrtili všechny mladé muže, které dopadli, a děti a ženy prodali do otroctví. Později tam poslali pět set osadníků a sami to město osídlili.

KONEC ŠESTNÁCTÉHO ROKU VÁLKY (kap. 1—7)

Athéňané se chystají k nové výpravě na Sicílii (1). Výklad o neřeckých národech usazených na Sicílii (2). Řecké osady na Sicílii (3—5). Egesta žádá Athény o pomoc proti Selinuntu a Syrakusám (6). Lakedaimonské tažení do Argolidy. Athénský útok na Makedonii (7).

SEDMNÁCTÝ ROK VÁLKY (březen 415 — únor 414; kap. 8—93)

LÉTO. Rozhodnutí Athéňanů uspořádat výpravu na Sicílii (8). Nikias mluví proti tomu (9—14). Alkibiades výpravu doporučuje (15—18). Nikias se snaží Athéňany od jejich úmyslu odvrátit poukazováním na velké náklady, avšak marně. Athéňané dají jemu a ostatním stratégům plnou moc a jsou zahájeny přípravy (19—26). Poškození hermovek. Alkibiades obviněný ze svatokrádeže musí odjet, aniž se mohl dříve ospravedlnit (27—29). Odjezd athénskému loďstvu na Sicílii (30—32). Jednání v Syrakusách (33—41). Athénské loďstvo pluje z Kerkyry podle italského pobřeží do Rhégia. Jeho početní stav (42—44). Syrakuské přípravy (45). Porada athénských stratégů (46—49). Naxos a Katané se přidávají k Athéňanům (50—51). Kamarina je odmítna (52). Alkibiades odvolán do Athén (53). Exkurs o vládě tyranů v Athénách (54—59). Alkibiadovi se podaří utéci na Peloponnésos; je v nepřítomnosti odsouzen k smrti (60—61). Athéňané plují podle severního pobřeží Sicílie (62). ZIMA. Vylodění Athéňanů u Syrakus (63—66). Syrakusané poraženi v bitvě. Athéňané se stáhnou do Katany (67—71). Reorganizace velení v syrakuském vojsku. Odchod syrakuských vyslanců na Peloponnésos (72—73). Neúspěch athénskému pokusu o dobytí Messény (74). Syrakusané zesilují své opevnění (75). Kamarinští vyslechnou syrakuského vyslance Hermokrata a athénskému vyslance Euféma, kteří chtějí získat jejich spojení, ale rozhodnou se zůstat neutrální (76—88). Alkibiades mluví v lakedaimonském sněmu (89—92). Lakedaimoňané se rozhodnou poslat Gylippa na Sicílii (93).

ZAČÁTEK OSMNÁCTÉHO ROKU VÁLKY (jaro 414; kap. 94—105)

Činnost Athéňanů na Sicílii (94). Nepřítelství mezi Lakedaimoňany a Arsgkými (95). Athéňané se usadí v Epipolách a napadají Syrakusy (96—98). Syrakusané se bezvýsledně pokoušejí zabránit Athéňanům ve stavbě opevnění (99—100). Je svedena bitva. Athéňané zvítězí, ale padne Lamachos (101). Syrakusané se stáhnou do města a uvažují o uzavření míru (102—103). Gylippův příchod do Tarenta (104). Vpád Lakedaimoňanů do Argolidy. Athéňané pustoší pobřeží Lakonie (105).

1 V průběhu téže zimy chtěli Athéňané znova vyplout proti Sicílii, tentokrát s větší výpravou, než byla Lachétova a Eury-medontova, a podrobit si ji, kdyby to bylo možné. Většina nevěděla, jak je ostrov velký a kolik má řeckých a barbar-ských obyvatel ani že válka, kterou chtějí vést, nebude o mno-
ho méně náročná než válka peloponnéská. /2/ Obepnutí Sicílie trvá nákladní lodi skoro osm dní, a třebaže je tak velká, jejímu spojení s pevninou brání úžina jen dvacet stadií široká.
2 V dávných dobách byla osídlena následujícím způsobem a byly na ní celkem tyto národy.

Nejdřív ze všech prý se na určité části jejího území usadili Kyklóповé a Laistrygoni, o nichž já nemohu říci, ani jaký je jejich původ, ani odkud sem přišli, ani kam odtud odešli. Spokojme se tím, co o nich řekli básníci a co o nich tak nebo onak každý ví.

/2/ Po nich, jak se zdá, se sem jako první přestěhovali Sikanové; jak sami vyprávějí, byli tu dokonce ještě dřív než Kyklóповé a Laistrygoni, protože jsou autochthoni; podle pravdy jsou to však Iberové, které vyhnali Ligyové od iberské řeky Sikanu. Podle nich se tenkrát ostrov jmenoval Sikania, kdežto dřív měl jméno Trinakria. Sikanové bydlí ještě dnes v západní části Sicílie.

/3/ Po dobytí Tróje se někteří Trójané, jimž se podařilo uniknout Achajům, dostali s lodmi na Sicílii, usadili se v sou-
sedství Sikanů a všichni dohromady se pak jmenovali Ely-
mové; jejich městy byly Eryx a Egesta.

K nim se ještě připojili někteří z Fóků, které při návratu od Tróje zanesla bouře nejprve do Libye a odtamtud na Sicílii.

/4/ Sikelové se podle pověsti, která v sobě má kus pravdě-
podobnosti, dostali na Sicílii na útěku před Opiky z Itálie, kde původně bydlili, na vorech, když vyčkali s přepravou, až se zvedne příznivý vítr; možná že tam však připluli i nějak jinak. Ještě dnes jsou nějací Sikelové v Itálii a ta země byla pojmenována podle Itala, jednoho sikelského krále, který se tak jmenoval. /5/ Když přišli Sikelové na Sicílii jako silné vojsko, přemohli v bitvě Sikany, zatlačili je do jejích jižních a západních končin a způsobili, že se ten ostrov místo Sikanie

nazýval Sikeliie. Když sem přešli, osadili nejlepší části země a usídlili se tam asi tři sta let před tím, než přišli na Sicílii Řekové. Ještě dnes mají v držení kraje ve středu a na severu ostrova.

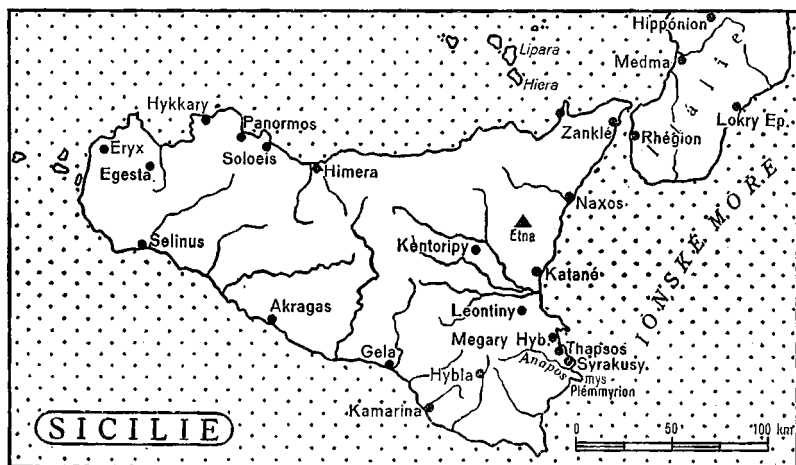
/6/ Po obvodu celé Sicílie bydlili také Foiničané, kteří kvůli obchodu se Sikely zabrali předhůří u moře a přilehlé ostrůvky. Když potom přicházeli po moři ve velkém počtu Řekové, opustili Foiničané většinu svých sídel a usadili se společně v blízkosti Elymů v Motyi, Soloentu a Panormu a bydlili tam. Spoléhali se na spojenectví s Elymy i na to, že nejkratší plavba z Kartága na Sicílii vede do těchto míst.

To tedy byli barbari, kteří se usadili na Sicílii, a usadili se tam tímto způsobem.

3 První z Řeků, Chalkidáné, vypluli z Euboje vedeni Thukleem, založili Naxos a postavili oltář Apollóna Archégeta, který dnes stojí za městem a na kterém nejprve obětují poslové vyslaní na slavnosti, když odplouvají ze Sicílie. /2/ Rok nato založil Archias, pocházející z Korinta z rodu Hérakleovců, Syrakusy, když nejprve vyhnal Sikely z ostrova, který dnes už není ze všech stran omýván mořem a na němž stojí vnitřní město. Později se rozmnožil počet obyvatel i ve vnějším městě, když bylo společně s vnitřním městem obeháno hradbami. /3/ Thukles a Chalkidáné se vypravili pět let po založení Syrakus z Naxu, vyhnali válkou Sikely a založili Leontiny a po nich Katanu; Kataňané si však učinili svým zakladatelem Euarcha.

4 V téže době přišel na Sicílii i Lamis a přivedl osadníky z Megar, založil osadu na místě zvaném Trótilos ležícím nad řekou Pantakyem. Později se odtud odstěhoval do Leontin a spojil se na krátký čas s Chalkidány v jednu obec, pak byl od nich vyhnán, založil Thapsos a zemřel. Ostatní byli z Thapsu vyhnáni, a protože jim sikelský král Hyblón nabídl zemi a vedl je, založili Megary zvané Hybelské. /2/ Bydlili v nich dvě stě čtyřicet pět let, potom je syrakuský tyran Gelón donutil k odchodu z města i ze země. Než však byli vyhnáni, sto let po založení Megar, vyslali Pamilla a založili Selinus. Pamillos přišel z jejich mateřského města Megar a založil Selinus společně s nimi.

/3/ Gelu založili Antifémios a Entimos, kteří přivedli společně osadníky, první z Rhodu a druhý z Kréty, a to čtyřicet pět let po založení Syrakus. Město dostalo jméno podle řeky Gely, místo, na němž nyní stojí akropolis a které bylo nejdříve obehnáno hradbami, nazývá se Lindioi. Zákony jim byly dány dórské. /4/ Asi sto osm let po založení Gely založili Gelští Akragas, městu dali jméno podle řeky Akragantu, jako zakladatele jmenovali Aristonoa a Pystilla a dali mu gelské zákony.

/5/ Zanklé byla původně založena lupiči, kteří přišli z Kymy, chalkidského města v oblasti Opiků, později však sem přišel velký počet lidí z Chalkidy a ostatní Euboje a o onu zemi se s nimi rozdělili. Zakladateli té osady byli Periéres a Krataimenes, první z Kymy, druhý z Chalkidy. Zanklé nazývali tímto jménem nejprve Sikelové, protože ono místo má podobu srpu (a srpu říkají Sikelové zanklon), později byli vyhnáni samskými a jinými Ióny, kteří na útěku před Médy přistáli na Sicílii. /6/ Zanedlouho potom vyhnal Samské Anaxilas, tyran z Rhégia, sám zde usadil lidi různého původu a přejmenoval město podle své původní vlasti na Messénu.

5 A Himera byla založena ze Zankly Eukleidem, Simem a Sakónem; většina těch, kteří do této osady přišli, byli Chalkidáné, spolu s nimi se na založení podíleli Syrakusané, kteří byli poraženi v občanských sporech a musili utéci z domova — říkalo se jim Mylétidové. Jejich řeč byla směsicí chalkidštiny a dórštiny, zákony u nich převládly chalkidské.

/2/ Akry a Kasmény byly založeny Syrakusany, Akry sedmdesát let po Syrakusách, Kasmény asi dvacet let po Akrách.

/3/ I Kamarína byla nejprve založena Syrakusany přibližně sto třicet pět let po založení Syrakus; jejími zakladateli byli Daskón a Menekólos. Když Syrakusané Kamarinány vyhnali válkou z jejich města, protože od nich odpadli, tu o něco později dostal kamarinské území jako výkupné za syrakuské zajatce gelský tyran Hippokrates, sám se stal zakladatelem a přivedl do Kamaríny osadníky. Protože bylo město znovu zničeno Gelónem, bylo Gelskými kolonizováno potřetí.

6 Takový počet řeckých a barbarských národů bydlil na Sicílii, a proti tak velkému ostrovu chtěli Athéňané podniknout válečné tažení; skutečnou pohnutkou byla touha vládnout celé Sicílii, ušlechtilou záminkou pak byla snaha pomoci svým příbuzným a spojencům, které tam získali. /2/ Nejvíce je k tomu podněcovali vyslanci z Egesty, kteří byli v Athénách a velmi horlivě je k tomu vybízeli. Egestané byli totiž sousedy Selinuntanů a začali s nimi válku kvůli územním sporům. Selinuntané si přivedli jako spojence Syrakusany a svírali Egestany válkou na zemi i na moři. Egestané proto připomínali Athéňanům spojenectví uzavřené v době Lachétově a dřívější válku leontinskou a žádali je, aby jim poslali na pomoc lodi; jako nejdůležitější vedle mnoha jiných důvodů uváděli, že nebudou-li Syrakusané potrestáni za vypuzení Leontinských, zničí i zbývající jejich spojence a stanou se neomezenými pány celé Sicílie, a pak je nebezpečí, že jednoho dne Syrakusané, kteří patří k Dóřům a navíc jsou osadníky z Peloponnésu, přijdou s velkými vojenskými silami na pomoc těm, kteří jsou jako Dórové jejich příbuznými a kteří je

vyslali do osady, a že všichni společně zničí moc athénskou. Proto prý by bylo rozumné postavit se spolu se spojenci, kteří ještě zbývají, proti Syrakusanům, tím spíš, že oni sami poskytnou peníze potřebné na válku.

/3/ Když si to Athéňané vyslechli na shromážděních občanstva, kde to Egešťané často říkali a kde o tom spolu s nimi mluvili i jiní, rozhodli se poslat nejprve vyslance do Egesty stran peněz, aby se přesvědčili, zda jich je v obecní pokladně a v chrámech opravdu tolik, kolik uvádějí, a zároveň aby zjistili, jak daleko pokročila válka.

7 I byli tedy posláni athénští vyslanci na Sicílii.

V téže zimě podnikli Lakedaimoňané a jejich spojenci kromě Korintanů výpravu proti Argu, zpusťovali nevelký kus jejich území a odvezli nějaké obilí na povozech, které vzali s sebou, v Orneách při tom usadili vyhnance z Argu a nechali tam s nimi nějaké vojáky vybrané z celého vojska. Z jejich podnětu byla uzavřena smlouva platná určitou dobu a zavazující Ornejské a Argské, že si vzájemně nebudou poškozovat zemi, a odtáhli s vojskem domů.

/2/ Když však zanedlouho nato přišli Athéňané s třiceti lodmi a šesti sty hoplity, vytáhli Argští s celou svou brannou mocí spolu s Athéňany a jeden den obléhali Ornejské. Protože se však vojsko utábořilo dál od města, lidé z Ornejí pod ochranou noci unikli. Když to Argští druhého dne zjistili, rozbořili Orneje a vrátili se a také Athéňané potom se svými lodmi odpluli domů.

/3/ Athéňané vypravili po moři do Methóny sousedící s Makedonií své jezdce a Makedonce, kteří u nich žili ve vyhnanství, a ničili Perdikkovu zemi. /4/ Lakedaimoňané poslali vyslance k Chalkidanům sídlícím v Thrákii, kteří měli s Athéňany smlouvu o příměří obnovovanou každých deset dní, a vyzývali je, aby vedli válku po boku Perdikkově, oni však nechtěli.

A zima skončila a skončil šestnáctý rok této války, jejíž průběh vypsál Thukydidés.

8 V následujícím letním období se hned na začátku jara vrátili athénští vyslanci ze Sicílie a s nimi Egešťané a přivezli šedesát talentů neraženého stříbra jako měsíční žold pro

šedesát lodí, o jejichž vyslání chtěli prosit. /2/ Athéňané svolali sněm, a když od Egestanů i od svých vyslanců uslyšeli mnoho lákavého a přitom nepravdivého a mezi jiným i vyprávění o nepřeborných pokladech, které jsou pro ně přichystány v chrámech i v obecní pokladně, rozhodli se poslat na Sicílii šedesát lodí a jako stratégy s neomezenou pravomocí Alkibiada, syna Kleiniova, Nikiu, syna Nikératova, a Lamacha, syna Xenofanova, aby jednak pomáhali Egestanům proti Selinuntanům, jednak, pokud to průběh války dovolí, aby umožnili Leontinským pevně se usadit ve svém městě a i jinak aby provedli na Sicílii taková opatření, jaká by byla podle jejich názoru pro Athéňany nejlepší. /3/ Pátého dne se sněm sešel znova, aby projednal, jak by se co nejdříve urychlila příprava lodí, a aby odhlasoval stratégům vše potřebné k vyplutí. /4/ Nikias, který byl proti své vůli ustanoven vrchním velitelem, byl přesvědčen, že se obec nerozhodla správně, ale že pod malichernou a jen při povrchním pohledu slušnou záminkou usiluje o něco obtížného, o získání celé Sicílie; chtěl proto Athéňanům tento úmysl vymluvit, vystoupil na řečnickou tribunu a takto jim radil.

9 „Tento sněm byl svolán kvůli naší výpravě, to jest kvůli tomu, jak by se mělo vyplout. Mně se však zdá, že by se ještě mělo prozkoumat, zda je opravdu dobré poslat tam lodi, a že bychom se neměli po tak krátké poradě o tak vážné otázce pouštět do války, která se nás netýká, jen proto, že jsme se k tomu dali přemluvit cizinci. /2/ Říkám to přesto, že mi tento podnik přináší pocty a že se o svůj život bojím méně než kdokoli jiný (ačkoliv si myslím, že stejně dobrým občanem je ten, kdo se stará o svůj život i o svůj majetek, protože takový člověk už ve svém vlastním zájmu bude chtít, aby jeho obec prospívala). Přece však jsem ani v dřívější době nemluvil proti svému přesvědčení jen proto, že se mi dostávalo větší cti než ostatním, ani dnes to nebudu dělat, ale budu mluvit tak, jak uznám za nejlepší. /3/ A vzhledem k vašim mravům byl by účinek mých slov slabý, kdybych vám domlouval, abyste hleděli uchovat to, co máte v přítomnosti, a nevydávali v nebezpečí hodnoty jisté kvůli hodnotám nejistým

a budoucím. Dokáží vám, že váš spěch není na místě a že není snadné dosáhnout to, za čím se ženete.

10 Tvrdím, že necháváte tady v Řecku mnoho nepřátel a že sem svou námořní výpravou na Sicílii chcete přivést další. /2/ Vy si možná myslíte, že vám uzavřené smlouvy o příměří zaručují určité bezpečí, jenže dokud budete v klidu, budou to smlouvy podle jména (až sem to totiž přivedli lidé od nás i z nepřátelské strany), kdežto jakmile někde utrpíme větší vojenský neúspěch, rychle na nás naši nepřátelé zaútočí, protože s námi dříve ony smlouvy uzavřeli v důsledku ran, které je postihly, dohnání k tomu nutností a za okolností méně čestných pro ně než pro nás, a konečně ve smlouvách samých je mnoho bodů sporných. /3/ Někteří také ještě dohodu nepřijali, a nejsou to ti nejslabší. Někteří s námi dokonce otevřeně vedou válku, jiní jsou drženi zpátky příměřími obnovovaným každých deset dnů, protože vidí, že Lakedaimoňané ještě zachovávají klid. /4/ Možná že kdyby zastihli naše síly rozdvojené (a k tomu náš nynější záměr směřuje), okamžitě by se na nás vrhli společně se Sicilany, jejichž spojenectví by si byli v minulosti vážili víc než spojenectví s mnoha jinými.

/5/ Je proto třeba tyto věci rozvážit a nechtít, aby se obec vystavovala nebezpečí, když má ještě daleko do přístavu, a vztahovat ruku po jiné říši, dokud jsme neupevnili tu, kterou máme, jestliže je pravda, že Chalkidané v Thrákii, kteří nám už tolik let odpírají poslušnost, nejsou ještě zkroceni a jestliže nás někteří jiní na různých místech pevniny poslouchají jen rozpačitě. My však místo toho spěcháme, abychom pomohli Egešanům — samozřejmě že to jsou naši spojenci —, protože jim bylo ublíženo, ale potrestání těch, kteří už dávno svou vzpourou ublížili nám samým, stále ještě odkládáme.

11 A přitom kdybychom tyto přemohli, mohli bychom být jejich pány, kdežto i kdybychom nad těmi druhými zvítězili, jen stíží bychom jim mohli vládnout, protože jsou daleko a je jich mnoho. Je nesmyslné jít do války proti těm, jichž pány bychom nemohli být, kdybychom je porazili, a kdybychom neměli úspěch, nežili bychom v stejných poměrech jako před

tímto útokem. /2/ Podle toho, jací jsou Sicilané teď, se mi zdá, že by pro nás byli ještě méně obávaní, kdyby je ovládali Syrakusané — a právě tím nás Egestané nejvíc straší. /3/ Teď by totiž mohli každý sám o sobě přijít sem, aby se zavděčili Lakedaimoňanům, avšak v onom případě, kterým hrozí Egestané, není pravděpodobné, že by jedna velmoc vytáhla proti druhé, neboť kdyby nás Syrakusané s pomocí Peloponésanů připravili o naši moc, je pravděpodobné, že by tíž Peloponésané týmiž prostředky připravili o jejich moc je samé. /4/ Tamější Řekové by z nás měli hrůzu především tehdy, kdybychom tam nepřišli, a pak tehdy, kdybychom krátce ukázali svou sílu a brzy odešli. Všichni přece víme, že sklízí obdiv to, co je nejdál a co nejméně vystavuje svou pověst zkoušce. Kdyby nás však postihl nějaký neúspěch, ztratili by k nám nejspíš úctu a ve spolku s našimi zdejšími nepřáteli by se na nás vrhli.

/5/ Právě tohle, Athéňané, se zrovna stalo vám ve vztahu k Lakedaimoňanům a jejich spojencům: protože jste nečekaně, navzdory svému počátečnímu strachu nad nimi zvítězili, opovrhujete jimi nyní do té míry, že už toužíte po Sicílii. /6/ Člověk však nesmí příliš zpyšnět, postihneli protivníka neštěstí, ale jeho sebedůvěra se má opírat o poznání, že jeho plány jsou lepší než plány nepřítelovy. Musíme uvážit, že Lakedaimoňané z hanby nemyslí ještě dnes na nic jiného než na to, jak by nás, kdyby to bylo možné, zničili a napravili tak svou pohanu, tím spíš, že se odedávna víc než o co jiného starají o slávu vydobytou statečností. /7/ Když si to tedy rozumně rozvážíme, nejde nám tady o Egestany, barbary ze Sicílie, ale o to, abychom se měli bedlivě na pozoru před státem, který nás ohrožuje, protože v něm vládne oligarchie.

12 Neztrácejme také ze zřetele, že jsme se teprve nedávno trochu vzpamatovali z velkého moru a z války, takže se rozmnožil náš majetek a naše občanstvo, a že je spravedlivé, abychom toho použili ve svůj vlastní prospěch, a ne ve prospěch těchto vyhnanců, prosících nás o pomoc, v jejichž zájmu je předkládat nám k věření krásné lži a kteří vystavují druhé v nebezpečí, aniž sami přispěli něčím jiným kromě slov,

v případě úspěchu nebude jejich vděčnost odpovídat prokázané službě, v případě neúspěchu strhnou s sebou do zkázy i své přátele.

/2/ Jestliže vám někdo z radosti nad tím, že mu bylo svěřeno velení, radí k podniknutí výpravy, přičemž hledí jen na svůj osobní prospěch (tím spíš, že je ještě příliš mladý na zastávání velitelské hodnosti), aby ho lidé obdivovali pro jeho chov koní a aby měl s ohledem na své výdaje nějaký užitek ze svého úřadu, ani jemu nedovolte, aby si jako jednatel dodal lesku na úkor bezpečnosti obce. Myslete na to, že takoví lidé poškozují veřejný zájem a promarnují svůj soukromý majetek a že věc, o které nyní jednáme, je příliš důležitá, než aby o ní mohl rozhodovat nějaký mladík a ukvapeně ji uvést ve skutek.

13 Když se nyní dívám na rádce, kteří zde sedí vedle onoho člověka, mám strach a obracím se s výzvou zase na starší spoluobčany: pokud sedíte vedle některého z nich, nenechte se přemoci studem, že snad budete vypadat zbaběle, nebudete-li hlasovat pro válku, a nenechte se ovládnout zhoubnou touhou po věcech vzdálených, jaká může zachvátit ony mladé lidi — musíte si přece uvědomit, že jsou vzácné takové případy, kdy přání samo stačí k dosažení úspěchu, k tomu je ve většině případů zapotřebí rozvahy —, ale v zájmu vlasti, která je v tak velkém nebezpečí, v jakém ještě nikdy nebyla, zvedněte ruku proti navrhované výpravě a odhlasujte, že hranice mezi Sicily a námi mají zůstat stejné jako dosud, hranice, proti nimž se nedá nic namítat, totiž Iónské moře při plavbě podél pobřeží a Sicilské moře při plavbě napříč otevřeným mořem, a že si mají Sicilané sami spravovat své záležitosti a vyřizovat si sporné věci mezi sebou.

/2/ Odhlasujte dále, aby se Egeťanům jmenovitě řeklo, když se na začátku pustili do války se Selinuntany bez Athéňanů, ať si ji také sami ukončí. Konečně odhlasujte také, že si v budoucnu nebudeme brát za spojence, jak jsme zvyklí, takové státy, které bychom musili bránit, až budou v nesnázích, od nichž bychom se však pomoci nedočkali, až bychom ji potřebovali.

14 A ty, prytane, považuješ-li za svou povinnost pečovat o stát a chceš-li být dobrým občanem, dej o tom hlasovat a znova předlož Athéňanům návrh k projednání; máš-li strach dát znova hlasovat, rozvaž si, že porušit zákony za přítomnosti tolika svědků nebude vykládáno jako provinění, naopak že město, které se špatně rozhodlo, v tobě nalezne lékaře a že zastávat čestně úřad není nic jiného než prospívat co nejvíc vlasti nebo aspoň vědomě jí neškodit.“

15 Taková byla řeč, kterou pronesl Nikias. Avšak většina Athéňanů, kteří vystoupili jako řečníci, radila, aby se výprava podnikla a aby se nerušilo jednou přijaté usnesení; našli se ale i takoví, kteří mluvili proti tomu. /2/ Nejhorlivěji výpravu prosazoval Alkibiades, syn Kleiniův, neboť jednak chtěl odporovat Nikiovi, protože se s ním rozcházel v názoru i na jiné politické otázky a také proto, že ho ve své řeči napadl, jednak velmi silně toužil být stratégem a doufal, že dobude Sicílii i Kartágo a současně že z toho bude mít osobní prospěch, ať jde o majetek, nebo o slávu, bude-li mu přát štěstí. /3/ Požíval u svých spoluobčanů velkou úctu a jeho záliby ho stály víc, než si mohl vzhledem k svému tehdejšímu majetku dovolit, ať už šlo o výdaje na pěstování koní, nebo na jiné věci. To byl také později jeden z důvodů, a rozhodně ne ten nejmenší, které vedly ke zkáze Athén. /4/ Většina dostala totiž strach z jeho výstředního chování a z dalekosáhlých záměrů, které dával najevo v každém svém podnikání, a proto proti němu vystoupili nepřátelsky, jako by toužil po samovládě, a ačkoliv při vedení války skvělým způsobem hájil veřejné zájmy, rozhněvali se na něho pro jeho soukromý život, svěřili vedení války jiným a v krátké době tím město zničili.

Tenkrát tedy Alkibiades vystoupil před Athéňany a takto jim domlouval:

16 „Athéňané, nikdo nemá větší právo na velitelskou hodnost než já (musím začít odtud, neboť mě Nikias napadl), a myslím si také, že toho jsem hoden. Vždyť činy, které mi veřejné mínění vytýká, jsou pro mé předky i pro mne samého pramenem slávy a vlasti přinášejí i prospěch. /2/ Řekové si totiž už myslili, že naše město je válkou sraženo k zemi, avšak díky skvělé podřívané, kterou jsem poskytl v Olympii, pokládali naše město

dokonce za mocnější, než ve skutečnosti bylo, protože jsem poslal do závodů sedm vozů, což předtím nikdy žádný jednotlivec neučinil, zvítězil jsem a obsadil ještě druhé a čtvrté místo a i ostatní mé přípravy odpovídaly vítězství. Podle zvyku přinášejí takové věci čest a podle toho, co člověk dělá, se soudí také na jeho moc.

/3/ A způsob, jak ve městě vynikám při pořádání divadelních představení nebo jinak, probouzí přirozeně závist spoluobčanů, avšak před cizinci se i ona jeví jako důkaz moci. Když tedy někdo na vlastní útraty přináší prospěch nejen sobě, ale i svému státu, taková pošetilost není neúčinná. /4/ A také není nespravedlivé, jestliže někdo, kdo má o sobě vysoké mínění, nechce být stavěn na stejnou úroveň s druhými. Vždyť přece ani ten, koho postihlo něco zlého, se s nikým o své neštěstí nepodílí. A tak jako se k nám každý obrací zády, jsme-li v neštěstí, stejně se musí člověk smířit s tím, že jej přehlíží šťastný. Kdo vyžaduje rovnost, musí ji uplatňovat za všech okolností. /5/ Víím ostatně, že takoví lidé a vůbec všichni, kteří v něčem vynikli nad průměr, jsou, dokud žijí, na obtíž druhým, především těm, kteří jim jsou rovni, a v druhé řadě ostatním lidem, kteří se s nimi stýkají; víím však také, že když zemrou, zanechávají některým z pozdějších lidí záminku k tvrzení, že jsou s nimi příbuzní, i když to není pravda, a své vlasti chloubu, že jí nebyli cizí ani že se nedopustili zločinů, ale že patřili k ní a že vykonali krásné činy. /6/ A o to já usiluji, kvůli tomu mluví lidé tak špatně o mém soukromém životě — podívejte se však, zda se o veřejné záležitosti starám hůř než kdo jiný. Vždyť jsem způsobil, že se srazily nejmocnější státy na Peloponnésu, aniž to pro vás znamenalo nějaké velké nebezpečí nebo výlohy, a že Lakadaimonané musili v jediném dni, u Mantineje, podstoupit zápas o své bytí a nebytí. I když z této bitvy vyšli jako vítězi, nejsou si dodnes sami sebou jisti.

17 A těchto úspěchů dosáhlo vhodnými řeči u peloponnéských mocností mé mládí a mé šílenství, o němž lidé soudí, že překračuje všechny přirozené meze, a přesvědčilo je svým zápalem, který vyvolával důvěru. A ani teď se mého mládí a šílenství nebojte, ale dokud já jsem díky jim na vrcholu

svých sil a dokud se zdá, že Nikiu provází štěstí, využijte výhod, které vám plynou z nás dvou. /2/ Nezměňte svůj názor na výpravu na Sicílii, jako by byla namířena proti mocnému státu. Sicilská města jsou lidnatá, jejich obyvatelstvo je však různorodé a dochází tam snadno ke změnám a k přijímání nových občanů. /3/ Proto si tam nikdo nepožizuje zbraně na ochranu své osoby, jak tomu je, když jde o vlastní město, ani se řádně v zemi nezařizuje. Nikdo nemyslí na nic jiného, než jak by si pomohl k nějakému prospěchu na úkor celku, ať už by ho dosáhl přesvědčivou výmluvností, nebo stranickou politikou, a v případě neúspěchu je připraven odejít jinam — takové jsou jejich přípravy. /4/ A není pravděpodobné, že by takový dav poslouchal svorně jeden návrh nebo že by se společně pustil do nějakého podniku: všichni by se jeden za druhým okamžitě přidali k tomu, kdo by k nim promluvil tak, aby se jim to líbilo, zvláště když mezi nimi jsou sváry, jak se dovídáme. /5/ Zdá se také, že nemají tolik hoplitů, jak se chvástají, a ani ostatních Řeků že není tolik, kolik by mělo být podle číselných údajů každé obce, ale Řecko v tomto ohledu velmi lhalo a těžko mohlo v této válce postavit dostatečný počet vojáků.

/6/ Takový je tedy podle mých informací stav věcí na Sicílii, a bude ještě příznivější, protože tam budeme mít mnoho barbarů, kteří z nenávisti k Syrakusanům půjdou s námi proti nim. Zdejší poměry nám nebudou na překážku, rozhodnete-li se správně. /7/ Vždyt naši otcové měli tytéž nepřátele, které bychom tu nyní zanechali my, jak říkají, kdybychom se vydali na výpravu, a navíc ještě měli proti sobě Peršany, a přesto vytvořili naši říši a opírali se při tom jen o nadřazenost svého loďstva.

/8/ A Peloponnésané, i kdyby nakrásně byli silní, neměli nikdy méně naděje na úspěch ve střetnutí s námi než nyní, mohou sice vpadnout do naší země, i kdybychom námořní výpravu nepodnikli, avšak loďstvem by nám uškodit nemohli, neboť by nám tu zůstalo loďstvo schopné čelit jim. 18 A tak co věrohodného bychom mohli uvést jako důvod našeho váhání nebo čím bychom mohli omluvit, že neposkytujeme pomoc tamějším spojencům? Když jsme se jim zavá-

zali přísahou, musíme jim pomoci a nesmíme se vymlouvat na to, že ani oni nám nepomohli. Vždyť jsme se s nimi nespojili proto, aby nám přišli na pomoc sem, ale aby znepokojovali naše tamější nepřátele a tím jim bránili v útoku na nás. /2/ Svou moc jsme získali, stejně tak jako všichni ostatní, kteří měli moc, tím, že jsme vždy ochotně pomáhali těm, kteří nás o to požádali, ať už to byli barbaři, nebo Řekové, protože kdyby všichni zůstali nečinní nebo se rozhodovali podle příbuzenství, komu je třeba pomoci, jen málo bychom k své říši přidali, spíš bychom se dostali do nebezpečí, že ji ztratíme. Vždyť mocnějšího nejenže člověk odráží, když útočí, ale sám jej hledí předejít, aby na něho nezaútočil. /3/ Nemáme také možnost vyměřit si, až kam chceme, aby naše říše sahala, ale když už jsme se dostali tak daleko, musíme jedněm chystat úklady, druhým nedopřát volnost, protože je nebezpečí, že budou jiní poroučet nám, nebudeme-li my poroučet jiným. Také nemůžete posuzovat klid z téhož hlediska jako ostatní, ledaže byste chtěli změnit své zásady podle nich.

/4/ Uvažme tedy, že ještě víc zvětšíme svou moc zde, půjdeme-li proti oněm městům, a vydejme se na tuto plavbu, abychom srazili pýchu Peloponésanů tím, že jim ukážeme, že pohrdáme nynějším klidem a podnikáme dokonce tažení na Sicílii. Současně buď budeme vládnout celému řeckému světu, jak je pravděpodobné, protože se k nám připojí tamější národy, nebo aspoň uškodíme Syrakusanům, a z toho budeme mít prospěch my sami i naši spojenci. /5/ Pokud jde o bezpečnost, lodi nám umožní zůstat tam, budeme-li mít úspěch, nebo odplout domů, neboť budeme na moři silnější než všichni Sicilané dohromady.

/6/ Nenechte se odradit Nikiiovými slovy lákajícími k nečinnosti ani roztržkou mezi mladými a staršími, ale navyklým pořádkem, jak se radili za našich otců společně mladí se staršími a povznesli naši moc na tak vysoký stupeň, stejným způsobem i vy se nyní pokuste pomoci svému státu k vzestupu a věřte, že mládí ani stáří nezmůže jedno bez druhého nic, kdežto spojili se v jeden celek méně dobří, prostřední a zcela dokonalí, mají velkou sílu, že bude-li obec v klidu, stráví se sama v sobě tak jako cokoli jiného a že znalost všeho zestárne,

kdežto naopak v stálém zápase že získá další zkušenost a posílí svou obranyschopnost činy, ne slovy. /7/ Prohlašuji zkrátka, že podle mého názoru propadne-li nezhálčivé město zahálce, postihne je co nejdřív zkáza, a nejbezpečněji žijí lidé, kteří se jako občané nejméně vzdalují od platných zvyků a zákonů, i kdyby byly horší.“

19 Tak promluvil Alkibiades.

Když vyslechli jej, Egěstany i vyhnance z Leontin, kteří předstoupili před národ jako prosebníci, připomínali smlouvy potvrzené přísahami a prosili, aby jim pomohli, dávali Athéňané najevo ještě daleko větší nadšení pro výpravu než předtím. /2/ Když Nikias poznal, že by je neodradil od jejich záměrů důvody, které už uváděl, ale že by je snad mohl odvést od jejich úmyslu rozsahem příprav, kdyby měl příliš velké požadavky, vystoupil znova na řečnickou tribunu a takto promluvil.

20 „Když vidím, Athéňané, že jste nezvratně rozhodnutí výpravu uskutečnit, kéž její výsledek odpovídá našemu přání. Chtěl bych vám jen ukázat, co si myslím o nynější situaci.

/2/ Jak jsem slyšel, města, proti kterým máte táhnout, jsou mocná, nejsou na sobě vzájemně závislá ani nepotřebují změnu vnitřních poměrů, pomocí níž by někdo rád přešel z nuceného otroctví k snesitelnější ústavě. Tato města by pravděpodobně nepřijala naši nadvládu místo svobody. Kromě toho je na tomto jediném ostrově větší množství řeckých států. /3/ Vždyť kromě Naxu a Katany, které se, jak doufám, připojí k nám pro své příbuzenství s Leontinskými, je tam ještě dalších sedm, po všech stránkách vyzbrojených podobně jako naše vojenská moc, zejména ony státy, proti kterým hlavně výpravu pořádáme, totiž Selinus a Syrakusy. /4/ Ty mají totiž mnoho hoplitů, lučištníků a kopiníků a též mnoho triér a mnoho lidí, kteří na nich budou posádkou. Nějaké peníze tam jsou u soukromníků, u Selinuntanů i v chrámech, Syrakusané dostávají také peníze jako poplatky od některých barbarských národů. Jejich největší předností ve srovnání s námi je však to, že mají hodně koní a spotřebu obilí že kryjí z vlastních zdrojů, a ne z dovozu.

21 Proti takové moci není tedy třeba jen námořní vojsko,

málo početné, ale musí tam být dovezeno i mnoho pěšáků, chceme-li dokázat něco, co by bylo důstojné našich úmyslů, a ne aby nám množství jezdců zabránilo vystoupit na pevninu, zvláště kdyby se vystrašené obce spojily a k nám se nepřidali žádní jiní přátelé kromě Egešanů, kteří by nám poskytli jízdu, abychom ji mohli postavit proti jízdě nepřátelské. /2/ Přineslo by nám hanbu, kdybychom odešli donuceni násilím nebo si později přivolávali pomoc jen proto, že bychom se na začátku rozhodli neuváženě. Je třeba, abychom odtud vypluli vybaveni vším potřebným v dostatečném množství, protože si musíme uvědomit, že chceme plout daleko od své vlasti a že nebudeme podnikat vojenskou výpravu za stejných podmínek, jako když jste v Řecku táhli jako spojenci proti někomu obklopeni svými poddanými, z jejichž spřátelené země jste si snadno dovezli všechno potřebné, ale že odejdeme do země naprosto cizí, ze které během čtyř zimních měsíců ani posel lehkou nepřijde.

22 Proto se mi zdá, že musíme s sebou vzít mnoho hoplitů našich i z řad spojenců, rovněž z národů porobených a z Peloponnésu, kdyby se nám podařilo někoho buď přemluvit nebo najmout za žold, dále mnoho lučištníků a prakovníků, abychom je mohli postavit proti nepřátelské jízdě. V loďstvu musíme mít výraznou přesilu, abychom tam také snáze dopravili potřebné věci, musíme též odtud vézt na nákladních lodích obilí, pšenici a pražený ječmen, i pekaře odvedené nuceně ze mlýnů v poměrném počtu k službě v žoldu, aby bylo zajištěno zásobování vojska, kdybychom nemohli plout dále a někde uvázli. Vždyť tak velký počet vojáků nebude moci hned tak některé město přijmout. Kromě toho musíme připravit i ostatní, jak to jen bude možné, a nebýt závislí na druhých, a především mít z domova co nejvíc peněz. O penězích udánlivě přichystaných u Egešanů předpokládejte, že jsou nejspíš přichystané jen na papíře.

23 Jestliže tam totiž odtud přijdeme se silami nejen stejnými, ale v každém směru většími, než jsou jejich (nepřihlížíme-li k jejich převaze, pokud jde o hoplity), i tak jen s obtížemi budeme schopni získat něco nového a uhájít ostatní. /2/ Musíme mít na mysli, že tam jdeme jako osadníci, kteří

chtějí založit město v cizím, nepřátelském prostředí a kteří se proto musí zmocnit země hned prvního dne, když přistanou, nebo si uvědomit, že v případě neúspěchu bude všechno stát nepřátelsky proti nim.

/3/ Toho se obávám a vím, že musíme učinit mnoho dobrých rozhodnutí, a především že nám musí ještě víc přát štěstí (a to je těžké, protože jsme jen lidé), a proto chci při své výpravě co nejméně spoléhat na štěstí a vyplout s takovou přípravou, jaká by mi podle vší pravděpodobnosti mohla zajistit bezpečnost. Taková opatření považuji za nejjistější pro celé město a za spásná pro nás, kteří se výpravy zúčastníme. Má-li někdo jiný názor, přenechám mu velení.“

24 Tak promluvil Nikias přesvědčen, že buď Athéňany množstvím požadavků odvrátí od výpravy, nebo, bude-li nucen vytáhnout, podnikne takto plavbu zabezpečen co nejlíp. Athéňanům však ani velká obtížnost příprav nevzala chuť k tažení, naopak tím víc pro ni horovali a došlo k pravému opaku toho, co chtěl. Zdálo se jim totiž, že jim dobře poradil a že teď je možné vydat se na cestu s naprostou bezpečností.

/3/ A všech bez rozdílu se zmocnila touha účastnit se výpravy; starší byli přesvědčeni, že si buď podmaní zemi, do níž plují, nebo že aspoň nepostihne neštěstí tak velkou moc, mladší prahli po podívané a zkušené ve vzdálené zemi a pevně doufali, že se vrátí živi a zdraví. Většina vojáků spoléhala na to, že v současné době budou dostávat peníze a že zvětší athénskou moc a budou z ní mít příjem po věčné časy. /4/ A tak pod vlivem přehnaného nadšení většiny i ten, komu se to nelíbilo, byl zticha z obavy, aby nebyl považován za nepřítele státu, kdyby se proti tomu ozval.

25 Nakonec vstoupil kdosi z Athéňanů na řečnickou tribunu, obrátil se na Nikiu a řekl, že nesmí vymýšlet výmluvy a odklady, ale přede všemi okamžitě říci, jakou přípravu mu mají Athéňané odhlasovat. /2/ Třebaže nerad, řekl Nikias, že by se o tom raději poradil v klidu se svými spoluveliteli, že však podle jeho osobního názoru je nutné vyplout přinejmenším se stem triér. Lodí pro dopravy hoplitů ať Athéňané postaví, kolik uznají za vhodné, ostatní ať si vyžádají od spojenců. Hoplitů athénských a spojeneckých dohromady musí být

aspoň pět tisíc, kdyby to bylo jen trochu možné, raději víc. Pokud jde o ostatní vojenské jednotky, připravili by si a vzali s sebou v odpovídajícím počtu lučištníky domácí i krétské, prakovníky i jiné, kdyby to považovali za vhodné.

26 Když to Athéňané vyslechli, okamžitě odhlasovali strategům plnou moc, aby o počtu vojáků a o celé plavbě rozhodovali, jak uznají za nejlepší. /2/ Potom začaly přípravy a Athéňané posílali vyslance ke spojencům a doma konali odvody. Před krátkou dobou se město vzpamatovalo z moru a z nepřetržité války a projevílo se to přírůstkem mladých lidí i nahromaděním peněz v důsledku příměří, takže se všechno opatrovalo snáze.

A tak byli Athéňané zaměstnáni přípravami.

27 V té době se stalo, že během jediné noci z kameuných hermovek, co jich bylo v městě athénském (mají čtyřhranný tvar a podle běžného zvyku jich stojí mnoho jak před soukromými domy, tak před svatyněmi), většina byla poškozena na přední straně. Nikdo nevěděl, kdo to udělal, obec však po pachatelích pátrala, vypsala velkou odměnu za udání a navíc bylo usneseno, ví-li někdo o nějakém jiném bezbožném činu, aby to beze strachu udal. Udání mohl podat, kdo chtěl, ať už svobodný občan, nebo cizinec, nebo otrok. /3/ Příkladali té věci větší důležitost, než si zasloužila. Zdálo se jim totiž, že to je špatné znamení pro chystanou výpravu a že to bylo provedeno na základě spiknutí, jehož cílem bylo provést převrat a odstranit demokracii.

28 Několik metoiků a otroků podalo udání ne sice o hermovkách, ale o dřívějším poškození jiných soch, jehož původci byli mladíci, kteří to udělali z bujnosti v opilosti, a zároveň o tom, že se v soukromých domech konají rouhačské tajné obřady. Z těchto věcí obviňovali i Alkibiada.

/2/ Tohoto obvinění se chápali ti, kteří byli největšími Alkibiadovými nepřáteli, protože jim překážel, aby mohli sami vzít pevně do ruky vládu nad lidem, a kteří se domnívali, že by oni sami byli první, kdyby Alkibiada dostali do vyhnanství. Tito lidé věc zveličovali a křičeli, že ony tajné obřady a ono zohavení hermovek bylo namířeno ke zrušení demokracie a že nic z toho nebylo vykonáno bez spoluúčasti Alkibiada-

dovy, a jako důkazu proti němu se dovolávali jeho nedemokratického protizákonného pohrdání platnými zvyklostmi.

29 Alkibiades se okamžitě hájil proti nařčení a projevil ochotu podrobit se soudnímu řízení, ještě než se vydá na cestu, aby se zjistilo, zda má něco z toho na svědomí — přípravy k vyplutí byly už skončeny. Chtěl se podříditi trestu, jestliže něco z toho spáchal, a ujmout se velení, jestliže by byl zproštěn obžaloby. /2/ Prosil, aby za jeho nepřítomnosti nevěnovali víru pomluvám, to ať ho raději okamžitě popraví, jestliže se provinil. Když jde o tak vážné obvinění, bylo by prý moudřejší neposílat ho s tak velkým vojskem, dokud nebude vynesena rozsudek.

/3/ Jeho protivníci se však báli, že bude mít vojsko na své straně, bude-li hned postaven před soud, a že lid bude shovívavý a ohleduplný za to, že jeho zásluhou se tažení účastní Argští a někteří z Mantincjských, proto se snažili zabránit tomu a znemožnit to a pobízeli i jiné řečníky, kteří říkali, že má teď odplout a nezdržovat odjezd, že se však má ve stanovené lhůtě vrátit a dostavit se k soudu. Chtěli, aby přijel obeslán na základě vážnější obžaloby, kterou by za jeho nepřítomnosti snáze sestavili, a po návratu se měl zodpovídat před soudem. A tak bylo rozhodnuto, aby Alkibiades odplul. 30 Po těchto událostech už uprostřed léta vyplulo loďstvo na Sicílii. Většině spojenců, nákladním lodím na dopravu obilí, člunům a všemu ostatnímu, co bylo připraveno k výpravě, byl předem dán rozkaz ke shromáždění na Kerkyře, protože odtamtud se měli všichni společně vydat na cestu přes Iónské moře k mysu Japyžskému. Samotní Athéňané a ti ze spojenců, kteří byli v Athénách, se odebrali v určený den za svítání do Peiraiea a obsazovali lodě, aby odpluli.

/2/ Spolu s nimi šlo do přístavu možno říci veškeré obyvatelstvo athénské, občané i cizinci, domácí lidé doprovázeli každý své blízké, jedni přátele, druzí příbuzné, jiní syny, kráčeli s nadějí a v zármutku, mysleli na výboje i na to, že je možná už nikdy neuvidí, když je posílají z vlasti do takové dálky.

31 A ve chvíli, kdy už se měli rozloučit ve znamení nebezpečí, připadalo jim vše mnohem hrozivější, než když hlaso-

vali o výpravě. Když však viděli na vlastní oči tu sílu se všemi podrobnostmi, jež měli před sebou, rostla jejich odvaha.

Cizinci a ostatní obyvatelstvo přišli ze zvědavosti, jako by se šli podívat na uskutečnění velkolepého a víře nepodobného nápadu. Vždyť to bylo poprvé, co se podařilo jednomu městu, aby samo a silami čistě řeckými uskutečnilo takovou námořní výpravu, nejnákladnější a nejnádhernější ze všech, které byly do té doby vystrojeny. /2/ Počtem lodí a hoplitů nestála sice za ní Perikleova výprava proti Epidauru a Hagnónova proti Poteidaji, neboť se jí účastnily čtyři tisíce hoplitů, tři sta jezdců a sto triér z Athén, k tomu padesát z Lesbu a Chia a pluli s nimi ještě četní další spojenci. /3/ Avšak vydali se jen na krátkou plavbu a byli špatně vybaveni, kdežto tato výprava byla vystrojena tak, že mohla trvat dlouhou dobu a válečné akce mohly podle potřeby probíhat na moři i na pevné zemi — byly zároveň připraveny lodi i pěchota. Na loďstvo vynaložili mnoho peněz i trierarchové, i stát. Státní pokladna vyplácela každému námořníkovi drachmu na den a obstarala šedesát rychlých lodí bez výstroje, čtyřicet lodí na dopravu hoplitů a pro ně nejlepší veslaře. Trierarchové dávali k žoldu vyplácenému ze státní pokladny ještě odměny thranitům i námořníkům, kromě toho opatřili pro lodi odznaky na přídě a nákladné zařízení, protože se každý z nich ze všech sil snažil, aby jeho loď vynikla nad ostatní krásou i rychlostí. Pěšáci byli odvedeni podle řádných seznamů branců a s velkou horlivostí mezi sebou závodili, kdo bude mít lepší výzbroj a výstroj. /4/ Závodili dokonce mezi sebou v plnění úkolů, které byly každému určeny, a vypadalo to spíš jako přehlídka moci a bohatství před ostatními Řeky než jako tažení proti nepřítelům. /5/ Vždyť kdyby chtěl někdo spočítat veřejné výdaje státu a soukromé výdaje vojáků, totiž kolik už stát vydal a kolik dával stratégům s sebou a kolik utratil každý jednotlivec sám pro svou osobu, kolik utratil trierarchos za svou loď a kolik ještě chtěl utratit, kromě toho, co si samozřejmě každý bez ohledu na žold ze státní pokladny připravil na cestu, když odcházel na tak dlouhou výpravu, a kromě toho, co si voják nebo obchodník nesl s sebou na výměnu, zjistilo by se, že dohromady bylo z města vyvezeno mnoho talentů.

/6/ Tato výprava byla slavná stejně tak odvahou vzbuzující úžas a skvělou podívanou, jako vojenskou převahou nad těmi, proti nimž táhla, i tím, že se tenkrát podnikala plavba nejdál od domova s takovými nadějemi do budoucnosti, že si směřejší ve srovnání s přítomným stavem nelze ani představit.

32 Když byly lodi obsazené a když bylo naloženo vše, co chtěli vzít s sebou, byl zatroubením na trubku dán povel, aby se všechno utišilo, a pomodlili se modlitby obvyklé před odplutím — ne na každé lodi zvlášť, ale všichni naráz, jak jim hlasatel předříkával. V celém vojsku se mísilo víno v měsidlech a námořníci i velitelé vykonali úlitbu ze zlatých a stříbrných pohárů. /2/ K modlitbě se přidali i další lidé, shromáždění na pevnině, občané a všichni ostatní, kteří byli přítomni a kteří jim přáli štěstí. Pak zanotovali paján, dokončili úlitbu a odrazili od břehu. Nejprve pluli v řadě za sebou a potom veslovali jako o závod až k Aigině. Spěchali, aby se dostali do Kerkyry, kde už se shromažďovalo ostatní spojenecké vojsko.

/3/ Do Syrakus docházely z mnoha stran zprávy o tom, že se chystá výprava, dlouho se tomu však vůbec nevěřilo. I když byl později svolán sněm, mluvili o tom různí řečníci různě — jedni věřili tomu, co se říkalo o tažení Athéňanů, druzí to popírali. Na řečnickou tribunu vystoupil také Hermokrates, syn Hermónův, a protože si myslil, že o tom má bezpečné zprávy, takto promluvil a radil.

33 „Bude se vám možná zdát, že vám říkám věci neuvěřitelné tak jako někteří jiní, když vám budu tvrdit, že zprávy o athénské námořní výpravě jsou pravdivé, a vím, že kdo říká nebo oznamuje věci, které vypadají neuvěřitelné, nejen že nepřesvědčí, ale vzbuzuje dokonce dojem hlupáka. Přece však se toho nezačnu a nenechám si to pro sebe, když je náš stát v nebezpečí, protože jsem přesvědčen, že vám mohu říci něco, co vím bezpečněji než kdo jiný.

/2/ Athéňané táhnou proti vám s velkým vojskem námořním i pozemním, a to je to, co vás tak udivuje. Zámlinkou jim je spojenectví s Egestany a pomoc Leontinským při návratu do vlasti, pravým důvodem však je touha po Sicílii, především po našem městě, protože jsou přesvědčeni, že zmocní-li se ho, zmocní se snadno i zbytku. /3/ Protože tu za krátkou

dobu budou, hleďte tedy, jak byste je nejlépe odrazili s použitím prostředků, které máte po ruce, nepodceňujte je, aby vás nezastihli bezbranné, a chraňte se nevěřit, abyste nezanedbali obecný zájem.

/4/ Kdo těmto zprávám věří, nesmí se zas nechat zastrašit jejich odvahou a mocí. Vždyť ani nám nebudou moci víc škody způsobit, než sami utrpí, ani pro nás nebude neužitečné, že proti nám jdou s tak velkou výpravou, naopak bude to pro nás vzhledem k ostatním Sicilanům mnohem lepší, neboť dostanou-li strach, budou mít větší chuť postavit se nám v boji po boku. Jestliže je potom zničme nebo donutíme k ústupu, aniž dosáhnou toho, po čem touží (já totiž nemám strach, že by se jim podařilo to, co očekávají), bude to náš nejslavnější čin, a podle mého názoru lze v jeho uskutečnění doufat. /5/ Vždyť jen málo velkých výprav, ať řeckých, nebo barbarských, podniknutých daleko od domova mělo úspěch. Nepřichází jich přece víc, než je domácích obyvatel a jejich sousedů (všichni se totiž ze strachu tisknou k sobě), a jestliže je nedostatek potravin v cizí zemi přivede do zkázy, stejně zanechají slávu těm, jimž kladli nástrahy, i když obvykle padnou svou vlastní vinou. /6/ Stejným způsobem zvětšili svou moc právě tito Athéňané, když Peršané útočící na ně utrpěli proti všemu očekávání tak strašnou porážku. A je oprávněná naděje, že to bude s námi stejné.

34 S důvěrou se tedy připravujeme doma, pošleme vyslance k Sikelům, s jedněmi ještě víc upevníme spojenectví, s druhými se pokusme přátelství a spojenectví navázat, rozešleme také vyslance po ostatní Sicílii a vysvětlujeme jim, že nám hrozí společné nebezpečí, i po Itálii, abychom si tamní obyvatele buď získali za spojence, nebo aspoň přiměli k tomu, aby nepřijímali Athéňany.

/2/ Podle mého názoru by také bylo dobré poslat i do Kartága. Pro ně to přece není nic nečekaného, naopak stále mají obavy, že Athéňané jednou zaútočí na jejich město, a tak by snad byli ochotni pomoci nám nějak, ať už tajně, nebo zjevně, až by si uvědomili, že by se sami ocitli v tísní, kdyby toto zanedbali. Pro ně je to dnes možné spíš než pro kohokoliv jiného, budou-li chtít, neboť mají nadbytek zlata

a stříbra, a to je klíč k úspěchu ve válce i ve všem ostatním.

/3/ Pošleme také do Lakedaimonu a do Korinta s žádostí, aby sem přišli rychle na pomoc a aby znova rozpoutali válku v Řecku.

/4/ Je tu ještě jedna věc, a tu považuji za nejvhodnější. Povím vám o ní, i když se asi pro svou zálibu v klidu těžko dáte pohnout, abyste se pro ni nadchli. Kdybychom totiž my všichni Sicilané do jednoho chtěli nebo aspoň kdyby co největší počet spolu s námi chtěl spustit na moře celé loďstvo, které máme, se zásobami potravin na dva měsíce, vyplout Athéňanům naproti do Tarenta a k Japyžskému mysu a ukázat jim, že dřív než budou bojovat o Sicílii, musí přeplovat Iónské moře, poděsili bychom je nejvíc a donutili bychom je k úvaze, že proti nim vyplouváme z přátelské země (Tarent nás přece přijme) jako její strážci, kdežto oni se musí dostat s celou svou výpravou přes široké moře a délka plavby jim ztíží udržení pořádku; pro nás pak bude snadné podniknout na ně útok, protože budou postupovat pomalu a rozptýleni v malých skupinkách.

/5/ Kdyby si však odlehčili a zaútočili na nás rychlejšími loďmi sraženými těsně k sobě, tu kdyby použili vesel, my bychom je napadli, až by byli unavení, a kdybychom to nepovažovali za vhodné, mohli bychom ustoupit do Tarenta, kdežto oni, vypluvší s malým množstvím zásob jako do bitvy, by byli v nesnázích v pustých končinách. Kdyby zůstali na místě, obklíčili bychom je, a kdyby se pokusili plout podél pobřeží, musili by opustit zbylou část výpravy a klesali by na duchu, protože by neměli jistotu, zda je některé město přijme.

/6/ Já si proto myslím, že by je takovéto úvahy zdržely a oni by se nevzdálili z Kerkyry, ale stále by se radili, poslali by pozorovatele, aby zjistili, kolik nás je a kde jsme, a zdrželi by se až do zimy, nebo by byli zaraženi těmito nečekanými potížemi a vzdali by se plavby, zvláště když také nejzkušenější z jejich stratégů, jak jsem se dověděl, jim velí s nechutí a s radostí by uvítal jako záminku, kdyby viděl nějaké vážnější přípravy na naší straně.

/7/ Dobře vím, že by se k nim zprávy o nás donesly přehna-

né. Názory lidí se řídí tím, co se jim řekne, a lidé se víc bojí toho, kdo na ně útočí první nebo kdo dává útočníkovi předem na srozuměnou, že se bude bránit, protože ho považují za dost silného, aby odolal nebezpečí. /8/ A to by se právě teď stalo Athéňanům. Vždyť na nás táhnou přesvědčení, že se nebudeme bránit, a právem námi pohrdají, protože jsme se nespojili s Lakedaimoňany, abychom je zničili. Kdyby však spatřili, že proti očekávání dáváme najevo odvalu, poděsilo by je víc překvapení než skutečná síla.

/9/ Poslechněte mě tedy a odvažte se toho, a když ne, připravte co nejrychleji vše ostatní k válce. Všichni si také připomeňte, že pohrdání nepřitelem se dává najevo různými činy a že by pro nás bylo nejužitečnější považovat přípravy učiněné pod dojmem strachu za nejbezpečnější a okamžitě se do nich pustit, jako by nebezpečí bylo na dosah ruky. Ti muži už jdou na nás, dobře vím, že už plují po moři a budou tu co nevidět.“

35 To bylo vše, co řekl Hermokrates.

V syrakuském národě pak propukly spory — jedni tvrdili, že Athéňané v žádném případě nepřijdou a že není pravda, co říká, druzí, že i kdyby přišli, co by jim mohli udělat, aby za to nevytrpěli něco horšího. Další se tomu smáli a nepřikládali tomu žádnou důležitost. Jen málo bylo těch, kteří Hermokratovi věřili a měli strach z toho, co je čeká.

/2/ Předstoupil před ně Athénagoras, který byl vůdcem lidu a v té době na něj měl jako řečník největší vliv, a pronesl takovouto řeč.

36 „Kdo by nechtěl, aby Athéňany napadlo něco tak šíleného a aby přišli sem a vydali se nám do rukou, ten je buď zbabělec, nebo to nemyslí s naším státem dobře. Podivení ve mně neprobouzí smělost těch, kteří přicházejí s takovými zprávami a straší vás, ale jejich hloupost, domnívají-li se, že nebudou odhaleni. /2/ Vždyť ti, kteří mají osobně důvod bát se, chtějí vyděsit celou obec, aby společným strachem zakryli svůj vlastní strach. To je smysl zpráv nyní roztrušovaných. Nevznikly samy sebou, ale vymyslili je muži, kteří chtějí vždy rozsévat zmatek. /3/ Jestliže se rozhodnete dobře, nebudete se při posuzování pravděpodobnosti opírat o tyto

zprávy, ale o to, co by učinili schopní a v mnoha oborech zkušené lidi, za jaké Athéňany považují. /4/ Není přece pravděpodobné, že by si nechali Peloponnésany v zádech a že by sami od sebe přišli sem do jiné války, o nic menší, když ještě neukončili nadobro válku v Řecku. Já si totiž myslím, že jsou moc rádi, že sicilská města, tak početná a tak velká, nejdou proti nim.

37 A i kdyby přišli, jak se říká, domníváme se, že by Sicílie byla schopnější než Peloponnésos dovést válku až do konce vzhledem k tomu, že je po všech stránkách lépe připravena a že naše obec samotná je mnohem silnější než vojsko, které prý teď postupuje proti nám, i kdyby bylo dvakrát takové. Víím, že s sebou nepovezou koně a ani tady si žádné neopatří, leda jen malý počet od Egešťanů, a že na lodích nepřijede tolik hoplitů, aby se počtem vyrovnali našim, neboť není snadné uskutečnit tak dlouhou plavbu sem k nám ani s lodmi bez velkého nákladu. Víím také, že ani ostatní vybavení potřebné k válce proti tak velkému městu, jako je naše, není nepatrné. /2/ A tak se můj názor natolik liší od názoru ostatních, že se mi zdá, že i kdyby sem přišli a měli druhé město tak velké jako Syrakusy, kdyby s námi sousedili a odtud vedli válku, jen stěží by unikli úplné zkáze, natož octnou-li se na Sicílii, která bude celá stát proti nim jako nepřítel, neboť se k nám přidá, a v táboře, postaveném z lodí a ze stanů, s nejnnutnějšími potřebami, a nebudou se moci pustit příliš daleko kvůli našim jezdcům. Já si zkrátka myslím, že se v naší zemi nebudou moci ani zachytit, o tolik silnější je podle mého názoru naše válečná moc.

38 Toto však, jak vám říkám, Athéňané znají a já víím dobře, že si budou chtít uchovat to, co už mají; lidé od nás roztrubují do světa věci, které neexistují a ani existovat nemohou. /2/ Neznám teprve od nynějška, ale odjakživa ty lidi, kteří takovými a ještě škodlivějšími řečmi a i činy chtějí zastrašit vás, lid, a sami vládnout v našem státě. Opravdu se bojím, že by se jim to po mnoha pokusech mohlo povést, a my nejsme schopni učinit proti nim potřebná opatření dřív, než utrpíme škodu, a potrestat je, když jsme je odhalili. /3/ Proto je v naší obci málokdy klid, proto v ní vzniká mnoho různic

a bojů škodících častěji obcí samé než nepřátelům, proto trpí čas od času pod tyranii a nespravedlivou vládou. /4/ Budete-li ochotni následovat mě, pokusím se nedovolit, aby za našeho života k něčemu takovému došlo. Vás, kteří tvoříte většinu, budu přemlouvat, takové pleticháře budu trestat, a to nejen dopadnu-li je při činu, neboť je těžké přistihnout je, ale i za úmysl, který nemohou uvést ve skutek. Je přece třeba chránit se před nepřítelem, nejen když něco dělá, ale i před jeho plány, protože kdo nebude schopen první se chránit, bude první trpět. Oligarchy budu jednak usvědčovat, jednak střežit, jednak i poučovat, neboť tak bych je myslím mohl nejlépe odvrátit od škodlivé činnosti.

/5/ Je tu konečně ještě jedna otázka, kterou jsem si často kladl: co chcete, vy mladí? Chcete už vládnout? Ale to přece zákon nedovoluje. A ten zákon byl dán proto, že vy k tomu ještě nemáte schopnosti, a ne aby vás urážel v případě, že už byste schopnosti měli. Nebo nechcete, aby pro vás platily stejné zákony jako pro lid? Kam by se poděla spravedlnost, kdyby stejní lidé nebyli považováni za hodné stejných práv?

39 Někdo řekne, že demokracie není ani rozumná, ani spravedlivá a že ti, kteří mají peníze, mají také nejlepší schopnosti k dobré vládě. Já však říkám, že především jménem „lid“ je označováno veškeré občanstvo a jménem „oligarchie“ jen jeho část, dále že nejlepšími strážci peněz jsou bohatí, avšak nejlepší rady že dávají lidé rozumní a nejlíp rozhodnout že může lid, když si je vyslechne, a že tyto třídy, ať už oddělené, nebo spojené, mají v demokracii stejná místa. /2/ Oligarchie se s lidem dělí o nebezpečí, avšak z výhod si nevezme jen největší část, ale uchvátí úplně všechny a nechá si je pro sebe. Po tom touží vaši boháčci a vaše mládež, ve velkém státě je však něco takového nemožné.

Ale ještě jednou: vy ze všech nejméně rozumní, jestliže nechápete, že usilujete o něco špatného, jste buď nejhoupější ze všech Řeků, co jich znám, nebo nejnespravedlivější, víte-li o tom, a přesto se něčeho takového odvažujete.

40 Buď se dejte poučit, nebo změňte svůj názor a rozmnožte to, co je společným majetkem všech ve městě, a pomyslete si, že nejlepší z vás z toho budou mít stejný nebo větší podíl než

ostatní, kdežto budete-li chtít něco jiného, vydáte se v nebezpečí, že přijdete o všechno. Skončujte s takovými zprávami, protože my víme, oč vám jde, a neustoupíme. /2/ I kdyby Athéňané skutečně přicházeli, toto naše město je odrazí, jak se na ně sluší, a máme strategy, kteří se o to postarají. A jestliže, jak já předpokládám, na těchto řečech není ani zrnko pravdy, obec se nenechá vylekat vašimi zprávami a nezvolí si vás za své úředníky, aby na sebe dobrovolně uvalila otroctví, ale bude sama dávat pozor a posuzovat vaše slova, jako by měla stejnou váhu jako činy, a nenechá se připravit o svobodu, kterou má, jen proto, že vás slyšela, ale pokusí se udržet si ji tím, že bude obezřele jednat a nedopustí to.“

41 Tak promluvil Athénagoras.

Tu povstal jeden ze strategiů, nedovolil už nikomu jinému vystoupit na tribunu a sám se k této situaci vyjádřil přibližně takto.

/2/ „Není moudré vzájemně se obviňovat, není také moudré, aby obviňování uvěřili ti, kteří je poslouchají. Vzhledem k zprávám, které k nám přicházejí, by bylo lepší hledět, jak bychom se každý jednotlivě i stát jako celek připravili k účinné obraně proti útočníkům. /3/ A i kdybychom to neměli potřebovat, neuškodí, když si stát opatří koně, zbraně a všechno ostatní, co válka potřebuje. /4/ Pěči o to a dozor nad provedením si už vezmeme na starost my strategové, stejně tak jako vyslání lidí do jednotlivých obcí na výzvědy a kdyby ještě něco jiného se ukázalo jako potřebné. Už jsme také učinili určitá opatření a oznámíme vám, co zjistíme.“

Po těchto strategových slovech se Syrakusané rozešli z esněmu.

42 Athéňané a všichni spojenci už byli u Kerkyry. Strategové nejprve provedli přehlídku vojska a určili, v jakém pořádku má kotvit a tábořit, rozdělili je na tři části a každému strategovi přidělili jeden díl losem, aby při zastávkách neměli nouzi o vodu, o místo k přistání a potraviny, i když poplují pohromadě, a aby i jinak byli ukázněnější a snáze ovladatelní, až by každý oddíl měl u sebe stratega. /2/ Potom poslali napřed do Itálie a na Sicílii tři lodi, aby zjistily, která města je příjmu. Dostaly rozkaz, že pak mají plout loďstvu naproti, aby věděli, kde mohou přistát.

43 Potom už Athéňané zvedli kotvy a zaměřili od Kerkyry k Sicílii. Stav loďstva byl tento: celkem sto třicet čtyři triéry, dvě rhodské lodi s padesáti vesly (z těchto lodí bylo sto atických, a to šedesát rychlých, ostatní byly určeny k převážení mužstva, zbytek loďstva patřil Chijským a jiným spojencům); všech hoplitů dohromady bylo pět tisíc jedno sto, z toho samotných Athéňanů bylo tisíc pět set odvedených podle seznamu, sedm set bylo thetů, ti sloužili na lodích jako námořníci, ostatní účastníci výpravy byli spojenci, jedna část patřila k poddaným, druhou část tvořilo pět set Argských a dvě stě padesát Mantinejských a žoldnéřů; všech lučištníků bylo čtyři sta osmdesát, z nich bylo osmdesát Kréťanů, rhodských prakovníků bylo sedm set, pak tam bylo sto dvacet vojáků lehké pěchoty, to byli vyhnanci z Megar, a jedna loď na dopravu koní se třiceti jezdců.

44 Tak silné bylo první loďstvo, které plulo do války přes moře. Zásoby jim vezlo třicet lodí na dopravu obilí, které měly na palubě pekaře, zedníky, tesaře a vše potřebné k obléhacím pracím, s nákladními loděmi plulo z donuceně sto člunů. Kvůli obchodu doprovázelo vojsko dobrovolně mnoho dalších člunů a nákladních lodí. Všechny tyto lodi tenkrát pluly z Kerkyry přes Iónské moře.

/2/ Celá tato výprava dorazila k mysu Japyžskému a k Tarentu. Jak se to komu hodilo, pluli pak podél italského pobřeží. Jednotlivé obce je nechtěly pustit ani na tržiště, ani do města, dovolovaly jim však přistát a brát vodu, jen Tarent a Lokry ani to ne. A tak se dostali k Rhégiu, výběžku Itálie.

/3/ Tam se shromáždili, a protože je nepustili dovnitř, postavili si tábor za městem v posvátném okrsku bohyně Artemidy, kde jim Rhégijští umožnili nakupovat, vytáhli lodi na břeh a odpočívali. Zahájili s Rhégijskými jednání a žádali je, aby jakožto Chalkidáné pomohli Leontinským, kteří jsou také Chalkidáné. Oni však prohlásili, že nepůjdou ani s jedněmi, ani s druhými, ale že učiní to, na čem se usnesou společně s ostatními italskými Řeky. /2/ Athéňané zkoumali poměry na Sicílii, jaký postup by byl nejlepší. Čekali také, až se vrátí z Egesty lodi poslané napřed, protože chtěli vědět, zda je tam opravdu tolik peněz, o kolika mluvili v Athénách vyslanci.

45 Zatím už dostávali Syrakusané z mnoha stran i od vyzvědačů zaručené zprávy, že lodi jsou u Rhégia, a v souladu s tím se připravovali s veškerým úsilím a už o tom nepochybovali. Posílali do některých míst v území Sikelů strážní oddíly, do jiných vyslance, do pevností v zemi rozmisťovali posádky, ve městě prohlíželi zbraně a koně a zjišťovali, zda je vše v pořádku, a i jinak činili taková opatření, jako kdyby se válka rychle blížila a už skoro byla tady.

46 Tři lodi poslané napřed připlují z Egesty k Athéňanům u Rhégia a přinesou zprávu, že tam je pouze třicet talentů, žádné další peníze, které slibovali, že tam nejsou. /2/ Nálada stratégů okamžitě poklesla, protože to byla první věc, která jim nevyšla, Rhégijští se také nechtěli přidat k výpravě, přestože je začali přemlouvat a přestože se s jejich účastí dalo počítat vzhledem k jejich příbuzenství s Leontinskými a stálému přátelství s Athéňany. Zprávy z Egesty odpovídaly Nikiovu očekávání, druhým stratégům připadaly naprosto nepochopitelné.

/3/ Když přišli první athénští vyslanci do Egesty podívat se na peníze, vymyslili si Egestané tuto lest. Dovedli je do chrámu Afrodity v Eryku a ukázali jim obětní dary, misky, konvice, kadidelnice a jiné nádoby ve velkém množství; byly ze stříbra a pohled na ně byl mnohem působivější, než byla jejich peněžitá hodnota. Jednotlivci, kteří hostili athénské námořníky ve svých domech, přinášeli na hostiny zlaté a stříbrné poháry sebrané z celé Egesty i vypůjčené z blízkých měst foinických i řeckých, jako by byly jejich vlastní. /4/ A protože všichni užívali obyčejně totéž nádobí a všude se ho objevovalo velké množství, athénští námořníci nad tím žasli a po svém návratu do Athén všude vykládali, že viděli velké poklady. /5/ A tak se dali sami oklamat a i ostatní tenkrát přesvědčili, a když se teď rozhlásilo, že v Egestě žádné peníze nejsou, vojáci jim to hodně vyčítali. Stratégové se pak radili, co teď.

47 Nikias navrhoval, aby pluli s celou výpravou k Selinuntu, vždyť především proto výpravu podnikli, a poskytnou-li Egestané peníze pro celé vojsko, aby se podle toho rozhodli. Když ne, chtěl je požádat, aby zásobovali potravinami těch

šedesát lodí, které si vyžádali, a čekat, až by se Selinuntané smířili s Egestany po zlém nebo po dobrém, pak plout kolem ostatních měst, ukázat moc athénskému státu, dát najevo dobrou vůli vůči přátelům a spojencům a potom se vrátit domů, ledaže by byli schopni v krátkém čase a nečekaně prospět Leontinským nebo získat na svou stranu některé z ostatních měst, aniž by vystavovali Athény v nebezpečí tím, že by utráceli jejich peníze.

48 Alkibiades však namítal, že když vypluli s tak silnou vojenskou mocí, nesmějí se vrátit s hanbou a s nepořízenou, ale že musí poslat do všech měst vyjma Selinus a Syrakusy vyslance a také se pokusit jedny Sikely odtrhnout od Syrakus a z druhých učinit své přátele, aby měli potraviny a vojáky. Nejdříve si musí hledět získat Messéňany, protože bydlí u úžiny v místě, které je bránou na Sicílii, to bude nejvhodnější přístav a základna pro jejich tažení. Až si získají přátelství jednotlivých měst a budou vědět, na čí straně se které zúčastní války, pak už budou moci podniknout útok na Syrakusy a na Selinus, jestliže se Selinuntané nedohodnou s Egestany a Syrakusané nedovolí Leontinským návrat do vlasti.

49 Lamachos naproti tomu tvrdil, že je třeba plout proti Syrakusám a před tímto městem svést co nejdříve bitvu, dokud jsou ještě nepřipraveni a zcela ochromeni strachem. /2/ Každé vojsko je prý totiž nejstrašnější na začátku; jestliže však otálí, než se ukáže nepřátelům, ti si dodají odvahy, a když je pak spatří, spíš k nim pocítí opovržení. Jestliže však na ně udeří znenadání, dokud je ještě očekávají plni strachu, velmi snadno je přemohou a vyvolají v nich hrůzu kdečím: dojmem, který vzbudí, neboť v této chvíli to bude nepřátelům připadat, jako by jich bylo velmi mnoho, očekáváním toho, co jim hrozí, a především bezprostředním nebezpečím bitvy.

/3/ Je prý také pravděpodobné, že mnozí budou zastiženi mimo město na venkově, protože nebudou věřit, že Athéňané přijdou, a až se budou pokoušet o návrat do města, vojsku nebudou chybět prostředky k živobytí, jestliže mu vítězství dovolí zaujmout postavení před Syrakusami. /4/ Takto bude

také snazší odvrátit ostatní Sicilany od spojení se Syrakusany, spíš se přidají k nim a nebudou už otálet a čekat, která strana zvítězí. Po útoku je prý třeba ustoupit a dojet do Megar, které jsou prázdné a nejsou příliš vzdálené od Syrakus ani po moři, ani po souši, a učinit z nich základnu a pozorovací stanoviště.

50 Ačkoliv Lamachos takto mluvil, přece jen se také přiklonil k Alkibiadovu názoru. Alkibiades potom přeplul se svou lodí do Messény a začal s nimi vyjednávat o spojení. Když je nepřemluvil a oni mu odpověděli, že je do svého města nepřijmou, že je však nechají nakupovat před městem, vrátil se do Rhégia. /2/ Stratégové ihned naplnili posádkou šedesát lodí z celého loďstva, naložili potřebné věci a pluli podle břehu k Naxu, zbytek výpravy nechali u Rhégia a s ní tam zůstal jeden z nich. /3/ Obyvatelé Naxu je přijali do svého města. Potom pluli dál podle pobřeží do Katany. Protože je Kataňané nepřijali (byli tam totiž lidé naklonění Syrakusanům), jeli dál až k řece Tériu, /4/ tam se utábořili na noc a druhého dne zamířili k Syrakusám. Všechny lodě pluly za sebou v řadě kromě deseti, které poslali napřed, aby vpluly do velkého přístavu a zjistily, zda je tam nějaké loďstvo spuštěné na moře. Až připlují k městu, měli hlasatelé z lodí oznámit, že přijíždějí Athéňané, aby na základě spojenecké smlouvy a příbuzenství uvedli Leontinské do jejich otčiny, a že tudíž Leontinští, kteří jsou v Syrakusách, mají beze strachu odejít k Athéňanům jako k svým přátelům a dobrodincům. /5/ Když to bylo ohlášeno a když si prohlédli město, přístavy i okolní krajinu, která se pro ně měla stát nástupním prostorem, až budou válčit, odpluli zpátky do Katany.

51 Kataňané se shromáždili ve sněmu a vojsko nepřijali, jen vyzvali stratégy, aby vešli do města, a přejí-li si něco, aby to řekli. A zatímco Alkibiades mluvil a občané soustředili svou pozornost na jednání sněmu, vojáci nepozorovaně vyrazili jakousi branku ne dost pevně zazděnou v hradbách, vnikli tudý dovnitř a obsadili náměstí. /2/ Když ti z Kataňanů, kteří sympatizovali se Syrakusany, spatřili vojsko uvnitř, dostali strach a okamžitě se tajně vykradli z města — nebylo jich mnoho —, ostatní odhlasovali spojení s Athéňany

a vyzvali je, aby přivezli i ostatní vojsko z Rhégia. /3/ Athéňané se potom vrátili přes moře do Rhégia, vypluli odtud s celou výpravou směrem na Katanu a po příjezdu se tam utábořili.

52 Z Kamariny dostali zprávu, že se k nim přidají, jestliže k nim přijdou, a že Syrakusané vystrojují loďstvo. Proto pluli nejprve s celým vojskem až k Syrakusám, a když zjistili, že se tam žádné loďstvo nevystrojuje, pokračovali v plavbě podél pobřeží ke Kamarině. Přistáli tam u břehu a poslali do Kamariny hlasatele. Kamarinčané je však do města nepustili a odvolávali se na to, že jejich přísahy je zavazují přijmout Athéňany jen tenkrát, připlují-li s jedinou lodí, ledaže by si jich sami vyžádali větší počet. /2/ Athéňané tedy zase odjeli s nepořízenou. Vystoupili pak na břeh kdesi v syrakuském území, dali se do drancování, a když přispěchala na pomoc syrakuská jízda a pobila některé z rozptýlených lehkých pěšáků, uchýlili se do Katany.

53 Tam zastihnou loď Salamiňanku, která přijela z Athén pro Alkibiada s rozkazem, aby na ní odjel hájit se proti žalobě, kterou na něho obec podává, a pro některé další vojáky udané spolu s ním, že znesvětili tajné obřady nebo že jsou zapleteni do případu s hermovkami. /2/ Athéňané totiž po odjezdu výpravy stejně zahájili vyšetřování o všem, co se týkalo mystérií a hermovek, a protože nezkoumali důvěryhodnost udavačů, ale přijímali podezřavě všechno, dali na základě výpovědi nečestných lidí zatknout a uvěznit naprosto bezúhonné občany v přesvědčení, že je prospěšnější věc prozkoumat a zjistit pravdu, než nechat uniknout bez vyšetřování někoho, kdo se zdá řádný, když proti němu byla vznesena žaloba, jen proto, že kdo ho udal, není čestný člověk. /3/ Lid totiž z doslechu věděl, že tyranida Peisistrata a jeho synů se nakonec stala nesnesitelná, a k tomu že ji neodstranili Athéňané a Harmodios, nýbrž Lakedaimoňané, a tak žil ve stálém strachu a přijímal vše s podezřením.

54 Odvážný čin Aristogeitonův a Harmodiův byl totiž podniknut kvůli náhodné milostné pletce, kterou vyložím obšrněji, abych dokázal, že ani ostatní, ani Athéňané sami nevypravují nic přesného o svých tyranech a o tom, co se stalo.

/2/ Po smrti Peisistrata, který byl tyranem až do konce svého dlouhého života, nepřevzal v obci vládu Hipparchos, jak si většina lidí myslí, nýbrž Hippias jako nejstarší. Harmodios se tenkrát skvěl v květu svého jinošství a Aristogeitón, jeden z měšťanů, patřící k střednímu stavu, se stal jeho milencem a žil s ním. /3/ Když se pak Peisistratův syn Hipparchos pokusil Harmodia získat, Harmodios se nenechal přemluvit a žaloval to Aristogeitonovi. Toho se to velmi těžce dotklo, jak to u zamilovaných bývá, zalekl se také Hipparchovy moci, aby mu neodvedl Harmodia násilím, a okamžitě se celou váhou svého vlivu zasazoval o to, aby byla tyranida odstraněna.

/4/ Mezitím Hipparchos svůj pokus opakoval a neměl se svým přemlouváním u Harmodia o nic lepší úspěch; nechtěl se dopustit násilí, ale chystal se mu nějak nenápadně způsobit hanbu, jako by toto nebyl pravý důvod. /5/ On si totiž jinak během své vlády nepočínal vůči lidu krutě, ale choval se tak, že neprobouzel nenávist. Peisistratovci byli tyrany velmi dlouho a po celou tu dobu hleděli počínat si ušlechtilé a rozumně, požadovali například na Athéňanech jen dvacetinu z důchodů, jejich město krásně vyzdobili, války dovedli do konce a přinášeli veřejné oběti. /6/ Ve všem ostatním se obec řídila zákony platnými už dříve, jen na to dbali, aby mezi nejvyššími úředníky byl vždy někdo z nich. Mnozí z nich zastávali v Athénách roční úřad archonta, mezi nimi i Peisistratos, syn tyрана Hippias, který měl jméno po dědovi. Tento Peisistratos jako archón postavil na náměstí oltář dvanácti bohů a oltář Apollónův v jeho posvátném okrsku. /7/ Později athénský lid přístavbou prodloužil oltář na agoře a odstranil nápis, avšak nápis na oltáři Apollónově je ještě dnes zřetelný a písmeny hůř čitelnými říká toto:

Peisistrat, Hippiův syn, mě na paměť úřadu svého postavil v posvátném háji, který má pythijský bůh.

55 Že Hippias vládl jako nejstarší, to tvrdím s jistotou, protože jsem o tom z doslechu přesněji poučen než ostatní, a také by to mohl kdokoli pochopit i z následující věci. Ukazuje se, že jen on jediný z plnoprávných bratrů měl děti,

jak to dosvědčuje oltář a stéla postavená na athénské akropoli na památku útisku tyranů, na které není zapsán žádný syn Thessalův ani Hipparchův, ale pět synů Hippiových, kteří se mu narodili z Myrrhiny, dcery Kallia, syna Hyperochidova, a je přirozené, že nejdříve se oženil nejstarší. /2/ Na téže stéle je také zapsán jako první po otci, a i to ne bez důvodu, protože byl nejstarší a stal se tyranem po něm. /3/ Nevěřím, že by byl mohl Hippias okamžitě a bez potíží převzít tyranidu, kdyby byl Hipparchos zemřel jako tyran a on měl týž den jako tyran nastoupit. Protože však už dřív vzbuzoval mezi spoluobčany strach a mezi vojáky osobní stráž udržoval přísnou kázeň, měl víc než dostačující prostředky k tomu, aby se udržel u moci a nedostal se do nesnází, do jakých by se dostal, kdyby byl mladší než jeho bratr, neboť tak by se nebyl už dřív soustavně seznamoval s vládou. /4/ Protože Hipparcha proslavil jeho smutný konec, rozšířil se později názor, že byl také tyranem.

56 Harmodia, který odmítl jeho pokusy, urazil tedy tak, jak si umínil. On a Hippias vyzvali jeho svobodnou sestru, aby přišla nést při nějakém slavnostním průvodu košík, a pak ji vyhnali a tvrdili, že ji vůbec nepozvali, protože toho není hodna. /2/ Harmodios to těžce nesl a Aristogeitón kvůli němu vzplanul ještě větším hněvem. Domluvili všechno ostatní s lidmi, kteří se měli zúčastnit jejich činu, avšak čekali na velké panathénaje, protože jen onoho dne nebudilo pozornost, že se občané, kteří doprovázeli slavnostní průvod, shromáždili ve zbrani; ti měli začít a ostatní jim měli hned pomáhat při zneškodňování osobní stráže. /3/ Z bezpečnostních důvodů nebylo spiklenců mnoho; doufali totiž, že i kdyby účastníků toho odvážného podniku bylo seabeměně, ti, kteří nic předem nevěděli, budou se chtít okamžitě osvobodit se zbraní v ruce.

57 Když přišel den slavnosti, Hippias obklopen svou tělesnou stráží určil za městem v takzvaném Kerameiku, v jakém pořádku mají postupovat jednotlivé části slavnostního průvodu, a Harmodios a Aristogeitón se už chystali s dýkami v rukách k činu. /2/ Když spatřili, že jeden ze spiklenců hovoří přátelsky s Hippiou (k Hippiovi se totiž každý snadno dostal), zalekli se a myslili, že jsou prozrazeni a že budou

zakrátko zatčeni. /3/ Chtěli se tedy ještě dřív, pokud by to bylo možné, pomstít tomu, kdo je urazil a kvůli němuž dávali vše v sázku, a tak jak byli, proběhli branou do města, narazili na Hipparcha u takzvaného Leókoréia, okamžitě se na něho bez rozmyšlení vrhli a ubodali ho k smrti, jeden šílený žárlivostí, druhý vztekem nad urážkou. /4/ Aristogeitón v první chvíli unikl tělesné strážci ve sběhu lidí, později byl dopaden a ukrutně umučen; Harmodios byl okamžitě na místě zabit.

58 Když byla zpráva o tom donesena Hippiovi do Kerameiku, ihned pospíšil ne na místo činu, ale tam, kde stáli občané, kteří se měli ozbrojeni účastnit průvodu, dřív než se o oné události dověděli, protože byli daleko od Leókoréia. S nehybnou tvářicí, aby neprozradil, co se stalo, jim ukázal na jakési místo a vyzval je, aby tam odešli beze zbraně. /2/ Oni tam přešli v domněníc, že jim chce něco říci, on však dal strážím rozkaz odnést zbraně pryč a hned si vybíral ty, které považoval za viníky, a ty, u nichž byla nalezena dýka — při průvodu mřvali totiž jen štít a kopí.

59 Takovým způsobem dala uražená láska vznik spiknutí a náhlý strach probudil v Harmodiovi a Aristogeitonovi nerozvážnou odvahu. /2/ Po těchto událostech dolehla tyranis na Athéňany s větší tíhou, Hippias, víc postrašený, dal mnoho občanů popravít a ohlížel se také za hranice, zda by v případě vzpoury někde našel bezpečný útulek. /3/ Aiantidovi, synovi lampsackého tyrana Hippokla, dal za manželku svou dceru Archedikú (Athéňan Lampsackanovi!), protože věděl, že máj velký vliv na krále Dareia. V Lampsaku stojí její náhrobní pomník s tímto nápisem:

*Archedikú, Hippia dceru, který byl ze všech
Řeků své doby nejlepší, tento prach přikrývá teď.
Ačkoliv otec i manžel, bratři a synové její
vladaři byli, jí pýchou srdce se nedalo zmást.*

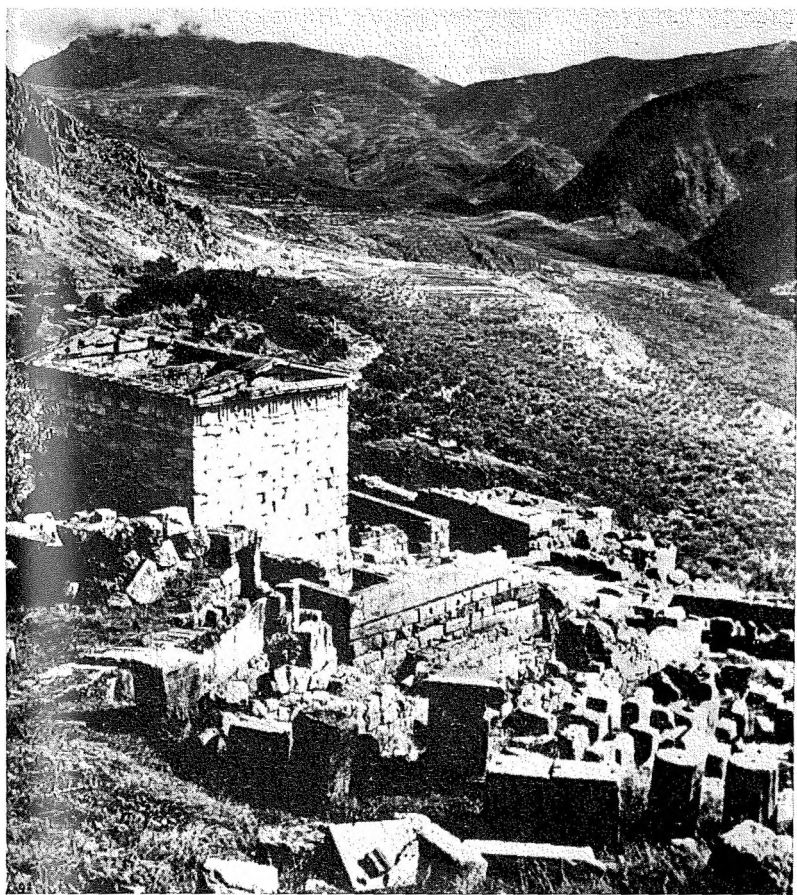
/4/ Hippias byl tyranem v Athénách ještě tři roky, ve čtvrtém roce jej zbavili vlády Lakedaimoňané a vypovězení Alkmeónovci; pod zárukou bezpečnosti odešel do Sigeia, potom do

Lampsaku k Aiantidovi, odtud pak ke králi Dareiovi. Odtamtud o dvacet let později už jako stařec doprovázel tažení Peršanů k Marathónu.

60 Na to myslel athénský lid, připomínal si, co o tom věděl z doslechu, a byl proto tenkrát tvrdý a podezřívavý vůči těm, kteří byli obviňováni pro znesvěcení mystérií; zdálo se mu, že všechno je učiněno ve prospěch oligarchického, ba tyranského spiknutí. /2/ A protože lid byl takovým podezřením rozezlen, bylo už mnoho vážených osob ve vězení a nebylo vidět konec, ale den ze dne rostla krutost a přibývalo zatčených. A tu se nechá jeden z uvězněných, ten, který byl nejvíc podezřelý, přemluvit od jednoho ze spoluvězňů, aby se přiznal, ať už to je pravda, nebo ne; hádá se totiž tak i onak a o pachatelích onoho činu ani tenkrát, ani později nemohl nikdo říci nic jistého. /3/ Přemluvil ho dokazováním, že i kdyby byl nevinný, musí si zajistit beztrestnost, zachránit se a obec zbavit podezírání, které v ní vládne. Když prý se přizná se zárukou beztrestnosti, bude jeho záchrana jistější, než kdyby dál zapíral a nechal dojít k procesu.

/4/ A tak ten člověk udá sebe i další, že se dopustili onoho vandalství na hermovkách. V athénském lidu radost nad tím, že konečně zná pravdu (aspoň to za pravdu považoval), vystřídala dřívější pobouření nad tím, že by se neměl dovědět, kteří lidé se spikli proti demokracii, propustil okamžitě na svobodu udavače a spolu s ním ty, které neobvinil, kdežto ty, které obžaloval, postavili před soud a některé z nich dali popravit (ty, kteří byli zatčeni), jiné, kterým se podařilo utéci, odsoudili k smrti a slíbili odměnu tomu, kdo by je zabil. /5/ Nebylo přitom jasné, zda popravení byli potrestáni po právu, obec jako celek však z toho měla v té chvíli jasně prospěch.

61 Udání postihující Alkibiada brali Athéňané jako velmi vážnou věc, protože je k tomu podněcovali tíž jeho nepřátelé, kteří na něho útočili ještě před jeho odjezdem. Když si mysleli, že už znají pravdu, jak to bylo s hermovkami, tím spíš se jim zdálo, že i k znesvěcení mystérií, z něhož byl obviňován, došlo z jeho podnětu se stejným úmyslem podvrátit demokracii. /2/ Vždyť dokonce náhodou právě v této

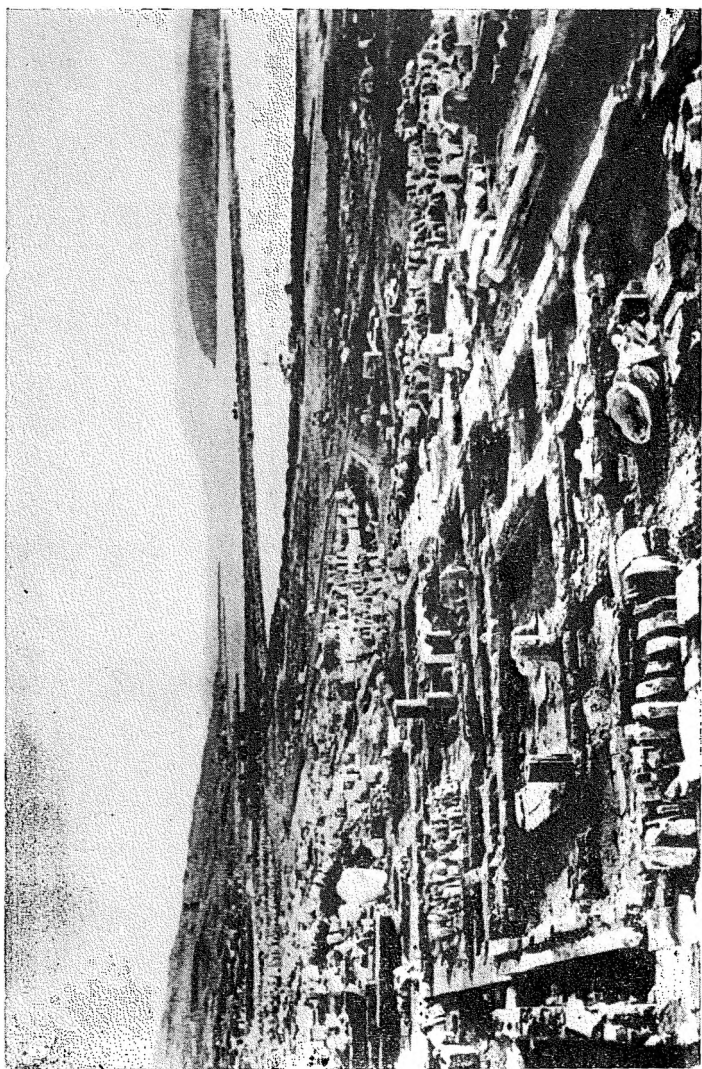
9 Krajina v okolí Delf

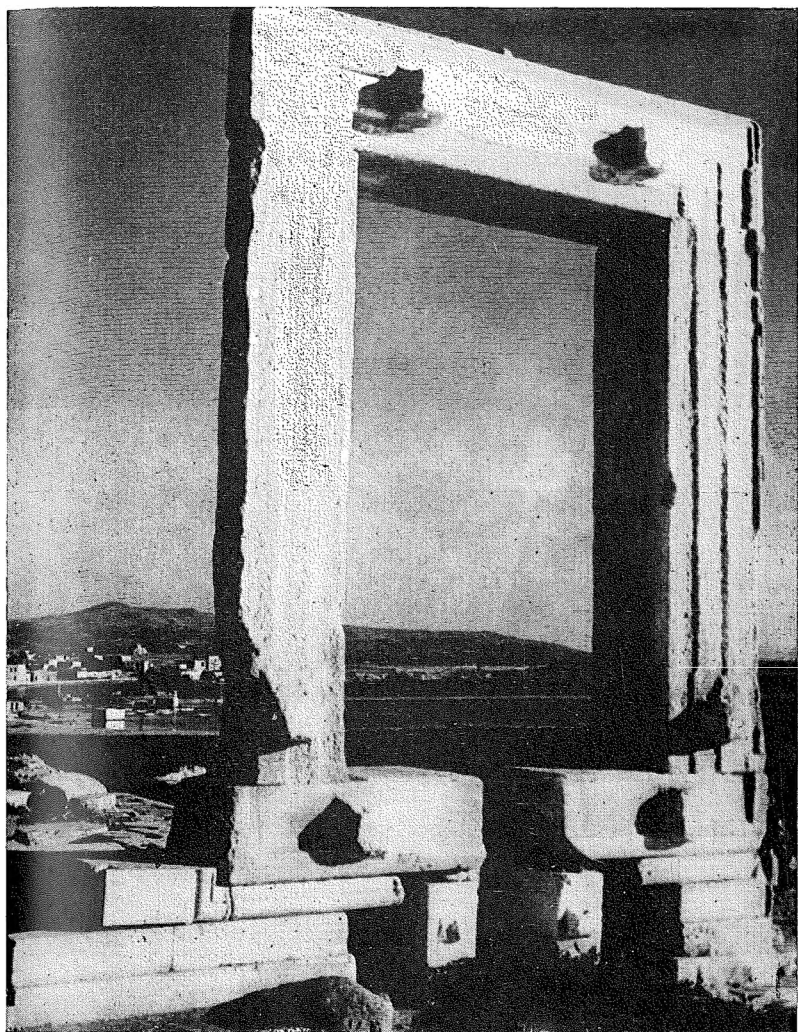

10 Počátek usnesení athénského sněmu

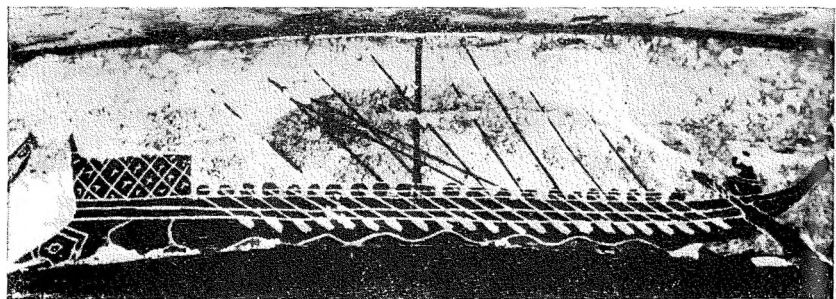
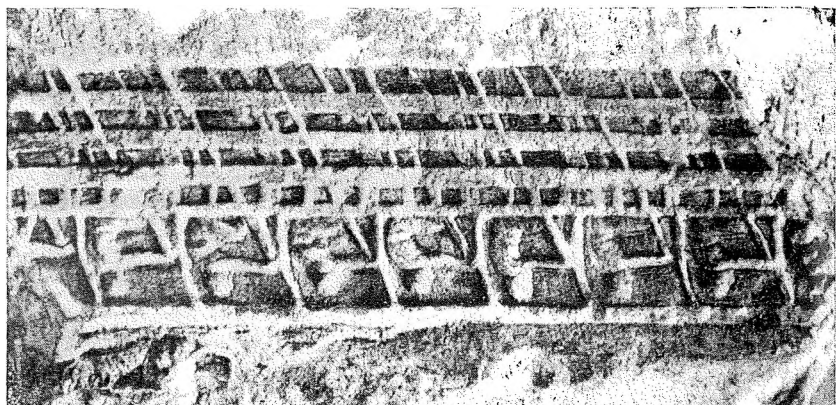

11 Syrakuská mince

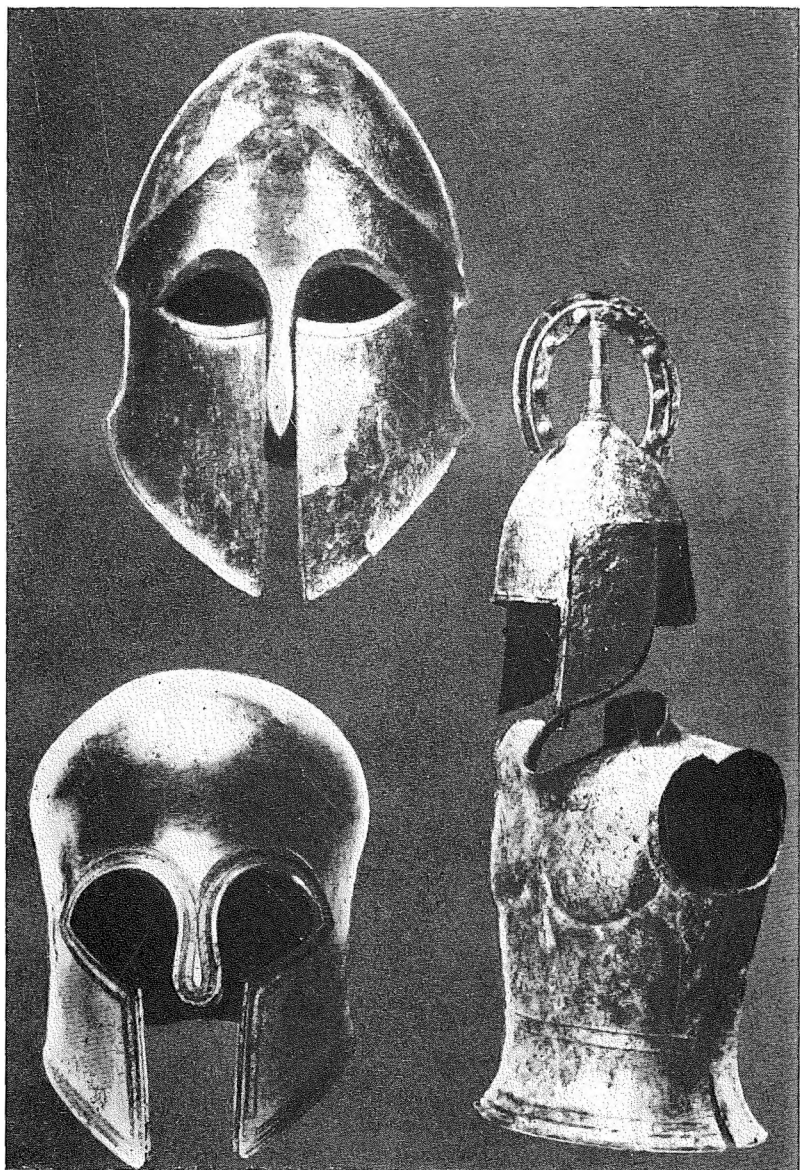
13 Ostrov Naxos

14 Válečné lodi

15 Bronzová soška težkoděnce

16 Výbroj těžkooděnce

době, kdy vznikl tento neklid, dostal se nevelký lakedaimonský vojenský oddíl až na Isthmos, protože tam měl nějaké jednání s Boiótany. Zdálo se tedy, že tam tento oddíl nepřišel kvůli Boiótanům, ale z jeho popudu a po dohodě s ním, a že kdyby je nebyli předešli a nedali na základě udání ony muže pozavírat, bylo by bývalo město zrádně vydáno nepříteli. A jednu noc spali ozbrojení v Théseiu, v tom, který je ve městě.

/3/ Také Alkibiadovi hostinní přátelé v Argu upadli v téže době v podezření, že kují pikle proti demokracii, a Athéňané tenkrát vydali argské rukojmí, kteří byli internováni na ostrovech, argskému lidu, aby je za to dal popravít. /4/ Na všech stranách zkrátka sílilo podezření proti Alkibiadovi. A tak pošlou na Sicílii loď Salamiňanku pro něho a pro další, na které bylo podáno udání, protože ho chtěli postavit před soud a poslat na smrt. /5/ Podle vydaného rozkazu se mu mělo říci, že má jet s nimi, aby se hájil, neměli ho však zatýkat, protože se snažili nevzbudit rozruch mezi vojáky na Sicílii, ať vlastními, ať nepřátelskými, a především chtěli, aby tam zůstali Mantinejští a Argští, neboť si mysleli, že ti se dali přemluvit k účasti na výpravě kvůli němu.

/6/ A tak Alkibiades na své lodi a ostatní obžalovaní s ním odpluli za Salamiňankou ze Sicílie jako na Athény. Když se dostali do Thurií, už za ní nepluli, ale opustili loď a zmizeli, protože se zalekli toho, že by měli jít před soud tak proti nim zaujatý. /7/ Námořníci ze Salamiňanky Alkibiada a jeho druhy nějaký čas hledali, když je však nikde nebylo vidět, nechali toho a odpluli. Alkibiades, teď už vyhnanec, se po nějaké době přeplavil na člunu z Thurií na Peloponnésos. Athéňané pak jej i jeho druhy odsoudili v nepřítomnosti k trestu smrti.

62 Po těchto událostech zbylí dva athénští stratégové na Sicílii rozdělili vojsko na dvě části a každý si z nich jednu vylosoval. Pak se vydali s celou vojenskou mocí k Selinuntu a Egestě, protože chtěli vědět, zda jim Egestané dají peníze, a protože chtěli prozkoumat, jak to vypadá v Selinuntu, a poznat příčiny jejich sporů s Egestany. /2/ Pluli podél pobřeží, Sicílii měli po levé ruce, totiž tu část, která je obrá-

cena do Tyrhénského moře, a přistáli u Himery, což je jediné řecké město v této části Sicílie. Protože je tam nepřijali, jeli podle břehu dál. /3/ Během plavby se zmocnili sikanského města Hykkar, které žilo v nepřátelství s Egestany. Leželo na břehu moře. Obyvatelstvo zotročili a město odevzdali Egestanům, neboť jim jejich jízda pomáhala, sami pak s pěším vojskem táhli územím Sikelů, až přišli do Katany, kdežto lodí pluly kolem Sicílie a vezly otroky.

/4/ Nikias jel hned z Hykkar k Egestě, projednal ostatní záležitosti, přijal třicet talentů a dostihl vojsko. Otroky prodali a dostali za ně sto dvacet talentů. /5/ Rozeslali pak posly k Sikelům, kteří byli spojenci, s výzvou, aby poslali vojsko. S polovinou svého vojska šli pak proti Hyble Gelské, městu nepřátelskému, ale nedobyli ji.

A skončilo léto.

63 Příští zimy se Athéňané ihned chystali k útoku na Syrakusy a Syrakusané sami zas na ně. /2/ Když na ně Athéňané ihned nezaútočili, jak se v první chvíli obávali a jak čekali, den ze dne rostla jejich sebedůvěra, a když viděli, že Athéňané plují daleko od nich na opačné straně Sicílie, že přišli k Hyble a pokusili se jí dobýt, ale nepodařilo se jim to, pohrdali jimi ještě víc a žádali strategy, jak dělává dav, když vzroste jeho odvaha, aby je vedli na Katanu, když Athéňané nejdou proti nim. /3/ A syrakušští jezdci, kteří stále přijížděli k athénskému vojsku jako zvědové, se jim posmívali a také se jich ptali, zda náhodou nepřišli do cizí země spíš proto, aby tady s nimi bydlili, než aby pomohli Leontinským k návratu do jejich země.

64 Athénští strategyové, kteří toto všechno poznali, chtěli přimět Syrakusany, aby s celým vojskem odešli co nejdál od města, a sami by se byli současně rádi přesunuli noční plavbou podél pobřeží a v klidu zřídili tábor na příhodném místě; věděli však, že by to nedokázali, kdyby měli vystoupit z lodí proti nepřátelům už připraveným nebo kdyby byli odhaleni při pochodu po souši, vždyť by jezdci, kterých měli Syrakusané mnoho, kdežto oni jízdu neměli, způsobili jejich lehké pěchotě a jejich valnému voji velké škody, avšak takto by obsadili místo, kde by jim jízda nemohla nijak zvlášť uškodit. Uprchlíci

ze Syrakus, kteří šli s nimi, je totiž poučili o místě u Olympieia, které oni pak skutečně obsadili. Proto si stratégové vymyslíli k provedení svého plánu tuto lest.

/2/ Pošlou člověka, který jim byl věrně oddán, kterého však i syrakušští stratégové považovali za svého přítele. Byl to Kataňan a tvrdil, že přichází z Katany od těch mužů, jejichž jména Syrakusané znali a o nichž věděli, že patří k těm jejich přátelům, kteří ještě v Kataně zůstali. /3/ Říkal, že Athéňané tráví noc daleko od zbraní ve městě, a budou-li Syrakusané chtít udeřit hromadně v domluvený den hned za svítání na jejich tábor, oni že zadrží ty, kteří budou u nich ve městě, a zapálí lodi, Syrakusané pak že snadno dobudou tábor útokem na kolovou hradbu. Je prý mezi Kataňany mnoho takových, kteří se toho chtějí zúčastnit a jsou už připraveni, a on sám prý přichází od nich.

65 Syrakušští stratégové uvěřili tomu člověku ještě mnohem nerozvážněji i proto, že byli plni odvahy a že i bez tohoto podnětu měli v úmyslu táhnout na Katanu; okamžitě určili den, kdy přijdou, a poslali jej zpátky. Protože už také přišli Selinuntští a někteří jiní spojenci, nařídili všem Syrakusanům, aby hromadně vyšli z města. Když byly všechny přípravy skončeny a přiblížily se dny, kdy měli podle úmluvy vyrazit, dali se na pochod na Katanu a utábořili se u řeky Symaithu v leontinské oblasti. /2/ Jakmile se Athéňané dověděli, že přicházejí, sebrali veškeré své vojsko i všechny Sikely a ostatní, kteří k nim přišli, nastoupili na lodi a čluny a s příchodem noci vypluli směrem na Syrakusy.

Za úsvitu se Athéňané vylodili u Olympieia, aby se tam utábořili. Syrakušští jezdci, kteří se jako první přihnali ke Kataně a zjistili, že celé athénské vojsko vyplulo na moře, obrátí se a podají o tom hlášení pěchotě, a už se všichni vraceli a spěchali městu na pomoc.

66 Zatím Athéňané využili toho, že mají Syrakusané velký kus cesty před sebou, v klidu postavili tábor na vhodném místě, kde mohli začít bitvu, kdykoli by chtěli, a kde by je syrakušští jezdci nejméně znepokojovali ať v bitvě, nebo před ní, neboť je z jedné strany uzavíraly zdi, domy, stromy, bažina a z druhé strany srázné skály. /2/ I pokáceli stromy nablízku,

dopravili je k moři a postavili z nich hradbu kolem lodí; u Daskónu v místě, kde měl nepřítel nejsnazší přístup, vybudovali v rychlosti z vybraných kamenů a trámů pevnost a strhli most přes Anapos. /3/ Během jejich příprav nevyšel nikdo z města a nesnažil se jim to překazit. První proti nim vyrazili syrakušští jezdci, potom se o něco později shromáždila i veškerá pěchota. Nejprve se přiblížili k athénskému táboru, potom však, když jim Athéňané nešli vstříc, ustoupili, překročili helórskou silnici a utábořili se.

67 Příštího dne se Athéňané a jejich spojenci připravovali k bitvě a seřadili se tímto způsobem: pravé křídlo zaujali Argští a Mantinejští, Athéňané střed a zbytek ostatní spojenci. Jedna polovina vojska byla postavena vpředu v osmi řadách, druhá u stanů ve čtverci, také v osmi řadách. Těm byl dán rozkaz, aby dávali dobrý pozor a přišli na pomoc tam, kde by byla některá část vojska v největších nesnázích. Doprostřed této zálohy postavili služebnictvo.

/2/ Syrakusané postavili všechny hoplity do šestnácti řad za sebou — byli tam všichni Syrakusané a ti ze spojenců, kteří byli přítomni (přišli jim na pomoc hlavně Selinuntané, potom jezdci z Gely, celkem na dvě stě, asi dvacet jezdců z Kamariny a asi padesát lučištníků). Jezdce postavili na pravém křídle, těch bylo nejméně tisíc dvě stě, a vedle nich ještě kopiníky.

/3/ Protože se Athéňané chystali zaútočit první, šel Nikias podle oddílů jednotlivých národů a všechny takto povzbuzoval.

68 „Nač dlouhé povzbuzování, vojáci, když tu jsme všichni kvůli stejnému zápasu? Mně se totiž zdá, že víc odvahy dodá samotná příprava než krásná slova ve spojení se slabým vojskem. /2/ Vždyť kde stojíme my, Argští, Mantinejští, Athéňané a nejlepší z ostrovanů, jak by uprostřed tak četných a tak výborných spojenců bylo možné nemít velkou naději na vítězství? Zvláště když jdeme proti lidem, u nichž bojují všichni bez rozdílu, a ne vybraní vojáci jako u nás, a ještě k tomu to jsou Sicilané, kteří se na nás sice dívají s pohrdáním, avšak nemohou nám odporovat, protože jejich vojenské zkušenosti jsou menší než jejich odvaha. /3/ Myslete pak i na to,

že jste daleko od domova a nemáte nablízku žádnou zemi přátelskou, leda tu, kterou si sami získáte bojem. Chci vám připomenout opak toho, k čemu se, jak dobře vím, pobízejí naši nepřátelé: oni říkají, že se bude bojovat za vlast, kdežto já vám říkám, že se nebude bojovat ve vlasti, ale v zemi, nad kterou buď musíte zvítězit, nebo z které budete musít ustoupit, což bude spojeno s velkými potížemi, protože na nás dotírá početná jízda. /4/ Pamatujte tedy na svou cenu, vrhněte se směle na protivníky a věřte, že nynější tíseň a nesnáze je hodná většího strachu než nepřítel.“

69 Po tomto povzbuzení Nikias ihned vedl vojsko proti nepříteli. Syrakusané v této chvíli nečekali, že už by měli bojovat, někteří se dokonce vzdálili, protože město bylo blízko. Jiní zas sice utkali s velkým spěchem na pomoc, ale přesto přicházeli pozdě a zařazovali se k hlavní skupině tam, kde se s ní setkali. Horlivostí a odvahou nezůstávali pozadu ani v této bitvě ani v ostatních a nebyli horší ani statečnost, pokud jim stačily znalosti vojenské, když se jim však nedostávaly, tu se musili vzdát svých úmyslů, i když neradi. I když se tedy nenadáli, že je Athéňané napadnou dřív, a třebaže byli nuceni postavit se na odpor ve spěchu, přece jen se okamžitě chápali zbraní a postupovali proti nepříteli.

/2/ Na obou stranách se nejdřív dali do boje vrhači kamenů, prakovníci a lučištníci a jedni druhé střídavě obraceli na útěk, jak tomu bývá u lehce vyzbrojených jednotek. Potom věstci přinášeli předepsané oběti, trubači dali hoplitům znamení k útoku a hopliti vykročili: /3/ Syrakusané proto, aby bojovali za vlast a každý jednotlivě za svou záchranu v té chvíli a za svobodu v budoucnu, na druhé straně Athéňané za cizí zemi, aby ji měli jako svou vlastní a aby neuškodili své vlastní zemi, kdyby byli poraženi, Argští a ti ze spojenců, kteří byli nezávislí, aby spolu s Athéňany vybojovali to, kvůli čemu sem přišli, a aby po vítězství znova spatřili svou vlast, ti ze spojenců, kteří byli poddáni, si počínali s největší horlivostí, aby si zajistili spásu v přítomné chvíli, v níž nemohli doufat v případě, že by nezvítězili, a v druhé řadě i proto, aby jejich poddanství bylo mírnější, kdyby Athéňanům pomohli ovládnout nějaký jiný národ.

70 Když došlo k bitvě zblízka, byli dlouhou dobu rovnocenní. Mezitím se dalo do hřmění a blýskání a strhl se liják, takže i toto zvětšovalo strach těch, kteří bojovali poprvé a neměli skoro žádné válečné zkušenosti, kdežto zkušenějším se to, co se dalo, jevilo jako znak roční doby a mnohem větší podivení u nich vzbuzovalo, že nepřítel ještě nebyli poraženi. /2/ Když nejdříve Argští odrazili levé křídlo Syrakusanů a po nich Athéňané ty, kteří stáli proti nim, začalo se už trhat i ostatní syrakuské vojsko a dalo se na útěk. /5/ Athéňané je daleko nepronásledovali, protože jim v tom bránili syrakusští jezdcí, četní a nepřemožení, vrhali se na jejich hoplity, kdekoli spatřili, že se při pronásledování odvážili příliš daleko, a zaháněli je zpátky. Proto pronásledovali Syrakusany jen ve velkém houfu a jen tak daleko, kam to dovolovala bezpečnost, pak se vrátili a postavili tropaion. /4/ Syrakusané se shromáždili na helórské silnici a uspořádali se, pokud to okolnosti dovolovaly; přece však poslali posádku do Olympieia, protože se báli, aby Athéňané neodnesli poklady, které tam byly uloženy. Ostatní se vrátili do města.

71 Athéňané se však nepustili ke svatyni; sebrali své padlé, položili je na hranici a utábořili se tam. Druhého dne vydali Syrakusanům během příměří kvůli tomu uzavřeného jejich padlé (Syrakusanů a jejich spojenců zahynulo asi dvě stě šedesát) a sebrali kosti svých druhů (Athéňanů a jejich spojenců padlo asi padesát); potom odpluli s kořistí vzatou nepřítelům do Katany. /2/ Byla totiž zima a zdálo se jim, že už není možné vést z toho místa válku, dokud by si neposlali do Athén pro jízdu a neopatřili si nějakou od sicilských spojenců, aby nebyli v tomto ohledu tak zcela mimo soutěž, a dokud by nesebrali nějaké peníze na Sicílii a jiné nedostali z Athén, nezískali některé z obcí na svou stranu (doufali, že se jim po té bitvě spíš podřídí) a nepřipravili si i ostatní věci, obilí a co jiného by bylo třeba, aby se mohli s příchodem jara pokusit o dobytí Syrakus.

72 S tímto úmyslem odpluli do Naxu a Katany, aby tam přezimovali. Syrakusané pochovali své padlé a svolali sněm. /2/ Předstoupil před ně Hermokrates, syn Hermónův, který v žádném ohledu před nikým neustupoval a který se ve válce

osvědčil jako zkušený velitel a proslavil jako statečný bojovník, dodával jim odvalu a nedovoloval, aby se poddávali poráženecké náladě pro to, co se stalo; /3/ nebyl prý přemožen jejich duch, ale uškodila jim neukázněnost. Ostatně nebyli předstíženi tolik, kolik se dalo předpokládat, zvláště když se uváží, že se utkali s nejzkušenějšími válečnickými Řecky, oni takřkajíc učedníci s mistry. /4/ Velmi prý také uškodilo množství stratégů a rozdělené velení (měli patnáct stratégů) i nepořádek a nekázeň mezi řadovými vojáky. Kdyby byl ustanoven menší počet zkušených stratégů, kdyby během této zimy cvičili vojsko složené z hoplítů, kdyby opatřili zbraně vojákům, kteří je nemají, aby jich bylo co nejvíc, a donutili je k všestrannému výcviku, tu prý by se dalo počítat s tím, že by nepřátele přemohli, protože statečnosti mají dost a kázeň by se k tomu přidružila, až by šlo do tuhého. Obojí se prý bude samo sebou zvětšovat, kázeň výcvikem uprostřed nebezpečí, statečnost odvahou stále rostoucí, jak poroste důvěra ve vlastní vojenské znalosti. /5/ Je prý třeba zvolit jen malý počet stratégů vybavených neomezenou pravomocí a přísahat, že jim dovolí velet podle jejich nejlepšího vědomí a svědomí. Takovým způsobem se prý totiž lépe utají, co je třeba skrýt, a ostatní se připraví v pořádku a bez vytáček.

73 Syrakusané ho vyslechli, odhlasovali vše tak, jak navrhoval, a jako stratégy zvolili samotného Hermokrata, dále Hérakleida, syna Lysimachova, a Sikana, syna Exékestova, jen tyto tři, /2/ a poslali posly do Korintu a do Lakedaimonu, aby odtud přišlo spojenecké vojsko a aby přemluvili Lakedaimoňany k rozhodnějšímu vedení války s Athéňany (mělo být jasné, že se to děje v zájmu Syrakusanů), takže by buď Athéňany donutili k odchodu ze Sicílie, nebo aspoň dosáhli toho, že by bylo pro ně obtížnější posílat svému vojsku na Sicílii další posily.

74 Athénské vojsko z Katany odplulo náhle k Messéně s úmyslem zmocnit se jí zradou. Neuskutečnilo se však to, co bylo dojednáno, protože Alkibiades, když byl předvolán domů a opouštěl velení, věděl, že bude musit odejít do vyhnanství, a proto prozradil Messéňanům sympatizujícím se Syrakusami, co se chystá, neboť o tom věděl. Ti především zabili své spolu-

občany, kteří je chtěli zradit, a když se Athéňané přiblížili, postavili se se zbraní v ruce proti druhé straně. Vyhráli při tom ti, kteří nechtěli přijmout Athéňany do města.

/2/ Athéňané čekali asi třináct dní, když je však týral nečas, když už neměli potraviny a stále se nic nedělo, odjeli do Naxu, opevnili tábor náspem a kůly a zůstali tam přes zimu. Do Athén poslali triéru pro peníze a jezdce, aby vše dostali na začátku jara.

75 V oné zimě i Syrakusané stavěli opevnění u města, takže uzavřeli hradbami Temenites; postavili zeď po celé délce na té straně, která je obrácená k Epipolám, aby nebylo možné sevřít je v případě porážky obležením v malé vzdálenosti od města. Postavili také pevnost v Megarách a druhou v Olympieiu a do moře zaráželi kůly všude, kde bylo možné přistát.

/2/ Protože věděli, že Athéňané přezimují v Naxu, podnikli velkou výpravu proti Kataně, zpusťovali jejich území, zapálili athénské stany a celý tábor a vrátili se domů.

/3/ Když se pak dověděli, že Athéňané posílají vyslance do Kamariny na základě spojenecké smlouvy uzavřené za Lacheta, zda by je nějakým způsobem nemohli připojit k sobě, poslali tam sami také vyslance. Podezírali totiž Kamariňany, že jim ani do první bitvy neposlali své vojáky ochotně a že jim v budoucnosti nebudou už vůbec chtít pomoci, když viděli athénský úspěch v bitvě; báli se tudíž, že se dají přemluvit a pro své dřívější přátelství se přidají k Athéňanům.

/4/ Když tedy přišli do Kamariny ze Syrakus Hermokrates a další, od Athéňanů Eufemos a jiní, bylo svoláno shromáždění občanstva a Hermokrates s úmyslem osočit Athéňany pronesl takovouto řeč.

76 „Občané kamarinští, nepřišli jsme k vám jako vyslanci ze strachu, že vás poděsí přítomná moc Athéňanů. Spíš nás zneklidňovala obava, aby vás řeči, které by pronesli, nepřesvědčily dřív, než byste vyslechli i nás. /2/ Přišli totiž na Sicílii se záminkou, kterou znáte, ve skutečnosti však s úmyslem, který si všichni domýšlíme. Zdá se mi, že nechtějí přivést Leontinské zpátky do jejich vlasti, ale spíš vyhnat nás z našich domovů. Vždyť není nic rozumného na tom, že vylidňují města v Řecku a do zdejších přivádějí obyvatele, ani že se

starají o Leontinské, kteří jsou Chalkidany, jako o příbuzné, a drží v otroctví Chalkidany na Euboji, od nichž ti zdejší pocházejí. /3/ Se stejným cílem si podmanili ony národy a nyní se pokoušejí o tyto. Pod záminkou, že potrestají Peršany, se stali náčelníky Iónů a všech spojenců, kteří od nich pocházeli, a s jejich souhlasem učinili z nich své poddané — jedněm vyčítali, že se vyhýbají vojenské povinnosti, druhým, že vyvolávají vzájemné boje, a stejně tak proti každému z ostatních si našli obvinění, které vypadalo přesvědčivě. /4/ A Athéňané se nepostavili proti Peršanům kvůli svobodě Řeků ani Řekové kvůli své svobodě, ale Athéňané proto, aby Řekové otročili jim, a ne Peršanům, a ostatní Řekové proto, aby si vyměnili pána za jiného, jehož chytrost by nebyla větší, ale škodlivější.

77 My však teď nepřicházíme, abychom vám ukazovali, v čem se dopouští bezprávi athénský stát, který lze snadno obviňovat, to vy přece znáte. Daleko spíš přicházíme obvinít sami sebe, že jsme měli před očima varovné příklady tamějších Řeků, jak byli zotročeni, protože se sami nebránili, a když nyní proti nám užívají totéž úskočné zdůvodňování, jako že jde o uvedení Leontinských, jejich příbuzných, do starého domova a o pomoc spojencům z Egesty, přesto se nechceme spojit, abychom jim s větší rozhodností ukázali, že tady nejsou Iónové ani Helléspontané a ostrované, kteří jsou nepřetržitě otroky a jen vyměňují pána, hned Peršana, hned někoho jiného, ale Dórové, svobodní, pocházející ze samostatného Peloponnésu a bydlící na Sicílii. /2/ Nebo snad čekáme, až nás zaberou jednoho po druhém, město za městem, ačkoliv víme, že jen tak je možné nás přemoci, a ačkoliv vidíme, že Athéňané proti nám používají metody spočívající v tom, že některé z nás svými slovy rozdvojí, druhé podněcují nadějí na spojenectví k tomu, aby se vzájemně vybíjeli válkou, další se snaží přivést do záhuby příjemnými řečmi, jaké jen mohou nalézt? Nebo nevěříme, že po zkáze vzdáleného krajana budou postupně ohroženi všichni a že koho stihne neštěstí dřív než nás, není nešťastný jen sám o sobě?

78 A jestliže někoho napadlo, že nepřitelem Athén jsou Syrakusy, a ne jeho město, a považuje za nesmyslné podstupovat nebezpečí kvůli mé vlasti, ať si uvědomí, že nebude bojovat

víc za mou vlast, ale že bude v mé vlasti bojovat současně v stejné míře i za svou vlast, a to tím bezpečněji, že já jsem nebyl zničen dřív než on, že mě má za spojence a že nebude zápasit osamocen. Ať si uvědomí, že úmyslem Athéňanů není potrestat nepřátelství Syrakus, ale že si nás vzali jen za záminku, aby tím spíš upevnili přátelství druhého. /2/ A jestliže někdo pocituje závist nebo i strach (vždyť obojí je údělem mocnějších) a přeje si proto škodu pro Syrakusy, aby nám to srazilo hřebínek, ale kvůli své vlastní bezpečnosti chce, aby to přežily, doufá ve splnění něčeho, co není v lidských silách. Není přece možné, aby byl někdo současně pánem svého přání i svého osudu. /3/ A jestliže se zmýlí ve svém výpočtu, bude možná naříkat nad svým neštěstím a bude možná chtít, aby se vrátily doby, kdy mi záviděl mé štěstí. To však bude nemožné pro toho, kdo mě opustí a nebude chtít podstoupit táž nebezpečí jako já, táž ne podle jména, ale ve skutečnosti. Vždyť podle jména by chránil svou moc, ve skutečnosti by chránil sám sebe.

/4/ Bylo by rozumné, Kamariňané, abyste především vy, naši sousedé, kteří jste ohroženi hned po nás, toto předvídali a neplnili své povinnosti spojenců tak chabě jako teď; bylo by rozumné, abyste se k nám sami víc přimkli a prosby, s nimiž byste se na nás byli obrátili, kdyby byli Athéňané dřív přišli do území kamarinského, ty abyste nám stejně přednášeli i nyní a naléhali na nás, abychom ani o krok neustoupili. Avšak až do nynějška jste s tím nespáchali ani vy, ani ostatní.

79 Možná že se z nedostatku odvahy budete odvolávat na spravedlivost vůči nám a vůči útočnickům a říkat, že máte s Athéňany spojeneckou smlouvu. Tu jste však neuzavřeli proti přátelům, ale kdyby proti vám šel někdo z nepřátel, a abyste pomohli Athéňanům, kdyby jim druzí ublížili, a ne kdyby jako nyní sami ubližovali sousedům. /2/ Vždyť ani Rhégijští, ačkoliv jsou Chalkidané, nechtějí pomoci k návratu do vlasti Leontinským, kteří jsou také Chalkidané. A bylo by zvláštní, kdyby oni byli bez důvodu rozumní, protože měli podezření, jaký je pravý smysl onoho krásně znějícího právního zdůvodnění, kdežto vy byste se chtěli schovávat za

zdůvodněnou záminku a pomáhat svým přirozeným nepřátelům a ve spojení se svými největšími škůdci ničit ty, kteří jsou vašimi ještě bližšími pokrevnými příbuznými. /3/ To přece není spravedlivé; spravedlivé je hájit nás a nebát se jejich vojenských příprav. Vždyť spojíme-li se my všichni, nebudou hrozné, jsou však naopak hrozné, jestliže se rozdělíme, a to je právě to, oč usilují. Vždyť přece ani když přišli jen proti nám samotným a porazili nás v bitvě, nedokázali udělat, co chtěli, a rychle odtáhli.

80 Proto není důvodu, abychom klesali na duchu, budeme-li spojeni, ale je přirozené tím horlivěji uzavřít spojenectví, zvláště když přijde pomoc z Peloponnésu, kde jsou lidé lepší než tito ve všem, co se týká války. Nikdo si nesmí myslit, že ona opatrnost, nepomáhat ani jedněm, ani druhým, protože jste spojenci obojích, je vůči nám spravedlivá a pro vás bezpečná. /2/ Ve skutečnosti to vůbec není tak spravedlivé, jak by se podle právního zdůvodnění mohlo zdát. Vždyť jestliže kvůli tomu, že odmítnete vojenskou pomoc, napadený bude zničen a útočník vyhraje, co jiného způsobíte svou neutralitou, než že jedněm nepomůžete, aby se zachránili, a druhým nezabráníte, aby provedli špatnost? A přece by bylo krásnější přidat se k těm, kteří trpí křivdu a jsou příbuzní, hájit společný prospěch Sicílie a nedovolit svým přátelům Athéňanům, aby se dopustili přehmatu.

/3/ Abych to shrnul: my Syrakusané říkáme, že není těžké jasně vysvětlit vám i ostatním to, co sami znáte stejně dobře. Prosíme vás, a jestliže se nám nepodaří vás přemluvit, současně proti tomu protestujeme, že Iónové, naši odvěcí nepřátelé, se na nás chystají a vy, Dórové, nás Dóry zrazujete. /4/ Jestliže si nás Athéňané podmaní, zvítězí zásluhou vašeho rozhodnutí, sláva bude údělem jejich jména a jako odměnu za vítězství si vezmou toho, kdo jim k vítězství dopomohl. Když naproti tomu zvítězíme my, vás postihne trest za to, že jste byli příčinou našeho nebezpečí. /5/ Uvažujte tedy o tom a vyberte si už nyní buď okamžité otroctví bez nebezpečí, nebo, zvítězíte-li s námi, že se tito nestanou potupným způsobem vašimi pány a že se vyhnete našemu nepřátelství, které by nebylo krátké.“

81 Asi takto promluvil Hermokrates a po něm pronesl athénský vyslanec Eufémos takovouto řeč.

82 „Přišli jsme, abychom obnovili naši dřívější spojeneckou smlouvu, ale protože se do nás Syrakusan pustil, jsme nuceni promluvit i o naší říši, abychom ukázali, že ji máme právem. /2/ Nejpádňější svědectví podal on sám prohlášením, že mezi Ióny a Dóry je odjakživa nepřátelství. Je tomu skutečně tak; my Iónové jsme hledali způsob, jak bychom byli co nejméně závislí na Peloponésanech, svých sousedech, kteří patří k Dóřům a jsou početnější než my. /3/ A když jsme si po perských válkách postavili loďstvo, zbavili jsme se lakedaimonské nadvlády a vedení, protože nebyl žádný důvod k tomu, aby spíš dávali rozkazy oni nám než my jim, leda pokud měli v určité chvíli větší moc. Sami jsme se stali vůdci národů dříve podřízených perskému králi, protože jsme došli k názoru, že nejlepším prostředkem, jak se ubránit závislosti na Peloponésanech, je mít dostatečnou moc, s níž bychom se jim mohli postavit na odpor. Abychom mluvili přesně, ani jsme se nedopustili bezpráví, když jsme si podrobili Ióny a ostrovany, o nichž prohlašují Syrakusané, že jsme si z nich učinili otroky, ačkoliv to jsou naši příbuzní. Vždyť přitáhli spolu s Peršany proti nám, svému mateřskému městu, a neměli odvahy odpadnout od nich a zničit svůj domov, jako jsme to učinili my, když jsme opustili město, ale chtěli otroctví pro sebe a chtěli je také přinést nám.

83 Za to vládneme po zásluze, jednak proto, že jsme dali Řekům k dispozici nejpočetnější loďstvo a horlivost, která se na nic nevymlouvala, a oni nám z ochoty vůči Peršanům škodili, jednak proto, že se snažíme mít sílu proti Peloponésanům.

/2/ Nemáme v úmyslu vést krásné řeči a tvrdit, že vládneme právem proto, že my jediní jsme přemohli barbara nebo že jsme podstoupili víc nebezpečí kvůli svobodě Iónů než kvůli svobodě všech Řeků a své vlastní. Nikomu však nelze mít za zlé, jestliže se stará o vlastní blaho. A jsme-li kvůli vlastní bezpečnosti dnes i tady, vidíme, že i vám je ku prospěchu totéž, co nám. /3/ Dokážeme to na základě právě toho, co nám tito dávají za vinu a na co se vy díváte s podezřením jako na něco příliš strašného, neboť víme, že ti, kteří jsou

z přílišné ustrašenosti podezřívaví, dají na sebe v určité chvíli zapůsobit příjemnou řečí, avšak později, když dojde k činu, dělají to, co je prospěšné. /4/ Řekli jsme, že za vládu v Řecku vděčíme strachu a že jsme sem přišli ze stejného důvodu, abychom ve spolku s přáteli zdejší poměry bezpečně upravili, ne abychom je zotročili, spíš abychom jejich zotročení zabránili.

84 Nikdo ať nenamítá, že se o vás staráme, ačkoliv nám do vás nic není, a ať si uvědomí, že udržíte-li se a odoláte-li s dostatečnými silami Syrakusanům, budou nám moci méně škodit posláním nějakých posil na Peloponnésos. /2/ A v tomto směru je nám do vás hodně.

Proto je také rozumné přivést Leontinské zpět do jejich města, ne jako poddané, tak jako jsou jejich příbuzní na Euboji, ale co možná nejsilnější, aby v našem zájmu působili Syrakusanům ze svého území jako jejich sousedé co nejvíc nepřijemností. /3/ Pokud jde o Řecko, stačíme na své nepřátele i sami, a Chalkidan na Euboji (podle slov tohoto člověka jednáme nedůsledně, ježto jej jsme zotročili a zdejší Chalkidany přicházíme osvobodit) je pro nás užitečný, když je neozbrojen a jen nám platí peníze, kdežto tady je pro nás užitečné, aby Leontinští a ostatní přátelé měli co nejvíc samostatnosti.

85 Pro jednotlivce, který má neomezenou moc, nebo pro stát, který má říši, není nedůsledné nic, co je užitečné, a příbuzné nic, co není spolehlivé. Ke všemu je nutné stavět se nepřátelsky nebo přátelsky v pravý čas. A nám zde prospívá, ne jestliže oslabíme své přátele, ale jestliže síla našich přátel učiní naše nepřátele bezmocné. /2/ Není třeba nedůvěřovat nám, vždyť i mezi svými spojenci v Řecku uplatňujeme své vedoucí postavení podle toho, jak nám jsou užiteční, Chijským a Méthymňanům ponecháváme samostatnost, jen dodávají lodi, většina však je držena přísněji a platí daně, jiní jsou našimi spojenci a požívají úplnou svobodu, třebaže bydlí na ostrovech a bylo by možné snadno je podmanit, protože sídlí na vhodných místech v blízkosti Peloponnésu. /3/ Proto je přirozené, že i zdejší záležitosti zařizujeme tak, abychom z nich měli užitek, a jak jsme řekli, abychom nahnali Syraku-

sanům strach. Touží totiž stát se vašimi pány, chtějí využít podezření proti nám a získat ve vás spojence a potom, až bychom my odešli s nepořízenou, ovládnout násilím nebo díky vašemu osamocení celou Sicílii. Nevyhnutelně k tomu dojde, jestliže se k nim přidáte, neboť ani pro nás už nebude snadné vypořádat se s tak velkou silou spojenou v jedno, ani tito nebudou proti vám slabí, až my tu nebudeme.

86 A jestliže má někdo jiný názor, skutečnost sama ho usvědčí. Vždyť když jste si nás před časem pozvali na pomoc, nestrašili jste nás ničím jiným, než že necháme-li vás upadnout do područí Syrakusanů, dostaneme se i my do nebezpečí. /2/ A tak není dnes správné nevěřit tomu důvodu, kterým jste nás kdysi sami chtěli přesvědčit, a podezřívat nás proto, že jsme sem přišli se silami většími, než mají oni, ale mnohem správnější je nevěřit těmto. /3/ My tu nemůžeme zůstat bez vaší opory, a i kdybychom se dopustili té nízkosti a Sicílii si podrobili, nemohli bychom ji nastálo ovládnout vzhledem k délce plavby a nemožnosti střežit tak velká města opatřená všemi vojenskými prostředky, jaké poskytuje pevnina. Tito nejsou usazeni v tábore, ale ve městě, které je mnohem mocnější než vojenské síly, které zde máme k dispozici, stále snují nějaké intriky proti vám, a kdykoli se jim proti někomu naskytne příležitost, nepropasou ji — /4/ důkazem toho je kromě jiných i případ Leontinských. Nyní se opovažují zvat vás proti těm, kteří jim v tom překážejí a kteří až dosud Sicílii bránili, aby nepadla do jejich rukou, jako byste byli hlupáci.

/5/ My vás naproti tomu vyzýváme k záchraně, která si toto jméno daleko víc zaslouží, a prosíme vás, abyste nezradili tu nynější záchranu, kterou si můžeme vzájemně poskytnout, a abyste uvážili, že tito mají i bez spojenců stále otevřenou cestu proti vám, protože jich je hodně, kdežto vám že se nenaskytne často možnost bránit se ve spojení s tak vydatnou pomocí. Necháte-li ji pro své podezření odejít, aniž by něco dokázala, nebo dokonce až by utrpěla porážku, přijde čas, kdy byste chtěli spatřit aspoň nepatrnou její částičku, jenže tenkrát už by nic nepořídila, i kdyby se u vás objevila.

87 Nedejte se však ani vy, Kamariňané, ani ostatní přesvěd-

čit pomluvami těchto lidí. Řekli jsme vám celou pravdu o tom, proč jsme podezříváni, a ještě vám zopakujeme hlavní body a požádáme vás, abyste se dali přesvědčit.

/2/ Tvrdíme, že vládneme Řekům u nás doma proto, abychom nemusili poslouchat jiného, a že přinášíme svobodu Řekům na Sicílii, abychom neutrpěli škodu kvůli nim, že jsme nuceni pouštět se do mnoha věcí, protože se musíme chránit před mnoha věcmi, a že jsme sem nepřišli ani teď, ani dříve bez pozvání, ale jako spojenci, protože jsme byli pozváni těmi z vás, jimž se dála křivda. /3/ A vy se nesnažte být soudci ani karateli našich činů a nepokoušejte se nás odvrátit od našich úmyslů — už by to také bylo těžké —, ale pokud něco z naší činnosti a způsobu života může současně prospět i vám, převzmete to, užívejte to a pomyslete si, že to neškodí všem stejně, ale že to dokonce daleko největší části Řeků prospívá.

/4/ Vždyť všichni lidé, ať jsou kdekoliv, i tam, kde nejsme přítomni, a to jak ten, kdo se domnívá, že utrpí křivdu, tak i ten, kdo křivdu chystá, jsou nuceni jeden se mírnit, i když se mu do toho nechce, druhý bez námahy hájit svou nezávislost, protože pro jednoho tu je připravena naděje, že od nás dostane pomoc, pro druhého strach, že přijdeme-li, neprojde mu to jen tak. /5/ Tuto jistotu, společnou všem, kteří o ni žádají, neodmítejte, když se vám teď nabízí, ale jednejte stejně jako ostatní, místo abyste se stále měli na pozoru před Syrakusany, spojte se s námi a rozhodněte se také jednou vy stejným způsobem chystat nástrahy jim.“

88 Taková asi byla řeč Eufémova.

V myslích Kamariňanů to vypadalo takto. Athéňanům byli nakloněni, až na to, že si mysleli, že si chtějí podrobit Sicílii, a se Syrakusany byli věčně ve sporu, jak to mezi sousedy bývá; ještě více se báli, že by Syrakusané, kteří byli tak blízko, mohli zvítězit bez jejich pomoci, a proto jim už dříve poslali onen malý počet jezdců a i pro budoucnost byli rozhodnuti víc činně pomáhat Syrakusanům, ale co možná nejzdrženlivěji. V současné době, aby se nezdálo, že Athéňanům přejí méně, tím spíš, že tito v bitvě vyhráli, rozhodli se dát obojím stejnou odpověď. /2/ A tak se uradili a odpověděli takto: protože obě strany, které jsou jejich spojenci,

jsou nyní ve válečném stavu, ohled na přísahu podle jejich soudu vyžaduje, aby v této chvíli nepomáhali ani jedněm, ani druhým. A vyslanci obou států odešli.

/3/ A Syrakusané se ze své strany připravovali k válce, kdežto Athéňané, utáboření u Naxu, navazovali jednání se Sikely, aby se jich co největší počet přidal k nim. /4/ Z těch Sikelů, kteří bydlili víc v rovině a byli poddáni Syrakusanům, se k nim přidali jen málokteří; naproti tomu vesnice Sikelů vnitrozemských, které žily už dřív stále podle vlastních zákonů, až na výjimky stály okamžitě při Athéňanech; ti vozili vojsku obilí, někteří i peníze. /5/ Proti těm, kteří se k nim nechtěli přidat, postupovali Athéňané s vojskem a některé k tomu nutili násilím, u jiných jim v tom bránili Syrakusané, kteří tam posílali posádky a přicházeli na pomoc.

V zimě se přemístili z Naxu do Katany, znova dali do pořádku tábor, který Syrakusané spálili, a přezimovali tam. /6/ Do Kartága poslali triéru kvůli přátelství, zda by odtud nedostali nějakou pomoc, poslali také do Tyrhénie, odkud některé obce oznámily, že s nimi také půjdou po války. Rozeslali také vyslance mezi Sikely a do Egesty vzkázali, aby jim poslali co nejvíc jízdy; připravovali si všechno ostatní k obléhání, cihly a železo a co ještě bylo třeba, aby hned na začátku jara obnovili válku.

/7/ Syrakuští vyslanci posláni do Korinta a Lakedaimonu pokoušeli se při plavbě kolem italského pobřeží přemluvit i italské Řeky k tomu, aby nepodceňovali počínání Athéňanů, protože je stejnou měrou zaměřeno i proti nim, a když dorazili do Korinta, zahájili jednání a žádali, aby jim jako přibuzným šli na pomoc. /8/ Korinťané sami první ihned rozhodli, že jim s všemožnou horlivostí pomohou, a vypravili spolu s nimi vyslance do Lakedaimonu, aby společně přemluvili i Lakedaimoňany k rozhodnějšímu vedení války proti Athéňanům v Řecku a k poslání nějaké vojenské pomoci na Sicílii.

/9/ Vyslanci z Korinta přišli do Lakedaimonu a současně tam přibyl i Alkibiades spolu s dalšími vyhnanci. Ten se tenkrát bez meškání, jak jsem pověděl, přeplavil na obchodní lodi z Thurie nejprve do Kyllény v Élidě a odtud šel později

do Lakedaimonu na pozvání Lakedaimoňanů samých, kteří mu přsezně zaručili bezpečnost, bál se jich totiž kvůli své činnosti v záležitosti Mantinejských.

/10/ A stalo se, že v lakedaimonském sněmu žádali Korintané, Syrakusané a Alkibiades totéž a že Lakedaimoňany přemluvili.

Protože eforové a ostatní úředníci měli v úmyslu poslat do Syrakus vyslance, aby jim zabránili uzavřít dohodu s Athéňany, ale nebyli ochotni pomoci jim, vystoupil Alkibiades na řečnickou tribunu a podněcoval a pobízel Lakedaimoňany takovouto řečí.

89 „Musím vám nejprve říci něco o pomluvách na můj účet, aby vás podezření proti mně nesvedlo k zaujatosti, až budu mluvit o věcech společného zájmu.

/2/ Mí předkové odřekli pro jakési obvinění vaši proxenii; já jsem ji obnovil a byl jsem vám užitečný v mnoha případech a zejména v době pohromy u Pylu. A třebaže já jsem si počínal horlivě, vy jste při uzavírání míru s Athéňany dopomohli mým protivníkům k moci, když jste jednali jejich prostřednictvím, a mně k pohaně. /3/ Z toho důvodu bylo spravedlivé, že jsem vám způsobil škodu tím, že jsem se postavil na stranu Mantinejských a Argských a že jsem se při všech ostatních příležitostech stavěl proti vám. Jestli se tenkrát ten nebo onen neprávem na mne zlobil pro to, co snášel, ten by se na to měl dnes podívat z té správné stránky a změnit svůj názor. Nebo kdyby mě někdo pokládal za horšího proto, že jsem se víc přikláněl k demokracii, ať nevěří, že by to mohl být dobrý důvod k hněvu na mne. /4/ My jsme byli totiž odjakživa protivníky tyranů a všechno, co se staví na odpor vladaři, se jmenuje demokracie, a z toho nám zůstalo vedení lidu. Kromě toho, protože naše město má demokratickou vládu, bylo často nutné přizpůsobit se poměrům. /5/ Ve veřejných záležitostech jsme se ale za vládnoucí nekázně pokoušeli jednat s větší umírněností. Byli to však jiní, kdo za našich předků i nyní podněcovali lid k činům méně čestným, a ti i mne vyhnali. /6/ My jsme stáli v čele všeho občanstva a stanovili jsme si jako povinnost přispět k uchování té formy vlády, která povznesla naši obec na nejvyšší stupeň moci

a svobody a kterou jsme zdědili po předcích, protože my, kteří jsme měli aspoň trochu rozumu, jsme věděli, co je to demokracie, a já sám rozhodně ne méně než kdokoli jiný, vzhledem k tomu, že bych si na ni mohl stěžovat. Avšak o šílenství obecně uznaném se nedá říci nic nového. Při tom všem se nám však nezdálo bezpečné měnit něco na ústavě, když jste stáli jako nepřátelé před branami.

90 Taková je pravda o pomluvách na můj účet. Poslyšte nyní, o čem byste se měli poradit a o čem bych vám měl podat zprávu, pokud o tom vím víc.

/2/ Vypravili jsme se na Sicílii, abychom si nejprve, kdyby to bylo možné, podmanili Sicilany, po nich zase italské Řeky a potom abychom se pokusili zmocnit se kartaginské říše a Kartága samého. Kdyby se nám podařilo tyto plány uskutečnit, ať už všechny, nebo aspoň z větší části, chtěli jsme napadnout Peloponnésos: přivedli bychom tam všechny řecké síly, které bychom získali na Sicílii, najali bychom mnoho barbarských žoldnéřů, Ibery a jiné z těch, kteří jsou dnes uznáváni za nejbojovnější, a postavili bychom k našim triérám ještě mnoho dalších, protože Itálie má mnoho dříví. Lodstvem bychom sevřeli Peloponnésos ze všech stran a současně bychom postupovali pozemním vojskem z pevniny a dobyli mnoho měst útokem, jiné obléháním; doufali jsme, že jej snadno přemůžeme válkou a budeme pak vládnout celému řeckému světu. /4/ K snadnějšímu uskutečnění těchto plánů by nám právě nově získaná území na západě poskytla peníze i potraviny v míře postačující i bez důchodů z vlastního Řecka.

91 Tolik o výpravě, která nyní odplula, a o našich cílech, a slyšeli jste to od člověka, který o ní ví vše do nejmenších podrobností. Stratégové, kteří tam zbyli, budou-li moci, tyto plány uskuteční. Uvědomte si tedy, že nepomůžete-li, Sicílie je ztracena. /2/ Sicilané jsou sice méně zkušení, přesto by se i teď udrželi, kdyby se všichni spojili. Avšak Syrakusané sami, když ještě k tomu byli poraženi v bitvě, jíž se účastnila celá jejich branná moc, a když jsou svírání lodstvem, nebudou moci odolat vojsku, které tam nyní Athéňané mají. /3/ A bude-li ono město dobyto, je v jejich rukou i celá Sicílie a hned

potom i Itálie a ono nebezpečí, které vám odtamtud hrozí, jak jsem o tom před chvílkou mluvil, by na vás dopadlo za krátký čas.

/4/ Ať si tedy nikdo nemyslí, že rozhodujete jen o Sicílii, ne, rozhodujete i o Peloponnésu, jestliže rychle neučiníte to, co vám teď řeknu. Pošlete tam loďstvo a s ním muže, kteří budou cestou veslovat a po přistání se okamžitě změni v hoplity. Pošlete tam jako velitele Sparťana, to považují za ještě důležitější než vojsko, aby zorganizoval všechny, kteří tam jsou, a donutil k účasti ty, kteří nechtějí. Tak totiž přátelé, které tam máte, budou mít větší odvahu a nerozhodní se přidají s menším strachem. /5/ A tady je třeba vést válku s větší rozhodností, aby Syrakusané lépe vzdorovali, ujistěni, že se o ně staráte, a Athéňané aby měli menší možnost posílat svým lidem další pomoc. /6/ Je třeba opevnit Dekeleiu v Atice, z toho mají Athéňané odjakživa největší strach a myslí si, že to je jediná zkouška, které byli ve válce ušetřeni. Nejjistěji nepřátelům uškodíš, jestliže proti nim na základě bezpečných zpráv použiješ to, čeho, jak víš, se nejvíc bojí. Je totiž přirozené, že každý sám nejpřesněji zná, co je pro něho nebezpečné, a toho se bojí.

/7/ Z výhod, které vy budete mít z vybudování této pevnosti a o které připravíte nepřátele, o mnohých ani nebudu mluvit a vyjmenuji v hlavních rysech jen největší. Většina bohatství, kterým země oplývá, připadne vám — buď si je vezmete, nebo k vám přijde samo od sebe. Oni budou okamžitě připraveni o výtěžek stříbrných dolů laurijských a o všechny důchody z pozemků a ze soudů; zejména spojenci budou v mnohem menší míře platit, protože si budou myslet, že vy vynakládáte všechny své síly na vedení války, a budou z toho důvodu v placení nedbalejší.

92 Na vás záleží, Lakedaimoňané, zda se něco z toho udělá rychle a s větší horlivostí; že to je možné, o tom ani trochu nepochybují a myslím, že se nemýlím.

/2/ Žádám vás, aby mě nikdo z vás nepovažoval za horšího proto, že se teď tak zuřivě vrhám na svou vlast, spojen s jejími největšími nepřáteli, ačkoliv si o mně kdysi lidé mysleli, že mám své město rád, a nechtěl bych, aby vám byl podezřelý

zápal, který vyhnanec dává najevo ve své řeči. /3/ Ano, jsem vyhnanec, který utekl před špatností těch, kteří mě vyštvali, ale neutíkám před možností být vám užitečný, jestliže mě poslechnete. A většími nepřáteli nejsou ti, kteří jako vy někde uškodili nepřítelům, ale ti, kteří donutili přátele stát se nepřáteli. /4/ A lásku k vlasti necítím tenkrát, když se mi děje krivda, ale tenkrát jsem ji cítil, když jsem žil jako občan bezpečně. Také si nemyslím, že by země, proti které teď jdu, ještě byla mou vlastní, ale daleko spíš znovu získávám zemi, která mou vlastní přestala být. Svou vlast nemá doopravdy rád ten, kdo na ni neútočí, když jí proti právu pozbyl, ale ten, kdo se z touhy po ní snaží každým způsobem jí znova nabýt.

/5/ Proto vás žádám, Lakedaimoňané, abyste bez obav použili mých služeb v každém nebezpečí a v každé nesnázi. Myslete na to, co si dnes říká kdekdo, že uškodil-li jsem vám hodně jako nepřítel, mohl bych vám také vydatně prospět jako přítel, protože poměry u Athéňanů znám, kdežto o poměrech u vás jsem byl odkázán na dohady. Buďte si vědomi toho, že nyní rozhodujete o věcech největší důležitosti, a neváhejte poslat jednu výpravu na Sicílii a druhou do Atiky. Tím, že se tam vypravíte s malou částí svých ozbrojených sil, zachráníte velké věci, zničíte nynější i budoucí moc Athéňanů a budete pak moci sami bydlet bezpečně a vládnout celému Řecku ne násilím, ale s jeho souhlasem a laskavě.“

93 Takto promluvil Alkibiades. Lakedaimoňané měli už dříve sami v úmyslu poslat vojsko proti Athénám, ale stále to odkládali a vyčkávali. Když teď slyšeli podrobné poučení z úst člověka, o němž si mysleli, že má nejbezpečnější znalosti, dodalo jim to mnohem větší odvahu. /2/ Proto už pomýšleli na opevnění Dekeleie i na okamžité poslání pomoci přátelům na Sicílii. Ustanovili Gylippa, syna Kleandridova, velitelem Syrakusanů a nařídili mu, aby po poradě se Syrakusany a s Korintány a s přihlédnutím k poměrům učinil taková opatření, která by zajistila co nejúčinnější a nejrychlejší pomoc tamějším lidem. /3/ Gylippos poručil Korintánům, aby mu ihned poslali dvě lodi do Asiny a aby připravili ostatní, které mají v úmyslu poslat, tak aby mohly okamžitě vyplout, jakmile

bude vhodná doba. Když to dojednali, odešli z Lakedaimonu.

/4/ Přijela také ze Sicílie athénská triéra, kterou poslali stratégové pro peníze a pro jezdce. Když je Athéňané vyslechli, usnesli se poslat vojsku peníze na stravu i jezdce.

A skončila zima a skončil sedmnáctý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

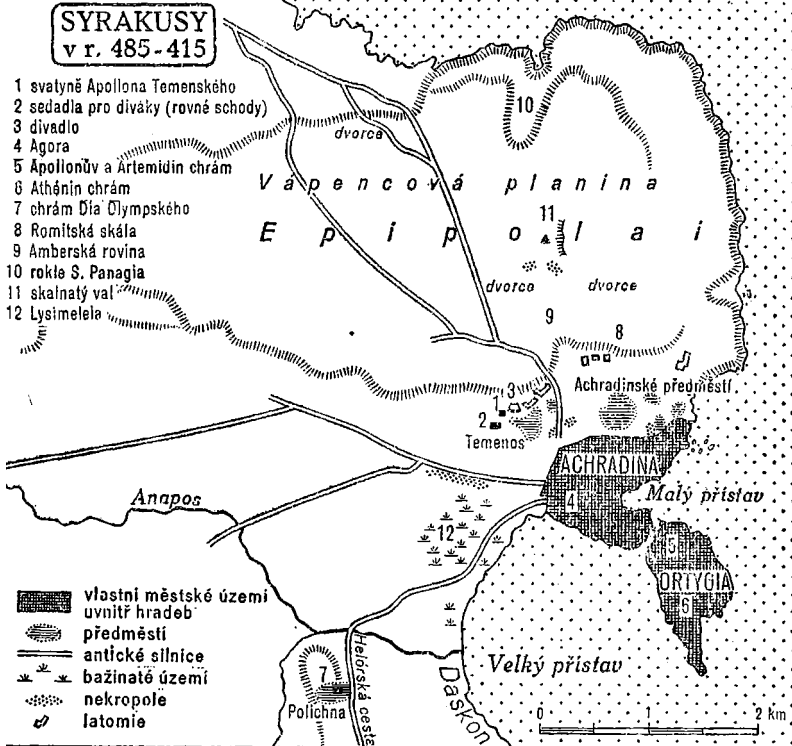
94 V příštím letním období hned v prvních jarních dnech vypluli Athéňané, kteří byli na Sicílii, z Katany a pluli podle pobřeží k sicilským Megarám, jejichž obyvatelé Syrakusané za vlády tyrana Gelóna vyhnali a jejichž území teď mají v držení, jak jsem se o tom už dříve zmínil. /2/ Vystoupili na břeh a pustošili pole; přišli k jedné syrakuské pevnosti, ale nedobyli ji a postupovali dál jednak s pěším vojskem, jednak s lodmi plavbou podle břehu až k řece Tériu. Tam znova vystoupili z lodí, pustošili rovinu a zapálili obilí. Srazili se také s nevelkým syrakuským oddílem, několik vojáků zabili, postavili tropaion a ustoupili k lodím. /3/ Potom odpluli do Katany, zásobili se potravinami a s celým vojskem se vypravili proti sikelskému městečku Kentoripám. Uzavřeli s nimi přátelskou smlouvu, pak táhli dál a cestou spálili obilí Inéssanů a Hyblanů. /4/ Když se vrátili do Katany, zastihli tam jezdce, kteří přijeli z Athén. Bylo jich dvě stě padesát s plnou výstrojí, ale bez koní, protože ty si měli opatřit na místě, dále třicet jízdních lučištníků a tři sta talentů stříbra.

95 Lakedaimoňané, kteří téhož jara také vytáhli do pole proti Argu, došli až do Kleón, odtamtud se však vrátili, protože nastalo zemětřesení. Argští potom vpadli do kraje thyrejského, který sousedil s jejich územím, a pobrali Lakedaimoňanům hodně kořisti, která pak byla prodána za neméně než dvacet pět talentů.

/2/ Téhož léta nedlouho po těchto událostech povstal také lid v Thespiích proti těm, kteří měli v rukách vládu, ale bez úspěchu, po zákroku Thébanů byli někteří z nich zatčeni, jiní se zachránili útekem do Athén.

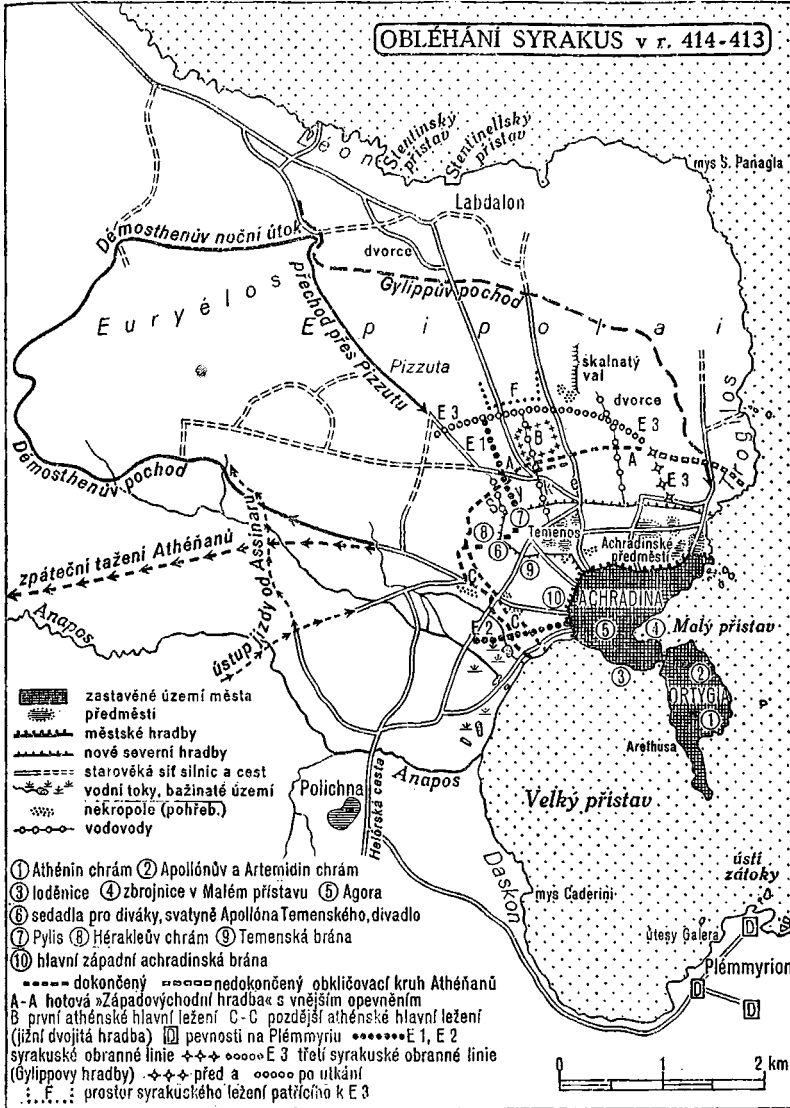
96 Téhož léta, když se Syrakusané dověděli, že Athéňanům přijeli jezdci a že se chystají hned jít proti nim, došli k názoru, že neobsadí-li Athéňané Epipoly, příkré místo ležící hned nad městem, jen stěží by mohly být Syrakusy sevřeny hradbou

- 1 svatyně Apollona Temenského
- 2 sedadla pro diváky (rovné schody)
- 3 divadlo
- 4 Agora
- 5 Apolloniův a Artemidin chrám
- 6 Athénin chrám
- 7 chrám Dia Olympského
- 8 Romítská skála
- 9 Amberská rovina
- 10 rokle S. Panagia
- 11 skalnatý val
- 12 Lysimelela

obléhatelů, i kdyby syrakuské vojsko prohrálo bitvu. Proto se rozhodli střežit přístupy k nim, aby se jimi nepřátelé nedostali nepozorovaně nahoru; byli přesvědčeni, že se tam jinudy nemohou dostat, /2/ neboť všude jinde je to místo skloněné, svažuje se až k městu a všude je do něho vidět. A právě proto, že je nad krajem, říkají Syrakusané tomu místu Epipoly.

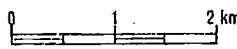
/3/ Za úsvitu vyšli všichni hromadně na louku u řeky Anapu (Hermokrates a ostatní stratégové už převzali velení) a vykonali tam přehlídku zbraní; nejdříve však určili šest set vybraných hoplitů, kterým velel Diomilos, vyhnanec z Andru, aby střežili Epipoly a aby se rychle shromáždili a přiběhli na pomoc, kde by bylo třeba.

- zastavěné území města
- předměstí
- městské hradby
- nové severní hradby
- starověká síť silnic a cest
- vodní toky, bažinaté území
- nekropole (pohřeb.)
- vodovody

- ① Athénin chrám ② Apollónův a Artemidín chrám
- ③ loděnice ④ zbrojnice v Malém přístavu ⑤ Agora
- ⑥ sedadla pro diváky, svatyně Apollóna Temeského, divadlo
- ⑦ Pylis ⑧ Hérakleův chrám ⑨ Temeská brána
- ⑩ hlavní západní achradinská brána

----- dokončený - - - - - nedokončený obkličovací kruh Athénanů
 A-A hotová »Západovýchodní hradba« s vnějším opevněním
 B první athénské hlavní ležení C-C pozdější athénské hlavní ležení
 (jižní dvojité hradba) D pevnosti na Plémmyrii E 1, E 2
 syrakuské obranné linie + + + + + E 3 třetí syrakuské obranné linie
 (Gylipovy hradby) - + + - před a o o o o o po utkání
 : : F : : prostor syrakuského ležení patřícího k E 3

97 Té noci, která předcházela přede dnem syrakuské přehlídky, vypulili Athéňané z Katany s celým svým vojskem, a aniž je Syrakusané zpozorovali, přistáli u takzvaného Leontu, který je vzdálen od Epipol šest nebo sedm stadií, vysadili pěchotu na břeh a s loďmi pak zakotvili u Thapsu. To je poloostrov vyběhající úzkou šíjí do moře, který není od města Syrakusanů příliš vzdálen ani cestou po moři, ani po souši. /2/ Námořní síly Athéňanů přehradily šíjí kolovou hradbou a pak na Thapsu odpočívaly, pěchota postupovala ihned poklusem k Epipolám, vystoupila podle Euryélu a byla nahoře dřív, než je Syrakusané zpozorovali z louky a dorazili nahoru. /3/ Přišli na pomoc i jiní, jak rychle kdo mohl, i Diomilos se svými šesti sty, musili však ujít z louky aspoň pětadvacet stadií, než navázali dotyk s Athéňany. /4/ A tak se Syrakusané vrhli na Athéňany ve velkém nepořádku, byli v bitvě u Epipol poraženi a ustoupili do města. Padl při tom Diofilos a na tři sta dalších. /5/ Athéňané potom postavili tropaion, povolili Syrakusanům příměří a vydali jim padlé a přštího dne sestoupili k městu. Protože však Syrakusané proti nim nevyšli, zase ustoupili a postavili pevnost na Labdalú na kraji epipolských skal směrem k Megarám. Měla jim sloužit jako skladiště náradí a vojenská pokladna, kdykoli by postoupili ať už k boji, nebo k obléhání.

98 Zanedlouho nato přijelo k nim tři sta jezdců z Egesty a asi stovka od Sikelů, z Naxu a od některých jiných. Athénských jezdců tu bylo dvě stě padesát, koně pro ně jednak dostali od Egestanů a Kataňanů, jednak koupili; celkem se sešlo šest set padesát jezdců.

/2/ Athéňané umístili posádku na Labdalú a táhli pak směrem na Syku, tam se utábořili a ve spěchu postavili kruhovou zeď. Rychlost, s jakou stavba postupovala, vyvolala zděšení u Syrakusanů, takže vytáhli z města s úmyslem svést bitvu a nenechat to jen tak.

/3/ Už se obě vojska šikovala proti sobě, tu syrakušští strategové, když viděli, že jejich vojsko je roztrženo a že by se dalo těžko sešikovat, odvedli je zpět do města až na část jízdy; ti zůstali vzadu a bránili Athéňanům snášet kameny a rozptylovat se do větší vzdálenosti. /4/ Tu se vrhla jedna

fýla athénských hoplitů a spolu s nimi veškerá jízda na syrakuské jezdce a obrátili je na útěk; některé z nich pobili a postavili tropaion za vítězství v jezdecké bitvě.

99 Příštího dne stavěli někteří Athéňané kruhovou hradbu na severní straně, jiní snášeli kameny a dříví a skládali je stále na místě zvaném Trógilos, kde byla pro ně stavba opevnění od velkého přístavu k druhému moři nejkratší. /2/ Syrakusané podle rady svých stratégů, zejména Hermokrata, už nechtěli svádět s Athéňany bitvy se všemi svými silami najednou a vydávat se tím v nebezpečí; zdálo se jim lepší postavit zeď kolmo na směr, kterým chtěli vést svou zeď Athéňané — kdyby se jim podařilo být s tím dřív hotoví než oni, odřízli by jim další pokračování. Kdyby se proti tomu chtěli Athéňané bránit, poslali by proti nim část svého vojska a předešli by je tím, že by zatarasili přístupy kolovou hradbou, Athéňané by pak musili přerušit práci a jít proti nim všichni.

/3/ Vyšli tedy a pustili se do stavby. Začali u města a vedli zespondu proti kruhové hradbě Athéňanů příčnou zeď, vykáceli olivy v posvátném háji a postavili dřevěné věže. /4/ Athénské lodi připlouvající z Thapsu ještě neprošly podél pobřeží do velkého přístavu, nýbrž přímořská místa měli ještě v moci Syrakusané a Athéňané dováželi vše potřebné z Thapsu po zemi.

100 Když se Syrakusanům zdálo, že práce spojené se stavbou kolové hradby a příčné zdi pokročily dost daleko a když jim v tom Athéňané nepřišli bránit, protože se báli, že by se nepřátelům s nimi snáz bojovalo, kdyby se rozdělili, a zároveň spáchali se stavěním své zdi, nechali tam Syrakusané jednu fýlu k střežení stavby a ustoupili do města.

Athéňané přerušili v zemi potrubí, jímž byla do města přiváděna pitná voda. Pak si vyčfhalí, až budou Syrakusané v poledne ve stanech — někteří dokonce odešli do města a ti, kteří byli postaveni na stráž u kolové hradby, hlídali nedbale —, postavili dopředu tři sta nejlepších hoplitů a určitý počet vybraných vojáků lehké pěchoty, ozbrojených také jako hopliti, aby se znenadání dali do běhu k příčné zdi, ostatní vojsko pak postupovalo dvěma proudy, jeden proud pod velením jednoho stratéga směrem k městu, kdyby odtamtud chtěli

přijít na pomoc, druhý pod velením druhého stratéga proti kolové hradbě u branky.

/2/ Ty tři stovky dobudou zeď útokem; stráže ji opustily a utekly do předhradí u Temenitu. S nimi vnikli dovnitř také pronásledovatelé, ale když se dostali dovnitř, Syrakusané je násilím znova vytlačili. Padli tam někteří z Argských a nevelký počet Athéňanů.

/3/ Celé vojsko se pak stáhlo zpátky; strhli příčnou zeď, vytrhali kolovou hradbu, kůly odnesli do svého tábora a postavili tropaion.

101 Příštího dne začali Athéňané stavět od kruhové hradby jinou zeď přes skály nad močálem, které jsou z této strany Epipol obráceny k velkému přístavu; tímto směrem šlo opevnění nejkratší čarou dolů přes rovinu a přes močál k přístavu.

/2/ Zatím vyšli i Syrakusané a znova zřizovali kolovou hradbu. Začali u města, postupovali napříč bažinami a současně vyhazovali příkop, aby Athéňané nemohli stavět svou zeď až k moři.

/3/ Po dokončení práce na skalách podniknou Athéňané znova útok na syrakuskou kolovou hradbu a příkop. Napřed rozkázali svému loďstvu, aby plulo z Thapsu podél pobřeží až do velkého syrakuského přístavu, sami pak za svítání sestoupili z Epipol na rovinu a prošli močálem tam, kde byla půda jílovitá a poměrně tuhá, nakladli dveře a široká prkna a po nich přešli a za svítání dobyli kromě malého úseku celou kolovou hradbu i příkop, později i zbytek. /4/ Došlo k bitvě a vyhráli ji Athéňané. Ti Syrakusané, kteří byli na pravém křídle, prchali směrem k městu, z levého křídla utíkali podle řeky. Tři sta vybraných Athéňanů jim chtělo zabránit v přechodu přes řeku, a tak se poklusem hnali k mostu. /5/ Syrakusané dostanou strach (u tohoto oddílu byla totiž také větší část jejich jízdy), proto se pustí proti těm třem stům, zaženou je na útěk a udeří na pravé křídlo Athéňanů. Při tomto útoku byla zachváčena strachem i první fýla tohoto křídla. /6/ Když to Lamachos zpozoroval, přispěchal z levého křídla svých na pomoc s nevelkým počtem lučištníků a vzal s sebou i Argské. Při postupu překročili jakýsi příkop, tam zůstal sám jen s málo dalšími, kteří ten příkop také překročili, a padl a s ním

pět nebo šest z jeho družiny. Syrakusanům se podařilo zmocnit se jejich mrtvol dřív než Athéňanům, ihned je v rychlosti přenesli přes řeku do bezpečí a sami se stáhli, protože proti nim už postupovalo i ostatní athénské vojsko.

102 Mezitím ti, kteří předtím utekli směrem k svému městu, při pohledu na to, co se děje, znova nabyli odvahy. Znova se u města sešikují proti Athéňanům stojícím proti nim a pošlou část svých sil proti kruhové hradbě na Epipolách, přesvědčení, že není obsazena a že ji dobudou. /2/ Také se jim opravdu podaří dobýt asi deset plether dlouhý kus opevnění před vlastní hradbou, to strhli, stržení vlastní kruhové hradby však překazil Nikias, který tam s ohledem na svůj špatný zdravotní stav zůstal. Poručil svým sluhům, aby zapálili stavební stroje a dříví rozházené před zdí, když poznal, že není možné zachránit se jinak, protože tam nejsou žádní vojáci. /3/ A stalo se tak, neboť Syrakusané kvůli ohni už nepostoupili, ale stáhli se zpět. Také už ke kruhové hradbě postupovali zezdola na pomoc Athéňané, když zahnali na útěk ty, kteří se proti nim postavili, a současně také dopluli podle rozkazu do velkého přístavu jejich lodi z Thapsu. /4/ Při pohledu na to se Syrakusané bojující nahoře v rychlosti stáhli do města a spolu s nimi celé syrakuské vojsko, protože se domnívali, že už silami, které mají po ruce, nejsou schopni zabránit dostavění hradby až k moři.

103 Athéňané potom postavili tropaion, uzavřeli se Syrakusany příměří, během něhož jim vydali jejich padlé a sami si odvezli mrtvoly Lamacha a jeho druhů. A protože už měli pohromadě veškeré vojsko námořní i pozemní, pokračovali v uzavírání Syrakus dvojitou hradbou od Epipol a skalnatých míst až k moři. /2/ Co vojsko potřebovalo, bylo přiváženo z různých míst Itálie. K Athéňanům se také přidali jako spojenci četní Sikelové, kteří dříve vyčkávali, a z Tyrrhénie tři padesátiveslice. I ostatní věci se dařily podle předpokladu. /3/ Syrakusané už totiž nevěřili, že válku vyhrají, když jim ani z Peloponnésu nepřišla žádná pomoc, a mluvili o míru jak mezi sebou, tak i s Nikiou. Ten byl totiž po Lamachově smrti jediným stratégem. /4/ Nedošlo k žádnému rozhodnutí, jak bylo přirozené u lidí, kteří nevěděli, co si počít, a kteří

byli obléháni víc než dřív, jen se hodně jednalo jak s ním, tak ještě víc ve městě. Vždyť se i vzájemně podezřívali z viny na současných potížích, sesadili také strategy, za jejichž velení je toto postihlo, jako by utrpěli škodu buď vinou jejich nešťastného losu, nebo jejich zrady, a zvolili si místo nich jiné, Hérakleida, Euklea a Telliu.

104 Zatím už byl Spartán Gylippos s loďmi z Korinta u Leukady a chtěl rychle přinést na Sicílii pomoc. Protože docházely strašné zprávy, vesměs nepravdivé, že už jsou Syrakusy na všech stranách obehnány nepřátelskou hradbou, neměl už Gylippos žádnou naději stran Sicílie, chtěl však zachránit Itálii, proto on sám a Korintan Pythén přepluli se dvěma loďmi lakónskými a dvěma korintskými v největším spěchu Iónské moře do Tarenta, Korintané pak měli přijet za nimi později, až by kromě svých deseti lodí opatřili mužstvem ještě dvě lodi leukadské a tři ampracké. /2/ Gylippos se nejprve vydal z Tarentu do Thurie, jednak jako vyslanec, jednak aby si tam obnovil občanské právo udělené jeho otci. Když nemohl obyvatele získat na svou stranu, vydal se na další plavbu a plul podle italského pobřeží. Na úrovni Terinského zálivu byl překvapen větrem, který v těchto místech prudce duje od severu, a byl zanesen na širé moře. Pak jej zastihla nová strašná bouře, přistál v Tarentu a dal vytáhnout lodi, které bouří nejvíc utrpěly, na břeh a opravit.

/3/ Když se Nikias dověděl o jeho příjezdu, podceňoval jej pro malý počet lodí stejně tak jako Thurijští, domníval se, že se plaví vybaveni jako piráti, a nesáhl ještě k žádnému opatření.

105 V témže období tohoto léta vtrhli Lakedaimoňané i se svými spojenci do argského kraje a zpustošili větší část jejich země. Athéňané přišli Argským na pomoc se třiceti loďmi, a to znamenalo zcela jasné porušení příměří uzavřeného s Lakedaimoňany. /2/ Dříve totiž Athéňané pomáhali vést Argským a Mantinejským válku tím, že vyplouvali z Pylu na pirátské výpravy a vystupovali na břeh víc na jiných místech Peloponnésu než v Lakónii, a ačkoliv je Argští vyzývali, jen aby ozbrojeni přistáli v Lakónii a spolu s nimi poplenili třeba jen malý kousek země a pak zas odpluli, oni to nechtěli

učinit. Tentokrát však vystoupili pod velením Pythodórovým, Laispodiovým a Démaratovým na břeh v liméřském Epidauru, v Prasiích a ještě na jiných místech, zpustošili zemi a tím poskytli Lakedaimoňanům pádnější důvod, že se musí chopit zbraní proti Athéňanům.

/3/ Když Athéňané ustoupili se svým loďstvem z Argu a stejně tak Lakedaimoňané, Argští vpadli do Fleiuntska, část jejich země vyplenili, pobili nějaké lidi a vrátili se domů.

POKRAČOVÁNÍ OSMNÁCTÉHO ROKU VÁLKY (léto 414 — únor 413; kap. 1—18)

LÉTO. Gylippos přijíždí do Himery na Sicílii a spojí se se Syrakusany (1—3). Syrakusané stavějí novou zeď proti athénskému opevnění. Nikias opevňuje Plémmyrion (4). Jednu bitvu Syrakusané prohrají, druhou vyhrají (5—6). Příjezd korintského loďstva. Gylippos sbírá další vojsko na Sicílii (7). Nikias posílá do Athén zprávu o situaci a žádá posily (8—9). **ZIMA.** Nikiovi poslové v Athénách. Jeho dopis (10—15). Velením nad novým athénským vojskem pověření Démosthenes a Eurymedón. Korinťané se chystají svést námořní bitvu s Athéňany u Naupaktu. Lakadaimonané připravují vpád do Atiky (16—18).

LÉTO DEVATENÁCTÉHO ROKU VÁLKY (březen — říjen 413; kap. 19—87)

Peloponnésané vpadnou do Atiky a opevňují Dekeleiu (19). Démostenův odjezd na Sicílii (20). Bitva u Syrakus. Gylippos se zmocní Plémmyria. Syrakuské loďstvo poraženo (21—24). Boje v syrakuském přístavu (25). Démostenova plavba kolem Peloponnésu (26). Thráctí žoldnéři vraždí a loupí v Mykaléssu. Athéňané ve finanční tísní (27—30). Démostenův postup (31). Sicilská města posílají Syrakusám pomoc. Démosthenes v Itálii (32—33). Nerozhodná námořní bitva mezi korintským a athénským loďstvem u Erinea (34). Vítězství Syrakusanů ve velkém přístavu syrakuském (35—41). Příchod Démostenův k Syrakusám (42). Porážka Athéňanů v bitvě o Epipoly (43—45). Démosthenes navrhuje ústup, Nikias chce pokračovat v obléhání (46—49). Nové posily Syrakusanů. Zatmění Měsíce (50). Syrakusané útočí, na moři dosáhnou velkého vítězství (51 až 54). Pokles sebevědomí u Athéňanů. Syrakusané uzavrou vjezd do přístavu (55—59). Athéňané se chystají k bitvě. Řeč Nikiova. Řeč syrakuských stratégů (60—68). Poslední námořní bitva, Athéňané poraženi (69—71). Athéňané se chystají k odchodu po pevnině, Hermokratova lest je zdrží. Syrakusané zatím obsadí cesty (72—74). Odchod Athéňanů. Nikiova řeč (75—77). Potíže na pochodu donutí athénské velitele k změně směru (78—80). Démosthenes s polovinou vojska donucen vzdát se (81—82). Po krvavé bitvě u řeky Assinaru se vzdá i Nikias (83—85). Nikias a Démosthenes popraveni, ostatní zajatí Athéňané uvěznění v syrakuských lomech (86—87).

1 Po opravení lodí odpluli Gylippos a Pythén z Tarentu a plavbou podle pobřeží se dostali do Loker Epizefyrských. Tam se dozvěděli s větší přesností, že Syrakusy nejsou ještě

uzavřeny obléhací hradbou ze všech stran, ale že je ještě možné přitáhnout tam s vojskem a dostat se od Epipol do města. Radili se tedy, zda se mají odvážit k cestě do Syrakus po moři tak, že by měli při plavbě Sicílii po pravé straně, nebo zda by měli nejdřív plout se Sicílií po levé straně do Himery, přibrat si na pomoc její obyvatele a jiné vojsko složené z těch, které by se jim podařilo přemluvit, a potom postupovat po pevné zemi.

/2/ Rozhodli se plout k Himeře, zvláště proto, že dosud nebyly v Rhégiu ty čtyři atické lodi, které Nikias přece jen poslal, když se dověděl, že oni jsou v Lokrách. Dostali se přes úžinu dřív, než se tu ony hlídkové lodi ukázaly, a po přistání v Rhégiu a v Messéně dorazí do Himery. /3/ Tam přemluvili Himeřany, aby vedli válku po jejich boku, aby táhli s nimi a poskytl zbraně těm námořníkům z jejich lodí, kteří nebyli ozbrojeni (lodi totiž vytáhli v Himeře na břeh); poslali také vyslance k Selinuntanům a vyzvali je, aby jim přišli s celým svým vojskem naproti na určené místo. /4/ Také Gelští slíbili, že jim pošlou menší pomocný vojenský oddíl, a stejně tak někteří ze Sikelů, kteří byli připraveni přidat se k nim s mnohem větší ochotou, protože nedávno zemřel Archónidas, který vládl Sikelům v oné oblasti, měl dost značnou moc a byl nakloněn Athéňanům, a také se zdálo, že Gylippos přichází z Lakedaimonu pln horlivosti.

/5/ Gylippos sebral ze svých námořníků a vojáků tvořících posádku lodí asi sedm set vyzbrojených jako hopliti, dále hoplity a lehkou pěchotu z Himery, obojích tisíc, sto jezdců, nějaké lehké pěšáky a jezdce ze Selinuntu, malý počet Gelských a dohromady asi tisíc Sikelů a dal se na pochod na Syrakusy.

2 Korinťané z Leukady pospíchali s ostatními loďmi co nejrychleji na pomoc a Gongylos, jeden z korintských velitelů, který se vydal na cestu s jednou loď jako poslední, dorazil do Syrakus první, krátce před Gylippem. Zastihl Syrakusany, když se chystali jednat ve sněmu o ukončení války, zabránil tomu a dodal jim odvalu poukazováním na to, že připlouvají ještě další lodi a také Gylippos, syn Kleandridův, vyslaný Lakedaimoňany jako velitel. /2/ Syrakusané se vzmužili a ihned

vytáhli s celým svým vojskem Gylipposovi naproti, protože se dověděli, že už je blízko.

/3/ Gylippos se cestou zmocnil Iet, jedné sikelské tvrze, a přitáhl k Epipolám s vojskem sešikovaným k bitvě. Vystoupil přes Euryélos, kudy se předtím dostali nahoru i Athéňané, spojil se se Syrakusany a táhl proti athénskému opevnění.

/4/ Přišel tam právě v době, kdy už měli Athéňané postavených sedm nebo osm stadií dvojité zdi k velkému přístavu a kdy jim chyběl už jen malý kousek u moře (ten teprve stavěli). Pro ostatní část kruhové hradby směrem k Trógilu u druhého moře měli už z velké části složené kamení, kus byl napůl hotov, něco už bylo dostavěno a opuštěno. Do tak velkého nebezpečí se už Syrakusy dostaly.

3 Když proti nim nečekaně táhl Gylippos a Syrakusané, došlo mezi Athéňany nejprve ke zmatku, přece však zaujali bojové postavení. Gylippos zastavil vojsko v blízkosti a poslal hlasatele, aby jim řekl, že chtějí-li opustit do pěti dnů Sicílii, přičemž by si vzali, co je jejich, je ochoten uzavřít s nimi příměří. /2/ Athéňané vyslechli tento návrh s opovržením a poslali hlasatele bez odpovědi zpátky. Potom se jedni i druhí připravovali k bitvě.

/3/ Když Gylippos viděl, jaký nepořádek vládne v řadách Syrakusanů a že nebude snadné sešikovat je, ustoupil s vojskem na volnějši prostranství. Nikias nevedl Athéňany proti nepříteli, ale klidně stál u jejich zdi. Když Gylippos poznal, že nepřítel neútočí, odvedl vojsko na výšinu zvanou Temenites a tam přenocovali.

/4/ Druhého dne vytáhl s větší částí vojska a seřadil je proti zdi postavené Athéňany, aby nemohli jít jinam na pomoc, jinou část poslal proti pevnosti Labdalon, zmocnil se jí a dal pobít všechny, které tam zajal. To místo bylo z dohledu Athéňanů. /5/ Téhož dne ukořistí Syrakusané athénskou triéru zakotvenou před přístavem.

4 Potom stavěli Syrakusané a jejich spojenci napříč Epipolami jednoduchou zeď od města šikmo vzhůru, aby Athéňané, kdyby se jim nepodařilo zabránit tomu, už nemohli svou obléhací hradbu dokončit. Athéňané dostavěli už zeď u moře a vystoupili nahoru a Gylippos vzal v noci vojsko a šel s ním

proti jednomu místu athénské zdi, které bylo slabé. /3/ Když to Athéňané zpozorovali (přenocovali totiž venku), postupovali proti nim. Jakmile to Gylippos poznal, odvedl rychle své vojáky zpátky. Athéňané pak tento úsek zvýšili a sami tam stáli na stráž, ostatní spojence už rozestavili podle celé zdi, kde měl každý strážit svou část.

/4/ Nikias se rozhodl opevnit takzvané Plémmyrion. Je to výšina proti městu, která vyčnívá jako výběžek do moře a zužuje ústí velkého přístavu, a jemu se zdálo, že kdyby byl opevněn, mohlo by to ulehčit dovoz všeho potřebného. Athénské lodi by totiž mohly hlídkovat v nevelké vzdálenosti před syrakuským přístavem a nemusily by jako nyní vyrážet z hloubky přístavu, kdyby se syrakuské loďstvo dalo do pohybu. Nikias věnoval nyní větší pozornost válce na moři, když viděl, že se po Gylippově příchodu jejich naděje na zemi zmenšily. /5/ Přepřavil tam tedy vojsko a lodi a zbudoval tři pevnosti. V nich byla uložena většina potřeb pro vojsko, tam také bylo od té doby stanoviště velkých nákladních lodí a lodí válečných. /6/ A tak se tenkrát poprvé objevily nemalé potíže pro posádky lodí, neboť trpěly nedostatkem vody a bylo pro ni daleko, a kdykoli námořníci vystoupili na souš, aby sbírali dříví, byli ubíjeni syrakuskými jezdci, kteří ovládali kraj. Kvůli tomu, aby Athéňané usazení na Plémmyriu nemohli vycházet a působit škody, přemístili totiž Syrakusané třetinu své jízdy do městečka u Olympieia.

/7/ Nikias dostával také zprávy o tom, že připlouvají i ostatní korintské lodi; pošle dvacet lodí, aby je hlídaly; byl jim dán rozkaz, aby na ně číhaly u Loker, Rhégia a tam, kde se přistává na Sicílii.

5 Gylippos stavěl zeď napříč Epipolami a používal při tom kameny, které tam předtím pro sebe naskládali Athéňané. Současně také každou chvíli vyváděl Syrakusany a jejich spojence před město a šikoval je a Athéňané se stavěli do bitevního šiku proti nim. /2/ Když se Gylippovi zdálo, že nastala vhodná chvíle, začal útočit; když začal boj zblízka, utkávali se mezi oběma zdmi, kde nebylo možno použít syrakuskou jízdu.

/3/ Syrakusané a jejich spojenci bitvu prohráli. Bylo jim

povoleno příměří, aby mohli sebrat své padlé, a Athéňané postavili tropaion.

Gylippos svolal vojsko a prohlásil, že vina není na nich, ale na něm, neboť tím, že je postavil v příliš těsném prostoru mezi hradbami, zavinil, že byli připraveni o pomoc jízdy a kopiníků. Povede prý je tedy znova proti nepříteli. Vyzval je, aby uvážili, že přípravou na tom nejsou hůř a že je tedy zásadně nepřípustné, aby si jako Peloponnésané a Dórové neurčili za svou povinnost přemoci a vyhnat ze země Ióny, ostrovany a všelijakou sebranku.

6 Když potom přišel vhodný čas, vedl je znova do útoku. Nikias a Athéňané byli přesvědčeni, že i když nepřátelé nebudou chtít začít bitvu, přece jen nesmějí nechat bez povšimnutí, že Syrakusané stavějí zeď vedle jejich zdi (jejich stavba už téměř přesahovala konec zdi athénské, a kdyby měla postupovat dál, bylo by pro Athéňany stejné vyhrát všechny bitvy jako vůbec nebojovat), a proto začali postupovat proti Syrakusanům. /2/ Gylippos vyvedl tentokrát hoplity dál od hradeb než poprvé a utkal se s nimi a jezdců a kopiníky postavil Athéňanům do boku na místě otevřeném, tam, kde končily opevňovací práce na obou stranách. /3/ Jízda napadla v bitvě levé křídlo Athéňanů, které stálo proti nim, a obrátila je na útěk; a tím bylo Syrakusany přemoženo i ostatní vojsko a zatlačeno do opevnění.

/4/ Hned v průběhu následující noci předstihli Syrakusané Athéňany a prodloužili svou zeď dál, než končila stavba athénská, takže už jim Athéňané nemohli překážet a navíc byli zbaveni naděje, že by je ještě mohli uzavřít hradbou, i kdyby je přemohli v bitvě.

7 Po těchto událostech zbývajících dvanáct lodí korintských, amprackých a leukadských vplulo do syrakuského přístavu, když uniklo pozornosti hlídkujících athénských lodí (velel jim Korinťan Erasimides), a spolu se Syrakusany dokončili stavbu příčné zdi. /2/ Gylippos se vydal na cestu po ostatní Sicílii shánět vojsko; chtěl sbírat jak pěchotu, tak loďstvo a přivést současně na svou stranu města, která nejevila dost ochoty nebo se vůbec stranila války. /3/ Jiní vyslanci Syrakusanů a Korinťanů byli posláni do Lakedaimona a do Ko-

rinta, aby bylo dopraveno ještě další vojsko přes moře na obchodních nebo nákladních lodích nebo jakýmkoli jiným způsobem, protože i Athéňané si posílali pro posily. /4/ Syrakusané plnili lodi posádkami a cvičili je, aby se i na tomto poli pokusili o úspěch. A i jinak se jejich sebedůvěra upevnila. 8 Když se to Nikias dověděl a když viděl, jak den ze dne roste na jedné straně síla nepřátel, na druhé straně potíže jeho vojska, poslal i on posly do Athén. I jindy často podával podrobné zprávy o tom, co se dalo, tentokrát si však na tom nechal zvlášť záležet, protože se domníval, že je v kritické situaci a že už není žádná záchrana, nepovolají-li je co nejdříve domů nebo nepošlou-li za nimi značné posily. /2/ Báł se však, že by poslové buď proto, že by to nedokázali správně říci, nebo že by je opustila paměť, nebo že by mluvili tak, aby se zavděčili lidu, nepodali zprávu o skutečných poměrech, a proto napsal dopis, neboť si myslil, že takto poznají Athéňané nejspíš jeho názor, nezkomolený poslem, a rozhodnou se podle pravého stavu věcí. /3/ Ti, které poslal, odešli tedy s dopisem i s tím, co měli vyřídit. Nikias se pak staral víc o to, aby byl jeho tábor dobře strážěn, než aby dobrovolně vystavoval vojáky nebezpečí.

9 Koncem téhož léta i athénský stratég Euetión podnikl s Perdikkou a s mnoha Thráky vojenskou výpravu proti Amfipoli. Město nedobyl, dal však přivést triéry do Strymónu a výpady z Himeraiá je obléhal od řeky.

A léto skončilo.

10 V následující zimě přišli poslové od Nikia do Athén, vyřídili, co jim bylo ústně uloženo, odpovídali na otázky, které jim byly kladeny, a odevzdali dopis. Vystoupil obecní písař a přečetl jej Athéňanům. Bylo v něm napsáno toto.

11 „Co bylo vykonáno dřív, Athéňané, to znáte z četných mých předcházejících dopisů. Teď však je víc než kdy jindy na čase, abyste se dověděli, na čem jsme, a poradili se o tom. /2/ Když jsme ve většině bitev porazili Syrakusany, proti nimž jsme byli vysláni, a když jsme postavili opevnění, v němž nyní jsme, přišel Lakedaimoňan Gylippos s vojskem z Peloponnésu a z některých sicilských měst. V první bitvě jsme ho porazili, v druhé jsme byli přemoženi početnou jízdou a kopiníky

a stáhli jsme se za opevnění. /3/ Proto jsme nyní přestali budovat zeď, která je měla uzavřít, a s ohledem na počet nepřátel nic nepodnikáme, nemohli bychom totiž použít všechno vojsko, neboť strážení hradby zaměstnává část hoplitů. Oni postavili jednoduchou zeď vedle naší zdi, takže už není možné sevřít je obležením, ledaže bychom zaútočili na toto jejich opevnění početným vojskem a dobyli je. /4/ Došlo k tomu, že my, kteří vypadáme jako obléhatelé, jsme spíš ve stavu obležení, aspoň na zemi, neboť kvůli jejich jízdě nemůžeme ani vycházet daleko do kraje.

12 Poslali také posly na Peloponnésos pro další vojsko a Gy-lippos se vydal na cestu po sicilských městech, aby přemluvil k boji po svém boku ta, která se dosud války nezúčastňuje, a od druhých aby si podle možnosti přivedl ještě další pěšáky a co potřebuje pro loďstvo. /2/ Podle zpráv, které jsem získal, mají v úmyslu pokusit se o válečné štěstí pěším vojskem proti našim hradbám i loďstvem na moři.

/3/ Nikomu z vás se nesmí zdát divné, že i na moři. Vždyť naše loďstvo, jak i oni dobře vědí, bylo zprvu ve výborném stavu jednak proto, že lodi byly vyschlé, jednak proto, že posádka byla v pořádku. Dnes však jsou lodi nasáklé vodou, neboť jsou už tak dlouho na moři, a posádka je na pokraji zhroucení. /4/ Není totiž možné vytáhnout lodi na břeh a nechat je vyschnout, protože nepřátelské lodi se jim množstvím vyrovnají, ba ještě je převyšují, takže se od nich dá každou chvíli čekat útok. /5/ Vidíme je, jak se v tom cvičí, mohou zaútočit, kdy chtějí, a mají větší možnost nechat lodi vyschnout, neboť nemusejí tak jako naše dávat pozor na jiné.

13 · My bychom to sotva mohli dělat, i kdyby počet našich lodí byl o mnoho větší a i kdybychom nebyli nuceni používat všechny ke strážní službě jako teď. Vždyť polevíme-li jen trochu v hlídkování, nebudeme mít potraviny, které už teď jen stěží dopravujeme podle jejich města. /2/ Posádky našich lodí trpěly a stále ještě trpí tím, že námořníci jsou ubíjeni jezdci při sbírání dřeva, při plenění a donášení vody z velké dálky. Služebnictvo utíká, když se teď naše síly vyrovnaly, a cizí vojáci, kteří byli odvedeni násilím, se hned po výstupu na pevnou zem rozcházejí po městech, kdežto ti, kteří se

zprvu dali zlákat velkým žoldem a mysleli si, že budou spíš hrabat peníze než bojovat, když teď vidí, že se proti všemu očekávání loďstvo a ostatní vojenské síly nepřátel stavějí na odpor, buď se stávají zběhy, jakmile se naskytne příležitost přejít k nepříteli, nebo odcházejí, jak kdo může — Sicílie je přece veliká. Někteří dokonce koupili hykkarské otroky a přemluvili trierarchy, aby je vzali na lodi místo nich jako náhradníky, a tak narušili pořádek v loďstvu.

14 Píšu vám, kteří dobře víte, jak krátkou dobu se udrží stav posádky na výši a jak málo je veslařů, kteří dokáží uvést loď do pohybu a dodržet rytmus veslování. /2/ Ale větší potíž než tohle všechno spočívá v tom, že já, stratég, nejsem s to zabránit těmto nešvarům (je těžké ovládat vaše povahy) a že ani nemáme z čeho doplnit stav posádek, kdežto nepřátelům to z více důvodů možné je, ale že pro nás je nutné z toho, s čím jsme přišli, zajišťovat nynější potřebu i nahrazovat ztráty, protože naše nynější spojenecká města, Naxos a Katané, toho nejsou schopna.

/3/ Jestliže nepřátelé získají ještě jednu výhodu a postaví se jim po bok italské kraje, které nás živí, až uvidí, v jakém jsme stavu a že vy nám nepomáháte, válka pro ně skončí bez prolití jediné kapky krve, protože my budeme obležením donuceni vzdát se.

/4/ Byl bych vám mohl poslat jiné zprávy, příjemnější než tyto, rozhodně však ne prospěšnější, jestliže je pravda, že se máte poradit na základě přesné znalosti zdejších poměrů. Protože také znám vaši povahu, že chcete sice slyšet to nej-příjemnější, avšak že později hledáte viníky, jestliže výsledek neodpovídá slyšenému, považoval jsem za bezpečnější říci vám pravdu.

15 Pokud jde o úkoly, kvůli nimž jsme sem původně přišli, buďte ujištěni, že ani vojáci, ani stratégové si od vás nezaslouží hany. Protože však celá Sicílie stojí proti nám ve zbrani a čekají jiné vojsko z Peloponnésu, tu s ohledem na to, že co zde máme, nestačí ani na zvládnutí nynější situace, rozhodněte, že buď musíte tyto vojáky odvolat, nebo poslat za nimi další vojsko, ne slabší, pěší i námořní, a hodně peněz, za mne pak nějakého nástupce, protože tu nemohu pro

nemoc ledvin zůstat. /2/ Počítám s tím, že pro mne budete mít pochopení, vždyť dokud jsem byl zdrav, vykonal jsem pro vás jako velitel mnoho prospěšného.

Ať chcete podniknout cokoli, učíte to okamžitě hned na začátku jara a neodkládejte to, protože pomoc na Sicílii si nepřátelé opatří za krátký čas a pomoc z Peloponnésu přijde sice pomaleji, ale přijde, a nedáte-li pozor, o peloponnéské pomoci ani nebudete vědět, jako se to už stalo, a sicilská tu bude dřív než od nás.“

16 Toto oznamoval Nikiův dopis. Když Athéňané dopis vyslechli, Nikiu z velení neodvolali, ale určili mu dva spoluvelitele z těch, kteří byli na Sicílii, Menandra a Euthydéma, než budou zvoleni jiní a dojedou na místo, aby nemusil nést tíhu války sám, když je nemocen, a rozhodli, že mu pošlou další vojsko námořní i pěší jak z Athéňanů zaznamenaných v odvodních seznamech, tak ze spojenců. /2/ Jako spoluvelitele mu zvolili Démosthena, syna Alkisthenova, a Eury-medonta, syna Thukleova. Eurymedonta pošlou na Sicílii hned kolem zimního slunovratu s deseti lodmi a sto dvaceti talenty stříbra a měl jim tam také oznámit, že pomoc přijde a že se o ně budou starat.

17 Démosthenes zůstal doma a připravoval výpravu, aby s ní mohl odjet hned na jaře — ukládal spojencům, aby dodali vojáky, a v Athénách si opatroval peníze, lodi a hoplity. /2/ Athéňané pošlou také dvacet lodí na plavbu kolem Peloponnésu, ty měly hlídat, aby nikdo z Korinta a z Peloponnésu neplul na Sicílii. /3/ Když totiž přišli poslové s hlášením, že se poměry na Sicílii zlepšily, byli Korintané přesvědčeni, že před časem ony lodi poslali právě vhod, osmělili se mnohem víc a chystali se poslat na Sicílii hoplity na obchodních lodích, a stejně tak se chystali i Lakedaimoňané vypravit posilu z ostatního Peloponnésu. /4/ Korintané vystrojovali dvacet pět lodí, chtěli se pokusit o námořní bitvu s lodmi hlídkujícími u Naupaktu, aby Athéňané u Naupaktu nebránili v odplutí jejich nákladním lodím, až by se musili mít na pozoru před jejich triérami postavenými proti nim.

18 Lakedaimoňané připravovali také vpád do Atiky, jak se k tomu rozhodli už dříve a jak je k tomu také naváděli

Syrakusané a Korintané, aby tím překazili vyslání athénské pomoci na Sicílii, o které dostali zprávy. Také Alkibiades naléhal a dokazoval, že musí opevnit Dekeleiu a že nesmějí polevit ve válečném úsilí. /2/ Sebedůvěra Lakedaimoňanů vzrůstala zejména při pomýšlení na to, že bude snazší Athéňany porazit, protože jsou zapleteni do dvojí války, s nimi a se Sicilany, a také proto, že byli přesvědčeni, že příměří první porušili Athéňané. V dřívější válce spíš jednali protizákonně oni, protože Thébané podnikli útok proti Plataji v době příměří, a třebaže bylo v předchozích smlouvách ustanoveno, že se nikdo nemá chápat zbraní proti tomu, kdo je ochoten podřídít se rozhodnutí soudu, oni sami nevyhověli Athéňanům, když je zvali k projednání sporných otázek na soud. Z těchto důvodů považovali své neúspěchy za něco přirozeného, a měli při tom na mysli porážku u Pylu a co jiného je ještě potkalo. /3/ Protože však Athéňané vypluli s třiceti lodmi z Argu, protože poplenili část území patřícího Epidauru, Prasiím i jiná místa a současně vyjízděli na lup z Pylu, a protože kdykoliv došlo k dohadům o sporné body ve smlouvách, nechtěli přistoupit na lakedaimonské návrhy na projednání před soudem, kvůli tomu všemu se Lakedaimoňané domnívali, že nezákonně jednání, jakým se dříve provinili oni, tentokrát přešlo na Athéňany, a byli proto ochotni k válce. /4/ A tak během oné zimy požadovali na spojencích dodávky železa a opatřovali si jiné věci potřebné k opevňování, a aby mohli poslat na Sicílii pomoc na obchodních lodích, konali příslušné přípravy jednak sami, jednak k tomu nutili i ostatní Peloponnésany.

A skončila zima a skončil osmnáctý rok této války, kterou popsal Thukydidés.

19 Hned na začátku následujícího jara, dřív než kdykoli jindy, podnikli Lakedaimoňané a jejich spojenci vpád do Atiky; vedl je lakedaimonský král Agis, syn Archidamův. Nejprve zpustošili zemi tam, kde je rovinatá, potom opevňovali Dekeleiu, práci si při tom rozdělili po jednotlivých obcích. /2/ Dekeleia je vzdálena od města athénského asi sto dvacet stadií a stejně daleko nebo o málo víc od Boiótie. Pevnost byla stavěna na rovině v nejúrodnější části země, aby jim

bylo možné škodit, a bylo ji vidět až z Athén z města. /3/ Ti Peloponnésané a jejich spojenci, kteří byli v Atice, stavěli tedy pevnost, kdežto ti, kteří byli na Peloponnésu, posílali v téže době na nákladních lodích hoplity na Sicílii. Lakedaimoňané k tomu vybrali nejlepší z heilótů a nových občanů, z obojích asi šest set hoplitů, a k nim jako velitele Spartana Ekkrita, Boióťané tři sta hoplitů, jimž veleli Thébané Xenón a Nikón a Thespian Hégésandros. /4/ Ti tedy vypluli jako první z Tainaru v Lakónii a pustili se na širé moře; nedlouho po nich poslali Korintáné pět set hoplitů, některé ze samotného Korinta, jiné si najali z Arkadů, a jejich velitelem ustanovili Korintána Alexarcha. I Sikyóňané vypravili zároveň s Korintány dvě stě hoplitů, jimž velel Sargeus ze Sikyóna. /5/ Těch pětadvacet korintských lodí vystrojených v zimě kotvilo v Naupaktu proti oněm dvaceti athénským, dokud neodjeli jejich hoplití na nákladních lodích z Peloponnésu. Právě proto byly také vystrojeny nejdřív, aby Athéňané nevěnovali víc pozornosti nákladním lodím než triérám.

20 V té době současně se stavbou pevnosti v Dekeleji, to jest hned na začátku jara, i Athéňané poslali na cestu kolem Peloponnésu třicet lodí s Chariklem, synem Apollodórovým, jako velitelem, jenž dostal rozkaz, až přijede do Argu, aby si podle spojenecké smlouvy vyžádal od Argských hoplity pro své lodí. /2/ V souladu se svými úmysly vypravovali též Démosthena na Sicílii se šedesáti lodmi athénskými a pěti chijskými, s tisícem dvěma sty athénskými hoplity vybranými podle obvodního seznamu a s největším počtem ostrovanů, jaký bylo možno z každého místa získat, a také od ostatních spojenců, kteří byli poddáni, sehnali všechno, co kde bylo vhodné pro válku. Démosthenes dostal rozkaz plout spolu s Chariklem kolem Peloponnésu a napadat s ním na různých místech Lakónii. A tak odplul na Aiginu a čekal tam na části vojska, které se opozdily, a na Charikleá, až nalodí Argské. 21 Na Sicílii přišel v témž období tohoto jara i Gylippos do Syrakus s tak početným vojskem, jaké jen mohl shromáždit ve městech, která se mu podařilo přesvědčit. /2/ Svolał Syrakusany a řekl jim, že je třeba naplnit mužstvem co nejvíc lodí a zkusit své štěstí v námořní bitvě. Doufá prý, že důsledky

toho podniku pro průběh války stojí za podstoupené nebezpečí. /3/ Nemálo mu pomáhal i Hermokrates při přemlouvání Syrakusanů, aby se odvážili napadnout Athéňany loďmi, a říkal, že ani Athéňané nezdělili námořnické zkušenosti po předcích a že je také nemají navěky, ale že jsou suchozemci víc než Syrakusané a že se stali námořníky teprve tenkrát, když je k tomu donutili Peršané. Kdo by postupoval proti odvážným lidem, jako jsou Athéňané, se stejnou odvahou, vzbuzoval by dojem nejnebezpečnějšího nepřitele, protože právě takovým způsobem, jakým Athéňané nahánějí strach svým sousedům, to jest ani ne tak převahou svých sil, ale především odvahou svého útoku, i Syrakusané by vyvolali u nepřátel stejný strach.

/4/ Ví prý dobře, že kdyby se Syrakusané proti všemu očekávání odvážili postavit na odpor athénskému loďstvu, měli by z toho větší výhody, pomyslíme-li na překvapení, které by v nepříteli vyvolali, než jaké by měli Athéňané ze škody, kterou by svými vojenskými znalostmi způsobili syrakuské nezkušenosti. Vybízěl je tedy, aby bez váhání vyzkoušeli své loďstvo. /5/ A Syrakusané, přesvědčeni Gylippem, Hermokratem a jinými, planuli touhou být se na moři a plnili lodi mužstvem.

22 Když bylo loďstvo připraveno, odvedl Gylippos sám v noci celé pěší vojsko a chtěl ze země podniknout útok na opevnění v Plémmyriu. Současně také, jak bylo smloueno, vypluly na moře syrakuské triéry, pětatřicet z velkého přístavu a pětáctýřicet z malého, kde měli Syrakusané také loděnice. Těch pětáctýřicet jelo podle břehu s úmyslem spojit se s loďmi uvnitř velkého přístavu a pak plout společně k Plémmyriu, aby nahnali Athéňanům strach ze dvou stran. /2/ Athéňané však v rychlosti naplnili mužstvem také šedesát lodí a s pětadvaceti se dali do boje s oněmi pětatřiceti syrakuskými ve velkém přístavu, se zbývajícími pak jeli naproti oněm, které pluly podle břehu z loděnice. Bitva se strhla hned před ústím velkého přístavu a dlouho bojovali nerozhodně, jak si jedni chtěli vynutit vstup a druhí jim v tom zabránit.

23 V té době, kdy Athéňané v Plémmyriu sestoupili k moři a obrátili svou pozornost k námořní bitvě, Gylippos udeřil

znenadání hned za úsvitu na pevnosti a nejdřív dobeře tu největší, pak i obě menší, jejichž posádka už ani nečekala, když viděla, jak snadno byla ta největší dobytá.

/2/ Lidé z tvrze, která padla nejdřív, to jest ti, kterým se podařilo utéci na čluny a na jednu obchodní loď, jen s potížemi se dostali do tábora; Syrakusané měli totiž převahu v námořní bitvě ve velkém přístavu a poslali za nimi jednu triéru, ještě k tomu rychlou, aby je pronásledovala. Když pak byly dobyté druhé dvě pevnosti, tu už Syrakusané prohrávali a vojáci prchající z opevnění se snadněji plavbou podle břehu zachránili. /3/ Syrakuské lodi bojující před ústím do přístavu prorazily totiž uzávěru athénských lodí a bez pořádku vplouvaly dovnitř; jak si tam jedna druhé překážely, umožnily Athéňanům vítězství. Ti je totiž obrátili na útěk a stejně tak i ty, které nad nimi na začátku měly v přístavu převahu.

/4/ Jedenáct syrakuských lodí potopili, většinu mužstva pobili kromě posádky tří triér, kterou zajali. Z jejich lodí byly zničeny tři. Trosky syrakuských lodí vyvlekli na břeh, na ostrůvku před Plémmyriem postavili tropaion a vrátili se do svého tábora.

24 Tak dopadli Syrakusané v námořní bitvě, avšak zmocnili se pevností na Plémmyriu a postavili proto tři tropaia. Jednu ze dvou tvrzí dobytých později strhli, druhé dvě opravili a dali do nich posádku. /2/ Při dobývání těch tvrzí zahynulo a padlo do zajetí mnoho lidí a bylo ukořistěno mnoho věcí. Protože Athéňanům tyto pevnosti sloužily jako skladiště, bylo v nich uloženo mnoho zboží patřícího obchodníkům i obilí, také mnoho věcí patřících trierarchům, vždyť tam byly ukořistěny i plachty a jiná výstroj pro čtyřicet triér a tři triéry vytažené na břeh.

/3/ Největší a nezákladnější škodou byl pro athénské vojsko pád Plémmyria; pak už nebyl bezpečný dovoz potravin, neboť Syrakusané tam hlídkovali s loďmi a překáželi a doprava musila být vynucována bojem, a vůbec vyvolal onen neúspěch ve vojsku sklíčenost a malomyslnost.

25. Potom Syrakusané vyšlou dvanáct lodí a s nimi jako velitele Syrakusana Agatharcha. Jedna z nich odplula na Peloponnésos s vyslanci, kteří měli podat zprávu o poměrech

v Syrakusách, říci, že vše je nadějně, a působit na horlivější vedení války v Řecku. Jedenáct lodí plulo do Itálie, protože se dověděli, že připlouvají pro Athéňany lodi plné zboží. /2/ S těmi loďmi se setkali, většinu jich zničili a spálili také dříví na stavbu lodí uskladněné v Kaulónsku a připravené pro Athéňany. /3/ Potom dorazili do Loker. Když tam kotvili, připlul jeden z nákladních korábů z Peloponnésu přivázející hoplity Thespijských. /4/ Syrakusané je vzali na své lodi a pluli domů. Athéňané na ně číhali s dvaceti loďmi u Megar a zajali jednu loď s posádkou, nepodařilo se jim však zmocnit se ostatních, ty unikly do Syrakus.

/5/ Došlo k srážce i v přístavu kolem kůlů, které Syrakusané navráželi do moře před starými loděnicemi, aby jejich lodi mohly kotvit uvnitř této ohrady a aby Athéňané nemohli přijet a útokem je poškodit. /6/ Athéňané k nim zajeli s obrovskou lodí, na které byly dřevěné věže a předprsně, přivazovali kůly k vratidlům upevněným na bárkách a vytahovali je ze dna nebo se potápěli a přerezávali je. Syrakusané na ně stříleli z loděnic. Athéňané jim to z oné velké lodi opláceli, a nakonec většinu kůlů odstranili. /7/ Nejhorší byly kůly pod hladinou; některé totiž zarazili tak, že vůbec nevyčnívaly z moře, takže bylo nebezpečno přiblížit se k nim, protože ten, kdo je včas nezahlédl, mohl na ně s lodí narazit jako na skalisko. Ale i ty potápěči za odměnu uřezali. Syrakusané tam však zarazili kůly znova.

/8/ Ještě mnoho jiných věcí si jeden proti druhému vymýšleli, jak je přirozené, když jsou vojska tak blízko proti sobě, a docházelo mezi nimi k potyčkám a k pokusům všeho druhu.

/9/ Syrakusané pak rozeslali do jednotlivých sicilských měst vyslance korintské, ampracké a lakedaimonské, aby oznámili dobytí Plémmyria a aby řekli o námořní bitvě, že jejich porážku nezpůsobila síla nepřátel, ale zmatek, který si sami zavinili; měli také vyložit, že mají nadějně vyhlídky, a požádat je, aby jim pomohli loďmi i pěchotou, protože i Athéňané očekávají další vojsko, a kdyby se jim podařilo zničit dříví jejich síly, které jsou na Sicílii, že bude nadobro po válce.

Tak si počínali ti, kteří byli na Sicílii.

26. Když bylo pro Démosthena sebráno vojsko, se kterým měl

přinést pomoc na Sicílii, zvedl na Aigině kotvy, plul k Peloponnésu a spojil se s Chariklem a s třiceti athénskými loďmi, pak vzali na palubu hoplity Argských a zaměřili k Lakónii. /2/ Nejprve vyplenili část území Epidauru Limérského, potom přistáli naproti lakónským Kythérám, kde je chrám Apollónův, zpusťovali některé kraje té oblasti a opevnili jedno místo spojené se zemí jen úzkou šíjí, aby tam mohli přebíhat lakedaimonští heilóti a také aby z něho tak jako z Pylu mohli lupiči vyjíždět na loupežné výpravy. /3/ Démosthenes pomohl při obsazování toho místa a pak hned plul podle pobřeží ke Kerkyře, aby převzal i od tamějších spojenců posilu a potom vykonal co nejrychleji cestu na Sicílii. Charikles tam zůstal, dokud nedokončil stavbu opevnění, pak tam nechal posádku a vracel se s třiceti loďmi domů a Argští s ním.

27 Téhož léta přišlo také do Athén tisíc tři sta thráckých peltastů z dijského kmene ozbrojených meči, kteří měli plout s Démosthenem na Sicílii. /2/ Protože se dostavili pozdě, rozhodli se Athéňané poslat je zpět do Thrákie, odkud přišli. Nechat si je pro válku dekelejskou se jim zdálo drahé, neboť každý bral drachmu denního žoldu. Dekeleia byla totiž během toho léta nejdřív opevněna za spolupráce celého vojska, později tam byly posílány posádky z různých měst a střídaly se vždy po určitém čase; Dekeleia se stala základnou k výpadům do kraje, Athéňanům velmi škodila a způsobila zhoršení poměrů především rozkrádáním majetku a pobíjením lidí. /4/ Dříve totiž trvaly vpády jen krátce a nebránily v braní užitku ze země po ostatní dobu. Tentokrát se tam však nepřátelé usadili nastálo a někdy útočili s většími silami, jindy podle potřeby probíhala krajem jen běžná posádka a loupila z nutnosti opatřit si jídlo. Stále tam byl přítomen lakedaimonský král Agis, pro něhož vedení války nebylo vedlejší činností, a to všechno přinášelo Athéňanům velké škody. /5/ Byli připraveni o veškerou svou půdu, uteklo jim přes dvacet tisíc otroků, z nichž většina byli řemeslníci, přišli o všechna stáda a soumary, koně v důsledku toho, že jezdci každý den podnikali nájezdy proti Dekeleji a střežili krajinu, chromli v neschůdném terénu a při neustálé námaze, někteří byli zraňováni nepřitelem.

28 I doprava potravin z Euboje, která byla dřív rychlejší, když šla z Orópu po souši přes Dekeleiu, se teď prodražovala, když šla po moři okolo Sunia. Město potřebovalo, aby se dovaželo všechno, a místo aby bylo městem, stalo se pevností. /2/ Ve dne se Athéňané střídali ve strážích za cimbuřím na hradbách, v noci byli všichni kromě jezdců buď někde u zbraní, nebo na hradbách a na opevnění, a tak se lopotili v létě jako v zimě. /3/ Nejvíce je trápilo, že měli najednou dvě války. Měli však tak silnou vůli zvítězit, že by tomu nebyl nikdo věřil, kdyby o tom byl dřív slyšel. Byli ohroženi peloponnéskou pevností, a přesto nechtěli odejít ze Sicílie, ale stejným způsobem zas oni tam obléhali Syrakusy, které samy o sobě nebyly menší než Athény. Ostatní Řekové byli nuceni žasnout nad jejich mocí a odvahou, vždyť na začátku války někteří soudili, že jsou schopni odolávat rok, jiní dva, jiní tři, ale nikdo víc, kdyby Peloponnésané vpadli do jejich země, a teď, sedmnáct let po prvním vpádu, utýráni válkou až do krajnosti, přišli na Sicílii a pustili se do další války, o nic menší než dřív začatá válka s Peloponnésem.

/4/ Ze všech těchto důvodů, i kvůli Dekeleji, která jim způsobila tolik škod, i kvůli jiným velkým výdajům, které na ně dolehly navíc, byli tenkrát ve velké finanční tísně. V té době uložili svým poddaným místo obvyklého poplatku pěti-procentní daň ze zboží dopravovaného po moři, protože si mysleli, že takto budou jejich příjmy větší. Vydání nezůstávala totiž stejná jako dřív, ale silně vzrostla úměrně se vzrůstem války, kdežto důchody se ztrácely.

29 Protože nechtěli mít vzhledem k nedostatku peněz, který je postihl, další výdaje, poslali Thráky, kteří přišli až po Démostenově odjezdu, okamžitě zpátky. Nařídili Dieitrefovi, aby je vedl, a uložili mu, aby během plavby (jejich cesta vedla totiž přes Euripos) s jejich pomocí škodil nepřátelům, jak jen bude moci. /2/ On je nechal vystoupit na břeh u Tanagry, dovolil jim, aby si v rychlosti něco naloupili, a navečer přeplul z eubojské Chalkidy přes Euripos, přistál v Boiótii a vedl je na Mykaléssos. /3/ Noc strávil nepozorován u Hermova chrámu, který je vzdálen od Mykaléssu asi šestnáct stadií, a jak nastal den, zaútočil na město, které není velké,

a dobyl je, protože neměli vůbec žádné stráže a ani nečekali, že by někdo šel takový kus cesty od moře vzhůru, aby je napadl. Přispělo k tomu i to, že hradby byly chatrné, někde dokonce rozpadlé a jinde nízké, a že ve své bezstarostnosti ani nezavírali brány. /4/ Thrákové vpadli do Mykaléssu, loupili v soukromých domech i svatyních, vraždili lidi, nešetřili při tom ani starší, ani mladší, ale všechny napořád, jak na koho přišli, zabíjeli i děti a ženy a kromě toho i soumary a vůbec všechno živé, co spatřili, neboť národ Thráků patří mezi nejkrvelačnější ze všech barbarů, když si myslí, že se nemá čeho bát.

/5/ Tenkrát nastal strašný zmatek a zraku se ukázaly všechny podoby zkázy. Vpadli také do chlapecké školy, největší, která v místě byla, chlapci právě přišli, a oni je všechny rozsekali na kusy. Toto neštěstí, které postihlo celé město, nebylo menší než žádné jiné, ba možno říci, že bylo ze všech nejméně očekávané a nejhroznější.

30 Když se o tom Thébané dověděli, přispěchali na pomoc. Dohonili Thráky, třebaže už měli před nimi malý náskok, pobrali jim kořist, vyvolali mezi nimi paniku a hnali se za nimi až k Euripu a k moři, kde kotvily lodi, které je přivezly. /2/ Velmi mnoho jich pobili při pokusu o nalodění, protože neuměli plavat a protože námořníci zakotvili lodi mimo dostřel, když viděli, co se děje na zemi; jinak při ústupu se Thrákové nechránili špatně před thébskou jízdou, která na ně udeřila nejdřív, vybíhali vpřed a znova se sráželi těsně k sobě, jak je zvykem u nich doma. Při tom jich padlo jen málo. Určitá část se zdržela ve městě a loupila dál, ti byli pobiti.

Celkem přišlo o život dvě stě padesát Thráků z třinácti set.

/3/ Oni sami zabili z Thébanů a ostatních, kteří přišli na pomoc, asi dvacet jezdců a hoplitů, mezi nimi Skirfóndu, jednoho z thébských boiótarchů. Z Mykaléssanů zahynula značná část.

Takové byly tedy události v Mykaléssu, ve městě, které vzhledem k jeho velikosti postihl osud o nic méně hodný politování, než byl osud kteréhokoliv jiného během této války.

31 Démosthenes po ukončení opevňovacích prací v Lakónii

odplul směrem na Kerkyru; u élidské Feie zastihl zakotvenou nákladní loď, na níž měli být přepraveni na Sicílii korintští hopliti, a zničil ji, mužstvo však uteklo a později si vzalo jinou loď a pokračovalo v plavbě. /2/ Potom se Démosthenes dostal na Zakynthos a Kefallénii, přibral tam hoplity a poslal si do Naupaktu pro messénské hoplity. Pak se přepravil na protilehlou pevninu do Akarnanie a přistál u Alyzie a Anaktoria, které byly v jejich rukách.

/3/ Během jeho pobytu v těchto končinách se s ním setká Eurymedón příjíždějící ze Sicílie, kam byl tenkrát v zimě poslán s penězi pro vojsko, a kromě jiného mu oznámí, že už na cestě se dověděl o dobytí Plémmyria Syrakusany.

/4/ Přejde k nim i Konón, který byl velitelem Naupaktu, se zprávou, že se oněch pětadvacet korintských lodí zakotvených proti nim stále chová jako ve válce a že se chystají svést bitvu. Žádal je tedy, aby mu poslali lodi, protože se jeho osmnáct lodí nemůže pustit do boje s jejich pětadvaceti.

/5/ Démosthenes a Eurymedón pošlou tedy ke Konónovým lodím u Naupaktu dalších deset z těch, které měli nejrychlejší. Sami se zabývali sbíráním vojska: Eurymedón odplul na Kerkyru, nařídil obyvatelům, aby dodali mužstvo pro patnáct lodí, a vybíral si hoplity; po svém návratu byl Démosthenovým spoluvelitelem, jak byl zvolen. Démosthenes shromažďoval prakovníky a kopiníky z Akarnanie a okolních krajů.

32 Když vyslanci, kteří se tenkrát po dobytí Plémmyria rozešli ze Syrakus do různých měst Sicílie, přemluvili jejich obyvatelstvo, sebrali vojsko a chtěli se s ním vydat na cestu. Nikias se to dověděl předem a pošle k těm Sikelům, kteří sídlili v místech, kudy měli projít, a byli spojenci Athéňanů, ke Kentoripanům, Alikyjským a jiným, aby nepřátele nepustili, ale aby se shlukli a nenechali je projít. Jít jinudy, o to prý se ani nepokusí, protože Akragantáné jim nepovolili průchod svým územím.

/2/ Když pak už byli na pochodu, Sikelové jim tak, jak je o to Athéňané žádali, na třech místech nastražili léčku, znenadání na ně, nepřipravené, vyrazili a pobili jich asi osm set a s nimi všechny vyslance kromě jednoho Korintšana. Ten dovedl ty, kteří unikli, to jest asi patnáct set mužů, do Syrakus.

33 V týchž dnech jim přijdou na pomoc i Kamarínané, pět set hoplitů, tři sta kopinšků a lučištníků také tři sta. I Gelští poslali loďstvo, asi pět lodí, dále čtyři sta kopinšků a dvě stě jezdců. /2/ Teď už totiž skoro celá Sicílie kromě Akragantánů (ti nešli ani s jedněmi, ani s druhými), všichni ostatní tedy, kteří dříve vyčkávali, přidali se k Syrakusanům a pomáhali jim proti Athéňanům.

/3/ Když Syrakusany postihl tento neúspěch v území Sikelů, zdrželi se okamžitého útoku na Athéňany. Protože už byly připraveny oddíly z Kerkyry a z pevniny, přeplavil se Démosthenes a Eurymedón s celým vojskem přes Iónské moře k mysu Japyžskému. /4/ Odtud se pak vydají na další cestu, přistanou u Choiradských ostrovů patřících k Japyžsku a vezmou na lodi asi sto padesát japyžských kopinšků z kmene Messapiů. Obnoví staré přátelství s Artou, vládcem těch končin, který jim také dal ony kopinky, a přijdou do italského města Metapontia. /5/ Přemluví Metapontány, aby s nimi podle spojenecké smlouvy poslali tři sta kopinšků a dvě triéry, dostali je a odpluli do Thurie. Tam zjistili, že nepřátelé Athéňanů byli nedávno v občanské válce vyhnáni z města.

/6/ Protože tu chtěli shromáždit všechny své branné síly, kdyby se snad někdo opozdil, a vykonat přehlídku, dále přemluvit Thurijské, aby co nejhorlivěji táhli s nimi a aby považovali tytéž za nepřátele a za přátele jako Athéňané, když jim štěstí tak přeje, zůstali v Thurii a konali tyto věci.

34 Zhruba v téže době Peloponnésané, kteří kotvili s pětadvaceti lodmi proti lodím u Naupaktu kvůli nákladním lodím převážejícím na Sicílii vojáky, skončili přípravy k námořní bitvě, naplnili mužstvem ještě další lodi, takže jich pak měli jen o málo méně, než bylo atických, a spustí kotvy u Erinea v rypském území v Achaji. /2/ Protože místo, kde kotvili, mělo podobu púlměsíce, byla pěchota Korintánů a místních spojenců, která přišla na pomoc, seřazena po obou stranách zátoky na výběžcích vystupujících do moře, lodi pak stály uprostřed mezi oběma výběžky a zatarasovaly vjezd. Loďstvu velel Korintán Polyantes.

/3/ Athéňané vypluli proti nim z Naupaktu s třiatřiceti lodmi, jimž velel Difilos.

/4/ Korinťané se nejprve nehýbali, potom když se zdála chvíle vhodná, jim bylo dáno znamení, oni se rozjeli proti Athéňanům a dali se do boje. Dlouhý čas byla bitva nerozhodná. /5/ Byly zničeny tři korintské lodi, z athénských se žádná nepotopila, sedm jich však nebylo schopno pohybu, protože byly zasaženy čelním nárazem korintských lodí, které měly kvůli tomu zesílené zobany, a proraženy na přední straně před vesly. /6/ Po nerozhodném boji si obě strany prisvojovaly vítězství, avšak Athéňané se zmocnili trosek, protože je vítr zahnal na širé moře a protože Korinťané už proti nim nevypluli. Pak se rozešli, nedošlo k žádnému pronásledování a ani z jedné, ani z druhé strany se nikdo nedostal do zajetí, neboť Korinťané a Peloponésané zaujali v bitvě postavení blízko země a snadno se zachraňovali a Athéňanům nebyla potopena žádná loď.

/7/ Když Athéňané odpluli k Naupaktu, Korinťané okamžitě postavili tropaion, považovali se za vítěze, protože učinili víc nepřátelských lodí neschopnými k plavbě a protože stejné důvody, které bránily Athéňanům, aby se považovali za vítěze, dovolovaly jim, aby se nepovažovali za poražené; Korinťané pokládali za vítězství, když nebyli rozdrceni, a Athéňané chápali jako porážku, že nedobyli rozhodného vítězství. /8/ Když však Peloponésané odpluli a pěší vojsko se rozešlo, postavili i Athéňané tropaion v Achaji, jako by byli vítězi, asi dvacet stadií od Erinea, kde kotvili Korinťané.

Takový konec měla námořní bitva.

35 Když byli Thurijští připraveni přidat se k jejich výpravě se sedmi sty hoplity a třemi sty kopiníky, dali Démosthenes a Eurymedón rozkaz, aby loďstvo plulo podle pobřeží do krotónského území, sami pak nejprve provedli přehlídku veškerého pěšího vojska u řeky Sybary a potom táhli zemí thurijskou. /2/ Když dorazili k řece Hyliu a Krotónané jim vzkázali, že nedají souhlas, aby jejich vojsko táhlo jejich územím, sestoupili k moři a utábořili se u ústí Hylia. A lodi jim přijely na totéž místo naproti. Druhého dne se nalodili a pluli dál podle pobřeží, přistávali v jednotlivých městech, jen v Lorkách ne, až se dostali do Petry v území rhégijském. 36 Když se Syrakusané dověděli, že přijíždějí, chtěli učinit

nový pokus s lodmi i s ostatním vojskem, pěším, které sebrali právě kvůli tomu, dřív než oni přijeli, protože je chtěli předstihnout. /2/ Loďstvo připravili podle zkušeností z dřívější bitvy tak, aby z toho měli co největší výhody, seřízli lodní příď, takže byly kratší, a zpevnili je, přidělali k nim mohutnější zobany, pod ně zasadili trámy jako vzpěry, které šly až ke stěnám, asi šest loket uvnitř i zvenčí. Tímto způsobem upravili předky svých lodí i Korinťané před námořní bitvou u Naupaktu.

/3/ Syrakusané se totiž domnívali, že proti athénským lodím, které nejsou postaveny stejným způsobem, ale mají předky slabé, nedosáhnou horších výsledků, protože ty neútočí příďí napřed, ale krouží kolem nepřítele a útočí z boku. Myslili si, že námořní bitva svedená ve velkém přístavu mnoha lodmi na malém prostoru bude pro ně výhodná. Příným nárazem rozdrťí předky jejich lodí, až udeří silnými a pevnými zobany do jejich dutých a slabých částí. /4/ V těsném prostoru nebudou Athéňané moci svými lodmi ani objíždět lodi protivníka, ani projíždět mezi nimi, což je taktika, na kterou nejvíc spoléhají. Syrakusané sami se budou ze všech sil snažit zabránit projíždění, objíždění už jim znemožní nedostatek místa. /5/ Příný náraz příďí, považovaný dřív za známku malého umění kormidelníkova, měli by teď používat nejvíc, neboť jim přinese nejvíc užitku. Athéňané nebudou moci po nárazu couvnout jinam než ke břehu, to jest jen na malou vzdálenost a jen směrem k úzkému pruhu, kde leží jejich tábor. /6/ Pány ostatní části přístavu se stanou oni, Syrakusané, a nepřátelské lodi, budou-li někde donuceny k ústupu, budou natlačeny na malém prostoru a všechny na jednom místě, budou do sebe vzájemně vrážet a dojde mezi nimi ke zmatku (a to také Athéňanům skutečně ve všech následujících námořních bitvách nejvíc uškodilo, protože nemohli ustupovat po celém přístavu jako Syrakusané). Také je nebudou moci obeplout a dostat se na širé moře, když oni mají v moci jak vjezd ze strany od moře, tak ústup tímto směrem, zvláště když bude Plémmyrion pro Athéňany místem nepřátelským a když ústí přístavu není široké.

37 Taková opatření vymysleli Syrakusané podle svých zna-

lostí a podle svých sil; dřívější bitva jim už také víc zvedla sebevědomí, a tak se chtěli pokusit o pozemní a námořní bitvu současně. /2/ Gylippos vytáhl o něco dřív s vojskem, které bylo ve městě, a přivedl je k athénskému opevnění, tam, kde bylo obráceno k městu; vojsko z Olympieia, všichni hopliti, kteří tam byli, i jezdci a lehká pěchota syrakuská postupovali proti opevnění z druhé strany a hned nato došlo k útoku syrakuských i spojeneckých lodí. /3/ Athéňané si nejdřív mysleli, že se pokusí jen o útok s pěchotou, když však viděli, že se proti nim znenadání ženou i lodi, nastal v jejich řadách zmatek; jedni se řadili proti útočníkům na opevnění a před ním, druzí šli co nejrychleji proti jezdcům a kopiníkům, kteří se ve velkém počtu blížili od Olympieia a zvenčí, ještě jiní nastupovali na lodi a pospíchali na pobřeží na pomoc. Když byly lodi obsazeny mužstvem, vypluly proti nepříteli — bylo jich sedmdesát pět, kdežto syrakuských bylo asi osmdesát.

38 Velkou část dne postupovali vpřed a zas couvali a vzájemně na sebe najížděli, žádná strana však nemohla dosáhnout nějakého významnějšího úspěchu kromě toho, že Syrakusané potopili jednu nebo dvě athénské lodi, a nakonec se od sebe odpoutali. Současně se i peší vojsko stáhlo od hradeb. /2/ Druhého dne se Syrakusané nehýbali a vůbec neprozrazovali, co mají v úmyslu. Nikias viděl, že v námořní bitvě jsou síly vyrovnané, a očekával, že dojde k novému pokusu, proto naléhal na trierarchy, aby dali lodě opravit, pokud byla některá nějak poškozená, a nákladní lodi dal zakotvit před kolovou hradbou, kterou zřídili v moři před svými lodmi jako náhradu za uzavřený přístav. /3/ Nákladní lodi rozestavil tak, že mezi jednotlivými byla mezera dvou plether, aby se loď, která se dostane do tísně, mohla bezpečně stáhnout a pak aby zas mohla nerušeně vyplout. Těmito přípravami strávili Athéňané celý den až do noci.

39 Příštího dne zaútočili Syrakusané na Athéňany ještě dříve, ale stejným způsobem jak pozemním vojskem, tak lodstvem. /2/ Postavili se stejně jako předtím proti jejich lodím a znova strávili velkou část dne vzájemnými útoky, až Korintan Aristón, syn Pyrrhichův, nejlepší kormidelník z těch, kteří šli se Syrakusany, přemluvil velitele syrakuského lodstva, aby

poslali k městským úředníkům s rozkazem přestěhovat co nejrychleji k moři trh všeho zboží nabízeného na prodej a donutit všechny obchodníky s potravinami, aby je tam dopravili a prodávali. Tak by mohli nechat vystoupit námořníky na břeh, nechat je najíst hned u lodí a po krátké přestávce ještě týž den znova podniknout útok na nic netušící Athéňany.

40 Oni uposlechli, poslali posla a trh byl připraven. Syrakusané náhle začali veslovat pozpátku, připluli k městu, okamžitě vystoupili na břeh a najedli se. /2/ Athéňané se domnívali, že se Syrakusané považují za poražené a že se proto vrátili do města, a tak v klidu vystoupili na břeh, zařizovali různé věci a také si připravovali jídlo, protože si mysleli, že se toho dne už bojovat nebude. /3/ Znenadání nastoupili Syrakusané na lodi a znova vypluli proti nim. Athéňané, většinou hladoví, nasedli ve velkém zmatku a bez pořádku na lodi a jen s potížemi vypluli proti nim. /4/ Nějaký čas na sebe neútočili a jen se vzájemně hlídali; pak se však Athéňanům nezdálo vhodné nechat se vlastní vinou přemoci únavou, ale považovali za lepší podniknout co nejrychleji útok, a tak si dodali odvalu, vyrazili a začali bitvu. /5/ Syrakusané nárazu odolali, podle svého plánu zaútočili přídí a zesílenými zobany prorazili u velké části athénských lodí předeek. Velké škody působili Athéňanům kopiníci házející na ně z palub kopí, avšak ještě víc jim škodili Syrakusané, kteří jezdili kolem na lehkých loďkách a hned se mihli pod řadami vesel, hned objížděli boky a házeli kopí na námořníky.

41 Syrakusané tímto způsobem bojovali ze všech sil a nakonec zvítězili a Athéňané zahnaní na útek ustoupili mezi nákladními lodmi k svému kotvišti. /2/ Syrakuské lodi je pronásledovaly až k nákladním lodím, v další plavbě jim překážela břevna zakončená delfíny vysunutá z těchto lodí do mezer mezi nimi. /3/ Dvě syrakuské lodi zpychlé vítězstvím se přiblížily až k nim a byly zničeny, jedna z nich byla zajata i s posádkou.

/4/ Když Syrakusané potopili sedm athénských lodí a mnoho jich poškodili, mnoho mužů zajali a další zranili, ustoupili a postavili tropaia na oslavu vítězství v obou bitvách. Teď

už pevně důvěřovali, že jsou lodstvem o hodně silnější, a mysli si, že porazí i pozemní vojsko.

42 A tak se chystali k útoku na obou frontách. Mezitím přijede Démosthenes a Eurymedón s posilou od Athéňanů z Athén, asi s třiasedmdesáti lodmi počítaje v to i cizí lodi a s pěti tisíci hoplity athénskými i spojeneckými, s mnoha kopiníky barbarskými i řeckými, s prakovníky, lučištníky a s dostatečnou výzbrojí.

/2/ Syrakusanů a jejich spojenců se v té chvíli zmocnilo nemalé zděšení, že nebezpečí pro ně nikdy neskončí, když viděli, že ani opevnění Dekeleje nezabránilo tomu, aby připlulo vojsko, které je stejné jako první vojsko a vyrovná se mu, a že se na všech stranách ukazuje, jak velká je moc Athéňanů. Prvnímu athénskému vojsku to ovšem pozvedlo náladu, pokud to prožité hrůzy dovolovaly.

/3/ Když Démosthenes viděl, jak se věci mají, pomyslí si, že není možné ztrácet čas a utrpět totéž, co se předtím stalo Nikiovi. Nikias jim při svém příchodu nejdřív připadal strašný, avšak když Syrakusany hned nenapadl, ale přezimoval v Kataně, začali jím pohrdat a pak ho předstihl Gylippos svým příchodem z Peloponnésu s vojskem, které by si byli Syrakusané ani nevyžádali, kdyby na ně byl hned zaútočil. Vždyť oni si mysli, že mají sami dost sil, jakmile by však byli sevřeni obležením, okamžitě by byli pochopili, že jsou slabší, takže i kdyby si poslali pro pomoc, nebyla by jim stejně nic platná.

Když tedy Démosthenes toto všechno promýšlel, došel k přesvědčení, že i on je v této chvíli největším postrachem pro nepřátele pouze prvního dne, a proto chtěl co nejrychleji využít nynějšího současného zděšení syrakuského vojska.

/4/ Viděl, že zeď, kterou postavili Syrakusané proti athénské zdi a zabránili tak Athéňanům, aby je sevřeli hradbou, je jen jednoduchá, a že kdyby někdo obsadil svah Epipol a potom tábor na nich postavený, snadno by se této hradby zmocnil (vždyť by na ně nikdo nečekal), a proto si pospíšil s pokusem o útok a věřil, že by takto mohl velmi brzy válku ukončit.

/5/ Buď by totiž zvítězil a Syrakusy by byly jeho, nebo by od-

vedl vojsko zpět a uchránil by před zkázou Athéňany, kteří se zúčastnili výpravy, a celé město.

/6/ Athéňané tedy nejprve podnikali vpády do syrakuského území a pustošili kraj kolem Anapu a jako dříve měli převahu jak pozemním vojskem, tak loďstvem, protože ani proti jednomu, ani proti druhému Syrakusané nevytáhli do útoku, jen jejich jezdci a kopiníci z Olympieia je napadali.

43 Potom se Démosthenes rozhodl pokusit se nejdřív s pomocí obléhacích strojů o onu boční syrakuskou zeď. Protože mu však nepřátelé bránící se z opevnění spálili stroje, které k hradbě přivázel, a protože útoky s celým vojskem byly na mnoha místech odráženy, usoudil, že už nesmí ztrácet čas, a přemluvil Nikiu a ostatní spoluvelitele a podle svého plánu podnikl útok na Epipoly. /2/ Zdálo se nemožné přiblížit se za denního světla nepozorovaně a vystoupit nahoru; proto vydal rozkaz, aby se vojáci zásobili potravinami na pět dní, vzal všechny zedníky a tesaře, zásobu šípů a co jiného by potřebovali při stavbě opevnění, kdyby zvítězili, on sám pak s Eurymedontem a Menandrem vzal za prvního spánku celé vojsko a postupoval k Epipolám, kdežto Nikias byl ponechán v zadu u hradeb.

/3/ Když se dostali k syrakuským hlídkám v úseku u Euryélu, kudy před časem vystupovalo i první vojsko, hlídky je nezpozorují; útočníci vystoupí na syrakuské opevnění, které tam stálo, dobudou je a pobijí některé strážné. /4/ Většina jich však ihned utekla k některému ze tří táborů zřízených na Epipolách u hradeb (jeden byl pro Syrakusany, druhý pro ostatní sicilské Řeky, třetí pro spojence), podají tam zprávu o útoku a upozorní šest set Syrakusanů, kteří byli na tomto úseku Epipol první na stráži. /5/ Ti ihned běželi na pomoc. Démosthenes a Athéňané se s nimi setkali a zahnal je na útek, třebaže se zprvu statečně bránili. Postupovali pak ihned vpřed, aby s nadšením, které v nich teď planulo, dovedli bez meškání do konce to, kvůli čemu přišli. Jiní dobyli hned na začátku příční syrakuskou zeď, jejíž strážé jim neodolaly, a strhávali cimbuří.

/6/ Zatím Syrakusané se svými spojenci a Gylippos se svými vojáky přispěchali na pomoc z předsunutého opevnění,

a protože útok byl podniknut nečekaně v noci, vrhli se na Athéňany ještě ohromeni překvapením a byli jimi proto zprvu zatlačeni a ustoupili. /7/ Athéňané dbali při dalším postupu méně na pořádek, protože se už považovali za vítěze, a měli v úmyslu co nejrychleji proniknout středem nepřátelských oddílů, které se ještě nedostaly do boje; chtěli tím zabránit, aby se nepřátelé znova spojili, kdyby oni polevili s útokem. A tu se jim jako první postavili Boióťané, vrhli se na ně, zastavili jejich postup a zahnali je na útek.

44 V té chvíli se Athéňané ocitli ve velkém zmatku a tísní a ani od jedné, ani od druhé strany nebylo snadné získat podrobné zprávy o tom, jak vše probíhalo. Vždyť ve dne sice účastníci bitvy vidí jasněji, a přesto ani tenkrát nevědí vše, nýbrž s bídou zná každý jen to, co se odehrálo v jeho blízkosti, avšak jak by mohl někdo něco znát s určitostí v noční bitvě, jediné, která se v této válce strhla mezi dvěma velkými vojsky? /2/ Svítíl sice jasně měsíc, jeden druhého však viděl tak, jak je přirozené za měsíčního svitu: viděli lidskou postavu, nebyli si však jisti, zda v ní poznávají přitele. V těsném prostoru se pohybovalo nemálo hoplitů patřících k oběma vojskům.

/3/ Někteří z Athéňanů už prohrávali, jiní postupovali dál, ještě nepřemoženi při svém prvním útoku. Velká část jejich ostatního vojska právě vystoupila nahoru nebo tam vystupovala, takže nevěděli, kterým směrem je třeba pokračovat v cestě. Jakmile začal útek, všechno, co bylo vpředu, propadlo už zmatku a bylo těžké poznat se v tom řevu. /4/ Vždyť na jedné straně Syrakusané a jejich spojenci, považující se za vítěze, křičeli na sebe nahlas rozkazy, protože v noci nebylo možné dorozumět se jinak, a současně se stavěli na odpor těm, kteří je napadali, na druhé straně Athéňané hledali jeden druhého a považovali za nepřitele každého, kdo přicházel proti nim, i když to byl přítel patřící k těm, kteří už prchali zpátky. Stále nové a nové otázky po hesle, protože se podle ničeho jiného nemohli poznat, byly zdrojem strašného hluku, protože se ptali všichni najednou, a navíc heslo prozradili nepřítelům. /5/ Naproti tomu Athéňané tak neznali heslo Syrakusanů, protože ti se lépe poznávali, neboť vyhrávali a nebyli tak rozptýleni. Proto když Athéňané narazili na

neprátelský oddíl, který počtem převyšovali, ti jim unikli, protože znali jejich heslo, kdežto Athéňané byli zabíjeni, jestliže na dotaz po hesle neodpovídali. /6/ Velkou škodu, rozhodně ne zanedbatelnou, jim způsobil také paján; protože ho obě strany zpívaly takřka stejně, vyvolával nejistotu. Kdykoli zanotovali paján Argští, Kerkyřané a vůbec všichni Dórové, kteří stáli na straně Athéňanů, nahánělo to strach Athéňanům stejně, jako když ho zazpívali nepřátelé. /7/ A tak když jednou došlo ke zmatku, napadla nakonec na mnoha místech vojska sama sebe, přátelé přátele, spoluobčané spoluobčany, a nejen že si navzájem naháněli strach, ale když se dostali do sebe, jen těžko bylo možné roztrhnout je. /8/ Při pronásledování hynuli mnozí pádem ze skal, z nichž se vrhali, protože cesta dolů z Epipol byla úzká, a když se někteří zachránili a dostali se dolů na rovinu, většina z nich, to jest ti, kteří patřili k prvnímu vojsku, znala líp krajinu a utekla do tábora, kdežto z těch, kteří přišli později, někteří si spletli cestu a zabloudili v krajině; ty pak, když se rozednilo, ubíjeli syrakuští jezdcí, kteří se projížděli kolem.

45 Příštího dne postavili Syrakusané dvě tropaia, u Epipol, kde se vystupovalo nahoru, a na místě, kde Boiótané jako první kladli odpor. Athéňané mohli během příměří sebrat své padlé. /2/ Zahynulo jich nemálo stejně tak jako spojenců, zbraní bylo ukořistěno ještě víc, než odpovídalo počtu mrtvých, neboť se zabila jen část těch, kteří byli donuceni seskočit ze skal beze zbraní, někteří vyvázli živí.

46 Po těchto událostech Syrakusané získali znova sebevěru, jakou měli dřív, jak bylo přirozené po tak nenadálém úspěchu, a poslali Sikana s patnácti loďmi do Akragantu, který byl obětí občanských rozbrojů, aby si podle možnosti město podrobil. Gylippos pak odešel do ostatních částí Sicílie, aby získal další vojsko, protože po tom, co se stalo u Epipol, měl oprávněnou naději, že se zmocní i opevnění postaveného Athéňany.

47 Athénští stratégové se zatím radili, co dělat vzhledem k pohromě, která je stihla, a k současné všeobecné sklíčenosti, která se rozmohla ve vojsku. Vždyť viděli neúspěch svých pokusů a nespokojenost vojáků s tím, že se nehýbají z místa.

/2/ Sužovaly je nemoci, a to ze dvou důvodů: bylo roční období, v němž jsou lidé nejvíc choří, a krajina, v níž tábořili, byla bažinatá a nezdravá. Kromě toho se jim jejich postavení zdálo beznadějně. /3/ Démostenes se proto domníval, že už se nesmí čekat, ale ze stejného důvodu, který jej vedl k útoku na Epipoly, byl teď po neúspěchu pro to, aby odešli a neztráceli čas, dokud ještě je možné pustit se přes moře a mít převahu aspoň tou částí vojska, která nově přibyla na lodích. /4/ Tvrdil, že je pro stát prospěšnější vést válku s těmi, kteří stavějí pevnost v jejich vlastní zemi, než se Syrakusany, jež přemoci už není snadné; vůbec prý není rozumné pokračovat v obléhání, při němž se tak velké prostředky vynakládají zbytečně.

48 Takový byl názor Démostenův. Nikias usoudil sice také, že na tom jsou zle, nechtěl však přede všemi poukazovat na nesnáze a také nechtěl, aby se o odjezdu rozhodlo veřejně v přítomnosti mnohých, takže by se o tom nepřítel mohl dovědět, protože to by značně ztížilo utajení jejich odchodu, až by jej měli v úmyslu. /2/ Kromě toho jeho znalost poměrů u nepřátel, o nichž toho věděl víc než ostatní, mu poskytovala určitou naději, že na tom budou ještě hůř než oni, budou-li je dál vytrvale obléhat, neboť je vyčerpají nedostatkem peněz, zvláště když loďstvem, které teď mají, líp ovládají moře. Také byla mezi Syrakusany určitá skupina lidí, kteří chtěli vydat město Athéňanům, a ti k němu poslali vyjednavče a nechtěli, aby odjel.

/3/ Protože toto všechno věděl, nemohl se rozhodnout k činu, vše zkoumal a váhal, veřejně však prohlásil, že s vojskem neodtáhne. Dobře prý ví, že by Athéňané neschválili, aby se vrátili domů bez jejich usnesení. Nebudou prý o nich hlasovat lidé, kteří poznali stav věcí na vlastní oči jako oni a ne z do-slechu od lidí zaujatých, nýbrž budou to lidé ovlivnění někým, kdo je přesvědčí krásnou řečí plnou pomluv. /4/ Mnozí z přítomných vojáků, možno říci většina z nich, kteří nyní křičí, že žijí v hrozných podmínkách, budou po návratu do Athén křičet něco zcela opačného, že stratégové odtáhli ze Sicílie, protože za peníze zradili. Protože zná povahu Athéňanů, chce prý raději zahynout rukou nepřátelskou, když už to musí být,

v boji, který podstoupí z vlastního rozhodnutí, než z rozhodnutí Athéňanů, na základě obvinění přinášejícího hanbu a nespravedlivého. /5/ Syrakusané prý na tom jsou ještě hůř než oni: živí námezdné vojsko, další výlohy mají s pevnostmi kolem města, k tomu ještě už rok vydržují početné loďstvo, mají s tím už teď starosti a v budoucnu je čekají další nesnáze. Už prý utratili dva tisíce talentů a navíc se silně zadlužili, a kdyby sebedemně snížili nynější náklady tím, že by neplatili žold, znamenalo by to pro ně konec, protože mají vojsko především cizí, jež jim přišlo na pomoc, ne sebrané povinným odvodem jako vojsko athénské. /6/ Je prý tudíž třeba pokračovat v obléhání a neodejít kvůli penězům, vždyť těch mají mnohem víc.

49 Tento svůj názor hájil Nikias s velkou rozhodností, protože znal přesně poměry v Syrakusách a jejich finanční potřeby a věděl, že tam je mnoho takových, kteří přejí úspěch Athéňanům a vyjednávají s ním, aby neodcházel. Současně doufal také víc než předtím, že na moři bude vítězem on.

/2/ Démosthenes se však s rozhodností stavěl proti tomu, aby se pokračovalo v obléhání. Jestliže už nesmí být vojsko odvedeno bez rozhodnutí Athéňanů, ale musí čekat v zemi, mají prý se přemístit do Thapsu nebo do Katany; tam se budou moci živit tím, že se budou s peším vojskem vydávat daleko do kraje a plinit majetek nepřátel, budou jim škodit a s loďstvem budou svádět boje na širém moři a ne v těsném prostoru, který je výhodnější pro nepřátele, nýbrž v prostoru volném, kde budou moci využít výhod plynoucích z jejich zkušenosti a kde budou moci ustupovat a znova útočit, aniž by byli při vyplouvání a návratech omezeni nedostatkem místa. /3/ Stručně řečeno, vůbec prý se mu nelíbí zůstat dále na témž místě, ale chtěl by prý už co nejrychleji a bez meškání odtud odejít. A Eurymedón jeho názor podporoval. /4/ Protože však Nikias trval na svém odmítavém stanovisku, došlo k průtahům a k prodlení a bylo dokonce vysloveno podezření, že Nikias nechce ustoupit proto, že ví něco víc. Tímto způsobem Athéňané rozhodnutí odkládali a byli dál v zemi.

50 Zatím se Gylippos a Sikanos vrátili do Syrakus. Sikanos v Akragantu nepochodil, neboť ještě když byl v Gele, byla ta

strana, která byla nakloněná Syrakusanům, z Akragantu vyhnána. Gylippos přišel s dalším početným vojskem sebraným po Sicílii a s hoplity, kteří byli na jaře posláni z Peloponnésu na nákladních lodích a kteří přišli z Libye do Selinuntu. /2/ Bouře je totiž zanesla do Libye a tam jim Kyréňané dali dvě triéry a lodivody; při plavbě podél pobřeží pomohli Euespeřanům obléhaným Libyjci, Libyjce porazili, pluli odtud dál podle břehu do Nového Města, obchodního střediska kartaginského, odkud je na Sicílii nejbliž (dva dny a noc plavby), a odtud se dali přes moře a připluli do Selinuntu.

/3/ Syrakusané se hned po jejich příchodu chystali znova zaútočit na Athéňany jak loďstvem, tak pozemním vojskem. Když athénští stratégové viděli, že nepřátelům přibývalo další vojsko a že se jejich vlastní situace nelepší, naopak že se stává den ode dne v každém ohledu tíživější, zejména že se zhoršuje zdravotní stav vojáků, litovali, že odtud dřív neodjeli. Protože se už ani Nikias proti tomu nestavěl jako předtím, ale jen žádal, aby se o tom nerozhodovalo veřejně, vydali co nejtajněji rozkaz k odplutí celého vojska z tábora — měli být připraveni, až bude dáno znamení. /4/ Když už bylo všechno uchystáno a chtěli vyplout, nastalo zatmění Měsíce; byl totiž právě úplněk. Na většinu Athéňanů to silně zapůsobilo a žádali strategy, aby odjezd odložili, a Nikias, který až příliš věřil na předzvěsti a podobné věci, prohlásil, že se podle výkladu věštců nemůže ani uvažovat o odjezdu dřív, než uplyne třikrát devět dní. A to bylo příčinou, že tam Athéňané zůstali dál, ačkoli už se chystali pryč.

51 Jakmile se to dověděli i Syrakusané, povzbudilo je to ještě víc, aby nedali Athéňanům pokoj, když už Athéňané sami poznali, že nejsou ani loďstvem, ani pozemním vojskem silnější (jinak by přece nepomýšleli na odjezd); další důvod byl, že nechtěli, aby se Athéňané usadili někde jinde na Sicílii, protože pak by válka s nimi byla pro ně obtížnější, ale chtěli je co nejdřív donutit k námořní bitvě na tomto místě, kde to pro ně bylo výhodné. /2/ Proto nalodovali mužstvo a cvičili s ním tak dlouho, až usoudili, že to stačí. Jakmile přišel vhodný čas, prvního dne se obořili na athénské opevnění. Když proti nim z jedné brány vyrazil nevelký oddíl hoplitů a jezdců,

odřízli některé z hoplitů od ostatních, obrátili je na útěk a pronásledovali je. Protože byl vchod těsný, ztratili tam Athéňané sedmdesát koní a malý počet hoplitů.

52 Toho dne se syrakuské vojsko zase stáhlo do města. Druhého dne vypluli s loďmi, jichž bylo sedmdesát šest, a současně postupovali s pěším vojskem proti opevnění. Athéňané proti nim vyjeli s osmdesáti šesti loďmi, přirazili k nim a začala bitva. Eurymedonta, velitele athénsképrávého křídla, který chtěl obklíčit nepřátelské lodi a přiblížil se proto příliš ke břehu, Syrakusané a jejich spojenci, kteří předtím zvítězili nad středem loďstva, zaskočí hluboko uvnitř přístavu, jej samého zabijí a zničí lodi, které měl s sebou. Potom už pronásledovali všechny athénské lodi a zatlačovali je ke břehu.

53 Když Gylippos viděl, že nepřátelské loďstvo podléhá a je hnáno pryč od svého kolového ohrazení a od svého tábora, chtěl pobít ty, kteří vystupovali na pevninu, a usnadnit Syrakusanům vytahování athénských lodí na břeh, až by byl v rukách přátel, a spěchal s částí vojska na pomoc k přístavní hrázi. /2/ Avšak když Tyrrhéni, kteří na této straně pro Athéňany stáli na stráž, upozorovali, jak se bez pořádku ženou proti nim, přispěchají na pomoc, vrhnou se na první řady, obrátí je na útěk a zaženou do bažin, jimž se říkalo Lysimeleia. /3/ Když však později přitrhla větší část syrakuského a spojeneckého vojska, přišli na pomoc i Athéňané. Protože měli obavy o své lodi, dali se s nimi do boje, porazili je, pustili se za nimi a zabili nevelký počet hoplitů. Většinu svých lodí zachránili a shromáždili je u svého tábora. Osmnáct jim jich však Syrakusané a jejich spojenci zajali a pobili celou posádku. /4/ Ostatní jim chtěli zničit požárem, proto naplnili starou nákladní loď roštím a smolným dřívím, zapálili ji a pustili ji proti Athéňanům — právě dul silný vítr směrem k nim. Athéňané dostali strach o své lodi, vymyslili si hasicí prostředky, oheň uhasili, zabránili, aby se ona loď k nim přiblížila, a zachránili se z nebezpečí.

54 Po těchto událostech postavili Syrakusané tropaion za námořní vítězství i za to, že se jim nahoře před opevněním, kde ukořistili i koně, podařilo zaskočit hoplity. Athéňané si postavili tropaion za to, že Tyrrhéni zahnali pěšáky do bažin,

a za porážku, kterou oni sami způsobili ostatnímu vojsku. 55 Když takto Syrakusané dobyli skvělého vítězství i na moři (dřív měli totiž strach z lodí, které připluly s Démosthenem), silně pokleslo sebevědomí Athéňanů, velký byl jejich úžas a ještě víc litovali, že tuto výpravu podnikli. /2/ Vždyť státy, proti nimž vytáhli, byly už jediné, které měly stejné vlastnosti jako Athény a byly řízeny demokraticky jako jejich stát, měly lodi, koně a moc, oni nebyli schopni ani změnou ústavy ani mnohem většími vojenskými přípravami zasít mezi nimi nesvornost, která by je přivedla k nim, naopak většina jejich pokusů ztroskotala, již předtím měli potíže, a když byli proti všem předpokladům poraženi i lodstvem, potíže se ještě hodně zvětšily.

56 Syrakusané začali ihned beze strachu objíždět přístav a měli v úmyslu uzavřít jeho ústí, aby už nikdy Athéňané nemohli bez jejich vědomí odplout, i kdyby chtěli. /2/ Teď už totiž nemysleli jen na svou záchranu, ale i na to, jak by zabránili Athéňanům zachránit se, protože se domnívali, jak tomu také opravdu bylo, že vzhledem k posledním událostem jsou na tom líp než nepřátelé, a že kdyby se jim podařilo zvítězit nad Athéňany a jejich spojenci na zemi i na moři, zjednal by jim tento zápas u Řeků velkou slávu. Jedni z Řeků by byli okamžitě osvobozeni, jiní by byli zbaveni strachu, neboť zbylá moc athénská by už nestačila na to, aby se ubránila válce, která by proti ní byla v budoucnu začata. Oni, Syrakusané, budou považováni za původce toho všeho a získají si za to velký obdiv ostatních lidí i budoucích generací. /3/ Z tohoto hlediska stojí ten zápas za to, stojí za to i kvůli tomu, že by přemohli nejen Athéňany, ale i jejich četné spojence, a na druhé straně že by je nepřemohli sami, ale ve spolku s těmi, kteří jim přišli na pomoc a jejichž vůdci by se stali vedle Korinťanů a Lakedaimoňanů za to, že své město vystavili nebezpečí před ostatními a že učinili velký pokrok jako námořní velmoc. /4/ Vždyť nikdy se nesešlo víc národů kolem jediného města jako kolem Syrakus, jestliže se nepřihlíží k úhrnnému počtu těch, kteří se v této válce přidružili ke státu athénskému a ke státu lakedaimonskému.

57 Toto byly národy, bojující u Syrakus proti Sicílii a na její

obranu, které přišly jedněm pomoci tu zemi dobýt, druhým ji bránit. Nepostavili se na jednu či druhou stranu ze smyslu pro spravedlnost nebo kvůli příbuzenství, ale spíš podle toho, kam koho náhodou dovedl prospěch nebo donucení.

/2/ Athéňané, kteří jsou Iónové, přišli sami od sebe proti Syrakusanům, Dóřům, a s nimi Lémňané, Imbrané a Aigiňané, kteří tenkrát bydlili na Aigině — ti všichni měli ještě stejný jazyk a stejné zvyky — dále s nimi šli Hestiajští bydlící v Hestiaji na Euboji, jejich osadníci. /3/ Z ostatních účastníků výpravy jedni šli jako poddaní, druzí, samostatní, jako spojenci, někteří i jako žoldnéři. /4/ Z poddaných a poplatných to byli Eretřané, Chalkidáné, Styřané a Karystané z Euboje, z ostrovů Kejští, Andřané a Ténští, z Iónie Miléťané, Samští a Chijští. Chijští s nimi nešli jako národ poplatný, ale samostatný a dodali lodi. Tito všichni jsou z největší části Iónové a pocházejí od Athéňanů (kromě Karystanů, ti patří k Dryopům) a následovali je sice z donucení jako poddaní, ale pořád to byli Iónové proti Dóřům.

/5/ Vedle nich tam byli Aiolové, a to Méthymňané, kteří musili poskytovat lodi místo poplatku, a Tenedané a Aiňané platící daně. Tito Aiolové bojovali z donucení proti Boióťanům, také Aiolům, kteří kdysi založili jejich města a teď stáli na straně Syrakusanů. Naproti tomu Platajané, kteří byli také Boióťané, jediní bojovali proti Boióťanům ze své vůle, protože je nenáviděli.

/6/ Pak to byli Rhodané a Kythéřané, obojí Dórové. Kythéřané, osadníci Lakedaimoňanů, se chopili zbraní po boku Athéňanů proti Lakedaimoňanům, kteří přitáhli s Gylippem, Rhodané, pocházející z Argu, byli donuceni válčit proti dorským Syrakusanům a Gelským, svým osadníkům, kteří vytáhli do války spolu se Syrakusany.

/7/ Z obyvatel ostrovů kolem Peloponnésu následovali Athéňany Kefalléňané a Zakyntané; ti byli sice samostatní, vzhledem k tomu, že sídlili na ostrovech, byli víc omezeni, protože Athéňané ovládali moře. Kerkyřané byli jasně nejen Dórové, ale dokonce Korintané, a přesto následovali Athéňany proti Korintánům a Syrakusanům, ačkoli byli osadníky jedněch a příbuznými druhých; ze slušnosti tvrdili, že z do-

nucení, ve skutečnosti však šli ze své vůle, protože nenáviděli Korintány.

/8/ Do války byli přibráni také Messéňané zvaní nyní Naupaktští i Messéňané z Pylu, který měli tenkrát Athéňané v moci. Ještě také četní vyhnanci megarští, dohnáni k tomu neštěstím, bojovali proti Selinunťanům, kteří byli osadníky Megařanů.

/9/ Ostatní spojenci se už výpravy zúčastnili spíš dobrovolně. Argští, Dórové, doprovázeli Athéňany — Ióny proti Dóřům ani ne tak z povinnosti spojenců jako z nepřátelství k Lakedaimoňanům a kvůli okamžitým soukromým výhodám. Mantinejší a jiní arkadští žoldníci, zvyklí jít vždy proti těm, které jim někdo ukázal jako nepřátele, považovali stejně tak tenkrát ze zjištění za nepřátele Arkady jdoucí s Korintány, a stejně tak se dali zlákat žoldem Kréťané a Aitólové. A tak se stalo, že ačkoliv Kréťané založili kdysi spolu s Rhodany Gelu, šli teď dobrovolně za žold ne se svými osadníky, ale proti nim. /10/ I z Akarnanů šli někteří pomáhat ze zjištění, většina však z přátelství k Démostenovi a z náklonnosti k Athénám jako jejich spojenci.

/11/ Tito pocházeli z území ohraničeného Iónským mořem. Z italských Řeků s nimi táhli Thurijští a Metapontané, donucení k tomu určitými okolnostmi za tehdejších vnitřních rozbrojů, ze sicilských Řeků občané Naxu a Katany, z barbarů Egestané, kteří si je pozvali na pomoc, a většina Sikelů, z barbarů mimo Sicílii někteří Tyrrhénové z nepřátelství k Syrakusanům a Japygové za žold.

To je počet národů táhnoucích do války s Athéňany.

58 Naproti tomu Syrakusanům přišli na pomoc Kamariňané, jejich sousedé, a Gelští, sídlící za nimi, dále, protože Akragantané zachovávali neutralitu, Selinunťané usazení až za nimi. /2/ To jsou obyvatelé té části Sicílie, která je obrácena směrem k Libyi, kdežto Himeřané jsou z končin ležících směrem k Tyrhénskému moři, jsou to jediní Řekové, kteří tam mají sídlo. Ti byli také jediní, kteří přišli odtamtud Syrakusanům na pomoc. To jsou všechny řecké národy ze Sicílie, které pomáhaly, vesměs Dórové, vesměs samostatní, z barbarů pak jen ti Sikelové, kteří se nepřidali k Athéňanům.

Z Řeků mimo Sicílii s nimi šli Lakedaimoňané, ti poskytli Spartana jako vrchního velitele, jinak vojáky z nových občanů a z heilótů, Korintáňané, ti jediní se dostavili s loďstvem i pozemním vojskem, dále Leukaďané a Ampračané jakožto příbuzní, z Arkádie žoldnéři poslaní Korintány a Sikyóňané donucení k účasti na výpravě, z obcí mimo Peloponnésos Boióťané. /4/ Ale v porovnání s těmito, kteří přišli odjinud, dodali sicilští Řekové větší množství v každém ohledu, neboť bydlili v lidnatých městech. Shromáždilo se mnoho hoplitů, lodí, koní a obrovské množství jiných vojenských sil. A stejně tak lze říci, že Syrakusané ve srovnání se všemi ostatními poskytli nejvíc, ať už pro velikost svého města, nebo proto, že byli v největším nebezpečí.

59 Tak velká byla pomoc shromážděná jednou i druhou stranou a tenkrát už byla veškerá pomoc na místě a pak už ani jednom, ani druhým nic nepřibýlo.

/2/ Syrakusané a jejich spojenci si tedy právem mysleli, že po vítězství v námořní bitvě, kterého dosáhli, to bude pro ně další slavný úspěch, jestliže zničí celé athénské vojsko, které je tak veliké, a že jim neunikne ani jednou, ani druhou stranou, to jest ani po moři, ani na pevnině. /3/ Začali tedy okamžitě uzavírat velký přístav, jehož ústí bylo široké asi osm stadií, napříč postavenými trierami, nákladními loďmi a bárkami stojícími na kotvách a konali i jiné přípravy pro případ, že by se Athéňané ještě odvážili svést námořní bitvu, a jejich plány nebyly v žádném směru malé.

60 Když Athéňané viděli, jak je přístav uzavírán, domysleli si, co mají Syrakusané v úmyslu, a považovali za nutné poradit se. /2/ A tak se sešli stratégové a taxiarchové. Vzhledem k současným potížím týkajícím se všeho možného a protože už neměli ani pro tu chvíli žádné potraviny (když se rozhodli odplout, poslali totiž napřed do Katany posly se vzkazem, že už nemají nic vozit) a ani v budoucnosti neměli žádné mít, nezískají-li znova vládu nad mořem, uradili se, že opustí hořejší opevnění, ohradí si v bezprostřední blízkosti lodí co nejmenší prostor postačující pro zavazadla a nemocné a ten budou střežit, ostatními pěšáky že naplní kdejakou loď, ať už je v dobrém nebo méně dobrém stavu, svedou námořní

bitvu, a zvítězí-li, odplují do Katany, ne-li, zapálí lodi, seřadí se do bitevního šiku a vydají se na pochod po pevné zemi, aby se co nejrychleji dostali do nějakého města, ať už barbarského, nebo řeckého, kde by byli přátelé.

/3/ Jak rozhodli, tak učinili. Postupně opustili hořejší opevnění a naplnili všechny lodi, když donutili k nalodění každého, kdo se zdál jen trochu způsobilý a nebyl příliš starý. /4/ Celkem se naplnilo asi sto deset lodí. Naložili na ně také velký počet lučištníků a kopiníků z řad Akarnanů a jiných žoldnéřů a opatřili je i jinak, pokud to bylo možné s ohledem na dané nesnáze a na to, co se zamýšlelo.

/5/ Když už bylo všechno skoro hotovo, tu Nikias, který viděl, jak jsou vojáci sklíčení tím, že proti všem zvyklostem utrpěli těžkou porážku na moři a že si kvůli nedostatku potravin přejí co nejrychleji svést rozhodný boj, svolal všechny a nejdřív je povzbudil těmito slovy.

61 „Vojáci athénští a spojenečtí, boj, který nás čeká, bude společný bez rozdílu pro všechny, a to jak pro každého z nás, tak pro nepřátele, a jeho odměnou budou spása a vlast, neboť jestliže teď zvítězíme na moři, leckdo ještě uvidí svůj domov, ať je kdekoliv. /2/ Nesmíme však ztrácet odvalu ani prožívat to, co prožívají nejméně zkušené lidi, kteří po neúspěchu v prvním zápase čekají stále nějakou hrůzu, a to je stejné jako být stížen pohromou. /3/ Ti z přítomných, kteří jsou Athéňané, už mají zkušenosti z mnoha válek, a vy, kteří patříte ke spojencům a účastníci jste se pokaždé našich výprav, vzpomeňte si na nečekané zvraty ve válkách, důvěřujte, že se štěstí přikloní na naši stranu, a připravujte se znova bojovat tak, jak je hodné vašeho velkého množství, které sami vidíte.

62 Opatření, která by podle našeho zdání byla vzhledem k těsnosti přístavu užitečná proti budoucímu návalu lodí a proti úpravám na palubách nepřátelských lodí, které nám před časem uškodily, tato opatření jsme promyslili ve spolupráci s kormidelníky a provedli, pokud to okolnosti dovolovaly. /2/ Vždyť na palubě bude mnoho lučištníků a kopiníků a mnoho dalších lidí, které bychom nevzali na loď, kdybychom chtěli svést bitvu na otevřeném moři, protože by váha lodí

bránila obratnému manévrování, kdežto nyní budou užiteční, když nutně dojde k boji pěchoty na lodích. /3/ Vymyslíli jsme také způsob, jak třeba vybavit naše lodi proti jejich útokům, a proti jejich zesíleným beranům, které nám působily nejmíc škody, jsme připravili železné háky, které budeme házet na útočící lodi. Jestliže vojáci na palubě vykonají, co se od nich očekává, zbavíme takto protivníka možnosti couvnout. /4/ Až tak daleko to s námi došlo, že musíme na lodích svádět pěšáckou bitvu, a nezdá se prospěšné, ani abychom sami ustoupili, ani abychom nechali ustoupit nepřítel, zvlášť když je pro nás země kromě úseku obsazeného naší pěchotou nepřátelská.

63 Na to musíte pamatovat a bojovat ze všech sil až do konce a nesmíte se nechat vytlačit na zem, ale když narazí loď na loď, musíte věřit, že se jí nezbavíte, dokud nesrazíte do moře všechny hoplity z nepřátelské paluby. /2/ Tato má připomínka platí hoplitům o nic méně než námořníkům, protože toto je práce především těch, kteří jsou nahoře na palubě. I teď jsme stále ještě pěchotou obvykle silnější. /3/ Námořníky vybízím a současně je prosím, aby se nenechali dosavadními pohromami příliš vyvést z míry; vzhledem k tomu, že teď máme lepší vybavení na palubách a že máme víc lodí, uvažte, že stojí za to uchovat si radost vyplývající z toho, že vás považovali za Athéňany, ačkoliv jimi nejste, že vás celé Řecko obdivovalo pro znalost naší řeči a pro napodobení našich zvyklostí a že jste měli z naší vlády prospěch, protože se vás poddaní báli, a ještě mnohem větší v tom, že vás chránila před krivdami.

/4/ Proto je spravedlivé, abyste nás teď nezradili, jediní svobodní příslušníci naší říše, ale dívejte se s pohrdáním na Korintány, které jste často porazili, i na Sicilany, z nichž se nám nikdo ani neopovážil postavit na odpor, dokud byla naše námořní moc v rozkvětu, odrazte je a dokažte, že i když jste byli postiženi nemocemi a pohromami, vaše umění platí víc než jakákoliv síla podporovaná štěstím.

64 Těm mezi vámi, kteří jsou athénští občané, připomínám znova, že jste doma v loděnicích nenechali jiné lodi podobné těmto ani mladé lidi, kteří by mohli sloužit jako hopliti,

a jestliže vás potká něco jiného než vítězství, že nepřátelé odtud okamžitě vyplují tam k nám a že naši spoluobčané, kteří tam zůstali, nebudou schopni ubránit se proti těm, kteří už tam jsou, a proti těm, kteří přijdou odtud. Vy byste se okamžitě dostali pod moc Syrakusanů (víte, s jakými plány jste se proti nim vypravili!), naši doma pod moc Lakedaimonů. /2/ A tak když jste se pustili do boje, který jediný rozhodne o obojích, buďte stateční jako nikdy jindy, každý sám u sebe a všichni dohromady uvažujte o tom, že ti z vás, kteří budou nyní na lodích, představují pro Athéňany pozemní vojsko i loďstvo i celý ostatní stát a velké jméno Athén. Jestliže někdo vyniká nad druhého obratností nebo odvahou, nemohl by to v zájmu toho všeho osvědčit v žádné jiné době vhodněji a přinést sám sobě prospěch a všem záchranu.“

65 Hned po této povzbuzující řeči dal Nikias rozkaz k nástupu na lodi. Gylippos a Syrakusané si při pohledu na tyto přípravy mohli domyslit, že Athéňané chtějí svést námořní bitvu, a také už předtím dostali zprávu o chystaném házení železných háků, /2/ a proto se připravili, jak čelit nejen jednotlivým způsobům, útoku ale především tomuto. Potáhli kožemi přidě a ještě velký kus horní části lodi, aby se hozený hák smekl a neměl se čeho zachytit. /3/ Když bylo všechno připraveno, promluvili k nim takto jejich strategové a Gylippos, aby je povzbudili.

66 „Zdá se mi, Syrakusané a spojenci, že většina z vás ví, že činy dříve vykonané jsou krásné a že tento zápas přinese jako odměnu krásnou budoucnost, vždyť jinak byste se nedali do díla tak horlivě, a jestliže to někdo nepochopil, jak by bylo třeba, vysvětlíme mu to my.

/2/ Athéňanům, kteří přišli do této země, aby nejprve zotročili Sicílii, a kdyby se jim to podařilo, aby pak zotročili i Peloponnésos a ostatní Řecko, kteří už teď mají říši větší, než jakou kdy kdo v Řecku měl nebo má, těmto Athéňanům jste se první ze všech postavili na odpor loďstvem, což je nástroj, jímž získali vše; námořní bitvy, k nimž už došlo, jste vyhráli a tu, která nás teď čeká, pravděpodobně vyhrajete také. /3/ Kdykoli jsou lidé poraženi v tom, v čem se pokládali za první, sebevědomí, které jim zbude, je horší, než kdyby si to

o sobě dříve vůbec nemyslíli, a když klesnou hloub, než se nadála jejich domýšlivost, ustoupí ještě dál, než by odpovídalo skutečné síle jejich moci. Je pravděpodobné, že právě to nyní postihlo Athéňany.

67 Naproti tomu naše původní sebedůvěra, s kterou jsme se odvážili, třebaže jsme byli ještě nezkušení, je nyní posílena, a když se k ní připojila ještě jistota, že jsme nejsilnější, jestliže jsme přemohli nejsilnější, naděje v každém se zdvojnásobila, a při každém podniku největší naděje způsobuje také největší horlivost.

/2/ Pokud jde o jejich napodobování našich příprav, na to jsme si při našem způsobu boje už zvykli a nebudeme nepřipraveni, ať přijdou s čímkoliv. Naproti tomu až oni budou mít na palubách proti běžnému zvyku mnoho hoplitů a mnoho kopiníků, takřkajíc suchozemců, totiž Akarnanů a jiných lidí, kteří se nalodili a kteří ani nepřijdou na to, jak hodit kopí vsedě — jak nemají své lodi přivést do nebezpečí a jak mezi nimi nemá vzniknout zmatek, když se budou musit všichni pohybovat nezvyklým způsobem? /3/ Vždyť ani nebudou mít prospěch z většího počtu lodí, jestliže se snad někdo z vás zalekl toho, že bude musit bojovat s nestejným množstvím. Protože jich bude mnoho na malém prostoru, budou méně obratné v provádění toho, co by chtěly, a naopak bude velmi snadné škodit jim tím, co jsme si připravili.

/4/ Vyslechněte nyní nejčistší pravdu, kterou máme z pramenů, jež pokládáme za spolehlivé. Přemožení pohromami a tísnění současnými nesnázemi, víc z důvěry v šťastný osud než ve své přípravy učinili zoufalé rozhodnutí, že se pokusí o štěstí, jak to dovedou, aby si buď vynutili výjezd z přístavu, nebo po tomto pokusu odešli po pevné zemi, přesvědčení, že se jim nemůže stát nic horšího, než je to, co prožívají nyní.

68 Proti takovému rozvratu, proti lidem, které opustilo štěstí, kteří jsou našimi největšími nepřáteli a sami se vydali do našich rukou, bojujeme tedy s prudkostí a budme zároveň přesvědčení, že je zcela podle zákona, jestliže někdo chce ukojit na protivníkovi vzrušení své duše, aby potrestal toho, kdo jej napadl, a také věrme, že nám bude dovoleno odrazit nepřátele a že to je ten nejsladší požitek, jak se obvykle říká.

/2/ Všichni víte, že to jsou nepřátelé, nejhorší nepřátelé ze všech, vždyť přišli zotročit naši zem, a kdyby byli měli úspěch, byli by mužům připravili nejbolestnější trýzeň, dětem a ženám nejhorší pohanu, celému státu pak nejodpornější jméno.

/3/ Proto se nesmí nikdo nechat přemoci slabostí a považovat za zisk, jestliže by odešli bez nebezpečí. Vždyť to by udělali, i kdyby vyhráli. Jestliže učiníme, jak je spravedlivé, co chceme, a potrestáme je, kdežto celé Sicílii, která si už dříve svobodu užívala, vrátíme svobodu pevnější, bude to skvělý zápas. Je velmi málo takových nebezpečí, která způsobí nejméně škody, když se nezdaří, a největší prospěch, když dopadnou dobře.“

69 A když syrakušští stratégové a Gylippos takovouto řečí povzbudili své vojáky, ihned plnili lodi, jakmile spatřili, že i Athéňané to činí.

/2/ Nikias byl vzrušen tím, co se právě chystalo. Viděl, jak velké je nebezpečí a jak už je blízké, vždyť měli každou chvíli vyplout, a dělo se s ním to, co se obvykle lidem stává, když je čeká nějaký významný krok; domnívají se, že neudělali všechno, co mělo být uděláno, a neřekli všechno, co mělo být řečeno. Proto se znovu obracel na každého trierarcha, oslovoval ho jménem otcovým i jeho vlastním i jmenoval jeho fýlu a vyzýval toho, kdo si sám dobyl nějakou slávu, aby se jí nezpronevěřil, a toho, jehož předkové se vyznamenali, aby nespovodil ze světa otcovské zásluhy. Připomínal jim jejich vlast, nejsvobodnější stát na světě, a možnost žít si po svém, která v ní platí bez omezování pro všechny, a říkal ještě jiné věci, jaké by říkali za takových okolností lidé, kterým nezáleží na tom, zda vyvolají dojem, že opakují věci už dávno řečené, totiž o ženách, dětech a otcovských bozích, které se jedna druhé podobají, ať se mluví o čemkoli, které však lidé vykřikují protože je považují za prospěšné ve chvíli zděšení, v němž se nalézají.

/3/ Po těchto domluvách, které považoval za nutné, i když ne dostačující, odešel z řečniště, vedl pěší vojsko k moři a tam je rozestavil do šířky co možná největší, aby tím dodal posádkám lodí co nejvíc odvahy. /4/ Stratégové Démosthenes,

Menandros a Euthydémos, kteří převzali velení nad loďmi, vypluli ze svého stanoviště a okamžitě zamířili k uzávěře přístavu a k místu ponechanému k průjezdu s úmyslem vynutit si cestu z přístavu.

70 Avšak Syrakusané a jejich spojenci vyrazili s přibližně stejným počtem lodí jako dříve, s částí jich hlídkovali kolem průjezdu i v ostatním přístavu, kde utvořili kruh, aby mohli zaútočit na Athéňany ze všech stran najednou a aby jim současně mohlo přijít na pomoc pěší vojsko tam, kde by přistálo loďstvo. Syrakuskému loďstvu veleli Sikanos a Agatharchos, každý z nich měl na starosti jedno křídlo celé sestavy, Pythén a jeho Korintané pak měli stanoviště uprostřed.

/2/ Jakmile se Athéňané přiblížili k místu zatarasenému loďmi, při prvním náporu přemohli nepřátelské lodi postavené proti tomu místu a pokusili se prolomit uzávěru. Když se potom na ně ze všech stran hnali Syrakusané a jejich spojenci, nebojovalo se pak už jen u uzávěry, ale i uvnitř přístavu a byla to tak úporná bitva jako žádná jiná před ní. /3/ Na obou stranách poslouchali námořníci s největší horlivostí, kdykoli byl dán rozkaz k útoku, a kormidelníci obou stran se překonávali uměním a bojovností. Kdykoli narazila nějaká loď na nepřátelskou, vojáci na palubě dbali, aby jejich boj nezůstal pozadu za obratností ostatních. Každý se snažil, aby se na místě jemu přiděleném ukázal jako první.

/4/ Na malém prostoru se utkalo mnoho lodí (vždyť jich byla velká spousta a sváděly boj na místě velmi stísněném; dohromady na obou stranách nechybělo mnoho do dvou set), avšak jen málo bylo útoků svedených podle pravidel, protože nebylo možné ustoupit ani prorazit řadu nepřátelských lodí, mnohem častější byly srážky náhodné, když vrazila jedna loď do druhé, protože prchala nebo útočila na jinou. /5/ A po celou dobu, co loď útočila, vojáci z palub jiných lodí na ni házeli velké množství kopí a kamenů a stříleli z luků, když už pak se lodi srazily, vojáci zahájili boj zblízka a pokoušeli se jak jedni, tak druzí vstoupit na nepřátelskou loď. /6/ Na mnoha místech došlo pro nedostatek prostoru k tomu, že na jedné straně napadali nepřítel, na druhé byli

sami napadeni, že se nevyhnutelně na jednu loď pověsily dvě, někdy i víc, a před kormidelníky vystával úkol mít se na pozoru před jedněmi a útočit na druhé, a to ne postupně, ale současně vůči mnoha protivníkům. Velký hluk vznikající při srážkách mnoha lodí zavinil, že nebylo slyšet povely, které vydávali dozorcí. /7/ Ti na obou stranách bez ustání povzbuzovali a křičeli jednak proto, že to patřilo k jejich povolání, jednak z touhy po vítězství, která je v té chvíli ovládala. Na Athéňany křičeli, aby si vynutili volnou cestu a aby s nadšením bojovali za šťastný návrat do vlasti — teď, nebo nikdy. Na Syrakusany a jejich spojence volali zas jejich dozorcí, jak krásné bude, zabrání-li Athéňanům uniknout a pomůže-li každý své vlasti vítězstvím k větší slávě. /8/ Kromě toho stratégové obou loďstev volali jménem trierarcha každé lodi, kterou spatřili ustupovat, aniž k tomu byla donucena, a ptali se ho, když to byl Athéňan, zda ustupují proto, že se cítí víc doma v zemi, která jim je tak nepřátelská, než na moři, získaném za cenu nemalé námahy, a když to byl Syrakusan, zda teď utíkají před utíkajícími, to jest před Athéňany, o nichž s jistotou vědí, že touží utéci za každou cenu.

71 Dokud ještě nebyla bitva na moři rozhodnuta, panovala mezi pěchotou jedné i druhé strany stojící na břehu velká úzkost a napětí. Domácí vojsko usilovalo o dobytí ještě větší slávy, útočníci se báli, aby je nestihl osud ještě horší než dosavadní. /2/ Protože nyní pro Athéňany všechno záviselo na osudu lodí, nedal se jejich strach o budoucnost srovnat s ničím jiným a proměnlivost námořní bitvy způsobovala, že se nutně měnil i jejich pohled ze země. /3/ Protože se na bitvu dívali zblízka a všichni neobraceli svůj zrak současně na totéž místo, tu jestliže někteří spatřili, že někde jejich krajané mají převahu, jejich sebevědomí se hned zvětšilo a oni vzývali bohy, aby je nezbavili této naděje na záchranu, a naproti tomu ti, kteří se dívali na podléhající, nařikali a křičeli a pohled na to, co se dělo, je skličoval víc než ty, kteří byli přímo v boji. Jiní, kteří se dívali tam, kde byla bitva nerozhodná, protože zápas byl stále vyrovnaný, byli na tom nejhůř a ovládnuti strachem dokonce tělem naznačovali pohyby odpovídající jejich duševnímu stavu. Stále měli totiž

stejně blízko ke spáse jako ke zkáze. /4/ Dokud byl výsledek bitvy nejistý, bylo možno slyšet v témž athénském vojsku všechno najednou, nářek a křik, vítězící i prohrávající i jiné rozmanité zvuky, jaké se nutně ozývají ve velkém vojsku, které se nalézá v svrchovaném nebezpečí.

/5/ Téměř stejné pocity zakoušeli i ti, kteří byli na lodích, až nakonec po dlouhotrvající nerozhodné bitvě Syrakusané a jejich spojenci obrátili Athéňany na útěk, mocně se do nich opřeli a s velkým křikem a vzájemným povzbuzováním je pronásledovali až na břeh. /6/ Tu se vojáci z námořního vojska, pokud nepadli do zajetí na širém moři, rozptýlili na všechny strany a unikli do tábora. V pozemním vojsku už se nechoval každý jinak, ale všichni naráz plakali a nařkali, jak těžce nesli, co se dalo, a jedni utíkali na pomoc lodím, druzí na stráž ke zbytku opevnění, ostatní, a těch byla většina, mysli-li už jen na sebe a na to, jak by se zachránili. /7/ V té chvíli dostoupilo zděšení takové výše jako nikdy jindy. Byli teď postiženi něčím podobným tomu, co sami provedli nepřátelům v Pylu. Po zničení lodí musili Lakedaimoňané ztratit i muže, kteří se přes moře dostali na ostrov, a tentokrát už neměli Athéňané žádnou naději, že se zachrání na pevnině, ledaže by se stalo něco nečekaného.

72 Po skončení tak prudké námořní bitvy spojené se ztrátou mnoha lodí i mnoha lidí na obou stranách Syrakusané a jejich spojenci, kteří dobyli vítězství, sebrali trosky lodí a padlé, odpluli k městu a postavili tropaion. /2/ Athéňané zdrceni velikostí neštěstí, které je postihlo, ani nepomysli-li na to, aby požádali o dovolení sebrat své padlé nebo trosky lodí, ale rozhodli se vytáhnout hned v noci. /3/ Démosthenes přišel k Nikiovi s návrhem, aby naplnili mužstvem zbylé lodí a vynutili si za úsvitu násilím odjezd, kdyby to bylo možné. Poukazoval na to, že jim stále ještě zbylo víc lodí schopných použití než nepřátelům. Athéňanům jich totiž zůstalo na šedesát, jejich protivníkům méně než padesát. /4/ Nikias s návrhem souhlasil a už se chystali naplnit lodi posádkami, avšak námořníci nechtěli na ně vstoupit, protože bylo ohromeni porážkou a nevěřili, že by ještě mohli zvítězit.

73 Všichni už měli v úmyslu odejít pěšky po pevnině, jenže

Hermokrates ze Syrakus si domýšlil, co mají v plánu, a protože se domníval, že by to bylo velmi zlé, kdyby tak velké vojsko ustoupilo po pevnině, usadilo se někde na Sicílii a chtělo se s nimi znova pustit do války, přišel za úředníky, vyložil jim, že se nesmí dovolit, aby během noci odtáhli (řekl jim, co si o tom myslí), ale že by měli všichni Syrakusané i spojenci hned vyjít, zatarasit cesty, obsadit dřív než nepřítel průsmyky a střežit je. /2/ Úředníci měli stejný názor jako on a soudili, že by se to mělo udělat, avšak nevěřili, že by se lidem, kteří si teď s takovou radostí odpočívají po velké námořní bitvě, když ještě k tomu je svátek (náhodou se toho dne přinášela oběť Hérakleovi), jen tak chtělo poslechnout. Z velké radosti nad vítězstvím se prý většina při té slavnosti dala do pití a úředníci by se nadáli všeho jiného spíš, než že by si od nich dali říci, chopili se v té chvíli zbraní a vytáhli.

/3/ Protože se úředníkům při jejich uvažování ukazovaly potíže, Hermokrates už je nepřemlouval a sám si za těchto okolností vymyslel takovouto lest, neboť se obával, aby je Athéňané v klidu v noci nepředěšili a neprošli oněmi nejobtížnějšími místy.

Pošle některé ze svých druhů — to už se stmívalo — v průvodu jezdců k athénskému táboru. Když se přiblížili do takové vzdálenosti, že je bylo možné slyšet, zavolali si některé jménem, jako by byli přáteli Athéňanů (někteří totiž donášeli Nikiovi zprávy o tom, co se děje uvnitř), a přikázali jim, aby řekli Nikiovi, že nemá odvádět vojsko v noci, protože Syrakusané hlídají cesty, ale že se má ve vší tichosti připravit odtáhnout ve dne. /4/ Když to poslové vyřídili, zas odjeli a ti, kteří to slyšeli, oznámili vše athénským stratégům.

74 Kvůli této zprávě zůstali Athéňané celou noc na místě, protože si nemysleli, že by v tom byl klam. A když už odešli hned, rozhodli se, že tam zůstanou i příští den, aby si vojáci připravili v mezích možnosti to nejužitečnější, všechno ostatní aby tam nechali a vzali si s sebou jen to, co je nutné pro osobní potřebu.

/2/ Syrakusané a Gylippos vyrazili napřed s pozemním vojskem, zahradili po krajině cesty, kudy se dalo předpokládat, že Athéňané půjdou, postavili stráže k brodům přes

potoky a řeky a zaujímalí postavení tam, kde to považovali za vhodné, aby čekali na vojsko a zabránili mu v postupu. Připluli také se svými lodmi a odtáhli athénské lodi ze břehu; několik málo jich podle svého rozhodnutí sami Athéňané zapálili, ostatní si Syrakusané v klidu přivázali ke svým lodím, jak kde která ležela, a odtahovali je do města; nikdo jim v tom nebránil.

75 Když už se pak Nikiovi a Démostenovi zdály přípravy dostačující, dalo se konečně vojsko na pochod, bylo to třetího dne po oné námořní bitvě. /2/ Bylo to hrozné, a to nejen přihlížíme-li k tomu, že odcházeli po ztrátě všech lodí a že velké naděje vystřídaló nebezpečí hrozící jim samým i celému jejich státu, ale i při opuštění tábora plnilo duši každého vojáka bolestí to, co viděl. /3/ Protože mrtvoly nebyly pohřbeny, tu kdykoli někdo spatřil ležet někoho ze svých přátel, pociťoval při tomto pohledu bolest smíšenou se strachem, a ti, kteří byli zanecháni na místě živí, totiž ranění a nemocní, byli pro živé příčinou ještě větší žalu než padlí a probouzeli v nich ještě větší lítost než ti, kteří zahynuli. /4/ V každém vyvolávali pocit nejistoty svými úpěnlivými prosbami a nářkem, když na nich chtěli, aby je vzali s sebou, a na každého volali, kdykoli někdo zahlédl někoho z druhů nebo příbuzných. Chytali se vojáků, s nimiž spávali v jednom stanu, když už byli na odchodu, a provázeli je, kam až mohli, a když někoho opustily duševní a tělesné síly, zůstal za nimi, což se neobešlo bez mnohého vzývání bohů a bez nářku. A tak bylo celé vojsko plné pláče a tak velké nejistoty, že pro ně odchod nebyl lehký, třebaže odcházeli z nepřátelské země. Stihly je už takové rány, že pro ně ani neměli dost slz, a obávali se, že je v nejisté budoucnosti stihnou další. /5/ Zmocnila se jich velká sklíčenost a současně se styděli sami za sebe. Nepodobali se ničemu jinému než obyvatelstvu prchajícímu z dobytého města, a to města rozhodně ne malého, vždyť celý ten pochodující zástup čítal ne méně než čtyřicet tisíc osob. A z nich nejen všichni ostatní s sebou nesli všechno užitečné, co kdo mohl, ale i hopliti a jezdci proti všemu zvyku sami si nesli své potraviny pod zbraněmi, jedni pro nedostatek sluhů, druzí z nedůvěry k nim, protože někteří sluhové zběhli

už dřív a většina jich utíkala nyní. A ani to, co nesli, nebylo dostačující, neboť v táboře už nebylo obilí.

/6/ Útrapy a stejný úděl v neštěstí, což jindy poskytuje určitou úlevu, protože je společné mnohým, to se v současné chvíli nezdálo snadno snesitelné, zvláště když si uvědomili, jaké to bylo zprvu nádherné a skvělé tažení a k jakému konci a ponížení dospělo. /7/ Vždyť toto byl největší zvrát štěstí, jaký kdy potkal řecké vojsko, protože místo aby si po svém příchodu podrobili druhé, odcházeli se strachem, aby se to nestalo jim samým, a místo blahopřání a oslavných písní, které se ozývaly při jejich odjezdu z domova, ozývají se teď při jejich odchodu kletby nepřátel, odcházejí navíc jako pěšáci místo na lodích a jsou závislí víc na hoplitech než na loďstvu. A přesto se jim toto všechno zdálo ještě snesitelné ve srovnání s velikostí nebezpečí, které nad nimi viselo.

76 Když Nikias viděl, jak je vojsko malomyslné a jak se změnilo, šel vedle něho, povzbuzoval je a uklidňoval, pokud to okolnosti dovolávaly, a při setkání s každou další skupinou mluvil stále silnějším hlasem z horlivosti i z touhy, aby ho bylo co nejdále slyšet a aby přinesl nějaký užitek.

77 „I za těchto okolností je třeba uchovat naději, Athéňané a spojenci, vždyť se někteří zachránili z větších hrůz, než jsou tyto, a nesmíte sami sobě příliš vyčítat ani kvůli pohromám, které vás stihly, ani kvůli strážním, které vás nyní nezaslouženě trápí. /2/ Já přece nevynikám nad nikoho z vás tělesnou silou (jen se podívejte, jak mě nemoc umožila) a zdálo se, že jsem svým štěstím nestál za nikým ani v soukromém životě ani jinak, a přesto jsem se nyní ocitl ve stejném nebezpečí jako ti nejhorší. A přece jsem ve svém životě plnil povinnosti k bohům a k lidem jsem se choval spravedlivě a bezúhonně. /3/ A tak přesto přese všechno chovám odvážné naděje v budoucnost a pohromy mě neděsí tak, jak by měly. Možná že všechno brzy přejde, vždyť nepřátelé měli dost štěstí, a jestliže naše výprava vyvolala nelibost některého boha, byli jsme už dost potrestáni. /4/ I jinde se přece stalo, že někteří zaútočili na druhé, a když vykonali činy, jaké konají lidé, odpykali je tak, jak lze snést. I my můžeme nyní s určitou pravděpodobností doufat, že k nám budou bozi milostivější (vždyť si od

nich zasloužíme spíš politování než závist), a když se podíváte sami na sebe, jací jste vojáci a kolik vás je, když teď pochodujete, pěkně seřazeni, nebuďte příliš smutní a uvažujte, že všude, kde se usadíte, vytvoříte ihned sami celé město a že žádné jiné město na Sicílii by jen tak neodolalo vašemu útoku ani by vás nedokázalo vyhnat, kdybyste se usídlili.

/5/ Vy sami musíte bdít nad tím, aby váš pochod probíhal v bezpečí a v pořádku, a každý z vás ať nemyslí na nic jiného než na to, že ono místo, na němž bude nucen bojovat, bude v případě vítězství jeho vlastní a hradbou. /6/ Budeme musít spěchat stejně v noci jako ve dne, neboť máme málo potravin, a dostaneme-li se do nějakého místa nám přátelského, patřícího Sikelům (na ty se ještě můžeme spolehnout, protože se bojí Syrakusanů), můžete věřit, že jste od té chvíle v bezpečí. Už napřed k nim byli posláni poslové s příkazem, aby nám šli naproti a aby s sebou vzali potraviny.

/7/ Zkrátka uvědomte si, vojáci, že teď je nutné, abyste se osvědčili jako stateční muži, protože není nablízko místo, kde byste se mohli zachránit, kdybyste podlehli zbabělosti, a jestliže nyní uniknete nepřátelům, budete mít štěstí a uvidíte, po čem toužíte, a Athéňané znova pozvednou velkou moc svého státu, třebaže nyní poklesla. Stát jsou totiž muži, ne hradby ani lodí bez mužů.“

78 Takto povzbuzoval Nikias vojáky a chodil při tom kolem vojska, a když někde zpozoroval, že je roztrháno a pochoduje v nepořádku, sháněl je dohromady a obnovoval pořádek, a Démostenes mluvil stejně nebo podobně k svým vojákům.

/2/ Vojsko bylo na pochodu seřazeno do čtverce, nejprve oddíl Nikiův, ten vedl, za ním následoval oddíl Démostenův; nosiče zavazadel a ostatní vojáky vzali hopliti doprostřed. /3/ Když dorazili k brodu přes řeku Anapos, zastihli u něho sešikované Syrakusany a jejich spojence; zahnali je na útěk, zmocnili se brodu a postupovali dál. Syrakuská jízda objížděla jejich boky a napadala je a lehká pěchota na ně házela oštěpy.

/4/ Téhož dne postoupili Athéňané asi čtyřicet stadií a přenocovali pod širým nebem u jednoho pahorku. Příštího dne vyrazili časně a ušli asi dvacet stadií, pak sestoupili do roviny

a zřídili tábor; protože to místo bylo obydlené, měli v úmyslu pobrat v domech něco k jídlu a vzít si odtamtud na cestu vodu, neboť mnoho stadií dál tím směrem, kterým chtěli jít, byla voda vzácná. /5/ Syrakusané je v těchto místech přešli a začali stavět zeď, aby jim zatarasili další cestu. Byl tam pahorek jako přirozená pevnost a z obou jeho stran byla srázná rokle; pahorku se říkalo Akraion Iepas — Akerská skála.

/6/ Příštího dne táhli Athéňané dál a početní syrakušští a spojenečtí jezdci a kopiníci jim z obou stran bránili v postupu, házeli na ně kopí a jezdili po jejich boku. Dlouhou dobu Athéňané bojovali, potom ustoupili do téhož tábora. A už neměli potraviny jako dříve, protože už nebylo možné vzdálit se kvůli jezcům.

79 Časně ráno se dali znova na pochod a vynutili si průchod k onomu opevněnému pahorku. Před sebou našli nepřátelskou pěchotu sešikovanou v mnoha řadách za sebou na obranu opevnění — to místo bylo totiž těsné. /2/ Athéňané zaútočili na hradbu a snažili se ji dobýt. Shora z pahorku po nich stříleli četní nepřátelé; jeho boky spadaly příkrě dolů, takže je snáze zasahovali. Když se Athéňanům nepodařilo prorazit, znova ustoupili a odpočívali.

/3/ Náhodou se v té chvíli dalo do hřmění a deště, jak se rádo stává, když už se rok chýlí k podzimu; následkem toho se nálada Athéňanů ještě víc zhoršila a myslili si, že i toto všechno se děje na jejich záhubu.

/4/ Zatímco odpočívali, poslal Gylippos a Syrakusané část vojska, aby zatarasili hradbou i cestu za jejich zády z té strany, odkud přišli, Athéňané však také poslali nějaké vojáky proti nim a zabránili tomu. /5/ Potom ustoupili s celým vojskem víc k rovině a utábořili se.

Příštího dne táhli dál a Syrakusané na ně doráželi kruhem ze všech stran a mnoho jich poranili. Kdykoliv Athéňané přecházeli do útoku, oni couvli, kdykoliv ustupovali, oni na ně doráželi a napadali především zadní voj, kdyby se jim nějak podařilo poděsit celé vojsko zahrnutím malé části na útěk. /6/ Při tomto způsobu boje Athéňané dlouhou dobu odolávali, potom postoupili pět nebo šest stadií a na rovině odpočívali. I Syrakusané se stáhli do svého tábora.

80 Vzhledem k špatnému stavu vojska způsobenému nedostatkem všech potřeb i proto, že mnoho vojáků bylo zraněno v mnoha potyčkách s nepřáteli, rozhodli se Nikias a Démostenes zapálit v noci co nejvíc ohňů a vojsko odvést, ne však už tou cestou, kterou chtěli původně, ale právě opačným směrem, než kde Syrakusané hlídali, k moři. /2/ Celá tato cesta, kterou mělo vojsko projít, nešla směrem ke Kataně, ale do druhé části Sicílie směrem ke Kamarině a Gele a k řeckým a barbarským městům na té straně.

/3/ Zapálili tedy mnoho ohňů a dali se v noci na pochod. A tak jako ve všech vojskách, zvláště v těch největších, rád vzniká strach a hrůza, zejména když postupují v noci nepřátelskou zemí a směrem od nepřátel, kteří nejsou příliš vzdáleni, tak i mezi Athéňany došlo ke zmatku. /4/ Vojsko Nikiovo, které šlo napřed, zůstávalo pohromadě a hodně postoupilo, kdežto Démostenovo, asi polovička všech nebo i víc, se odtrhlo a pochodovalo dost v nepořádku. /5/ Přece však se za svítání dostali k moři, vstoupili na takzvanou helórskou silnici a šli po ní s úmyslem dojít k řece Kakyparu a táhnout pak podle ní vzhůru do vnitrozemí. Doufali totiž, že se tu setkají se Sikely, pro které si poslali.

/6/ Avšak když přišli k řece, našli i tam syrakuský strážník oddíl, který zahrazoval brod zděnou a kolovou hradbou. Vynutili si průchod, přešli přes řeku a táhli zas k jiné řece, k Erineu, protože jejich průvodci radili dát se tímto směrem. 81 Když nastal den a Syrakusané poznali, že Athéňané od táhli, obviňovali mnozí z nich i ze spojenců Gylippa, že úmyslně nechal Athéňany odejít. Pustí se rychle za nimi tou cestou — nedalo jim mnoho práce uhodnout, kudy se dali — a zastihnou je asi v době oběda. /2/ Když navázali dotyk s Démostenovými vojáky, kteří tvořili zadní voj a pochodovali pomaleji a ve větším nepořádku, protože mezi nimi v noci došlo ke zmatku, hned na ně zaútočili a začali bitvu. Syrakuská jízda je snáze obklíčila, protože byli roztrženi, a sevřela je. /3/ Nikiovo vojsko bylo vpředu ve vzdálenosti už asi padesáti stadií. Nikias je totiž vedl rychleji, protože soudil, že pro ně není spásné zůstat dobrovolně na témž místě a bojovat jen tenkrát, když k tomu budou donuceni.

/4/ Démosthenes byl po většinu času trápen takřka nepřetržitými potížemi, protože táhl vzadu a nepřátelé na něho proto útočili nejdřív. Také tentokrát, když zjistil, že ho Syrakusané pronásledují, zastavil další postup a raději řadil vojsko k bitvě, až ho při jeho průtazích nepřátelé obklíčili a on sám i jeho Athéňané se dostali do velkého zmatku. Byli zatlačeni na jakési místo obehnané kolem dokola zídrou, odkud vedla na jednu i na druhou stranu cesta a kde rostlo mnoho oliv, a ze všech stran byli napadeni střelbou. /5/ Je přirozené, že Syrakusané spíš podnikali takové útoky, a ne řádné bitvy, při nichž vojáci stojí na svém stanovišti, protože kdyby se pusili do boje s lidmi, kteří ztratili veškerou naději, bylo to výhodnější pro Athéňany než pro ně. Kromě toho už se nedalo pochybovat o jejich úspěchu, a proto se teď do určité míry šetřili, aby se ho dočkali a neztratili život dřív, než doopravdy přijde, a domnívali se, že i tímto způsobem zlomí jejich odpor a donutí je ke vzdání.

82 Když po celý den stříleli ze všech stran na Athéňany a jejich spojence a viděli, že už jsou utýráni zraněními a jiným trápením, Gylippos a Syrakusané i jejich spojenci dají hlasatelem nejprve vyhlásit ostrovanům, chce-li k nim někdo přejít, že mu zaručují svobodu. A občané několika obcí odpadli od Athéňanů. /2/ O něco později byla uzavřena dohoda se všemi ostatními, kteří šli s Démosthenem, že vydají zbraně, nikdo nebude připraven o život ani násilím ani ve vězení ani odepřením nejnnutnějších životních potřeb. /3/ Všichni, počtem šest tisíc, se vzdali, vydali také všechny peníze, které měli u sebe, a to tak, že je házeli do obrácených štítů, a naplnili tak čtyři štíty. Ty pak ihned odvedli do města. Nikias se svými lidmi dorazil téhož dne k řece Erineu, překročil ji a usadil se s vojskem na jakési výšině.

83 Syrakusané ho však příštího dne dohonili, řekli mu, že se jim Démosthenovo vojsko vzdalo, a vyzvali ho, aby učinil totéž. On jim nevěřil a sjednal s nimi, že pošle jezdce, aby to ověřil. /2/ Když jezdec odjel a zas se vrátil se zprávou, že se vzdali, poslal Nikias ke Gylippovi a k Syrakusanům hlasatele, že je ochoten uzavřít jménem Athéňanů dohodu o náhradě všech peněz, které Syrakusané na válku vynaložili, s podmín-

kou, že nechají jeho vojsko odejít. Dokud nebude náhrada zaplacená, dá jim z Athéňanů rukojmí, za každý talent jednoho muže.

Syrakusané a Gylippos však tento návrh nepřijali, nýbrž vrhli se na ně, obklopili je ze všech stran a stříleli na ně až do pozdních hodin. /4/ I tito byli v zlém postavení, protože měli nedostatek jídla i ostatních potřeb. Nicméně měli v úmyslu využít noční klid a vydat se na další cestu. Jakmile se chopí zbraní, Syrakusané to zpozorují a zanotují paján.

/5/ Když Athéňané poznali, že se jejich počínání neutajilo, znova zbraně odložili, jen asi tři sta mužů ne. Ti si vynutili průchod středem nepřátelských stráží a táhli za noci dál, kam až to bylo možné.

84 Když se rozednilo, vedl Nikias vojsko vpřed. Syrakusané a jejich spojenci na ně dotírali stejným způsobem a ze všech stran na ně stříleli a házeli kopí. /2/ Athéňané spěchali k řece Assinaru, a to ze dvou důvodů. Jednak byli ze všech stran tísněni útoky mnoha jezdců i ostatního vojska a domnívali se, že jim přinese určitou úlevu, jestliže přejdou řeku, jednak byli utrmáceni a toužili se napít.

/3/ Když se k ní dostanou, vrhnou se do ní beze všeho pořádku; každý ji chtěl sám přejít první a nepřátelé jim ještě svými útoky přechod ztěžovali. Jak byli nuceni postupovat hromadně, padali jedni na druhé a šlapali po sobě, vráželi do sebe krátkými kopími a jinými věcmi, které nesli, a někteří hynuli okamžitě, jiní se zamotávali a byli unášeni proudem.

/4/ Syrakusané se rozestavili na druhém břehu řeky, který byl srázný, a stříleli shůry na Athéňany, většinou hltavě pijící a shlukující se v dost hlubokém řečišti. /5/ Peloponnésané za nimi sestoupili ze břehu a ubíjeli zejména ty, kteří byli v řece. Voda byla okamžitě znečištěna, přesto však ji pili, smíšenou s krví a bahnem, a mnozí o ni dokonce bojovali.

85 Když pak už nakonec v řece na sobě ležely hromady mrtvol a vojsko bylo jednak ničeno v řece, jednak je, když už se některým podařilo odtud uniknout, zabíjeli jezdci, vzdal se Nikias Gylippovi, protože důvěřoval víc jemu než Syrakusanům. Žádal jej, aby s ním on a Lakedaimoňané naložili, jak chtějí, avšak aby už přestali vraždit ostatní vojáky. /2/ Gy-

lippos pak vydal rozkaz, aby je zajímali živé. Ty, které ze zbylých neukryli Syrakusané (a takových bylo hodně), odvedli živé a za těmi třemi sty, kteří v noci pronikli strážemi, poslali vojáky, aby je pronásledovali, a ti je pochytali.

/3/ Ta část vojska, která byla takto shromážděna a která patřila státu, nebyla početná, tím víc bylo těch, kteří byli ukradeni; těch byla plná Sicílie, protože nebyli zajati podle dohody jako vojáci z oddílu Démosthenova. /4/ Nemalý díl jich také zahynul. Bylo to totiž strašné krveprolití, větší než kterékoli jiné v této válce. I v jiných četných srážkách, k nimž došlo za pochodu, jich nemálo padlo. Avšak přece jen jich také mnoho uteklo, někteří hned, jiní se dostali do otroctví a podařilo se jim uprchnout později. Jejich útočištěm byla Katané.

86 Když se Syrakusané a jejich spojenci shromáždili, sebrali s sebou co největší počet zajatců a zbroj jim odňatou a vrátili se do města. /2/ Ostatní Athéňany a jejich spojence, které zajali, odvedli do kamenolomů, které považovali za nejbezpečnější vězení, Nikiu a Démosthena dali přes Gylippův odpor popravit. Gylippos si totiž myslel, že by to pro něho byla krásná odměna za vítězství, kdyby vedle jiného přivezl Lakedaimoňanům i nepřátelské vojevůdce. /3/ Náhoda tomu chtěla, že jeden z nich, Démosthenes, byl jejich nejhorším nepřítelem kvůli událostem v Pylu, kdežto druhý jim při stejné příležitosti prokázal největší službu. Vždyť Nikias se zasadil o osvobození lakedaimonských vojáků na ostrově tím, že přemluvil Athéňany, aby uzavřeli příměří. /4/ Za to mu byli Lakedaimoňané přátelsky nakloněni a Nikias se vzdal Gylippovi především proto, že se na to spoléhal. Avšak někteří ze Syrakusanů, jak se říkalo, přesvědčili spojence a dali ho popravit, jedni proto, že se báli, aby jim, kdyby byl vyslýchán, nepokazil jejich úspěch, protože se s ním potají dohadovali, druzí, zejména Korintané, proto, že měli strach, aby některé nepodplatil a neutekl, neboť byl bohatý, a aby se později kvůli němu nedostali znova do nebezpečí.

/5/ Ten tedy zemřel z tohoto nebo podobného důvodu, ačkoliv si ze všech Řeků mé doby tak zlý osud nejméně zasloužil, protože se vždy snažil žít podle zásad ctnosti.

87 K těm, kteří byli zavřeni v lomech, se Syrakusané v první době chovali krutě. Protože jich bylo v hlubokém a těsném prostoru mnoho, týral je nejdřív sluneční úpal a dusno, neboť neměli střechu nad hlavou, a noci, které následovaly, byly už podzimně studené, a tato změna podporovala vznik nemocí. /2/ Protože pro nedostatek místa konali zajatci na témž místě všechny potřeby a navíc ještě se na sobě hromadily mrtvoly těch, kteří zemřeli následkem zranění, výkyvů teploty a z podobných příčin, byl tam nesnesitelný zápach; zároveň byli trýzněni hladem i žízní, neboť po osm měsíců dávali každému kotylu vody a dvě kotyly obilí na den. I jinak nebylo nic, co běžně snášejí lidé, kteří se dostanou do podobného prostředí, aby to nepostihlo i je.

/3/ A tak natlačeni tam byli asi sedmdesát dní; potom prodali všechny do otroctví s výjimkou Athéňanů a Řeků ze Sicílie a Itálie. /4/ Celkem se dostalo do zajetí neméně než sedm tisíc, je ovšem těžké říci přesné číslo.

/5/ To byla nejvýznamnější událost, k níž došlo během této války, ba zdá se mi, že to byla nejdůležitější ze všech událostí z celých řeckých dějin, o nichž jsme se doslechli, pro vítěze nejslavnější a pro přemožené nejnešťastnější. Ti byli poraženi všude a všemi způsoby a žádné neštěstí nebylo v žádném ohledu malé. Bylo to to, čemu se říká úplná zkáza, a v ní bylo zničeno pozemní vojsko i loďstvo a všechno ostatní a z toho velkého množství se jich vrátilo domů jen málo.

To byly události na Sicílii.

ZIMA DEVATENÁCTÉHO ROKU VÁLKY (říjen 413 až únor 412; kap. 1—6)

Zděšení v Athénách. Přesto rozhodnuto pokračovat ve válce (1). Ohlas v Řecku (2). Agidova výprava k Malijskému zálivu. Lakedaimonské a athénské přípravy (3—4). Athénští spojenci odpadají. Vyjednávání Lakedaimoňanů s Peršany (5—6).

DVACÁTÝ ROK VÁLKY (březen 412—únor 411; kap. 7—60)

LÉTO. Peloponnéské loďstvo poslané na pomoc Chijským blokováno Athéňany ve Speiraiu (7—11). Alkibiades a Chalkideus plují s pěti loďmi na Chios. Chios a Klazomeny odpadnou od Athéňanů (12—14). Athéňané spěšně vyzbrojují loďstvo, aby je poslali na Chios (15). Teos a Milét odpadnou od Athéňanů (16—17). Smlouva o spojenectví Lakedaimoňanů s perským králem (18). Boje u Chia a Speiraia (19—20). Demokratický převrat na Samu (21). Pokus Chijských a Peloponnésanů získat Lesbos zmařen Athéňany (22—23). Vylodění Athéňanů na Chiu (24). Athénské vítězství nad Miléťany a Peloponnésany (25). Příjezd významného loďstva sicilského a peloponnéského. Na radu Frynichovu Athéňané vyklidí milétské území (26—27). Lakedaimoňané se zmocní Iasu a vydají Amorga Tissafernovi (28). ZIMA. Tissafernes chce vyplácet Peloponnésanům jen část slíbeného žoldu (29). Další události na Chiu a jině (30 až 34). Vojskové akce týkající se Knidu (35). Druhá smlouva peloponnésko-perská (36—37). Athéňané opevní Delfinion na Chiu (38). Příjezd nového peloponnéského loďstva do Asie (39). Porážka athénské loďstvo u Knidu (40—42). Napětí mezi Peloponnésany a Tissafernem (43). Peloponnéské loďstvo na Rhodu (44). Alkibiades u Tissaferna. Jeho úsilí o návrat do Athén a jednání o oligarchický převrat. Námitky Frynichovy (47—49). Frynichos podá zprávu o Alkibiadově činnosti Astyochovi. Peisandros navrhuje Athéňanům, aby změnili ústavu a povolali zpět Alkibiada. Je pověřen jednat s Tissafernem a Alkibiadem (50—54). Athénský útok na Rhodos (55). Neúspěšné vyjednávání athénských vyslanců s Tissafernem (56). Tissafernes uzavře třetí smlouvu s Peloponnésany (57—59). Dobytí Órópu Boióťany. Peloponnéské loďstvo dorazí do Miléta (60).

LÉTO JEDENADVACÁTÉHO ROKU VÁLKY (březen—září 411; kap. 61—109)

Boje u ostrova Chia (61). Abydos a Lampsakos odpadnou od Athéňanů (62). Odstranění demokracie v Athénách. Teror rady čtyř set (63—70). Rada čtyř set se pokouší jednat s Agidem (71). Athénské vojsko na Samu zůstává demokratické (72—77). Nespokojenost Peloponnésanů s Astyochem. Marný pokus Peloponnésanů o svedení námořní bitvy (78—79). Klearchos pluje s peloponnéským loďstvem k Helléspontu (80). Alkibiades

povolán na Samos a zvolen stratégem (81—82). Nauarchos Mindaros převezme velení nad vojskem u Miléta po odvolaném Astyochovi (83—85). Odmítavý postoj Athéňanů na Samu k vyslancům rady čtyř set (86). Tissafernova cesta do Aspendu — slibuje, že odtud přiveze foinické lodi (87—88). Thérámenes vede opozici proti radě čtyř set v Athénách. Oligarchové zabezpečují Peiraieus. Frynichos zavražděn. Hopliti zboří novou zeď u Peiraiea a žádají zavedení vlády pěti tisíc (89—93). Peloponnéské loďstvo míří k Euboji. U Eretrie porazí Athéňany. Celá Euboia je pro Athéňany ztracena (94—96). Odstranění rady čtyř set a nastolení rady pěti tisíc. Vůdcové oligarchie přecházejí k nepříteli (97—98). Peloponnéské loďstvo pluje pod velením Mindarovým z Miléta k Helléspontu. Thrasylos opouští proto se svým loďstvem Samos, dostane se však k Helléspontu až po Mindarovi (99—103). Vítězství nad peloponnéským vojskem u Kynos Séma v Helléspontu pozvedne Athéňanům náladu (104—106). Athéňané donutí k poslušnosti odbojný Kyzikos (107). Návrat Alkibiadův na Samos. Antandros odpadne od Peršanů. Tissafernes odchází k Helléspontu (108—109).

1 Když o tom přišla zpráva do Athén, dlouhý čas ani nejváženějším vojákům, kteří unikli ze samého boje a přinášeli zprávy zaručené, nikdo nevěřil, že by tak rychle mohlo dojít k tak úplné zkáze. Když o tom konečně nabyli jistotu, byli rozhořčeni na řečníky, kteří se před časem horlivě zasazovali o to, aby se uspořádala výprava, jako kdyby to byli sami neodhlasovali. Hněvali se i na vykladače znamení a na věštce a na všechny, kteří se tenkrát odvolávali na bohy a probouzeli v nich naději, že dobudou Sicílii. /2/ Zármutek na ně padal ze všeho a ze všech stran, hrůza a zděšení, vyvolané tím vším, byly nepředstavitelné. Ztráta tolika hoplitů a jezdců a všech těch mladých lidí, jejichž nenahraditelnost všichni viděli, doléhala těžce na každého jednotlivě i na stát jako celek. Kromě toho neviděli dost lodí v loděnicích ani dost peněz ve státní pokladně ani dost posádek pro lodi, a to je naplňovalo beznadějí a nevírou v možnost záchrany z přítomných pohrom. Domnívali se, že nepřátelé ze Sicílie okamžitě proti nim vyplují, aby napadli Peiraieus, zvláště když dobyli tak skvělého vítězství, a nepřátelé v Řecku že teď zdvojnásobí své přípravy a podniknou proti nim útok se vším úsilím jak na zemi, tak na moři a všichni spojenci že od nich odpadnou a půjdou s nepřáteli. /3/ Stejně však rozhodli, že pokud to okolnosti dovolí, nesmějí se poddávat, ale že musí připravovat

loďstvo a opatrovat si na ně dříví, kde se dá, i peníze, zajistit se ze strany spojenců, zejména na Euboji, rozumně se uskrovnit ve státních vydáních a vybrat si jakousi vládu ze starších občanů, kteří by s přihlédnutím k okamžité situaci rozhodovali o vhodných opatřeních. /4/ Protože v nich v současné chvíli všechno probouzelo strach, byli ochotni zachovávat pořádek, jak už je zvykem lidu.

Jak rozhodli, tak učinili, a skončilo léto.

2 V následující zimě vyvolala velká pohroma Athéňanů na Sicílii okamžitě velké vzrušení mezi všemi Řeky. Jedni, kteří nebyli spojenci žádné strany, si mysleli, že i když je nikdo nezve, nesmějí se už držet stranou války, ale musí sami od sebe podniknout útok na Athéňany — každý z nich se domníval, že by byli Athéňané udeřili i na ně, kdyby byl pro ně sicilský podnik dopadl dobře, a že co z války zbývá, bude krátké a účast na ní že přinese čest. Druzí, spojenci Lakedaimoňanů, planuli zas víc než dřív touhou zbavit se co nejdřív svých četných potíží. /2/ Avšak především poddaní Athéňanů byli ochotni vzbouřit se proti nim bez ohledu na nedostatečnost svých sil, protože posuzovali situaci ze zorného úhlu svého hněvu a neuvažovali o tom, zda jsou schopni v příštím létě vydržet.

/3/ V lakedaimonském státě pod vlivem toho všeho stoupala odvaha, zejména proto, že mohli s velkou pravděpodobností na jaře čekat příchod svých sicilských spojenců s velkou vojenskou mocí, kterou z nutnosti zvětšili vybudováním loďstva.

/4/ Vzhledem k všestranně příznivým vyhlídkám pomýšleli na to pustit se bezodkladně do války, neboť věřili, že skončí-li dobře, budou na věčné časy zbaveni všech nebezpečí toho druhu, jaké jim hrozilo od Athéňanů, kdyby dobyli Sicílii, a že po pokoření Athén sami už budou bezpečně vedoucí silou v celém Řecku.

3 Agis, jejich král, vyrazil tedy ještě v zimě s částí vojska z Dekeleje, vybral od spojenců peníze na loďstvo, obrátil se k Malijskému zálivu, z dávného nepřátelství odehnal Oitánům většinu dobytka a prodal ho. Achaje fthiótské a všechny ostatní v oněch končinách, kteří byli poddaní Thesalům, přes protesty a stížnosti Thesalů donutil vydat rukojmí a pe-

níze (rukojmí poslal do Korinta) a pokusil se učinit z nich spojence. /2/ Lakedaimoňané uložili městům povinnost postavit sto lodí: oni sami a Boióťané jich měli dodat po pětadvaceti, Fókové a Lokrové patnáct, Korintané patnáct, Arkadové, Pelléňané a Sikyóňané deset, Megařané, Troizénští, Epidauřané a Hermionští deset. Připravovali také všechno ostatní, aby hned na začátku jara začali válku.

4 I Athéňané podle svého rozhodnutí připravovali v této zimě stavbu lodí, opatřili dříví a opevnili Sunion, aby jejich zásobovací lodi mohly kolem plout bezpečně. Vyklidili pevnost, kterou postavili v Lakónii, když pluli kolem Peloponnésu na Sicílii, omezili i jiné výdaje, které se jim zdály zbytečné, aby ušetřili, a především dávali pozor na spojence, aby od nich neodpadli.

5 Zatímco obě strany konaly toto a počínaly si tak, jako by s válečnými přípravami teprve začínaly, Euboiané jako první během té zimy poslali k Agidovi vyslance jednat o svém odpadnutí od Athéňanů. Agis jejich návrhy přijal a poslal si do Lakedaimonu pro Alkamena, syna Sthenelaidova, a Melantha, aby převzali velení na Euboji. Ti přišli s asi třemi sty neodamódy a Agis připravoval jejich přepravu na Euboii.

/2/ V té chvíli přišli i Lesbané, kteří chtěli také odpadnout. Protože je podporovali Boióťané, nechal se Agis přemluvit, aby se s Euboii ještě počkalo, a připravoval odpadnutí Lesbanů. Dal jim jako harmostu Alkamena, který měl plout na Euboii, Boióťané slíbili deset lodí a on sám také deset.

/3/ Toto všechno se konalo bez dohody s lakedaimonským státem, protože Agis měl po celou dobu, kdy byl s brannou mocí, které velel u Dekeleje, právo posílat vojsko, kamkoli chtěl, konat odvody i sbírat peníze. Dalo by se říci, že v této době spojenci poslouchali víc jeho než Lakedaimoňany v hlavním městě, neboť měl vojenskou moc a mohl okamžitě kamkoli přijít a nahnat hrůzu.

/4/ A tak vyjednával s Lesbany. Chijští a Eryťřané byli také ochotni odpadnout, ale neobrátili se na Agida, nýbrž přímo do Lakedaimonu. Současně s nimi přišel také vyslanec Tissaferna, který byl místodržitelem krále Dareia, syna Artaxerxova, v přímořských krajích. /5/ I Tissafernes totiž podně-

coval Peloponnésany a sliboval jim, že jim zajistí potraviny. Nedávno jej totiž král upomínal o zaplacení daní z oblasti, kterou spravoval, a on je zůstal dlužen, protože je nemohl vymáhat na řeckých obcích kvůli Athéňanům. Myslí si, že kdyby Athéňanům uškodil, mohl by tyto daně snáze vybrat a současně by mohl získat pro krále Lakedaimoňany jako spojence a Amorga, nemanželského syna Pissuthnova, který se vzbouřil v Karii, buď odvést živého, nebo zabít, jak mu král rozkázal.

6 Chijští a Tissafernes jednali tedy společně se stejným cílem.

Megařan Kalligeitos, syn Laofóntův, a Kyzičan Timagoras, syn Athénagorův, oba vyhnanci ze své země a oba bydlící u Farnabaza, syna Farnakova, přijdou asi v téže době do Lakedaimonu, protože je poslal Farnabazos s žádostí, aby vypravili loďstvo do Helléspontu. On sám usiloval o totéž co Tissafernes, kdyby to bylo možné, totiž aby odtrhl města, která patřila pod jeho pravomoc, od Athéňanů a mohl bez překážky vybírat daně a aby svým prostřednictvím získal pro krále spojenectví s Lakedaimoňany. /2/ Obojí vyslanci, Farnabazovi i Tissafernovi, prosazovali při vyjednávání své zájmy bez ohledu na druhé, a z toho vznikly v Lakedaimonu velké spory; jedni se pokoušeli přemluvit Lakedaimoňany, aby poslali dřív lodi a vojsko do Iónie a na Chios, druhí do Helléspontu. /3/ Lakedaimoňané však dávali mnohem víc přednost požadavkům Chijských a Tissafernovým, neboť jim pomáhal i Alkibiades, který byl už po předcích hostinným přítelem efora Endia a byl s ním velmi spřátelen. Proto se i v jeho rodině vyskytovalo na památku tohoto hostinného přátelství lakónské jméno, neboť Alkibiadův syn se jmenoval Endios. /4/ Přece však poslali Lakedaimoňané nejdřív na Chios perioika Frynia, aby zjistil, zda mají Chijští skutečně tolik lodí, kolik uvádějí, a zda i jinak je ta obec taková, jak se o ní mluví. Když jim oznámil, že je pravda, co slyšeli, uzavřeli okamžitě s Chijskými a s Erytřany spojenectví a rozhodli, že jim pošlou čtyřicet lodí vzhledem k tomu, že podle Chijských jich tam bylo pohotově neméně než šedesát. /5/ Sami jich chtěli nejdřív poslat deset pod velením nauarcha Melanchridy, když však potom došlo k zemětřesení, poslali místo

Melanchridy Chalkidea a místo deseti lodí jich v Lakónii vystrojili pět.

A skončila zima a skončil devatenáctý rok té války, kterou vypsál Thukydidés.

7 Protože Chijští naléhali na odeslání lodí, neboť měli strach, aby se Athéňané nedověděli o jejich vyjednávání (všichni tam totiž poslali vyslance potají), pošlou Lakedaimoňané v příštím letním období hned na začátku jara tři Spartány do Korinta s rozkazem, aby co nejrychleji přepravili přes Isthmos lodi z druhého moře do moře u Athén a všechny aby pluly na Chios, i ty, které Agis připravil na Lesbos, i ostatní. Všech spojeneckých lodí dohromady tam bylo třicet devět.

8 Kalligeitos a Timagoras, kteří jednali jménem Farnabazovým, se tedy nezúčastnili výpravy na Chios ani nedali peníze, které s sebou na výpravu přivezli, pětadvacet talentů, ale chtěli odjet později s jiným loďstvem, které by vypravili sami.

/2/ Když Agis viděl, že se Lakedaimoňané chystají odjet nejprve na Chios, také proti tomu nic neměl. Avšak spojenci se sešli v Korintě a po poradě se rozhodli plout nejdřív na Chios pod velením Chalkidea, který připravoval v Lakónii těch pět lodí, potom na Lesbos pod velením Alkamenovým, jak měl i Agis v úmyslu, a nakonec přijet k Helléspontu (pro toto tažení byl určen velitelem Klearchos, syn Rhamfiův), /3/ dále přepravit přes Isthmos nejprve polovinu lodí, ty měly ihned odplout, aby Athéňané nedávali tolik pozor na ty, které odjíždějí, jako na ty, které se měly teprve později dostat přes Isthmos. /4/ V těchto místech se chtěli plavit naprosto veřejně z opovržení k nemohoucnosti Athéňanů, protože se ještě nikde neukazovalo žádné významnější jejich loďstvo. Jak rozhodli, tak také ihned přepravili jedenadvacet lodí.

9 Pospíchalo se s odplutím, avšak Korintňané nechtěli vyrazit dřív, dokud neskončí isthmické hry, jejichž čas právě přišel. Agis byl ochoten podniknout výpravu jako svou soukromou, aby oni nemusili porušit isthmické příměří. /2/ Protože s tím však Korintňané nesouhlasili a docházelo k prodlení, Athéňané se dovídali stále víc o záměrech Chijských a poslali k nim

jednoho ze stratégů, Aristokrata, aby vznesl stížnost. Když Chijští zapírali, rozkázali jim, aby jim na znamení věrnosti poslali lodi k spojeneckému loďstvu; oni jich poslali sedm. /3/ Příčinou toho, že lodi byly poslány, bylo, že většina Chijských o vyjednávání nevěděla a oligarchové a další zasvěcení nechtěli ještě mít lid proti sobě, dokud nebudou mít nějakou posilu, a už nečekali, že Peloponnesané přijdou, protože otáleli.

10 Zatím se konaly isthmické hry a Athéňané, kteří byli pozváni, se jich zúčastnili, a tu se jim záměry Chijských ukázaly v ještě jasnějším světle. Když se vrátili domů, ihned se připravovali k tomu, aby nepropásli výjezd lodí z Kenchrejí.

/2/ Po slavnosti Peloponnesané odpluli s jedenadvaceti lodmi pod velením Alkamenovým směrem na Chios. Athéňané proti nim nejprve vypluli se stejným počtem lodí a snažili se je vylákat na širé moře. Když je však Peloponnesané daleko nesledovali, ale odvrátili se od nich, stáhli se i Athéňané, neboť těch sedm lodí chijských, které byly mezi jejich lodmi, nepovažovali za spolehlivé. /3/ Teprve když později opatří posádkou dalších třicet sedm lodí, pronásledují nepřítel plujícího podle pobřeží až do Speiraia v korintském území. Je to opuštěný přístav, nejzazší směrem k hranicím Epidaurska. Peloponnesané ztratí jednu loď na širém moři, všechny ostatní však shromáždí a zakotví s nimi. /4/ Protože je Athéňané jednak napadli na moři lodmi, jednak vystoupili na pevninu, vyvolali mezi nimi velký nepořádek a zmatek. Většinu lodí na pevné zemi poškodí a zabijí velitele Alkama. I v jejich vojsku bylo několik padlých.

11 Když boj skončil, Athéňané postavili proti nepřátelským lodím dostatečný počet svých, aby je obklíčili, se zbývajícími pak zakotvili u nedalekého ostrůvku, utábořili se na něm a poslali do Athén pro pomoc. /2/ Druhého dne přišli totiž i Peloponnesanům pomoci při hájení lodí Korinťané a krátce nato i jiní sousedé. Když viděli, že střežení lodí je na onom pustém místě obtížné, byli na rozpacích, co dělat. Myslili na to, že lodi spálí, potom se však rozhodli vytáhnout je na břeh a postavit k nim na stráž pěšáky, dokud by se nenaskytla

vhodná příležitost, jak uniknout. Když se o tom všem dověděl Agis, poslal jim Spartana Thermóna.

/3/ Lakedaimoňanům bylo nejprve ohlášeno, že lodi odpluly od Isthmu (eforové dali totiž Alkamenovi rozkaz, aby poslal jezdce s hlášením, až k tomu dojde), a okamžitě chtěli poslat těch pět lodí, které byly od nich, a jako velitele Chalkidea a Alkibiada. Když už se k tomu chystali, přišla zpráva o tom, že lodi našly útočiště ve Speiraiu. Zmalomyslněli, že je postihl neúspěch, sotvaže iónskou válku začali, a už neměli v úmyslu posílat nějaké lodi ze své země, dokonce chtěli povolát zpět některé už vyslané.

12 Když se to doví Alkibiades, přemlouvá opět Endia a ostatní efory, aby se nerozpakovali lodi vyslat, tvrdí, že připlují dřív, než se Chijští dovědí o porážce loďstva, a že on sám, jakmile vystoupí na břeh v Iónii, snadno přemluví obce k odpadnutí, až jim poukáže na slabost Athéňanů a na horlivost Lakedaimoňanů. Jemu prý uvěří víc než komukoli jinému. /2/ Endiovi řekl mezi čtyřma očima, že by to bylo krásné, kdyby se zasloužil o odpadnutí Iónie a o získání perského krále za spojence Lakedaimoňanů a nepřenechal tento krásný čin Agidovi — jeho vztah k Agidovi nebyl totiž zrovna přátelský. /3/ Alkibiades Endia i ostatní efory přemluvil, vyplul s oněmi pěti loďmi spolu s Lakedaimoňanem Chalkideem a jejich plavba rychle pokračovala.

13 Asi v téže době se vracelo také šestnáct peloponnéských lodí ze Sicílie, ty, které s Gylippem bojovaly až do konce války. U Leukady byly zaškočeny a poškozeny sedmadvaceti atickými loďmi, jimž velel Hippokles, syn Menippův, který číhal na lodi vracející se ze Sicílie. Všechny kromě jedné Athéňanům unikly a dopluly do Korinta.

14 Chalkideus a Alkibiades během své plavby zajímali všechny lodi, které potkávali, aby jejich cesta nebyla prozrazena, a přistáli nejprve u Kóryku na pevnině. Tady propustili zajaté lodi, setkali se s některými z těch Chijských, s nimiž byli domluveni, a ti je vybízeli, aby nikomu nic neříkali a pluli až do města, a tak přijedou nečekaně na Chios. /2/ Lid byl překvapen a ohromen. Oligarchové připravili vše tak, že rada byla právě pohromadě, a když Chalkideus a Al-

kibiades promluvili o tom, že připlouvá ještě mnoho dalších lodí, a neřekli ani slovo o obležení lodí ve Speiraiu, Chijští odpadli od Athéňanů a hned po nich Erytráné. /3/ Potom se vydali na cestu se třemi lodmi a přiměli k odpadnutí i Klazomeny. Klazomenští se ihned přepravili na pevninu a opevnili Polichnu, aby se tam mohli v případě potřeby stáhnout z ostrůvku, na němž bydlí. Tak byli všichni, kteří odpadli, zaměstnání opevňováním a válečnými přípravami.

15 Zpráva o Chiu se dostane brzy do Athén. Protože si Athéňané mysleli, že už jim naprosto zřejmě hrozí velké nebezpečí a že ostatní spojenci nebudou chtít po odpadnutí největšího města zachovat klid, pod tlakem strachu, který se jich tenkrát zmocnil, okamžitě zrušili tresty určené pro toho, kdo by navrhl, aby se sáhlo na těch tisíc talentů, na které nechtěli sáhnout po celou dobu války, nebo nechal o takovém návrhu hlasovat, a pak odhlasovali, že se jich má použít, že se mají naplnit mužstvem čtne lodi, z těch, které jsou zakotveny ve Speiraiu, že se jich má ihned poslat těch osm, které opustily své strážní stanoviště a pronásledovaly lodi Chalkideovy, a když je nedostihly, vrátily se na své místo (jejich velitelem byl Strombichides, syn Diotimův), jiných dvanáct podržzených Thrasykleovi mělo krátce nato také nechat obléhání a jet na pomoc. /2/ Sedm lodí chijských, které spolu s nimi obkličovaly lodi u Speiraia, odvolali stranou, otroky z nich propustili na svobodu a svobodným dali pouta. Jiných deset lodí v rychlosti naplnili mužstvem místo všech těch, které odpluly, poslali je vystřídat při obléhání Peloponnésanů všechny lodi, které byly poslány pryč, a pomýšleli na obsazení dalších třiceti mužstvem. Nadšení bylo veliké a nemalá byla snaha přispět na pomoc proti Chiu.

16 Mezitím přijel Strombichides se svými osmi lodmi na Samos, přibral tam jednu loď samskou, odplul na Teós a žádal jeho obyvatele, aby zachovali klid. Z Chia přijížděl na Teós také Chalkideus s třiadvaceti lodmi a současně postupovalo podle pobřeží také pěší vojsko Klazomenských a Erytránů. /2/ Strombichides se to však dověděl předem, opustil přístav a vyplul na širé moře; když spatřil ono množství lodí přijíždějících od Chia, dal se na útěk k Samu, avšak ony lodi ho pro-

následovaly. /3/ Tejšťí zprvu pěchotu nepřijali, po útěku Athéňanů ji však pustili dovnitř. Pěšáci čekali na Chalkidea, až se vrátí z pronásledování. Když však dlouho nepřicházel, dali se do bourání tvrze, kterou postavili Athéňané v městě Teu směrem k pevnině; pomáhali jim při tom nemnozí z barbarů, kteří přišli a jimž velel Stages, zástupce Tissafernův. 17 Chalkideus a Alkibiades pronásledovali Strombichida až na Samos, potom vyzbrojili námořníky z peloponnéských lodí a nechali je na Chiu, na jejich místa na lodích pak dali posádku z Chia stejně tak jako na dalších dvacet a odpluli k Milétu, aby jej přiměli k odpadnutí. /2/ Alkibiades, který byl spřátelen s milétskými předáky, chtěl předstihnout lodi z Peloponnésu, získat město na svou stranu a pomoci Chijským, sobě, Chalkideovi a Endiovi, který jej vyslal, vykonat, jak slíbil, skvělý čin tím, že s podporou válečné moci Chijských a Chalkidea přiměje k odpadnutí větší počet měst. /3/ Vykonali tedy větší část plavby tak, že je nepřátelé nezpозorovali, připluli tam o něco málo dřív než Strombichides a Thrasykles, který právě přijel z Athén s dvanácti lodmi a zúčastnil se pronásledování, a získali Milétos na svou stranu. Athéňané připluli v patách za nimi s devatenácti lodmi, a protože je Miléťané nepřijali, zakotvili u blízkého ostrůvku Lady. /4/ Hned po odpadnutí Miléťa byla uzavřena první spojenecká smlouva mezi králem a Lakedaimoňany; jejími prostředníky byli Tissafernes a Chalkideus a zněla asi takto:

18 „Lakedaimoňané a jejich spojenci uzavřeli s králem a Tissafernem spolenectví za těchto podmínek. Země a města, které král má a které měli královi předkové, ať jsou královny. Pokud jde o peníze a jiné příjmy z těchto měst, kolik jich šlo k dobru Athéňanů, ať společně zabrání král a Lakedaimoňané a jejich spojenci, aby už Athéňané žádné peníze a nic jiného nebrali. /2/ Společně ať vedou válku s Athéňany král i Lakedaimoňané a jejich spojenci. Ukončit válku s Athéňany ať je možné, jedině když se pro to rozhodnou obě strany, král i Lakedaimoňané se svými spojenci. /3/ Jestliže někdo odpadne od krále, nechtě je nepřitelem i Lakedaimoňanů a jejich spojenců. A jestliže někdo odpadne od Lakedaimoňanů a jejich spojenců, ať je právě tak nepřitelem královým.“

19 Takové bylo znění spojenecké smlouvy.

Hned potom Chijští naplnili mužstvem deset jiných lodí a pluli s nimi k Anajím, protože chtěli získat zprávy o událostech v Milétu a současně přimět města k odpadnutí. /2/ Když přišla od Chalkidea zpráva s rozkazem, aby se zase vrátili, že Amorges přijde s vojskem po pevné zemi, pluli k Diově svatyni. A tu vidí šestnáct lodí, s nimiž přijížděl od Athén ještě po Thrasykleovi jako velitel Diomedón. /3/ Jakmile je spatřili, utekli s jednou lodí do Efesu, ostatní unikly na Teós. Čtyř prázdných se zmocní Athéňané, když se posádka zachránila na břeh, všechny ostatní pak hledají útočiště v městě Tejských. /4/ Athéňané odpluli zpět na Samos, Chijští s lodmi, které jim zbyly, vypluli na moře a v součinnosti s pěším vojskem přiměli k odpadnutí Lebedos a hned na to i Hairy. Potom se jedni i druzí vrátili domů, jak pěší vojsko, tak lodí.

20 V téže době dvacet peloponnéských lodí ve Speiraiu, které byly dřív pronásledovány a teď stráženy stejným počtem lodí athénských, podnikly nečekaně výpad, zvítězily v námořní bitvě, zajaly čtyři lodí athénské, pak odpluly do Kenchrejí a znova se připravovaly k plavbě na Chios a do Iónie. Z Lakedaimonu k nim přibyl jako nauarchos Astyochos, kterému už bylo svěřeno vrchní velení nad všemi námořními silami.

/2/ Když pěchota z Tea ustoupila, přitáhl sám Tissafernes s vojskem, strhl, co ještě zbylo z tejské pevnosti, a zase odtáhl. Nedlouho po jeho odchodu přijel Diomedón s deseti athénskými lodmi a ujednal s Tejskými, že i je přijmou. Pak se pustil podle pobřeží k Hairám a podnikl na ně útok; když se mu nepodařilo město dobýt, zas odplul.

21 V stejnou dobu došlo také na Samu za podpory Athéňanů, kteří tam byli přítomni se třemi lodmi, ke vzpouře lidu proti oligarchům. Samský lid poslal na smrt celkem asi dvě stě oligarchů, těch nejmocnějších, čtyři sta jich odsoudili k vyhnanství a jejich půdu a domy si rozdělili mezi sebou. Athéňané jim po těchto událostech přiznali samostatnost, protože už je považovali za spolehlivé, a tak už potom spravovali svou obec sami a nedali statkářům žádná práva, ani od

té doby nesměl nikdo z lidu provdat dceru za někoho z nich ani si mezi nimi nesměl vybrat manželku.

22 Po těchto událostech ještě téhož léta Chijští pokračovali v tom, co začali, nepolevovali ve svém úsilí a bez Peloponnésanů přicházeli s vojskem, přesvědčovali města a strhovali je k odpadnutí. Protože chtěli mít co nejvíc společníků při svém nebezpečném podnikání, vypraví se s třinácti lodmi na Lesbos; bylo to v souladu s usnesením Lakedaimoňanů, že druhým úkolem má být výprava na Lesbos a odtud k Hellés-pontu. Současně pěchota Peloponnésanů, kteří tam byli přítomni, a tamějších spojenců táhla po pevnině podle pobřeží ke Klazomenám a ke Kymě; velitelem pěchoty byl Spartan Eualas, velitelem loďstva byl perioik Deiniadas. /2/ Lodi připlují k Lesbu, nejprve přimějí k odpadnutí Méthymnu, nechají tam čtyři lodi, zbývající hned potom přimějí k odpadnutí Mytilénu.

23 Lakedaimonský nauarchos Astyochos plul se čtyřmi lodmi z Kenchrejí a podle plánu přišel na Chios. Třetího dne po jeho příchodu plulo na Lesbos pětadvacet atických lodí, jimž velel León a Diomedón. León přijel totiž z Athén na pomoc později s deseti lodmi. /2/ I Astyochos vyjel téhož dne už pozdě na moře, přibral jednu loď chijskou a plul na Lesbos, aby tam podle možnosti pomohl. Dostane se do Pyrrhy, odtamtud příštího dne do Eresu, tam se doví, že Mytiléné byla Athéňany prvním útokem dobyta. /3/ Athéňané totiž při své plavbě nečekaně vnikli do přístavu, zmocnili se chijských lodí, vystoupili na břeh, přemohli v bitvě ty, kteří se jim postavili na odpor, a stali se pány města.

/4/ Když se to Astyochos dověděl od Eresanů i od chijských lodí z Méthymny, jimž velel Eubulos (to byly ty, které tam byly předtím ponechány, a když byla Mytiléné dobyta, uprchly a setkaly se s ním — byly tři, jednu Athéňané zajali), už nepokračoval v cestě do Mytilény, ale přiměl k odpadnutí Eresos, ozbrojil obyvatelstvo, hoplity ze svých lodí poslal na souši podle břehu na Antissu a Méthymnu a jako velitele jim dal Eteonika. Sám se svými lodmi a se třemi lodmi chijskými plul podle pobřeží s nadějí, že až ho Méthymňané spatří, vzmuží se a vytrvají ve své vzpouře.

/5/ Protože však veškeré jeho počínání na Lesbu bylo neúspěšné, vzal na palubu svou pěchotu a odplul na Chios. Rozešla se také zpátky do svých měst spojenecká pěchota, která měla jít k Helléspontu. Po těchto událostech k nim na Chios přibude také šest ze spojeneckých peloponnéských lodí z Kenchrejí.

/6/ Athéňané dali znova do pořádku záležitosti na Lesbu, odpluli odtud, dobyli klazomenskou Polichnu ležící na pevnině, která byla opevňována, obyvatelstvo dopravili zpátky do jejich města na ostrově kromě původců odpadnutí — ti odešli do Dafnuntu. A Klazomeny se opět přidaly k Athéňanům. 24 Téhož léta se Athéňané, kteří s dvaceti lodmi kotvili u Lady proti Milétu, vylodí u Panormu, v milétském území, zabijí lakedaimonského velitele Chalkidea, který přišel s malým oddílem na pomoc, a než se třetího dne znova vydali na moře, postavili tropaion. Miléťané je pak strhli, protože je Athéňané postavili ve chvíli, kdy nebyli pány onoho území.

/2/ León a Diomedón vedli proti Chijským válku z moře; s athénskými lodmi z Lesbu vypluli od Oinuských ostrovů ležících před Chiem, ze Sidussy a z Ptelea, což jsou pevnosti, které měli v erytherském území, a z Lesbu; jako námořníky měli hoplity nuceně odvedené podle odvodního seznamu. /3/ Vystoupili na břeh v Kardamyle a Bolisku a přemohli v bitvě Chijské, kteří přišli na pomoc, mnoho jich pobili a podrobili si celý tamější kraj, pak zvítězili u Fan v jiné bitvě a potřetí u Leukónia. Potom už Chijští do boje nešli a Athéňané úplně zpusťovali onu zem, která byla krásně obdělána a která od perských válek až do té doby neutrpěla žádnou škodu. Vždyť pokud vím, Chijští jediní kromě Lakedaimoňanů si dokázali uchovat zdravý rozum, když je potkalo štěstí, a čím víc rostla moc jejich státu, tím víc jej upevňovali rozumnými opatřeními. /5/ A jestliže se někomu zdá, že pokud jde o ono odpadnutí, dbali při něm méně na bezpečnost, je třeba říci, že se k němu odhodlali teprve tenkrát, když se mohli podílet o nebezpečí s početnými a statečnými spojenci a když slyšeli, že už ani Athéňané sami po oné sicílské porážce nepopírají, že jejich situace je velmi zlá. Jestliže se v nepředvídaných událostech, jaké s sebou přináší

lidský život, stali obětí nějakého omylu, usuzovali chybně s mnoha jinými, kteří počítali stejně jako oni, že bude s athénskou mocí brzy konec.

/6/ Když tedy byli zatlačeni od moře a jejich země byla zpustošena, pokusili se někteří přivést svou obec znova do tábora Athéňanů. Úředníci si toho sice všimli, ale sami proti tomu nic nedělali, zato však rozkázali nauarchovi Astyochovi, aby přijel z Eryther se svými čtyřmi lodmi, a uvažovali, jak by ono spiknutí překazili co nejmírněji, ať už převzetím rukojmí, nebo nějakým jiným způsobem. Ti tedy dělali toto. 25 Z Athén odplulo koncem téhož léta tisíc hoplitů athénských, tisíc pět set argských (pěti stům argských lehkých pěšáků dali totiž Athéňané těžkou výzbroj) a tisíc ze spojenců na osmačtyřiceti lodích, mezi nimiž byly také lodi na přepravu hoplitů, a pod velením Frynicha, Onomaklea a Skirónida zamířili na Samos. Přepravili se přes moře k Milétu a tam se utábořili.

/2/ Vyšli proti nim jednak samotní Milétané, osm set hoplitů, dále Peloponnésané, kteří sem přišli s Chalkideem, a žoldnéřský pomocný oddíl Tissafernův, dále Tissafernes sám se svými jezdci a utkali se s Athéňany a jejich spojenci. /3/ Argští se se svým křídlem vrhli vpřed, a protože podceňovali nepřátele, že jim jakožto Iónové nebudou schopni odporovat, postupovali v dost velkém nepořádku, a tak byli Milétany poraženi a skoro tři sta jich padlo. Naproti tomu Athéňané porazili nejprve Peloponnésany a pak zatlačili na ústup barbary a ostatní vojsko, s Milétany se však neutkali. Ti totiž, když po porážce Argských viděli, že ostatní jejich vojsko podléhá, ustoupili do města. A tak Athéňané jako vítězové zaujali postavení u samého Miléta.

/5/ A v oné bitvě se stalo, že na obou stranách Iónové dobyli vítězství nad Dóry, neboť Athéňané porazili Peloponnésany stojící proti nim a Milétané porazili Argské. Athéňané postavili tropaion a chystali se uzavřít Milét zdí, protože ono místo má podobu šíje. Domnívali se, že kdyby dobyli Milét, snadno by se k nim přidala i ostatní města.

26 Už navečer dostanou zprávu, že lze brzy očekávat příjezd pětapadesáti lodí z Peloponnésu a ze Sicílie. Sicilané, podněco-

váni především syrakuským Hermokratem, aby pomohli k úplnému zničení toho, co ještě zbylo z athénských sil, poslali dvacet lodí syrakuských a dvě selinuntské, také už byly hotové ty, které se připravovaly na Peloponnésu. Obě loďstva byla svěřena Lakedaimoňanu Thérimenovi, aby je odvedl k nauarchovi Astyochovi. Nejprve dopluli k Leru, ostrovu ležícímu před Milétem. /2/ Když se pak doslechli, že u Miléta jsou Athéňané, chtěli odtamtud nejdřív plout do Iaského zálivu a zjistit, co se děje u Miléta. /3/ Pak za nimi přijel Alkibiades na koni do Teichiussy v milétském území v té části zátoky, kam připluli a kde se utábořili, a od něho se dověděli podrobnosti o bitvě (Alkibiades v ní totiž byl a bojoval s Milétany a Tissafernem). Alkibiades je nabádal, aby přispěchali co nejrychleji na pomoc Milétu a nedovolili Athéňanům město oblehnout, jestliže chtějí zabránit ztrátě Iónie a nezdaru celého podniku.

27 A oni chtěli jít za svítání na pomoc. Avšak athénský strateg Frynichos, jakmile dostal z Leru bezpečné zprávy o lodích, ačkoliv tam jeho spoluvelitelé chtěli zůstat a svést rozhodnou bitvu, řekl, že ani on sám to neučiní, ani to nedovolí ani jim, ani nikomu jinému, pokud to bude v jeho moci. /2/ Protože je možné odložit bitvu na později, až se bude bezpečně znát počet nepřátelských lodí a až se bude vědět, kolik vlastních lodí se bude moci proti nim po vhodné a klidné přípravě postavit, nikdy se nevrhne nerozvážně do nebezpečí jen proto, aby se vyhnul výtce ze zbabělosti. /3/ Není prý to hanba pro Athéňany, jestliže ve vhodné chvíli s loďstvem ustoupí, ale větší hanbou by bylo uzavřít smlouvu za jakýchkoli podmínek, kdyby byli poraženi. V takovém případě by stát stihla nejen hanba, ale i největší nebezpečí. Po takových pohromách by jen stěží mohla s řádným vybavením nebo donucena nezbytností napadnout sama od sebe nepřítel jako první, tím méně by šla bez nucení proti nebezpečí, které by si vybrala sama. /4/ Proto je vyzval, ať co nejrychleji naloží na lodi raněné, pěchotu a všechnen materiál, který s sebou přivezli, ať tam však nechají všechno, co ukořistili v nepřátelské zemi, aby lodi byly lehké, a ať odplují na Samos, tam ať shromáždí všechny lodi a odtamtud podnikají útoky, kdekoli

se naskytne příležitost. /5/ Přesvědčil je a udělal to. A Frynichos se projevil jako rozvážný člověk nejen při této příležitosti, ale i kdykoli jindy byl pověřen nějakým úkolem. /6/ A tak Athéňané hned zvečera odtáhli od Miléta, aniž by jejich vítězství bylo dovršeno, a Argští se rychle vrátili domů, rozhněváni tím, co se stalo.

28 Peloponnesané vyrazili za svítání z Teichiussy a přistáli u Miléta. Zůstali tam jeden den, druhého dne přibrali chijské lodi, které byly předtím pronásledovány s Chalkideem, a chtěli se vrátit zpět k Teichiusse pro materiál, který tam uložili. /2/ Když tam přijeli, Tissafernes, který přitáhl s pýchou, je přemluví, aby pluli k Iasu, kde se zdržoval jeho nepřítel Amorges. Iasos napadli znenadání a dobyli ho, protože tam nečekali jiné lodi než atické. Nejvíce se při tom vyznamenali Syrakusané. /3/ Peloponnesané tu zajmou Amorga, nemanželského syna Pissuthnova, který odpadl od krále, a vydají ho živého Tissafernovi, aby ho odvedl ke králi, chce-li, jak mu to král nařídil. Iasos zcela zpusťovali a vojsko zde pobralo velmi mnoho kořisti, neboť to místo bylo odedávna bohaté. /4/ Amorgovy pomocné oddíly vzali s sebou, nic jim neudělali, nýbrž zařadili je mezi sebe, protože většina z nich pocházela z Peloponnesu. Město vydali Tissafernovi spolu se všemi zajatci otrockého i svobodného původu, vyjednali si, že za každého dostanou od něho perský statér, a potom se vrátili do Miléta. /5/ Pedarita, syna Leontova, kterého Lakedaimoné dosadili jako velitele na Chios, pošlou pozemní cestou spolu s pomocnými oddíly Amorgovými do Eryther a do Miléta dosadí jako velitele Filippa.

A léto skončilo.

29 Následující zimy nechal Tissafernes v Iasu strážní oddíl, přišel do Miléta a vyplatil všem lodím měsíční žold, jak slíbil v Lakedaimonu, každému muži drachmu na den. V budoucnu chtěl dávat jen po třech obolech, dokud se nezeptá krále. Přikáže-li, dá prý celou drachmu.

/2/ Syrakuský stratég Hermokrates proti tomu protestoval (Thérímenes nebyl totiž nauarchem, ale připlul proto, aby odevzdal Astyochovi lodi, a byl proto v otázce žoldu mírnější), přece však došlo k dohodě, že každý muž dostane o něco víc

než tři oboly — rozdělí se to, co by připadlo na pět lodí. Platil totiž třicet talentů na měsíc pro pětapadesát lodí. Ostatním lodím, které přesahovaly tento počet, se platilo v stejném poměru.

30 Během téže zimy se totiž připojilo k Athéňanům na Samu dalších pětatřicet lodí z domova se strategy Charminem, Strombichidem a Euktémonem, shromáždili také lodi od Chia a všechny ostatní a chtěli rozdělít losem velení, uzavřít Milét loďstvem a poslat na Chios námořní i pozemní vojsko. /2/ A také tak učinili. Strombichides, Onomakles a Euktémón se třiceti lodmi pluli k Chiu, jak jim los určil, a vezli s sebou na lodích pro dopravu vojska část oné tisícovky hoplitů, kteří byli určeni pro Milét, ostatní, kteří zůstali se sedmdesáti čtyřmi lodmi na Samu, ovládali moře a podnikali nájezdy na Milét.

31 Astyochos, který právě tenkrát ze strachu před zradou sbíral na Chiu rukojmí, přerušil tuto činnost, když se dověděl, že už dorazily lodi s Thérímenem a že to se spojenectvím vypadá líp. Vezme deset lodí peloponnéských a deset chijských, vypluje na moře a /2/ podnikne útok na Pteleon; protože se mu ho nepodařilo dobýt, připlul podle břehu ke Klazomenám a rozkázal těm jejich obyvatelům, kteří byli pro Athéňany, aby se přestěhovali dál od moře do Dasnuntu a přidali se k nim. Stejný rozkaz jim dal i Tamós, místodržitel v Iónii. /3/ Když ho neposlechli, zaútočil na město, které nebylo ohrazeno, protože však nebyl schopen zmocnit se ho, využil silný vítr a sám odplul do Fókaje a Kymy, kdežto ostatní lodi přistály u ostrovů ležících blízko Klazomen, Marathussy, Pély a Drymussy. /4/ Kvůli nepříznivým větrům se tam zdrželi osm dní a během nich buď poplenili a zničili, nebo naložili na lodi všechno, co tam bylo uloženo z majetku Klazomenkých, a odpluli do Fókaje a Kymy za Astyochem.

32 Zatímco se Astyochos zdržoval v oněch místech, přijdou tam za ním vyslanci z Lesbu, kteří chtěli znova odpadnout. Jej přemluví, protože však Korintané a ostatní spojenci nedávali najevo příliš ochoty pod dojmem dřívějšího neúspěchu, zvedl kotvy a plul k Chiu. A lodi překvapí bouře, proto přijdou na Chios se zpožděním každá z jiné strany.

/2/ Po těchto událostech Pedaritos, který tenkrát vyšel po souši z Miléta, dorazil do Eryther a přepravil se se svým vojskem přes moře na Chios. Měl k dispozici také vojáky z oněch pěti lodí, asi pět set, které tam nechal i se zbrojí Chalkideus. /3/ Když pak někteří z Lesbanů ohlašovali, že odpadnou, navrhně Astyochos Pedaritovi a Chijským, že je třeba jet s lodmi k Lesbu a přimět jej k odpadnutí, neboť tak prý buď budou mít víc spojenců, nebo uškodí Athéňanům, nebudou-li mít úspěch. Oni ho však neposlechli a Pedaritos prohlásil, že mu chijské lodi nevydá.

33 Astyochos vzal pět lodí korintských a šestou megarskou, dále jednu hermionskou a ty lakónské, s nimiž sám přijel, a plul k Milétu, aby převzal velení nad loďstvem; předtím vážně pohrozil Chijským, že jim nepomůže, kdyby potřebovali. /2/ Přistál u Kóryku v území erytherském a přenocoval tam. Athéňané, kteří pluli ze Samu s vojskem k Chiu, přistáli na druhé straně, oddělení kopcem, a jedni o druhých nevěděli.

/3/ Když dostal Astyochos v noci od Pedarita dopis se zprávou, že erytherští zajatci propuštění Athéňany přišli ze Samu do Eryther, aby je přiměli ke zradě, vrátil se ihned do Eryther a jen taktak že nenarazil na Athéňany. /4/ Pak k němu přeplul i Pedaritos a oba zahájili vyšetřování, jak to bylo s těmi, kteří byli považováni za zrádce, a když zjistili, že to všechno byla jen záminka, aby se dostali ti muži ze Samu na svobodu, zprostil je obvinění a odpluli, jeden se vrátil na Chios, druhý do Miléta, jak měl v úmyslu.

34 V téže době se athénská výprava při plavbě z Kóryku podél pobřeží setkala u Arginu se třemi válečnými lodmi chijskými, a jakmile je spatřili, pustili se za nimi. Rozpoutá se strašná bouře a chijské lodi jen stíží utekou do přístavu, avšak tři athénské lodi, které se pustily nejdál, ztroskotají a jsou vyvrženy na břeh u chijského města, někteří muži z posádky jsou zajati, jiní zabiti. Ostatní lodi se uchýlí do přístavu pod Mímantem zvaného Foinikus. Odtamtud později odjeli na Lesbos a chystali se k obléhání.

35 Téže zimy vyplul z Peloponnésu Lakedaimoňan Hippokrates s deseti thurijskými lodmi, jimž velel Dórieus, syn Diagorův, a další dva velitelé, a s jednou lodí lakónskou

a jednou syrakuskou a připluje na Knidos, který se už z popudu Tissafernova vzbouřil. /2/ Když se o jejich příchodu dověděli v Milétu, vyzvali je, aby s polovinou lodí střežili Knidos a s ostatními aby křižovali u Triopia a chytali nákladní lodi přijíždějící z Egypta, jakmile by se přiblížily. Triopion je výběžek vystupující z knidského území a zasvěcený Apollónovi.

/3/ Když se to donese Athéňanům, vyrazí ze Samu a zajmou šest lodí hlídkujících u Triopia, avšak muži z nich se zachrání útekem. Potom přistáli na Knidu, zaútočili na město, které nebylo opevněné, a málem je dobyli. /4/ Den nato zaútočili znova, avšak už jim tolik neuškodili, neboť obyvatelé v noci své město lépe opevnili a přišli k nim také ti, kteří se zachránili útekem z lodí u Triopia. Ustoupili tedy, zpusťovali knidskou zem a vrátili se na Samos.

36 Asi v téže době, kdy Astyochos přišel do Miléta k loďstvu, měli ještě Peloponnésané dostatek všeho, co vojsko potřebovalo. Žold byl totiž vyplácen v dostatečné výši, vojáci měli ještě ono velké bohatství, které naloupili v Iasu, Miléťané snášeli ochotně tíhu války. /2/ Přesto se Peloponnésanům zdálo, že první smlouva sjednaná mezi Tissafernem a Chalkideem je nedostačující a že není pro ně dost výhodná, a tak ještě v přítomnosti Thérimenově uzavřeli novou. Zní takto. 37 „Smlouva Lakedaimoňanů a jejich spojenců s králem Dareiem a královskými syny i s Tissafernem, aby trvalo příměří a přátelství za těchto podmínek.

/2/ Do žádné ze zemí či měst patřících králi Dareiovi, nebo dříve jeho otci nebo jeho předkům, ať nevkročí s válečným nebo jinak škodícím úmyslem ani Lakedaimoňané, ani spojenci Lakedaimoňanů, ani ať z těchto měst nevymáhají poplatky ani Lakedaimoňané, ani spojenci Lakedaimoňanů.

Ani král Dareios, ani královi poddaní ať nejdou proti Lakedaimoňanům ani proti jejich spojencům, aby s nimi válčili nebo jim působili nějakou škodu.

/3/ Jestliže Lakedaimoňané nebo jejich spojenci potřebují něco od krále nebo král od Lakedaimoňanů nebo jejich spojenců, nechť je považováno za správné, aby učinili to, k čemu jeden druhého přemluví.

/4/ Válku proti Athéňanům a jejich spojencům ať vedou obě strany společně; jestliže uzavřou mír, ať jej uzavřou obě strany společně.

Každé vojsko, které bude v králově zemi na královo pozvání, ať je sebevětší, nechť vydrží král.

/5/ Jestliže některé z měst, která uzavřela s králem smlouvu, půjde proti králově zemi, ať mu v tom ostatní překážejí a králi pomáhají, pokud mohou.

Jestliže někdo v králově zemi nebo v zemi, které král vládne, půjde proti zemi Lakedaimoňanů nebo spojenců, ať mu v tom král překáží a pomáhá jí, pokud může.“

38 Po uzavření této smlouvy Thérímenes odevzdal Astyochovi lodě, odplul na rychlém člunu a víc ho nikdo neviděl.

/2/ Athéňané, kteří se s vojskem přepravili z Lesbu na Chios a ovládli zemi i moře, opevnili Delfinion, místo, které už samo bylo z pevniny těžko přístupné, mělo přístavy a nebylo příliš vzdáleno od města Chijských. /3/ Chijští byli v mnoha předcházejících bitvách poraženi a jejich vzájemné vztahy také nebyly nejlepší, ale jeden druhého podezřívá, když už Tydeus, syn Iónův, a jeho přátelé byli Pedaritem posláni na smrt pro podezření ze sympatií k Athéňanům a když ostatní obec byla z donucení spravována oligarchickou vládou, a tak byli nečinní a z těchto důvodů nevěřili, že by byli sami schopni odporovat nebo že by bylo toho schopné pomocné vojsko pod velením Pedaritovým. /4/ Poslali proto vyslance do Miléty se žádostí, aby jim Astyochos přišel na pomoc. Protože jim nevyhověl, pošle Pedaritos do Lakedaimonu stížnost, že Astyochos jedná protiprávně.

/5/ Tak vypadala situace Athéňanů na Chiu. Podnikali se svým loďstvem ze Samu výpady proti lodím u Miléty, a když proti nim nevyplouvaly, vraceli se zpět na Samos a nic jiného nedělali.

39 Téže zimy těch sedmadvacet lodí, které na základě vyjednávání megarského Kalligeita a kyzického Timagory Lakedaimoňané připravili pro Farnabaza, plulo od Peloponnésu do Iónie v době zimního slunovratu a jejich velitelem byl Sparťan Antisthenes. /2/ Spolu s ním poslali Lakedaimoňané také jako rádce pro Astyocha jedenáct dalších Sparťanů,

z nichž jedním byl Lichas, syn Arkesilaův. Ti dostali rozkaz, že mají po příjezdu do Miléta spolu s Astyochem zařídít všechno ostatní co nejlépe a tyto lodi, případně větší nebo menší počet poslat do Helléspontu Farnabazovi, uznají-li to za vhodné. Velením nad nimi měli pověřit Klearcha, syna Rhamfia, který plul s nimi, a kdyby se tomuto jedenáctičlennému sboru zdálo nutné, měli zbavit velení nad loďstvem Astyocha a dosadit místo něho Antisthena. Podezírali jej totiž na základě Pedaritových dopisů.

/3/ Lodi tedy pluly od Maleje přes širé moře a přistály u Mélu, tam narazily na deset athénských lodí; tři z nich zajmou bez posádky a spálí je. Potom dostali strach, že athénské lodi, které z Mélu unikly, oznámí jejich příjezd Athéňanům na Samu (vskutku se to také stalo), a proto se pustili směrem na Krétu, z opatrnosti pluli velkou oklikou a přistáli u Kaunu v Asii. /4/ Přesvědčení, že už jsou v bezpečí, poslali odtamtud vzkaz loďm v Milétu, aby je doprovázely při plavbě podle pobřeží.

40 K Astyochovi, který přesto váhal, poslali v téže době Chijští a Pedaritos posly se žádostí, aby jim přišel na pomoc se všemi svými loďmi, protože jsou obléháni, a aby nepřehlížel, že největší z íónských spojeneckých měst je zbaveno přístupu k moři a na zemi je plněno útoky lupičů. /2/ Chijští měli totiž mnoho otroků — nikde jinde kromě v Lakedaimonu jich víc v jedné obci nebylo — a právě proto, že jich bylo tolik, byli velmi přísně trestáni, když něco provedli. Protože se zdálo, že je athénské vojsko pevně usazeno za svými hradbami, hned jich většina k nim přeběhla a působili Chijským velké škody, protože znali krajinu. /3/ Chijští proto říkali, že by jim měl pomoci, dokud je ještě naděje a možnost tomu zabránit, dokud není skončeno opevňování Delfinia a dokud není hotová stavba větších hradeb pro tábor a loďstvo. A Astyochos, ačkoliv po někdejších pohrůžkách neměl v úmyslu jim pomoci, chystal se teď k tomu, když viděl, že i spojenci jsou k tomu ochotni.

41 Zatím přijde z Kaunu zpráva o příjezdu sedmadvaceti lodí a lakedaimonských rádců. Astyochos si myslel, že nic není tak důležité jako doprovodit při plavbě podle pobřeží tak

veliký počet lodí, které mu umožní lepší ovládnání moře, a bezpečně přepravit Lakedaimoňany, kteří přišli na něho dozírat, okamžitě odložil plavbu na Chios a odplul ke Kaunu.

/2/ Během cesty přistál u meropského Kóu a vyplenil město, které nemělo hradby a bylo zničeno zemětřesením, nejsilnějším, jaké je postihlo, pokud lidská paměť sahá. Obyvatelstvo se rozuteklo do hor. Pouštěl se do okolní krajiny a vše se stávalo jeho kořistí, jen svobodní lidé ne, ty propouštěl.

/3/ Z Kóu se v noci dostal na Knidos; nechal se přimět prosbami Knidských k tomu, že nedovolil svým námořníkům vystoupit na pevninu, ale hned tak, jak byl, plul proti dvaceti athénskými lodími, s nimiž Charminos, jeden ze stratégů ze Samu, střežil oněch sedmadvacet lodí, které připluly z Peloponnésu a k nimž mířil i Astyochos. /4/ Na Samu dostali totiž z Mélu zprávu, že jsou na cestě, a Charminos měl za úkol střežit oblast kolem Symy, Chalky, Rhodu a Lýkie; věděl už totiž, že jsou v Kaunu.

42 Astyochos tedy tak, jak byl, plul k Symě, dřív než se jeho přítomnost rozhlásí, zda by se mu snad nepodařilo nějak překvapit lodi na širém moři. Avšak déšť a zatažená obloha způsobily, že lodi ve tmě bloudily a zavládl mezi nimi zmatek.

/2/ Za svítání, protože jeho loďstvo bylo rozptýleno a jeho levé křídlo už Athéňané viděli, kdežto druhé stále ještě bloudilo kolem ostrova, Charminos a jeho Athéňané vyjedou v rychlosti proti nim s méně než dvaceti lodmi v domnění, že to jsou ty od Kaunu, které hlídali. /3/ Hned na ně zaútočili, tři potopili a jiné poškodili a bitvu vyhrávali do té doby, než se neočekávaně objevil větší počet lodí a ze všech stran je obklíčil. /4/ Potom se dali na útek, přišli o šest lodí a se zbývajícími se uchýlili na ostrov Teutlussu, odtud pak do Hali-karnassu.

Potom Peloponnésané zakotvili u Knidu, spojili se s oněmi sedmadvaceti lodmi z Kaunu a vydali se se všemi na další plavbu. Když postavili na Symě tropaion, vrátili se na Knidos.

43 Když se Athéňané dověděli o námořní bitvě, vyrazili se všemi lodmi ze Samu směrem na Symu. Nezaútočili však na loďstvo zakotvené u Knidu, a stejně tak ono loďstvo neza-

útočilo na ně, jen sebrali na Symě lodní zařízení, zastavili se v Lórymách na pevnině a odpluli na Samos.

/2/ Po soustředění všech peloponnéských lodí na Knidu byly prováděny nezbytné opravy a oněch jedenáct mužů poslaných z Lakedaimonu zahájilo jednání s Tissafernem, který osobně přišel, o tom, co se už událo, jestliže se jim něco nelíbilo, i o další válce, jak by měla být vedena nejlépe a nejúčitečněji pro obě strany. /3/ Zejména Lichas zkoumal, co se dalo, a tvrdil, že ani jedna smlouva, ani Chalkideova, ani Thérimenova, není uspokojující, ale že je na pováženou, jestliže si král osobuje právo vládnout i nyní nad zemí, nad níž kdysi vládl a před ním jeho předkové. Tak by totiž bylo v smlouvě obsaženo i otroctví všech ostrovů i Thesálie, Loker a území až k Bóitii a místo ke svobodě by Lakedaimoňané Řekům pomohli k nadvládě Peršanů. /4/ Vyzýval je tedy, aby uzavřeli jinou smlouvu, lepší, nebo aby se této nedrželi a nežádali za těchto podmínek žádný příspěvek na stravu vojska. Tissafernes se rozzlobil a pln hněvu odešel, aniž něco vyřídil.

44 Lakedaimoňané pomýšleli na plavbu na Rhodos, protože si je najmocnější tamější občané pozvali. Doufali, že získají na svou stranu tento ostrov, rozhodně ne bezvýznamný počtem námořníků i pěšáků, a současně věřili, že díky uzavřené smlouvě budou schopni udržovat loďstvo, aniž by musili žádat Tissaferna o peníze.

/2/ A tak ihned ještě téže zimy vypluli z Knidu. Nejprve zakotvili u Kameiru v rhodské zemi s devadesáti čtyřmi lodmi a vyvolali velký strach mezi příslušníky lidu, kteří nevěděli nic o vyjednávání, a proto utekli, tím spíš, že město nebylo obehnáno hradbami. Potom Lakedaimoňané svolali Kameiřany i obyvatele ze dvou rhodských měst, Lindu a Iélysu, a přiměli je k tomu, aby odpadli od Athéňanů. A Rhodos se přidal k Peloponnésanům.

/3/ Protože se o tom Athéňané hned v té době dověděli, vydali se s lodmi ze Samu na cestu — chtěli je předejít — a objevili se znenadání na širém moři; trochu se však opozdili, a proto okamžitě odpluli k městu Chalké, odtud na Samos a později vedli válku proti Rhodu tím způsobem, že proti němu podnikali z Chalky a z Kóu výpady s lodmi.

/4/ Peloponnésané vymohli na Rhodanech dvaatřicet talentů, jinak však vytáhli lodi na břeh a po osmdesát dní se chovali klidně.

45 V té době a už předtím, dříve než se Peloponnésané vypravili na Rhodos, se dalo toto. Po Chalkideově smrti a po bitvě u Milétu byl Alkibiades Peloponnésanům podezřelý, a když od nich z Lakedaimonu přišel Astyochovi dopis, aby ho dal zabít (byl totiž Agidovým nepřítelem a i jinak se zdál nespolehlivý), zalekl se a nejprve se uchýlil k Tissafernovi; potom u něho co nejvíc mohl poškozovat zájmy Peloponnésanů. /2/ Stal se jeho učitelem ve všem, přiměl ho k snížení žoldu, takže místo atické drachmy byly vypláceny tři oboly, a to ještě ne pravidelně. Radil Tissafernovi, aby řekl, že Athéňané, kteří jsou delší dobu zkušení v námořnictví, dávají svým námořníkům po třech obolech, a to ani ne tak z nedostatku jako proto, aby jejich námořníci nezpychli z nadbytku a jedni neutráceli peníze za věci, které škodí tělu a oslabují je, druhí pak aby neopouštěli lodi, jak by činili, kdyby tu nenechávali jako záruku dlužný žold. /3/ Naučil ho také dávat peníze trierarchům a stratégům jednotlivých obcí a tím je přimět k schválení tohoto postupu. Jen u Syrakusanů se mu to nepodařilo, protože Syrakusan Hermokrates jediný se proti tomu postavil jménem celého spojeneckého vojska. /4/ Obce žádající peníze odmítl, když jim sám odpověděl v zastoupení Tissaferna, že Chijští jsou nestydatí, když teď, přestože jsou nejbohatší ze všech Řeků a přestože byli zachráněni pomocí druhých, žádají, aby jiní nasazovali za jejich svobodu své životy a svůj majetek. /5/ O ostatních městech, která platila před svou vzpourou Athéňanům poplatky, prohlásil, že nejednají správně, jestliže nebudou chtít i nyní platit ve svém vlastním zájmu stejné poplatky nebo ještě větší. /6/ Vysvětloval, že je přirozené, jestliže Tissafernes šetří, když nyní vede válku za své vlastní peníze; až přijdou od krále peníze na stravování vojska, vyplatí prý jim celý žold a města dostanou rozumnou podporu.

46 Také Tissafernovi radil, aby příliš nespěchal s ukončením války, ani aby nechtěl dát týmž lidem vládu nad pevnou zemí i nad mořem tím, že by si buď přivedl na pomoc foinické lodi,

které si připravil, nebo si najal větší množství Řeků jako žoldnéře. Nechtě dovolí, aby obě strany měly moc rozdělenou na dvě části, a král pak bude mít stále možnost vést druhé proti těm, kteří mu budou nepohodlní. /2/ Kdyby vláda nad zemí i nad mořem byla spojena v jedno, král by nevěděl, s kým by se měl spojit, aby srazil mocné, ledaže by se jednou rozhodl sám se zvednout a sám se pustit do rozhodného boje, což by bylo spojeno s velkým nákladem a nebezpečím. Výhodnější prý bude použit jen malou část nákladu, zůstat sám v bezpečí a nechat Řeky, aby se vzájemně zničili. /3/ Říkal, že je pro něho užitečnější mít Athéňany za společníky vlády, protože netouží tolik po panství na pevnině, naopak jejich důvody k válce i jejich postup při vedení války je pro něho nejprospěšnější. Athéňané prý podrobí sobě svůj díl na moři a současně jemu Řeky usazené v jeho zemi, kdežto Lakedaimoňané přišli naopak proto, aby je osvobodili, a není pravděpodobné, že by Lakedaimoňané osvobodili Řeky z područí Athéňanů, kteří jsou Řekové, a neosvobodili je z područí perského, ledaže by Athéňany neporazili. /4/ Proto ho vybízel, aby nejprve oslaboval jednu i druhou stranu, a až způsobí Athéňanům co nejvíc škod, potom aby už poslal Peloponnésany pryč ze své země.

/5/ Tissafernes byl víceméně téhož názoru, pokud se dá usuzovat z toho, co podnikal. Z těchto důvodů věnoval plnou důvěru Alkibiadovi jako člověku, který mu v těchto věcech dobře radí, zásoboval Peloponnésany potravinami špatně a nedovoľoval jim bojovat na moři, ale tvrdil, že připlují foinické lodi a pak že budou mít v boji přesilu, a tím poškozoval zájmy Peloponnésanů a podrýval rozkvět jejich loďstva, k němuž dospělo a který dosáhl vysoké úrovně, a i jinak bojoval s neochotou příliš zjevnou, než aby mohla zůstat nepovšimnuta.

47 Tak radil Alkibiades Tissafernovi a králi, u nichž pobýval, protože to považoval za nejlepší, a současně se tím staral o svůj návrat do vlasti, neboť věděl, že nezničí-li ji, bude ji moci jednou přemluvit k tomu, aby mu dovolila vrátit se. Myslil si, že nejsnáze se mu podaří přemluvit ji, jestliže se ukáže, že je Tissafernes jeho přítelem. A tak se také

stalo. /2/ Když se totiž athénští vojáci na Samu dověděli, že má na Tissaferna velký vliv (a dověděli se to také proto, že Alkibiades poslal nejmocnějším mezi nimi dopis, aby se o něm zmínil i nejevznešenějším lidem, že chce s nimi žít společně jako občan pod oligarchickou vládou, ne pod vládou nešlechetných nebo pod demokracií, která jej poslala do vyhnanství, a že chce Tissaferna sprátelit s Athénami), a ještě víc proto, že sami od sebe si to přáli, chystali se athénští trierarchové a nejmocnější muži na Samu odstranit demokracii.

48 Nejdříve došlo k neklidu ve vojsku, ten se později rozšířil i do města. Někteří přijeli ze Samu za Alkibiadem a začali s ním vyjednávat, a protože jim sliboval, že učiní jejich přítelem nejprve Tissaferna a potom i krále, jestliže se vzdají demokratické ústavy (tak prý jim král spíš bude důvěřovat), tu nejmocnější občané, kteří také nesli nejvíc břímě války, byli plni naděje, že na sebe strhnou moc v Athénách a překonají své protivníky. /2/ Po návratu na Samos svolali své přátele a zasvětili je do spiknutí, mezi prostými vojáky veřejně mluvili o tom, že král je jejich přítelem a že jim dá peníze, jestliže se Alkibiades vrátí a jestliže se vzdají demokratické ústavy. /3/ A obyčejní vojáci byli sice v první chvíli rozzlobeni na ony pletichy, uklidnili se však svedení nadějí na žold od krále. Ti, kteří připravovali půdu pro oligarchii, když to oznámili lidu, znova zkoumali mezi sebou a s většinou spiklenců Alkibiadovy návrhy. /4/ Všem ostatním se zdály snadno proveditelné a hodné důvěry, jen Frynichovi, který byl ještě stratégem, se ani trochu nelíbily. Zdálo se mu, že Alkibiades si nepřeje oligarchii o nic víc než demokracii (a skutečně to tak bylo) a že nepřemýšlí o ničem jiném, než jak by mohl změnit ústavu a vrátit se, pozván svými druhy, oni však že musí především hledět zabránit nepokojům. Když už jsou Peloponésané stejně silní na moři a drží v jeho říši větší počet měst, není prý pro krále užitečné přivádět se do nesnází tím, že by se přátelil s Athénany, jimž nedůvěřuje, má-li možnost učinit si přátele z Peloponésanů, od nichž dosud nezakusil nic zlého. /5/ Pokud jde o spojeněcká města, jimž slibovali oligarchii, protože ani oni sami nebudou mít

demokracii, dobře prý ví, že ta, která od nich odpadla, se k nim proto nevrátí zrovna tak jako ta, která jim ještě zůstala, nebudou proto věrnější. Nebudou totiž chtít otročit ať už státu oligarchickému nebo demokratickému raději než být svobodná s kteroukoli z těchto dvou ústav. /6/ Nesmí si myslit, že jim takzvaní šlechtění občané způsobí méně potíží než lid, vždyť oni navádějí a nutí lid k špatným činům, z nichž mají většinou sami prospěch. Kdyby měli volnost jednání, zavedli by vládu násilí a smrt bez soudu, kdežto vláda lidu zaručuje občanům bezpečnost a drží ony muže na uzdě. /7/ On prý ví bezpečně, že takový je názor obcí poučených činy samými. Proto prý se mu nemůže líbit vůbec nic z návrhů vyšších od Alkibiada a v přítomné době projednávaných. 49 Avšak shromáždění spiklenci přijali návrh, tak jak se pro něj už dřív rozhodli, a chystali se poslat do Athén jako vyslance Peisandra a jiné, aby jednali o návratu Alkibiadově a o odstranění demokracie a aby učinili Tissaferna přítelem Athéňanů.

50 Když se Frynichos dověděl, že se bude mluvit o Alkibiadově návratu a že s ním Athéňané budou souhlasit, dostal strach, že se mu za slova, jimiž se stavěl proti jeho návrhu, Alkibiades pomstí jako člověku, který mu házel klacky pod nohy, a tak si vymyslel toto.

/2/ Pošle potají vzkaz lakedaimonskému nauarchovi Astyochovi, který byl tenkrát ještě u Miléta, že Alkibiades poškozujez zájmy Peloponésanů tím, že spřáteluje Tissaferna s Athéňany, a podrobně mu vypíše i všechno ostatní. Musí prý se mu odpustit, jestliže chce provést něco zlého svému nepříteli i za cenu, že tím uškodí své vlasti.

/3/ Astyochos však neměl v úmyslu potrestat Alkibiada, tím spíš, že už na něho nemohl; odejde dokonce k němu a k Tissafernovi do Magnésie, prozradí jim, co mu bylo vzkázáno ze Samu, a sám se stane udavačem. Jak se říkalo, nabídl také kvůli soukromým výhodám Tissafernovi, že bude podávat zprávy jak o této záležitosti, tak i o jiných. Z toho důvodu se také jen slabě postavil proti tomu, že žold nebyl vyplácen v plné výši.

/4/ Alkibiades okamžitě pošle úředníkům na Samos dopis

se zprávou o Frynichově počínání a žádá jeho smrt. /5/ Poděšený Frynichos, kterého toto udání přivedlo do svrchovaného nebezpečí, pošle ihned Astyochovi nový dopis, vytýká mu, že jeho první dopis neuchoval v tajnosti, a nabízí mu, že je nyní ochoten poskytnout Lakedaimoňanům příležitost ke zničení celého athénské vojska na Samu. Vypíše podrobně, jak by to měl učinit vzhledem k tomu, že Samos není opevněn, a dodá, že už by se mu nemělo zazlívat, jestliže jedná tímto způsobem a jestliže je ochoten ke všemu, aby nebyl zničen svými největšími nepřáteli, když je teď jeho život ohrožen kvůli tomu, co učinil pro Lakedaimoňany. A Astyochos udá i toto Alkibiadovi.

51 Frynichos se včas dověděl, že ho Astyochos takto zradil a že může stran toho každou chvíli přijít od Alkibiada dopis, proto jej předejde a oznámí vojsku, že se nepřátelé chystají napadnout jejich tábor, protože Samos není opevněný a protože všechny jejich lodí nekotví v přístavu. Dostal prý o tom zaručenou zprávu a je prý třeba co nejrychleji Samos opevnit a být ve stavu pohotovosti. Byl stratégem a měl právo sám toto zařídít. /2/ A tak se pustili do opevňovacích prací; Samos, který tak jako tak opevnění potřeboval, byl následkem toho opevněn rychleji.

Krátce nato přišel dopis od Alkibiada, že Frynichos vojsko zrazuje a že nepřátelé mají v úmyslu podniknout útok. /3/ Soudílo se však, že Alkibiades není hodný víry, ale že to, co se předem dověděl od nepřátel, z nepřátelství přisuzuje Frynichovi, jako by do toho byl zasvěcen, a tak mu neuškodil, ale tím, že oznamoval totéž, ještě víc potvrdil jeho slova.

52 Alkibiades potom získával Tissaferna a přemlouval jej, aby se stal přítelem Athéňanů. Tissafernes měl strach z Peloponésanů, protože jejich loďstvo bylo blízko a bylo silnější než athénské, přesto však chtěl poslechnout Alkibiada, kdyby to bylo možné, zejména když se dověděl o neshodě mezi Peloponésany na Knidu kvůli smlouvě uzavřené Thérime-nem (došlo k ní v této době, když už byli na Rhodu). Lichas potvrdil pravdivost dřívějších Alkibiadových slov o osvobození všech měst Lakedaimoňany, když říkal, že nelze připustit, aby bylo smlouvou králi dovoleno vládnout nad

všemi městy, kterým kdy v minulosti vládl on sám nebo jeho předkové. A Alkibiades, protože tu pro něho byly v sázce velké věci, horlivě naléhal na Tissaferna, aby jej získal na svou stranu.

53 Když Peisandros a další zástupci Athéňanů ze Samu přišli do Athén, řečnili před lidem a vyložili v hrubých rysech, oč jde, především že mají možnost mít krále za spojence a porazit Peloponnésany, jestliže povolají Alkibiada zpět a změň demokratickou ústavu. /2/ Když proti tomu mluvilo mnoho jiných na obranu demokracie, a zejména Alkibiadovi nepřátelé křičeli, jaká by to byla hanba, kdyby se vrátil člověk, který se prohřešil proti zákonům, když se Eumolpovci a Kérykové dovolávali tajných obřadů, kvůli nimž odešel do vyhnanství, a zapřísahali své spoluobčany ve jménu bohů, aby jej nevolali zpět, Peisandros vystoupil proti tomuto silnému odporu a hojnému nářku, obracel se na odpůrce tohoto návrhu a jednoho po druhém se ptal, když mají Peloponnésané na moři aspoň tolik lodí připravených k boji jako oni a spojeneckých obcí víc a když je král a Tissafernes podporuje penězi, a oni už žádné nemají, zda má nějakou naději na záchranu města, ledaže by někdo přemluvil krále, aby se přidal na jejich stranu. /3/ Když pak dotazovaní odpovídali, že nemají, tu jim jasně řekl: „Nemůžeme toho dosáhnout jinak, než že zavedeme umírněnější formu vlády, že svěříme úřady spíš oligarchům, aby nám král důvěřoval, že se budeme v nynější době víc než o ústavě radit o záchraně (vždyť můžeme později zase změnit, co by se nám nelíbilo) a že povoláme zpět Alkibiada, který jediný z nynějších lidí je schopen toto dokázat.“

54 Lid zprvu těžce nesl tyto řeči o oligarchii, když mu však Peisandros jasně ukázal, že není jiná záchrana, dostal strach a povolil — působila při tom zároveň naděje, že bude později moci provést zase převrat. /2/ Odhlasovali, aby Peisandros a deset dalších mužů s ním odplulo a aby vyjednávali s Tissafernem a Alkibiadem způsobem, který by se jim zdál nejlepší. /3/ Na základě Peisandrova obvinění zbavil lid úřadu Frynicha a jeho spoluvelitele Skirónidu a ve velení loďstvem je nahradil Diomedontem a Leontem. Frynicha osočil Pei-

sandros tvrzením, že zradil Iasos a Amorga — nepokládal ho za vhodného k vyjednávání s Alkibiadem. /4/ Peisandros obešel všechna tajná sdružení, která se už dřív ve městě utvořila, aby měla vliv na právní a politické záležitosti, vyzval je, aby se spojila a po společné poradě zrušila demokracii, připravil i ostatní věci potřebné v současné situaci, aby se už neztrácel čas, a sám potom odplul s oněmi deseti muži k Tissafernovi.

55 V téže zimě León a Diomedón po svém příchodu k athénskému loďstvu podnikli útok na Rhodos. Nalezli peloponnéské lodí vytažené na břeh, vystoupili na zem, porazili v bitvě Rhodany, kteří přiběhli na pomoc, pak se stáhli do Chalky a vedli válku víc odtamtud než z Kóu. Ono místo se dalo totiž líp střežit pro případ, že by peloponnéské loďstvo někam odjelo.

/2/ Na Rhodos přišel také Lakón Xenofantidas od Pedarita z Chia a řekl, že Athéňané už onu zeď dostavěli, a nepomohou-li se všemi lodmi, že bude s Chiem konec. Oni měli v úmyslu jít na pomoc. /3/ Pedaritos se zatím sám s celou brannou mocí, se svým žoldněřským vojskem i s Chijskými vrhne na athénskou hradbu postavenou kolem lodí, část jí dobude a zmocní se také některých lodí vytažených na břeh. Když však Athéňané vyrazí k obraně a obrátí nejprve Chijské na útěk, je poraženo i ostatní Pedaritovo vojsko, on sám padne a spolu s ním mnoho Chijských; bylo také ukořistěno mnoho zbraní.

56 Po těchto událostech byli Chijsťi obléháni ze země i z moře ještě víc než dřív a byl tam velký hlad. Athéňští vyslanci s Peisandrem přišli k Tissafernovi a jednali o smlouvě. /2/ Alkibiades si však nebyl příliš jist záměry Tissaferna, který měl větší strach z Peloponnésanů a ještě tenkrát měl v úmyslu obojí oslabovat, jak se to od něho naučil. Alkibiades proto způsobil, že měl Tissafernes přehnané požadavky a že se smlouva s Athéňany neuskutečnila. /3/ Zdá se mi, že i Tissafernes měl pod vlivem strachu stejné úmysly, a když Alkibiades viděl, že Tissafernes v žádném případě smlouvu neuzavře, chtěl, aby si Athéňané nemyslili, že není schopen jej přemluvit, ale že Athéňané nedali Tissafernovi, který byl

přemluven a ochoten k dohodě, dostatečné záruky. /4/ Alkibiades totiž mluvil jménem Tissafernovým, který byl přítomen, a přicházel s tak přemrštěnými požadavky, že vina za neuskutečnění smlouvy padla přece jen na Athéňany, třebaže byli ochotni splnit mnohé z toho, čeho se domáhal. Žádal totiž, aby byla králi dána celá Iónie a pak zas ještě přilehlé ostrovy a jiná místa, a když se Athéňané ani těmto žádostem nevzpírali, nakonec při třetí schůzce ze strachu, aby se neukázalo, že u Tissaferna nic nezmůže, žádal, aby bylo králi dovoleno stavět lodi a plout s nimi podle vlastní země, kde a s kolika lodmi bude chtít. Potom už Athéňané . . . ale pokládali to za nepřijatelné, mysleli, že je Alkibiades oklamal, rozhněvání odešli a vrátili se na Samos.

57 Tissafernes hned nato ještě téže zimy přišel do Kaunu, protože chtěl zavést Peloponnésany zpět do Miléty; uzavřel s nimi jinou smlouvu, odpovídající jeho možnostem: chtěl jim poskytnout stravu a nechtěl se s nimi zcela znepřátelit. Báł se, že kdyby mnoha lodím chyběly peníze na jídlo, buď by byli donuceni svést námořní bitvu a podlehli by Athéňanům, nebo by opustili lodi a Athéňané by bez jeho přičinění dostali to, co chtějí. Navíc se obával, a to víc než čeho jiného, že by při shánění potravy zpusťošili kraje na pevnině.

/2/ Když toto všechno uvážil a předvídal, protože chtěl udržovat mezi Řeky rovnováhu sil, dal zavolat Peloponnésany, vyplatil jim peníze na stravu a uzavřel s nimi tuto smlouvu, už třetí.

58 „V třináctém roce panování krále Dareia, když byl v Lakedaimonu eforem Alexippidas, byla uzavřena na pláni u Maiandru dohoda mezi Lakedaimoňany a jejich spojenci na straně jedné a Tissafernem, Hieramenem a syny Farnakovými na straně druhé o záležitostech týkajících se krále, Lakedaimoňanů a jejich spojenců.

/2/ Králova země, která je v Asii, ať je králova, a o své zemi ať král rozhoduje podle své vůle.

/3/ Lakedaimoňané a jejich spojenci ať nikdy nevstoupí do královy země s nepřátelským úmyslem, ani král ať nevstupuje do země Lakedaimoňanů a jejich spojenců s nepřátelským úmyslem.

/4/ Jestliže někdo z Lakedaimoňanů nebo jejich spojenců vstoupí s nepřátelským úmyslem do královy země, ať mu v tom Lakedaimoňané a jejich spojenci brání. Stejně tak jestliže někdo z královy země půjde s nepřátelským úmyslem proti Lakedaimoňanům nebo jejich spojencům, ať mu v tom král brání.

/5/ Peníze na stravu pro loďstvo nyní přítomné ať vyplácí Tissafernes podle smlouvy až do doby, kdy přijedou lodi královy. /6/ Po příjezdu těchto lodí ať Lakedaimoňané a jejich spojenci rozhodnou, zda chtějí své loďstvo vydržovat sami. Budou-li chtít i nadále dostávat od Tissaferna peníze na stravu, ať jim je Tissafernes vyplácí, po skončení války ať Lakedaimoňané a jejich spojenci vrátí Tissafernovi všechny peníze, které od něho dostanou.

/7/ Až přijedou lodi královy, ať lodi Lakedaimoňanů a jejich spojenců i lodi královy vedou válku společně tak, jak rozhodne Tissafernes, Lakedaimoňané a jejich spojenci.

Jestliže smluvní strany budou chtít ukončit válku s Athéňany, ať ji ukončí společně.“

59 Taková smlouva byla tedy uzavřena, a potom se Tissafernes chystal přivést foinické lodi, jak bylo řečeno, a vykonat ostatní věci, které slíbil, a chtěl, aby jeho přípravy byly zjevné.

60 Když už zima končila, Boióťané dobyli zradou Órópos, v němž měli Athéňané posádku. Jednali s nimi někteří muži z Eretrie i ze samého Órópu, kteří pomýšleli na odpadnutí Euboje. Protože ono místo bylo proti Eretrii, bylo totiž nemožné, aby Athéňané, dokud je měli v držení, nepůsobili velké škody Eretrii i ostatní Euboji. /2/ Když už tedy měli v moci Órópos, přijdou Ereťané na Rhodos a zvou Peloponnésany na Euboii. Ti však měli spíš v úmyslu jít na pomoc Chiu, který byl v nesnázích, zvedli kotvy a pluli se všemi loďmi z Rhodu.

/3/ Když se dostanou k Triopiu, spatří na širém moři athénské lodi plout do Chalky. Protože žádné z obou loďstev neplulo proti druhému, dorazili jedni na Samos, druhí do Miléty, a Peloponnésané viděli, že bez námořní bitvy není možné pomoci Chiu.

A skončila tato zima, a skončil dvacátý rok této války, kterou vypsál Thukydidés.

61 V následujícím letním období hned na začátku jara byl Sparťan Derkylidas s nepočetným vojskem poslán po pevné zemi k Helléspontu, aby přiměl k odpadnutí Abydos, který je osadou Milétských, a Chijští, tísnění obležením, byli donuceni svést námořní bitvu, když Astyochos nevěděl, jak by jim pomohl. /2/ Když byl ještě Astyochos na Rhodu, dostali po Pedaritově smrti z Miléty jako velitele Sparťana Leonta, který přišel jako voják s Antisthenem. S ním přibýlo dvanáct lodí, které byly v Miléty jako lodi hlídkové; pět z nich bylo thurijských, čtyři syrakuské, jedna anajská, jedna milétská a jedna byla Leontova. /3/ Chijští vyšli s celou svou brannou mocí, obsadili jakési nedostupné místo, se šestatřiceti lodmi vypluli proti dvaatřiceti lodím athénským a pustili se do boje. Bitva byla urputná. Chijští a jejich spojenci nebyli o nic slabší; protože však už bylo pozdě, stáhli se do města.

62 Hned po těchto událostech dorazí Derkylides cestou z Miléty po pevnině k Abydu u Helléspontu a Abydos přejde k Derkylidovi a k Farnabazovi a o dva dny později i Lampsakos. /2/ Když se to dověděl Strombichides, přispěchal rychle z Chia na pomoc se čtyřadvaceti athénskými lodmi, mezi nimiž byly i dopravní lodi vezoucí hoplity, porazil v bitvě Lampsakany, kteří proti němu podnikli výpad, a prvním útokem dobyl Lampsakos, který neměl opevnění, zmocnil se věcné kořisti a otroků, svobodné obyvatelstvo usadil znova ve městě a táhl k Abydu. /3/ Protože se Abyďané nechtěli podrobit a útokem nemohl město dobýt, odplul do města Séstu ležícího na Chersonésu proti Abydu, které měli kdysi v držení Peršané, a umístil v něm posádku, aby střežila celý Helléspont.

63 Mezitím se postavení Chijských na moři zlepšilo, a když se lidé v Miléty a Astyochos dověděli o námořní bitvě a o odplutí Strombichida a jeho loďstva, jejich sebedůvěra se zvýšila. /2/ Astyochos dopluje se dvěma lodmi na Chios, odveze odtamtud ostatní lodí a se spojeným loďstvem podnikne útok na Samos. Vrátil se však zpátky do Miléty, protože Athéňané v důsledku vzájemného podezřívání proti němu nevypluli.

/3/ V té době, vlastně už o něco dříve byla v Athénách odstraněna demokracie. Když totiž Peisandros a ostatní vyslanci přišli od Tissaferna na Samos, zvětšil se ještě víc jejich vliv ve vojsku a také povzbudili nejmocnější ze Samských, aby se ve spolku s nimi pokusili o zavedení oligarchie, třebaže mezi Samskými došlo k pozdvižení, aby se nedostali pod oligarchickou vládu. /4/ Athéňané na Samu se domluvili a rozhodli se, že Alkibiada nechají být, když on sám nechce (vždyť se také do oligarchie nehodí), a že budou hledět, jak by svými vlastními prostředky zajistili prosazení svých plánů, když už se toho nebezpečného kroku odvážili, a zároveň jak by pokračovali ve válce a ochotně přispívali ze svého vlastního majetku penězi i ostatním, co by bylo třeba, protože už se nenamáhají pro jiné, ale pro sebe.

64 Když se takto povzbudili, poslali okamžitě Peisandra a polovinu vyslanců domů, aby tam vše zařídili, a uložili jim, aby zavedli oligarchii ve všech poddaných městech, v nichž přistanou. Druhou polovinu poslali do jiných míst poddaných Athénám, každého jinam. /2/ Dietrefa, který byl vybrán jako velitel do končin thráckých, poslali do jeho působiště.

Když přišel Dietrefes na Thasos, zrušil tam demokracii. /3/ Asi dva měsíce po jeho odchodu Thaští obehnali své město hradbami, že prý už nepotřebují aristokratickou vládu z milosti Athén, ale že čekají každý den svobodu z rukou Lakadaimoňanů. /4/ Ti, kteří z jejich města utekli před Athéňany, uchýlili se totiž k Peloponnésanům a teď ve spojení se svými přáteli ve městě usilovali všemožně, aby bylo k Thasu vysláno loďstvo a aby Thasos odpadl. Podařilo se jim tedy to, co chtěli, že totiž město dostalo bez nebezpečí správné zřízení a že byl zbaven moci lid, který by se postavil proti nim.

/5/ Pokud tedy jde o Thasos, dopadlo to pro Athéňany zavádějící oligarchii opačně, než čekali, a jak se mi zdá, stejný případ byl i v mnoha jiných poddaných městech. Když totiž města dostala umírněnou vládu a z politického života zmizel strach, obrátila se k úplné svobodě a nenechala se zlákat Athéňany, kteří jim neupřímně slibovali, že budou respektovat jejich práva.

65 Peisandros a ostatní vyslanci zrušili během své cesty demokracii v různých městech, jak bylo rozhodnuto, z některých míst zároveň s sebou vzali hoplity jako své spojence a dorazili do Athén. /2/ Tam zjistí, že větší část práce už před jejich příchodem vykonali jejich političtí přátelé. Několik mladších Athéňanů se totiž smluvilo a potají zavraždili jakéhosi Androklea, nejvýznamnějšího předáka demokratické strany, který měl hlavní zásluhu na tom, že byl Alkibiades poslán do vyhnanství. Zabili ho především ze dvou důvodů, jednak proto, že byl vůdcem lidu, jednak proto, že se domnívali, že se tím zavděčí Alkibiadovi — mysleli si, že se vrátí a že jim pomůže k přátelství Tissafernovu. Stejným způsobem potají odstranili i některé jiné politické protivníky. /3/ Otevřeně také rozhlásili, že žold nemá dostat nikdo jiný než ti, kteří se účastní vojenského tažení, že účast na správě státu nemá mít víc než pět tisíc občanů a že to mají být ti, kteří mu mohou nejvíc prospět svým majetkem i svou osobou.

66 To však byla jen záminka na oklamání většiny, protože ti, kteří usilovali o převrat, chtěli také obci vládnout. Stejně však byl ještě svolán lid a rada zvolená hlasováním pomocí bobů, neradili se však o ničem jiném než o tom, co rozhodli spiklenci, také řečníci byli vybráni z jejich řad a jejich řeči byly předem prodiskutovány. /2/ Nikdo z ostatních už proti tomu nemluvil, protože se každý zalekl, když viděl, jak početní jsou spiklenci. A když už se někdo odvážil říci něco proti, hned byl nějakým vhodným způsobem srovozen ze světa a po pachatelích se nepátralo, a bylo-li na někoho podezření, nebylo zaváděno soudní řízení. Lid byl zticha a byl tak zastrašen, že ten, kdo neutrpěl žádné násilí, i když nic neřekl, pokládal to za úplnou výhru. /3/ Lidé si mysleli, že je spiklenců mnohem víc, než jich skutečně bylo, byli tím sklíčení a nebyli schopni je odhalit — nebylo to možné pro velikost města a proto, že se vzájemně neznali. /4/ Z téhož důvodu bylo nemožné dát průchod svému hněvu a postěžovat si někomu tak, aby se dalo učinit nějaké opatření proti spiklencům, neboť kdyby o tom chtěl někdo s někým mluvit, buď by našel někoho neznámého, nebo sice známého, ale takového, jemuž by nedůvěřoval. /5/ Všichni příslušníci lidu se

k sobě přibližovali podezřavě, jako by se ten druhý podílel na tom, co se dálo. Mezi spiklenci byli totiž i takoví, o nichž by si nikdy nikdo nepomyslel, že by se mohli přidat k oligarchii, a především právě ti byli příčinou toho, že si demokraté tak málo důvěřovali, a tito lidé nejvíc přispěli k bezpečnosti oligarchů, neboť posílili vzájemnou nedůvěru mezi lidem.

67 Za takových okolností přišel tedy Peisandros a jeho druhové a ihned se pustili do toho, co ještě zbývalo. Nejprve svolali lid a přednesli návrh, aby bylo zvoleno deset mužů jako zákonodárný sbor s neomezenou pravomocí, ti aby vypracovali písemný návrh, jak nejlépe spravovat stát, a předložili jej v určený den lidu. /2/ Když pak ten den přišel, svolali sněm do uzavřeného prostoru na Kolónu (je to posvátný okrsek u Poseidónova chrámu za hradbami města, vzdálený asi deset stadií) a zákonodárci nenavrhli nic jiného než to, že každý Athéňan může beztrestně vyjádřit své mínění; ustanovili velké tresty na to, kdyby někdo podal na toho, kdo vyslovil své mínění, žalobu pro nezákonné jednání nebo nějakým jiným způsobem mu uškodil. /3/ Tenkrát už bylo jasně řečeno, že už nebude žádný úřad zastáván stejným způsobem jako dříve a že nemá být placen, nýbrž že má být vybráno pět předsedů, ti mají vybrat dalších sto mužů a každý z té stovky si má k sobě přibrat další tři; tento sbor čtyř set se má shromáždit na radnici a vládnout podle vlastního uvážení, jak uzná za nejlepší, a svolávat oněch pět tisíc, kdykoli to bude považovat za vhodné.

68 Tento návrh podal Peisandros, který se i jinak nezakrytě a s velkou horlivostí podílel na odstraňování demokracie. Celou věc však zosnoval, stanovil způsob, jak mohla dospět až do tohoto stadia, a už hodně dlouho ji připravoval Antifón, muž, který před žádným z Athéňanů své doby neustupoval, pokud šlo o osobní zdatnost, a který byl nejschopnější vše rozvážit a vyjádřit své myšlenky. Ze své vůle se nikdy neujímal slova ve sněmu a ani jinde nezasahoval do politických debat, byl však lidu podezřelý, protože o něm kolovala pověst, že je velmi schopný, a dovedl nejlépe pomoci svou radou každému, kdo vystupoval jako řečník na soudě nebo před lidem. /2/ Když se později situace čtyř set obrátila a byli pronásledováni

lidem, byl Antifón postaven před soud právě kvůli tomu, že pomáhal při jejich dosazení, a jeho obhajoba pronesená v hrdelní při se mi zdá nejlepší ze všech, které byly až do mé doby prosloveny.

/3/ Také Frynichos se ukázal jako velmi ochotný při prosazování oligarchie, víc než kdokoli jiný, protože se bál Alkibiada, neboť si uvědomoval, že Alkibiades ví o tom, jak vyjednával na Samu s Astyochem, a domníval se, že je malá pravděpodobnost, že by byl za vlády oligarchie povolán někdy zpět. Ukázal se velmi statečný vůči nebezpečí, jakmile je jednou podstoupil.

/4/ I Thérámenes, syn Hagnónův, patřil mezi první při svržení demokracie. Byl to muž, kterému nechyběly ani řečnické vlohy, ani schopnost rozumně uvažovat.

Je tedy přirozené, že měl tento podnik úspěch, když se na něm podílelo tolik tak bystrých mužů, třebaže to nebylo nic lehkého. Bylo totiž těžké zbavit svobody athénský lid asi sto roků po vyhnání tyranů, když nejenže nebyl nikomu poddán, ale dokonce víc než polovinu této doby byl zvyklý vládnout jiným.

69 Když bylo rozpuštěno shromáždění, které bez jediné námitky tento návrh schválilo, uvedli hned nato ona čtyři sta do radnice tímto způsobem.

Všichni Athéňané byli stále kvůli nepřátelům v Dekeleji buď na hradbách, nebo v pohotovosti ve zbrani. /2/ Onoho dne nechali tedy nezasvěcené do spiknutí odejít jako obyčejně, těm druhým bylo potajím řečeno, aby se nezdržovali na určených místech, ale koušek dál, a kdyby se někdo stavěl proti tomu, co se bude dít, aby se chopili zbraní a zabránili tomu.

/3/ Byli tam také Andřané, Ténští, tři sta Karystanů a někteří obyvatelé Aiginy, posláni tam Athéňany jako osadníci, kteří právě kvůli tomu přišli ozbrojeni a dostali stejný rozkaz jako spiklenci. /4/ Když byla vykonána tato opatření, přišly ty čtyři stovky, každý s ukrytou dýkou, a s nimi sto dvacet jinochů, které užívali, kdykoli potřebovali něco zařadit. Přistoupili k členům rady zvoleným hlasováním pomocí bobů a shromážděným na radnici a řekli jim, aby si vzali plat

a odešli; přinesli pro ně plat na celé zbývající funkční období a dávali jim ho, když odcházeli.

70 Když takto rada bez protestu odešla a ostatní občané neusilovali o nic nového, ale chovali se klidně, vstoupily ony čtyři stovky do radnice, vylosovaly ze svého středu pryťany, a pokud jde o náboženské věci, vykonali po nastoupení v úřad příslušné modlitby a oběti. Potom provedli mnoho změn v demokratické správě státu (jen vyhnance nepovolali kvůli Alkibiadovi zpět) a jinak spravovali stát násilím. /2/ Dali popravit některé muže — nevelký počet —, jejichž odstranění považovali za vhodné, jiné uvěznili, další poslali do vyhnanství. K Agidovi, lakedaimonskému králi, který byl v té době v Dekeleji, poslali hlasatele se vzkazem, že by chtěli uzavřít mír a že by bylo spravedlivé, aby se dohodl spíš s nimi než s nespolehlivými demokraty.

71 Agis se však domníval, že ve městě není klid a že se lid tak hned nevzdá své dávné svobody, a kdyby spatřil jejich velké vojsko, že by nezůstal klidný, také v té chvíli příliš nevěřil, že už by nedošlo k žádným nepokojům, a proto nedal vyslancům čtyř set žádnou smířlivou odpověď. Kromě toho si povolal z Peloponnésu početné vojsko a brzy nato sám s posádkou z Dekeleje a s příšlým vojskem sestoupil až k samým athénským hradbám. Doufal, že ve městě dojde k panice a že se Athéňané spíš podřídí jeho vůli a jeho plánům, nebo že dobude město prvním útokem, protože pravděpodobně nastanou zmatky jak uvnitř města, tak před ním, a dlouhých zdí že se rozhodně zmocní, protože budou neobsazené.

/2/ Když se však přiblížil a Athéňané uvnitř města se ani nehnuli, jen vyslali jezdce a část hoplitů, lehké pěchoty a lučištníků, pobili některé z jeho vojáků, kteří postoupili příliš blízko, a zmocnili se některých zbraní a padlých, tu pochopil Agis situaci a odvedl vojsko zpátky. Sám pak se svými vojáky zůstal na místě v Dekeleji, vojsko, které přišlo za ním, poslal po několikadenním pobytu v zemi zpět domů. Nicméně i po těchto událostech vypravila rada čtyř set k Agidovi vyslance; tentokrát už byli přijati líp a na jeho radu poslali také do Lakedaimonu vyslance jednat o příměří, protože chtěli válku ukončit.

72 Pošlou také na Samos deset mužů, aby uklidnili vojsko a vysvětlili jim, že oligarchie nebyla zavedena ke škodě města a občanů, ale k záchraně všeho a že veřejných činitelů je pět tisíc, nikoli pouhá čtyři sta. Vždyť se nikdy kvůli vojenské výpravě a kvůli jiné činnosti týkající se zahraničí, ať šlo o věc sebedůležitější, nesešlo k poradě tolik občanů, aby jejich počet dosáhl pěti tisíc. /2/ Uložili jim, aby uvedli i jiné vhodné důvody, a poslali je okamžitě po svém dosazení v úřad, protože měli strach, že prostí námořníci nebudou chtít zůstat v oligarchickém zřízení a že je sesadí a tak že na Samu začne jejich zkáza. A také to tak dopadlo.

73 Na Samu už se totiž rodilo hnutí proti oligarchii a právě v době, kdy byla dosazena rada čtyř set, stalo se toto. /2/ Ti ze Samských, kteří se tenkrát pozdvihli proti aristokratům a byli demokraté, změnili zase své přesvědčení, dali se přesvědčit Peisandrem, když k nim přišel, a těmi Athéňany na Samu, kteří patřili ke spiklencům, a sami v počtu asi tří set zosnovali spiknutí a chtěli zaútočit na ostatní jako na demokraty. /3/ A tak zabijí jakéhosi Athéňana Hyperbola, ničemu, kterého vyhnali ostrakismem z Athén ne ze strachu před jeho mocí a vážností, ale pro jeho špatnost a pro hanbu, kterou obci působil. Učinili to po dohodě s Charminem, jedním ze stratégů, a s některými Athéňany, kteří u nich byli — podávali jim tím důkaz své dobré vůle. Spolu s nimi vykonali i jiné takové činy a chystali se k útoku na demokraty. /4/ Ti se o tom dovědí a oznámí, co se chystá, stratégům Leontovi a Diomedontovi, kteří neradi snášeli oligarchii, protože byli váženi u lidu, dále Thrasybulovi a Thrasylovi, z nichž první byl trierarchem, druhý sloužil jako hoplita, a dalším, o nichž si mysleli, že jsou stále největšími odpůrci spiklenců. Prosili je, ať nedopustí, aby oni byli zahubeni a aby Athéňané přišli o Samos, protože jen díky jemu se jejich panství až dosud drží. /5/ Ti je vyslechli, chodili za jednotlivými vojáky a žádali je, aby něco takového nedovolili; obraceli se zejména na muže z posádky lodi Přímořanky, vesměs svobodné Athéňany, kteří byli odjakživa proti oligarchii, i když byla daleko. A León a Diomedón nechávali Samským několik lodí jako ochranu, kdykoli někam vypluli. /6/ A tak když na ně těch tři sta ude-

řilo, s pomocí těchto všech, zejména námořníků z Přímořanky, samští demokraté zvítězili, třicet z těch tří set zabili, tři největší viníky potrestali vyhnanstvím, ostatním jejich špatné jednání nepřipomínali a od té doby žili všichni společně v demokratickém zřízení.

74 Přímořanku s Athéňanem Chaireou, synem Archestra-
tovým, který byl při této změně ústavy velmi horlivý, na
palubě pošlou Samští a vojáci spěšně do Athén, aby tam
oznámil, co se stalo; ještě totiž nevěděli o vládě čtyř set.
/2/ Když dorazili do Athén, okamžitě uvrhla rada čtyř set
dva nebo tři námořníky z Přímořanky do vězení, ostatním
vzali loď, nechali je přestoupit na jinou válečnou loď a uložili
jim stráž okolo Euboje. Když Chaireas uviděl, co se děje,
okamžitě se ukryl, vrátil se zpátky na Samos a se zveličováním
vojákům oznámil, jak to vypadá v Athénách, že všechny
trestají bitím, že není možné říci ani slovo proti těm, kteří
mají moc, že jsou týrány jejich ženy a děti a oligarchové mají
v úmyslu zatknout příbuzné všech, kteří vojákují na Samu
a nejsou stejného smýšlení jako oni, a zavřít je do vězení,
aby byli popraveni, jestliže vojáci neposlechnou. A říkal
ještě mnoho jiného, co si vymyslel.

75 Když vyslechli tyto zprávy, chystali se nejprve vrhnout
se na ty, kteří nejvíc přispěli k zavedení oligarchie, a na ty,
kteří se toho zúčastnili, pak jim v tom však zabránili ti, kteří
byli nestranní, a vysvětlili jim, že by tím zničili všechno,
když nepřátelé kotví nablízku s loďmi příděmi obrácenými
proti nim, a oni se uklidnili. /2/ Potom Thrasybulos, syn
Lykův, a Thrasylos, nejvýznamnější předáci onoho hnutí,
kteří chtěli už otevřeně zavést na Samu demokracii, zavázali
nejslavnějšími přísahami všechny vojáky, především ty, kteří
byli nakloněni oligarchii, že zůstanou demokraty a budou
svorní, že budou horlivě pokračovat ve válce proti Peloponné-
sanům, že budou nepřáteli čtyř set a nebudou s nimi nava-
zovat žádné vyjednávání. /3/ Spolu s nimi se zavázali stejnou
přísahou i všichni Samští, kteří byli ve vojenském věku,
a vojáci i Samští se rozhodli považovat za společné všechny
záležitosti i vše, co vzejde z nebezpečí, protože se domnívali,
že ani jedni, ani druhí nemají vyhlídku na záchranu, ale že

zahynou, ať už by zvítězila ^{tr}trada čtyř set, nebo nepřátelé z Miléta.

76 A tak se v té době předháněli v horlivosti ti, kteří nutili město k demokracii, s těmi, kteří nutili vojsko k oligarchii. /2/ Vojáci okamžitě svolali shromáždění, sesadili dosavadní strategy a z trierarchů ty, které podezírali, a místo nich si zvolili jiné trierarchy a strategy, k nimž patřili Thrasybulos a Thrasylos. /3/ Vystupovali jako řečníci a obraceli se na své druhy s povzbuzováním i výzvami, aby neztráceli odvahu proto, že se obec od nich odvrátila, neboť to se oddělila menšina od nich, kteří tvoří většinu a kteří mají v každém ohledu víc prostředků. /4/ Vzhledem k tomu, že mají v rukách celé loďstvo, donutí ostatní města, jimž vládnou, aby jim platila daně stejně tak, jako kdyby k nim pluli z Athén. Mají přece Samos, což není žádný slabý stát, vždyť málem připravil Athény o vládu nad mořem, když se s nimi pustil do války, a budou odrážet nepřátele z téhož místa jako dosud. Když mají loďstvo, budou si moci snáze opatřovat potřebné věci než ti, co jsou ve městě. /5/ Díky jejich přítomnosti na Samu mohli už dřív Athéňané ovládat vjezd do Peiraiea, a kdyby nyní nechtěli vrátit původní ústavu, mohou oni na Samu dosáhnout toho, že spíš sami odříznou jim přístup k moři, než aby byli od moře odříznuti. /6/ Nepatrný a bezvýznamný je užitek, jímž jim může město přispět k vítězství nad nepřáteli, a o nic nepřišli, protože jim z Athén nemohli poskytnout ani peníze, nýbrž vojáci si je opatřovali sami, ani užitečné rozhodnutí, což zajišťuje státu moc nad vojskem. I v tomto ohledu se lidé v Athénách dopustili chyby, když zrušili otcovské zákony, kdežto oni je zachovávají a pokusí se donutit k tomu i ty druhé, takže ti, kteří by mohli dát nějakou dobrou radu ve vojsku na Samu, nejsou horší než tí, kteří jsou ve městě. /7/ Jestliže Alkibiadovi pomohou k beztretnosti a k návratu, rád jim vyjedná spojenectví s králem. A nejvýznamnější je, že když mají tak mocné loďstvo, tu i kdyby jim všechno dopadlo špatně, je jim otevřeno množství cest, na nichž najdou města a zemi.

77 Takovými řečmi si vzájemně dodávali odvahu, když se shromáždili na sněmu, a stejně horlivě připravovali, co bylo

třeba k válce. Když se to už na Délu dověděli ti, kteří byli radou čtyř set poslání na Samos, zůstali tam.

78 V téže době si i peloponnéští vojáci sloužící v loďstvu v Milétu stěžovali jeden druhému, že Astyochos a Tissafernes poškozují jejich zájmy, Astyochos tím, že už dřív nechtěl bojovat, dokud ještě sami byli silnější a athénské loďstvo nepočtené, a ani teď nechce, když se hovoří o tom, že jsou nevorní a že jejich lodi ještě nejsou pohromadě, ale že čekají na foinické lodi slíbené Tissafernem, o kterých se stále jen mluví, ale s nimiž se nic neděje, a jsou v nebezpečí, že je prodlévání zničí. Tissafernes pak škodí loďstvu tím, že nedodává tyto lodi a že nevyplácí peníze na stravu ani pravidelně, ani v plné výši. Nesmí prý se tedy už déle ztrácet čas, ale je nutno svést bitvu. A nejvíc naléhali Syrakusané.

79 Když se Astyochos a spojenci dověděli o tomto reptání, rozhodli ve válečné řadě svést bitvu. Když pak také dostali zprávu o nepokojích na Samu, zvedli kotvy a pluli se všemi lodmi, jichž bylo sto deset, směrem na Mykalu, Miléťanům pak poručili, aby táhli po pevnině také k Mykale. /2/ Jakmile Athéňané, kteří právě kotvili s osmdesáti dvěma lodmi ze Samu u Glauky v blízkosti Mykaly (Samos je jen málo vzdálen od pevniny ve směru na Mykalu), spatřili, jak proti nim plují peloponnéské lodi, stáhli se na Samos, protože nepovažovali počet svých lodí za dostatečný k svedení rozhodné bitvy. /3/ Protože už předem dostali zprávu, že Peloponnésané z Miléty chtějí svést bitvu, čekali také na Strombichida, až jim přijde od Helléspontu na pomoc s lodmi, které odjely z Chia do Abydu; poslali k němu kvůli tomu už předtím posla. /4/ Takto se tedy Athéňané uchýlili na Samos, kdežto Peloponnésané přistáli u Mykaly a utábořili se tam stejně tak jako pěchota z Miléty a ze sousedních končin.

/5/ Když se příštího dne chystají plout proti Samu, dostanou zprávu, že přijel Strombichides s lodmi od Helléspontu, proto se okamžitě vrátili do Miléty. /6/ Athéňané, posílení Strombichidovými lodmi, vyplují sami proti Milétu se sto osmi lodmi s úmyslem svést rozhodnou bitvu, když však proti nim nikdo nevyplul, vrátili se na Samos.

80 Téhož léta hned po těchto událostech Peloponnésané,

když nevyrazili, protože se ani se všemi loďmi pohromadě necítily dost silní k boji, nevěděli, odkud vzít peníze pro tolik lodí, zvláště když Tissafernes platil špatně, a tak poslali k Farnabazovi, jak jim také předtím bylo nařízeno z Peloponnésu, Klearcha, syna Rhamfiava, se čtyřiceti loďmi. /2/ Farnabazos si je totiž pozval a byl ochoten poskytnout jim peníze na stravu, kromě toho dostali také vzkaz z Byzantia, že by se k nim přidali.

/3/ Tyto peloponnéské lodi se pustily na širé moře, aby je Athéňané během plavby nezpозorovali, a byly překvapeny bouří. Jedna část jich, početnější, se dostala s Klearchem na Délos a později se vrátila do Miléta (Klearchos pak přešel po souši k Helléspontu a převzal tam velení), druhá část čítající deset lodí se pod velením megarského stratéga Helixa dostala šťastně do Helléspontu a přiměla Byzantion k odpadnutí. /4/ Když se pak o tom dovědí Athéňané ze Samu, pošlou k Helléspontu lodi na pomoc a k ochraně a před Byzantiem dojde k malé námořní bitvě osmi lodí proti osmi. 81 Velitelé na Samu, především Thrasybulos, který zastával od chvíle, kdy provedl změnu ústavy, stále stejný názor, že má být Alkibiades povolán zpět, přemluví konečně na shromáždění většinu vojáků. Když odhlasovali, že se Alkibiades může beze strachu vrátit, dojel k Tissafernovi a přivezl Alkibiada na Samos, protože pokládal za jedinou cestu ke spáse, kdyby se mu podařilo převést Tissaferna od Peloponnésanů na jejich stranu. /2/ Když bylo svoláno shromáždění, Alkibiades si stěžoval na své osobní neštěstí, které ho postihlo vyhnanstvím, a naříkal nad ním, pak mluvil dlouho o politických poměrech a vyvolal v nich nemalé naděje do budoucna, s přeháněním zvětšoval svůj vliv na Tissaferna, aby ti, kteří měli doma oligarchickou vládu v rukách, z něho měli strach a aby se spíš rozpadly tajné politické spolky, aby si ho na Samu víc vážili a sami měli větší odvažu, a konečně aby se Peloponnésané co nejvíc znepřátelili s Tissafernem a přišli o své naděje. /3/ Alkibiades s vychloubáním sliboval velké věci, že prý se mu Tissafernes zaručil, že bude-li moci Athéňanům důvěřovat, nebudou jim chybět potraviny, dokud mu bude zbývat něco z jeho majetku, i kdyby měl nakonec pro-

dat vlastní lůžko, aby měl peníze, a že foinické lodi, které už jsou v Aspendu, přivede Athéňanům, a ne Peloponnésanům; a bude prý Athéňanům důvěřovat jen tenkrát, když se Alkibiades vrátí živ a zdrav a zaručí se mu za ně.

82 Když si toto a mnoho jiného vyslechli, zvolili jej okamžitě stratégem vedle těch, které si zvolili dřív, a svěřili mu všechny záležitosti. Za nic na světě by žádný z nich nevyměnil tu nečekanou naději na záchranu a na potrestání rady čtyř set a byli ochotni okamžitě vyplout proti Peiraieu, tak pohrdali přítomnými nepřáteli pod dojmem toho, co slyšeli. /2/ On se však přes naléhání mnoha lidí rozhodně postavil proti výpravě na Peiraieus, protože by si tak nechali za zády nepřátele, kteří jsou blíž, a prohlásil, že když byl zvolen stratégem, chce nejprve odplout k Tissafernovi a projednat s ním vedení války. /3/ Hned po tomto shromáždění se vydal na cestu, aby vzbudil dojem, že dělá všechno společně s Tissafernem, a současně proto, že si přál, aby si ho Tissafernes víc vážil a aby mu mohl ukázat, že už byl zvolen i stratégem a že mu teď může stejně tak prospět jako uškodit. A tak Alkibiades strašil Athéňany Tissafernem a Tissaferna Athéňany.

83 Když se Peloponnésané v Milétu dověděli o Alkibiadově návratu, obviňovali ještě víc Tissaferna, kterému už dříve nedůvěřovali. /3/ Stalo se jim, že když v době athénského útoku na Milét nechtěli vyplout proti nim a svést bitvu, byl Tissafernes ještě mnohem méně ochotný vyplácet žold, a nenávisť, kterou k němu už dřív chovali, se zvětšila kvůli Alkibiadovi. /3/ Vojáci se shlukovali, vlastně nejen vojáci, ale i některé jiné vážené osoby, a uvažovali tak jako dřívě, že jim nikdy nebyl vyplacen plný žold, že toho, co dostali, bylo málo, a ještě to dostávali nepravidelně; říkali také, že nebude-li svedena bitva nebo nepůjde-li se někam, kde by se dalo sehnat něco k jídlu, posádky opustí lodi. Všim prý je vinen Astyochos, který se pro osobní zisk snaží zavděčit Tissafernovi.

84 Když uvažovali o těchto věcech, došlo k takovému bouřlivému výstupu s Astyochem. /2/ Námořníci ze Syrakus a z Thurií tím směleji, že to byli většinou lidé svobodného rodu, na něj udeřili a žádali žold. On jim odpověděl dost

povýšeně a výhruzně a zvedl dokonce hůl na Dóriea, který se zastával svých námořníků. /3/ Když to zástup vojáků spatřil, vrhli se s křikem, jak k tomu námořníci nemají daleko, na Astyocha a už ho chtěli bít. On to včas postřehl a utekl k nějakému oltáři. Tak z toho vyvázl bez ran a vojáky od něho odtrhli.

/4/ Milétané potom znenadání zaútočili na pevnost postavenou Tissafernem v Milétě, zmocnili se jí a vyhnali posádku, která v ní byla. Tento čin schválili i ostatní spojenci, zejména Syrakusané. /5/ Lichas s tím však nebyl spokojen a řekl, že Milétané a ostatní národy usazené v králově zemi mají být poddáni Tissafernově umírněné vládě jako otroci a být k němu úslužní, dokud nebude válka šťastně ukončena. Avšak Milétané se na něho hněvali kvůli tomu i kvůli jiným věcem téhož druhu, a když později onemocněl a zemřel, nedovolili, aby byl pohřben tam, kde ho chtěli pohřbít přítomní Lakedaimoňané.

85 V době, kdy byli tak rozezleni na Astyocha a Tissaferna, přišel z Lakedaimonu Mindaros, Astyochův nástupce ve velení nad loďstvem, a převzal úřad. Astyochos odplul domů.

/2/ Tissafernes poslal spolu s ním jako vyslance jednoho ze své družiny, Kara znalého obou jazyků jménem Gaulites, aby žaloval na Milétany kvůli oné pevnosti a současně aby ho hájil, protože věděl, že Milétané odešli do Lakedaimonu především proto, aby si na něho stěžovali, a s nimi Hermokrates, který chtěl ukázat, že Tissafernes v dohodě s Alkibiadem poškozují zájmy Peloponésanů a chová se obojetně.

/3/ Hermokrates byl odjakživa jeho nepřitelem kvůli vyplácení žoldu, a když byl nakonec vypovězen ze Syrakus a k syrakuskému loďstvu do Miléty přišli jiní stratégové, Potamis, Myskón a Démarchos, pronásledoval Tissafernes Hermokrata jako vyhnance ještě mnohem víc a kromě jiného ho obvinil, že na něm chtěl kdysi peníze, a když je nedostal, stal se jeho nepřitelem. /4/ Tak tedy Astyochos, Milétané a Hermokrates odpluli do Lakedaimonu. Alkibiades se už vrátil od Tissaferna zpátky na Samos.

86 Mezitím — to už tam byl Alkibiades — přijdou také z Délu vyslanci rady čtyř set, které tito tenkrát poslali, aby

upokojili a poučili vojáky na Samu, a když se sešlo shromáždění, pokoušeli se mluvit. /2/ Vojáci nejdříve nechtěli poslouchat, ale křičeli, že je třeba zabít ty, kteří odstranili demokracii, teprve později se jen s potížemi dali uklidnit a poslouchali. /3/ Ti pak vykládali, že ústava nebyla změněna proto, aby byl stát zničen, ale zachráněn, a také ne proto, aby byl vydán nepřátelům. To by přece byli mohli učinit, když nepřátelé stát napadli a oni už byli u moci. Všech pět tisíc prý se bude po řadě podílet na vládě, s jejich příbuznými se nezachází špatně, jak tvrdil pomlouvačně Chaireas, ani netrpí nic zlého, nýbrž každý v zemi se zaměstnává svými věcmi.

/4/ Říkali ještě mnoho jiného, avšak vojáci je neposlouchali ani o trochu víc, nýbrž byli rozhněváni a jeden přednášel ten návrh, druhý jiný, především však, aby se plulo na Peiraieus.

A tenkrát, jak se zdá, Alkibiades poprvé prokázal vlastní službu větší než kdykoliv jiný, neboť když se Athéňané na Samu chystali vytáhnout proti své vlasti (a v tom případě by se nepřátelé zcela určitě okamžitě stali pány Iónie a Helléspontu), on jim v tom zabránil. /5/ V té chvíli by nikdo jiný nedokázal zadržet dav, on je však odvrátil od výpravy a káráním přiměl ty, kteří si vylévali svůj osobní vztek na vyslancích, aby přestali. /6/ Sám pak poslal vyslance zpátky s odpovědí, že nemá námítky proti vládě pěti tisíc, ale nařizoval, aby odstranili radu čtyř set a dosadili dřívější radu pěti set; jestliže zavedli nějaké úsporné opatření, aby bylo možno lépe zajistit výživu vojáků účastnících se výpravy, to prý zcela schvaluje.

/7/ Pokud jde o ostatní, vybízel je, aby vytrvali a v ničem nepřátelům neustupovali; když se město zachrání, je prý velká naděje, že se mezi sebou dohodnou, kdežto kdyby byla jedna z obou stran poražena, ať už na Samu, nebo v Athénách, nebude už ani s kým se dohodnout. /8/ Byli přítomni také vyslanci Argských a nabízeli athénským demokratům na Samu pomoc. Alkibiades je pochválil a poslal je domů se slovy, aby přišli, až je někdo zavolá. /9/ Argští přijeli s námořníky z Přímořanky, kteří byli tenkrát z rozkazu čtyř set zařazeni na válečnou loď a měli křížovat kolem Euboje,

a když vezli do Lakedaimonu vyslance rady čtyř set, Laispodia, Aristofóna a Melésiu a přijeli na své plavbě do blízkosti Argu, tyto vyslance zajali a vydali je Argským, protože patřili k těm, kteří byli nejvíc zodpovědní za zrušení demokracie. Sami se pak už do Athén nevrátili, ale s triérou, kterou měli, přijeli na Samos a přivezli argské vyslance.

87 Téhož léta v době, kdy na něho byli Peloponnésané nanejvýš rozhněváni kromě jiných důvodů zejména kvůli Alkibiadovu odchodu, jako by už otevřeně spolupracoval s Athéňany, Tissafernes se z touhy, jak se aspoň zdálo, aby se v jejich očích z tohoto nařčení očistil, chystal k cestě do Aspendu k foinickým lodím a vyzval Lichu, aby jel s ním. Řekl, že přidělí k vojsku svého zástupce Tamoa, aby v době jeho nepřítomnosti vyplácel žold.

/2/ Zprávy o tom se rozcházejí a není snadné zjistit, s jakým úmyslem odjel do Aspendu, a když tam přijel, proč s sebou nevzal lodi. /3/ Je totiž jisté, že sto čtyřicet sedm foinických lodí připlulo až do Aspendu, ale jsou různé dohady o tom, proč nepokračovaly v cestě. Někteří říkají, že to udělal proto, aby oslabil moc Peloponnésanů, jak bylo jeho úmyslem (vždyť Tamós, jemuž to bylo nařídáno, nevyplácel žold o nic lépe, dokonce ještě hůř), druzí, že to udělal, aby na Foiničanech, které nechal postoupit až do Aspendu, vynutil peníze na to, že je pak propustil domů, neboť v žádném případě neměl v úmyslu použít je. Konečně podle ještě jiných prý to udělal kvůli pověstem rozšířeným v Lakedaimonu, aby se musilo říci, že se neprovinil, ale že opravdu šel k lodím, skutečně vystrojeným k akci. /4/ Mně se zdá nad slunce jasnější, že nepřivedl lodi proto, že chtěl Řeky oslabit a zdržet, poškodit je tím, že se tam odebral a nechával plynout čas, a udržet je v rovnováze, aby žádnou z obou stran neposiloval tím, že by se k ní přidal, vždyť kdyby chtěl, je jasné, že by válku ukončil, jen kdyby se o to s rozhodností zasadil. Kdyby byl přivedl Lakedaimoňanům loďstvo, byl by jim se vši pravděpodobností pomohl k vítězství, když v té době kotvili proti Athéňanům s loďstvem spíš stejným než slabším. /5/ Prozrazuje to zejména výmluva, kterou odůvodňoval, proč nepřivedl lodi. Řekl totiž, že se jich shromáždilo méně, než

král nařídil; v tom případě by si však byl vysloužil ještě větší vděčnost za to, že by neutratil tolik králových peněz a že by dosáhl stejného výsledku laciněji. /6/ Ať už si myslel co chtěl, Tissafernes přišel do Aspendu a setkal se s Foiničany a Peloponnésané poslali na jeho vyzvání pro lodi Lakedaimoňana Filippa se dvěma triéry.

88 Avšak jakmile se Alkibiades dověděl, že Tissafernes pluje podél pobřeží do Aspendu, vydal se také na cestu s třinácti lodmi, když slíbil Athéňanům na Samu, že se jim určitě odvděčí i s úroky tím, že buď přivede Athéňanům foinické lodi, nebo aspoň zabrání, aby se dostaly k Peloponnésanům. Je pravděpodobné, že znal už nějaký čas Tissafernův záměr lodi nepřivést a že chtěl, aby Peloponnésané Tissaferna co nejdříve podezřívali pro jeho přátelství k němu a k Athéňanům a aby jej donutil přimknout se z tohoto důvodu těsněji k Athéňanům. A tak vyplul a mířil přímo na Fasélis a Kaunos.

89 Když vyslanci rady čtyř set poslaní na Samos přišli zpátky do Athén a vyřídili Alkibiadův vzkaz, že je vybízí, aby vytrvali a v ničem nepřátelům neustupovali, a že má velkou naději, že s nimi smíří vojsko a porazí Peloponnésany, dodali tím mnohem víc odvahy většině oligarchů, kteří už předtím byli nespokojeni a byli by se z toho rádi nějakým způsobem vyvlekli, kdyby to bylo možné bez nebezpečí. /2/ A už tvořili skupinky a kritizovali poměry, jako vůdce při tom měli nejvýznamnější oligarchy a úředníky, například Théradena, syna Hagnónova, Aristokrata, syna Skeliova, a jiné, kteří měli na správě státu nejvýznamnější podíl, ale podle vlastních slov se velmi báli vojska na Samu a Alkibiada. Báli se také, aby vyslanci poslaní do Lakedaimonu neprovedli něco zlého městu bez vědomí většiny, a prohlašovali, že se nesmí dojít k oligarchii omezené na příliš úzký kruh, ale že je třeba nejen podle jména, ale doopravdy vybrat těch pět tisíc a zavést rovnoprávnější ústavu. /3/ To však byl způsob řeči, jaký užívali jen na veřejnosti, kdežto ve skutečnosti většina vynakládala takové úsilí, určené víc než co jiného ke zničení oligarchie zrozené z demokracie, jen proto, aby ukojili osobní ctižádostivost. Všichni totiž okamžitě žádají, aby byl každý z nich ne roven ostatním, ale aby byl daleko

nejpřednější, kdežto důsledky demokratických voleb člověk snese snáze, protože se nepovažuje za poškozeného sobě rovnými. /4/ Zcela zřejmě na ně působilo Alkibiadovo pevné postavení na Samu a to, že se jim oligarchie nezdála dost zajištěná; proto tedy každý usiloval stát se nejvýšeňším vůdcem lidu.

90 Avšak ti členové rady čtyř set, kteří byli největšími odpůrci takového zřízení a patřili k předákům, Frynychos, který se už tenkrát, když byl stratégem na Samu, zneprátelel s Alkibiadem, Aristarchos, který už dávno byl jedním z nejzapřisáhlejších odpůrců lidu, a Peisandros, Antifón a jiní z těch nejmocnějších, ti už dřív, hned jak se dostali k moci a když se vojsko na Samu proti nim vzbouřilo a přidalo se k demokracii, poslali některé ze svých jako vyslance do Lakedaimonu, přáli si mír a stavěli zeď v Étióneji; mnohem víc se tomu věnovali, když se vrátili jejich vyslanci ze Samu, protože viděli, jak se změnili i mnozí z jejich vlastního tábora, které předtím považovali za spolehlivé. /2/ A tak poslali ve velkém spěchu Antifóna, Frynicha a dalších deset, protože měli obavy z poměrů jak doma, tak na Samu, a uložili jim, aby uzavřeli s Lakedaimoňany mír za každé jen trochu přijatelné podmínky, a s úsilím ještě větším stavěli zeď v Étióneji. /3/ Účelem této stavby, jak se vyjádřil Thérámenes a jeho stoupenci, nebylo zabránit ve vjezdu do Peiraiea loďstvu ze Samu, kdyby se pokusilo vniknout do něho násilím, ale spíš pustit do něho nepřátele s loďmi a pěchotou, až by chtěli. /4/ Étióneia je totiž skalnatý výběžek Peiraiea a hned u ní je vstup do přístavu. Stavba této zdi navazovala tedy na zeď postavenou už dřív ze strany pevninské, takže by stačilo, aby se na ní usadila hrstka lidí, a ovládali by vjezd do Peiraiea, neboť jak stará zeď mířící k pevnině, tak nová, vnitřní zeď budovaná směrem od moře končily u téže věže, to jest u oné z těch dvou věží, která stojí u úzkého ústí do přístavu. /5/ Oddělili také příčnou zdí velmi rozsáhlé sloupořadí v Peiraieu, souvisící přímo s touto novou zdí, a měli je sami ve své moci. Všechny pak nutili, aby tam skládali obilí, a to jak už skladované v Athénách, tak dovážené, a aby odtud brali to, které chtěli prodávat.

91 O těchto věcech už delší dobu Thérámenes všude mluvil, a když se vrátili vyslanci z Lakedaimonu, aniž dosáhli míru pro všechny, prohlásil, že tato zeď hrozí zničit město. /2/ Současně totiž kotvilo u Lau v Lakónii dvaadváct lodí pocházejících z Peloponnésu, které si pozvali Euboiané; bylo mezi nimi i několik lodí z Itálie z Tarentu a z Loker a několik sicilských a chystaly se plout na Euboji. Jejich velitelem byl Spartán Agésandridas, syn Agésandrův. Podle Thérámenových slov tyto lodi nepluly na ochranu Euboje, ale spíš těch, kteří stavějí zeď na Ětióněji, a nedají-li si pozor, ani se nenadějí a bude po nich. /3/ To byl konečně cíl těch, které obžalovával, a zdaleka to nebyla jen pomlouvačná slova. Vždyť oni si přáli mít oligarchické zřízení a vládnout i nad spojenci, a kdyby to nebylo možné, mít v rukách loďstvo a hradby a uchovat si nezávislost, a kdyby ani to jim nebylo dopřáno, nechtěli být prvními oběťmi lidu, až by se znova dostal k moci, ale byli odhodláni raději vpustit nepřátele do města, vydat jim opevnění a loďstvo a dohodnout se s nimi, ať už by to s městem dopadlo jak chtělo, jen kdyby si zachránili život.

92 Proto také horlivě stavěli onu zeď s brankami, průchody a jinými místy, kudy by bylo možné vpustit nepřátele dovnitř, a chtěli s tím být co nejdřív hotovi. /2/ Ze začátku o tom mluvilo jen málo lidí a spíš potají; avšak když se vrátil Frynichos z Lakedaimonu, kde byl jako vyslanec, byl úkladně přepaden a bodnut jedním z městských strážníků uprostřed náměstí plného lidí, odešel několik kroků od radnice a klesl náhle mrtev k zemi. Pachatel útoku utekl, jeho spoluvník, nějaký člověk z Argu, byl zatčen, a třebaže byl vyslýchán na mučení radou čtyř set, neprozradil jméno toho, kdo tento čin nařídil, ani nic jiného, jen to, že ví o mnoha lidech, kteří se scházejí buď u velitele městské stráže nebo v jiných domech. Když se tenkrát po tomto činu nic dalšího nestalo, tu se Thérámenes a Aristokrates a další, kteří byli stejného smýšlení, ať už patřili k radě čtyř set, nebo ne, už s větší odvahou dali do díla. /3/ Současně už totiž také lodi, které vypluly od Lau, měly cestu za sebou, zakotvily u Epidauru a podnikaly loupeživé výpravy na Aiginu. Thérámenes řekl, že není pravdě-

podobné, že by vjely do aiginského zálivu a pak opět kotvily u Epidauru, kdyby mířily na Euboji, ledaže přijely proto, že je někdo pozval, aby provedli to, z čeho on je odjakživa vinil. Proto prý už není možné, aby zůstali nečinní. /4/ Nakonec po mnoha pobuřujících a podezíravých řečech přiložili ruku k dílu. Hopliti stavějící v Peiraieu onu zeď z Éetióneje, mezi nimiž byl i taxiarchos Aristokrates se svou fýlou, zajali Alexikleu, stratéga oligarchů, velmi oddaného svým druhům, odvedli jej do jednoho domu a tam jej zavřeli. /5/ Zúčastnila se toho celá řada dalších, mezi nimi i jakýsi Hermón, velitel stráže v Munychii; zvláště důležité bylo, že s tím souhlasila většina hoplitů.

/6/ Když to bylo oznámeno radě čtyř set, která právě zasedala v radnici, hned byli všichni kromě těch, kteří přešli k opozici, rozhodnutí běžet pro zbraně a vyhrožovali Thérámenovi a jeho druhům. Ten se hájil a říkal, že je ochoten jít spolu s nimi Alexikleu osvobodit. Vzal s sebou jednoho stratéga, jehož smýšlení bylo stejné, a šel do Peiraiea. Pomáhal mu i Aristarchos a mladí jezdci.

/7/ Zavládl velký zmatek a zděšení, neboť lidé ve městě si už mysleli, že byl Peiraieus dobyt a vězeň že už je mrtev, lidé v Peiraieu se zase domnívali, že je lidé z města každou chvíli napadnou. /8/ Starší jen s potížemi zadrželi ty, kteří v městě pobíhali sem a tam, aby se dostali ke svým zbraním, a Thukydidés z Farsalu, proxenos města, který byl přítomen, se s horlivostí stavěl jednotlivcům do cesty a křičel na ně, aby neničili svou vlast, když nepřátelé tak blízko města číhají na svou příležitost, a tak se uklidnili a upustili od bratrovražedného boje.

/9/ Když přišel Thérámenes do Peiraiea (on byl také stratégem), křičel na hoplity, co mohl, jako by byl rozzloben, kdežto Aristarchos a nepřátelé lidu byli rozhněváni doopravdy. /10/ Většina hoplitů se věnovala opevňovacím pracem a nedávala najevo žádnou lítost; ptali se Thérámena, zda soudí, že je stavba zdi městu opravdu na prospěch a zda by nebylo lepší strhnout ji. On jim odpověděl, že zdá-li se jim, že by bylo dobře ji strhnout, zdá se to jemu těž. A hned nato hoplité a velká část lidí z Peiraiea vylezla na opevnění

a bořili je. /11/ Dav byl k tomu povzbuzován výzvami, že kdo chce, aby vládlo pět tisíc místo čtyř set, má se dát do práce. Stále ještě se skrývali za jméno pěti tisíc, ale neřekli otevřeně: „Kdo chce, aby vládl lid,“ protože se obávali, aby se někdo z neznalosti při hovoru s druhým nepřivedl do nesnází. Rada čtyř set z toho důvodu nechtěla, aby tu bylo těch pět tisíc, ani aby se prozradilo, že žádní nejsou, protože si mysleli, že ustanovit tolik účastníků vlády by bylo přímo demokracií a že nejistota vyvolá strach všech před všemi. 93 Příkladného dne se rada čtyř set shromáždila na radnici, třebaže byli plni strachu. Hoplité v Peiraieu propustili na svobodu Alexikleu, jež předtím zajali, zbořili zeď, došli do Dionýsova divadla u Munychie, usadili se tam a sněmovali; když přijali usnesení, okamžitě odešli do města a ozbrojeni se usadili v Anakeiu. /2/ Přišli za nimi někteří vybraní radou čtyř set, obraceli se jednotlivě na vojáky, hovořili s nimi a přemlouvali ty, kteří se jim zdáli nejrozumnější, aby zachovali klid a zadrželi i ostatní, a říkali jim, že zveřejní jména pěti tisíc a z nich že bude vybírána rada čtyř set podle pořadí stanoveného pěti tisíci, zatím však ať město žádným způsobem neničí a nevydávají je nepřátelům na milost a nemilost. /3/ Celé to množství hoplitů se proti dřívějšímu umírnělo působením těch řečí, které mnoho lidí pronášelo k mnoha jiným, a víc než o co jiného měli strach o samotnou existenci státu. Proto se dohodli, že se v určený den sejdou do sněmu v Dionýsově divadle, aby obnovili svornost.

94 Přišel den sněmu, už byli skoro všichni pohromadě, a tu je ohlášeno, že těch dvaadvaceticet lodí připlouvá pod velením Agésandridovým od Megar kolem Salaminy. Každý si myslil, že se uskutečňuje to, co Thérámenes a jeho druzi už dávno říkali, že míří na opevnění, a soudili, že je dobře, že bylo zbořeno. /2/ Možná že se Agésandridas zdržoval u Epidauru a v oněch končinách na základě nějaké dohody, je však také zcela přirozená domněnka, že tam čekal kvůli tehdejšímu rozbrojům v Athénách, protože doufal, že by mohl ve vhodné chvíli zasáhnout. /3/ Když to bylo Athéňanům oznámeno, ihned všichni hromadně běželi do Peiraiea, protože válka s vnějším nepřítelem, důležitější než válka vnitřní, nebyla

daleko, ale u samého přístavu. Jedni nastupovali do lodí, které byly připraveny, druzí stahovali jiné lodí do vody, někteří spěchali na pomoc na hradby a k ústí přístavu.

95 Lodi peloponnéské však pluly dál, minuly mys Sunion, zakotvily mezi Thorikem a Prasiemi a později dorazily do Órópu. /2/ Athéňané, nuceni použít ve spěchu i nevycvičeného mužstva, jak je přirozené, když ve městě řadí občanské nepokoje a když lidé chtějí v rychlosti přijít na pomoc, protože jde o všechno (Euboia byla totiž pro ně vším, když byla Atika odříznuta od světa), pošlou do Eretrie stratéga Thymochara s lodmi; /3/ po jejich příjezdu jich tam bylo s těmi, které byly na Euboji už předtím, celkem třicet šest. Hned byli donuceni svést bitvu, neboť Agésandridas vyjel po snídani s lodmi z Órópu. Órópos je vzdálen od eretrijského města cestou po moři asi šedesát stadií.

/4/ Jakmile tedy Agésandridas vyplul, hned plnili mužstvem své lodi i Athéňané přesvědčení, že jejich vojáci jsou blízko lodí. Ti však nesháněli jídlo na tržišti (tam totiž Eretrané naschvál neměli nic na prodej), ale v domech až na konci města; Eretrané to učinili proto, aby nepřátelé mohli první napadnout Athéňany, zatímco se jejich lodi plnily pomalu, a aby je donutili vyplout tak, jak byli. Z Eretrie bylo dáno znamení do Órópu, kdy mají vyplout.

/5/ Athéňané se tedy vydali na moře po takovéto přípravě, svedli bitvu nad eretrijským přístavem a nepříteli dlouhý čas odolávali, potom však byli obráceni na útěk a pronásledováni až na pevninu. /6/ Všichni, kteří utekli do eretrijského města jako do města domněle přátelského, dopadli nejhůř, protože je Eretrané ubíjeli; ostatní se zachránili do pevnosti v eretrijském území, kterou měli sami v rukách, a stejně tak se zachránily i lodi, které přijely do Chalkidy.

/7/ Peloponnésané zajali dvaadvacet athénských lodí i s posádkou; část jí pobili, část vzali do zajetí a postavili tropaion. Zanedlouho nato donutili k odpadnutí celou Euboiu kromě Órea, který měli obsazen Athéňané sami, a zařídili všechno ostatní, co se jí týkalo.

96 Když se dostala k Athéňanům zpráva o tom, co se stalo na Euboji, byli zachváćeni zděšením větším než kdy předtím.

Vždyť ani pohroma na Sicílii, třebaže se jim tenkrát zdála velká, ani nic jiného je dosud tolik nevylekalo.

/2/ Kdo by měl právo vyčítat jim ztrátu odvahy, když se vojsko na Samu vzbouřilo, když neměli jiné lodi ani mužstvo, které by na lodi nastoupilo, když sami byli rozeštváni vnitřními spory a nebylo jisté, kdy mezi nimi dojde ke srážce, a když k tomu navíc přibyla tato tak strašná pohroma, při níž přišli o lodi a o to nejcennější, co měli, o Euboii, ze které měli větší užitek než ze samotné Atiky? /3/ Ona pohroma je děsila nejvíc pro svou blízkost: co kdyby se nepřátelé hned po vítězství odvážili vyplout proti jejich Peiraieu zbavenému lodí? V Athénách čekali jejich příchod každou chvíli. /4/ Kdyby byli odvážnější, byli by to mohli snadno udělat, a tak by byli rozdělili město ještě víc, kdyby blízko něho zakotvili nebo kdyby před ním zůstali a obléhali je, a byli by také donutili lodi z Iónie, aby přišly na pomoc svým příbuzným a celému městu, přestože jsou nepřátelské oligarchii. V takovém případě by se stal jejich kořistí Hellésontos i Iónie, ostrovy a celé území až k Euboji a takřka celá athénská říše. /5/ Avšak při této příležitosti tak jako při mnoha jiných se Lakedaimonané ukázali Athéňanům jako nepřátelé, s nimiž se bojuje nejpohodlněji, protože se od sebe povahově nejvíc liší, jedni jsou rychlí, druhí váhaví, jedni podnikaví, druhí nesmělí, a tím jim nejvíc prospěli zejména proto, že šlo o říši námořní. Bylo to dobře vidět, když měli Athéňané co dělat se Syrakusany: ti jsou totiž Athéňanům povahově velmi podobní a bojovali s nimi také nejlépe.

97 Pod dojmem těchto zpráv naplnili Athéňané přece jen dvacet lodí a svolali shromáždění občanstva, poprvé zas jednou na takzvanou Pnyx, kde se scházeli dřív, a na něm sesadili radu čtyř set a usnesli se odevzdat vládu ve městě sboru pěti tisíc (mezi ně měli patřit ti, kteří poskytovali také zbraně) a neplatit za zastávání žádného úřadu. Kdo by tento zákon porušil, měl být proklet. /2/ Později se tam scházela četná další shromáždění, v nichž byli ustanoveni nomotheti a vše ostatní týkající se ústavy. A bylo to poprvé za mého života, co Athéňané ukázali, že si dovedou dát dobrou vládu. Došlo totiž k umírněnému smíšení oligarchie a demokracie,

a to byla první věc, která zase stát povznesla ze špatných poměrů. /3/ Usnesli se také, že se Alkibiades a jiní s ním mohou vrátit z vyhnanství, vypravili za ním a za vojskem na Samu posly a vybízeli je k účasti na správě státu.

98 Během tohoto převratu okamžitě potají odejde Peisandros, Alexikles a nejvýznamnější přívrženci oligarchie do Dekeleje; jediný z nich Aristarchos, který byl právě také stratégem, sebral v rychlosti nějaké lučištníky z těch nejbarbarštějších a táhl na Oinou. /2/ Byla to athénská pevnost u boiótských hranic a obléhali ji z vlastního popudu Korinťané, kteří si pozvali na pomoc Boiótany, protože jim Athéňané z Oinoj pobili nějaké vojáky vracející se z Dekeleje. /3/ Aristarchos se tedy s nimi domluví a oklame posádku v Oinoji tvrzením, že i v Athénách se dohodli s Lakedaimoňany o ostatních věcech a oni že mají vydat pevnost Boiótánům, neboť tak to bylo dojednáno. Ti mu uvěřili, vždyť byl stratégem a oni nic nevěděli, protože byli obléháni. A tak uzavrou smlouvu a vyjdou z pevnosti. /4/ Takovým způsobem získali a obsadili Boióťané Oinou a skončila oligarchie a rozbroje v Athénách.

99 V témž období tohoto léta také Peloponnésané v Milétě — protože jim nikdo z těch, jež tím tenkrát Tissafernes pověřil, neposkytoval peníze na stravu a protože ani nepřijížděly foinické lodi, ani nepřicházel Tissafernes, protože Filippos, poslaný spolu s ním, a ještě jiný, Spartan Hippokrates, který byl ve Fasélidě, oznámili nauarchovi Mindarovi, že lodi nepřijedou a že Tissafernes nedodrží své závazky vůči nim, protože jim kromě toho vzkazoval Farnabazos doufající, že z toho víc vytěží, a byl ochoten nechat přijet své loďstvo a sám zařídit, aby k nim přešla od Athéňanů i zbývající města na jeho území, jak to předtím učinil Tissafernes — ze všech těchto důvodů Mindaros vyplul se sedmdesáti třemi lodmi z Miléty v dokonalém pořádku a znenadání, aby zůstal utajen před Athéňany na Samu, plul k Hellésponu (téhož léta už tam odjelo šestnáct lodí, ty, které také vyplenily část Chersonésu). Překvapí ho však vichřice a donutí přistát v Ikaru; pro nemožnost plout dál tam zůstane pět nebo šest dní a potom se dostane na Chios,

100 Když se Thrasyllós dověděl, že odjel z Miléty, vyplul okamžitě také s pětapadesáti lodmi ze Samu a spěchal, aby Mindaros nedorazil do Helléspontu dřív. /2/ Když dostal zprávu, že je na Chiu, domníval se, že se tam zdrží, a umístil proto hlídky na Lesbu a na protilehlé pevnině, kdyby se lodi někam hnuly, aby mu to nezůstalo tajné, sám plul podle pobřeží k Méthymně a nechal připravovat ječnou mouku a jiné potraviny — kdyby se to protáhlo, chtěl podnikat z Lesbu nájezdy na Chios. /3/ Protože se od nich odtrhl Eresos na Lesbu, chtěl se zároveň vypravit proti němu a dobýt jej, kdyby to bylo možné.

Nejmocnější z vyhnanců z Méthymny si přivezli z Kymy asi padesát hoplitů stejného politického smýšlení, najali si nějaké žoldnéře na pevnině a celkem asi se třemi sty vojáky, jimž velel na základě příbuzenských svazků Théban Anaxandros, podnikli nejprve útok na Méthymnu, a když byli při tomto pokusu odraženi, protože tam před nimi přišla athénská posádka z Mytilény, a když byli podruhé zahrnání na útek v bitvě před městem, přešli hory a přiměli Eresos k odpadnutí.

/4/ Thrasyllós tedy plul se všemi lodmi proti Eresu a pomýšlel na útok, avšak dříve, hned po první zprávě o vylodění vyhnanců na Lesbu, tam přijel s pěti lodmi ze Samu i Thrasybulos, protože však přijel pozdě, kotvil před Eresem. Přidaly se k němu také jakési dvě lodi z Helléspontu, které se vracely domů, a pět lodí z Méthymny, takže tu bylo celkem šedesát sedm lodí, a s vojskem z nich se chystali dobýt Eresos silou, pomocí obléhacích strojů a všemi možnými způsoby.

101 Zatím se Mindaros a peloponnéské lodi z Chia zásobili během dvou dnů potravinami, každý muž z posádky dostal od Chijských tři chijské tessarakosty a třetího dne spěšně vyrazí z Chia ne na širé moře, aby nenarazili na lodi u Eresu, ale nechávali Lesbos vlevo a pluli směrem k pevnině. /2/ Zastavili se v přístavu v Karteriích v území fockém, naobědvali se tam, pak pluli dál podle kymského pobřeží a navečeřeli se na pevnině v Arginusách ležících proti Mytiléně. /3/ Od tamtud vyrazili ještě uprostřed noci a dostali se do Harmantuntu na pevnině proti Méthymně, tam se naobědvají, rychle

projedou kolem Lekta, Larisy, Hamaxita a míst s nimi sousedících a před půlnocí se dostanou do Rhoiteia, ležícího už v Helléspontu. Některé lodi přistály v Sigeiu a v jiných místech v tom kraji.

102 Ze znamení dávaných strážními ohni i z toho, že zpozorovali množství ohňů v nepřátelské zemi, poznali Athéňané, kteří byli s osmnácti lodmi u Séstu, že Peloponnésané vplouvají do Helléspontu. A hned té noci se tak rychle, jak jen bylo možné, potají přiblížili k Chersonésu a pluli podle pobřeží k Elaiuntu, protože chtěli vyplout na širé moře a vyhnout se nepřátelskému loďstvu. /2/ A oněch šestnáct lodí v Abydu je skutečně nezpozorovalo, ačkoli je lodi jim přátelské při svém příjezdu upozorňovaly, že mají dávat dobrý pozor, aby nenechaly Athéňany ujet, kdyby se pokusili vyplout na širé moře.

Když pak za svítání zahlédli loďstvo Mindarovo, byli okamžitě pronásledováni a nepodařilo se jim uniknout se všemi lodmi; většina jich utekla k Imbru a Lémnu, kdežto čtyři, které pluly poslední, padnou u Elaiuntu do zajetí. /3/ Jednu z nich, která narazila u Prótesilaovy svatyně na skalisko, zajmou i s posádkou, dvě jiné bez posádky; jednu prázdnou spálí u Imbru.

103 Potom Peloponnésané s lodmi z Abydu, které se k nim připojily, a se všemi ostatními, celkem s osmdesáti šesti, obléhali v ten den Elaius, a když se nevzdal, odpluli do Abydu.

/2/ Athéňané, jejichž zvědové zklamali, nevěřili, že by nepřátelské lodi mohly proplout nepozorovaně, a proto klidně dál obléhali Eresos. Když dostali zprávu o proplutí, okamžitě opustili Eresos a rychle spěchali k Helléspontu na pomoc. /3/ Zajmou dvě peloponnéské lodi, které se tenkrát s přílišnou smělostí pustily při pronásledování dál na otevřené moře a narazily na ně. Druhého dne se dostali do Elaiuntu a přistáli tam, dovedli zpět ty lodi, které utekly na Imbros, a připravovali se pět dní k námořní bitvě.

104 Bitva probíhala takto.

Athéňané pluli v řadě podle samého břehu k Séstu, a když to Peloponnésané zpozorovali, vyplouvali z Abydu proti nim

také. /2/ Když Athéňané poznali, že se bude bojovat, rozvinuli řadu podle Chersonésu od Idaku až k Arrianům, celkem šestasedmdesát lodí, a Peloponnésané zase od Abydu až k Dardanu, celkem šestaosmdesát lodí. /3/ U Peloponnésanů zaujali pravé křídlo Syrakusané, levé sám Míndaros a z lodí ty, které pluly nejlépe, u Athéňanů byl na levém křídle Thrasylos, na pravém Thrasybulos, ostatní stratégové byli na místech, která jim byla určena.

/4/ Peloponnésané první spěchali svést bitvu, a protože svým levým křídlem přesahovali pravé křídlo Athéňanů, chtěli jim zabránit ve vyplutí z úžiny, kdyby to bylo možné, a ve středu je zatlačit na suchou zemi, která nebyla daleko. Athéňané to však zpozorovali a tam, kde je nepřátelé chtěli uzavřít, roztáhli řadu proti nim a podařilo se jim plout rychleji než oni, zatímco jejich levé křídlo už míjelo mys zvaný Kynos séma. /5/ To způsobilo, že jejich střed byl oslaben a že už tam jejich lodí netvořily souvislou řadu, tím spíš, že jich bylo méně a že krajina u Kynos séma vybíhá ostře do moře, takže nebylo vidět, co se za tímto výběžkem děje.

105 Peloponnésané tedy udeřili na střed, zatlačili athénské lodí dál až na souš a vystoupili za Athéňany na břeh, protože byli v boji daleko lepší. /2/ Na obranu středu nemohli přijít ani Thrasybulovi lidé z pravého křídla pro množství dotírajících lodí ani lidé Thrasylovi z levého křídla (kvůli mysu Kynos séma tam totiž neviděli a zároveň jim také Syrakusané a ostatní, stojící proti nim v počtu ne menším, zahrazovali cestu), dokud Peloponnésané jako vítězi nezačali beze strachu pronásledovat jednotlivé lodí a dokud v části jejich loďstva nevznikl dost velký nepořádek. /3/ Když Thrasybulos a jeho lidé poznali, že lodí míří na ně, přestali již rozvíjet křídlo, provedli náhlý obrat, odrazili jejich útok a zahnali je. Pak sami zaútočili na rozptýlené lodí z vítězné části peloponnéského loďstva, zasazovali jim rány a většinu tak poděsili, že ani nebyly schopné boje. Syrakusané už také ustupovali před Thrasylovými lodmi a tím spíš se dali na útek, když viděli, že i ostatní utíkají.

106 Když Peloponnésané takto poraženi nejdřív prchali především k řece Meidiu a později do Abydu, zajali sice

Athéňané jen malý počet lodí (Helléspontos, který je úzký, poskytoval totiž nepřátelům blízké útočiště), avšak vítězství, které tímto způsobem dosáhli, bylo velmi užitečné. /2/ Do té doby se totiž báli peloponnéského loďstva jak pro menší neúspěchy, tak zejména pro porážku na Sicílii, a nyní se osvobodili od sebeobžalování a od představy, že nepřátelé ještě něco znamenají v námořnictví.

/3/ Z nepřátelských lodí zajmou osm chijských, pět korintských, dvě ampracké, dvě boiótské a po jedné leukadské, lakedaimonské, syrakuské a pellénské, sami pak jich ztratili patnáct.

/4/ Když postavili na mysu Kynos séma tropaion, vytažili trosky lodí na břeh a vydali nepřátelům po uzavření příměří jejich padlé, poslali také do Athén triéru se zprávou o vítězství.

/5/ Když tato loď přijela do Athén a Athéňané uslyšeli o štěstí, jež je nečekaně potkalo po pohromách, které právě zažili na Euboji a při občanských rozbrojích, velmi se vzmužili a došli k názoru, že budou-li odhodlaně pokračovat ve svém úsilí, mají ještě možnost zvítězit.

107 Čtvrtého dne po bitvě pluli Athéňané po spěšné opravě lodí od Séstu ke Kyziku, který od nich odpadl; když v blízkosti Harpagia a Priapu spatřili kotvit osm lodí od Byzantia, napadli je, zvítězili v bitvě nad vojáky na pevnině a zmocnili se lodí. Pak přišli také ke Kyziku, který nemá hradby, znova jej donutili podřídit se jim a vybrali od něho peněžité dávky.

/2/ V té době vypluli také Peloponnésané z Abydu na Elaius, vzali si ze svých ukořistěných lodí ty, které byly v pořádku (ostatní spálili Elaiuntané), a poslali Hippokrata a Epikleu na Euboii, aby odtamtud přivezli lodí.

108 I Alkibiades plul v téže době se třinácti loďmi od Kaunu a Fasélidy na Samos se zprávou, že odvrátil foinické lodí od spojení s Peloponnésany, takže nepřijedou, a Tissaferna že naklonil Athéňanům víc než dříve. /2/ Naplnil mužstvem devět lodí k těm, které měl, vymohl na Halikarnaských mnoho peněz a opevnil Kós. Když toto vykonal a dosadil na Kós velitele, vrátil se už k podzimu na Samos.

/3/ Jakmile se Tissafernes dověděl, že peloponnéské lodí

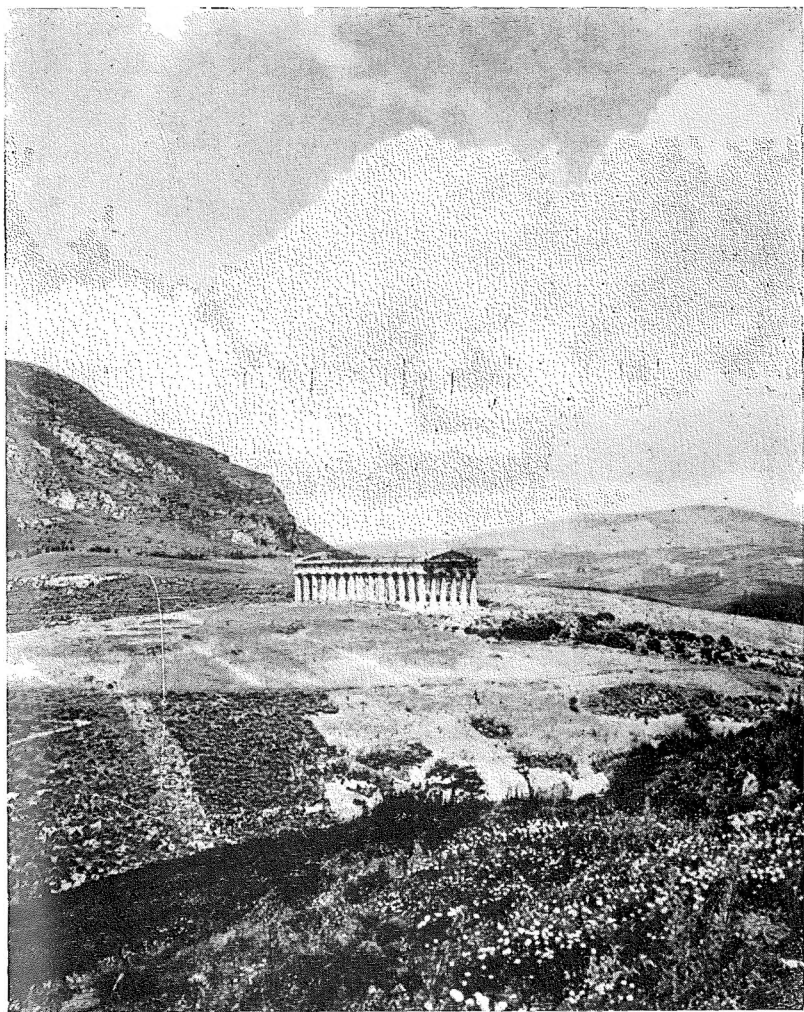
odpluly z Milétu k Hellésponu, vyrazil z Aspendu a hnal se do Iónie.

/4/ Dokud byli Peloponnésané v Hellésponu, Antandřané, kteří patří k Aiolům, si povolali z Abydu hoplity, nechali je přejít pěšky přes horu Idu a vpustili je do města, protože jim ubližoval Peršan Arsakes, zástupce Tissafernův. Když se Délští, které Athéňané při očišťování Délu vyhnali z jejich domova, usadili v Atramyttiu, Arsakes pod záminkou nepřátelství k někomu, jehož jméno tajil, vyzval nejlepší z nich k účasti na vojenském tažení a vzal je k sobě jako přátele a spojence. Pak vyčkal chvíli, kdy si připravovali snídani, dal je obstoupit svými vojáky a do jednoho pobít kopími.

/5/ Protože se ho pro tento čin báli, aby i na nich nespáchal někdy nějaký zločin, a protože jim také ukládal nesnesitelné daně, vyhnali jeho posádku z akropole.

109 Když se Tissafernes dověděl, že i toto je dílem Peloponnésanů, nejen to, co se stalo v Milétu a na Knidu (i odamtud byly totiž vyhnány jeho posádky), domníval se, že u nich získal velmi špatnou pověst, bál se, aby mu ještě jinak neuškodili, a současně byl rozhněván, že kdyby se k nim Farnabazos přiklonil, mohl by za kratší dobu a s menšími výlohami mít větší úspěch ve válce s Athéňany než on sám, a proto si usmyslil, že půjde k nim k Hellésponu, aby jim vytkl, co se stalo Antandru, a aby se s největší možnou ctí obhájil proti osočování stran foinických lodí i ostatních věcí. Nejdřív přišel do Efesu a přinesl Artemidě oběť.

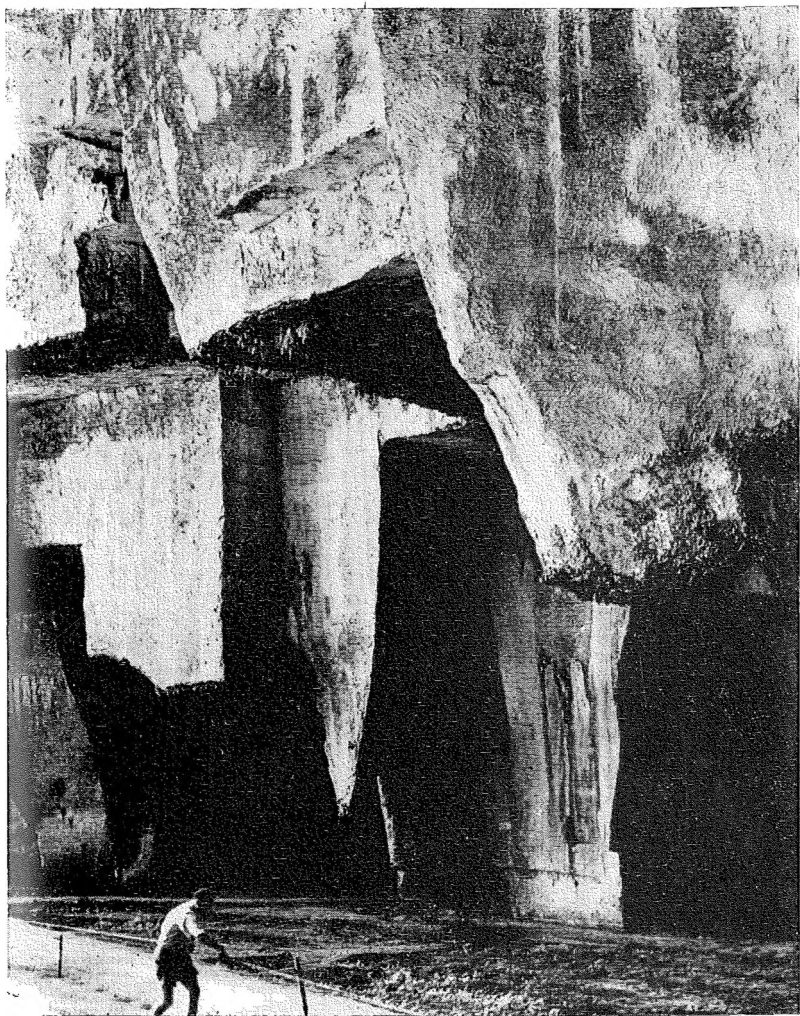
/2/ A když skončila zima po tomto létu, naplnil se jedenadvacátý rok.

17 Nedokončený dórský chrám v Segestě na Sicílii

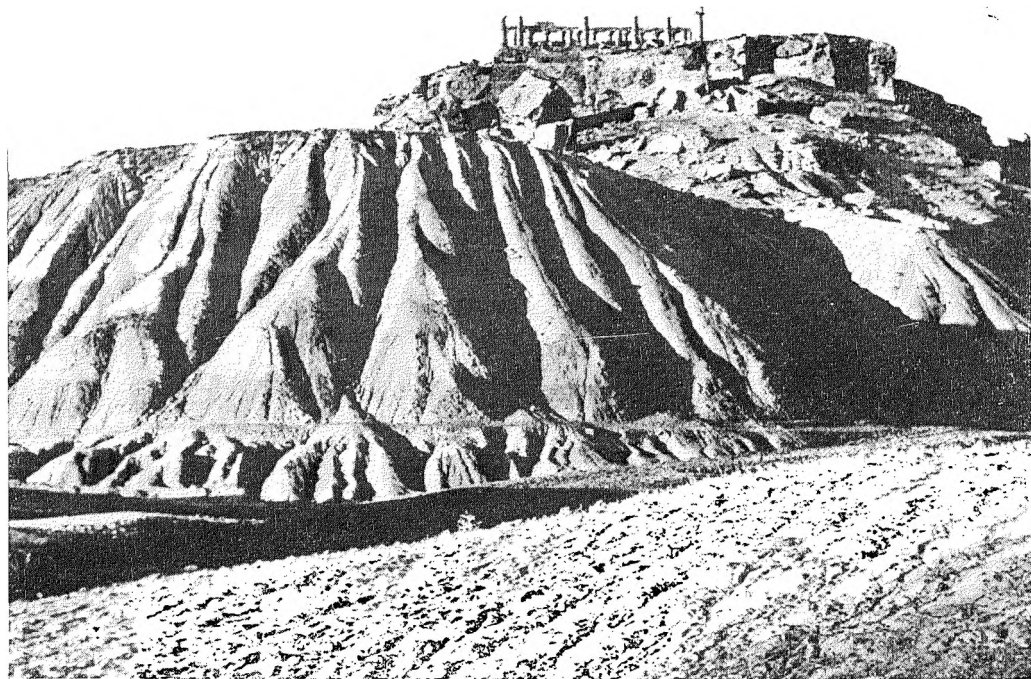
18 Průčelí nedokončeného dórského chrámu v Segestě na Sicílii

19 Kamenolomy (latomie) v Syrakusách

20 Pevnost Euryalos u Syrakus

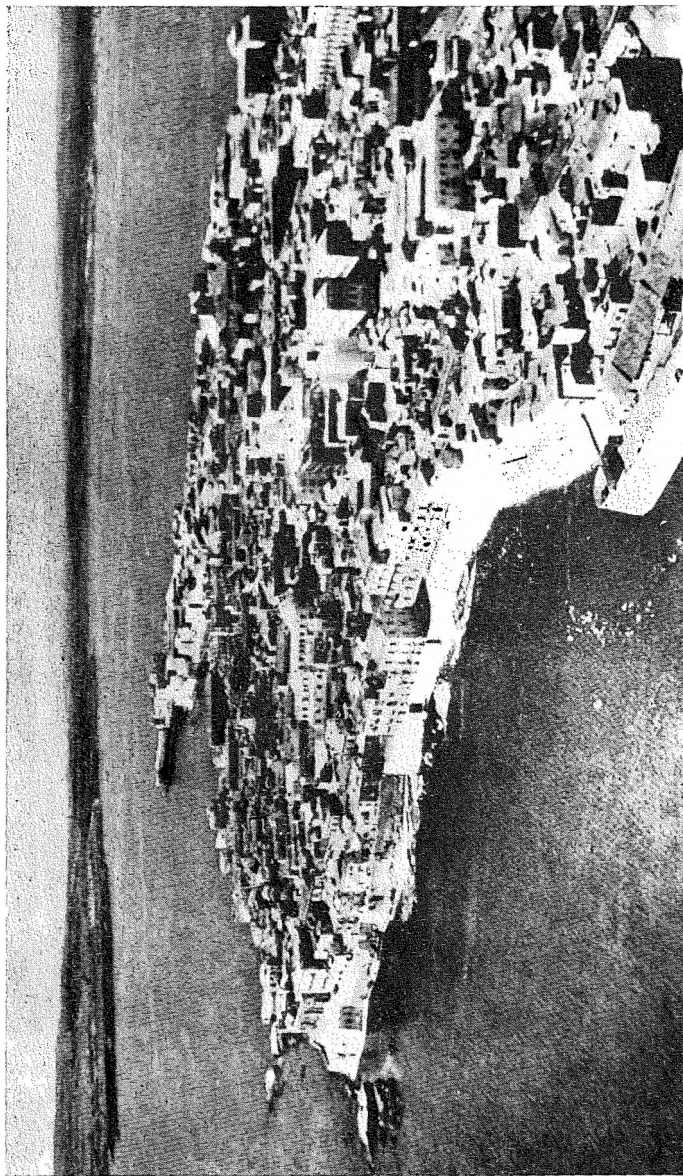

21 Trosky chrámu bohyně Héry v Akragantu na Sicílii

23 Hradba města Leontinoi na Sicílii

KOMENTÁŘE

POZNÁMKY

Při překladu bylo použito kritického vydání Thucydidis Historiae, rec. H. S. Jones — J. E. Powell, Oxonii e typ. Clarendoniano, T. I 1958, T. II 1960. Bylo přihlédnuto k vydání Jacquelyny de Romilly, Paris, Les Belles Lettres 1964 (1. kniha), 1962 (2. kniha), 1963 (6. a 7. kniha), k vydání O. Luschnata, Lipsiae, B. G. Teubner 1954 (1. a 2. kniha) a k vydání I. B. Albertiho, Romae 1972 (1. a 2. kniha).

KNIHA PRVNÍ

- 1,2 část barbarů — Řekové dělili lidstvo na dvě části, na Řeky a na barbary. Do peloponnéské války zasáhly kromě Řeků i jiné národy s Řeky sousedící, Épeirané, Thrákové, Makedonci, Sikelové, Peršané.
- 1,3 s výjimkou Arkádie — byla hornatá, chudá na vodu a neúrodná a nelákala proto dobyvatele.
- 1,5 Atika ... měla stále totéž obyvatelstvo — Athéňané se vždy chlubilí tím, že jsou autochthoni, původní obyvatelé Atiky.
- 3,1 tohoto jména — jména Hellas = Řecko. Homér, jak Thukydides v § 3 této kapitoly upozorňuje, dává jméno „Helénové“ jen obyvatelům Fthiótidy (jihovýchodní Thesálie).
- 3,2 Pelasgové — Řekové označovali tímto jménem předřecké obyvatelé své země.
- 5,1 z barbarů, kteří byli usazeni na pobřeží — zejména Karové a Foiničané.
- 5,2 dávní básníci — na více místech u Homéra, např. v Odysseji III, v. 71 a n. se Nestór ptá Télemacha, zda není pirát, a úplně stejná otázka je v IX, v. 252 a n.
- 8,1 když Athéňané v této válce očišťovali Délos — r. 426 př. n. l. Viz 3. knihu, kap. 104 a Hérodotos, 1. kniha, kap. 64.
- 9,1 přísahou danou Tyndareovi — podle pozdější báje Tyndareus, otec Heleny a Dioskurů, přiměl nápadníky své dcery k přísaze, že budou chránit toho, kdo se stane jejím manželem. U Homéra o tom není ani zmínka.
- 9,2 Pelops — syn lýdského krále Tantala. Přišel do Élidy a vzal si za manželku Hippodameiu, dceru krále Oinomaa, nad nímž zvítězil v závodě. Měl tři syny, Thyesta, Atrea a Chrysippa, a dceru Nikippu. Thyestes a Atreus Chrysippa zabili, byli za to otcem vyhnáni a uchýlili se do Mykén.
- 9,2 dal zemi jméno — Peloponnesos = Pelopův ostrov.
- 9,2 Perseovci — Perseus byl děd Eurystheův.
- 9,3 jak dosvědčuje Homér — podle Iliady II, v. 576, měl sto lodí, podle Iliady II, v. 610—613, dal Arkádům šedesát lodí.
- 9,4 vládl ostrovům mnohým a celého Argu byl pánem — Ilias II, v. 108.
- 10,3 zda se má i zde věřit Homérově poezii — v Iliadě II, v. 484—785 uvádí Homér přehled (katalog) lodí plujících k Tróji.
- 13,4 nejstarší námořní bitva — nic bližšího o ní nevíme.
- 13,5 staří básníci ... Korintu říkali „bohatý“ — např. Homér v Iliadě, II, v. 570; podobné epiteton má Korint u Pindara, Olymp. XIII, 4.

- 13,6 za časů prvního perského krále Kýra a jeho syna Kambysa — Kýros vládl v letech 559—529 př. n. l., Kambyses 528—522 př. n. l.
- 13,6 Rhéneiu — ostrůvek u Délu.
- 13,6 Fóčané, když zakládali Massalii — uvádí se, že Massalia (dnešní Marseille) byla založena r. 600 př. n. l. Při rozšiřování svého vlivu v západní části Středozemního moře se Fóčané dostali do konfliktu s foinickými koloniemi, zejména s Kartágem. Kolem roku 545 př. n. l. byla svedena námořní bitva u Alalie u jihovýchodního pobřeží Korsiky. Fóčané vyhráli, měli však takové ztráty, že Korsiku opustili. Viz Hérodotos, I. kniha, kap. 166.
- 14,1 byly ještě vybaveny padesátiveslicemi — lodi s padesáti vesly v jedné řadě, na každé straně veslovalo pětadvacet veslařů. Dlouhé lodi se od nákladních lišily jen délkou, vesla byla jen v jedné řadě. Triéra byla loď se třemi řadami vesel nad sebou.
- 14,3 za války s Aigiňany — v 6. stol. př. n. l. byla Aigina nejvýznamnějším obchodním centrem v Egejském moři a byla první zneklidněna hospodářským vzestupem Athén.
- 15,3 ve válce mezi Chalkiďany a Eretrňany — byla vedena koncem 7. stol. př. n. l. o úrodnou rovinu u řeky Lélantu na Euboji.
- 16,1 porazila Kroisa — krále Lýdie, jemuž bylo poddáno mnoho řeckých měst maloasijských. Došlo k tomu r. 546 př. n. l. Viz Hérodotos, I. kniha, kap. 141—171.
- 17 tyraní na Sicílii dospěli k veliké moci — např. Gelón v Syrakusách nebo Thérón v Akragantu.
- 18,1 asi čtyři sta let — za autora spartské ústavy byl považován Lykurgos, žijící kolem r. 800 př. n. l.
- 18,1 u Marathónu — v r. 490 př. n. l.
- 18,2 barbar — perský král.
- 20,2 Hipparchos byl zabit — v r. 514 př. n. l. Thukydidés se k této události vrací v 6. knize, kap. 54—59.
- 20,2 u takzvaného Leókořeia — svatyně severně od agory. Tradice odvozuje její jméno od dcer atického krále Lea, které se dobrovolně nabídly jako oběti bohyni Palladě v době hladomoru.
- 20,2 průvod panathénajský — panathénaje byly slavnosti konané každoročně po dva dny (tzv. malé panathénaje) a jednou za čtyři roky po čtyři dny (tzv. velké panathénaje) na počest bohyně Athény. Hlavní součástí velkých panathénají byl slavnostní průvod končící na akropoli v Erechtheiu a vrcholící odevzdáním nového šatu bohyni.
- 20,3 vojenský oddíl zvaný pitanský — Pitané je název jednoho z pěti okrsků spartských.
- 23,1 rozhodnutí ve dvou bitvách námořních a ve dvou pozemních — Thukydidés má nejspíš na mysli námořní bitvy u Artemisia a Salaminu v r. 480 př. n. l. a pozemní bitvy u Thermopyl v r. 480 a u Plataj v r. 479; vynechává námořní bitvu u Mykaly v r. 479.
- 23,4 po dobytí Euboje — Euboia se vzbouřila v r. 445 př. n. l. proti athénskému panství. Podrobněji o tom píše Thukydidés ve 114. a 115. kapitole I. knihy.
- 24,1 Epidamnós — později bylo toto město nazýváno Dyrrhachium

- (dnešní albánské Durës). Bylo kolonizováno v r. 626 nebo 625 př. n. l. z Kerkyry ležící asi 200 km jižním směrem.
- 24,2 Kerkyřané — obyvatelé Kerkyry (jiná podoba jména je Korkyra), ostrova v Iónském moři se stejnojmenným městem (dnešní Korfu).
- 24,2 metropole — métropolis (= mateřské město) je název dávaný městu, z něhož byli vysláni první osadníci. Kerkyra byla kolonizována v 8. stol. př. n. l. nejprve osadníky z Eretrie, později z Korinta, Korint byl tedy její metropolí. Osada nebyla na metropoli závislá, tradičně jí však vzdávala úctu — viz kap. 25 § 3 a kap. 34 § 1. Nároky Korintanů (kap. 38 § 2: „abychom byli jejich vůdci“) nemají žádné právní opodstatnění.
- 24,5 lid vyhnal oligarchy — oligarchie (z řeckého oligoi = málokteří, arché = vláda) znamená vládu malého počtu lidí, ve starší době z aristokratických rodin, později i z boháčů nearistokratického původu.
- 25,1 dotázali se boha — Apollóna, při jehož delfském chrámu byla věštitrna, do níž přicházeli z celého Řecka vyžádat si radu v různých situacích jak jednotlivci, tak vyslanci států.
- 25,4 na Kerkyře dříve sídlili Faiakové — homérská Scheria, obydlená Faiaky, k nimž se dostal Odysseus, bývala ztotožňována s Kerkyrou.
- 26,1 vojáků z Amprakie, Leukady — Amprakie je kraj v jižním Epeiru u řeky Arachthu. Později se užíval tvar Ambrakia. Leukas je město na stejnojmenném ostrově v Iónském moři. Obě města byla kolonizována Korintany.
- 27,1 korintských drachem — korintská drachma odpovídala asi dvěma třetinám atické drachmy, která měla asi 4,3 g stříbra.
- 28,3 takové, které nechťejí — tj. Athéňany. Spojení Athén, v té chvíli nejsilnější mocnosti námořní, s Kerkyrou by znamenalo pro Korint velké nebezpečí.
- 36,2 Poloha Kerkyry je tak výhodná pro plavbu do Itálie a na Sicílii — řečník jako by už myslil na budoucí athénskou výpravu na Sicílii. Obchodní lodi se mohly při pěkném počasí vyhnout Kerkyře a vydat se dřív na širé moře, avšak pro triéry to bylo nemožné. Ty musily přistát každý večer u břehu a posádka strávila noc na pevnině. Při plavbě do Itálie a na Sicílii musily tedy plout podle pobřeží víc na sever a teprve v Otrantské úžině se pustit přes moře, které je zde široké asi 75 km.
- 40,5 když od vás odpadli Samští — v r. 440 př. n. l. (viz 1. knihu, kap. 115 a n.).
- 41,2 dostali jste jich dvacet z Korinta — viz Hérodotos, 6. kniha, kap. 89—92.
- 42,2 nedůvěru vzniklou v minulosti kvůli Megarám — Thukydidés naráží nejspíš na to, jak Athéňané zakázali Megařanům přístup do přístavů patřících pod athénskou pravomoc a na athénské tržiště (viz 1. knihu, kap. 67).
- 49,1 proto se přidržovali staré bojové taktiky — té, kterou použili Řekové v bitvě u Salamíny. Na každé triéře bylo asi čtyřicet pěšáků, ti se při přiblížení k nepřátelské lodi snažili dostat se na ni a ovládnout ji.
- 49,2 umění — manévrování.
- 49,4 překročit rozkazy — viz kap. 45, § 3.

- 53,1 muže bez hlasatelské hole — odznakem oficiálních vyslanců bylo kérykeion — hlasatelská hůl, na jejímž horním konci byli zobrazení dva hadi. Kérykeion bylo také odznakem boha Herma, posla bohů. V tomto případě Korinťané chtěli za každou cenu zachovat zdání, že nedošlo k válečnému střetnutí s Athéňany: hlasatele s holí poslal po bitvě ten, kdo se považoval za poraženého, a žádal tím o přiměří, obvykle jednodenní, během něhož by bylo možno sebrat a pohřbít padlé. Podle zvyklostí vítěz vždy takového přiměří povoloval. Kérykeion mělo v takových případech stejnou funkci jako dnes bílý prapor.
- 56,2 epidémiurgy — úředníci posláni metropolí do osady s úkoly blíže neznámými, Nebyl to běžný zvyk.
- 56,2 Perdikkas — syn makedonského krále Alexandra Filhelléna; svrhl z trůnu svého bratra Filippa, který vládl ve východní části Makedonie.
- 57,3 s Derdou — Derdas byl Perdikkův synovec.
- 57,5 s Bottiaji — ti bydlili pravděpodobně na pobřeží Thermského zálivu kolem ústí řek Haliakmonu a Axia a tvořili malou federaci.
- 58,2 kolem jezera Bolbé — na poloostrově Chalkidice.
- 61,4 do Beroje, odtamtud ke Strepse — Beroia leží na levém břehu Haliakmonu. Jméno „Strepsa“ dosadil jako konjekturu do textu Pluygers; toto město patřící k athénskému spolku leželo někde blízko Thery.
- 63,2 asi šedesát stadií — asi 11 km.
- 64,2 z města Afytis — na východním pobřeží poloostrova.
- 65,2 u Sermilií — Sermilie bylo město v Torónském zálivu na Chalkidice.
- 66 válka tím ještě nezačala — rozuměj peloponnéská.
- 66 Korinťané toto všechno dělali na vlastní pěst — tj. bez Spartanů.
- 67,3 své pravidelné shromáždění — tzv. apella, shromáždění všech Spartanů starších třiceti let. Apella volila efory, členy gerusie — rady starších, rozhodovala o míru a o válce.
- 69,1 dlouhé zdi — hradby spojující hradby Athén s hradbami přístavů Peiraiea a Faléru vzdálených asi 8 km.
- 74,1 skoro dvě třetiny z celkového počtu kolem čtyř set — podle Hérodota 200 (8. kniha, kap. 61) z 378 (8. kniha, kap. 48).
- 74,1 vy sami jste tomuto muži prokázali větší čest než kterémukoli jinému cizinci — Plutarchos píše v Themistokleově životopise, kap. 17: „Lakedaimoňané ho dovedli do Sparty a Eurybiadovi udělili cenu za statečnost, Themistokleovi za moudrost, totiž olivový věnec; darovali mu kromě toho nejkrásnější vůz, jaký ve městě měli, a poslali s ním tři sta jinochů, aby ho doprovodili až na hranice. Vypravuje se, že když se nato konaly olympijské hry a Themistokles vešel do závodiště, přestali se přítomní starat o závodníky, dívali se celý den jen na něj a s obdivem ho ukazovali cizincům.“ (Životopisy slavných Řeků a Římanů, Odeon 1967).
- 77,6 když jste byli krátký čas vedoucí mocí ve válce proti Peršanům — v době výpravy proti Byzantiu, když byl velitelem Pausanias (v r. 477 př. n. l.; viz kap. 94—95 a 128—130).
- 84,3 nejsme příliš zběhlí ve věcech neužitečných — pohrdavý postoj Spartanů k velké péči, která se v Athénách věnuje kultuře.

- 89,2 uprchli na lodích k Mykale — mys na západním pobřeží Malé Asie, kde utrpělo perské loďstvo porážku v r. 479 př. n. l.
- 89,2 Na konci zimy se ho zmocnili — Séstos byl osvobozen z perské moci na jaře v r. 478 př. n. l.
- 93,5 postavili kolem Peiraiea zeď — hradby kolem Peiraiea byly asi 10 km dlouhé a chránily přístav i od moře.
- 93,5 kvádry... vzájemně spojené železem a olovem — v kvádrech byly vytesány prohlubně, do těch zasunuté železné svorníky byly zalaty olovem.
- 94,2 vytáhli proti Kypru... proti Byzantiu — obě místa byla strategicky velmi významná, vzít je Peršanům znamenalo zbavit je dvou základen patřících k nejdůležitějším. Kypr také poskytoval mnoho válečných lodí.
- 96,1 Athéňané... převzali vedení — byl vytvořen athénský námořní spolek, federace řeckých států (r. 478 př. n. l.) s Athénami v čele; měl osvobodit maloasijské Řeky z perského panství. Některé státy poskytovaly lodí, jiné peníze. Význam Athén stále rostl, v polovině 5. století už rozhodovaly autoritativně o všem a zvyšovaly i finanční požadavky — foros = příspěvky členských států vzrostly ze 460 talentů na 1460 talentů v r. 425/4. Protože spolková pokladna byla zpočátku na ostrově Délu (později v Athénách) a tam se také konala společná shromáždění, mluví se též o dělském spolku. Patřila k němu iónská a aiolská města v Malé Asii, ostrovy u maloasijského pobřeží mezi Lesbem a Rhodem, většina Kyklad, Euboia kromě Karystu, Thasos a řada měst v Thrákii a Propontidě.
- 96,2 úřad hellénotamiů — doslovně „pokladníci Řeků“: deset úředníků řídících správu spolku.
- 97,2 Hellanikos — o něco starší než Thukydidés, pocházel z Mytilény na Lesbu a byl autorem nejstarší z četných kronik zaznamenávajících athénskou minulost od mytické doby až do doby autorovy; říkalo se jim *athhis*.
- 98,1 dobyli město Éiónu — v r. 476 př. n. l.
- 98,3 pak se pustili do války s Karystány — asi v r. 472 př. n. l. Karystos na jihu Euboje se po bitvě u Artemisia přidal k Peršanům.
- 98,4 Pak válčili s Naxem — před r. 466 př. n. l.
- 100,1 u řeky Eurymedontu — v r. 470/469 př. n. l.
- 100,2 o doly — doly na zlato jednak na ostrově Thasu, jednak v Thrákii. V této krajině měl zlaté doly i Thukydidés. Thasos se vzbouřil v r. 466 nebo 465 př. n. l.
- 101,2 zemětřesení — v r. 464 př. n. l.
- 101,2 vzbouřili se heilóti — potomci obyvatelstva sídlícího v Lakónii před příchodem Dóru. Byli bezprávní, jako otroci. Perioikové byli osobně svobodní, neměli však politická práva.
- 103,4 Pégy — přístav Megar v Korintském zálivu, pro Athéňany mimořádně důležitý, protože jim zabezpečoval pohyb v Korintském zálivu a snadné spojení s Naupaktem. Nisaia byl megarský přístav v Sarónském zálivu proti Salamině.
- 104,1 Libyjec Inarós — kolem r. 465 př. n. l.
- 105,1 v Halích — na jihu Argolidy.
- 105,1 u Kekryfaleje — ostrůvek v Sarónském zálivu mezi Aiginou a pobřežím u Épidauru.
- 105,3 výšiny Geraneje — mezi Megarou a Korintem.

- 105,5 Po nerozhodné bitvě s Korintány — je datována do r. 458/7 př. n. l.
- 108,1 bitva u Tanagry — v r. 457 př. n. l.
- 108,5 Spálili lakedaimonskou loděnici — Gytheion v Lakónském zálivu.
- 108,5 dobyli Chalkidu — Chalkis bylo město ležící západně od Nau-paktu na pobřeží Aitólie v Kalydonském zálivu.
- 109,3 Megabyza, syna Zópyrova — tento významný vojevůdce je několikrát připomínán i Hérododem (III, 160, 2; VII, 82; VII, 121,3).
- 111,3 proti Oiniadům — blízko ústí řeky Achelóa.
- 112,1 O tři roky později — snad v r. 454/3 př. n. l.; podle některých v r. 451.
- 112,4 Když pak Kimón umřel — v r. 450/449 př. n. l.
- 112,5 do takzvané svaté války — válka na ochranu všeřecké svatyně Apollónovy v Delfech. Jde o tzv. druhou svatou válku v r. 448 př. n. l.
- 113,1 Tu vytáhli Athéňané — v r. 447 př. n. l.
- 113,2 u Koróneje — v r. 447 př. n. l. Thébané tímto vítězstvím znova získali hegemonii v Boiótii.
- 113,2 kteří byli stejného smýšlení — přívrženci oligarchie.
- 114,1 odpadla od Athéňanů Euboia — v r. 446 př. n. l.
- 114,3 z Héstiaje — na severním pobřeží Euboje.
- 115,1 dohodli... příměří na třicet let — v zimě r. 446/5.
- 115,2 válka mezi Samem a Milétem — v r. 440 př. n. l.
- 116,1 Perikles a dalších devět stratégů — úplný sbor stratégů. Byl mezi nimi také autor tragédií Sofokles.
- 117,2 pod velením Thukydidy — jiný než historik i než syn Melé-siův, odpůrce Perikleův.
- 118,2 v průběhu zhruba padesáti let — 479–432; je to tzv. *pentékontetia* = padesátiletí, o němž mluví Thukydidés v kapitolách 89–117. V § 3 této kapitoly navazuje Thukydidés na kapitolu 88.
- 126,3 Žil kdysi athénský občan Kylón — datování je nejisté, snad kolem r. 630 př. n. l.
- 126,10 na akropoli k oltáři — pravděpodobně jde o oltář Athény Poliady-Ochránkyně města.
- 126,11 u oltářů ctihodných bohyň — Eumenidek.
- 128,2 proti Athéně Chalkioikos — přívlastek znamená „sídlící v bronzovém domě“. Podle Pausania (III, 17,2) „zbudovali Lakedaimoňané... jak stavbu, tak sochu Athéninu z kovu“. (Cesta po Řecku, Svoboda 1973) Tento chrám stál na spartské akropoli.
- 129,1 Satrapii daskylskou — správní jednotka perské říše ve Frýgii u Helléspontu s hlavním městem zvaným Daskyleion.
- 131,1 se skytalou — skytalé sloužila k posílání tajných zpráv ve Spartě mezi vysokými hodnostáři. Oba měli hůl stejné tloušťky, zpráva byla napsána na pruhu kůže omotaném kolem holí. Kůže byla pak s hole sňata a zápis nebylo možno přečíst, dokud nebyl onen pruh navinut na hůl adresátovu.
- 132,2 toto elegické distichon — podle Pausania (III, 8,2) byl autorem těchto veršů Simónides z Kea.
- 132,5 otrok původem z Argilu — Argilos bylo makedonské město na severozápadě Chalkidiky nedaleko od Amfipole.

- 134,3 vyvedli ho z posvátného okrsku — aby nebyl znesvěcen smrtí.
- 135,3 Themistokles byl... ostrakismem poslán do vyhnanství — sněm mohl v Athénách odhlasovat, že určitý člověk, třebaže v ničem neporušil zákon, je nebezpečný státu, protože je příliš oblíbený, a že má odejít na deset let do vyhnanství. Jeho občanská práva ani jeho majetek tím nebyly nijak dotčeny. Jako hlasovací lístky sloužily střepy z rozbitých nádob — ostraka, podle toho se takovému hlasování říkalo ostrakismos. Themistokles byl poslán do vyhnanství v r. 472 př. n. l.
- 137,1 k druhému moři — Egejskému.
- 137,1 patříci Alexandrovi — makedonskému králi zvanému Filhelénos.
- 137,3 Artaxerxovi, který nedávno nastoupil na trůn — vr. 465/4.
- 137,4 zabránil stržení mostů — postavených přes Helléspont, přes něž přešlo perské vojsko do Evropy.
- 138,5 v asijské Magnésii — nad řekou Maiandrem.
- 139,2 že obdělávají posvátnou půdu — pohraniční území mezi Atikou a Megaridou, jehož část byla zasvěcena eleusinským božstvům.
- 141,3 Peloponnésané obdělávají svou půdu sami — neplatí pro Spartány, jejichž půdu obdělávali heilóti, ovšem Spartané pro svůj malý počet nebyli schopni sami podniknout nějakou výpravu.
- 141,6 nepatří k stejnému kmeni — např. Boióťané a Arkadóvé nebyli Dórové.

KNIHA DRUHÁ

- 1 podle jednotlivých období letních a zimních — podle 5. knihy, kap. 20,3 zabírá u Thukydidy každé toto období polovinu roku. Teprve koncem 4. století př. n. l. se začalo v Řecku datovat podle olympiád, čtyřletých období mezi dvojími olympijskými hrami, z nichž první se konaly v r. 776 př. n. l. Do té doby se v různých městech datum určovalo různě, obvykle podle nejvýznamnějších kněží (např. v Argu podle kněžky Héřiny) nebo úředníků (ve Spartě podle efora epónyma, v Athénách podle archonta epónyma). Rok začínal v červnu až v červenci, opět v různých místech různě, dělil se na dvanáct lunárních měsíců s různými jmény (známe jich z různých míst na čtyři sta). Pro vyrovnání se solárním rokem byly vkládány v různých intervalech další měsíce.
- 2,1 v Athénách (byl) archontem ještě čtyři měsíce Pythodóros — archonti nastupovali v Athénách úřad začátkem července, tedy „na začátku jara“, někdy v březnu, měl archón už jen čtyři měsíce do skončení funkčního období.
- 2,1 vedených boiótarchy — města v Boiótii tvořila vojenský spolek řízený sborem zástupců jednotlivých měst zvaných boiótarchové = vládcí Boióťanů. Ti byli ve válce veliteli vojenských oddílů ze svých měst.
- 6,1 poslali do Athén posla — už třetího, viz § 3.
- 13,1 lidé poskvrnění — viz 1. knihu, kap. 127.
- 13,3 šest set talentů — talent byla jednotka váhy, různá v různých místech a v různých dobách. Athénský talent odpovídal 26,196 kg. V peněžnictví označoval stejnou váhu drahého kovu.

- 13,3 na stavbu propylají — tento nádherný vstup na athénskou akropol byl právě dokončen (v r. 432).
- 13,5 zlato na soše Athény — obrovská kultovní socha Athény Parthenos v Parthenonu, vysoká dvanáct metrů, byla chryselefantinová, tj. dřevěná konstrukce byla obložena plátky slonoviny (pleť) a zlata.
- 13,6 Falérská hradba — Athény měly tři přístavy, Peiraicus, Faléros a Munychii.
- 15,2 slavnost zvanou synoikia — připomínala synoikismos (od *syn* = společně, *oikein* = bydlet), tj. politické sjednocení Atiky prisuzované Théseovi. Tato slavnost se konala šestnáctého dne měsíce hekatombaion (červenec—srpen).
- 15,4 nejstarší svátky na počest Dionýsovu — tzv. antheístéria.
- 15,5 Enneakrunos — doslovně „devět zřidel“, protože voda vytékala z devíti ústí. *Kallirhoé* znamená „krásná studánka“.
- 17,1 kromě akropole a Eleusinia — Eleusinion byla svatyně v Athénách jihovýchodně od agory.
- 19,2 blízko takzvaných Rheitů — „Proudů“ — dvě jezírka se slanou vodou východně od eleusinské zátoky při Svaté cestě z Athén do Eleusiny, zasvěcená Démétré a Persefoné.
- 21,2 šedesát stadií — asi jedenáct kilometrů; stadion odpovídá 177,5 m.
- 22,3 na základě staré spojenecké smlouvy — viz 1. knihu, kap. 102,4.
- 28 zatmělo se po poledni slunce — 3. srpna r. 431 př. n. l. Plutarchos v Perikleově životopise (kap. 35,2) uvádí, jak při tom Perikles uklidňoval strach, který zatmění vyvolalo: „Když už posádky byly na lodích a Perikles vstoupil na svou trojradku, došlo najednou k zatmění slunce, nastala tma a všechny zachvátil strach, jako by šlo o nějaké zlé znamení. Když Perikles viděl, jak ustrašený kormidelník neví, co má dělat, podržel před jeho tváří svůj plášť, zahalil mu jím oči a zeptal se, zda to pokládá za nějaké neštěstí nebo za znamení něčeho zlého. Ten odpověděl, že nikoliv. Nato mu řekl Perikles: ‚Což je v tom nějaký rozdíl? Snad nejvýše ten, že zatmění slunce je způsobeno něčím větším, než je můj plášť.‘ Takto se vypravuje ten příběh ve školách filozofů.“
- 29,3 Téreus — mytická postava. Zamiloval se do Filomély, sestry své manželky Prokny, a znásilnil ji. Aby jej neprozradila, vyřízl jí jazyk, Filoméla však vše sestře prozradila tím, že vetkala zprávu do kusu látky. Prokné zabila svého a Téreova syna Ity a připravila jej Téreovi k jídlu. Téreus byl pak proměněn v dudka, Filoméla ve vlaštovku a Prokné ve slavíka. Báji vypráví Ovidius v *Metamorfózách* VI, 412—674.
- 34,5 v nejkrásnějším předměstí — v Kerameiku ležícím severozápadně od městských hradeb za Dipylskou branou.
- 37,1 stejná práva — athénská demokracie zaručovala všem občanům rovnost politických práv (isonomia) a stejnou možnost mluvit ve shromáždění (iségoria).
- 39,1 lišíme se od svých nepřátel — až dosud srovnával Perikles Athéňany se všemi ostatními Řeky, v této kapitole konfrontuje Athéňany se Spartany. O vyhánění cizinců ze Sparty mluví

- Thukydidés v 1. knize, kap. 144,2, o jejich tajnůstkářství v 5. knize, kap. 68,2.
- 44,4 v neužitečném stáří není největším potěšením zisk, jak praví někteří — podle Plutarcha (Mor. 785 b) řekl básník Simónides těm, kteří mu vytýkali lásku k penězům, že ho stáří zbavilo všech potěšení a nechal mu jen jedině, z výdělku. O Simónidovi se tvrdilo, že byl první, kdo si nechal za verše platit.
- 48,1 území krále — perského krále.
- 54,4 on sám jim pomůže — bůh Apollón, dávající věštby v Delfech, byl považován také za šířitele epidemií, např. v achajském vojsku před Trójou (viz 1. zpěv Iliady) nebo v Thébách za vlády krále Oidipa (viz Sofokleovu tragédii Oidipus král).
- 56,2 tenkrát poprvé vyrobeny — v Athénách; Peršané užívali takové lodí pro přepravu koní už v řecko-perských válkách, viz Hérodotos, VI, 48 a VII, 97.
- 65,3 dokud mu nedali peněžitou pokutu — a s ní bylo automaticky spojeno vyloučení z veřejných funkcí.
- 65,9 podle jména demokracie, ve skutečnosti však vláda prvního občana — Perikles byl od roku 443 do roku 429 téměř nepřetržitě stratégem. To samo by nestačilo k tomu, aby z něho učinilo vládcem Athén, protože se o úřední moc dělil s devíti kolegy, on však byl navíc vůdcem lidové strany a měl takovou autoritu, že své návrhy v radě a ve sněmu skoro vždy prosadil.
- 65,13 samotné Peloponnésany — tj. bez Sicílanů a odpadlých athénských spojenců.
- 67,1 z Argu Pollis, ten jen jako soukromá osoba — Argos byl neutrální (viz kap. 92).
- 68,1 v Amfilochii — nejjihnější část Épeiru sousedící s Aitólií.
- 69,1 Od Fasélidy — Fasélis byla řecká osada na pobřeží Lykie. Patřila k délskému spolků.
- 71,2 boje, k němuž u nás došlo — bitva u Plataj v r. 479 znamenala konečné zlomení perského vojska.
- 73,3 od té doby, co jsme se stali jejich spojenci — podle 3. knihy, kap. 68,5 došlo k uzavření spojenecké smlouvy v r. 519 př. n. l.
- 78,2 při východu Arktura — kolem poloviny září, tedy na začátku podzimu, proto rozchod vojska na zimu.
- 79,4 z takzvané Krusidy — kraj u Thermského zálivu.
- 80,6 Atintanům... Parauaiům — kmeny na severu Épeiru, sídlící severně od Molossů. Na hranicích épeirsko-makedonských sídlili také Orestové. Nejznámější kmeny épeirské byly Molossové, Chaonové a Thesprotové.
- 80,8 stanou se snadno pány — Stratos ležel uprostřed kotliny u řeky Achelóa v nejurodnější a nejpřístupnější části Akarmanie.
- 82 k řece Anapu — přítok Achelóa.
- 83,3 od ústí řeky Euénu — v Aitólii.
- 84,4 na Molykreion. Na Rhiu postavili — na pobřeží Lokridy u vjezdu do Korintského zálivu. Proti tomuto Rhiu je na peloponnéském pobřeží Rhion Achajské.
- 85,5 proti Kydónii — na severním pobřeží západní Kréty.
- 90,4 na jedině znamení — nebylo potřeba postupně povel předávat.
- 93,2 že si každý námořník vezme veslo, polštář a řemen — polštář na veslařskou lávku, řemen asi na upevnění vesla.

- 94,3 od pevnosti Budoru — na výběžku na severu Salaminy.
 96,1 před řekou Istrem — Dunajem.
 97,3 v době Seuthově — Seuthes nastoupil na trůn po svém strýci Sitalkovi v r. 424 (viz 4. knihu, kap. 101,5).
 99,1 dolní Makedonie — přímořská část Makedonie mezi Olympem a dolním tokem Strymónu. Řekové považovali Makedonce za barbaru, připouštěli však, že královský rod je řeckého původu a že pochází od Hérakleovců z Argu.
 99,3 z Pierie — krajina severně od Olympu.
 100,2 Archelaos — vládl v letech 413—399 př. n. l. Na jeho dvoře byly přijímány kulturní podněty z Řecka, byli zde hosty významní básníci, např. Euripides.
 100,2 osm králů před ním — jejich jména vypočítává Hérodotos v osmé knize, kap. 139: Perdikkas, Argaios, Filippos, Aeropos, Alketeus, Amyntes, Alexandros, Perdikkas.
 100,3 Eidomenu — Eidomené ležela na řece Axios.

KNIHA TŘETÍ

- 2,1 kromě Méthymny — Méthymna jediná na Lesbu měla demokratickou vládu. V Mytiléně a v ostatních městech, která měla autonomii, byli u moci oligarchové.
 2,3 prosazují sjednocení — tzv. synoikismos, politické sjednocení do té doby samostatných obcí.
 3,5 do Geraistu — na nejjihnějším cípu Euboje.
 5,1 lidé z Imbru, Lémnu — Imbros a Lémnos, ostrovy ležící v severní části Egejského moře, byly už dlouho závislé na Athénách a byli na nich usazeni osadníci z Athén.
 8,1 Dórieus z Rhodu — zvítězil v pankratiu na třech olympiádách za sebou (432, 428, 424) a byl velmi populární.
 13,1 od Řeků — tj. od Řeků sdružených v dělském spolku podřízeném Athénám.
 15,1 připravovali vleky pro lodi — aby si ušetřili obeplouvání celého Peloponnésu, přepravovali Řekové lodi přes Korintskou šíji — Isthmos po vlečné dráze se systémem válců zvané diolkos, jejíž trasa probíhala o něco jižněji, než vede dnešní průplav.
 15,2 sklízeli úrodu — olivy, hrozny apod.; obilí už bylo na Peloponnésu dávno sklízeno, protože jsme na konci srpna r. 428.
 16,1 kromě jezdců a statkářů — nejbohatší třídy athénské obyvatele podle Solónovy reformy. Statkáři zvaní pentakosiomedimnové (řecky *pentakostoi* = pět set, medimnos je dutá míra odpovídající 52,5 litru) měli roční výnos z pozemků aspoň pět set medimnů obilí, oleje a vína, jezdci (*hippeis*) měli roční výnos od tří set do pěti set medimnů. Protože byli vázání na půdu, nebyli ani jedni, ani druhí vycvičení pro válku na moři.
 17,4 dvě drachmy — drachma byla jednotka váhy (v Athénách v klasické době odpovídala 4,36 gramu; sto drachem byla jedna mina, šest tisíc drachem jeden talent) i měny. Mince drachma byla ražena ze stříbra.
 17,4 také tolik — tj. drachma na muže.
 19,1 mimořádnou daní — z majetku; normálně Athéňané daně neplatili.
 19,2 Anajských — obyvatel Anaje na maloasijském pobřeží proti

- Samu. V Anaji byli od r. 439 usazení samští uprchlíci, nepřátelští Athénám.
- 27,2 oblékl lid do těžké zbroje — místo dosavadní lehké; příslušníci lidu byli do té doby jen lehce vyzbrojeni, protože jim oligarchové nedůvěřovali a také proto, že těžká výzbroj byla drahá.
- 29,2 v kraji erytherském — na maloasijském poloostrově vystupujícím do moře proti ostrovu Chiu.
- 31,1 v Iónii — střední část západního pobřeží Malé Asie.
- 32,1 v Myonnésu — maloasijské pobřežní město v severní části zálivu u Efesu.
- 33,1 ze Salamiňanky a Přímořanky — Salaminia a Paralos, dvě rychlé athénské lodi používané pro dopravu vyslanců a různé cesty náboženského rázu.
- 33,2 u Klaru — město v zálivu u Efesu s Apollónovým chrámem s pověstnou věštinou.
- 34,1 u Notia — Notion leželo blízko Efesu.
- 50,2 dvě miny — viz pozn. k III, 17,4.
- 53,4 jen abyste se zavděčili jiným — tj. Thébanům.
- 54,3 jediní z Boiófanů — není přesné, neboť boje proti Peršanům se zúčastnili také Thespijští, jak dosvědčuje Hérodotos, 7. kniha, kap. 132,1 (Thespijští a Platajané jediní neposlali perskému králi vođu a zemi na znamení poddanství), 7. kniha, kap. 202 (před Thermopylami byli připraveni i Thespijští a Thébané), 8. kniha, kap. 50,2 (Thespie a Plataje byly Peršany zničeny, protože na ně Thébané prozradili, že nebyly na straně Peršanů).
- 55,1 naši žádost o spojenectví... jste odmítli — asi v r. 519 př. n. l. Viz Hérodotos, 6. kniha, kap. 108.
- 55,3 získali jsme také jejich občanství — když se Platajan přestěhoval do Athén, měl ihned stejná práva jako Athéňan, jen s určitým omezením, např. nemohl se stát archontem.
- 58,1 čestný dík — od nás místo nečestného od Thébanů.
- 58,4 hroby svých otců — viz Hérodotos, 9. kniha, kap. 85.
- 62,5 u Koróneje — v r. 447 př. n. l. Viz 1. kniha, kap. 113, a 2. kniha, kap. 2—6.
- 66,2 v jistém smyslu se jim stalo po právu — padli v boji. O těchto událostech píše Thukydidés ve 2. knize, kap. 2—6, o povraždění zajatců v 2. knize, kap. 5, §§ 5—7.
- 68,2 Z žen učinili otrokyně — podle 2. knihy, kap. 78,3 bylo v městě ponecháno sto deset žen, aby připravovaly jídlo.
- 68,3 postavili hospodu — aby se měli kam uchýlit poutníci přicházející zejména o svátcích ve velkém počtu, když bylo město úplně zničeno.
- 68,5 v třiadevadesátém roce — k uzavření spojenectví mezi Platajany a Athéňany došlo asi v r. 519 př. n. l.
- 70,3 tito muži — přívrženci Korinta.
- 70,4 pokuta jeden statér — korintský stříbrný statér se dělil na tři drachmy a rovnal se dvěma drachmám athénským.
- 77,3 mezi nimiž byla i Salamiňanka a Přímořanka — podle 3. knihy, kap. 69,2 měli Athéňané u Naupaktu jen dvanáct lodí. Těžko si lze představit, že by s sebou byl Nikostratos vzal všechny lodi a nechal Naupaktos bez ochrany. Nejspíš vyplul z Naupaktu s menším množstvím lodí a cestou přibral další posílané z Athén

- nebo odjinud — mezi nimi mohly být právě Salamiňanka a Přímořanka, které se nedlouho předtím pohybovaly v Egejském moři (viz 3. knihu, kap. 33,1).
- 78,2 aby to nedopadlo jako u Naupaktu — viz 2. knihu, kap. 84.
- 81,1 přes leukadskou šíji — Leukas byl původně poloostrov, Korintané šíji prokopali průplavem, ten byl později zanesen pískem.
- 84 Tato kapitola chybí v jednom rukopise, starověcí vykladači ji z díla vylučovali a většina moderních badatelů ji také Thukydidovi upírá.
- 86,3 Leontinští... pošlou vyslance do Athén — jedním z nich byl sofista Gorgias.
- 88,2 na ostatní, Didymu, Strongylu a Hieru — Didymé (Dvojče) se dnes jmenuje Salina, Strongylé (Kulatý ostrov) je dnešní ostrov Stromboli, na němž v době Thukydidově nebyla žádná vulkanická činnost, a Hiera je dnešní Vulcano.
- 89,2 u Orobií — na severu Euboje na pobřeží obráceném k pevnině.
- 89,4 u Peparéthu — Peparéthos je jeden z ostrůvků severovýchodně od Euboje.
- 90,2 proti messénským Mylám — dnešní Milazzo na severním pobřeží Sicílie.
- 92,1 Hérakleiu v kraji trachinském — u dolního toku Spercheia proti nejzápadnějšímu cípu Euboje zvanému také Kénaion. Náplavy řeky krajinu velmi změnily.
- 92,2 Oífané — sídlili v hornatém kraji jihovýchodně od hory Oity.
- 94,1 v Leukadii — území patřící Leukadánům na ostrově i v protilehlé části pevniny.
- 99 do Lokridy — v Itálii.
- 102,1 v dórském Kynitiu — v Dóridě.
- 102,5 do kraje zvaného dnes Aiolida — jihozápadní pobřežní pásmo Aitólie.
- 103,1 zaútočili na Inéssu — na úpatí Etny směrem ke Katanii.
- 104,1 očistili... Délos — viz též 1. knihu, kap. 8,1 a Hérodotos, 1. kniha, kap. 64,2.
- 104,2 ovládal i jiné ostrovy — Kyklady.
- 104,3 na efesie — slavnosti konané v Efesu na počest bohyně Artemidy.
- 104,4 z hymnu na Apollóna — který však je Homérovi, stejně jako další dochované „homérské“ hymny, přisuzován neprávem. Citovány jsou z tohoto hymnu verše 146—150 a 165—172 ve znění trochu jiném, než známe z hymnů.
- 104,6 Athéňané závody obnovili — chtěli tím vytvořit nové všeřecké hry a zvýšit svou prestiž — ostatní všeřecké hry, olympijské, pýthijské, nemejské a ísthmické, byly pořádány peloponnéskými Dóry.
- 105,1 proti amfiloškému Argu — ležel v Amprackém zálivu na cestě vedoucí z Akarnanie k severu.
- 112,1 Idomené — jihovýchodně od Amprakie nedaleko moře.
- 114,4 poslali Korintané do Amprakie posádku — protože ztratila příliš mnoho vojáků. Amprakie byla korintská osada (viz 2. kniha, kap. 80,3).

KNIHA ČTVRTÁ

- 8,9, heilóti, které měli s sebou — jako sluhy.
- 13,1 k Asině — v Messénském zálivu na nejjižnějším výběžku Messénie.
- 16,2 chléb ze dvou atických choiniků ječné mouky — choinix byla dutá míra odpovídající asi jednomu litru.
- 16,2 dvě kotly vína — kotylé měla v Athénách 0,274 litru.
- 21,1 předtím toužili po smlouvě — v době moru a druhého peloponnéského vpádu do Atiky (viz 2. knihu, kap. 59).
- 28,4 z Ainu — v Thrákii u ústí Hebru.
- 32,2 kromě veslařů nejnižší řady — tzv. thalamioi; v prostřední řadě seděli zygitai a nejvyšš thranitai.
- 46,1 s Kerkyřany z města — demokraty, kteří se zmocnili vlády v r. 427 a vyhnali oligarchy.
- 50,3 Artaxerxes... nedávno zemřel — v r. 425/4 př. n. l. Vládl od r. 465.
- 52,2 Rhoiteion — v Tróadě při ústí Helléspontu.
- 52,2 dva tisíce fóckých statérů — asi osm talentů.
- 52,3 města zvaná přímořská — na pobřeží Malé Asie v blízkosti Lesbu, která patřila Mytilénanům do r. 428 př. n. l.
- 52,3 aiolských měst — která patřila Athénám už dřív, jako Kymé nebo Pitané.
- 54,4 proti Asině a Helu — Asině je v Messénském zálivu, Helos v Lakónském zálivu blízko ústí Eurótu.
- 56,1 v blízkosti Kotyrtu a Afroditie — místa neznámá.
- 56,2 do Epidauru — na jihovýchodním pobřeží Lakonie.
- 75,2 v kraji héraklejském — u Hérakleje Pontské.
- 84,1 proti Akanthu — na východním břehu Chalkidiky blízko šje u Akté.
- 88,2 Stagiros — severně od Akanthu, později rodiště Aristotelovo.
- 91 ostatní boiótarchové — boiótská federace byla rozdělena na jedenáct obvodů, z nichž každý volil jednoho boiótarcha a šedesát členů rady.
- 92,6 u Koróneje — v r. 447 př. n. l.
- 96 Z jiných pramenů víme, že se této bitvy u Délia zúčastnil také Sokrates jako hoplit a Alkibiades jako jezdec.
- 101,5 proti Triballům — sídlili v dnešním Srbsku.
- 102,2 Aristagoras z Mileta — v r. 496 př. n. l. Hérodotos o tomto pokuse píše v 5. knize, kap. 126.
- 102,3 Amfipolis — odvozeno od *amfi* = okolo a *polis* = město.
- 109,2 od králova průplavu — tento průplav dal prokopat Xerxes na začátku druhé perské války, aby se vyhnul nebezpečí spojenému s plavbou kolem hory Athós (viz Hérodotos, 7. kniha, kap. 22).
- 109,3 dvojjazyčných barbarů — mluvili svým jazykem a řecky.
- 110,2 ke Kanastraiu — východní výběžek Pallény, nejzápadnějšího ze tří poloostrovů tvořících Chalkidiku. Toróné byla na prostředním z nich, Athós na nejvýchodnějším.
- 118,4 v Koryfasiu — Koryfasion, Bufras a Tomeus jsou místa v Messénii u Pylu.
- 118,12 v měsíci elaféboliónu — v březnu—dubnu.
- 118,14 jednání o míru — po těchto slovech je v textu mezera.
- 119,1 měsíce gerastia — tento spartský měsíc odpovídá časově zhruba athénskému elaféboliónu.

- 120,1 z Pellény na Peloponnésu — blízko Sikyónu.
129,3 u Poseidónia — nelze s jistotou určit, zda jde o mys tohoto jména, nebo o chrám zasvěcený Poseidónovi.

KNIHA PÁTÁ

- 1,1 o níž jsem se zmínil dříve — v 3. knize, kap. 104.
4,2 po uzavření míru — viz 4. knihu, kap. 65.
5,3 proti lidem z Hippónia a Medmy — Hippónion bylo v zálivu S. Eufemie v Tyrhénském moři, Medma o něco jižněji blízko dnešní Nicotery.
6,1 Galépsos — blízko ústí Strymónu.
11,1 zbořili Hagnónovy budovy — Athéňan Hagnón, syn Nikiúv, založil osadu Amfipolis (viz 4. kniha, kap. 102,3).
16,2 Diova syna poloboha — Héraklea, ježž Spartané (a Dórové vůbec) považovali za svého praotce.
16,2 budou orat stříbrným rádlem — draze zaplatí, neposlechnou-li.
16,3 v Lykaiu — v Arkádii na hranicích Lakónie.
18,5 daň stanovenou Aristeidem — v r. 475 př. n. l.
18,6 Argilos... — města jmenovaná v §§ 5 a 6 leží na Chalkidice.
18,10 v Amyklaiu — asi 4 km jižně od Sparty.
26,2 ve válce mantinejské a epidaurské — viz kap. 33 a n. a kap. 53 a n.
26,5 Po výpravě proti Amfipoli — viz 4. knihu, kap. 104,4 a n.
28,2 atické války — pro Peloponnésany; pro Athéňany to byla peloponnéská válka.
31,1 kvůli Lepreu — v Trifyllii na pomezí Élidy, Messénie a Arkádie.
31,2 Diovi Olympskému — do chrámové pokladnice v Olympii v Élidě, tedy ělejcům.
33,1 proti Parrhasiům — starobylý kmen žijící v jižní Arkádii.
34,1 spolu s neodamódy — neodamódové byla třída lakedaimonských občanů tvořená heilóty, jimž byla dána občanská svoboda, neměli však politická práva.
38,4 čtyřem boiótským radám — lze vykládat dvojím způsobem: 1. jde o čtyři rady společné celé boiótské federaci, pak by to mohlo znamenat jeden sbor rozdělený na čtyři sekce; 2. jde o rady jednotlivých obcí, jak se o nich mluví v Hellénikách z Oxyrhynchu.
39,1 Mékyberny — na Chalkidice v zálivu Torónském.
41,2 jako se to už jednou stalo — viz Hérodotos, I. kniha, kap. 82.
43,2 s ohledem na dávnou proxenii — tzv. hostinné přátelství. Proxenos se staral o občany cizího státu, poskytoval jim ubytování a zastupoval je před domácími úřady a soudy. Důvody, proč se Alkibiadův děd, také Alkibiades, vzdal spartské proxenie, nejsou známy.
43,2 který by byl tenkrát... považován za ještě příliš mladého — Alkibiades se narodil v r. 451 př. n. l., bylo mu tedy v této chvíli 31 let. Patřil k aristokratické rodině Eupatridů, která už od dob Solónových hrála v Athénách významnou úlohu. Sám se už osvědčil u Poteidaje a Délia. Získal si také proslulost svou ctižádostivostí, sklonem k přepychu, výstředností i úspěchy při olympijských hrách. Byl vedoucí osobností mezi radikálními demokraty a zastáncem imperialistické politiky.

- 47,6 tři aiginské oboly... aiginskou drachmu — drachma se dělila na šest obolů. Aiginské peníze byly rozšířeny po celém Řecku, proto se s aiginskou měnou s oblibou počítalo při mezinárodních smlouvách. Aiginská drachma vážila 6,24 g, atická 4,36 g.
- 50,3 v Harpině — asi 4 km od Olympie.
- 50,4 zbit rabdúchy — rabdúchové, doslovně „nosiči hole“, byli zřízenci určení k zajišťování pořádku během olympijských her.
- 50,4 aby ukázal, že je to jeho vůz — majitel závodních koní nemusil sám osobně závodit.
- 52,2 Patřany — občany města Patrai při vstupu do Korintského zálivu.
- 54,2 měsíc karneios — ve Spartě srpen—září. Byl posvátný, protože v jeho průběhu se slavilo mnoho svátků.
- 55,3 proti Karyím — město v severní části Lakonie.
- 57,2 stejný počet hamippů — pěšáků, kteří doprovázeli jezdce, případně se s ním vezli na jeho koni, v bitvě seskočili a pomáhali jezdci v boji.
- 66,3 určuje polemarchům — spartské vojsko se dělilo na lochy (původně jich bylo pět, za peloponnéské války sedm nebo osm), každý lochos měl čtyři pentékostye po 128 mužích a 16 enómotií. Od názvů jednotek jsou odvozeny názvy velitelů.
- 67,1 Skiritové — lehce vyzbrojená pěchota z perioiků ze Skiritidy, oblasti na severu Lakonie hraničící s Arkádií.
- 67,1 Mainaliové — z Mainalie v Arkádii, jihozápadně od Mantineje.
- 67,2 na pravém křídle — čestné místo.
- 72,4 takzvaných tři sta jezdců — přes své jméno bojovali jako hopliti.
- 75,2 karneje — slavnosti na počest Apollóna, který nahradil předdórské božstvo zvané Karnos nebo Karneios.
- 82,2 až do lakedaimonských gymnopaidií — slavnost na počest boha Apollóna spojená s tělocvičnými závody mladých Spartanů — závodili nahí, odtud jméno slavnosti (*gymnos* = nahý, *pais* = chlapec).

KNIHA ŠESTÁ

- 2,2 od iberské řeky Sikanu — není jisté, kterou řeku Thukydidés myslí; nejpravděpodobněji jde o řeku Sucro — Jucar.
- 2,2 Trinakria — „Trojrohý ostrov“.
- 2,6 v Motyi, Soloentu a Panormu — Motý byla na jihozápadním pobřeží, Soloeis a Panormos (dnešní Palermo) na severním pobřeží Sicílie.
- 3,1 Naxos — pravděpodobně založen v r. 734 př. n. l.
- 3,2 z ostrova — Ortygia.
- 3,3 pět let po založení Syrakus — tedy v r. 728; založení dalších měst jmenovaných ve 4. kapitole: Megary Hybelské v r. 727, Selinus v r. 627, Gela v r. 688, Akragas v r. 580, Zanklé v r. 756 (?), Himera v r. 648, Akry v r. 663, Kasmeny v r. 643, Kamarina v r. 598.
- 5,3 zpustošeno Gelónem — pověstný tyran v Gele, později v Syrakusách; zemřel v r. 478 př. n. l.
- 6,2 dřívější válku leontinskou — viz 3. knihu, kap. 86.
- 8,1 šedesát talentů... jako měsíční žold — to znamená drach-

mu na den pro každého z 12000 námořníků a vojáků. Námořníci dostávali obvykle tři oboly na den, jejich žold byl při této výpravě zdvojnásoben.

- 12,2 Jestliže vám někdo... radí — narážka na Alkibiada.
- 15,2 dobude Sicílii i Kartágo — Thukydidés se zde poprvé zmiňuje o plánu na dobytí Kartága, o němž od jisté doby snili v určitých athénských kruzích.
- 16,2 zvítězil jsem — jako majitel vozu a koní, sám osobně nezavodil.
- 20,3 ještě dalších sedm — Syrakusy, Selinus, Gela, Akragas, Kamarina, Messéné a Himera.
- 27,1 z kamenných hermovek — hermovky byly kamenné nebo bronzové sloupy zakončené poprsím boha Herma a umístěné ve velkém množství na ulicích a náměstích nejen v Athénách, ale i v jiných městech. Později na nich byly busty i jiných bohů nebo i portréty významných osob.
- 30,1 k mysu Japyžskému — na jihovýchodě Itálie, dnešní Capo S. Maria di Leuca.
- 31,3 trierarchové — nejbohatším občanům v Athénách i v jiných řeckých městech bývaly ukládány tzv. leiturgie, povinnosti opatřit na vlastní náklad něco užitečného pro celou obec. Jednou z leiturgií byla trierarchie, povinnost vystrojit válečnou loď — triéru.
- 31,3 odměny thranitům — veslařům nejvyšší řady, kteří měli nejdelsí vesla a nejvíc se proto nadřeli.
- 32,1 v měsidlech — velké nádoby, zvané kratéry, v nichž se mísilo víno s vodou.
- 32,1 vykonali úlitbu — odliili víno jako oběť bohům.
- 43 thetů — svobodní občané patřící k nejnižší občanské třídě.
- 44,2 z Rhégia — dnešní Reggio Calabria u Messinské úžiny.
- 50,1 se svou lodí — kterou vystrojil jako trierarchos a které pak velel.
- 50,3 k řece Tériu — severně od Leontin.
- 50,4 do velkého přístavu — Syrakusy měly dva přístavy, velký a malý, po obou stranách ostrova Ortygie.
- 53,2 co se týkalo mystérií — tajných obřadů.
- 54,2 Po smrti Peisistrata — r. 528 př. n. l.
- 54,7 nápis na oltáři — tento nápis, neúplný, byl nalezen v r. 1877 u řeky Ilissu.
- 56,1 nést při nějakém slavnostním průvodu košík — při některých slavnostech, např. při velkých panathénajích, jak je vidět na parthenonském vlysu, nesly vybrané athénské dívky na hlavě košíky s oběťmi nebo kultovními předměty. Říkalo se jim *kanéforoi* — nosičky košíku (*kaneon* = košík, *feroin* = nést).
- 59,4 ve čtvrtém roce jej zbavili vlády Lakedaimonané — viz Hérodotos, 5. kniha, kap. 63–65.
- 60,2 jeden z uvězněných — řečník Andokides. Viz jeho řeč O mystériích, § 48 a n.
- 61,2 v Théseiu — svatyně athénského héraa Thésea stojící někde severně od akropole. Dochovaný chrám označovaný jako Théseion byl ve skutečnosti zasvěcen Héfaistovi.
- 62,1 k Selinuntu a Egestě — toto Nikiovo počínání ostře kritizuje Plutarchos v Nikiově životopise, kap. 14–15.

- 64,1 u Olympieia — chrám jižně od řeky Anapu u velkého přístavu syrakuského.
- 66,3 překročili helórskou silnici — Helóros ležel jižně od Syrakus při ústí stejnojmenné řeky.
- 75,1 uzavřeli hradbami Temenites — chrám Apollóna Temenita a jeho okolí. V tomto prostoru bylo později postaveno divadlo a amfiteátr, které jsou dochovány dodnes.
- 75,1 obrácená k Epipolám — Epipoly, doslovně „Výšiny“, byla trojúhelníková vyvýšenina severozápadně od Syrakus. Později se staly součástí města.
- 86,3 opatřená všemi vojenskými prostředky — tj. i jízdou a pěchotou. Athéňané jízdou prakticky neměli a pěchoty měli také méně.
- 88,6 do Tyrhénie — Etrurie.
- 91,6 opevnit Dekeleiu v Atice — asi 22 km severně od Athén na cestě k Órópu.
- 95,1 do kraje thyrejského — na jihovýchodním pobřeží Peloponnésu.
- 98,2 umístili posádku na Labdalu a táhli pak směrem na Syku — Labdalon na severním okraji Epipol, Syké snad uprostřed Epipol.
- 99,1 na místě zvaném Trógilos — malý přístav pod severním svahem Epipol.
- 101,4 utíkali podle řeky — jde o Anapos.
- 104,2 na úrovni Terinského zálivu — dnešní Golfo di S. Eufernia v Tyrhénském moři.

KNIHA SEDMÁ

- 2,3 Iet — lokalizace neznámá.
- 5,3 sebrat své padlé — podle Plutarcha (Nikias 19,5) byl mezi nimi i korintský velitel Gongylos.
- 13,2 hykkarské otroky — z Hykkar na severozápadním pobřeží Sicílie. Jde o válečné zajatce, o jejichž prodání do otroctví mluví Thukydides v 6. knize, kap. 62,3.
- 18,2 příměří první porušili Athéňané — viz 6. kniha, kap. 105,1 a 2.
- 18,2 v dřívější válce — v desetileté „válce archidamské“ v letech 431–421.
- 27,1 thráckých peltastů z kmene Diaků — viz 2. kniha, kap. 96,2.
- 27,2 každý bral drachmu denního žoldu — o polovinu víc, než bylo běžné.
- 29,1 přes Euripos — úžina mezi pevninou a Eubojí.
- 29,2 u Tanagry — na východě Boiótie. Tanagra neleží přímo u moře.
- 33,4 u Choiradských ostrovů — ostrůvky proti tarenskému přístavu, dnešní Isole di S. Pietro.
- 36,4 projíždět mezi nimi — a zurážet vesla a tím je zbavit možnosti pohybu.
- 38,3 mezera dvou plether — asi 59 m.
- 41,2 zakončená delfíny — těžká závaží v podobě delfína upevněná na břevnu mohla být spuštěna na palubu nepřátelské lodi a roztrástit ji.

- 45,2 Zahynulo jich nemálo — Thukydides neuvádí žádné číslo. Plutarchos v Nikiově životopise (21,9) mluví o dvou tisících.
- 50,2 pomohli Euespeřanům — na místě jejich města stojí dnes Bengazi.
- 57,4 patří k Dryopům — národ usazený na jihu Thesálie pod horou Oítou a považovaný za praobyvatele.
- 58,3 Leukaďané a Ampračané jakožto příbuzní — Leukas a Amprakie byly stejně jako Syrakusy osady Korinta.
- 69,2 oslovoval ho jménem otcovým... — trierarchové pocházeli z předních rodin, uvedení otcova jména a fýly vyvolávalo vzpomínky na slavné činy jejich rodiny.
- 77,3 závist některého boha — ohlas Hérodotovы představy o závistí bohů (*stthonos theón*), která stihá každého, kdo překročí meze lidských možností, a sráží ho do zkázy. Hérodotos pro to uvádí řadu příkladů, např. v 1. knize, kap. 32 Solón varuje Kroisa, v 3. knize, kap. 40 má egyptský král Amasis obavy z velkého štěstí provázejícího samského tyrana Polykrata, a v 7. knize, kap. 46 mluví o závistí bohů Artabanos s perským králem Xerxem.
- 80,5 k řece Kakyparu — Kakyparis i dále uvedený Erineos (80,6) a Assinaros (84,2) tekou jižně od Syrakus směrem od západu k východu.
- 87,2 kotylu vody a dvě kotylы obilí — mnohem menší dávky, než jaké povolili svého času Athéňané Spartanům zajatým na Sfaktérii — viz 4. kniha, kap. 16,1 a příslušná poznámka.

KNIHA OSMÁ

- 1,2 Ztráta tolika hoplitů — celkem padlo nebo bylo zajato na Sicílii na padesát tisíc lidí, z toho bylo asi dvanáct tisíc Athéňanů (tři tisíce hoplitů a devět tisíc námořníků). Athéňané ztratili na dvě stě triér, zbyla jim jich asi stovka.
- 1,3 vládu ze starších občanů — vedle rady pěti set (búlé), jejíž členové byli vybíráni losem, a vedle sněmu (ekklésia) stál tento desetičlenný orgán občanů aspoň čtyřicetiletých až do jara r. 411 př. n. l., do zavedení rady čtyř set. Nevíme, jak byli jeho členové vybráni.
- 3,1 Oíťanům — viz 3. kniha, kap. 92.
- 5,2 harmostés — harmostés byl vojenský velitel posílaný ze Sparty k jednotlivým posádkám v území obývaném perioiky a v městech Spartou ovládaných.
- 5,4 místodržitele krále Dareia — jde o Dareia II, vládnoucího v letech 423—404 př. n. l. Tissafernes byl místodržitelem v Mýsii, Lýdii, Kárii a Pamfýlii. Hlavním městem jeho satrapie byly Sardy. Všechna řecká města na pobřeží patřila teoreticky stále pod Tissafernovu správu, protože perský král nikdy oficiálně neuznal jejich samostatnost.
- 5,5 syna Pissuthnova — Pissuthnes byl satrapa — místodržitel v Sardech — viz 1. kniha, kap. 115,4 a 3. kniha, kap. 31,1.
- 6,1 u Farnabaza — satrapa ve Frýgii u Helléspontu.
- 8,2 Klearchos — týž, který byl později velitelem řeckých žoldnéřů ve službách Kýrových a přítelem spisovatele Xenofóna. Ten popsal jeho tažení v Anabazi.
- 8,3 přepravit přes Isthmos — viz pozn. k 3. knize, kap. 15,1.

- 9,1 isthmické hry — atletické všecké závody, které se konaly každý druhý rok v Korintě na počest boha Poseidóna.
- 10,1 z Kenchrejí — přístav na Isthmu v Sarónském zálivu.
- 14,1 u Kóryku na pevnině — na jihu poloostrova vybíhajícího z Malé Asie proti Chiu.
- 15,1 na těch tisíc talentů — viz 2. knihu, kap. 24,1.
- 19,4 Lebedos... Hairý — na maloasijském pobřeží severozápadně od Efesu.
- 23,6 do Dafnuntu — Dafnus ležel někde u Klazomen ve vnitrozemí.
- 24,2 podle obvodního seznamu — tzv. katalogu, v němž byli zaneseni Athéňané starší osmnácti let.
- 24,3 v Kardamyle — Kardamylé ležela na severovýchodě Chia, Boliskos na severozápadním pobřeží, Fany bylo jméno jižního výběžku ostrova, Leukonion bylo město na východním břehu.
- 28,4 dareikos — perská zlatá mince (8,4 g); rovnala se dvaceti stříbrným atickým drachmám.
- 29,1 jen po třech obolech — tj. půl drachmy.
- 29,2 co by připadlo na pět lodí — třicet talentů by stačilo na měsíční žold pro šedesát lodí po dvou stech mužích posádky, kdyby každý dostal tři oboly denně. Když bylo lodí padesát pět, zbývá na rozdělení to, co by připadlo na pět lodí.
- 34 u Arginu — výběžek erytherského poloostrova proti Chiu.
- 34 pod Mímantem — Mimas je hora na severu erytherského poloostrova.
- 39,3 od Maleje — Malea, mys v Lakónii.
- 39,3 u Kaunu v Asii — v Karii. Blíže určeno „v Asii“ je nutné, byl také Kaunos na Krétě.
- 41,2 u meropského Kóu — Kós se dřív jmenoval Meropis.
- 43,1 v Lorimách — na poloostrově Kynoséma mezi ostrovy Rhodem a Symou.
- 46,5 (Tissafernes) věnoval plnou důvěru Alkibiadovi — Plutarchos (Alkibiades 24) vypráví, jak byl Tissafernes Alkibiadem okouzlen a jak mu lichotil, dokonce po něm nazval svou nejkrásnější zahradu.
- 48,6 takzvaní šlechtění občané — kaloi kai agathoi = krásní a dobří.
- 53,2 Eumolpovci a Kérykové — významné athénské rody, které se staraly o eleusinské mystérie. Z Eumolpovců byl stále vybírán nejvyšší kněz (*hierofantés*) pro pořádání mystérií, z Kéryků *dádúchos* — nosič pochodně a *kéryx* — hlasatel.
- 54,4 tajné sdružení — tzv. hetairie.
- 56,4 Potom už Athéňané... — za těmito slovy je v textu mezera.
- 58,1 Hieramenem — Hieramenes byl Dareiův švagr. Jedním z Farnakových synů byl Farnabazos, satrapa v Lydii.
- 61,2 jedna anajská — viz pozn. k 3. knize, kap. 19,2.
- 64,3 Thaští obehnali své město hradbami — před časem jim Athéňané rozkázali hradby zbořit — viz 1. kniha, kap. 101.
- 66,1 rada zvolená hlasováním pomocí bobů — rada pěti set. Boby sloužily při volbě jako hlasovací listky.
- 67,2 ustanovili velké tresty — tím vlastně zrušili možnost podat žalobu pro porušení zákona (grafé paranómón) na toho, kdo podal

- nějaký návrh, který byl v rozporu s ústavou, a otevřeli tak cestu ke změně režimu a ústavy.
- 67,3 žádný úřad... nemá být placen — tím byli prakticky z úřadů vyloučeni nemajetní, neboť si nemohli dovolit opustit svou práci, kdyby nedostali za vykonávání funkce žádnou odměnu.
- 68,1 Antifón — vynikající athénský řečník, který se až do té doby držel stranou politického života a věnoval se jen své činnosti advokátské — byl to nejstarší logograf, tj. psal pro jiné lidi řeči pro soudní procesy. Z jeho obhajoby jsou dochovány jen zlomky, jinak máme patnáct jeho řečí skutečně pronesených nebo cvičných. Antifón byl první, kdo své řeči publikoval. Proti extrémistovi Antifóntovi byl Thérámenes přívržencem umírněné oligarchie, ochotný ke kompromisům. Demokratická strana měla po Perikleově smrti v čele jen průměrné osobnosti.
- 69,4 přinesli pro ně plat — drachma na den.
- 73,3 kterého vyhnali ostrakismem — při ostrakismu (střepinovým soudu) athénští občané posílali na deset let do vyhnanství ty spoluobčany, jejichž vliv považovali za nebezpečný pro demokracii. Jejich jména při něm psali na ostraka — střepy hliněných nádob. Hyperbolos byl vyobcován v r. 417, když se pokoušel dostat do vyhnanství Alkibiada nebo Nikiu. Je to poslední případ, kdy byl ostrakismos použit.
- 76,4 Samos... málem připravil Athény o vládu nad mořem. — narážka na odboj v r. 440 př. n. l. — viz 1. knihu, kap. 115 a n.
- 85,3 když byl (Hermokrates) nakonec vypovězen ze Syrakus — v r. 410 byl jako jeden z vůdců oligarchické strany vypovězen syrakuským lidem a ostatní stratégové také. Viz též Xenofón, Hellénika, 1. kniha, kap. 1,27.
- 88 na Fasélis a Kaunos — na jihozápadním pobřeží Malé Asie, Kaunos v Kárii, Fasélis v Lýkii.
- 90,1 v Éetióneji — skalnatý ostrůvek uzavírající ze severozápadu vjezd do peirajského přístavu.
- 92,3 vypluly od Lau — Las, město v Lakónii blízko Gytheia v Lakónském zálivu.
- 92,5 V Munychii — místo u Peiraiea s přístavem a pahorkem, na němž byla pevnost.
- 93,1 v Anakeiu — Anakeion byla svatyně Dioskurů označovaných prastarým pojmenováním Anakes — páni. Stála na severním úpatí akropole a kolem ní byl rozsáhlý posvátný okrsek.
- 93,3 v Dionýsově divadle — na svahu akropole.
- 95,1 mezi Tharikem a Prasiemi — na východním pobřeží Atiky.
- 97,1 na takzvané Pnyx — pahorek v Athénách západně od akropole proti propylajím, kde se obvykle konaly sněmy. Rada čtyř set se scházela jinde, na Kolónu (viz kap. 67,2).
- 97,1 sesadili radu čtyř set — byla u moci čtyři měsíce.
- 97,2 byli ustanoveni nomotheti — „zákonodárci“, úředníci, jejichž úkolem bylo revidovat dosavadní zákony a navrhnout nové.
- 98,1 lučištníky z těch nejbarbarštějších — příslušníky městské stráže najímané především z Thráků.
- 101,1 chijské tessarakosty — místní mince odpovídající asi jedné čtyřicetině statéru.
- 102,3 u Prótesilaovy svatyně -- Prótesilaos, strýc Filoktétův, vůdce

Thesalů při výpravě proti Tróji, padl ve válce. Byl uctíván jako heros a jeho hrob byl lokalizován na výběžek thráckého Chersonésu.

104,4 Kynos séma — Psi pomník.

109,2 Tento poslední paragraf je zřejmý pozdější dodatek, nepocházející od Thukydidy. Dílo, které mělo vypravovat dějiny války až do jejího konce v r. 404, bylo přerušeno při vyprávění o podzimu r. 411, snad proto, že Thukydidés zemřel. Na Thukydidovy Dějiny navázal Xenofón (Hellénika).

VĚCNÝ REJSTŘÍK

Akropolis — „vyšehrad“, vyvýšená část města, která byla opevněna a kde byly nejdůležitější chrámy.

Archonti — „vládcové“, devět nejvyšších úředníků v Athénách.

Barbar — 1. každý, kdo není Řek, 2. perský král.

Boiótarchové — „vládci Boiótie“, úředníci řídící svaz boiótských obcí.

Drachma — viz talent.

Eforové — „dohlížitelé“, pět každoročně volených spartských úředníků s pravomocí správní i soudní; kontrolovali i krále.

Enómotarchos — ve Spartě velitel jedné *enómotie*. Dvě *enómotie* tvořily *pentékostys*.

Fýly — deset správních okrsků, na něž byly rozděleny Athény.

Harmostés — velitel lakedaimonské posádky ve spojeneckém nebo okupovaném městě.

Heilóti — nesvobodné obyvatelstvo Lakonie a Messénie. Za dobré služby ve spartském vojsku mohli dostat svobodu a stávali se z nich *neodamódové*.

Hopliti — pěšáci s těžkou výzbrojí.

Klérúchové — athénští občané usazení athénským státem na zkonfiskované půdě neposlušných spojenců.

Král — není-li blíže označen, je míněn perský král.

Lehkooděnci — vojáci s lehkou výzbrojí: peltasti, lučištníci, kopiníci, prakovníci.

Lochagos — ve Spartě velitel lochu, jednotky asi o 500 mužích. Dva lochy tvořily jednu moru.

Metoikové — cizí státní příslušníci trvale usazení v Athénách jako obchodníci nebo řemeslníci a požívající určitá práva, ne však politická.

Sloužili také ve vojsku.

Nauarchos — v řeckých státech volený (obvykle na rok) velitel loďstva.

Oikistés — občan pověřený svou obcí, aby vedl skupinu vystěhovalců zakládajících nové město.

Paján — sborová píseň zpívaná před bitvou a po vítězství.

Peltasti — pěšáci s lehčí výzbrojí; měli meč, kopí a lehký štít zvaný *pelté*.

Pentékontér — ve Spartě velitel oddílu padesáti vojáků zvaného *pentékostys*.

Perioikové — svobodné obyvatelstvo okrajových území Lakonie, které nemělo politická práva. Perioikové a Sparťané měli společné jméno Lakedaimoňané.

Polemarchové — titul šesti nejvyšších spartských důstojníků velících jednotlivým morám.

Proxenos (= hostinný přítel) — titul dávaný státem občanu cizího státu. Ten pak pomáhal hájit ve svém státě zájmy státu, jehož byl proxe-
nem, a poskytoval také pomoc jednotlivým jeho občanům.

Prytanové — padesátičlenná část athénské rady, která jednu desetinu roku připravovala a řídila činnost rady i sněmu. Jejich úřední budova se jmenovala *prytaneion*.

Satrapa — správce satrapie, správní jednotky v perské říši.

Stadion — délková míra, různá v různých místech; atické stadion odpovídalo asi 178 m.

Statér — zlatá mince ražená v některých řeckých městech maloasijských a v Persii. Perský statér zvaný *dareikos* obsahoval asi 8,35 g zlata.

Stéla — pomník na hrobě v podobě čtyřhranného sloupu nebo desky, obvykle zdobený reliéfem.

Stratégové — „vojevůdci“, titul volených úředníků velících vojsku; v Athénách jich bylo každoročně voleno deset.

Taxiarchové — deset vysokých důstojníků v Athénách, z nichž každý velel oddílu hoplitů (*taxis*) složenému z příslušníků jedné fýly.

Triéra — válečná loď se třemi řadami vesel nad sebou.

Tropaion — památník vítězství postavený na bojišti: buď ukořistěné zbraně navršené na hromadu, nebo části výzbroje pověšené na stromě nebo na sloupě.

JMENNÝ REJSTŘÍK

Římská číslice označuje knihu, arabská kapitolu. V řeckých vlastních jménech je označována délka samohlásky jen u [é] kromě koncovky - és (Aisimides) a [ó] (přepis řeckého éta a ómega).

- Abdéry II 97
Abydos VIII 61, 62, 79, 102, 103, 104, 106, 107, 108
Abyďané VIII 62
Adeimantos z Korintu I 60
Admétos, král Molossů I 136, 137
Afrodité VII 46
Afroditia IV 56
Afytis I 64
Agamemnón I 9
Agatharchidas z Korintu II 83
Agatharchos ze Syrakus VII 25, 70
Agésandridas z Lakedaimonu VIII 91, 94, 95
Agésandros z Lakedaimonu I 139, VIII 91
Agésippidas z Lakedaimonu V 52, 56
Agis (2. p. Agida), lakedaimonský král III 89, IV 2, V 19, 24, 54, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 71, 72, 73, 83, VII 19, 27, VIII 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 45, 70, 71
Agraiové II 102, 111, 114, IV 77
Agrajsko III 113
Agrianové II 96
Achaia Fthiótská IV 78
Achaia na Peloponnésu I 115, II 84, 86, IV, 21, V 52, 82, VII 34
Achajové ve Fthiótidě VIII 3
Achajové na Peloponnésu I 3, 111, II, 9, III 92, IV 120, VI 2
Acharny II 19, 20, 21, 23
Acharňané II 20, 21
Achelóos II 102, III 7, 106
Acherón I 46
Acherontské jezero I 46
Achilleus I 3
Aiantides z Lampsaku VI 59
Aieimnéstos z Plataj III 52
Aigaleós II 19
Aigina I 41, 105, 139, 140, II 27, 31, III 72, V 53, VII 20, 26, 57, VIII 69, 92
Aigiňané I 14, 67, 105, 108, II 27, III 64, IV 56, 57, V 74, VII 57
Aigition III 97
Aineas z Korintu IV 119
Ainésias z Lakedaimonu II 2
Ainiani V 51
Ainos IV 28
Aiňané VII 57

Aioladas z Théb IV 91
Aiolis (2. p. -lidy) III 102
Aiolové IV 42, VII 57, VIII 108
Aiolské ostrovy III 88, 115
Aisimides z Kerkyry I 47
Aisón z Argu V 40
Aithaia I 101
Aithiopia II 48
Aitólie III 96, 102, 105
Aitólové I 5, III 94, 95, 96, 97, 98, 100, 102, VII 57
Akamantis (2. p. -tidy) IV 118
Akanthos IV 84, 114, 120, V 18
Akanthos z Lakedaimonu V 19, 24
Akantáné IV 88, 124, V 18
Akarnan, syn Alkmeónův II 102
Akarnanie I 111, II 30, 33, 80, 83, 102, III 102, 106, 106, IV 2, VII 31
Akarnanové I 5, II 7, 9, 30, 33, II 68, 80, 81, 83, 102, III 7, 94, 95, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, IV 49, 77, 89, VII 57, 60, 67
Akesines (2. p. -sinu) IV 25
Akraganťané V 4, VII 32, 33, 58
Akragas (2. p. -gantu) VI 4, VII 46, 50
Akragas, řeka VI 4
Akraion Lepas VII 78
Akrothoy IV 109
Akry VI 5
Akté IV 109, V 35
Aktion I 29, 30
Aléx III 99
Alexandros, král makedonský I 57, 137, II 29, 95, 99
Alexarchos z Korintu VII 19
Alexikles z Athén VIII 92, 93, 98
Alexippidas z Lakedaimonu VIII 58
Alikyjští VII 32
Alkaios z Athén V 19, 25
Alkamenes z Lakedaimonu VIII 4, 5, 8, 10, 11
Alkibiades z Athén V 43, 45, 46, 52, 53, 55, 61, 76, 84, VI 8, 15, 19, 28, 29, 48, 50, 51, 53, 61, 74, 88, 93, VII 18, VIII 6, 11, 12, 13, 14, 17, 26, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 63, 65, 68, 70, 76, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 97, 108
Alkidas z Lakedaimonu III 16, 26, 30, 31, 33, 69, 76, 92
Alkifrón z Argu V 59
Alkmeón II 102
Alkmeónovci VI 59
Alkinadas z Lakedaimonu V 19, 24
Alkinoos III 70
Alkisthenes z Athén III 91, IV 66, VII 16
Almópia II 99
Almópové II 99
Alopé II 26
Alyzia VII 31
Ambrakie, Ambračané viz Amprakie, Ampračané
Ameiniades z Athén II 67

Ameinias z Lakedaimonu IV 132
Ameinokles z Korintu I 13
Amfidóros z Megar IV 119
Amfiaraos II 68, 102
Amfias z Epidauru IV 119
Amfilochie II 68, III 102
Amfilochos II 68
Amfilochové II 68, 102, 107, 110, 112, 113, 114
Amfipolis I 100, IV 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, V 3, 6, 7, 8,
11, 14, 16, 18, 21, 26, 35, 46, 83, VII 9
Amfipolští IV 103, 104, 105, V 11
Amfissané III 101
Ammeas z Plataj III 21
Amorges, Peršan VIII 5, 19, 28, 54
Ampelidas z Lakedaimonu V 22
Ampracký záliv I 29, 55, II 68, III 107, IV 49
Ampračané I 27, 46, II 9, 68, 80, 81, III 102, 105, 106, 107, 108,
109, 110, 111, 112, 113, 114, VII 58
Amprakie I 26, II 80, III 113, 114, IV 42
Amyklaion V 18, 23
Amyntas, Makedonec II 95, 100
Amyrtaios, Egyptan I 110, 112
Anaie III 32, IV 75, VIII 19
Anajští III 19
Anakeion VIII 93
Anaktorion I 55, II 80, III 114, IV 49, V 30, VII 31
Anaktorští I 46, II 9, 80, 81
Anapos, řeka v Akarnanii II 82
Anapos, řeka na Sicílii VI 66, 96, VII 42, 78
Anaxandros z Théb VIII 100
Anaxilas, tyran v Rhégii VI 4
Andokides z Athén I 51
Androkles z Athén VIII 65
Androkrate, héros III 24
Andromenes z Lakedaimonu V 42
Andros II 55, IV 103, 109, VI 96
Androstheneš z Arkádie V 49
Andřané IV 42, 88, V 6, VII 57, VIII 69
Anéristos z Lakedaimonu II 67
Antandros IV 52, 75, 109
Antandřané VIII 108
Anthemus II 99, 100
Anthéné V 41
Antifémos z Rhodu VI 4
Antifón z Athén VIII 68, 90
Antigenes z Athén II 23
Antikles z Athén I 117
Antimenidas z Lakedaimonu V 42
Antimnéstos z Athén III 105
Antiochos, král Orestů II 80
Antippos z Lakedaimonu V 19, 24
Antissa III 18, 28, VIII 23

Antisthenes z Lakedaimonu VIII 39, 61
 Apidanos IV 78
 Apodótové III 94, 100
 Apollodóros z Athén VII 20
 Apollón I 29, 132, II 91, 102, III 3, 94, 104, IV 76, 97, V 18, 23, 47,
 VI 54, VII 26, VIII 35
 Apollón Archégetes VI 3
 Apollón délský I 13, III 104
 Apollón pýthijský IV 118, V 53
 Apollónie I 26
 Argeiové I 3
 Argejsko III 105, 106
 Argilos I 132, IV 103, V 18
 Argilané IV 103, V 6
 Arginos VIII 34
 Arginusy VIII 101
 Argolis (2. p. -lidy) IV 56
 Argos v Amfílochii II 68, III 102, 105, 106, 107, 112
 Argos na Peloponnésu I 9, 102, 135, 137, II 2, 27, 99, IV 42, 133, V 14,
 27, 28, 30, 31, 37, 38, 41, 43, 44, 47, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 67, 72, 73, 76,
 78, 80, 81, 82, 83, 84, VI 7, 61, 105, VII 18, 20, 57, VIII 86, 92
 Argští v Amfipoli II 68, III 107
 Argští na Peloponnésu I 107, II 9, IV 133, V 22, 27, 28, 29, 30, 31,
 33, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 58,
 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
 82, 83, 115, 116, VI 6, 29, 43, 61, 67, 69, 70, 89, 95, 100, 101, 105, VII
 20, 26, 44, 57, VIII 25, 27, 86
 Archediké, VI 59
 Archelaos, makedonský král II 100
 Arcestratos z Athén I 57
 Arcestratos z Athén, otec Chaireúv VIII 74
 Archetimos z Korintu I 29
 Archias z Kamariny IV 25
 Archias z Korintu VI 3
 Archidamos, lakedaimonský král I 79, 85, II 10, 12, 13, 18, 19, 20,
 47, 71, 72, 73, 74, 75, III 1, 89, IV 1, V 54, 57, 83, VII 19
 Archippos z Athén IV 50
 Archónides, král Sikelù VII 1
 Arianthidas z Théb IV 91
 Arifrón z Athén IV 66
 Aristagoras z Miléta IV 102
 Aristarchos z Athén VIII 90, 92, 98
 Aristeides z Athén, syn Lysímachův I 91, V 18
 Aristeides z Athén, syn Archippův IV 50, 75
 Aristeus z Korintu, syn Adeimantův I 60, 61, 62, 63, 65, II 67
 Aristeus z Korintu, syn Pellichův I 29
 Aristeus z Lakedaimonu IV 132
 Aristofón z Athén VIII 86
 Aristogeitón z Athén I 20, VI 54, 56, 57, 59
 Aristokleides z Athén II 70
 Aristokles z Lakedaimonu V 71, 72
 Aristokles z Lakedaimonu, bratr Pleistoanaktův V 16

Aristokrates z Athén V 19, 24, VIII 9, 89, 92
 Aristón z Korintu VII 39
 Aristonus z Gely VI 4
 Aristonus z Larisy II 22
 Aristónymos z Athén IV 122
 Aristónymos z Korintu II 33, IV 119
 Aristoteles z Athén III 105
 Arkádie I 2, V 29, 33, 58, 61, 64, 67, VI 58
 Arkadové I 9, III 34, V 31, 57, 58, 64, VII 19, 57, VIII 3
 Arkesilaos z Lakedaimonu V 50, 76, VIII 39
 Arkturos II 78
 Armatus (2. p. -tuntu) VIII 101
 Arné I 12
 Arnisa IV 128
 Arny IV 103
 Arrhabaios, král Lynkéstú IV 79, 83, 124, 125, 127
 Arriany VIII 104
 Arsakes, Peršan VIII 108
 Artabazos, Peršan I 129, 132
 Artafernes, Peršan IV 50
 Artas z kmene Messapiů VII 33
 Artaxerxes, perský král I 104, 137, IV 50, VIII 5
 Artemis (2. p. -midy) III 104, VI 44, VIII 109
 Artemision III 54
 Asie I 6, 9, II 67, IV 75, V 1, VIII 39, 58
 Asiné IV 13, 54, VI 93
 Asópios z Athén, otec Formiónův I 64
 Asópios z Athén, syn Formiónův III 7
 Asópolaos z Plataj III 52
 Asópos II 5
 Aspendos VIII 81, 87, 88, 108
 Assinaros VII 84
 Astakos II 30, 33, 102
 Astymachos z Plataj III 52
 Astyochos z Lakedaimonu VIII 20, 23, 24, 26, 29, 31, 32, 33, 38, 39,
 40, 41, 42, 45, 50, 51, 61, 63, 78, 79, 83, 84, 85
 Atalanté, město II 100
 Atalanté, ostrov II 32, III 89, V 18
 Athénagoras z Kyziku VIII 6
 Athénagoras ze Syrakus VI 36, 41
 Athénaioi z Lakedaimonu IV 119, 120
 Athéné Chalkioikos I 128, 134
 Athéné Pallas I 126, II 13, 15, IV 116, V 23
 Athény porůznu v celém díle
 Athéňané porůznu v celém díle
 Athós IV 109, V 3, 82
 Atika I, 2, 9, 58, 67, 71, 101, 114, 125, 126, 138, 139, 142, 143, II 6, 10,
 13, 15, 18, 19, 21, 23, 32, 47, 54, 56, 57, 70, 71, III 1, 13, 15, 17, 25, 26,
 34, 89, IV 2, 6, 8, V 16, 17, 20, VI 91, 92, VII 18, 19, VIII 95, 96
 Atintani II 80
 Atramyttion V 1, VIII 108
 Atreus I 9

Aulón IV 103
Autocharidas z Lakedaimonu V 12
Autokles z Athén IV 53, 119
Axios II 99

Battos z Korintu IV 43
Beroia I 61
Bílý hrad I 104
Bisaltia II 99
Boion I 107
Boiótie I 2, 12, 107, 108, 113, II 2, 18, 23, III 61, 62, 67, 87, 91, 95,
IV 70, 76, 89, 91, 92, 95, 98, 99, 108, V 35, 57, VII 19, 29, VIII 43
Boiófané I 12, 108, 111, II 2, 6, 9, 12, 22, 78, III 2, 13, 20, 54, 61, 62,
64, 65, 66, 95, IV 72, 76, 77, 89, 90, 91, 93, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 118,
V 3, 17, 26, 31, 35, 36, 37, 39, 40, 42, 44, 46, 52, 58, 59, 60, 64, VI 60,
VII 19, 43, 45, 57, 58, VIII 3, 5, 60, 98
Bolbé I 58, IV 103
Boliskos VIII 24
Bómiové III 96
Boriades z Eurytu III 100
Bormiskos IV 103
Bottia II 99
Bottiaiové I 57, II 79, 99, 101, IV 7
Bottijsko II 79, 100, 101
Brasidas z Lakedaimonu II 25, 85, 93, III 69, 76, 79, IV 11, 70, 71,
72, 73, 74, 78, 79, 81, 83, 84, 88, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109,
111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128,
129, 132, 135, V 2, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 16, 18, 34, 67, 71, 72, 110
Bauró (2. p. -ry) IV 107
Brikinnie V 4
Briléssos II 23
Bromeros, Lynkést IV 83
Budoron II 94, III 51
Bufras (2. p. -frady) IV 118
Bukolion IV 134
Byzantion I 94, 128, 129, 130, 131, II 97, VIII 80, 107
Byzantáné I 115, 117

Černé moře II 96, 97, IV 75

Dafnus (2. p. -nuntu) VIII 23, 31
Daithos z Lakedaimonu V 19, 24
Daimachos z Plataj III 20
Damagétos z Lakedaimonu V 19, 24
Damagón z Lakedaimonu III 92
Damotimos ze Sikyónu IV 119
Danaové I 3
Dardanos VIII 104
Dareios, syn Artaxerxův, perský král VIII 5, 37, 58
Dareios, syn Hystaspův, perský král I 14, 16, IV 102, VI 59
Daskón VI 66

Daskón ze Syrakus VI 5
Daulia II 29
Deiniadas z Lakedaimonu VIII 22
Deinias z Athén III 3
Dekeleia VI 91, 93, VII 19, 20, 27, 28, VIII 3, 5, 69, 70, 71, 98
Delfinion VIII 38, 40
Delfané I 112
Delfy I 25, 112, 118, 121, 126, 132, 143, III 57, 92, 101, IV 134, V 16, 18
Délós I 8, 96, II 8, III 29, 104, V 1, 32, VIII 77, 80, 86, 108
Délští V 1, 32, VIII 108
Démáratos z Athén VI 105
Démarchos ze Syrakus VIII 85
Démeas z Athén V 116
Démodikos z Athén IV 75
Démosthenes z Athén III 91, 94, 95, 97, 98, 102, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, IV 2, 3, 5, 8, 9, 11, 29, 32, 36, 37, 38, 66, 67, 76, 77, 89, 101, V 19, 24, 80, VII 16, 17, 20, 26, 29, 31, 33, 35, 42, 43, 47, 48, 49, 55, 57, 69, 72, 78, 80, 81, 82, 83, 86
Démoteles z Messény IV 25
Derdas, Makedonec I 57, 59
Derkyllidas z Lakedaimonu VIII 61, 62
Dersaiové II 101
Deukalión I 3
Devíticestí I 100, IV 102
Diagoras z Thurií VIII 35
Diakritos z Lakedaimonu II 12
Didymé III 88
Dietrefes z Athén III 75, IV 53, 119, 129, VII 29, VIII 64
Diemporos z Théb II 2
Difilos z Athén VII 34
Dijští V 35
Diodotos z Athén III 41, 49
Diomedón z Athén VIII 19, 20, 23, 24, 54, 55, 73
Diomilos z Andru VI 96, 97
Dion na Athósu IV 109, V 82
Dion v Makedonii IV 78
Dionýsos II 15, III 81, VIII 93
Dioskurové III 75, IV 110
Diotimos z Athén I 45, VIII 15
Diové II 96
Dobéros II 98, 99, 100
Dolopové I 98, 102, V 51
Dóriéus z Rhodu III 8
Dóriéus z Thurií VIII 35, 84
Dóris I 107
Dorkis z Lakedaimonu I 95
Dóros z Farsalu IV 78
Dórové I 12, 18, 24, 107, 124, II 9, III 92, IV 42, 61, 64, V 54, VI 6, 77, 80, 82, VII 5, 44, 57, 58, VIII 25
Drabéskos I 100, IV 102
Dróové II 101

Drymussa VIII 31
 Dryopové VII 57
 Dryoskefalai III 24
 Dymé II 84
 Édónové I 100, IV 102, 107, 109, V 6
 Ětióneia VIII 90, 91, 92
 Efesos I 137, III 32, 33, IV 50, VIII 19, 109
 Efyré I 46
 Egejské moře I 98, IV 109
 Egesta VI 2, 6, 44, 46, 62, 77, 88, 98
 Egesťané VI 6, 8, 10, 11, 13, 19, 21, 22, 33, 37, 46, 47, 48, 62, 98,
 VII 57
 Egypt I 104, 105, 109, 110, 112, II 48, IV 53, VIII 35
 Egyptťané I 104, 109, 110, 130
 Echekratides, thesalský král I 111
 Echetimidas z Lakedaimonu IV 119
 Echinadské ostrovy II 102
 Eidomené II 100
 Ěión na Chalkidice IV 7
 Ěión v Thrákii I 98, IV 50, 102, 104, 107, 108, V 6, 10
 Ekkritos z Lakedaimonu VII 19
 Elaiatis (2. p. -tidy) I 46
 Elaiunťané VIII 107
 Elaius (2. p. Elaiuntu) VIII 102, 103, 107
 Ělejci I 27, 46, II 9, 25, 84, V 17, 31, 34, 37, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50,
 61, 62, 78
 Eleusinion II 17
 Eleusinšťí II 15
 Eleusis (2. p. -siny) I 114, II 19, 20, 21, IV 68
 Elimióťové II 99
 Ělis (2. p. Ělidy) II 25, 66, V 34, 47, VI 88
 Ellomenos III 94
 Elymové VI 2
 Embaton III 29, 32
 Empedias z Lakedaimonu V 19, 24
 Endios z Athén VIII 6
 Endios z Lakedaimonu V 44, VIII 6, 12, 17
 Enipeus IV 78
 Enneakrunos II 15
 Entimos z Kréty VI 4
 Enyalios IV 67
 Eordie II 99
 Eordové II 99
 Epidamnos I 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 146, III 70
 Epidamňané I 24, 25, 26
 Epidauros v Argolidě II 56, IV 45, V 53, 55, 56, 75, 77, 80, VI 31,
 VII 18, VIII 92, 94
 Epidauros liméřský IV 56, VI 105, VII 26
 Epidaursko V 55, VIII 10
 Epidauřťané argolšťí I 27, 105, 114, V 53, 54, 55, 56, 57, 58, 75, 77,
 80, VIII 3

Epikles z Athén I 45, II 23
Epikles z Lakedaimonu VIII 107
Epikuros z Athén III 18
Epikydidás z Lakedaimonu V 12
Epipoly VI 75, 95, 96, 97, 101, 102, 103, VII 1, 2, 4, 5, 42, 43, 44, 45, 46, 47
Epitadas z Lakedaimonu IV 8, 31, 33, 38, 39
Éraiové V 67
Erasinides z Korintu VII 7
Erasistratos z Athén V 4
Eratokleides z Korintu I 24
Eresos III 18, 35, VIII 23, 100, 101, 103
Eresané VIII 23
Erechtheus, athénský král II 15
Eretria I 128, VIII 60, 95
Eretřané I 15, IV 123, VII 57, VIII 60, 95
Erineon I 107
Erineos, řeka v Achaji VII 34
Erineos, řeka na Sicílii VII 80, 82
Erythry v Boiótii III 24
Erythry v Iónii III 33, VIII 24, 28, 32, 33
Eryřané VIII 5, 6, 14, 16
Eryx (2. p. Eryku) VI 2, 46
Eryxilaidas z Lakedaimonu IV 119
Eteonikos z Lakedaimonu VIII 23
Etna III 116
Eualas z Lakedaimonu VIII 22
Euarchos, tyran v Astaku II 30, 33
Euarchos z Naxu VI 3
Euboia I 23, 98, 114, 115, II 2, 14, 26, 32, 55, III 3, 17, 87, 89, 92, 93, IV 76, 92, 109, VI 3, 4, 76, 84, VII 28, 57, VIII 1, 5, 60, 74, 86, 91, 92, 95, 96, 106, 107
Euboiané VIII 5, 91
Eubulos z Chia VIII 23
Euénos II 83
Euespeřané VII 50
Euetión z Athén VII 9
Eufamidas z Korintu II 33, IV 119, V 55
Eufémos z Athén VI 75, 81, 88
Eufilétoš z Athén III 86
Eukleides ze Zankly VI 5
Eukles z Athén IV 104
Eukles ze Syrakus VI 103
Eukrates z Athén III 41
Euktémón z Athén VIII 30
Eumachos z Korintu II 33
Eumolpos, eleusinský král II 15
Eumolpovci VIII 53
Eupaidas z Epidauru IV 119
Eupalion III 96, 102
Eupompidas z Plataj III 20
Euripides z Athén II 70, 79

Euripos VII 29, 30
Európos II 100
Eurybatos z Kerkyry I 47
Euryélos VI 97, VII 2, 43
Eurylochos z Lakedaimonu III 100, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109
Eurymachos z Théb II 2, 5
Eurymedón I 100
Eurymedón z Athén III 80, 81, 85, 91, 115, IV 2, 3, 8, 46, 65, VI 1, VII 16, 31, 33, 35, 42, 43, 49, 52
Eurystheus I 9
Eurytimos z Korintu I 29
Euryťané III 94, 100
Eustrofos z Argu V 40
Euthykles z Korintu I 46, III 114
Euthydémos z Athén V 19, 24, VII 16, 69
Evropa I 89
Exékestos ze Syrakus VI 73

Faeinis (2. p. -nidy) IV 133
Fagres II 99
Faiax z Athén V 4, 5
Fainippos z Athén IV 118
Fajakové I 25
Fakion IV 78
Faléron I 107
Falios z Korintu I 24
Fanomachos z Athén II 70
Fanotheus IV 89
Fany VIII 24
Farax z Lakedaimonu IV 38
Farnabazos, Peršan II 67, VIII 6, 8, 39, 62, 80, 99, 109
Farnakes, Peršan a) I 129 b) jiný II 67, V 1, VIII 6, 58
Faros I 104
Farsalos I 111, II 22, IV 78
Fasélis (2. p. -lidy) II 69, VIII 88, 99, 108
Feia II 25, VII 31
Fery II 22
Filémón z Athén II 67
Filippos z Lakedaimonu VIII 28, 87, 99
Filippos, Makedonec I 57, 59, 61, II 95, 100
Filocharidas z Lakedaimonu IV 119, 19, 21, 24, 44
Filokrates z Athén V 116
Filoktétes I 10
Fleiuentsko VI 105
Fleiuťané I 27, V 57, 58, 59, 60, 83, 115
Fleius (2. p. Fleiuntu) IV 133, V 57, 58
Foibos III 104
Foiničané I 8, VI 2
Foinikie II 69
Foinikus (2. p. -kuntu) VIII 34
Fókaia V 4, VIII 31
Fókis (2. p. -kidy) I 108, II 29, III 95, IV 76

Fókové I 13, 107, 111, 112, II 9, III 95, 101, IV 76, 118, V 32, 64,
 VI 2, VIII 3
 Formión z Athén I 64, 65, 117, II 29, 58, 68, 69, 80, 81, 83, 84, 85,
 86, 88, 90, 92, 102, 103, III 7, 17
 Fótios II 80
 Frygia II 22
 Frynichos z Athén VIII 25, 26, 27, 48, 50, 51, 54, 68, 90, 92
 Frynis z Lakedaimonu VIII 6
 Fthiótis (2. p. -tidy) I 3
 Fyleidas z Théb II 2
 Fyrkos V 49
 Fyska II 99
 Fytia III 106

Gaia II 15
 Galépsos IV 107, V 6
 Gaulites, Kar VIII 85
 Gela IV 58, VI 4, 67, VII 50, 57, 80
 Gelas VI 4
 Gelón, tyran syrakuský VI 4, 5, 94
 Gelští IV 58, VI 4, VII 1, 33, 57, 58
 Geraistos III 3
 Geraneia I 105, 107, 108
 Geranské pohoří IV 70
 Getové II 96, 98
 Gigónos I 61
 Glauké VIII 79
 Glaukón z Athén I 51
 Goaxis IV 107
 Gongylos z Eretrie I 128
 Gongylos z Korintu VII 2
 Gortyna II 85
 Gortynia II 100
 Grajsko II 23
 Gréstónia II 99, 100
 Gylippos z Lakedaimonu VI 93, 104, VII 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12,
 21, 22, 23, 37, 42, 43, 46, 50, 53, 57, 65, 69, 74, 79, 81, 82, 83, 85, 86
 Gyrton II 22

Habrónichos z Athén I 91
 Hagnón z Athén I 117, II 58, 95, IV 102, V 11, 19, 24, VI 31, VIII 68, 89
 Haimos II 96
 Hairy VIII 19, 20
 Haliartiové IV 93
 Halie I 105, II 56, IV 45
 Halikarnassos VIII 42
 Halikarnaští VIII 108
 Halys I 16
 Hamaxitos VIII 101
 Harmatus (2. p. -tuntu) VIII 101
 Harmodios z Athén I 20, VI 53, 54, 56, 57, 59
 Harpagion VIII 107

Harpiné V 50
 Hebros II 96
 Héfaistos III 88
 Hégésandros z Lakedaimonu IV 132
 Hégésandros z Thespíí VII 19
 Helena I 9
 Helixos z Megar VIII 80
 Hellanikos z Athén I 97
 Hellén I 3
 Helléni I 3
 Hellésponťos I 89, 128, II 9, 67, IV 75, VIII 6, 8, 22, 23, 39, 61,
 62, 79, 80, 86, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 108, 109
 Hellésponťané VI 77
 Helos IV 54
 Héra I 24, III 68, 75, 79, 81, IV 133, V 75
 Hérakleia III 92, 100, IV 78, V 12, 52
 Hérakleides ze Syrakus VI 73, 103
 Hérakleion V 64, 66
 Héraklejšťí V 51
 Hérakleovci I 9, 12, VI 3
 Hérakles I 24, VII 73
 Hermaióndas z Théb III 5
 Hermés VII 29
 Hermioné I 128, II 56
 Hermionšťí I 27, VIII 3
 Hermokrates ze Syrakus IV 58, 65, VI 32, 35, 72, 73, 75, 81, 96,
 VII 21, 73, VIII 26, 29, 45, 85
 Hermón z Athén VIII 92
 Hermón ze Syrakus IV 58, VI 32, 72
 Hésiodos III 96
 Hésiové III 101
 Hestiaia I 114, VII 57
 Hestiajšťí VII 57
 Hestiodóros z Athén II 70
 Hiera III 88
 Hieramenes, Peršan VIII 58
 Hierofón z Athén III 105
 Himera III 115, VI 5, 62, VII 1
 Himeraiion VII 9
 Himeřané VII 1, 58
 Hippagretas z Lakedaimonu IV 38
 Hipparchos z Athén I 20, VI 54, 55, 57
 Hippias z Arkadie III 34
 Hippias, tyran athénský I 20, VI 54, 55, 56, 57, 58, 59
 Hippokles z Athén VIII 13
 Hippoklos, tyran v Lampsaku VI 59
 Hippokrates z Athén IV 66, 67, 76, 77, 89, 90, 93, 94, 96, 101
 Hippokrates, tyran v Gele VI 5
 Hippokrates z Lakedaimonu VIII 35, 99, 107
 Hippolochidas, Thesal IV 78
 Hipponikos z Athén III 91
 Hipponoidas z Lakedaimonu V 71, 72

Hippónion V 5
 Homér I 3, 9, 10, III 104
 Hyaiové III 101
 Hybla VI 62, 63
 Hyblané VI 94
 Hyblón, král Sikelú VI 4
 Hykkary VI 62
 Hylías VII 35
 Hyllajský přístav III 72, 81
 Hyperbolos z Athén VIII 73
 Hyperochides z Athén VI 55
 Hysie v Argejsku V 83
 Hysie v Boiótii III 24
 Hystaspes, Peršan I 115

Chaireas z Athén VIII 74, 86
 Chairóneia I 113, IV 76, 89
 Chalajové III 101
 Chalké VIII 41, 44, 55, 60
 Chalkideus z Lakedaimonu VIII 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 24, 25, 28, 32, 36, 43, 45
 Chalkidiké I 65, II 70, 101, IV 79, 103
 Chalkidáné I 15, 57, 58, 62, 65, II 29, 58, 79, 95, 99, 101, IV 7, 61, 64, 78, 79, 81, 83, 84, 103, 114, 124, V 3, 21, 31, 80, 82, 83, VI 3, 4, 5, 7, 10, 44, 76, 79, 84, VII 57
 Chalkis (2. p. -kidy) v Aitólii I 108, II 58, 83
 Chalkis na Euboji VI 4, VII 29, VIII 95
 Chaonové II 68, 80, 81
 Charadros V 60
 Charikles z Athén VII 20, 26
 Charminos z Athén VIII 30, 41, 42
 Charoiades z Athén III 86
 Charybdis IV 24
 Cheimerion I 30, 46, 48
 Chersonésos thrácký I 11, VIII 62, 99, 102, 104
 Chersonésos korintský IV 42, 43
 Chijští II 9, 56, III 10, IV 51, VI 43, 85, VII 57, VIII 5, 6, 7, 9, 10, 14, 17, 19, 22, 24, 32, 33, 38, 40, 45, 55, 56, 61, 63, 101
 Chionis z Lakedaimonu V 19, 24
 Chios I 19, 116, 117, II 9, III 32, 104, VI 31, VIII 6, 7, 8, 10, 14, 15, 16, 17, 20, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 38, 41, 55, 60, 62, 63, 79, 99, 100, 101
 Choiradské ostrovy VII 33
 Chromón z Messénie III 98
 Chrysippos I 9
 Chrysis, kněžka v Argu II 2, IV 133
 Chrysis z Korintu II 33

Iaský záliv VIII 26
 Iasos VIII 28, 29, 36, 54
 Ibérové VI 2, 90
 Ida IV 52, VIII 108
 Idakos VIII 104

Idomené III 112, 113
Iélysos VIII 44
Iety VII 2
Ikaros III 29, VIII 99
Ilion I 12
Ilyrové I 24, 26, IV 124, 125
Imbros III 5, V 8, VIII 102, 103
Imbřané IV 28, VII 57
Inarós, král Libyů I 104, 110
Inéssa III 103
Inéssané VI 94
Iolaos, Makedonec I 62
Iólkios z Athén V 19, 24
Ión z Chia VIII 38
Iónie I 2, 12, 89, 137, II 9, III 31, 32, 33, 36, 76, VII 57, VIII 6, 12, 20, 26, 31, 39, 56, 86, 96, 108
Iónové I 6, 13, 16, 95, 124, II 15, III 86, 92, 104, VI 4, 76, 77, 80, 82, 83, VII 5, 57, VIII 25
Iónské moře I 24, II 97, VI 13, 30, 34, 44, 104, VII 33, 57
Ipnové III 101
Iriové III 92
Isarchidas z Korintu I 29
Isachos z Korintu I 29
Ischagoras z Lakedaimonu IV 132, V 19, 21, 24
Isokrates z Korintu II 83
Isolochos z Athén III 115
Isthmionikos z Athén V 19, 24
Isthmos I 13, 108, II 10, 13, 18, III 15, 16, 18, 89, IV 42, 46, V 18, 75
VI 60, VIII 7, 8, 11
Istóné III 85
Istros II 96, 97
Itálie I 12, 36, 44, II 7, III 86, IV 24, V 5, VI 2, 34, 42, 44, 90, 91, 103, 104, VII 25, 87, 91
Italos, král Sikelů VI 2
Itamanes, Peršan III 34
Ithómé I 101, 102, 103, III 54
Itys II 29

Japyžský mys VI 30, 34, 44, VII 33
Japyžsko VII 33
Japygové VII 57

Kadmos I 12
Kaiadas I 134
Kaikinos III 103
Kakyparis VII 80
Kales IV 75
Kalchédón IV 75
Kalliades z Athén I 61
Kallias z Athén, otec Hipponikův III 91
Kallias z Athén, syn Hyperochidův VI 55

Kallias z Athén, syn Kalliadův I 61, 62, 63
Kallias z Korintu I 29
Kalligeitos z Megar VIII 6, 8, 39
Kallikrates z Korintu I 29
Kallimachos z Athén, otec Fanomachův II 70
Kallimachos z Athén, otec Learchův II 67
Kalliové III 96
Kallirrhoé II 15
Kalydón III 102
Kamarina III 86, IV 25, VI 5, 52, 67, 75, VII 80
Kamariňané III 86, IV 58, 65, V 4, VI 5, 51, 75, 78, 87, 88, VII 33, 58
Kambyses, perský král I 13, 14
Kameiros VIII 44
Kameiřané VIII 44
Kanastraion IV 110
Kapatón z Lokridy III 103
Kardamylé VIII 24
Kárie I 116, II 9, 69, VIII 5
Karkinos z Athén II 23
Kárové I 4, 8, II 9, III 19, VIII 85
Kartáginci I 13
Kartágo VI 2, 15, 34, 88, 90
Karterie VIII 101
Karye V 55
Karyřtané I 98, IV 42, 43, VII 57, VIII 69
Kasmeny VI 5
Katané V 4, VI 3, 20, 50, 51, 52, 62, 63, 64, 65, 71, 72, 75, 88, 94, 97,
VII 14, 42, 49, 57, 60, 80
Kaulónsko VII 25
Kaunos I 116, VIII 39, 41, 42, 57, 88, 108
Kefallénie I 27, II 7, 30, 33, 80, V 35, VII 31
Kefalléňané III 94, 95, VII 57
Kejřtí VII 57
Kekalos z Megar IV 119
Kekrops, athénský král II 15
Kekryfaleia I 105
Kénaion III 93
Kenchreje IV 42, VIII 10, 20, 23
Kentoripané VII 32
Kentoripy VI 94
Kerameikos VI 57, 58
Kerdylion V 6, 8, 10
Kerkiné II 98
Kerkyra I 24, 25, 26, 30, 36, 44, 45, 46, 53, 55, 57, 68, 136, 146,
II 7, III 69, 70, 75, 76, 80, 84, IV 3, 5, 8, 46, VI 30, 32, 34, 42, 43, 44,
VII 26, 31, 33
Kerkyřané I 13, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 36, 37, 39, 42, 43,
44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 136, II 9, 25, III 69, 70, 71, 72,
75, 77, 78, 79, 81, 85, IV 2, 46, 47, 48, VII 44, 57
Kérykové VIII 53
Kestriné I 46
Kilikové II 112

Kimón z Athén I 45, 98, 100, 102, 112
 Kithairón II 75, III 24
 Kition I 112
 Klazomenští VIII 14, 16, 31
 Klazomeny VIII 14, 22, 23, 31
 Klaros III 33
 Kleainetos z Athén III 36, IV 21
 Kleandridas z Lakedaimonu VI 93, VII 2
 Klearchos z Lakedaimonu VIII 8, 39, 80
 Klearidas z Lakedaimonu IV 132, V 6, 8, 9, 10, 11, 21, 34
 Kleinias z Athén, otec Alkibiadův V 43, 52, VI 8, 15
 Kleinias z Athén, otec Kleopompův II 26, 58
 Kleippides z Athén III 3
 Kleobulos z Lakedaimonu V 35, 36, 37, 38
 Kleombrotos z Lakedaimonu I 94, 107, II 71
 Kleomédes z Athén V 84
 Kleomenes z Lakedaimonu III 26
 Kleomenes, lakedaimonský král I 126
 Kleón z Athén III 36, 41, 44, 47, 50, IV 21, 22, 27, 28, 30, 36, 37, 38,
 39, 122, V 2, 3, 6, 7, 10, 16
 Kleóny na Aktě IV 109
 Kleóny v Argolidě VI 95
 Kleónymos z Lakedaimonu IV 132
 Kleóňané V 67, 72, 74
 Kleopompos z Athén II 26, 58
 Knémos z Lakedaimonu II 66, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 93
 Knidis z Lakedaimonu V 51
 Knidos III 88, VIII 35, 41, 42, 43, 44, 109
 Knidští VIII 41
 Kófos V 2
 Kolofón III 34
 Kolofňané III 34
 Kolónos VIII 67
 Kolóny I 131
 Konón z Athén VII 31
 Kópajské jezero IV 93
 Kópajští IV 93
 Korint I 13, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 41, 42, 44, 56, 66, II 69, 80, 81, 92,
 93, 94, III 15, 85, 100, IV 42, 70, 74, V 30, 50, 53, 55, 57, 64, 75, VI 3,
 34, 73, 88, 104, VII 7, 17, 19, VIII 3, 7, 8, 13
 Korintská šíje V 75 (Viz též Isthmos)
 Korinťané I 13, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 40, 44, 45,
 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 66, 67, 72, 103, 105,
 106, 108, 114, 119, 124, II 9, 30, 33, 67, 80, 83, III 70, 114, IV 42, 43,
 44, 119, V 25, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 48, 50, 52, 58, 59, 60, 83, 115, VI 7,
 88, 93, 104, VII 1, 7, 17, 18, 19, 32, 34, 36, 39, 56, 57, 58, 63, 70, 86,
 VIII 3, 9, 11, 32, 98
 Korkyra, Korkyřané viz Kerkyra, Kerkyřané
 Koroibos z Plataj III 22
 Koróneia I 113, III 62, 67, IV 92
 Korónejští IV 93
 Koronty II 102

Koryfasion IV 3, 118, V 18
Kórykos VIII 14, 33, 34
Kós VIII 41, 44, 55, 108
Kotyrta IV 56
Kranioi II 30, 33, V 35, 56
Krannón II 22
Krataimenes z Chalkidy VI 4
Kratésikles z Lakedaimonu IV 11
Krény III 105, 106
Kréta II 9, 85, 86, 92, III 69, VIII 39
Krétské moře IV 53, V 110
Krétané II 85, VI 43, VII 57
Kriský záliv I 107, II 69, 83, 86, 92, 93, IV 76
Kroisos, lidský král I 16
Krokyleion III 96
Krommyón IV 42, 44, 45
Krópia II 19
Krotóňané VII 35
Krusis II 79
Kydónia II 85
Kydóňané II 85
Kyklady I 4, II 9
Kyklópové VI 2
Kylléné I 30, II 84, 86, III 69, 76, VI 88
Kylón z Athén I 126
Kymé v Aiolidé III 31, VIII 22, 31, 100
Kymé v Opikii VI 4
Kynés, Akarňan II 102
Kynos séma VIII 104, 105, 106
Kypr I 94, 104, 112, 128
Kypřané I 112
Kypsely V 33
Kyréné I 110
Kyréňané VII 50
Kýros, perský král, otec Kambysův I 13, 16
Kýros, perský král, syn Dareiův II 65
Kyrros II 100
Kytinion I 107, III 95, 102
Kythéra IV 53, 54, 55, 56, 57, V 14, 18, VII 26
Kythéřané IV 53, 54, 57, VII 57
Kyzikos VIII 107
Kyzičan VIII 6

Labdalon VI 97, 98, VII 3
Ladé VIII 17, 24
Lafilos z Lakedaimonu V 19, 24
Laches z Athén III 86, 90, 103, 115, IV 118, V 19, 24, 43, 61, VI 1, 6
Laiaiosvé II 96, 97
Laispodias z Athén VI 105, VIII 86
Laistrygoni VI 2
Lakedaimón I 90, 94, 95, 109, III 4, 52, 85, 100, IV 50, 83, 108,
118, 119, V 13, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 37, 38, 41, 44, 46, 49, VI 34,

73, 88, 93, VII 1, 7, VIII 5, 6, 20, 29, 38, 40, 43, 45, 58, 71, 85, 86, 87,
 89, 90, 91, 92
 Lakedaimonios z Athén I 45
 Lakedaimoňané porůznu v celém díle
 Lakón VIII 55
 Lakón z Plataj III 52
 Lakónie II 25, 27, IV 16, 41, 53, 54, 56, V 33, 34, 35, VI 105, VII 19,
 20, 26, 31, VIII 4, 6, 8, 91
 Lamachos z Athén IV 75, V 19, 24, VI 8, 49, 50, 101, 103
 Lamis z Megar VI 4
 Lampón z Athén V 19, 24
 Lampsakané VI 59, VIII 62
 Lampsakos I 138, VI 59, VIII 62
 Laodikeion IV 134
 Laofón (2. p. -fóna) z Megar VIII 6
 Larisa II 22, IV 78, VIII 101
 Las VIII 91, 92
 Laureion II 55
 Leagros z Athén I 51
 Learchos z Athén II 67
 Lebedos VIII 19
 Lekton VIII 101
 Lékythos IV 113, 114, 115, 116
 Lémnos I 115, II 47, III 5, IV 109, V 8, VIII 102
 Lémňané IV 28, VII 57
 Leógoras z Athén I 51
 Leókodeion I 20, VI 57, 58
 Leókrates z Athén I 105
 León (2. p. Leontu) VI 97
 León (2. p. Leonta) z Athén a) V 19, 24 b) jiný VIII 23, 24, 54, 55
 León z Lakedaimonu a) III 92 b) jiný V 44 c) jiný VIII 28 d) jiný
 VIII 61
 Leontiades z Théb z II 2
 Leontinští III 86, IV 25, V 4, VI 6, 8, 20, 33, 44, 47, 48, 50, 63, 76, 77,
 79, 84, 86
 Leontiny V 4, VI 4, 19
 Leótychides, lakedaimonský král I 89
 Lepreon V 31, 34, 49, 50, 62
 Lepreané V 31, 50
 Leros VIII 25, 26
 Lesbané II 9, 56, III 6, 15, 16, 31, 50, VIII 5, 32
 Lesbos I 19, 116, 117, II 9, III 2, 3, 4, 5, 6, 13, 16, 26, 35, 50, 51, 69,
 IV 52, VI 31, VIII 7, 8, 22, 23, 24, 32, 34, 38, 100, 101
 Leukadané I 27, 46, II 9, 80, 81, 92, III 7, 94, VII 58
 Leukas (2. p. -kady) I 26, 30, 46, II 30, 80, 84, III 7, 80, 94, 95, IV 42,
 VI 104, VII 1, VIII 13
 Leukimé (dnes Lefkimmský mys) I 30, 47, 51, III 79
 Leukónion VIII 24
 Leuktry V 54
 Libye I 110, II 48, IV 53, VI 2, VII 50, 58
 Libyjci I 104, 110, VII 50
 Ligyové VI 2

Lichas z Lakedaimonu V 22, 50, 76, VIII 39, 43, 52, 84, 87
 Liméra IV 56
 Limnaia II 80
 Limnajske III 106
 Limny II 15
 Lindioi VI 4
 Lindos VIII 44
 Lipara III 88
 Lipařané III 88
 Lokris epizefyrská (2. p. Lokridy) III 99, 103
 Lokris opuntská II 26, 32, III 91
 Lokris ozolská III 95, 96, 98, 101
 Lokrové epizefyrští III 86, 99, 103, 115, IV 1, 24, 25, V 5, VI 44,
 VII 1, 4, 25, 35, VIII 91
 Lokrové opuntští I 108, 113, II 9, 26, 32, III 89, IV 96, V 64, VIII 3, 43
 Lokrové ozolští I 5, 103, III 95, 97, 101, 102, V 32
 Lórymy VIII 43
 Lykaion V 16, 54
 Lýkie II 69, VIII 41
 Lykofrón z Korintu IV 43, 44
 Lykofrón z Lakedaimonu II 85
 Lykomédes z Athén I 57, V 84
 Lykos z Athén VIII 75
 Lynkéstové II 99, IV 79, 124
 Lynkos IV 83, 124, 129, 132
 Lysikles z Athén I 91, III 19
 Lysimachidas z Théb IV 91
 Lysimachos z Athén I 91
 Lysimachos ze Syrakus VI 73
 Lysimeleia VII 53
 Lysistratos z Olyntu IV 110

Magnésie I 138, VIII 50
 Magnéti II 101
 Machaón z Korintu II 83
 Maiandros III 19, VIII 58
 Maidové II 98
 Mainaliové V 67, 77
 Makarios z Lakedaimonu III 100, 109
 Makedonci II 80, 99, 100, IV 83, 124, 125, 127, 128, VI 7
 Makedonie I 58, 59, 60, 61, II 98, 99, 100, 101, IV 78, 129, V 83, VI 7
 Malea v Lakónii IV 53, 54, VIII 39
 Malea na Lesbu III 4, 6
 Malijský záliv III 96, IV 100 VIII 3
 Mantinea V 47, 55, 62, 64, 77, VI 16
 Mantinejští III 107, 108, 109, 111, 113, IV 134, V 29, 33, 37, 43,
 44, 45, 47, 48, 50, 58, 61, 62, 65, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 81, VI 29,
 43, 61, 67, 88, 89, 105, VII 57
 Marathón I 18, 73, II 34, VI 59
 Marathusa VIII 31
 Mareia I 104
 Massalie I 13

Medeón III 106
 Medma V 5
 Médové I 104, 130, VI 4
 Megabates, Peršan I 129
 Megabazos, Peršan I 109
 Megabyzos, Peršan I 109
 Megakles ze Sikyónu IV 119
 Megaris (2. p. -ridy) I 105, 108, II 31, IV 70, 76
 Megary I 42, 103, 105, 107, 114, 126, II 93, 94, III 51, IV 66, 69, 70, 71, 72, 73, VI 4, 43, VIII 94
 Megary hybelské VI 4, 49, 75, 94, 97, VII 25
 Megerané I 27, 46, 67, 103, 105, 114, 139, 140, 144, II 9, 93, III 51, 68, IV 66, 67, 68, 69, 73, 74, 100, 109, 118, 119, V 31, 38, 58, 59, 60, VII 57, VIII 3, 6
 Meidios VIII 106
 Mékyberna V 39
 Mékyberňané V 18
 Melanchridas z Lakedaimonu VIII 6
 Melanópos z Athén III 86
 Melanthos z Lakedaimonu VIII 5
 Meleas z Lakedaimonu III 5
 Melésandros z Athén II 69
 Melésias z Athén VIII 86
 Melésippos z Lakedaimonu I 139, II 12
 Meliteia IV 78
 Mélos II 9, III 91, V 84, 114, VIII 39, 41
 Mělští III 91, 92, V 51, 84, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 113, 114, 115 116
 Memfis I 104, 109
 Menandros z Athén VII 16, 43, 69
 Ménas z Lakedaimonu V 19, 21, 24
 Mendé IV 121, 123, 124, 129, 130, 131
 Mendňané IV 123, 129, 130
 Menedaios z Lakedaimonu III 100, 109
 Menekólos ze Syrakus VI 5
 Menekrates z Megar IV 119
 Menippos z Athén VIII 13
 Menón z Farsalu II 22
 Messapiové III 101, VII 33
 Messéné III 90, IV 1, 24, 25, V 5, VI 4, 74, VII 1
 Messénsko IV 41
 Messéňané I 101, II 9, 25, 90, III 81, 88, 90, 94, 95, 97, 107, 108, 112, IV 1, 3, 25, 32, 36, 41, V 35, 56, VI 48, 74, VII 57
 Metagenes z Lakedaimonu V 19, 24
 Metapontion VII 33
 Metapontňané VII 33, 57
 Methany IV 45, V 18
 Methóné v Lakónii II 25
 Methóné v Makedonii VI 7
 Methydrion V 58
 Méthymna III 2, 5, 18, VIII 22, 23, 100, 101
 Méthymňané III 18, 50, VI 85, VII 57, VIII 23

Métropolis III 107
 Mikiades z Kerkyry I 47
 Milét I 115, 116, IV 102, VIII 17, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 45, 50, 57, 60, 61, 62, 63, 75, 78, 80, 83, 84, 85, 99, 100, 108, 109
 Milétané I 115, IV 42, 53, VII 57, VIII 17, 24, 25, 26, 36, 61, 79, 84, 85
 Miltiades z Athén I 98, 100
 Mimas (2. p. -mantu) VIII 34
 Mindaros z Lakedaimonu VIII 85, 99, 100, 101, 102, 104
 Minóa III 51, IV 67, 118
 Minós, krétský král I 4, 8
 Molobros z Lakedaimonu IV 8
 Molossové II 80
 Molykreion II 84, III 102
 Morgantiné IV 65
 Motyé VI 2
 Munychia (Munichia) II 13, VIII 92, 93
 Mygdonie I 58, II 99, 100
 Mykalé I 89, VIII 79
 Mykaléssos VII 29, 30
 Mykaléssané VII 30
 Mykény I 9, 10
 Mykéňané I 9
 Mykonos III 29
 Mylétidové VI 5
 Myly III 90
 Myonnésos III 32
 Myonové III 101
 Myrkinos IV 107
 Myrónides z Athén I 105, 108, IV 95
 Myrrhiné VI 55
 Myrtilos z Athén V 19, 24
 Myskón ze Syrakus VIII 85
 Mytiléné III 2, 3, 6, 18, 25, 26, 27, 29, 30, 35, 39, 48, 49, IV 52, VIII 22, 23, 100, 101
 Mytiléňané III 3, 4, 5, 6, 14, 15, 18, 25, 27, 28, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 50, IV 52, 75
 Myus I 138, III 19

 Naukleides z Plataj II 2
 Naukrates ze Sikyónu IV 119
 Naupaktos I 103, II 9, 69, 80, 81, 83, 84, 90, 91, 92, 102, 103, III 7, 69, 75, 78, 94, 96, 98, 100, 101, 102, 114, IV 13, 41, 49, 76, 77, VII 17, 19, 31, 34, 36
 Naupaktané III 100
 Naxané IV 25
 Naxos, ostrov I 98, 137
 Naxos na Sicílii IV 25, VI 3, 20, 50, 72, 74, 75, 88, VII 14, 57
 Nemea v Aitólíi III 96
 Nemea na Peloponnésu V 58, 59, 60
 Nérikos III 7
 Nestos II 96

Nikanor, Chaón II 80
 Nikasos z Megar IV 119
 Nikératos z Athén III 51, IV 27, 42, 53, 119, 129, V 16, 83, VI 8
 Nikiades z Athén IV 118
 Nikias z Athén, otec Hagnónův II 58, IV 102
 Nikias z Athén, syn Nikératův III 51, 91, IV 27, 28, 42, 53, 54, 119, 129, 130, 132, V 16, 19, 24, 43, 45, 46, 83, VI 8, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 25, 46, 47, 62, 67, 69, 102, 103, 104, VII 1, 3, 4, 6, 8, 10, 16, 32, 38, 42, 43, 48, 49, 50, 60, 65, 69, 72, 73, 76, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 86
 Nikias z Gortyny II 85
 Nikolaos z Lakedaimonu II 67
 Nikomachos z Fókidy IV 89
 Nikomédes z Lakedaimonu I 107
 Nikón z Théb VII 19
 Nikonidas z Larisy IV 78
 Nikostratos z Athén III 75, IV 53, 119, 129, 130, V 61
 Nil I 104, 110
 Nisaia I 103, 114, 115, II 31, 93, 94, III 51, IV 21, 66, 68, 69, 70, 72, 85, 100, 108, 118, V 17
 Nisos IV 118
 Notion III 34
 Nové Město VII 50
 Nymfodóros z Abdér II 29

 Odomantové II 101, V 6
 Odrysové II 29, 96, 97, 98, IV 101
 Odysseus IV 24
 Ofiónané III 94, 96, 100
 Oiantheiové III 101
 Oineón III 95, 98, 102
 Oiniadové II 82, 102, III 7, 94, IV 77
 Oiniady I 111, III 114
 Oinoé II 18, 19, VIII 98
 Oinofyta I 108, IV 95
 Oinuské ostrovy VIII 24
 Oisymé IV 107
 Oiřané III 92, VIII 3
 Ókytos z Korintu IV 119
 Olofyxos IV 109
 Oloros z Athén IV 104
 Olpa nebo Olpy III 105, 106, 107, 108, 110, 111, 113
 Olpané III 101
 Olympia I 121, 143, III 8, V 18, 47, VI 16
 Olypieion VI 64, 65, 70, 75, VII 4, 37, 42
 Olympos IV 78
 Olynthos I 58, 62, 63, II 79, IV 110, 123, V 18
 Olynřané V 3, 18
 Onasimos ze Šikyónu IV 119
 Oneion IV 44
 Onétoridas z Théb II 2
 Onomakles z Athén VIII 25, 30
 Opikové VI 2, 4

Opus (2. p. Opuntu) II 32
 Oreos VIII 95
 Orestes z Thesálie I 111
 Orestheion V 64
 Oresthis (2. p. -thidy) IV 134
 Orestové II 80
 Orchomenos v Arkádii V 61, 62, 63
 Orchomenos v Boiótii I 113, III 87, IV 76
 Orchomenští z Arkádie V 61, 77
 Orchomenští z Boiótie IV 93
 Orneie VI 7
 Ornejší V 67, 72, 74, VI 7
 Orobie III 89
 Oroidos, král Parauaiú II 80
 Órópos II 23, III 91, IV 96, VII 28, VIII 60, 95
 Órópové II 23, VIII 60
 Órópsko IV 91
 Oskios II 96

 Pagóndas IV 91, 93, 96
 Paches z Athén III 18, 28, 33, 34, 36, 48, 49, 50
 Paionia II 99
 Paionové II 96, 98
 Palaios II 30
 Palé II 30
 Pallas Athéné viz Athéné
 Palléné I 56, 64, IV 116, 120, 123, 129
 Pallénská šíje I 56
 Palští I 27
 Pamfylic I 100
 Pamillos z Megar VI 4
 Panaiové II 101
 Panairos z Thesálie IV 78
 Panakton V 3, 18, 35, 39, 40, 42, 44, 46
 Pandión, athénský král II 29
 Pangaion II 99
 Panormos v Achaji II 86, 92
 Panormos u Milétu VIII 24
 Panormos na Sicílii VI 2
 Pantakyas VI 4
 Parauaiové II 80
 Parnassos III 95
 Parnes (2. p. -nethu) II 23, IV 96
 Parrhasiové V 33
 Parští IV 104
 Pasitelidas z Lakedaimonu IV 132, V 3
 Patmos III 33
 Patrokles z Lakedaimonu IV 57
 Patry II 83, 84
 Patřané V 52
 Pausanias z Lakedaimonu I 94, 95, 96, 107, 114, 128, 129, 130, 131,
 132, 133, 134, 135, 138, II 21, 71, 72, III 54, 58, V 16, 33

Pausanias, lakedaimonský král III 26
 Pausanias, Makedonec I 61
 Pedaritos z Lakedaimonu VIII 28, 32, 33, 38, 39, 40, 55, 61
 Pégy I 103, 107, 111, 115, IV 21, 66, 74
 Peiraieus I 93, 107, II 13, 17, 48, 93, 94, V 26, VI 30, VIII 1, 76, 82, 86, 90, 92, 93, 94, 96
 Peisandros z Athén VIII 49, 53, 54, 56, 63, 64, 65, 67, 68, 73, 90, 98
 Peisistratos, tyran athénský I 20, III 104, VI 53, 54
 Peisistratos z Athén, syn Hippiův VI 54
 Peisistratovci VI 54
 Peithias z Kerkyry III 70
 Pelargikon II 17
 Pelasgové I 3
 Pélé VIII 31
 Pella II 99, 100
 Pelléné IV 120
 Pelléňané II 9, V 58, 59, 60, VIII 3
 Pellichos z Korintu I 29
 Peloponnésané porůznu v celém díle
 Peloponnésos porůznu v celém díle
 Pelopovci I 9
 Pelops I 9
 Pelóris (2. p. -ridy) IV 25
 Peparéthos III 89
 Perdikkas, makedonský král I 56, 57, 58, 59, 61, 62, II 29, 80, 95, 99, 100, 101, IV 78, 79, 82, 83, 103, 107, 124, 125, 128, 132, V 6, 80, 83, VI 7, VII 9
 Periéres z Kymy VI 4
 Perikleidas z Lakedaimonu IV 119
 Perikles z Athén I 111, 114, 116, 117, 127, 139, 145, II 13, 21, 22, 31, 34, 55, 56, 58, 59, 65, VI 31
 Perrhaibie IV 78
 Perrhaibové IV 78
 Perseovci I 9
 Persie I 138
 Peršané I 18, 23, 69, 74, 77, 86, 89, 90, 93, 94, 95, 98, 100, 102, 104, 109, 128, 132, 135, 137, 144, II 71, 74, III 10, 34, 54, 57, 58, 62, 63, 64, IV 36, 50, VI 17, 33, 59, 76, 77, 82, 83, VII 21, VIII 43, 62, 108
 Petra VII 35
 Pierie II 99, 100
 Pierion V 13
 Pierové II 99
 Pierský záliv II 99
 Pindos II 102
 Pissuthnes, Peršan I 115, III 31, 34, VIII 5, 28
 Pittakos, král Édónů IV 107
 Plataia nebo Plataje I 130, II 2, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 19, 71, 78, 79, III 21, 24, 36, 52, 57, 61, 68, IV 72, V 17, VII 18
 Platajané II 2, 3, 4, 5, 7, 9, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, III 20, 21, 22, 23, 24, 52, 57, 59, 60, 68, IV 67, V 32, 57
 Pleistarchos, lakedaimonský král I 132

Pleistoanax, lakedaimonský král I 107, 114, II 21, III 26, V 16, 17,
 19, 24, 33, 75
 Pleistolas z Lakedaimonu V 19, 24, 25
 Plémmyrion VII 4, 22, 23, 24, 25, 31, 32, 36
 Pleurón III 102
 Pnyx VIII 97
 Polichna VIII 14, 23
 Polichňané II 85
 Polis III 101
 Polles, král Odomantů V 6
 Pollis z Argu II 67
 Polyanthes z Korintu VII 34
 Polydamidas z Lakedaimonu IV 123, 129, 130
 Polykrates, tyran na Samu I 13, III 104
 Polymédes z Larisy II 22
 Pomořani III 92
 Pontos III 2
 Poseidón I 128, II 84, IV 118, VIII 67
 Potamis ze Syrakus VIII 85
 Poteidaia I 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 119, 124,
 139, 140, II 2, 13, 31, 58, 67, 70, 79, III 17, IV 120, 121, 129, 130, 135,
 VI 31
 Poteidajští I 56, 60, 62, 63, 64, 66, II 70, V 30
 Potidania III 96
 Prasie v Atice VIII 95
 Prasie v Lakónii II 56, VI 105, VII 18
 Pratodamos z Lakedaimonu II 67
 Priapos VIII 107
 Priéné I 115
 Prokles z Athén a) III 91, 98 b) jiný V 19, 24
 Prokné II 29
 Pronnaioi II 30
 Proschion III 102, 106
 Prosópitis I 109
 Próté IV 13
 Próteas z Athén I 45, II 23
 Prótesilaos VIII 102
 Proxenos III 103
 Přímořanka, loď III 33, 77, VIII 73, 74, 86
 Přímoří II 55
 Psammétichos z Libye I 104
 Pteleon V 18
 Pteleon v Erythraji VIII 24, 31
 Ptoiodóros z Théb IV 76
 Ptychia IV 46
 Pydna I 61, 137
 Pylos IV 3, 6, 8, 15, 16, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 39, 41, 46, 55,
 79, V 7, 14, 35, 36, 39, 44, 56, 115, VI 89, 105, VII 18, 57, 71, 86
 Pyrasos II 22
 Pyrrha III 18, 25, 35, VIII 23
 Pyrrhichos z Korinta VII 39
 Pystillos z Gely VI 4

Pythangelos z Théb II 2
 Pythén z Korintu VI 104, VII 1, 70
 Pythes z Abdér II 29
 Pythion II 15
 Pythodóros z Athén II 2, III 115, IV 2, V 19, 24, VI 105

 Rhamfias z Lakedaimonu a) I 139, V 12, 13, 14 b) jiný VIII 8, 39, 80
 Rhégion III 86, 88, 115, IV 1, 24, 25, VI 44, 45, 46, 50, 51, VII 1, 4
 Rhégijští III 86, 87, IV 1, 24, 25, VI 44, 46, 79
 Rheiton IV 42
 Rheity II 19
 Rhéneia I 13, III 104
 Rhion achajské II 86, 92, V 52
 Rhion molykerské II 84, 86
 Rhodopé II 96, 98
 Rhodos III 8, VI 4, VIII 41, 44, 45, 52, 55, 60, 61
 Rhodané VII 57, VIII 44, 55
 Rhoiteion IV 52, VIII 101
 Ryba II 25

 Řecké moře I 4
 Řecko I 2, 3, 5, 6, 10, 12, 13, 17, 18, 23, 31, 32, 35, 36, 68, 69, 73, 77,
 80, 88, 91, 93, 112, 122, 123, 124, 128, 138, 143, II 8, 11, 71, III 32, 54,
 57, 62, 63, IV 85, 92, 95, 108, 121, VI 10, 17, 21, 34, 36, 72, 76, 83, 84,
 85, 88, 90, VII 25, 63, 66, VIII 1, 2
 Řekové porůznu v celém díle

 Sabylinthos, Molossos II 80
 Sadokos, Odrys II 29, 67
 Sakón ze Zankly VI 5
 Salaithos z Lakedaimonu III 25, 27, 35, 36
 Salamiňanka, loď III 33, 77, VI 53, 61
 Salamis (2. p. -miny) v Atice I 73, 137, II 93, 94, III 17, 51, VIII 94
 Salamis na Kypru I 112
 Salynthios, král Agraitů III 111, 114, IV 77
 Samé II 30
 Saminthos V 58
 Samos I 13, 115, 116, IV 75, VIII 16, 19, 21, 25, 27, 30, 33, 35, 38,
 39, 41, 43, 44, 47, 50, 51, 53, 56, 60, 63, 73, 74, 76, 77, 79, 81, 86, 88,
 89, 90, 97, 99, 100, 108
 Samští I 13, 41, 115, 117, III 32, IV 75, VI 4, VII 57, VIII 63, 73,
 74, 75
 Sané IV 109
 Sanští V 18
 Sardy I 115
 Sargeus VII 19
 Selinunťané VI 6, 8, 13, 20, 47, 48, 65, 67, VII 1, 57, 58
 Selinus (2. p. -nuntu) VI 4, 20, 47, 48, 62, VII 1, 50
 Sermylic I 65, V 18
 Séstos I 89, VIII 62, 102, 104, 107
 Seuthes, král Thráků II 97, 101, IV 101
 Sfaktéria IV 8, 24, 55, V 14, 15, 24

Sicilané porůznu v celém díle
 Sicílie porůznu v celém díle
 Sicilské moře IV 24, 53
 Sidussa VIII 24
 Sify IV 76, 77, 89, 90, 101
 Sigeion VI 59, VIII 101
 Sikania VI 2
 Sikanos, řeka VI 2
 Sikanos ze Syrakus VI 73, VII 46, 50, 70
 Sikanové VI 2
 Sikelie VI 2
 Sikelové III 88, 103, 115, IV 25, V 4, VI 2, 3, 4, 34, 45, 48, 62, 65, 88, 98, 103, VII 1, 32, 33, 57, 58, 77, 80
 Sikyón I 108, 111, II 80, IV 70, 81, VII 19
 Sikyónané I 28, 108, 111, 114, II 9, IV 101, 119, V 52, 58, 59, 60, VII 19, 58, VIII 3
 Simónides z Athén IV 7
 Simos ze Zankly VI 5
 Singští V 18
 Sintové II 98
 Sitalkes, thrácký král II 29, 67, 95, 97, 98, 99, 101, IV 101
 Skandeia IV 53, 54
 Skelias z Athén VIII 89
 Skióné IV 120, 122, 123, 129, 130, 131, 132, 133, V 2, 18, 32
 Skióňané IV 120, 121, 122, 129, 131, V 18
 Skirfóndas VII 30
 Skiritis (2. p. -tídy) V 33
 Skiritové V 67, 68, 71, 72
 Skirónides z Athén VIII 25, 54
 Skólos V 18
 Skombron II 96
 Skyllaion V 53
 Skyros I 98
 Skythové II 96, 97
 Sofokles z Athén III 115, IV 2, 46, 65
 Sokrates z Athén II 23
 Sollion II 30, III 95, V 30
 Soloeis (2. p. -entu) VI 2
 Solygeia IV 42, 43
 Solygeios IV 42
 Sóstratides z Athén III 115
 Sparadokos, Odrys II 101, IV 101
 Sparta I 18, 43, 67, 72, 86, 87, 90, 95, 102, 128, 131, II 2, 21, 25, III 4, 5, 54, IV 3, 15, 53, 81, 132, V 14, 16, 72
 Spartólos II 79, V 18
 Sparťané I 132, II 12, 25, 66, III 100, IV 8, 11, 38, 80, 84, V 9, 15, 21, 63, VI 91, 104, VII 19, 58, VIII 7, 11, 22, 39, 60, 61, 91, 99
 Speiraion VIII 10, 11, 14, 15, 20
 Stages, Peršan VIII 16
 Stagiros IV 88, V 6, 18
 Stésagoras I 116
 Sthenelaidas ze Sparty a) I 85, 87 b) jiný VIII 5

Stratoniké II 101
 Stratos II 80, 81, 82, 84, 102
 Strafané II 81, 82, 106
 Strepsa I 61
 Strofakos z Farsalu IV 78
 Stroibos z Athén I 105
 Strombichides z Athén VIII 15, 16, 17, 30, 62, 63, 79
 Strombichos z Athén I 45
 Strongylé III 88
 Strymón I 98, 100, II 96, 97, 99, 101, IV 50, 102, 108, V 7, VII 9
 Styfón z Lakedaimonu IV 38
 Styfané VII 57
 Sunion VII 28, VIII 95
 Sybaris (2. p. -ridy) VII 35
 Syboty, ostrov I 47, 54
 Syboty, přístav I 50, 54, III 76
 Syké VI 98
 Symaitchos VI 65
 Symé VIII 41, 42, 43
 Syrakusané porůznu v celém díle
 Syrakusy porůznu v celém díle

Tainaron I 133, VII 19
 Tamós, Peršan VIII 31, 87
 Tanagra I 108, III 91, IV 91, VII 29
 Tanagrané III 91, IV 93
 Tantalos z Lakedaimonu IV 57
 Tarent VI 34, 44, 104, VII 1, VIII 91
 Taulantiové I 24
 Tauros z Lakedaimonu IV 119
 Tegea II 67, V 32, 62, 64, 75, 76, 78, 82
 Tegejští IV 134, V 32, 40, 57, 65, 67, 71, 73
 Teichion III 96
 Teichiussa VIII 26, 28
 Teisamenes z Trachiny III 92
 Teisandros III 100
 Teisias z Athén V 84
 Teisimachos z Athén V 84
 Tějšťí III 32, VIII 16, 19, 20
 Tellias ze Syrakus VI 103
 Tellis (2. p. -lida) z Lakedaimonu II 25, III 69, IV 70, V 19, 24
 Temenites VI 75, 100, VII 3
 Témenovci II 99
 Tenedos III 28, 35
 Tenedané III 2, VII 57
 Ténští VII 57, VIII 69
 Teós VIII 16, 19, 20
 Téres, král Odrysů II 29, 67, 95
 Téreus II 29
 Térias VI 50, 94
 Terinský záliv VI 104
 Teutiaplos z Élidy III 29

Teutlussa VIII 42
 Thapsos VI 4, 97, 99, 101, 102, VII 49
 Tharyps, král Molossů II 80
 Thasos I 100, IV 104, 105, VIII 64
 Thaští I 100, 101, IV 107, V 6, VIII 64
 Theagenes z Athén IV 27, V 19, 24
 Theagenes, tyran z Megar I 126
 Theainetos z Plataj III 20
 Thébané I 27, II 2, 3, 4, 5, 6, 71, 72, III 55, 56, 57, 58, 59, 60, 68, 91,
 IV 93, 96, 133, V 17, VII 18, 19, 30, VIII 100
 Théby I 90, II 5, III 22, 24, IV 76, 91
 Themistokles z Athén I 14, 74, 90, 91, 93, 135, 136, 137, 138
 Theodóros z Athén III 91
 Theolytos, Akarnan II 102
 Théra II 9
 Théramenes z Athén VIII 68, 89, 90, 91, 92, 94
 Thérimenes z Lakedaimonu VIII 26, 29, 31, 36, 38, 43, 52
 Thermé I 61, II 29
 Thermopyly II 101, III 92, IV 36
 Thermón z Lakedaimonu VIII 11
 Thesálie I 2, 111, IV 78, 79, 132, V 13, 14, VIII 43
 Thesalové I 102, II 22, 101, III 93, IV 78, 108, V 13, 51, VIII 3
 Théseion VI 61
 Théseus, athénský král II 15
 Thespie IV 132, VI 95
 Thespijští IV 93, 96, VII 19, 25
 Thesprótis (2. p. -tidy) I 46, 50
 Thesprótové II 80
 Thessalos z Athén I 20, VI 55
 Thorikos VIII 95
 Thrácká brána V 10
 Thrákie I 56, 57, 59, 60, 100, 130, II 29, 58, 67, 79, III 92, IV 70,
 72, 82, 101, 104, 105, V 6, 7, 20, 26, 30, 34, 35, 67, 80, VI 7, 10, VII 27
 Thrákové I 100, II 29, 96, 97, 98, 100, 101, IV 75, 102, VII 9, 29, 30
 Thrasybulos z Athén VIII 73, 75, 76, 81, 100, 104, 105
 Thrasykles z Athén V 19, 24, VIII 15, 17, 19
 Thrasylos z Argu V 59, 60
 Thrasylos z Athén VIII 73, 75, 76, 100, 104, 105
 Thrasymélidas z Lakedaimonu IV 11
 Thria I 114
 Thronion II 26
 Thukles z Athén III 80, 91, VII 16
 Thukles z Chalkidy VI 3
 Thukydidés z Athén I 117
 Thukydidés z Athén, syn Olorův (historik) I 1, II 70, 103, III 25,
 88, 116, IV 51, 104, 105, 106, 107, 135, V 26, VI 7, 93, VII 18, VIII 6, 60
 Thukydidés z Farsalu VIII 92
 Thurie I 101, VI 61, 88, 104, VII 33, VIII 84
 Thurijští VI 104, VII 33, 35, 57
 Thyamis I 46
 Thyamon III 106
 Thymochares z Athén VIII 95

Thyrea II 27, IV 56, 57, V 41
 Thyssos IV 109, V 35
 Tilataiové II 96
 Timagoras z Kyziku VIII 6, 8, 39
 Timagoras z Tegeje II 67
 Timanór z Korinta I 29
 Timanthes z Korinta I 29
 Timokrates z Athén III 105, V 19, 24
 Timokrates z Korinta II 33
 Timokrates z Lakedaimonu II 85, 92
 Timoxenos z Korinta II 33
 Tissafernes, Peršan VIII 5, 6, 16, 17, 18, 20, 25, 26, 28, 29, 35, 36,
 37, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 63, 65, 78,
 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 99, 108, 109
 Tlépolemos z Athén I 117
 Tolmaios z Athén a) I 108, 113 b) jiný IV 53, 119
 Tolmides z Athén I 108, 113
 Tolmides z Plataj III 20
 Tolofóniové III 101
 Tolofos, Ofioňan III 100
 Tomeus IV 118
 Toróné IV 110, 112, 120, 122, 129, 132, V 2, 3, 6
 Toróňané IV 113, 114, V 2, 3, 18
 Torylaos z Farsalu IV 78
 Tragia I 116
 Trachiňané III 92
 Trachis (2. p. -chiny) III 100, IV 78, V 12, 51
 Triballové II 96, IV 101
 Trinakria VI 2
 Triopion VIII 35, 60
 Tripodiskos IV 70
 Tritajové III 101
 Tróas (2. p. Tróady) I 131
 Trógilos VI 99, VII 2
 Troizéna I 115, II 56, IV 21, 45, 118
 Troizénští I 27, IV 118, VIII 3
 Trója I 8, 11, 12, IV 120, VI 2
 Trójané I 11, VI 2
 Trótilos VI 4
 Tydeus z Chia VIII 38
 Tyndareós I 9
 Tyrrhénie VI 88, 103
 Tyrrhénové IV 109, VII 53, 54, 57
 Tyrhénské moře IV 24, VI 62, VII 58

 Xanthippos z Athén I 111, 127, 139, II 13, 31, 34
 Xenares z Lakedaimonu V 35, 36, 37, 38, 46, 51
 Xenofanes z Athén VI 8
 Xenofantidas, Lakón VIII 55
 Xenofón z Athén II 70, 79
 Xenokleides z Korinta I 46, III 114
 Xenón z Théb VII 19

Xenotimos z Athén II 23
Xerxes, perský král I 14, 118, 129, 137, III 56, IV 50
Zakynthos II 7, 66, 80, IV 8, 13, VII 31
Zakynťané II 9, III 94, 95, VII 57
Zanklé VI 4, 5
Zeus I 126, II 71, III 70, V 16, VIII 10
Zeus Ithómský I 103
Zeus Meilichios I 126
Zeus Nemejský III 96
Zeus olympský II 15, III 14, V 31, 51
Zeuxidamos z Lakedaimonu II 19, 47, 71, III 1
Zeuxidas z Lakedaimonu V 19, 24
Zópyros, Peršan I 109

- Frontispis: Thukydidés syn Olorův z Athén. Římská kopie řeckého originálu z konce 5. nebo ze 4. stol. (Neapol).
- 1 Periklés syn Xanthippův z Athén. Římská kopie Kresilova originálu, vytvořeného asi kolem 430—420 př. n. l. Nápis: Periklēs. (Britské muzeum).
 - 2 Nahoře: Athénská mince klasické doby. Posvátná sova bohyně Athény, jejíž hlavu nesl líc mince. Nápis: ΑΘΗ(ναίων)
Dole: Aiginská mince klasické doby — želva.
 - 3 Vykopávky hřbitova v Kerameiku („hrnčířská čtvrť“) těsně za hradbami Athén. Prosté hroby byly označovány sloupky (v popředí) se jménem zemřelého, bohatší většinou stélami, kamennými deskami s reliéfy a nápisy (v pozadí).
 - 4 Přípravy na oběť bohyni Athéně při panathénajských slavnostech. Z reliéfní výzdoby Parthenónu na athénské Akropoli (Athény).
 - 5 Athénská Akropolis, pohled od západu. Zprava doleva: Parthenón, Niké, Propylaje, vlevo v pozadí severní předsíň Erechtheia.
 - 6 Severozápadní roh Parthenónu na athénské Akropoli. Na pravé, průčelní straně nahoře zbytky štítu a jeho sochařské výzdoby, zakončené nalevo chrličem. Pod římsou střechy dórský vlys dělený na triglyfy a reliéfní metopy. Za dórskými sloupy ochozu prosvítá zeď vlastního chrámu zdobená nepřetržitým iónským vlysem, jehož reliéfy zobrazovaly panathénajský průvod.
 - 7 Chrámek bohyně Niké (Vítězství) postavený v iónském slohu na baště před slavnostním vchodem na Akropoli, Propylajemi (asi dvacátá léta 5. stol. př. n. l.).
 - 8 Propylaje, slavnostní vchod na athénskou Akropoli postavený v dórském slohu v letech 437—432; pohled z vnitřní strany.
 - 9 Krajina v okolí Delf: pohled ze svahu svatyně do údolí. Vlevo rekonstruovaná „pokladnice“ Athéňanů.
 - 10 Počátek usnesení athénské sněmu, jímž bylo uděleno na podzim roku 405 athénské občanství Samským, kteří zůstali věrni Athénám. Na reliéfu stvrzují přátelství obou států Héra, hlavní bohyně Samu, a Athéna stiskem ruky. Text nadpisu: „Tajemníkem (rady) byl Kéřisofón z dému Paianie. Samským, kteří zůstali věrni Athéňanům.“
 - 11 Syrakuská mince s hlavou Arethúsy, nymfy stejnojmenného pramene v Syrakusách (5. stol. př. n. l.).
 - 12 Trosky Apollónovy svatyně na ostrově Délu. V popředí zbytky chrámů, v pozadí přístav.
 - 13 Z ostrova Naxu.
 - 14a Reliéf znázorňující athénskou válečnou loď, triéru, poháněnou třemi řadami veslařů (nad sebou?) (Athény).

- b Athénská pentékontéra (padesátiveslice), starší typ válečné lodi. Z vázy malované malířem Exekiou (2. pol. 6. stol. př. n. l.) (Řím).
- 15 Bronzová soška těžkooděnce (hoplita) z konce 6. stol. př. n. l., nalezená v Dódóně. V jedné ruce držel původně kopí, v druhé má štít (Berlín).
- 16 Výzbroj těžkooděnce: tzv. korintské helmy (vlevo, Olympie), vpravo starší zbroj z Argu (8. stol. př. n. l.).
- 17 Nedokončený dórský chrám v Segestě na Sicílii. Chrám byl započat v 5. stol. př. n. l. v dórském slohu. Postaven byl jen sloupový ochoz, sloupy však nejsou žlábkovány.
- 18 Průčelí chrámu v Segestě (viz obr. 17).
- 19 Kamenolomy (latomie) v Syrakusách, v nichž byli r. 413 po porážce sicilské výpravy věznění zajatí Athéňané.
- 20 Ve skále vytesaná galerie pevnosti Euryalos na sever od Syrakus.
- 21 Trosky chrámu bohyně Héry v Akragantu na Sicílii (střed 5. stol. př. n. l.).
- 22 Liparské ostrovy s dodnes činnou sopkou Stromboli.
- 23 Hradba města Leontinoi na Sicílii.
- 24 Syrakusy. Letecký pohled na ostrov Ortygii, nejstarší jádro starořeckého města. Vpravo v pozadí „velký přístav“.

SEZNAM MAP, PLÁNKŮ A KRESEB V TEXTU

1. Řecko a západní část Malé Asie	20—21
2. Kerkyrské tažení	37
3. Poteidajské tažení	51
4. Pevnostní systém Athén a jejich přístavů	97
5. Mocenské rozdělení Řecka před peloponnéskou válkou	106
6. Atika	113
7. Athénská akropole (model)	124
1. <i>Propylaje (vstupní brána)</i>	
2. <i>Pinakotéka</i>	
3. <i>Chrámeček Athény Niké</i>	
4. <i>Posvátný okrsek Artemidy Braurónské</i>	
5. <i>Vstupní dvůr k Parthenónu</i>	
6. <i>Chalkotéka (skladiště zbraní)</i>	
7. <i>Parthenón</i>	
8. <i>Posvátný okrsek Dia Polieua</i>	
9. <i>Zbytky starého Athénina chrámu</i>	
10. <i>Erechtheion</i>	
11. <i>Předstří karyatid</i>	
12. <i>Okrsek Pandrosos</i>	
13. <i>Areforeion (příbytek chrámových služebnic)</i>	
8. Pylos a Sfaktéria	244
9. Okolí Amfipole	282
10. Sicílie	360
11. Syrakusy v r. 485—415	414
12. Obléhání Syrakus v r. 414—413	415

<i>Thukydides—historik peloponéské války (Jan Pečtrka)</i> . . .	7
Dějiny peloponéské války	17
<i>Kniha I</i>	19
<i>Kniha II</i>	101
<i>Kniha III</i>	165
<i>Kniha IV</i>	227
<i>Kniha V</i>	301
<i>Kniha VI</i>	357
<i>Kniha VII</i>	423
<i>Kniha VIII</i>	477
<i>Poznámky</i>	539
<i>Věcný rejstřík</i>	560
<i>Jmenný rejstřík</i>	562
<i>Seznam obrazových příloh</i>	593
<i>Seznam map, plánek a kreseb v textu</i>	595

ŽIVÁ DÍLA MINULOSTI

SWAZEK 82

Řídí Miloslav Žilina

Thukydides

DĚJINY

PELOPONNÉSKÉ

VÁLKY

Z řeckého originálu Thucydidis Historiae I—II, Clarendon, Oxford 1958 a 1960, přeložil a poznámkami a rejstříky opatřil Václav Bahník. Obrazové přílohy, mapy a plány vybral a předmluvu napsal Jan Pečírka. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Zdeněk Sklenář.

Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 3490. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1977. Odpovědný redaktor Jan Binder. Technický redaktor Pavel Štefan.

Vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, Český Těšín. 38,23 autorských archů (z toho text 36,01 AA, ilustrace 2,22 AA), 38,87 vydavatelských archů. 605 22 856. Vydání druhé, v Odeonu první. Náklad 9000 výtisků.

01-042-77

13/32 Vázaný výtisk 41,— Kčs